CTESIAS

1594

ἘΚ ΤΩ͂Ν ΜΕΜΝΟΝΟΣ ἹΣΤΟΡΙΩ͂Ν,

περὶ τῶν Ἡρακλείας τῆς Ποντικῆς τυράννων, ἐκλογαί.

Ἐκ τῶν Κτησίου καὶ Ἀγαθαρχίδου ἐκλογαί.

EX MEMNONE EXCERPTÆ historiæ, De tyrannis Heracleæ Ponticæ.

Ex Ctesia & Agatharchide excerptæ historiæ.

Omnia non solùm Græcè, *sed &* Latinè, *partim ex* HENRICI STEPHANI, *partim ex* LAVR. RHODOMANNI *interpretatione.*

Cum accessione ad ea quæ prius ex illis historiis excerpta fuerant.

ANNO M.D.LXXXXIIII,
Excudebat Henr. Stephanus.

HENRICVS STEPHANVS Carolo Sigonio S. D.

MEMINISTI'NE Carole, uir chariſſime, quum anno ſuperiore tecum Venetijs bibliothecam Beſſarionis unà cum duobus Venetis patricijs ingrederer, quis à nobis habitus fuerit ſermo? Henrice (aiebas) ſi quidem tantum laboris atque temporis, tantum etiam pecuniarum in congerendos ex omnibus noſtræ Italiæ bibliothecis libros impendis, eo animo ut aliquando ex longa iſta peregrinatione domum reuerſus, eos typis tuis excuſos edas: tuis conatibus faueo, & tuam iſtam laudo atque amplector diligentiam. Sin futurum eſt (quod quidam de te ſuſpicātur) ut tu his ſolus, quaſi in ſinu, aut cum paucis amicis gaudeas, nec publicæ literatorum utilitatis interim rationem ullam habēdam tibi putes: ego certè tantum otij ad conquirēdos iſtos ſcriptores & tantum nummorum ad emendos tibi inuideo. Tum ego ad hæc, Equidem longè falleris mi Carole, ſi me eum eſſe exiſtimas cui aliud nunc inſerendo propoſitū ſit quàm ut, quūprimum potero, ea quæ mihi aliquo cū fœnore ager reddiderit, metam: & quidem qualem ſementem fecerim, talē etiam meſſem colligam. Quale enim iſtud eſſet, ex ſatis pecunijs non alium me quàm oblectationis fructum decerpere? Ita tamen, ut ingenuè fatear, illam quoque mihi ſpectandam eſſe duco, ut, dummodo ſortem qualem depoſui recipiam, uoluptatem (cuius ego quaſi primitias ex iſta mea merce perceperim) in fœnus mihi ex parte, aut omnino etiam cenſeri minimè recuſem. His tum, aut ual'de his affinibus uerbis ora-

tionem me tuam excipere memini. Quae ego uerène & ex animo, an mente simulata loquerer, si antea dubitasti, at nunc locus dubitationi superesse nullus potest. Vides enim ut istos historiarum libellos (qui non infimũ sanè in mea bibliotheca locum obtinebant) inde in publicum literatorum, ac praesertim historiae amantium, usum deprõpserim. Quam tu quum non ames solùm, sed ab ea redameris etiã (quippe quae, quòd eius ueritatis diligẽtissimus indagator fueris, & à multis eã mẽdacijs uindicaueris, multum tibi debeat ac semper debitura sit) cui potius quàm tibi dicandos illos esse putauissem? Verùm, ut in alijs omnibus rebus, ita etiam in historiae lectione, ἄλλος ἄλλοις καρδίην ἰαίνεται· nimirum prout uel μοναρχία, uel ἀριστοκρατία, uel δημοκρατία magis alicuius indicio probatur, magísque erga hãc uel illam eius propensa est uoluntas. Ad me certè quod attinet, Persicarum rerum historia, non ob aliud quàm quòd μοναρχικὸς essem, mirificè mihi semper placuit. Non aliunde autem μοναρχικὸν potius quàm ἀριστοκρατικὸν aut δημοκρατικὸν factum fuisse me existimo, quàm quòd ἐν μοναρχουμένῃ χώρᾳ non solùm nasci, sed educari etiam mihi contigisset. Quum igitur Persica historia nescio quomodo impensius quàm alia delectarer ulla, accuratissimè quae ad eam pertinebant omnia semper conquisiui: ijs etiam quae de ea passim apud authores Graecos pariter atque Latinos leguntur, unum in locum, in memoriae subsidium, collectis. Quum autem res Persicas cum ab alijs, tum uerò à Dinone & Ctesia memoriae mandatas fuisse, ex Strabone, Plutarcho, Athenaeo, & quibusdam alijs intellexissem,

utrũque illorum ſcriptorum, aut ſaltẽ ex utroque aliquid conſequi mihi ſemper optatiſſimum fuit. Sed quum timerem ne uoti immodicus, ut quidam dixit, iudicarer: illius uela contrahens, meam, quæ antea circa duos occupata erat, ad unum, uidelicet ad Cteſiam, cœpi reſtringere diligentiam. Qua quidem tantum effeci tandem, ut ex hoc authore non plura quidem quàm olim concupiuiſſem, ſed plura quàm ſperare mihi fas eſſe iã putarem, & ea etiam de quibus ne cogitaram quidem, nanciſcerer. Etenim quum primò quidem περσικὰ eius integra in manus meas peruenire ualde optauiſſem, mea poſtea ſic ratio fuit, ut ſi uel qualeſcunque ex illis ſcriptis ἐκλογὰς (quales ex nonnullis alijs authoribus, quorum libri ſunt amiſſi, habebam) adipiſci poſſem, præclarè mecum agi exiſtimare deberem. Hæc quũ ita apud me ſtatuiſſem, ecce, cum hiſtoria Perſica, etiam Indica non inuenta reperta eſt. Imò uerò unde has ἐκ τῶν Κτησίου περσικῶν καὶ ἰνδικῶν ἐκλογὰς habui, inde etiã hæc ex Agatharchidæ & Memnonis ſcriptis, quaſi ex abũdanti, accepi, adeò ut planè (quod aiunt) μεῖζον fuerit τοῦ ἔργου τὸ πάρεργον. Nam uel unum Memnonem mihi fœliciſſimum ἕρμαιον obtigiſſe perſuaſum habeo. Qui utinam totus, aut pro eo Nymphis (qui eandem ante illũ literis prodiderat hiſtoriã,) ad nos perueniſſet. Sed eius ſaltẽ hiſtoriæ partẽ longè, ut auguror, utiliſſimam, & eam quidem minus κατ' ἐπιτομὴν, quàm quæ ex alijs duobus hiſtoricis, excerptam nacti ſumus. Quam etiam tibi uel eo nomine quòd cum rerum Romanarum mentione coniuncta ſit, multo fore cæteris gratiorem ſuſpicor. Quarum quoniam non tu ſolùm ſed & alij

multi plenã & certam cognitionem (quatenus ex ijs qui extant authoribus capi potest) consequi ualde desiderãt: ut tibi & omnibus eodem quo tu desiderio incensis ali quid gratificarer, Appiani quoque duobus libris longè omnium ad eam rem commodissimis locum in hoc uolu mine dare non dubitaui. Vnum doleo, mi Carole, melioribus exemplaribus in Appiano præsertim uti me non potuisse. Et reliqua quidem cæterorũ antigrapha unde habuerim, nosti: Appiani autem exemplar, ne sis nescius, ab Arnoldo Arlenio (cui & aliorum quorundam scriptorum editionem literati acceptam ferre debent) accepi. sed id certè adeò deprauatum, ut ille quo mihi ipsum tempore primùm dedit, nihil minus quàm fore ut unquam tanto cum literatorũ fructu ederẽtur hi duo Appiani libri, sperare auderet. Nec uerò tũ ei illos me excusurum recepi, tanta & ipse deprauatione deterritus: uerùm ut, si illos edere & aliorum omnium studijs utiles efficere non possem, meis saltem aliquod ex ijs emolumentum non inuideret, rogaui. Et, ut uerum fatear, quum de illis corrigendis omnino desperassem, nempe de eorum etiam editione desperare mihi necesse erat. Sed enim ego tãdem, qui à docto audita hæc memi nissem uiro, ἁλωτὰ ἐστὶ πόνῳ καὶ ἐπιμελείᾳ πάντα, ad eorum emendationem aggredi cœpi. & initio quidẽ dici non potest quantum quàm paruo cum fructu laborauerim, quoties ungues roserim, & acriter quidem interdum (dum aliud cogito) momorderim, quoties terrã immerentem pedibus tundere solitus sim, quoties librarium deuouerim, quoties librum tandem iratus abiecerim: quoties denique ipsi etiam Arnoldo (quod ille bili

meæ condonet uelim) licet abſenti, grauiſſimè ob eius δῶρον, quod ἄδωρον eſſe dicebam, ſuccenſuerim. Sed tādem noua quadam patientia armatus (nunquam enim me tam patientem tam corrupti exemplaris lectorem præbueram) duos illos libros percurro totos: & primûm quæcunque ex locorum collatione emendare poſſum, emendo: deinde & ex coniectura locos aliquot etiam ex deploratiſſimis ſano. Poſtremò quum ad quos ueluti ſcopulos offendere ſoleret librarius, uſu longo obſeruaſſem, ideóque eos ſemper multo antè præuidens, ſuſpectos haberem: certam quandā, qua ab illis eum auerterem, rationē iniui. Scopulos autem hîc appello (tibi enim meam ἀλληγειαν explicare uolo) eas omnes uoces quæ ſunt, prout uel hoc uel illud ſignificant, διττογραφοῦνται: illa itē omnia quæ uel coniunctim uel ſeparatim, ſed diuerſo ſenſu, legūtur. Is enim, quiſquis fuit, qui librum hūc ex uetuſtiſſimo deſcripſit, quòd, ut opinor, legere eum non potuerit, in ijs uocabulis quæ duobus modis (ſed non eadem ſignificatione) ſcribi poſſunt, ſemper eam quæ loco omnino repugnaret, ſcripturam ſequutus eſt. in ijs item quæ modò coniuncta, modò diſiuncta, ſed non uno ſenſu, reperiuntur, in præpoſterè omnia coiūgendo aut diſiungendo conſtantiſſimus fuit. Hæc ego quū diligēter ac laborioſè certè obſeruaſſem, hanc adhibere cautionem cœpi, ut quemadmodum eadem praua cōſuetudine in diuerſis locis peccaſſet, itidē & ego eadem arte in illis uti poſſem corrigendis. Adhibui uerò & alias quaſdam τέχνας & μηχανὰς, quibus inexpugnabilia alioqui errorum monſtra nō in hoc libro ſolùm, ſed & in alijs κατεστρατήγησα: eas ab huius ſeculi (quod ad doctrinam attinet) clariſſimo lumine Petro

Danesio olim præceptore meo edoctus. qui uir quàm fœlici ad eluendas abstrusissimas etiam librorũ labes & maculas præditus sit ingenio, nõ Gallia solùm nostra, sed & tua Italia optimè iampridem nouit. Ab eo autem quum discessi, nullos qui maiori cum dexteritate & fœlicitate id præstent, inuenio, quàm duos magni apud nos nominis uiros, Adrianum Turnebum & Ioannem Auratum: quos, pro sua modestia, primum illi à me datum esse locum, nequaquam molestè laturos esse certò scio. Sed caue Sigoni ne in ea sis opinione, ut me in ipso contextu alia errata emendasse existimes, quàm ea in quibus meæ castigationi ne is quidem qui uel à limine solùm Græcas literas salutasset (nisi quodam contentionis & reprehensionis studio) repugnare potuisset. Nã quæcunque menda talia non erant, ea in contextu reliqui: nequaquam tantum, ut uel literam unam aut accentum immutare auderem, mihi sumens. sed aliquot adiunctis libro paginis, in ijs, quæ certissima mihi esse uideretur eorum castigatio, & quibus etiam coniectura mea argumentis niteretur, exposui. Quũ autẽ uererer ne nimiũ religiosi alicuius lectoris conscientiæ scrupulũ ob emendatos illos in contextu locos iniicerem, eorũ unà (licet, uti dixi, nemo meæ in illis castigationi refragari posse uideretur) omnibus reddendam esse rationem, & mendosam exemplaris lectionem prius, deinde à me emendatam proferendam esse censui. Supersunt tamen pauculi loci, quos aut meliori alicui exemplari (præsertim eos in quibus uerba etiam nonnulla desunt) aut uni ex tribus illis à me modò nominatis uiris seruari debere iudicaui. Porrò hos libellos, nisi adiuncta eorum in-

terpretatione Latina (quam inuitus nunc differo) foras dare non statueram. Cuius expectatio quamuis aliquãdiu eorum editionem remorata sit, nunc tamen in lucem sat citò, si sat bene, prodire illos existimo. Vale mi Carole. Bernardinum Lauredanum, & Michaelem Sophianum, cæteróſque communes amicos uerbis meis salutes uelim.

HENRICI STEPHANI DE Ctesia historico antiquissimo disquisitio.

QVI melius, qui certius de rebus Persicis scribere potuerit quàm Ctesias, arbitror fuisse neminem. Quod quo magis mihi persuadeo sempérq; persuasi, eo certè magis (vt homo Persicæ historiæ studiosissimus) aliquam eius scriptorum partem in quopiam bibliothecæ angulo reperire posse desidero ac semper desideraui. Nam istæ ex eius scriptis ἐκλογαὶ tantum abest vt desiderio meo satisfaciant, vt illud, non aliter quàm ex longo contractam sitim pauculæ aquæ guttæ, multo vehementius accendãt. Vt autem Ctesiæ tantum tribuam cum alia multa faciũt, tum verò quòd illum à Xenophõte laudatissimo authore laudari videam. Eum enim cuius vnius ex omnibus ab illo citetur testimonium, vt locupletissimum, laudari certè, & magnificẽtissimè quidem, interpretor. Vnde fit etiã, vt Plutarcho, modestissimo alioqui & prudentissimo scriptori, succenseã: qui ita huius historici mores exagitat, vt omnibus modis suspectã nobis eius reddere velle videatur fidem. Sed quum duo in historico requirantur, & posse & velle de rebus verè scribere: primùm, an id præstare potuerit,

videamus: deinde de eo, an voluiſſe veriſimile ſit, diſputabimus. At illud vel ipſe Plutarchus nobis teſtabitur: & teſtatus erat ante eum laudatiſſimus, vti dixi, ſcriptor Xenophon. Reſpondeāt igitur pro me ambo: Xenophon quidem in libro Κύρου ἀναβάσεως primo, his verbis, vbi narrat vulneratum à Cyro Artaxerxem regem, eius fratrem, καὶ παίει κατὰ τὸ στέρνον, καὶ τιτρώσκει διὰ τοῦ θώρακος, ὥς φησι Κτησίας ὁ ἰατρός. καὶ ἰᾶσθαι αὐτὸς τὸ τραῦμά φησι. & pauciſſimis interiectis verbis, ὁπόσοι μὲν τῶν ἀμφὶ βασιλέα ἀπέθανον, Κτησίας λέγει· παρ᾽ ἐκείνῳ γὰρ ἦν. Plutarchus autem initio Ἀρτοξέρξου (ita enim illic nominatur, conſentientibus etiam veteribus exemplaribus) hæc ſcribens, ἀλλὰ τὸν Κτησίαν οὐκ εἰκός ἐστιν ἀγνοεῖν τοὔνομα τοῦ βασιλέως παρ᾽ ᾧ διέτριβε, θεραπεύων αὐτὸν καὶ γυναῖκα καὶ μητέρα καὶ παῖδας. Et pagina illius libri ſecunda, Κτησίας δὲ, ὃν οὔτε ἀγνοεῖν τὸν χρόνον εἰκός ἐστι, παρόντα ταῖς πράξεσιν, οὔτε ἑκὼν αἰτίαν εἶχεν ἐκ τοῦ χρόνου μεταστῆσαι τὸ ἔργον ὡς ἐπράχθη διηγούμενος. Ex his igitur quum res omnes compertas exploratáſque Cteſiam habere potuiſſe, (præſertim quum medicorum apud reges multo maior tūc tēporis quàm nunc authoritas eſſet) & vt de compertis atque explorаtis verè ſcribere potuiſſe intelligamus: nunc an eū (vt φιλαλήθη, id eſt veritatis amatorē) id etiā voluiſſe probabile ſit, conſideremus. Nimirum & de hoc ἁπλοῦς ὁ λόγος. Nam ſi mentiri volebat Cteſias, nempe aſſentationis ſtudiū in cauſa fuiſſe dicamus neceſſe eſt. Si aſſentator erat, certè mentiendo, eius auribus à quo plurimum cōmodi expectabat, aliquid dare, eiúſq; ambitioni ſubſeruire ſibi propoſitū habebat. A quo autē plura quàm à rege ſuo aut à regis matre ſperare eum par erat? Supereſt igitur vt Cteſiam, dum Artaxerxi & Paryſatidi ſtatuit adulari, falſam illis laudem in hiſtoria ſua plerūque affinxiſſe exiſtime-

mus. Atqui tantum abeſt vt iis, ac Paryſatidi præſertim, falſam laudem affinxerit, vt veram potius detraxiſſe, ex iis paſſim quæ de ea commemorat, omnibus videri poſſit. Et de his quidem ita loquor, quaſi ante illorum obitum hiſtoriam ſuam edidiſſe Cteſiã conſtet. Nam ſi poſt eorũ obitum in lucẽ ab eo prolatam fuiſſe credamus, quomodo eum huius culpæ, imò vel huius ſuſpicionis dicere affinẽ fuiſſe audebimus? Quod autẽ ad res Indicas attinet, profectò mendacii illũ multis in locis nemo non facilè ſuſpectũ habuerit: ſed quotuſquiſque eſt qui conuincere queat & coarguere? Neſcio (reſpondebit quiſpiã) quis eo tẽpore potuerit: at nũc poſſunt mercatores noſtri qui illuc & ipſi nauigant. Ain' tu? at vnde illis, vt, quũ ſint ἀναλφάβητοι, ideóque iudicio eo quod literis & doctrina quæritur, omnino careant: obſeruare & obſeruata aliis poſtea cõmemorare eadem quæ viri docti, poſſint? Ne longè abeamus, vnde homini omniũ literarum rudi, vt ligni παρήβου dicti naturam ita animaduertiſſe, & animaduerſam ita queat deſcribere vt hoc in libello à Cteſia deſcriptã habemus? vt omittam illud quod pro artis ſuæ (quũ medicus eſſet) ſolertia, vt obſeruauit, ita & obſeruaſſe debuit: nimirum illud lignum δίδωσι τοῖς κοιλιακοῖς βοήθημα. vel tale quid quale alio quodam loco narratur? nẽpe aut miram cuiuſdam radicis ad corrigendum nimium lactis vſum virtutem: aut, quod de aſinorũ ſylueſtriũ cornu refert? qui è poculis ex eorũ cornu cõfectis biberint, neq; ſpaſmo eos, neq; comitiali morbo corripi: ſed neque, dũmodo aut vinũ aut aquam aut poculẽtũ aliquid aliud ex huiuſmodi poculis bibant, illos hauſto aut antè aut pòſt minimè interire veneno? Nequaquã profectò ab imperitis iſtis mercatoribus expectãda hæc narratio fuerit. quid igitur illi

narrabunt?nimirum ſe vidiſſe ſylueſtres aſinos cornu in fronte geſtantes,quod cuius coloris eſſet diſcernere non potuerint,ſed nec ſatis eius magnitudinem cõſiderauerint.Hãc autem vim huic cornu eſſe inſitam,tam ſunt neſcii,quàm ii qui nunquã ne Indorum quidem nomen audiuerũt. Hæc autem à me idcirco hîc dicuntur,lector,vt quoties in quoſdam homines incides,qui plus fidei de illis rebus,mercatoribus etiam literarum imperitis,quàm vel doctiſſimis antiquis ſcriptoribus adhibendũ eſſe credunt, in prõptu tibi quod illis nugatoribus reſpõdeas, eſſe poſſit. Quòd ſi quis me roget,an nec Cteſiæ,nec aliis vetuſtis authoribus rerum huiuſmodi hiſtoriã deſcribẽtibus derogãdam arbitrer eſſe fidem,ille à me hoc reſponſum feret:me domi & in patria mea tot tantáque rerum videre paſſim miracula,vt quũ illos qui de peregrinarum regionum miraculis ſcripſerũt lego: tum demum velim, Scepticam vſurpans ἐποχὴν,dicere οὐ μᾶλλον,id eſt οὐ μᾶλλον πιστεύω,ἢ οὐ πιστεύω. ſi tantùm illa excipias quæ ita à ratione abhorrent, vt ne ipſe quidem ſenſus communis ea quenquã pati atur admittere.Quid ſi verò, quo magis tales ſunt res aliquæ,eo etiã magis inter miracula, ſed non inter incredibilia tamen referẽdæ ſint? Nam vel iſtud quale ſit conſidera. Fuerunt nonnulli priſco ſeculo homines,qui quod de quadam Indica aue narrabatur,eam videlicet in India,Indicum,illinc in Græciã tranſportatam,Græcum ſermonem diſcere, & hominum more articulatas diſtinctáſque voces tandem proferre:hoc vt planè abſurdum & ineptum commentum , exſibilandum explodendúmque eſſe dixerint.Quinam? nempe non alii quàm quibus huiuſmodi auem ex Indicis oris aduectam videre nunquã contigiſſet. Nam Ouidius & Statius,fortaſſe &

ipsi,hominem id commemorantem,vt apertè mendacem,aliquando risu exceperant:at postquã ipsam illis datũ fuit auem cernere & audire,quã ea de re famæ & aliorũ sermoni adhibere fidem noluerãt, eam suis ipsorum oculis adhibere coacti fuerunt. Et,vt illos taceamus, hodiéque vulgaris est adeo illa auis,vt extare aliquem qui dicat incredibile esse quod de illa narratur, id demum nobis planè sit incredibile. Quem enim, psittacum (quem βίτ]ακον Ctesias hîc appellat) præter illum Veronensem Claudiani senem,aut aliquem illi similem, nunquam vidisse putabimus? Finge tamen reperiri senem aliquem (& reperiuntur forsitan aliquot ex illis etiam qui in vrbibus degunt)qui nunquã eam volucrẽ viderit,aut, si viderit,loquentem certè nunquam audierit:an eũ qui hãc illi aui inditã esse naturam affirmabit,fidem apud huiusmodi hominem impetraturũ reris? Hoc certè si credis,longè falleris. His igitur tandem hũc sermonem claudamus verbis. Quemadmodum si psittacus nũquam ex India aduectus ad nos fuisset, auem apud Indos esse humanas voces sonantem nemo crederet : nunc verò, quoniam vulgaris est illa, vix quisquam hoc miraculi loco habet: itidem etiã multa de aliis Indicis animalibus referri,& de plantis atque arboribus, nominatim etiã de quibusdam radicibus, item de aquis, de metallis, de aliis denique multis illi regioni peculiaribus rebus commemorari, quæ multorum fidem superant: at si tam facilis illarum rerum ,quàm psittaci , asportatio esset, tam facilè firma ab omnibus persuasione reciperentur, quàm ea quæ de psittaco scripta sunt, recipiuntur. Ergo quod Plutarchus Ctesiæ Persicis tribuit μυθῶδες (apud eum corruptè legitur θυμῶδες) ego id in eum,ne in Indicis quidem, nedum in Persicis,

cadere existimo. At erat φιλελλάκων. Fuerit verò φιλαθηνάιος, fuerit φιλοθήβαιος. quid tum? Hoc certè vt aliquo in loco Lacedæmoniorum auribus aut Atheniensium aut Thebanorum potius quàm veritati seruiret, facere potuisse dixerim: at ex vna historiæ particula totam illam mendacii arguere, hoc ego iniquissimi iudicis esse censuerim. Sed Plutarchũ, aliquo præiudico fortasse præoccupatum, quicquid libuerit, impunè scribere sinamus, & de Ctesiæ Persicis, penes ipsos Persas: de Indicis, penes Indos esto fides. Hic certè libellus, qualis qualis est, si aliud quo commendaretur, non haberet, vel hoc vnum abũdè ad eius cõmendationem valere posset, quòd aliquot cum ab aliis, tum verò à Plinio citati in eo reperiantur loci. Sunt verò & maximè memorabiles in eo & minimè tamen vulgares historiæ. quarum vnam, lector, Latino sermone interpretatam, proferam: διήγημα certè huiusmodi quod rhetori cuipiam χρείας pulcherrimæ argumentum, poetæ, iocoso quidem, facetorum epigrammatum: seuero autem, grauissimæ tragœdiæ amplissimam suppeditare possit materiam. Mortuo, inquit, Megabyzo, vxor eius Amytis, libidinosa matre filia libidinosior, summè virorum erat appetens, & suam vndique explebat libidinem. Fortè accidit vt ægrotaret, nõ graui morbo illa quidem: sed qui tamen medici desideraret opem. Eam igitur inuisens Apollonides medicus Cous, quum iampridem eius esset amore correptus, conualituram illam (vtpote quæ hysterica esset) si cum viro congrederetur, affirmauit. Hac arte fit voti compos Apollonides, & amata potitur Amytide. Verùm tabescentem eam paulatim quũ cerneret, à congressu abstinere cœpit. Illa autẽ tandem quum matri suæ rem totam aperuisset, eam, ne

hanc quam ab Apollonide acceperat, inultam impunitámque dimitteret iniuriam,rogauit. Mater, quæ audiuerat,ad Artaxerxen defert:narrátque vt cōgresſu eius vſus eſſet, nec, niſi ea indignis prius abuſus modis,illo abſtinuiſſet. Rex matri de his agendi vt vellet,poteſtatem permittit. Illa igitur comprehenſum & in vincula coniectum Apollonidem duos mēſes in tormentis & cruciatibus habuit: tandem verò viuum etiam defodit. Hìc iam mihi lector(quod in legendis hiſtoricorum ſcriptis longè & iucundiſſimum & vtiliſſimum eſt)hiſtoriam cum hiſtoria cōfer,Perſicam nimirum cum Romana. Amytin cum Meſſalina, Regis Perſarum filiam cum imperatoris Romani coniuge mihi compara: & muliebre vtrobique,quaſi in ſpeculo quodā, contēplare ingeniū. --Claudius audi Quæ tulerit.dormire virum quum ſenſerat vxor, Auſa Palatino,&c. ſatis enim tibi notos eſſe puto verſus. Aptiſſimè autem, meo quidem iudicio,hoc par mulierum copulauerimus: vt quas perſonas & longa temporum intercapedo & longū locorum interuallum & linguæ magna diſcrepantia diſſociauerūt,generis nobilitas(licet in altera maior) & morum fœditas ac turpitudo minimè nobili vinculo nobis conſocient atque coniungant. Et de Meſſalinæ quidem vt audias libidine, tibi lōgè abeundū nō fuerit. Amytin autem præterquam Cteſiæ, etiam Dinonis grauiſſimi authoris hoc infamatam reperi elogio, Αμυτις,καλλίστη τῶν ἐν τῇ ἀσίᾳ γυναικῶν ϗ ἀκολαστάτη. id eſt, Amytis omnium Aſiæ fœminarum vt pulcherrima, ita libidinoſiſſima. Hiſtoriam cum hiſtoria contuliſti, lector: nunc autem poetæ quomodo cum hiſtoricis conferri debeant, & vt cum illorū ſententiis horum pulchrè teſtimonia conſonent, cōſidera. Nimirum quod à poeta Latinorum omniū

ingeniosissimo pronuntiatum est, litem magnam pu
dicitiæ cum forma esse, non minus verè quàm elegā
ter esse dictū, iam antea tibi, vt opinor, persuaseras:
sed ita verū tamen hoc esse, vt non in omnes hāc ca-
dere suspicionem existimare deberemus. At nūc hæ
te docēt historiæ, nō obscuras tantū, nō priuatas tan-
tùm affines huic culpæ esse personas, verū etiā impe-
ratrices, eorum etiā qui reges regum vocabantur (&
meritò quidē vocabātur) filias. Sed cur ego tā me-
morabilē vndique hāc tibi reddere conor narratio-
nem? nimirum quòd illa vel certissimū Ctesiæ φιλα-
ληθείας datura sit testimonium. Quem enim missum
me facere velle simulauerā, nūc quasi ex insidiis re-
petere libet sermonem. Ecquis vnicuique erga suam
artem & erga eiusdem artis societate iunctos (quòd
eiusdem velut sacri sint cultores) naturaliter quosdā
amoris excitari nescit igniculos? Nisi igitur Ctesiæ
amica quidem ars sua, amicus verò Apollonides, sed
amica magis historiæ veritas fuisset, hæccine cum
tāto vtriusque narrasset dedecore? At ego (dicet for
tasse Plutarchus) istud factū lōgè aliter interpretor.
Nam vt κεραμεὺς κεραμεῖ κοτέει, sic etiam ἰατρὸς ἰατρῷ.
hinc illa diffamatio. Itáne tandē hæc eius diffaman-
di studio commemoret, quem aliquot in locis non
multo antè spōte laudauerit? Quo te iā vertes Plutar
che? Video video quo euadere velis. Passim ab Hero
doto dissētit. Patrē fabularū mihi narras. tādē te tuo
cōfodisti gladio. Nimirū verax Ctesias mēdaci He-
rodoto repugnat. Quid tu autē ad hæc, lector? nōne
iam tibi teneri Plutarchus videtur? Hoc si tibi per-
suasi, Ctesiæ τὸ φιλάληθες admirare mecū poti[9], quàm
cū Plutarcho τὸ φιλοψευδὲς reprehēde. Aut, si tibi pa-
ria in vtrāque partē rationum vidētur esse momēta,
saltē te neutrum serua, & vti dixi, de Ctesiæ Persicis,
penes Persas, de Indicis, penes Indos fides esto. Vale.

ΕΚ ΤΩΝ ΚΤΗΣΙΟΥ
τοῦ κνιδίου περσικῶν ἐκλογαί.

ΚΤΗΣΙΟΥ τοῦ κνιδίου τὰ περσικὰ ἐν βιβλίοις ἐστὶ κγʹ. ἀλλ' ἐν μὲν τοῖς πρώτοις ἓξ τά τε ἀσσύρια διαλαμβάνει καὶ ὅσα πρὸ τῶν περσικῶν, ἀπὸ μέντοι τοῦ ζʹ τὰ περσικὰ διεξέρχεται· καὶ ἐν μὲν τῷ ζʹ καὶ ηʹ καὶ ιʹ καὶ ιαʹ καὶ ιβʹ καὶ ιγʹ διέξεισι τὰ περὶ Κύρου καὶ Καμβύσου καὶ τοῦ μάγου, Δαρείου τε καὶ τοῦ Ξέρξου· σχεδὸν ἐν ἅπασιν ἀντικείμενα Ἡροδότῳ ἱστορῶν, ἀλλὰ καὶ ψεύστην αὐτὸν ἀποκαλῶν ἐν πολλοῖς, καὶ λογοποιὸν ἀποκαλῶν. καὶ γὰρ νεώτερος μέν ἐστιν αὐτοῦ, φησὶ δὲ αὐτὸν, τῶν πλειόνων ἃ ἱστορεῖ, αὐτόπτην γενόμενον, ἢ παρ' αὐτῶν περσῶν, ἔνθα τὸ ὁρᾶν μὴ ἐνεχώρει, αὐτήκοον καταστάντα, οὕτως τὴν ἱστορίαν συγγράψαι. οὐχ Ἡροδότῳ δὲ μόνῳ τἀναντία ἱστορεῖ, ἀλλὰ καὶ πρὸς Ξενοφῶντα τὸν Γρύλλου ἐπ' ἐνίων διαφωνεῖ. ἤκμασε δὲ ἐν τοῖς χρόνοις Κύρου τοῦ ἐκ Δαρείου καὶ Παρυσάτιδος, ὃς ἀδελφὸς Ἀρτοξέρξου, εἰς ὃν ἡ περσικὴ βασιλεία κατῆλθεν, ἐτύγχανε.

Φησὶν οὖν αὐτίκα περὶ τοῦ Ἀστυάγους, ὡς οὐδὲν αὐτῷ Κῦρος πρὸς γένος ἐχρημάτιζεν· τοῦτον δὲ αὐτὸν καὶ Ἀστυΐγαν καλεῖ. φυγεῖν δὲ ἀπὸ προσώπου Κύρου Ἀστυΐγαν ἐν Ἐκβατάνοις, καὶ κρυφθῆναι ἐν τοῖς κριοκράνοις τῶν βασιλείων οἰκημάτων, κρυψάντων αὐτὸν τῆς τε θυγατρὸς Ἀμύτιος καὶ τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς Σπιταμᾶ. ἐπιστάντα δὲ Κῦρον, ἐπιτάξαι ἀνακρίνειν διὰ στρεβλώσεων Σπιταμᾶν τε καὶ Ἀμύτιν, ἀλλὰ καὶ τοὺς παῖδας αὐτῶν Σπιτάκην τε καὶ Μεγαβέρνην, περὶ Ἀστυΐγα. τὸν δὲ, ἑαυτὸν προσαγγεῖλαι, ἵνα μὴ δι' αὐτὸν στρεβλωθεῖεν οἱ παῖδες. ληφθέντα δὲ, πέδαις παχείαις ὑπὸ Οἰβάρα δεθῆναι. λυθῆναι δὲ ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Κύρου μετ' οὐ πολὺ, καὶ ὡς πατέρα τιμηθῆναι, καὶ τὴν θυγα-

τέρα Ἀμύτιν πρότερον μὲν μητρικῆς ἀπολαῦσαι τιμῆς, ἔπειτα δὲ καὶ εἰς γυναῖκα ἀχθῆναι τῷ Κύρῳ, Σπιτάμα τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς ἀνῃρημένου, ὅτι ἐψεύσατο, ἀγνοεῖν εἰπὼν ἐρευνώμενον Ἀστυΐγαν. ταῦτα λέγει Κτησίας περὶ Κύρου, καὶ οὐχ οἷα Ἡρόδοτος. καὶ ὅτι πρὸς Βακτρίους ἐπολέμησε, καὶ ἀγχώμαλος ἡ μάχη ἐγένετο. ἐπεὶ δὲ Βάκτριοι Ἀστυΐγαν μὲν, πατέρα Κύρου γεγενημένον, Ἀμύτιν δὲ, μητέρα καὶ γυναῖκα, ἔμαθον, ἑαυτοὺς ἑκόντες Ἀμύτι καὶ Κύρῳ παρέδοσαν. καὶ ὅτι πρὸς Σάκας ἐπολέμησε Κῦρος, καὶ συνέλαβεν Ἀμόργην τὸν Σακῶν μὲν βασιλέα, ἄνδρα δὲ Σπαρέθρης. ἥτις καὶ μετὰ τὴν ἅλωσιν τοῦ ἀνδρὸς, στρατὸν συλλέξασα, ἐπολέμησε Κύρῳ, ἀνδρῶν μὲν χάτυμα, τριάκοντα μυριάδας ἐπαγομένη, γυναικῶν δὲ, εἴκοσι. καὶ νικᾷ Κῦρον καὶ συλλαμβάνει ζωγρείαν μετὰ καὶ ἄλλων πλείστων, Παρμίσην τε τὸν Ἀμύτιος ἀδελφὸν, καὶ τρεῖς αὐτοῦ παῖδας· δι᾽ οὓς ὕστερον καὶ Ἀμόργης ἀφείθη, ἐπεὶ κἀκεῖνοι ἀφείθησαν. καὶ ὅτι στρατεύει Κῦρος ἐπὶ Κροῖσον καὶ πόλιν Σάρδεις, συνεργὸν ἔχων Ἀμόργην. ὅπως τε τῇ βουλῇ Οἰβάρα περσῶν εἴδωλα ξύλινα ἀνὰ τὸ τεῖχος φανέντα, εἰς δέος μὲν κατέστησε τοὺς ἐνοικοῦντας, ἥλω δὲ διὰ ταῦτα καὶ αὐτὴ ἡ πόλις. ὅπως τε πρὸ τῆς ἁλώσεως δίδοται ὁ παῖς Κροίσου ἐν ὁμήρου λόγῳ, δαιμονίου φαντάσματος ἀπατήσαντος Κροῖσον. ὅπως τε δολορραφοῦντος Κροίσου, ὁ παῖς κατ᾽ ὀφθαλμοὺς ἀναιρεῖται· καὶ ὅπως ἡ μήτηρ τὸ πάθος ἰδοῦσα, ἑαυτὴν τοῦ τείχους ἀποκρημνίζει, καὶ οὐ θνήσκει. ὅπως τε, ἁλούσης τῆς πόλεως, πρὸς τὸ ἐν τῇ πόλει ἱερὸν τοῦ Ἀπόλλωνος καταφεύγει, καὶ θνήσκει· καὶ ὡς τρὶς ἐν τῷ ἱερῷ πεδηθεὶς ὑπὸ Κύρου, λύεται τρίτον ἀοράτως. καίτοι σφραγίδων τῷ ἱερῷ ἐπικειμένων, καὶ τούτων τὴν φυλακὴν Οἰβάρα ἐμπεπιστευμένου. ὅπως τε οἱ συνδεδεμένοι Κροίσῳ, τὰς κεφαλὰς ἀπετέμνοντο, ὡς καταπροδιδόντες λύεσθαι Κροῖσον. καὶ ὅτι ἀναληφθεὶς ἐν τοῖς βασιλείοις, καὶ δεθεὶς ἀσφαλέστερον, βροντῶν καὶ

σκηνῶν ἐπενεχθέντων, λύεται πάλιν· καὶ τότε μόλις ὑπὸ Κύρου ἀφίεται. ἐξ οὗ καὶ περιείπετο. καὶ ἔδωκε Κῦρος Κροίσῳ πόλιν μεγάλην Βαρήνην, ἐγγὺς Ἐκβατάνων, ἐν ᾗ ἦσαν ἱππεῖς μὲν πεντακισχίλιοι, πελτασταὶ δὲ καὶ ἀκοντισταὶ καὶ τοξόται, μύριοι. ἔπειτα δὲ διαλαμβάνει ὡς ἀποστέλλει Κῦρος ἐν Περσίδι Πετισάκαν τὸν ἡμιάρρενα, μέγα παρ' αὐτῷ δυνάμενον, ἐνέτικαι ἀπὸ Βαρκανίων Ἀστυΐγαν. ἐπόθει γὰρ αὐτός τε καὶ ἡ θυγάτηρ Ἀμύτις τὸν πατέρα ἰδεῖν. καὶ ὡς Οἰβάρας βουλεύει Πετισάκα ἐν ἐρήμῳ τόπῳ καταλιπόντα Ἀστυΐγαν, λιμῷ καὶ δίψῃ ἀπολέσαι. ὃ καὶ γέγονε. δι' ἐνυπνίων δὲ τοῦ μιάσματος μηνυθέντος, Πετισάκας, πολλάκις αἰτησαμένης Ἀμύτιος, εἰς τιμωρίαν παρὰ Κύρου ἐκδίδοται. ἡ δὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐξορύξασα, καὶ τὸ δέρμα περιδείρασα, ἀνεσταύρωσεν. Οἰβάρας δὲ δεδιὼς μὴ τὰ ὅμοια πείσεται, καίτοι Κύρου μηδὲν τοιοῦτον ἰσχυριζομένου παραχωρῆσαι, αὐτὸς ὅμως ἀποκαρτερήσας δι' ἡμερῶν δέκα, ἑαυτὸν ἐξήγαγεν. Ἀστυΐγας δὲ μεγαλοπρεπῶς ἐτάφη· καὶ ἐν τῇ ἐρήμῳ δὲ ἄβρωτος αὐτοῦ διέμεινεν ὁ νεκρός. λέοντες γὰρ αὐτοῦ, φασί, μέχρι Πετισάκα πάλιν ἐλθεῖν καὶ ἀναλαβεῖν, ἐφύλαττον τὸν νεκρόν. Κῦρος δὲ στρατεύει ἐπὶ Δέρβικας, Ἀμοραίου βασιλεύοντος αὐτῶν· καὶ ἐξ ἐνέδρας οἱ Δέρβικες ἱστῶσιν ἐλέφαντας, καὶ τοὺς ἱππεῖς Κύρου τρέπουσι. καὶ πίπτει καὶ αὐτὸς Κῦρος ἐκ τοῦ ἵππου, καὶ Ἰνδὸς ἀνήρ· συνεμάχοντο γὰρ καὶ Ἰνδοὶ τοῖς Δερβίκεσιν, ἐξ ὧν καὶ τοὺς ἐλέφαντας ἔφερον· τοῦτον οὖν ὁ Ἰνδὸς πεπτωκότα Κῦρον βάλλει ἀκοντίῳ ὑπὸ τὸ ἰσχίον, εἰς τὸν μηρόν· ἐξ οὗ καὶ τελευτᾷ. τότε δὲ ζῶντα ἀνελόμενοι αὐτὸν οἱ οἰκεῖοι, ἐπὶ τὸ στρατόπεδον ἤεσαν. ἀπέθανον δὲ ἐν τῇ μάχῃ καὶ Περσῶν πολλοὶ καὶ Δερβίκων ἴσοι. μύριοι γὰρ καὶ αὐτοί. Ἀμόργης δὲ περὶ Κύρου ἀκούσας, σπουδῇ παραγίνεται, ἔχων Σακῶν δισμυρίους ἱππέας. καὶ πολέμου συρραγέντος Περσῶν καὶ Δερβίκων, νικᾷ κατὰ κράτος ὁ Περσικὸς καὶ Σακῶν στρατός· ἀναιρεῖται δὲ καὶ ὁ

τῶν δερβίκων βασιλεὺς Ἀμοραῖος, καὶ αὐτὸς καὶ οἱ δύο παῖδες αὐτοῦ. ἀπέθανον δὲ δερβίκων μὲν τρισμύριοι, περσῶν δὲ ἐννεακισχίλιοι. καὶ προσεχώρησεν ἡ χώρα Κύρῳ. Κῦρος δὲ μέλλων τελευτᾶν, Καμβύσην μὲν τὸν πρῶτον υἱὸν, βασιλέα καθίστη· Τανυοξάρκην δὲ τὸν νεώτερον ἐπέστησε δεσπότην βακτρίων τε τῆς χώρας, καὶ χοραμνίων, καὶ παρθίων, καὶ καρμανίων, ἀτελεῖς ἔχειν τὰς χώρας διορισάμενος. τῶν δὲ Σπιτάμα παίδων, Σπιτάδην μὲν, δερβίκων ἀπέδειξε σατράπην, Μεγαβέρνην δὲ, βαρκανίων· τῇ μητρὶ δὲ πάντα πείθεσθαι προσέταττε. καὶ Ἀμόργην φίλον τούτοις, τὴν δεξιὰν ἐμβαλλομένων, ἐποιεῖτο, καὶ ἀλλήλοις· καὶ τοῖς μὲν ἐμμένουσι τῆς πρὸς ἀλλήλους εὐνοίαις ἀγαθὰ ηὔχετο, ἐπηρᾶτο δὲ τοῖς χειρῶν ἄρξουσιν ἀδίκων. ταῦτα εἰπὼν, ἐτελεύτησε τρίτῃ ὕστερον ἀπὸ τοῦ τραύματος ἡμέρᾳ, βασιλεύσας ἔτη λ΄. ἐν οἷς ὁ ια΄ Κτησίου λόγος τοῦ κνιδίου. Ἄρχεται δὲ ὁ ιβ΄ ἀπὸ τῆς Καμβύσου βασιλείας. οὗτος βασιλεύσας, ἀπέστειλε τὸν τοῦ πατρὸς διὰ Βαγαπάτου τοῦ ἡμιάρρενος εἰς πέρσας ταφῆναι νεκρόν· καὶ τἄλλα ὡς ὁ πατὴρ ὡρίσατο, διῳκήσατο. μέγιστον δὲ παρ' αὐτῷ ἠδύνατο Ἀρτασύρας ὑρκάνιος· τῶν δὲ ἡμιαρρένων Ἰξαβάτης τε καὶ Ἀσπαδάτης καὶ Βαγαπάτης, ὃς καὶ παρὰ τῷ πατρὶ μέγιστος. καὶ μετὰ τὸν Πετησάκα θάνατον, οὗτος στρατεύει ἐπ' αἴγυπτον, καὶ τὸν αἰγυπτίων βασιλέα Ἀμυρταῖον, Κομβαφέως τε ἡμιάρρενος, ὃς ἦν μέγα δυνάμενος παρὰ τῷ αἰγυπτίων βασιλεῖ, καταπροδόντος τάς τε γεφύρας καὶ τἄλλα τῶν αἰγυπτίων πράγματα, ἐφ' ᾧ γενέσθαι ὕπαρχος αἰγύπτου. καὶ γέγονε. ταῦτα γὰρ αὐτῷ Καμβύσης διὰ Ἰξαβάτου τοῦ Κομβαφέως ἀνεψιοῦ συνέθετο, καὶ αὐτὸς οἰκειοφώνως ὕστερον. ζωγρείαν δὲ λαβὼν τὸν Ἀμυρταῖον, οὐδὲν ἄλλο κακὸν εἰργάσατο, ἢ ὅτι εἰς Σοῦσα ἀνάσπαστον σὺν ἑξακισχιλίοις αἰγυπτίοις, οὓς αὐτὸς ᾑρετίσατο, ἐποιήσατο. καὶ τὴν αἴγυπτον δὲ πᾶσαν ὑπέταξεν. ἀπέθανον δὲ ἐν τῇ μάχῃ, αἰγυπτίων

μὲν μυριάδες πέντε, περσῶν δὲ δύο. μάγος δέ τις Σφενδαδάτης ὄνομα, ἁμαρτήσας καὶ μαστιγωθεὶς ὑπὸ Τανυοξάρκου, ἀφικνεῖται πρὸς Καμβύσην, ἐνδιαβάλλων τὸν ἀδελφὸν Τανυοξάρκην ὡς ἐπιβουλεύοντα αὐτῷ. καὶ σημεῖον ἐδίδου τῆς ἀποστάσεως, ὡς εἰ κληθείη ἥκειν, οὐκ ἂν ἔλθοι. δηλοῖ τοίνυν ὁ Καμβύσης ἥκειν τὸν ἀδελφόν. ὁ δέ, χρείας ἄλλης ἀπαιτούσης μένειν, ἀνεβάλλετο. παρρησιάζεται τῇ διαβολῇ πλέον ὁ μάγος. Ἀμυτις δὲ ἡ μήτηρ τὰ τοῦ μάγου ὡς ἦν ὑπονοοῦσα, ἐνουθέτει Καμβύσην τὸν υἱὸν μὴ πείθεσθαι. ὁ δὲ ὑπεκρίνετο μὴ πείθεσθαι, ἐπείθετο δὲ μάλιστα. διαπεμψαμένου δὲ τρίτον Καμβύσου πρὸς τὸν ἀδελφόν, παραγίνεται. καὶ ἀσπάζεται μὲν αὐτὸν ὁ ἀδελφός, οὐδὲν δὲ ἧττον ἀνελεῖν ἐμελέτα. κρύφα δὲ Ἀμύτιος εἰς πρᾶξιν ἀγαγεῖν τὸ μελέτημα ἔσπευδε. καὶ λαμβάνει πέρας ἡ πρᾶξις. ὁ γάρ τοι μάγος βουλῆς τῷ βασιλεῖ κοινωνῶν, βουλεύει τοιοῦτον. ὅμοιος ἦν αὐτὸς ὁ μάγος κάρτα τῷ Τανυοξάρκῃ. βουλεύεται τοιγαροῦν αὐτὸν, μὲν ἐν τῷ φανερῷ, ὡς δῆθεν ἀδελφοῦ βασιλέως καθυβρίζοντα, τὴν κεφαλὴν προστάξαι ἀποτμηθῆναι, ἐν δὲ τῷ κρυπτῷ ἀναιρεθῆναι Τανυοξάρκην, καὶ τὴν ἐκείνου στολὴν ἀμφιασθῆναι τὸν μάγον· ὥστε καὶ τῷ ἀμφιάσματι νομίζεσθαι Τανυοξάρκην. καὶ γίνεται ταῦτα. αἷμα γὰρ ταύρου, ὃ ἐξέπιεν, ἀναιρεῖται Τανυοξάρκης. ἀμφιάζεται δὲ ὁ μάγος, καὶ νομίζεται Τανυοξάρκης· καὶ λανθάνει πάντας ἐπὶ πολὺν χρόνον, πλὴν Ἀρτασύρα καὶ Βαγαπάτου καὶ Ἰξαβάτου. τούτοις γὰρ μόνοις Καμβύσης ἐθάρρησε τὴν πρᾶξιν. Λάβυζον δὲ τῶν ἡμιαρρένων τῶν πρώτων οἳ ἦσαν Τανυοξάρκεω, προσκαλεσάμενος ὁ Καμβύσης καὶ τοὺς ἄλλους, ὑποδείξας τὸν μάγον ὡς ἐσχημάτιστο καθεζόμενον, τοῦτον, ἔφη, νομίζετε Τανυοξάρκην. ὁ δὲ Λάβυζος, θαυμάσας, καὶ τίνα ἄλλον, ἔφη, νομίζομεν; τοσοῦτον ἐλάνθανε τῇ ὁμοιότητι ὁ μάγος. ἐκπέμπεται οὖν εἰς Βακτρίους, καὶ πράττει πάντα ὡς Τανυοξάρκης. πέντε δὲ ἐνιαυτῶν διελθόντων, μηνύεται ἡ

Αμυτις τὸ δρᾶμα διὰ Τιβέθεως τοῦ ἡμιάρρενος, ὃν ὁ μάγος τυπτήσας ἐτύγχανε. καὶ αἰτεῖ τὸν Σφενδαδάτην παρὰ Καμβύσου. ὁ δὲ οὐ δίδωσιν. ἡ δὲ ἐπαρᾶται, καὶ πιοῦσα φάρμακον, τελευτᾷ. θύει ὁ Καμβύσης, καὶ τῶν ἱερείων σφαζομένων αἷμα οὐκ ἀπορρεῖ· καὶ ἀθυμεῖ. καὶ τίκτει αὐτῷ ἡ Ρωξάνη παιδίον ἀκέφαλον· καὶ πλέον ἀθυμεῖ. καὶ οἱ μάγοι λέγουσιν αὐτῷ τὴν τῶν τεράτων δήλωσιν, ὅτι οὐ καταλείψει τῆς ἀρχῆς διάδοχον· καὶ ἐφίσταται αὐτῷ ἡ μήτηρ ἐν νυκτί, ἀπειλοῦσα τῆς μιαιφονίας· καὶ πλέον ἀθυμεῖ. ἀφικόμενος δὲ εἰς Βαβυλῶνα, καὶ ξέων ξυλάριον μαχαίρᾳ, διατριβῆς χάριν, παίει τὸν μηρὸν εἰς τὸν μῦν, καὶ ἑνδεκαταῖος τελευτᾷ, βασιλεύσας δυοῖν δέοντα εἴκοσι. Βαγαπάτης δὲ καὶ Αρτασύρας, πρὶν ἢ Καμβύσης τελευτῆσαι, ἐβουλεύσαντο βασιλεῦσαι τὸν μάγον. καὶ ἐβασίλευσαν, ἐκείνου τελευτήσαντος. λαβὼν δὲ τὸ Καμβύσου σῶμα Ιξαβάτης ἦλθεν εἰς Πέρσας. τοῦ μάγου δὲ βασιλεύσαντος ἐπ' ὀνόματι τοῦ Τανυοξάρκου, ἥκει Ιξαβάτης ἐκ Περσίδος, καὶ κατειπὼν τῇ στρατιᾷ πάσῃ, καὶ θριαμβεύσας τὸν μάγον, κατέφυγεν εἰς τὸ ἱερόν· κἀκεῖθέν τε συλληφθεὶς, ἀπετμήθη. ἐντεῦθεν ἑπτὰ τῶν Περσῶν ἐπίσημοι συνέθεντο ἀλλήλοις κατὰ τοῦ μάγου, Ονόφας, Ιδέρνης, Νορονδαβάτης, Μαρδόνιος, Βαρίσσης, Απαφέρνης, καὶ Δαρεῖος Υστάσπεω. τούτων ἀλλήλοις πίστεις δόντων, προσλαμβάνεται καὶ ὁ Αρτασύρας, εἶτα καὶ ὁ Βαγαπάτης, ὃς τὰς κλεῖς πάσας τῶν βασιλείων εἶχε. καὶ εἰσελθόντες διὰ τοῦ Βαγαπάτου οἱ ἑπτὰ εἰς τὰ βασίλεια, εὑρίσκουσι τὸν μάγον παλλακῇ Βαβυλωνίᾳ συγκαθεύδοντα. ὡς δὲ εἶδεν, ἀνεπήδησε· καὶ μηδὲν εὑρὼν τῶν πολεμικῶν ὀργάνων (πάντα γὰρ ὁ Βαγαπάτης λάθρα ὑπεξήγαγε) δίφρον χρύσεον συντρίψας, καὶ λαβὼν τὸν πόδα, ἐμάχετο. καὶ τέλος, κατακεντηθεὶς ὑπὸ τῶν ἑπτὰ, ἀπέθανε, βασιλεύσας μῆνας ἑπτά. Βασιλεύει δὲ τῶν ἑπτὰ ὁ Δαρεῖος, τοῦ ἵππου, κατὰ τὰ συνέκειτο ἀλλήλοις, προφάντου

μηχανῇ τινὶ καὶ τέχνῃ, ἐπειδὴ ὁ ἥλιος πρὸς ἀνατολὰς ἐγένετο, χειμερίσαντος. ἄγεται τοῖς πέρσαις ἑορτὴ τῆς μαγοφονίας, καθ᾽ ἣν Σφενδαδάτης ὁ μάγος ἀνῄρηται. Δαρεῖος προστάσσει τάφον ἑαυτῷ κατασκευασθῆναι ἐν τῷ δισσῷ ὄρει· καὶ κατασκευάζεται. ἐπιθυμήσας δὲ ἰδεῖν αὐτὸν, ὑπὸ τῆς τῶν χαλδαίων καὶ τῶν γονέων κωλύεται. οἱ δὲ γονεῖς ἀνελθεῖν βουληθέντες, ἐπειδὴ οἱ ἱερεῖς εἶδον οἱ ἀνέλκοντες αὐτοὺς, καὶ ἐφοβήθησαν, καὶ φοβηθέντες ἀφῆκαν τὰ σχοινία, ἔπεσον καὶ ἐτελεύτησαν. καὶ ἐλυπήθη Δαρεῖος λίαν. καὶ ἀπετμήθησαν αἱ κεφαλαὶ, τεσσαράκοντα ὄντων τῶν ἀνελκόντων. ἔτι ἐπιτάσσει Δαρεῖος Αριαράμνῃ τῷ σατράπῃ καππαδοκίας, ἐπὶ σκύθας διαβῆναι, καὶ ἄνδρας καὶ γυναῖκας αἰχμαλωτίσαι. ὁ δὲ διαβὰς πεντηκοντόροις λ´, ᾐχμαλώτισε. συνέλαβε δὲ καὶ τὸν ἀδελφὸν τοῦ βασιλέως τῶν σκυθῶν Μαρσαγέτην, ἐπὶ κακώσει εὑρὼν παρὰ τοῦ οἰκείου ἀδελφοῦ δεδεμένον. Σκυθάρκης δὲ ὁ σκυθῶν βασιλεὺς ὀργισθεὶς, ἔγραψεν ὑβρίζων Δαρεῖον· καὶ ἀντεγράφη αὐτῷ ὁμοίως. στράτευμα δὲ ἀγείρας Δαρεῖος, ὀγδοήκοντα μυριάδας, καὶ ζεύξας τὸν βόσπορον καὶ τὸν ἴστρον, διέβη ἐπὶ σκύθας, ὁδὸν διελάσας ἡμερῶν ιέ. καὶ ἀντέπεμπον ἀλλήλοις τόξα· ἐπικρατέστερα δὲ ἦν τὰ τῶν σκυθῶν. διὸ καὶ φεύγων Δαρεῖος διέβη τὰς γεφυρώσεις· καὶ ἔλυσε σπεύδων πρὶν ἢ τὸ ὅλον διαβῆναι στράτευμα. καὶ ἀπέθανον ὑπὸ Σκυθάρκου οἱ καταλειφθέντες ἐν τῇ εὐρώπῃ, μυριάδες ὀκτώ. Δαρεῖος δὲ τὴν γέφυραν διαβὰς, χαλκηδονίων οἰκίας καὶ ἱερὰ ἐνέπρησεν, ἐπεὶ τὰς πρὸς αὐτοῖς γεφύρας ἐμελέτησαν λῦσαι· καὶ ὅτι τὸν βωμὸν ὃν περῶν Δαρεῖος κατέθετο ἐπ᾽ ὀνόματι διαβατηρίου διὸς, ἠφάνισαν. Δάτης δὲ ἐπανιὼν ἐκ πόντου, καὶ τοῦ μηδικοῦ στόλου ἡγούμενος, ἐπόρθει νήσους καὶ τὴν ἑλλάδα. ἐν μαραθῶνι δὲ Μιλτιάδης ὑπαντιάζει, καὶ νικᾷ τοὺς βαρβάρους, καὶ πίπτει καὶ αὐτὸς Δάτης. καὶ οὐδὲ τὸ σῶμα πέρσαις

αἰτήσαι· ὅμως ἐδόθη. Δαρεῖος δὲ ἐπανελθὼν εἰς Πέρσας, καὶ θύσας, καὶ ἡμέρας νοσήσας λ', τελευτᾷ· ζήσας μὲν ἔτη ιβ' περὶ τῆς βασιλείας, βασιλεύσας δὲ ἔτη λα'. ἀπέθανε δὲ καὶ Ἀρτασύρας, καὶ ὁ Βαγαπάτης δὲ τὸ σῆμα Δαρείου παρακαθίσας ἔτη ζ', ἐτελεύτησε. Βασιλεύει Ξέρξης ὁ υἱὸς αὐτοῦ, καὶ Ἀρτάπανος ὁ Ἀρτασύρα παῖς γίνεται δυνατὸς παρ' αὐτῷ, ὡς ὁ πατὴρ παρὰ τῷ πατρί, καὶ Μαρδόνιος ὁ παλαιός. ἡμιαρρένων δὲ μέγιστον ἠδύνατο Νατάκας. γαμεῖ δὲ Ξέρξης Ὀνόφα θυγατέρα Ἄμιστριν, καὶ γίνεται αὐτῷ παῖς Δαρειαῖος. καὶ ἕτερος μετὰ δύο ἔτη, Ὑστάσπης, καὶ ἔτι Ἀρταξέρξης· καὶ θυγατέρες δύο, ὧν ἡ μὲν, Ἄμυτις, κατὰ τὴν ὀνομασίαν τῆς μάμμης· ἡ δὲ, Ῥοδογούνη. Ὁ δὲ δὴ Ξέρξης στρατεύει ἐπὶ τοὺς Ἕλληνας, ὅτι τε Χαλκηδόνιοι λῦσαι τὴν γέφυραν, ὡς ἤδη εἴρηται, ἐπειράθησαν· καὶ ὅτι τὸν βωμὸν ὃν ἔστησε Δαρεῖος, καθεῖλον· καὶ ὅτι Δάτιν Ἀθηναῖοι ἀνεῖλον, καὶ οὐδὲ τὸν νεκρὸν ἔδοσαν. πρότερον δὲ εἰς Βαβυλῶνα ἀφίκετο, καὶ ἰδεῖν ἐπεθύμησε τὸν Βελιτανᾶ τάφον, καὶ εἶδε διὰ Μαρδονίου. καὶ τὴν πύελον ἐλαίου οὐκ ἴσχυσεν, ὥσπερ καὶ ἐγέγραπτο, πληρῶσαι. Ἐξελαύνει Ξέρξης εἰς Ἐκβάτανα, καὶ ἀγγέλλεται αὐτῷ ἀπόστασις Βαβυλωνίων, καὶ Ζωπύρου τοῦ στρατηγοῦ αὐτῶν ὑπὸ σφῶν ἀναίρεσις. οὕτως καὶ περὶ τούτων φησὶ Κτησίας, καὶ οὐχ ὡς Ἡρόδοτος. ἃ δὲ περὶ Ζωπύρου ἐκεῖνος λέγει, πλὴν ὅτι ἡ ἡμίονος αὐτῷ ἔτεκεν. ἐπεί τά γε ἄλλα Μεγάβυζον οὗτος λέγει διαπράξασθαι, ὃς ἦν γαμβρὸς ἐπὶ τῇ θυγατρὶ Ἀμύτι, τοῦ Ξέρξου. οὕτως μὲν ἥλω διὰ τοῦ Μεγαβύζου Βαβυλών. δίδωσι δὲ αὐτῷ Ξέρξης ἄλλα τε πολλὰ, καὶ μύλην χρυσῆν, ἓξ ἕλκουσαν τάλαντα. ὃ τιμιώτατον τῶν βασιλικῶν δώρων παρὰ Πέρσαις ἐστί. Ξέρξης δὲ συναγείρας στρατιὰν Περσικὴν, ἄνευ τῶν ἁρμάτων, ὀγδοήκοντα μυριάδας, καὶ τριήρεις χιλίας, ἤλαυνεν ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα, ζευγνὺς τὴν Ἀ-

βυδον. Δημάρατος δὲ ὁ λακεδαιμόνιος παρεγένετο ἤδη πρότερον, καὶ συνῆν αὐτῷ ἐν τῇ διαβάσει, καὶ ἀπεῖργε τῆς εἰς Λακεδαίμονα ἐφόδου. Ξέρξης δὲ προσβάλλει ἐν θερμοπύλαις Λεωνίδᾳ τῷ στρατηγῷ τῶν λακεδαιμονίων, δι' Ἀρταπάνου, ἔχοντος μυρίους. καὶ κατεκόπη τὸ περσικὸν πλῆθος, τῶν λακεδαιμονίων δύο ἢ τριῶν ἀναιρεθέντων. εἶτα προσβαλεῖν κελεύει μετὰ δισμυρίων. καὶ ἧττα γίνεται κἀκείνων. εἶτα μαστιγοῦνται ἐπὶ τῷ πολεμεῖν· καὶ μαστιγούμενοι, ἔτι ἡττῶντο. τῇ δὲ ὑστεραίᾳ κελεύει μάχεσθαι μετὰ πεντακισμυρίων· καὶ ἐπεὶ οὐδὲν ἤνυεν, ἔλυσε τότε τὸν πόλεμον. Θώραξ δὲ ὁ θεσσαλὸς καὶ Τραχινίων, οἱ δυνατοί, Καλλιάδης καὶ Τιμαφέρνης, παρῆσαν στρατιὰν ἔχοντες. καλέσας δὲ Ξέρξης τούτοις τε καὶ τὸν Δημάρατον καὶ τὸν Ἡγίαν τὸν ἐφέσιον, ἔμαθεν ὡς οὐκ ἂν ἡττηθεῖεν λακεδαιμόνιοι, εἰ μὴ κυκλωθείησαν. ἡγουμένων δὲ τῶν δύο Τραχινίων διὰ δυσβάτου στρατὸς περσικὸς διελήλυθε, μυριάδες τέσσαρες· καὶ κατὰ νώτου γίνονται τῶν λακεδαιμονίων, καὶ κυκλωθέντες, ἀπέθανον μαχόμενοι ἀνδρείως ἅπαντες. Ξέρξης δὲ πάλιν στράτευμα πέμπει κατὰ πλαταιέων, μυριάδας ιβ', ἡγούμενον αὐτοῖς Μαρδόνιον ἐπιστήσας. Θηβαῖοι δὲ ἦσαν οἱ κατὰ πλαταιέων τὸν Ξέρξην κινοῦντες. ἀντιστρατεύει δὲ Παυσανίας ὁ λακεδαιμόνιος, τριακοσίους μὲν ἔχων σπαρτιάτας, χιλίους δὲ τῶν περιοίκων, ἐκ δὲ τῶν ἄλλων πόλεων χιλιάδας ἕξ. καὶ νικᾶται κατακράτος ἡ περσικὴ στρατιά, καὶ φεύγει τραυματισθεὶς καὶ Μαρδόνιος. Οὗτος ὁ Μαρδόνιος πέμπεται συλῆσαι τὸ τοῦ Ἀπόλλωνος ἱερὸν παρὰ Ξέρξου· κἀκεῖ, φησί, θνήσκει, χαλάζης ἐπιπεσούσης παχείας. ἐφ' ᾧ λίαν Ξέρξης ἐλυπήθη. Ξέρξης δὲ ἐπ' αὐτὰς ἀθήνας ἐλαύνει· καὶ ἀθηναῖοι, πληρώσαντες ἑκατὸν δέκα τριήρεις, φεύγουσιν εἰς σαλαμῖνα. καὶ Ξέρξης τὴν πόλιν κενὴν αἱρεῖ, καὶ ἐμπίμπρησι, πλὴν τῆς ἀκροπόλεως. ἐν αὐτῇ

γὰρ ἔτι τινὲς ὑπολειφθέντες ἐμάχοντο. τέλος κἀκείνων νυκτὶ φυγόντων, κἀκείνην συνέφλεξαν. ὁ δὲ Ξέρξης αὐτόθεν ἐλθὼν ἐπὶ στενότατον τῆς ἀττικῆς, ὃ ἡράκλειον καλεῖται, ἐχώννυε χῶμα ἐπὶ σαλαμῖνα, πεζῇ ἐπ' αὐτὴν διαβῆναι διανοούμενος. βουλῇ δὲ Θεμιστοκλέους ἀθηναίου καὶ Αριστείδου, τοξόται μὲν ἀπὸ κρήτης προσκαλοῦνται καὶ παραγίνονται· εἶτα ναυμαχία περσῶν καὶ ἑλλήνων γίνεται· περσῶν μὲν, ναῦς ἐχόντων ὑπὲρ τὰς χιλίας, στρατηγοῦντος αὐτοῖς Ονόφα· ἑλλήνων δὲ, ἑπτακοσίας. καὶ νικῶσιν ἕλληνες, καὶ διαφθείρονται περσικαὶ πεντακόσιαι νῆες. καὶ φεύγει Ξέρξης, βουλῇ πάλιν καὶ τέχνῃ Αριστείδου καὶ Θεμιστοκλέους. ἐν δὲ ταῖς λοιπαῖς ἁπάσαις μάχαις ἀπέθανον περσῶν ιβ' μυριάδες. Ξέρξης δὲ περάσας εἰς τὴν ἀσίαν, καὶ ἀπελαύνων εἰς σάρδεις, ἔπεμπε Μεγάβυζον τὸ ἐν δελφοῖς ἱερὸν συλῆσαι. ἐπεὶ δὲ ἐκεῖνος παρῃτεῖτο, ἀποστέλλεται Ματακᾶς ὁ εὐνοῦχος, ὕβρεις τε φέρων τῷ Απόλλωνι, καὶ πάντα συλήσων. καὶ δὴ οὕτως ποιήσας, πρὸς Ξέρξην ὑπέστρεφε. Ξέρξης δὲ ἀπὸ βαβυλῶνος εἰς πέρσας παραγίνεται, καὶ Μεγάβυζος κατὰ τῆς γυναικὸς τῆς ἰδίας Αμύτιος (ἣ θυγάτηρ, ὡς προείρηται, Ξέρξου ἐτύγχανεν) ὡς μεμοιχευμένης, λόγους ἐκίνει. καὶ ἐπιτιμᾶται Αμύτις λόγοις ὑπὸ τοῦ πατρὸς, καὶ ὑπισχνεῖται σωφρονεῖν. Αρτάπανος δὲ μέγα παρὰ Ξέρξῃ δυνάμενος μετὰ Σπαμίτρου τε ἡμιάρρενος, καὶ αὐτοῦ μέγα δυναμένου, βουλεύονται ἀνελεῖν Ξέρξην· καὶ ἀναιροῦσι. καὶ πείθουσιν Αρτοξέρξην τὸν υἱὸν ὡς Δαρειαῖος αὐτὸν ὁ ἕτερος παῖς ἀνεῖλε. καὶ παραγίνεται Δαρειαῖος ἀγόμενος ὑπὸ Αρταπάνου εἰς τὴν οἰκίαν Αρτοξέρξου, πολλὰ βοῶν καὶ ἀπαρνούμενος ὡς οὐκ εἴη φονεὺς τοῦ πατρός· καὶ ἀποθνήσκει. καὶ βασιλεύει Αρτοξέρξης, σπουδῇ Αρταπάνου· καὶ ἐπιβουλεύεται πάλιν ὑπ' αὐτοῦ, καὶ λαμβάνει κοινωνὸν τῆς βουλῆς Αρτάπανος Μεγάβυ-

ζον, ἤδη λελυπημένον ἐπὶ τῇ ἰδίᾳ γυναικὶ Ἀμύτι, διὰ τὴν τῆς μοιχείας ὑπόληψιν. καὶ ὅρκοις ἀλλήλοις ἀσφαλίζονται. ἀλλὰ μηνύει πάντα Μεγάβυζος, καὶ ἀναιρεῖται Ἀρτάπανος ᾧ τρόπῳ ἔμελλεν ἀναιρεῖν Ἀρτοξέρξην. καὶ γίνεται πάντα δῆλα τὰ εἰργασμένα ἐπὶ Ξέρξῃ καὶ Δαρειαίῳ. καὶ ἀπόλλυται πικρῷ τε καὶ κακίστῳ θανάτῳ Ἀσπαμίτρης, ὃς ἦν κοινωνὸς ἐπὶ τοῖς φόνοις Ξέρξου καὶ Δαρειαίου· σκαφεύεται γάρ, καὶ οὕτως ἀναιρεῖται. μάχη δὲ γίνεται μετὰ τὸν θάνατον Ἀρταπάνου, τῶν τε συνωμοτῶν αὐτοῦ καὶ τῶν ἄλλων Περσῶν. καὶ πίπτουσιν ἐν τῇ μάχῃ οἱ τρεῖς τοῦ Ἀρταπάνου υἱοί. τραυματίζεται δὲ καὶ Μεγάβυζος ἰσχυρῶς· καὶ θρηνεῖ Ἀρτοξέρξης καὶ ἡ Ἄμυτις καὶ ἡ Ῥοδογούνη, καὶ ἡ μήτηρ αὐτῶν Ἄμιστρις. καὶ μόλις πολλῇ ἐπιμελείᾳ περισώζεται Ἀπολλωνίδου ἰατροῦ τοῦ Κῴου. ἀφίσταται Ἀρτοξέρξου Βάκτρα, καὶ ὁ σατράπης ἄλλος Ἀρτάβανος· καὶ γίνεται μάχη ἰσοπαλής. καὶ γίνεται πάλιν ἐκ δευτέρου. καὶ ἀνέμου κατὰ πρόσωπον Βακτρίων πνεύσαντος, νικᾷ Ἀρτοξέρξης, καὶ προσχωρεῖ αὐτῷ πᾶσα Βακτρία. ἀφίσταται Αἴγυπτος, Ἰνάρου Λιβύου ἀνδρὸς καὶ ἑτέρου Αἰγυπτίου τὴν ἀπόστασιν μελετήσαντος. καὶ εὐτρεπίζεται τὰ πρὸς πόλεμον. πέμπουσι καὶ Ἀθηναῖοι, αἰτησαμένου αὐτοῦ, τεσσαράκοντα νῆας. καὶ μελετᾷ αὐτὸς Ἀρτοξέρξης ἐκστρατεῦσαι. καὶ τῶν φίλων οὐ συμβουλευόντων, πέμπει Ἀχαιμενίδην τὸν ἀδελφόν, τεσσαράκοντα μὲν μυριάδας ἐπαγόμενον στράτευμα πεζικόν, νῆας δὲ π΄. συμβάλλει πόλεμον Ἴναρος πρὸς Ἀχαιμενίδην· καὶ νικῶσιν Αἰγύπτιοι, καὶ βάλλεται Ἀχαιμενίδης ὑπὸ Ἰνάρου, καὶ θνήσκει, καὶ ἀποπέμπεται ὁ νεκρὸς αὐτοῦ εἰς Ἀρτοξέρξην. ἐνίκησεν Ἴναρος καὶ κατὰ θάλασσαν, Χαριτιμίδου εὐδοκιμήσαντος, ὃς τῶν ἐξ Ἀθηνῶν τεσσαράκοντα νηῶν ἐχρημάτιζε ναύαρχος· καὶ ν΄ Περσῶν νῆες, αἱ μὲν εἴκοσιν αὐτοῖς ἀνδράσιν ἐλήφθησαν, αἱ

δὲ λʹ διεφθάρησαν. εἶτα πέμπεται κατὰ Ἰνάρου Μεγάβυζος ἐπαγόμενος ἄλλο στράτευμα πρὸς τῷ ὑπολειφθέντι, μυριάδας εἴκοσι, καὶ νῆας τʹ. καὶ ἐπιστάτην αὐτοῖς Ὀρίσκον. ὡς εἶναι χωρὶς τῶν νεῶν, τὸ ἄλλο πλῆθος νʹ μυριάδας. Ἀχαιμενίδης γὰρ ὅτε ἔπεσεν, ιʹ μυριάδες αὐτῷ, ἐξ ὧν ἦγε μʹ, συνδιεφθάρησαν. γίνεται οὖν μάχη κρατερά, καὶ πίπτουσιν ἀμφοτέρωθεν πολλοί, πλείους δὲ αἰγύπτιοι. καὶ βάλλει Μεγάβυζος εἰς τὸν μηρὸν Ἴναρον, καὶ τρέπεται· καὶ νικῶσι πέρσαι κατακράτος. φεύγει δὲ πρὸς τὴν Βύβλον Ἴναρος (πόλις ἰσχυρὰ ἐν αἰγύπτῳ αὕτη) καὶ οἱ ἕλληνες δὲ μετ᾽ αὐτοῦ, ὅσοι μὴ ἐν τῇ μάχῃ καὶ μετὰ Χαριτιμίδου ἀπέθανον. προσχωρεῖ δὲ αἴγυπτος πλὴν Βύβλου πρὸς Μεγάβυζον. ἐπεὶ δὲ ἐκείνη ἀνάλωτος ἐδόκει, σπένδεται πρὸς Ἴναρον καὶ τοὺς ἕλληνας ἑξακισχιλίους ὄντας καὶ ἔτι πρὸς, ὁ Μεγάβυζος, ἐφ᾽ ᾧ μηδὲν κακὸν παρὰ βασιλέως λαβεῖν, καὶ τοὺς ἕλληνας ὅτε βούλοιντο, πρὸς τὰ οἰκεῖα ἐπανελθεῖν. καθίστησι δὲ τῆς αἰγύπτου σατράπην Σαρσάμαν καὶ λαβὼν Ἴναρον καὶ τοὺς ἕλληνας, παραγίνεται πρὸς Ξέρξην, καὶ εὑρίσκει λίαν κατὰ Ἰνάρου τεθυμωμένον, ὅτι τὸν ἀδελφὸν Ἀχαιμενίδην ἀπεκτονὼς εἴη. διηγεῖται τὰ γεγονότα πάντα Μεγάβυζος, καὶ ὡς πίστεις δοὺς Ἰνάρῳ καὶ τοῖς ἕλλησι, Βύβλον εἴληφε. καὶ ἐξαιτεῖται λιπαρῶς βασιλέα περὶ τῆς αὐτῶν σωτηρίας· καὶ λαμβάνει. καὶ ἐξάγεται τέλος τῇ στρατιᾷ ὡς Ἴναρος καὶ οἱ ἕλληνες οὐδὲν κακὸν πείσονται. Ἄμυτις δὲ ὑπὲρ τοῦ παιδὸς Ἀχαιμενίδου δεινὰ ἐποιεῖτο, εἰ μὴ τιμωρήσαιτο Ἴναρον καὶ τοὺς ἕλληνας· καὶ αἰτεῖται ταῦτα βασιλέα, ὁ δὲ οὐκ ἐνδίδωσιν· εἶτα Μεγάβυζον, ὁ δὲ ἀποπέμπεται. εἶτα ἐπεὶ διώχλει τὸν υἱόν, κατειργάσατο· καὶ πέντε παρελθόντων ἐτῶν, λαμβάνει τὸν Ἴναρον παρὰ βασιλέως καὶ τοὺς ἕλληνας· καὶ ἀνεσταύρωσε μὲν ἐπὶ τρισὶ σταυροῖς· πεντήκοντα δὲ ἑλλήνων, ὅσους λαβεῖν ἴσχυσε,

τούτων ἔπεμψε τὰς κεφαλάς. καὶ ἐλυπήθη λύπην σφοδρὰν Μεγάβυζος, καὶ ἐπένθησε· καὶ ᾐτήσατο ἐπὶ Συρίας τὴν ἑαυτοῦ χώραν ἀπιέναι. ἐνταῦθα λάθρα καὶ τοὺς ἄλλους τῶν Ἑλλήνων προέπεμψε, καὶ ἀπῄει· καὶ ἀπέστη βασιλέως. καὶ ἀθροίζει μεγάλην δύναμιν, ἄχρι πεντεκαίδεκα μυριάδων, χωρὶς τῶν ἱππέων καὶ τῶν πεζῶν. καὶ πέμπεται Οὔσιρις κατ' αὐτοῦ σὺν εἴκοσι μυριάσι. καὶ συνάπτεται πόλεμος, καὶ βάλλουσιν ἀλλήλους Μεγάβυζος καὶ Οὔσιρις, ὁ μὲν ἀκοντίῳ· καὶ τυγχάνει Μεγαβύζου εἰς τὸν μηρόν, καὶ τιτρώσκει ἄχρι δακτύλων δύο· ὁ δὲ ὡσαύτως ἀκοντίῳ τὸν τοῦ Οὐσίριος μηρόν· εἶτα βάλλει εἰς τὸν ὦμον· κἀκεῖνος πίπτει ἐκ τοῦ ἵππου. καὶ περισχὼν Μεγάβυζος προστάσσει αἴρειν καὶ περισῶσαι. ἔπιπτον δὲ πολλοὶ τῶν Περσῶν· καὶ ἐμάχοντο ἀνδρείως οἱ τοῦ Μεγαβύζου παῖδες Ζώπυρος καὶ Ἀρτύφιος. καὶ νίκη γίνεται Μεγαβύζῳ κραταιά. περιποιεῖται Οὔσιριν ἐπιμελῶς, καὶ ἀποπέμπει τοῦτον αἰτησάμενον πρὸς Ἀρτοξέρξην. πέμπεται δὲ κατ' αὐτοῦ ἑτέρα στρατιά, καὶ Μενοστάνης ὁ τοῦ Ἀρταρίου παῖς. ὁ δὲ Ἀρτάριος, σατράπης μὲν ἦν Βαβυλῶνος, Ἀρτοξέρξου δὲ ἀδελφός. καὶ συμβάλλουσιν ἀλλήλοις, καὶ φεύγει ἡ περσικὴ στρατιά. καὶ Μενοστάτης βάλλεται εἰς τὸν ὦμον ὑπὸ Μεγαβύζου· εἶτα εἰς τὴν κεφαλὴν τιτρώσκεται οὐ καιρίαν. φεύγει δὲ ὅμως αὐτὸς καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ, καὶ νίκη λαμπρὰ γίνεται Μεγαβύζῳ. Ἀρτάριος δὲ πέμπει πρὸς Μεγάβυζον, καὶ παραινεῖ σπείσασθαι βασιλεῖ. ὁ δὲ δηλοῖ σπείσασθαι μὲν βούλεσθαι καὶ αὐτόν, οὐ μέντοι παραγενέσθαι πρὸς βασιλέα, ἀλλ' ἐφ' ᾧ μένειν ἐν τῇ ἑαυτοῦ. ἀπαγγέλλεται ταῦτα βασιλεῖ. καὶ συμβουλεύουσιν Ἀρτοξάρης τε ὁ παφλαγὼν εὐνοῦχος, ἀλλὰ καὶ ἡ Ἄμιστρις, σπουδῇ σπείσασθαι. πέμπεται οὖν Ἀρτάριός τε αὐτός, καὶ Ἄμυτις ἡ γυνή, καὶ Ἀρτοξάρης, ἐτῶν ἤδη ὢν εἴκοσι, καὶ Πετίσας ὁ Οὐσίριος καὶ

Σπιταμᾶ πατήρ. πολλοῖς οὖν λόγοις καὶ ὅρκοις πληροφορήσαντες Μεγάβυζον, μόλις ὅμως πείθουσι πρὸς βασιλέα παραγενέσθαι. καὶ βασιλεὺς τέλος ἔπεμπε, παραγγελλόμενος συγγνώμην ἔχειν τῶν ἡμαρτημένων. ἐξέρχεται βασιλεὺς ἐπὶ θήραν, καὶ λέων ἐπέρχεται αὐτῷ. μετεώρου δὲ φερομένου τοῦ θηρίου, βάλλει ἀκοντίῳ Μεγάβυζος, καὶ ἀναιρεῖ· καὶ ὀργίζεται Ἀρτοξέρξης ὅτι πρὶν ἢ αὐτὸς τύχῃ, Μεγάβυζος ἔβαλε· καὶ προστάσσει τὴν κεφαλὴν τὸν Μεγάβυζον ἀποτμηθῆναι. Ἀμίστριος δὲ καὶ Ἀμύτιος καὶ τῶν ἄλλων τῇ παραιτήσει, τοῦ μὲν θανάτου ῥύεται, ἀνάσπαστος δὲ γίνεται εἰς τὴν ἐρυθρὰν ἔν τινι πόλει ὀνόματι Κύρται. ἐξορίζεται δὲ καὶ Ἀρτοξάρης ὁ εὐνοῦχος εἰς Ἀρμενίαν, ὅτι πολλάκις ὑπὲρ Μεγαβύζου βασιλεῖ ἐπαρρησιάσατο. ὁ δὲ Μεγάβυζος πέντε διατρίψας ἐν τῇ ἐξορίᾳ ἔτη, ἀποδιδράσκει, ὑποκριθεὶς τὸν πισάγαν. πισάγας δὲ λέγεται παρὰ Πέρσαις ὁ λεπρός, καὶ ἔστι πᾶσιν ἀπρόσιτος. ἀποδρὰς οὖν παραγίνεται πρὸς Ἄμυτιν καὶ τὸν οἶκον, καὶ μόλις ἐπιγινώσκεται· καὶ δι' Ἀμίστριος καὶ δι' Ἀμύτιος καταλλάσσεται ὁ βασιλεύς, καὶ ποιεῖ αὐτόν, ὡς τὸ πρόσθεν, ὁμοτράπεζον. ζήσας δὲ ἓξ καὶ ἑβδομήκοντα ἔτη, ἀπέθανε· καὶ κάρτα ἠχθέσθη βασιλεύς. τελευτήσαντος δὲ Μεγαβύζου, κάρτα ἦν Ἄμυτις ἀνδράσιν ὁμιλοῦσα. καὶ πρό γε ἑαυτῆς, καὶ ἡ μήτηρ Ἀμίστρις ὁμοίως. ὁ δὲ Ἀπολλωνίδης ὁ ἰατρὸς ὁ Κῷος, ἐπεὶ ἀσθενῶς εἶχεν Ἄμυτις, εἰ καὶ βληχρῶς καὶ οὐκ ἰσχυρῶς, ἐκεῖνος δὲ ἠράσθη αὐτῆς, ἔφη εἰς τὴν ὑγείαν αὖ τὴν ἐπανελθεῖν ἐὰν ἀνδράσιν ὁμιλήσῃ. τῆς γὰρ ὑστέρας εἶναι τὸ νόσημα. ἐπεὶ δὲ αὐτῷ ἐξεγένετο τὸ ἐπιτήδευμα, καὶ ὡμίλει αὐτῇ, ἡ δὲ ἄνθρωπος ἐμαραίνετο, ἀπέστη τῆς συνουσίας. τελευτῶσα δὴ οὖν ἐπήγγειλε τῇ μητρί, ἀμύνασθαι Ἀπολλωνίδην. ἡ δὲ ἀπήγγειλε πάντα Ἀρτοξέρξῃ τῷ βασιλεῖ, ὅπως τε ὡμίλει, καὶ ὅπως ἀπέστη ὑβρίσας, καὶ ὅπως ἡ θυγάτηρ ἐπήγγελλεν Ἀπολλωνίδην ἀμύνα-

θαι. ἐκεῖνος δὲ τῇ μητρὶ τὸ παρεισάμενον αὐτῇ πράττειν ἐπιτρέπει. ἡ δὲ, λαβοῦσα ἔδησε τὸν Ἀπολλωνίδην, δυσὶ μησὶ κολάζουσα· ἔπειτα ζῶντα κατώρυξεν, ὅτε καὶ Αμυτις ἀπέθανε. Ζώπυρος δὲ ὁ Μεγαβύζου καὶ Αμύτιος παῖς, ἐπεὶ αὐτῷ ὅτε πατὴρ καὶ ἡ μήτηρ ἐτελεύτησεν, ἀπέστη βασιλέως· καὶ εἰς ἀθήνας ἀφίκετο, κατὰ τὴν τῆς μητρὸς εἰς αὐτοὺς εὐεργεσίαν. εἰς καῦνον δὲ ἅμα τοῖς ἑπομένοις εἰσέπλευσε, καὶ ἐκέλευσε παραδιδόναι τὴν πόλιν. καύνιοι δὲ αὐτῷ μὲν παραδιδόναι τὴν πόλιν ἔφασκον, ἀθηναίοις δὲ τοῖς συνεπομένοις, οὐκέτι. εἰσιόντι δὲ Ζωπύρῳ εἰς τὸ τεῖχος λίθον Αλκίδης καύνιος ἐμβάλλει εἰς τὴν κεφαλήν· καὶ οὕτως Ζώπυρος ἀποθνήσκει. Αμιστρις δὲ ἡ μάμμη τὸν καύνιον ἀνεσταύρωσεν. ἀποθνήσκει δὲ καὶ ἡ Αμιστρις, κάρτα γραῦς γενομένη. καὶ Αρτοξέρξης δὲ ἀποθνήσκει, μ΄ καὶ β΄ ἔτη βασιλεύσας.

Αρτοξέρξου δὲ τελευτήσαντος, Ξέρξης ὁ υἱὸς βασιλεύει, ὃς μόνος ἦν γνήσιος ἐκ Δαμασπίας· ἣ ἐν αὐτῇ τῇ ἡμέρᾳ ἐν ᾗ καὶ Ξέρξης ἐτελεύτησεν, ἀπεβίω. Βαγόραζος δὲ τὸν νεκρὸν τοῦ πατρὸς καὶ τῆς μητρὸς ἀπήγαγεν εἰς πέρσας. ἑπτακαίδεκα δὲ νόθους υἱοὺς ἔσχεν ὁ Αρτοξέρξης, ἐξ ὧν ἐστι καὶ Σεκυνδιανὸς, ὁ ἐξ Αλογούνης τῆς βαβυλωνίας, καὶ Ωχος, καὶ Αρσίτης, ὁ ἐκ Κοσμαρτιδηνῆς, καὶ αὐτῆς βαβυλωνίας. ὁ δὲ Ωχος ὕστερον καὶ βασιλεύει. ἔτι δὲ παῖδες αὐτοῦ, πρὸς τοῖς εἰρημένοις, καὶ Βαγαπαῖος καὶ Παρύσατις, ἐξ Ανδίας, καὶ αὐτῆς βαβυλωνίας. αὕτη ἡ Παρύσατις Αρτοξέρξου καὶ Κύρου μήτηρ ἐγένετο. τὸν δὲ Ωχον ζῶν ὁ πατὴρ, ὑρκανίων σατράπην ἐποίησε, δοὺς αὐτῷ καὶ γυναῖκα Παρύσατιν ὄνομα· ἥτις ἦν Ξέρξου μὲν θυγάτηρ, ἀδελφὴ δὲ οἰκεία. ὁ δὲ Σεκυνδιανὸς προσεταιρισάμενος Φαρνακύαν τὸν εὐνοῦχον, ὃς ἦν μετὰ Βαγόραζον καὶ Μενοστάνη καὶ ἑτέρους τινὰς, μεθύοντος ἐν ἑορτῇ τινι τοῦ Ξέρξου, καὶ

καθεύδοντος ἐν τοῖς βασιλείοις, εἰσελθόντες ἀποκτείνουσιν αὐτόν, τεσσαρακοστῆς καὶ πέμπτης ἡμέρας διαγενομένης ἀπὸ τῆς τοῦ πατρὸς τελευτῆς. συνέβη οὖν ἀμφοτέρους ἅμα εἰς Πέρσας ἀποκομισθῆναι. αἱ γὰρ ἄγουσαι τὴν ἁρμάμαξαν ἡμίονοι, ὥσπερ ἀναμένουσαι καὶ τὸν τοῦ παιδὸς νεκρόν, οὐκ ἤθελον προβαίνεσθαι. ὅτε δὲ κατέλαβε, σὺν προθυμίᾳ ἀπήεσαν.

Βασιλεύει δὲ Σεκυνδιανός, καὶ γίνεται ἀζαβαρείτης αὐτῷ Μενοστάνης. ἀπιὼν δὲ Βαγόραζος, καὶ ὑποστρέψας πρὸς Σεκυνδιανόν, ἐπεὶ παλαιὰ αὐτοῖς ἔχθρα ὑπετύφετο, ὡς δῆθεν ἄνευ τῆς ἑαυτοῦ γνώμης, τοῦ πατρὸς λιπὼν τὸν νεκρὸν αὐτοῦ, προστάξει βασιλέως λιθόλευστος ἐγεγόνει. ἐφ᾽ ᾧ ἡ στρατιὰ εἰς λύπην κατηνέχθη. ὁ δὲ δῶρα αὐτῇ ἐδίδου. οἱ δὲ ἐμίσουν αὐτόν, ὅτι τε τὸν ἀδελφὸν Ξέρξην ἀπεκτόνει, καὶ ὅτι Βαγόραζον. διαπέμπεται Σεκυνδιανὸς προσκαλούμενος Ὦχον. ὁ δὲ ὑπισχνεῖται μέν, οὐ παραγίνεται δέ. καὶ γίνεται τοῦτο πολλάκις. τέλος περιβάλλεται Ὦχος πολλὴν στρατιάν, καὶ ἐπίδοξος ἦν βασιλεύειν. ἀφίσταται Ἀρβάριος ὁ τῶν ἱππέων Σεκυνδιανοῦ ἄρχων πρὸς Ὦχον· εἶτα Ἀρξάνης ὁ Αἰγύπτου σατράπης· καὶ Ἀρτοξάρης δὲ ἐξ Ἀρμενίας ἧκε πρὸς Ὦχον. καὶ ἐπέθεντο αὐτῷ τὴν κίταριν, οὔτι ἑκόντι. Βασιλεύει Ὦχος, καὶ μετονομάζεται Δαρειαῖος. καὶ μετέρχεται ἀπάτῃ καὶ ὅρκοις, ὑποθήκῃ Παρυσάτιδος, τὸν Σεκυνδιανόν· πολλὰ Μενοστάνους παραινοῦντος Σεκυνδιανὸν μὴ πιστεύειν τοῖς ὅρκοις, μηδὲ σπένδεσθαι τοῖς ἐξαπατῶσι· πείθεται δ᾽ οὖν ὅμως, καὶ ἁλίσκεται, καὶ εἰς τὴν σποδὸν ἐμβάλλεται καὶ ἀπόλλυται, βασιλεύσας μῆνας ἕξ, ἡμέρας πεντεκαίδεκα.

Βασιλεύει οὖν μόνος Ὦχος, ὁ καὶ Δαρειαῖος· εὐνοῦχοι δὲ τρεῖς ἠδύναντο παρ᾽ αὐτῷ, μέγιστον μὲν Ἀρτοξάρης, δεύτερος δὲ Ἀρτιβαρζάνης, καὶ τρίτος, Ἀθῶος. ἐχρῆτο δὲ μάλιστα τῇ γυναικὶ συμβούλῳ· ἐξ ἧς πρὸ τῆς βασιλείας δύο ἔσχε

τέκνα,

τέκνα, Ἄμιστριν θυγατέρα, καὶ Ἀρσάκαν υἱόν· ὃς ὕστερον μετωνομάσθη Ἀρτοξέρξης. τίκτει δὲ αὐτῷ ἕτερον υἱὸν βασιλεύουσα, καὶ τίθεται τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ ἡλίου Κῦρον. εἶτα τίκτει Ἀρτόστην, καὶ ἐφεξῆς μέχρι παίδων δεκατριῶν. καί φησιν ὁ συγγραφεύς, αὐτὸς παρ' αὐτῆς ἐκείνης τῆς Παρυσάτιδος ταῦτα ἀκοῦσαι. ἀλλὰ τὰ μὲν ἄλλα τῶν τέκνων ταχὺ ἀπεβίω· οἱ δὲ περιγεγονότες, οἵ τε προρρηθέντες τυγχάνουσι, καὶ ἔτι τέταρτος υἱός, Ὀξένδρας ὠνομασμένος. ἀφίσταται βασιλέως, Ἀρσίτης οἰκεῖος ἀδελφὸς ὁμοπάτριος καὶ ὁμομήτριος, καὶ Ἀρτύφιος ὁ Μεγαβύζου. πέμπεται Ἀρτασύρας κατ' αὐτῶν, καὶ πολεμεῖ Ἀρτύφιον. καὶ δυσὶ μάχαις Ἀρτασύρας ἡττᾶται, εἶτα πάλιν συμβαλών, νικᾷ Ἀρτύφιον· καὶ ὑπάγεται τοὺς σὺν αὐτῷ ἕλληνας δώροις, καὶ καταλιμπάνονται αὐτῷ μιλήσιοι μόνοι τρεῖς. τέλος ὅρκους καὶ πίστεις λαβὼν παρὰ Ἀρτασύρα, ἐπεὶ ὁ Ἀρσίτης οὐκ ἐφαίνετο, προσεχώρησε βασιλεῖ. Παρύσατις δὲ βουλεύεται βασιλεῖ ὁρμῶντι πρὸς τὸν Ἀρτυφίου θάνατον, μὴ ἀνελεῖν τέως (ἔσεσθαι γὰρ τοῦτο ἀπάτην, καὶ εἰς τὴν προσχώρησιν τοῦ Ἀρσίτου) ἐπειδὰν δὲ κἀκεῖνος ἀπατηθεὶς ἁλῷ, δεῖν τότε ἄμφω διαχρήσασθαι. καὶ γέγονεν οὕτως, ἀποδοθείσης τῆς συμβουλῆς. καὶ ἐμβάλλεται εἰς τὴν σποδὸν Ἀρτύφιος καὶ Ἀρσίτης. καίτοι Ἀρσίτην ὁ βασιλεὺς οὐκ ἐβούλετο ἀπολέσαι, ἀλλ' ἡ Γαρύσατις, τὰ μὲν πείθουσα, τὰ δὲ βιαζομένη, ἀπώλεσε. κατελεύσθη δὲ καὶ Φαρνακύας, ὁ συνανελὼν Σεκυνδιανῷ Ξέρξην. ἀνῃρέθη δὲ καὶ Μενοστάνης ὑφ' ἑαυτοῦ, ἤδη πρὸς θάνατον συλλαμβανόμενος. ἀφίσταται Πισσούθνης· καὶ ἀποστέλλεται κατ' αὐτοῦ Τισσαφέρνης, καὶ Σπιθραδάτης, καὶ Παρμίσης. ἀντεπεξῄει δὲ Πισσούθνης, ἔχων καὶ Λύκωνα τὸν ἀθηναῖον ἅμα ἕλλησιν ὧν ἐκεῖνος ἦρχε. λαμβάνουσι δὲ οἱ τοῦ βασιλέως στρατηγοὶ χρήμασι Λύκωνα καὶ τοὺς ἕλληνας, καὶ ἀφιστῶσι Πισσούθνου. εἶτα δόντες αὐτῷ πίστεις καὶ

λαβόντες, ἄγουσι παρὰ βασιλέα. ὁ δὲ εἰς τὴν ἄνοδον ἐνέβαλεν, Τισαφέρνῃ δοὺς τὴν Πισούθνου σατραπείαν. ἔλαβε δὲ Λύκων καὶ πόλεις καὶ χώρας ὑπὲρ τῆς προδοσίας. Ἀρτοξάρης δέ, ὃς μέγα ἠδύνατο παρὰ βασιλεῖ, ἐπιβουλεύει βασιλέα, θέλων αὐτὸς βασιλεῦσαι, ἐκτομίας ὑπάρχων. πώγωνα γὰρ καὶ ὑπόρρινα προσέταξεν αὐτῷ γυναικὶ κατασκευάσαι, ἵνα ὡς ἀνὴρ φαίνοιτο. δι' ἧς καὶ καταμηνύεται, καὶ συλλαμβάνεται καὶ παραδίδοται Παρυσάτιδι, καὶ ἀναιρεῖται.

Ἀρσάκης δὲ ὁ τοῦ βασιλέως παῖς, ὁ καὶ ὕστερον μετονομασθεὶς Ἀρτοξέρξης, γαμεῖ τὴν Ἰδέρνεω θυγατέρα Στάτειραν· τὴν δὲ τοῦ βασιλέως θυγατέρα, ὁ τοῦ Ἰδέρνεω υἱός. Ἄμιστρις ἦν ἡ θυγάτηρ. τῷ δὲ ταύτης νυμφίῳ ὄνομα Τεριτούχμης· ὃς καὶ τοῦ πατρὸς τελευτήσαντος, ἀντ' αὐτοῦ σατράπης κατέστη. ἦν δὲ ὁμοπατρία αὐτοῦ ἀδελφὴ Ῥωξάνη, καλὴ τὸ εἶδος, καὶ τοξεύειν καὶ ἀκοντίζειν ἐμπειροτάτη. ἐρῶν δὲ ταύτης ὁ Τεριτούχμης καὶ συγγινόμενος, ἐμίσει Ἄμιστριν. καὶ τέλος ἐμβαλεῖν αὐτὴν εἰς σάκκον, καὶ κατακεντηθῆναι ὑπὸ τριακοσίων ἀνδρῶν, μεθ' ὧν καὶ τὴν ἀπόστασιν ἐμελέτησεν, ἐβουλεύσατο. ἀλλά τις Οὐδιάστης ὄνομα, ἰσχὺν ἔχων παρὰ Τεριτούχμῃ, καὶ γράμματα παρὰ βασιλέως, πολλὰς ὑποσχέσεις ἔχοντα εἰ περισωθείη αὐτοῦ ἡ θυγάτηρ, δεξάμενος, ἐπιτίθεται καὶ ἀναιρεῖ Τεριτούχμην, γενναίως ἐν τῇ ἐπαναστάσει ἀνδρισάμενον, καὶ πολλοὺς ἀποκτείναντα. μέχρι γὰρ λ' καὶ ζ' φασὶν αὐτὸν ἀποκτεῖναι. ὁ δὲ υἱὸς τοῦ Οὐδιάστου Μιτραδάτης, ὑπασπιστὴς ὢν Τεριτούχμου, καὶ μὴ παρὼν, ἐπεὶ ἔμαθε, πολλὰ τῷ πατρὶ κατηράσατο, καὶ πόλιν Ζάριν καταλαβὼν ἐφύλαττε ταύτην τῷ παιδὶ τοῦ Τεριτούχμεω. ἡ δὲ Παρύσατις τήν τε μητέρα τοῦ Τεριτούχμεω, καὶ τοὺς ἀδελφοὺς Μιτρώστην καὶ Ἥλικον, καὶ τὰς ἀδελφὰς δύο οὔσας, χωρὶς τῆς Σταπείρας, ζώσας ἐκέλευσε καταχῶσαι, τὴν δὲ Ῥωξάνην, ζῶσαν κατατεμεῖν.

καὶ ἐγένετο. ὁ δὲ βασιλεὺς εἶπε τῇ γυναικὶ Παρυσάτιδι, ποιῆσαι ὁμοίως καὶ Στάτειραν τὴν Ἀρσάκου γυναῖκα τοῦ παιδός. ἀλλ' ὅγε Ἀρσάκης πολλὰ τὴν μητέρα καὶ τὸν πατέρα δάκρυσι καὶ κοπετοῖς ἐξιλεωσάμενος, ἐπεὶ ἡ Παρύσατις ἐπεκάμφθη, συνεχώρησε· καὶ Ὦχος ὁ Δαρειαῖος, εἰπὼν Παρυσάτιδι, πολλὰ μεταμελήσειν αὐτήν.

Ἐν δὲ τῇ ιθʹ ἱστορίᾳ διαλαμβάνει ὡς Ὦχος ὁ Δαρειαῖος ἀπέθανεν, ἀσθενήσας ἐν Βαβυλῶνι, ἔτη βασιλεύσας λεʹ. βασιλεύει δὲ Ἀρσάκης ὁ μετονομασθεὶς Ἀρτοξέρξης· καὶ ἐκτέμνεται ὁ Οὐδιάστης τὴν γλῶτταν, καὶ ἐξέλκεται ταύτην ἐξόπισθεν, καὶ θνήσκει. ὁ δὲ παῖς αὐτοῦ Μιτραδάτης, ἀντὶ τοῦ πατρὸς καθίσταται σατράπης. ἐπράχθη δὲ ταῦτα σπουδῇ Στατείρας. καὶ ἠνιᾶτο Παρύσατις. διαβάλλεται Κῦρος ὑπὸ Τισσαφέρνους πρὸς Ἀρτοξέρξην τὸν ἀδελφόν, καὶ καταφεύγει Παρυσάτιδι τῇ μητρί, καὶ ἀπολύεται τῆς διαβολῆς. ἀπελαύνει Κῦρος ἠτιμωμένος παρὰ τοῦ ἀδελφοῦ πρὸς τὴν οἰκείαν σατραπίαν, καὶ μελετᾷ ἐπανάστασιν. διαβάλλει Σατιβαρζάνης Ὀρόντην, ὡς Παρυσάτιδι μίγνυται, καίτοι λίαν αὐτῆς σωφρονούσης. καὶ ἀναιρεῖται Ὀρόντης. καὶ ὀργίζεται ἡ μήτηρ τῷ βασιλεῖ, ὅτι Παρύσατις φαρμάκῳ διαφθείρει τὸν Τεριτούχμεω υἱόν. καὶ περὶ τοῦ θάψαντος τὸν πατέρα διὰ τοῦ πυρὸς, παρὰ τὸν νόμον. ἐξ οὗ καὶ ἔλεγχος Ἑλλανίκου καὶ Ἡροδότου, ὡς ψεύδονται. ἀπόστασις Κύρου ἀπὸ τοῦ ἀδελφοῦ, καὶ συναγωγὴ ἑλληνικοῦ στρατεύματος καὶ βαρβαρικοῦ, καὶ στρατηγῶν Κλέαρχος ἑλλήνων. ὅπως τε Συέννεσις ὁ Κιλίκων βασιλεὺς ἄμφω συνεμάχει Κύρῳ τε καὶ Ἀρταξέρξῃ. ὅπως τε Κῦρος τῇ ἰδίᾳ στρατιᾷ καὶ Ἀρτοξέρξης πάλιν τῇ οἰκείᾳ παρήνεσαν. Κλέαρχος δὲ ὁ λακεδαιμόνιος, ὃς ἦρχε τῶν ἑλλήνων, καὶ Μένων ὁ Θετταλὸς, οἳ μετὰ Κύρου ἦσαν, ἀεὶ διάφοροι ἀλλήλοις ἐτύγχανον· διότι τῷ μὲν Κλεάρχῳ ἅπαντα ὁ Κῦρος συνεβούλευε, τοῦ δὲ Μένωνος λόγος οὐδεὶς ἦν. ηὐτομόλουν δὲ ἀπὸ μὲν Ἀρτοξέρξου

πρὸς Κῦρον πολλοί, πρὸς δὲ Ἀρτοξέρξην ἀπὸ Κύρου οὐδείς. διὸ καὶ ὁ βάρβαρος προσχωρῆσαι Κύρῳ μετέστησε, καὶ διαβληθεὶς, εἰς τὴν ἀπόδον ἀνεβλήθη. προσβολὴ Κύρου πρὸς τὴν βασιλέως στρατιάν, καὶ νίκη Κύρου. ἐπὶ καὶ θάνατος Κύρου, ἀπειθοῦντος Κλεάρχῳ. καὶ αἰκισμοὶ τοῦ σώματος Κύρου ὑπὸ τοῦ ἀδελφοῦ Ἀρτοξέρξου. τήν τε γὰρ κεφαλὴν καὶ τὴν χεῖρα, μεθ' ἧς τὸν Ἀρτοξέρξην ἔβαλεν, αὐτὸς ἀπέτεμε καὶ ἐθριάμβευσεν. ἀναχώρησις Κλεάρχου τοῦ λακεδαιμονίου, ἅμα τοῖς σὺν αὐτῷ ἕλλησι τῆς νυκτὸς, καὶ τῆς Παρυσάτιδος πόλεων μιᾶς κατάληψις. εἶτα σπονδαὶ βασιλέως πρὸς τοὺς ἕλληνας. ὡς Παρύσατις εἰς Βαβυλῶνα ἀφίκετο, πενθοῦσα Κῦρον, καὶ μόλις ἐκομίσατο τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ καὶ τὴν χεῖρα, καὶ ἔθαψεν, καὶ ἀπέστειλεν εἰς σοῦσα. τὰ περὶ Βαγαπάτου τοῦ ἀποτεμόντος, προστάξει βασιλέως, τὴν κεφαλὴν ἀπὸ τοῦ σώματος Κύρου. ὅπως ἡ μήτηρ μετὰ βασιλέως κύβοις ἐπὶ συνθήκαις παίξασα, καὶ νικήσασα, ἔλαβε Βαγαπάτην. καὶ ὃν τρόπον τὸ δέρμα περιαιρεθεὶς ἀνεσταυρώθη ὑπὸ Παρυσάτιδος· ὅτε καὶ τὸ πολὺ ἐπὶ Κύρῳ πένθος αὐτῇ ἐπαύσατο, διὰ τὴν πολλὴν τοῦ Ἀρτοξέρξου δέησιν. ὡς Ἀρτοξέρξης δῶρα ἔδωκε τῷ ἐνέγκαντι τὸν Κύρου πῖλον, καὶ ὡς τὸν Κᾶρα τὸν δοκέοντα Κῦρον βαλεῖν Ἀρτοξέρξης ἐτίμησε. καὶ ὡς Παρύσατις τὸν τιμηθέντα Κᾶρα αἰκισαμένη, ἀπέκτεινεν. ὡς Ἀρτοξέρξης παρέδωκεν αἰτησαμένῃ Μιθραδάτην Παρυσάτιδι, ἐπὶ τραπέζης μεγαλαυχήσαντα ἀποκτεῖναι τὸν Κῦρον. κἀκείνη λαβοῦσα, πικρῶς ἀνεῖλε. ταῦτα καὶ ἡ ιθ' καὶ ἡ κ' ἱστορία.

Ἐν δὲ τῇ κα' καὶ β' καὶ γ', ἥτις καὶ τῆς ὅλης πέρας ἐστὶν ἱστορίας, τάδε περιείληπται. ὡς Τισσαφέρνης ἐπιβουλεύει τοῖς ἕλλησι, καὶ προσεταιρισάμενος Μένωνα τὸν θετταλὸν, δι' αὐτοῦ Κλέαρχον καὶ τοὺς ἄλλους στρατηγοὺς ἀπάτῃ καὶ ὅρκοις ἐχρώσατο,

τοῦ Κλεάρχου καὶ περιειδομένου καὶ ἀποκρυομένου τὴν ἐπιβουλήν. ἀλλά τό, τε πλῆθος διὰ Μένωνος ἀπατηθέν, κατηνάγκασε καὶ ἄκοντα Κλέαρχον πρὸς Τισσαφέρνην παραγενέσθαι, καὶ Πρόξενος ὁ Βοιώτιος, αὐτὸς ἤδη προσάλους ἀπάτῃ, συμπαρῄνει. ὡς εἰς Βαβυλῶνα πρὸς Ἀρτοξέρξην Κλέαρχον καὶ τοὺς ἄλλους ἀπέστειλεν ἐν πέδαις· καὶ ὡς ἐπὶ θέαν Κλεάρχου ἅπαντες συνερρύησαν. ὡς Κτησίας αὐτὸς ἰατρὸς ὢν Παρυσάτιδος πολλὰ Κλεάρχῳ ἐν τῷ δεσμωτηρίῳ ὄντι πρὸς ἡδονὴν καὶ θεραπείαν δι' αὐτῆς ἔπραξε· καὶ τῶν δεσμῶν ἂν Παρύσατις ἔλυσεν καὶ ἀφῆκεν, εἰ μὴ Στάτειρα τὸν ἄνδρα Ἀρτοξέρξην ἀνέπεισε τοῦτον ἀναιρεθῆναι. καὶ ἀνῃρέθη Κλέαρχος· καὶ τέρας ἐπὶ τῷ σώματι συνέστη· αὐτόματος γὰρ ἐπ' αὐτῷ τάφος, μεγίστου πνεύσαντος ἀνέμου, ἐπὶ μέγα ἠρμένος, ἐπισυνέστη. ἀνῃρέθησαν δὲ καὶ οἱ σὺν αὐτῷ ἀναπεμφθέντες Ἕλληνες, πλὴν Μένωνος. λοιδορία Παρυσάτιδος πρὸς Στάπειραν, καὶ ἀναίρεσις διὰ φαρμάκου, τοῦτον διασκευασθέντος τὸν τρόπον· (ἐφυλάττετο γὰρ Στάπειρα λίαν μὴ παθεῖν ὃ πέπονθε) μαχαιρίου τὸ ἓν μέρος ἐπαλείφεται τῷ φαρμάκῳ· τὸ δὲ λοιπὸν οὐ μετεῖχε. τούτῳ τέμνεται ὀρνίθιον μικρόν, μέγεθος ὅσον ᾠοῦ· (ῥυνδάκην Πέρσαι τὸ ὀρνίθιον καλοῦσι) τέμνεται δὲ δίχα, καὶ τὸ μὲν καθαρεῦον τοῦ ἰοῦ ἥμισυ αὐτὴ λαβοῦσα Παρύσατις ἐσθίει, τὸ δὲ προσομιλῆσαν τῷ φαρμάκῳ, ὀρέγει Σταπείρᾳ. ἡ δέ, ἐπεὶ ἐσθίουσαν τὴν ἐπιδοῦσαν ἑώρα τὸ ἥμισυ, μηδὲν συνιδεῖν δυνηθεῖσα, καὶ αὐτὴ συνεσθίει τοῦ θανάτου τὸ φάρμακον. ὀργὴ διὰ ταῦτα τοῦ βασιλέως πρὸς τὴν μητέρα, καὶ σύλληψις τῶν εὐνούχων αὐτῆς καὶ αἰκισμὸς καὶ ἀναίρεσις· καὶ ἔτι σύλληψις Γίγγης ἣ ᾠκείωτο Παρυσάτιδι, καὶ κρίσις ἐπ' αὐτῇ, καὶ ἀθώωσις μὲν παρὰ τῶν κριτῶν, καταδίκη δὲ παρὰ βασιλέως· καὶ αἰκισμὸς Γίγγης, καὶ ἀναίρεσις· καὶ ὀργὴ διὰ τοῦτο Παρυσάτιδος πρὸς τὸν υἱόν, κἀκείνου πρὸς τὴν

μητέρα. καὶ τὸ χῶμα δὲ τοῦ Κλεάρχου, δι' ἐτῶν ὀκτὼ, μεστὸν ἐφάνη φοινίκων, οὓς τότε κρύφα Παρύσατις, καθ' ὃν καιρὸν ἐκεῖνος ἐτελεύτησε, διὰ τῶν εὐνούχων καταχώσασα. αἰτίαι δι' ἃς Εὐαγόρᾳ βασιλεῖ σαλαμῖνος βασιλεὺς Ἀρτοξέρξης διηνέχθη. καὶ ἄγγελοι Εὐαγόρα πρὸς Κτησίαν ὑπὲρ τοῦ λαβεῖν παρὰ Ἀβουλίτου τὰς ἐπιστολάς. καὶ Κτησίου πρὸς αὐτὸν ἐπιστολὴ, περὶ τοῦ διαλλαγῆναι αὐτὸν Ἀναξαγόρᾳ τῷ κυπρίων βασιλεῖ. τῶν παρὰ Εὐαγόρα ἀγγέλων εἰς κύπρον ἄφιξις, καὶ τῶν παρὰ Κτησίου γραμμάτων ἀπόδοσις Εὐαγόρᾳ. καὶ Κόνωνος πρὸς Εὐαγόραν λόγος ὑπὲρ τοῦ πρὸς βασιλέα ἀναβῆναι, καὶ Εὐαγόρα ἐπιστολὴ περὶ ὧν ἠξιώθη ὑπ' αὐτοῦ. καὶ Κόνωνος πρὸς Κτησίαν ἐπιστολή. καὶ βασιλεῖ παρὰ Εὐαγόρα φόρος. καὶ τῶν ἐπιστολῶν Κτησίᾳ ἀπόδοσις. Κτησίου λόγος πρὸς βασιλέα περὶ Κόνωνος, καὶ ἐπιστολὴ πρὸς αὐτόν. τῶν παρὰ Εὐαγόρου δώρων ἀπόδοσις Σατιβαρζάνῃ, καὶ τῶν ἀγγέλων τῶν εἰς κύπρον ἄφιξις. καὶ Κόνωνος ἐπιστολὴ πρὸς βασιλέα καὶ Κτησίαν. ὡς ἐτηρήθησαν οἱ παρὰ λακεδαιμονίων ἄγγελοι πεμφθέντες πρὸς βασιλέα. βασιλέως ἐπιστολὴ πρὸς Κόνωνα καὶ πρὸς λακεδαιμονίους, ἣν Κτησίας αὐτὸς ἐκόμισεν. ὡς ὑπὸ Φαρναβάζου ναύαρχος Κόνων ἐγένετο. Κτησίου εἰς κνίδον τὴν πατρίδα ἄφιξις καὶ εἰς λακεδαίμονα, καὶ κρίσις πρὸς τοὺς λακεδαιμονίων ἀγγέλους, ἐν ῥόδῳ. καὶ ἄφεσις ἀπὸ ἐφέσου μέχρι βάκτρων. καὶ ἰνδικῆς ἀριθμὸς, σταθμῶν, ἡμερῶν, παρασαγγῶν. κατάλογος βασιλέων ἀπὸ Νίνου καὶ Σεμιράμεως, μέχρι Ἀρτοξέρξου. ἐν οἷς καὶ τὸ τέλος.

ΕΚ ΤΩΝ ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ ΚΤΗΣΙΟΥ ΙΝΔΙΚΩΝ ΕΚΛΟΓΑΙ.

Κτησίου τὰ ἰνδικὰ ἐστὶν ἐν ἑνὶ βιβλίῳ, ἐν οἷς μᾶλλον ἰωνίζει. λέγει περὶ τοῦ ἰνδοῦ ποταμοῦ, τὸ μὲν στενὸν αὐτοῦ, εὖρος

πεντήκοντα σταδίων εἶναι, τὸ δὲ πλατύτατον, καὶ διακοσίων. λέγει δὲ περὶ αὐτῶν τῶν ἰνδῶν, ὅτι πλείους σχεδὸν συμπάντων ἀνθρώπων. περὶ δὲ σκώληκος τοῦ ἐν τῷ ποταμῷ· ὃ καὶ μόνον τῶν ἄλλων θηρίων ἐν αὐτῷ γίνεται. περὶ δὲ μὴ οἰκεῖν ἐπέκεινα αὐτῶν ἀνθρώποις. ὅτι οὐχ ὕει, ἀλλ᾽ ὑπὸ τοῦ ποταμοῦ ποτίζεται ἡ ἰνδική. περὶ παντάρβας τῆς σφραγῖδος· καὶ ὡς οζʹ σφραγῖδας ἀποῤῥιφείσας καὶ τιμίους λίθους εἰς τὸν ποταμόν, ἅπαντα ἦν τοῦ βακτρίων καπήλου, αὐτὴ ἀνείλκυσεν ἐχομένας ἀλλήλων. περὶ τῶν τειχοκαταλυτῶν ἐλεφάντων. περὶ τῶν μικρῶν πιθήκων τῶν ἐχόντων οὐρὰς τετραπήχεις. περὶ τῶν ἀλεκτρυόνων τῶν μεγίστων. περὶ δὲ ὀρνέου τοῦ βιττάκου, ὅτι γλῶσσαν ἀνθρωπίνην ἔχει καὶ φωνήν· μέγεθος μὲν ὅσον ἱέραξ, πορφύρεον δὲ πρόσωπον· καὶ πώγωνα φέρει μέλανα· αὐτὸ δὲ κυάνεόν ἐστιν ὡς τὸν τράχηλον, ὥσπερ κιννάβαρι. διαλέγεσθαι δὲ αὐτὸ ὥσπερ ἄνθρωπον, ἰνδιστί· ἂν δὲ ἑλληνιστὶ μάθῃ, καὶ ἑλληνιστί. περὶ τῆς κρήνης τῆς πληρουμένης ἀνὰ ἔτος ὑγροῦ χρυσίου· ἐξ ἧς ἑκατὸν πρόχοι ὀστράκινοι ἀνὰ ἔτος ἀρύονται. ὀστρακίνους δὲ δεῖ εἶναι, ἐπεὶ πήγνυται ὁ χρυσὸς ἀρυόμενος. καὶ ἀνάγκη τὸ ἀγγεῖον θλᾶν, καὶ οὕτως ἐξάγειν αὐτό. ἡ δὲ κρήνη, τετράγωνός ἐστιν, ἑκκαίδεκα μὲν πηχῶν ἡ περίμετρος, τὸ δὲ βάθος, ὀργυιά. ἑκάστη δὲ πρόχοι, τάλαντον ἕλκει. καὶ περὶ τοῦ ἐν τῷ πυθμένι τῆς κρήνης σιδήρου, ἐξ οὗ καὶ δύο ξίφη Κτησίας φησὶν ἐσχηκέναι, ἓν παρὰ βασιλέως, καὶ ἓν παρὰ τῆς τοῦ βασιλέως μητρὸς Παρυσάτιδος. φησὶ δὲ περὶ αὐτοῦ, ὅτι πηγνύμενος ἐν τῇ γῇ, νέφους καὶ χαλάζης καὶ πρηστήρων ἐστὶν ἀποτρόπαιος. καὶ ἰδεῖν αὐτὸν ταῦτα φησί, βασιλέως δὶς ποιήσαντος. περὶ τῶν κυνῶν τῶν ἰνδικῶν, ὅτι μέγιστοί εἰσιν, ὡς καὶ λέοντι μάχεσθαι. περὶ τῶν ὀρῶν τῶν μεγάλων, ἐξ ὧν ἥτε σάρδω ὀρύσσεται, καὶ οἱ ὄνυχες, καὶ αἱ ἄλλαι σφραγῖδες. ὅτι ἀλέα πολλή, καὶ ὅτι ὁ ἥλιος δεκαπλασίων τὸ μέγεθος ἢ ἐν ταῖς ἄλλαις χώραις αὐτὸς ἑαυτοῦ φαίνεται. καὶ πολλοὶ ἐν τῷ καύματι πνίγει φθείρονται. καὶ θάλασσαν φησὶν αὐτόθι οὐδὲν ἔλαττον τῆς ἑλληνικῆς. τὸ δὲ ἄνω

αὐτῆς ἕως τεσσάρων δακτύλων, θερμὸν εἶναι, ὥστε μὴ ἰχθὺν ζῶν περιπλάσαντα τῷ θερμῷ, ἀλλὰ κάτωθεν διαιτᾶσθαι.

Ὅτι ὁ Ἰνδὸς ποταμὸς ῥέων διὰ πεδίων καὶ δι᾽ ὀρέων ῥεῖ· ἐν οἷς καὶ ὁ λεγόμενος Ἰνδικὸς κάλαμος φύεται, πάχος μὲν ὅσον δύο ἄνδρε περιωργυιωμένοι περιλάβοιεν· τὸ δὲ ὕψος, ὅσον μυριοφόρου νεὼς ἱστός. εἰσὶ καὶ ἔτι μείζους καὶ ἐλάττους, οἵους εἰκὸς ἐν ὄρει μεγάλῳ. εἶναι δὲ τῶν καλάμων καὶ ἄρρενας καὶ θηλείας. ὁ μὲν οὖν ἄρρην, ἐντεριώνην οὐκ ἔχει, καὶ ἔστι κάρτα ἰσχυρός· ἡ δὲ θήλεια ἔχει. Καὶ περὶ τοῦ μαρτιχόρα τοῦ ἐν αὐτοῖς ὄντος θηρίου· ὡς τὸ πρόσωπον ἐοικὸς ἀνθρώπῳ, μέγεθος μὲν ἐστὶν ὥσπερ λέων, καὶ χρόαν ἐρυθρὸς ὡς κιννάβαρι· τρίστοιχοι δὲ ὀδόντες. ὦτα δὲ ὥσπερ ἀνθρώπου, καὶ ὀφθαλμοὶ γλαυκοί, ὅμοιοι ἀνθρώπῳ· τὴν δὲ κέρκον ἔχει οἵαν περ σκορπίος ὁ ἠπειρώτης, ἐν ᾗ καὶ τὸ κέντρον ἔχει, μείζω ὑπάρχουσαν πήχεως. ἔχει δὲ καὶ ἐκ πλαγίου τῆς κέρκου ἔνθα καὶ ἔνθα κέντρα. ἔχει δὲ καὶ ἐπ᾽ ἄκρῳ, ὥσπερ σκορπίος, κέντρον· καὶ τούτῳ μὲν ἐάν προσέλθῃ τις, κεντεῖ τῷ κέντρῳ, καὶ πάντως ὁ κεντηθεὶς ἀποθνήσκει· ἐὰν δέ τις πόρρωθεν μάχηται πρὸς αὐτόν, καὶ ἔμπροσθεν ἱστὰς τὴν οὐρὰν, ὥσπερ ἀπὸ τόξου βάλλει τοῖς κέντροις, καὶ ὄπισθεν ἐπ᾽ εὐθείας ἀποτείνων. βάλλει δὲ ὅσον πλέθρον εἰς μῆκος· καὶ πάντας οὓς ἂν βάλῃ, πάντως ἀποκτείνει, πλὴν ἐλέφαντος. τὰ δὲ κέντρα αὐτοῦ ἐστι τὸ μὲν μῆκος, ὅσον ποδιαῖα, τὸ δὲ πλάτος, ὅσον σχοῖνος λεπτότατος. μαρτιχόρα δὲ, ἑλληνιστὶ ἀνθρωποφάγον· ὅτι πλεῖστα ἐσθίει ἀναιρῶν ἀνθρώπους. ἐσθίει δὲ καὶ τὰ ἄλλα ζῶα. μάχεται δὲ καὶ τοῖς ὄνυξι καὶ τοῖς κέντροις. τὰ δὲ κέντρα πάλιν, φησίν, ἐπειδὰν ἐκτοξευθῇ, ἀναφύεσθαι. ἔστι δὲ πολλὰ ἐν τῇ Ἰνδικῇ. ἀποκτείνουσι δὲ αὐτὰ τοῖς ἐλέφασιν ἐποχούμενοι ἄνθρωποι, κἀκεῖθεν βάλλοντες. περὶ τῶν Ἰνδῶν, ὅτι δικαιότατοι· καὶ περὶ τῶν ἐθῶν καὶ νομίμων αὐτῶν. περὶ τοῦ ἱεροῦ χωρίου τοῦ ἐν τῇ ἀοικήτῳ, ὃ ἐπ᾽ ὀνόματι τιμῶσιν ἡλίου καὶ

σελήνης. ἐν ᾧ διὰ δεκαπέντε ἡμερῶν ἀπὸ τοῦ ὄρους τῆς Σαρδοῦς τις παραγίνεται. καὶ ὅτι λέ ἡμέρας ὁ ἥλιος ψύχει ἐκεῖσε τοῦ ἐνιαυτοῦ, διὰ τὴν ἑορτὴν, ἵνα μὴ ἄφλεκτοι αὐτὴν τελέσωσι, καὶ ὑποστρέψωσιν. ὅτι βρονταὶ καὶ ἀστραπαὶ καὶ ὑετοὶ οὐκ εἰσὶν ἐν τῇ ἰνδικῇ, ἄνεμοι δὲ πολλοὶ, καὶ πρηστῆρες πολλοί· καὶ ἀρπάζουσιν ὅ,τι ἂν λάβωσιν. ὁ δὲ ἥλιος ἀνίσχων, τὸ ἥμισυ τῆς ἡμέρας ψῦχος ποιεῖ, τὸ δ' ἄλλο, λίαν ἀλεεινὸν ἐν τοῖς πλείστοις τῶν τῆς ἰνδικῆς τόπων. ὅτι ἰνδοὶ οὐχ ὑπὸ τοῦ ἡλίου εἰσὶ μέλανες, ἀλλὰ φύσει. εἶναι γάρ φησιν ἐν αὐτοῖς καὶ ἄνδρας καὶ γυναῖκας λευκοτάτους πάντων, εἰ καὶ ἐπ' ἔλαττον. ἰδεῖν δὲ καὶ αὐτὸν τοιαύτας ἰνδὰς δύο γυναῖκας καὶ πέντε ἄνδρας. ὅτι πιστῶσαι τὰ περὶ τοῦ ἡλίου βουλόμενος, ὡς ἐν λέ ἡμέραις ἐν ἰνδίᾳ ψύχει, λέγει ὅτι καὶ τὸ πῦρ ἐκ τῆς αἴτνης ῥέον τὸν μέσον χῶρον, ἅτε δικαίων ἀνδρῶν ὄντα, οὐ φθείρει, φθεῖρον τὰ ἄλλα. καὶ ἐν ζακύνθῳ κρήνας ἰχθυοφόρους εἶναι, ἐξ ὧν αἴρεται πίσσα. καὶ ἐν νάξῳ κρήνην, ἐξ ἧς οἶνος ἐνίοτε ῥεῖ καὶ μάλα ἡδύς. καὶ ὅτι πῦρ ἐστὶν ἐγγὺς φασήλιδος ἐν λυκίᾳ ἀθάνατον, καὶ ὅτι ἀεὶ καίεται ἐπὶ πέτρας καὶ νύκτα καὶ ἡμέραν· καὶ ὕδατι μὲν οὐ σβέννυται, ἀλλὰ ἀναφλέγει· φορυτῷ δὲ σβέννυται. ὅτι μέσῃ τῇ ἰνδικῇ ἄνθρωποι εἰσὶ μέλανες, καὶ καλοῦνται πυγμαῖοι, τοῖς ἄλλοις ὁμόγλωσσοι ἰνδοῖς· μικροὶ δέ εἰσι λίαν· οἱ μακρότατοι αὐτῶν, πήχεων δύο· οἱ δὲ πλεῖστοι, ἑνὸς ἡμίσεος πήχεως. κόμην δὲ ἔχουσι μακροτάτην, μέχρι καὶ ἐπὶ τὰ γόνατα, καὶ ἔτι κατώτερον, καὶ πώγωνα μέγιστον πάντων ἀνθρώπων. ἐπειδὰν οὖν τὸν πώγωνα μέγαν φύσωσιν, οὐκέτι ἀμφιέννυνται οὐδὲν ἱμάτιον, ἀλλὰ τὰς τρίχας, τὰς μὲν ἐκ τῆς κεφαλῆς, ὄπισθεν καθίενται πολὺ κάτω τῶν γονάτων· τὰς δὲ ἐκ τοῦ πώγωνος, ἔμπροσθεν μέχρι ποδῶν ἑλκομένας. ἔπειτα περιπυκασάμενοι τὰς τρίχας περὶ ἅπαν τὸ σῶμα, ζωννῦνται, χρώμενοι αὐταῖς ἀντὶ ἱματίου. αἰδοῖον δὲ μέγα ἔχουσιν,

ὥστε φαίνειν τῶν σφυρῶν αὐτῶν, καὶ παχύ. αὐτοὶ δὲ σιμοί τε καὶ αἰσχροί. τὰ δὲ πρόβατα αὐτῶν, ὡς ἄρνες καὶ αἱ βόες καὶ οἱ ὄνοι, σχεδὸν ὅσον κριοί· καὶ οἱ ἵπποι αὐτῶν καὶ οἱ ἡμίονοι καὶ τὰ ἄλλα κτήνη πάντα, οὐδὲν μείζω κριῶν. ἕπονται δὲ τῷ βασιλεῖ τῶν ἰνδῶν, τούτων τῶν πυγμαίων ἄνδρες τρισχίλιοι. σφόδρα γάρ εἰσι τοξόται. δικαιότατοι δέ εἰσι, καὶ νόμοισι χρῶνται ὥσπερ καὶ οἱ ἰνδοί. λαγωοὺς δὲ καὶ ἀλώπεκας θηρεύουσιν, οὐ τοῖς κυσὶν, ἀλλὰ κόραξι καὶ ἰκτῖσι καὶ κορώναις καὶ ἀετοῖς. ὅτι λίμνη ἐστὶν ἐν αὐτοῖς, σταδίων ὀκτακοσίων ἡ περίμετρος, ἐν ᾗ, ἀνέμου μὴ πνέοντος ἐπάνω τῆς λίμνης, ἔλαιον ἐφίσταται. καὶ πλοιαρίοις πλέοντες δι' αὐτῆς, ἐκ μέσης αὐτῆς σκαφίοις τοῦ ἐλαίου ἀπαρύονται καὶ χρῶνται. χρῶνται δὲ καὶ σησάμῳ. ἔχει δὲ ἡ λίμνη καὶ ἰχθύας. καὶ τῷ καρυΐνῳ δὲ χρῶνται· κρεῖσσον δὲ τὸ λιμναῖον. ἔστι δὲ αὐτόθι ἄργυρος πολὺς, καὶ ἀργύρεα μέταλλα, οὐ βαθέα, ἀλλὰ βαθύτερα εἶναι φασὶ τὰ ἐν βάκτροις. ἔστι δὲ καὶ χρυσὸς ἐν τῇ Ινδικῇ χώρᾳ, οὐκ ἐν τοῖς ποταμοῖς εὑρισκόμενος καὶ πλυνόμενος, ὥσπερ ἐν τῷ πακτωλῷ ποταμῷ· ἀλλ' ὄρη πολλὰ καὶ μεγάλα, ἐν οἷς οἰκοῦσι γρῦπες, ὄρνεα τετράποδα, μέγεθος ὅσον λύκος· σκέλη καὶ ὄνυχες, οἷάπερ λέων· τὰ ἐν τῷ ἄλλῳ σώματι πτερὰ, μέλανα, ἐρυθρὰ δὲ τὰ ἐν τῷ στήθει. δι' αὐτοὺς δὲ ὁ ἐν τοῖς ὄρεσι χρυσὸς πολὺς ὤν, γίνεται δυσπόριστος. ὅτι τὰ πρόβατα τῶν ἰνδῶν καὶ αἱ αἶγες, μείζους ὄνων εἰσὶ, καὶ τίκτουσιν ἀνὰ τέσσαρα καὶ ἕξ, ὡς ἐπὶ τὸ πολύ. ἔχουσι δὲ οὐρὰς μεγάλας· διὸ τῶν τοκάδων ἀποτέμνουσιν, ἵνα δύνωνται ὀχεύεσθαι. ὗς δὲ οὔτε ἥμερος, οὔτε ἄγριος ἐστὶν ἐν τῇ ἰνδικῇ. οἱ δὲ φοίνικες οἱ ἐν ἰνδοῖς καὶ οἱ τούτων βάλανοι, τριπλάσιοι τῶν ἐν βαβυλῶνι. καὶ ποταμόν φησιν ἐκ πέτρας ῥέοντα μέλι. πολλὰ δὲ λέγει περὶ τῆς δικαιοσύνης αὐτῶν καὶ τῆς περὶ τὸν σφῶν βασιλέα εὐνοίας, καὶ τῆς τοῦ θανάτου καταφρονήσεως. λέγει δὲ ὅτι πηγή ἐστι, καὶ

ἐπειδάν τις ἀρύσῃ τὸ ὕδωρ αὐτῆς, πήγνυται ὥσπερ τυρός. τούτου οὖν τοῦ πηκτοῦ ὅσον τρεῖς ὀβολοὺς ἐὰν τρίψας δῷς ἐν ὕδατι πιεῖν, ἐξαγγέλλει πάντα ὅσα ἔπραξε. παραφρονεῖ γὰρ καὶ μαίνεται ταύτην τὴν ἡμέραν. χρᾶται δὲ αὐτῷ ὁ βασιλεὺς ἐφ' ὧν κατηγορουμένων τἀληθὲς εἰρεῖν ἐθελήσῃ. κἂν μὲν ἐξείπῃ, προστάσσεται ἀποκαρτερῆσαι· ἂν δὲ μηδὲν ἐξελεγχθῇ, ἀφίεται. ὅτι φησὶν ὡς Ἰνδῶν οὐδεὶς κεφαλαλγεῖ, οὐδὲ ὀφθαλμιᾷ, οὐδὲ ὀδονταλγεῖ, οὐδὲ ἑλκοῦται τὸ στόμα, οὐδὲ σηπεδόνα οὐδεμίαν ἔχει. ἡ δὲ ζωὴ αὐτῶν, ρκʹ καὶ λʹ καὶ νʹ, καὶ σʹ οἱ τὰ πλεῖστα βιοῦντες. ἔστιν ὄφις σπιθαμιαῖος ἐν αὐτοῖς, τὸ δὲ εἶδος αὐτοῦ, ὡς ἡ καλλίστη πορφύρα· ἡ δὲ κεφαλὴ, λευκοτάτη· ὀδόντας δὲ οὐδ' ὅλως ἔχει. θηρεύεται ἐκ τῶν καυματωδεστάτων ὀρέων, ὅθεν ἡ σαρδὼ ὀρύσσεται. οὗτος δάκνει μὲν οὔ, ὅπου δ' ἂν καταμέσῃ, τοῦτο τὸ χωρίον πάντως σήπεται. πιεῖ δὲ φάρμακον διττὸν, ἀπὸ τῆς οὐρᾶς κρεμάμενος, ἠλεκτροειδὲς καὶ μέλαν. καὶ τὸ μὲν, ζῶντος ἀπορρεῖ· τὸ δὲ μέλαν, θανόντος. καὶ τὸ μὲν, ὅσον σήσαμον διδόμενον, ὃ ζῶντος ἐρρύησεν, αὐτίκα φθείρει, τοῦ ἐγκεφάλου τοῦ πιόντος, διὰ τῶν ῥινῶν ἀπορρυέντος· τὸ δὲ ἄλλο διδόμενον, εἰς φθίσιν ἀπάγει, καὶ δι' ἐνιαυτοῦ μόλις διόλλυσιν. καὶ ὄρνεον φησὶν ἐπικαλούμενον δίκαιρον, ὅπερ ἑλληνιστὶ δίκαιον σημαίνει· τὸ μέγεθος, ὅσον περδίκος ᾠόν· οὗτος τὸ ἀπόπατον κατορύσσει, ἵνα μὴ εὑρεθῇ. εὑρισκόμενον δὲ ἂν πεθῇ αὐτοῦ ὅσον σησάμου, ἕωθεν ὕπνος ἐπιλαμβάνει· καὶ καθεύδει, μηδὲν αἰσθανόμενος· καὶ δυόντος τοῦ ἡλίου, τελευτᾷ. καὶ ξύλον ἐστὶ πάρηβον καλούμενον, τὸ μέγεθος ὅσον ἐλαία· ἐν τοῖς βασιλείοις μόνον εὑρίσκεται κήποις· οὔτε ἄνθος φέρει, οὔτε καρπόν· δεκαπέντε δὲ μόνας ῥίζας ἔχει, καὶ ταύτας παχείας κατὰ γῆς· ἔστι δὲ τὸ πάχος αὐτοῦ ὅσον βραχίων, τὸ λεπτότατον· αὕτη ἡ ῥίζα, ὅσον σπιθαμή, λαμβανο-

μὲν. οὗ δὲ προσαχθῇ, ἅπαντα ἕλκει πρὸς ἑαυτὴν, χρυσὸν, ἄργυρον, χαλκὸν, λίθους καὶ τἆλλα πάντα, πλὴν ἠλέκτρου. εἰ δὲ ὅσον πήχεως ἡ ῥίζα ληφθῇ, ἕλκει καὶ ἄρνας καὶ ὄρνεα. ταύτῃ γὰρ καὶ τὰ πλεῖστα τῶν ὀρνέων θηρεύουσι. καὶ ἐὰν βούλῃ καὶ ὕδωρ πῆξαι ὅσον χόα, τῆς ῥίζης ἐμβαλὼν ὅσον ὀβολὸν, πήξεις αὐτό· καὶ ἐὰν οἶνον, ὡσαύτως. καὶ ἕξεις τῇ χειρὶ αὐτὸν, ὥσπερ κηρόν· τῇ δὲ ὑστεραίᾳ διαχεῖται. δίδοται δὲ κοιλιακοῖς βοήθημα. Ἔστι δὲ καὶ ποταμὸς διαῤῥέων διὰ τῆς ἰνδικῆς, οὐ μέγας μὲν, ἀλλ' ὡς ἐπὶ δύο σταδίους τὸ εὖρος· ὄνομα δὲ τῷ ποταμῷ, ἰνδιστὶ μὲν ὕπαρχος, ἑλληνιστὶ δὲ, φέρων πάντα τὰ ἀγαθά· οὗτος τοῦ ἐνιαυτοῦ λ' ἡμέρας ἤλεκτρον καταῤῥεῖ. φασὶ γὰρ ἐν τοῖς ὄρεσι δένδρα εἶναι ὑπερέχοντα τοῦ ὕδατος (ὕδατι γὰρ ῥεῖται τὰ ὄρη) εἶτα ὥρα ἐστὶν ὅτε δάκρυα φέρει, ὥσπερ ἀμυγδαλῆ, ἢ πίτυς, ἢ ἄλλο τι δένδρον· μάλιστα δὲ εἰς λ' ἡμέρας τοῦ ἐνιαυτοῦ. εἶτα ἀποπίπτει τὰ δάκρυα ταῦτα εἰς τὸν ποταμὸν, καὶ πήγνυται. τῷ δενδρέῳ δὲ τούτῳ ὄνομά ἐστιν ἰνδιστὶ σιπταχόρα· ἑλληνιστὶ σημαίνει, γλυκὺ, ἡδύ. κἀκεῖθεν οἱ ἰνδοὶ συλλέγουσι τὸ ἤλεκτρον. φέρειν δὲ καὶ καρπὸν τὰ δένδρα βότρυς, ὥσπερ ἄμπελος· ἔχειν δὲ τὰς ῥῶγας ὥσπερ κάρυα τὰ ποντικά. ἐν τοῖσδε τοῖς ὄρεσι φησὶν ἀνθρώπους βιοτεύειν κυνὸς ἔχοντας κεφαλήν. ἐσθῆτας δὲ φοροῦσιν ἐκ τῶν ἀγρίων θηρίων. φωνὴν δὲ διαλέγονται οὐδεμίαν, ἀλλ' ὠρύονται ὥσπερ κύνες. καὶ οὕτως συνιᾶσιν αὐτῶν τὴν φωνήν. ὀδόντας δὲ μείζους ἔχουσι κυνὸς, καὶ τοὺς ὄνυχας ὁμοίως κυνῶν, μακροτέρους δὲ καὶ στρογγυλωτέρους. οἰκοῦσι δὲ ἐν τοῖς ὄρεσι, μέχρι τοῦ ἰνδοῦ ποταμοῦ. μέλανες δέ εἰσι καὶ δίκαιοι πάνυ, ὥσπερ καὶ οἱ ἄλλοι ἰνδοὶ οἷς ἐπιμίγνυνται· καὶ συνιᾶσι μὲν τὰ παρ' ἐκείνων λεγόμενα, αὐτοὶ δὲ οὐ δύνανται διαλέγεσθαι, ἀλλὰ τῇ ὠρυγῇ καὶ ταῖς χερσὶ καὶ τοῖς δακτύλοις σημαίνουσιν, ὥσπερ οἱ κωφοὶ καὶ ἄλαλοι. καλοῦνται δὲ ὑπὸ τῶν ἰνδῶν καλύστριοι, ὅπερ ἐστὶν ἑλληνιστὶ κυ-

νοκέφαλοι. τὸ δὲ ἔθνος ἐστὶν ἕως δώδεκα μυριάδων. παρὰ δὲ τὰς πηγὰς τούτου τοῦ ποταμοῦ ἐστὶ πεφυκὸς ἄνθος πορφυροῦν· ἐξ οὗ πορφύρα βάπτεται οὐδὲν ἧττον τῆς ἑλληνικῆς. ἀλλὰ καὶ πολὺ ἀνθηροτέρα. ὅτι αὐτόθι ἐστὶ γινόμενα θηρία τὸ μέγεθος ὅσον κάνθαρος, ἐρυθρὰ ὥσπερ κιννάβαρι· πόδας δὲ ἔχει μακροὺς σφόδρα. μαλακὸν δέ ἐστιν ὥσπερ σκώληξ. καὶ γίνεται ταῦτα ἐπὶ τῶν δένδρων τῶν τὸ ἤλεκτρον φερόντων. καὶ τὸν καρπὸν κατεσθίει αὐτῶν καὶ διαφθείρει, ὥσπερ ἐν τοῖς ἕλλησιν οἱ φθεῖρες τὰς ἀμπέλους. ταῦτα οὖν τὰ θηρία τρίβοντες οἱ ἰνδοὶ, βάπτουσι τὰς φοινικίδας καὶ τοὺς χιτῶνας, καὶ ἄλλο ὅ, τι ἂν βούλωνται· καί εἰσι βελτίω τῶν παρὰ πέρσαις βαμμάτων. ὅτι οἱ κυνοκέφαλοι οἰκοῦντες ἐν τοῖς ὄρεσιν, οὐκ ἐργάζονται, ἀπὸ θήρας δὲ ζῶσιν. ὅταν δὲ ἀποκτείνωσιν αὐτὰ, ὀπτῶσι πρὸς τὸν ἥλιον. τρέφουσι δὲ καὶ πρόβατα πολλὰ, καὶ αἶγας, καὶ ὄνους. πίνουσι δὲ γάλα καὶ ὀξύγαλα τῶν προβάτων. ἐσθίουσι δὲ καὶ τὸν καρπὸν τοῦ σιπταχόρου, ἀφ' οὗ τὸ ἤλεκτρον· γλυκὺς γάρ· καὶ ξηραίνοντες αὐτοὺς, σπυρίδας συρράπτουσιν, ὥσπερ ἐν τοῖς ἕλλησι, τὴν ἀσταφίδα. οἱ δὲ κυνοκέφαλοι σχεδίαν ποιησάμενοι, καὶ ἐπιθέντες, ἀπάγουσι φόρτον τούτου. καὶ τῆς πορφύρας τὸ ἄνθος καθαρὸν ποιήσαντες καὶ τοῦ ἠλέκτρου ξ΄ καὶ σ΄ τάλαντα τοῦ ἐνιαυτοῦ· καὶ ὅτῳ τὸ φοινίκιον βάπτεται τοῦ φαρμάκου, ἕτερα τοσαῦτα. καὶ ἠλέκτρου χίλια τάλαντα ἀπάγουσι κατ' ἐνιαυτὸν τῷ ἰνδῶν βασιλεῖ. καὶ ἕτερα δὲ κατάγοντες πωλοῦσι τοῖς ἰνδοῖς, πρὸς ἄρτους καὶ ἄλφιτα καὶ ξύλινα ἱμάτια. πωλοῦσι δὲ καὶ ξίφη, οἷς χρῶνται πρὸς τὴν τῶν θηρίων ἄγραν, καὶ τόξα καὶ ἀκόντια. πάνυ γὰρ καὶ δεινοί εἰσιν ἀκοντίζειν καὶ τοξεύειν. ἀπολέμητοι δ' εἰσὶ, διὰ τὸ οἰκεῖν αὐτοὺς ὄρεα ἄβατα καὶ ὑψηλά. δίδωσι δὲ αὐτοῖς διὰ πέμπτου ἔτους δῶρα ὁ βασιλεὺς, λ΄ μὲν μυριάδας τόξων, καὶ ἀκοντίων τοσαύτας, πελτῶν δὲ δώδεκα· καὶ ξίφη δὲ πεντακισμύρια.

τούτοις τοῖς κυνοκεφάλοις οὐκ εἰσὶν οἰκίαι, ἀλλ' ἐν σπηλαίοις διαιτῶνται. θηρεύουσι δὲ τὰ θηρία, τοξεύοντες καὶ ἀκοντίζοντες, καὶ διώκοντες καταλαμβάνουσι· ταχὺ γὰρ τρέχουσι. λοῦνται δὲ αἱ γυναῖκες αὐτῶν ἅπαξ τοῦ μηνός, ὅταν τὰ καταμήνια αὐταῖς ἔλθῃ, ἄλλοτε δ' οὔ. οἱ δὲ ἄνδρες, οὐ λούονται μὲν, τὰς δὲ χεῖρας ἀπονίζονται. ἐλαίῳ δὲ χρίονται τρὶς τοῦ μηνός, τῷ ἀπὸ τοῦ γάλακτος γινομένῳ, καὶ ἐκτρίβονται δέρμασι. τὴν δὲ ἐσθῆτα ἔχουσιν οὐ δασεῖαν, ἀλλὰ ψιλὴν τῶν μασθλημάτων, ὡς λεπτοτάτων, καὶ αὐτοὶ καὶ αἱ γυναῖκες αὐτῶν. οἱ δὲ πλουσιώτατοι αὐτῶν, λινᾶ φοροῦσιν· οὗτοι δ' εἰσὶν ὀλίγοι. κλῖναι δὲ αὐτοῖς οὐκ εἰσὶν, ἀλλὰ στιβάδας ποιοῦνται. οὗτος δ' αὐτῶν πλουσιώτατος νομίζεται εἶναι, ᾧ ἂν πλεῖστα πρόβατα ᾖ· ἡ δὲ ἄλλη οὐσία, παραπλησία. οὐρὰν δὲ ἔχουσι πάντες, καὶ ἄνδρες καὶ γυναῖκες, ὑπὲρ τῶν ἰσχίων, οἵαν περ κύων· μείζονα δὲ καὶ δασυτέραν. καὶ μίσγονται ταῖς γυναιξὶ τετραποδιστὶ, ὥσπερ οἱ κύνες· ἄλλως δὲ μιγῆναι αὐτοῖς ὅσιον αἰσχρόν. δίκαιοι δέ εἰσι καὶ μακροβιώτατοι πάντων ἀνθρώπων. ζῶσι γὰρ ἔτη ρ΄ καὶ ο΄, ἔνιοι δὲ αὐτῶν καὶ σ΄. ὑπὲρ δὲ τούτους, ἑτέρους φασὶ βιοτεύειν, ἄνω τῶν πηγῶν τοῦ ποταμοῦ· οὗτοι δὲ οἱ ἄνθρωποι, μέλανες μέν εἰσιν, ὥσπερ καὶ οἱ ἄλλοι ἰνδοί· ἐργάζονται δὲ οὐδὲν, οὐδὲ ἐσθίουσι σῖτον, οὐδὲ πίνουσιν ὕδωρ· πρόβατα δὲ πολλὰ τρέφουσι, καὶ βοῦς καὶ αἶγας καὶ οἶς· πίνουσι δὲ τὸ γάλα, ἄλλο δὲ οὐδέν. ὅταν δὲ γένηται τινὶ αὐτῶν παιδίον, οὐ τέτρηται τὴν πυγὴν, οὐδὲ ἀποπατεῖ· ἀλλὰ τὰ μὲν ἰσχία ἔχει, τὸ δὲ τρῆμα συμπέφυκε· διὸ ἀποπατοῦσι μὲν οὔ, οὐρεῖν δὲ ὥσπερ τυρὸν αὐτούς φασιν οὐ πάνυ παχὺν, ἀλλὰ θολερόν. ἐπὰν δὲ πρωῒ πίωσι τοῦ γάλακτος, καὶ εἰς μέσον ἡμέρας αὖθις πίοντες, ῥίζαν φασὶ παρ' αὐτοῖς εἶναι γλυκεῖαν, ἥτις οὐκ ἐᾷ τὸ γάλα πήγνυσθαι ἐν τῇ κοιλίᾳ· ταύτην οὖν τρώγοντες, εἰς ἑσπέραν ἔμετον ποιοῦνται, καὶ ἐξεμοῦσιν ἅπαντα εὐκόλως. ὅτι εἰσὶν ὄνοι ἄγριοι

ἐν τοῖς ἰνδοῖς, ἴσοι ἵπποις, καὶ μείζους· λευκοὶ δέ εἰσι τὸ σῶμα, τὴν κεφαλὴν πορφυροῖ, καὶ ὀφθαλμοὺς ἔχουσι κυανέους. κέρας δὲ ἔχουσιν ἐν τῷ μετώπῳ, ἑνὸς πήχεως τὸ μέγεθος. καὶ ἔστι τὸ μὲν κάτω τοῦ κέρατος, ὅσον ἐπὶ δύο παλαιστὰς πρὸς τὸ μέτωπον, πάνυ λευκόν· τὸ δὲ ἐπάνω ὀξύ ἐστι τοῦ κέρατος· τοῦτο δὲ φοινικοῦν ἐστιν, ἐρυθρὸν πάνυ· τὸ δὲ ἄλλο τὸ ἐν τῷ μέσῳ, μέλαν. ἐκ τούτων οἱ πιόντες (κατασκευάζουσι γὰρ ἐκπώματα) σπασμῷ, φασίν, οὐ λαμβάνονται, οὔτε τῇ ἱερᾷ νόσῳ· ἀλλ' οὐδὲ φαρμάκοις ἁλίσκονται, οὔτ' ἢν προπίωσιν, οὔτ' ἂν τῷ φαρμάκῳ ἐπιπίωσιν ἢ οἶνον, ἢ ὕδωρ, ἢ ἄλλο τι ἐκ τῶν ἐκπωμάτων. οἱ μὲν οὖν ἄλλοι ὄνοι καὶ ἥμεροι καὶ ἄγριοι, καὶ τὰ ἄλλα μώνυχα θηρία πάντα ἀστραγάλους οὐκ ἔχουσιν οὐδὲ χολὴν ἐπὶ τῷ ἥπατι· οὗτοι δὲ καὶ ἀστράγαλον καὶ χολὴν ἐπὶ τοῦ ἥπατος ἔχουσι. τὸν δὲ ἀστράγαλον, κάλλιστον ὧν ἐγὼ ἑώρακα, οἷόνπερ βοὸς καὶ τὸ εἶδος καὶ τὸ μέγεθος· βαρὺς δὲ ὡς μόλιβδος· τὴν δὲ χρόαν, ὥσπερ κιννάβαρι, καὶ διὰ βάθους. ταχύτατον δέ ἐστι τὸ ζῷον τοῦτο καὶ ἀλκιμώτατον· οὐδὲν δὲ οὔτε ἵππος, οὔτε ἄλλο τι διωκόμενον καταλαμβάνει. ἄρχεται δέ, πρότερον, βραδύτερον· ὅσον δ' ἂν πλέονα χρόνον τρέχῃ, ἐντείνεται δαιμονίως, καὶ μᾶλλον καὶ θᾶσσον τρέχει. ἄλλως μὲν οὖν ἀθήρατόν ἐστι τὸ ζῷον τοῦτο· ὅταν δὲ τὰ τέκνα μικρὰ ὄντα περιάγωσιν ἐπὶ τὴν βοτάνην, καὶ ὑπὸ ἱππέων πολλῶν περιληφθῶσιν, οὐ βούλονται φεύγειν καταλιπόντες τοὺς πώλους, ἀλλὰ μάχονται καὶ κέρασι καὶ λακτίσμασι καὶ δήγμασι, καὶ πολλοὺς καὶ ἵππους καὶ ἄνδρας ἀπολλύουσιν. ἁλίσκονται δὲ καὶ αὐτοί, τοξευόμενοι καὶ ἀκοντιζόμενοι· ζῶντας γὰρ οὐκ ἂν λάβοις. τὰ δὲ κρέα διὰ τὴν πικρότητα, ἄβρωτά ἐστιν. θηρεύεται δὲ τῶν κεράτων καὶ τῶν ἀστραγάλων ἕνεκεν. ὅτι ἐν τῷ ποταμῷ τῶν ἰνδῶν, σκώληξ γίνεται, τὸ μὲν εἶδος, οἷόνπερ ἐν ταῖς συκαῖς εἴωθε γίνεσθαι· τὸ δὲ μῆκος, πήχεων ἑπτά· καὶ μείζους δὲ καὶ ἐλάττους· τὸ δὲ

πάχος δεκαετέα παῖδα μόλις φασὶ ταῖς χερσὶ περιλαβεῖν. ἔχουσι δὲ ὀδόντας δύο, ἕνα ἄνω, καὶ ἕνα κάτω· καὶ ὅ, τι ἂν λάβωσι τοῖς ὀδοῦσι, κατεσθίουσι. τὴν μὲν ἡμέραν ἐν τῇ ἰλύϊ τοῦ ποταμοῦ διαιτῶνται, τῇ δὲ νυκτὶ ἐξέρχονται. καὶ τούτων ὃς ἂν ἐντύχῃ τινὶ ἐν τῇ γῇ βοῒ ἢ καμήλῳ, καὶ δάκῃ, συλλαβὼν ἕλκει εἰς τὸν ποταμὸν, καὶ πάντα κατεσθίει πλὴν τῆς κοιλίας. ἀγρεύεται δὲ ἀγκίστρῳ μεγάλῳ, ἔριφον ἢ ἄρνα ἐνδησάντων τῷ ἀγκίστρῳ, καὶ ἁλύσεσι σιδηραῖς ἐναρμοσάντων. ἀγρεύσαντες δὲ, τριάκοντα ἡμέρας κρεμῶσιν αὐτὸ, καὶ ἀγγεῖα ὑποτιθέασι. καὶ ῥεῖ ἐξ αὐτοῦ ὅσον δέκα κοτύλας Ἀττικὰς τὸ πλῆθος· ὅταν δὲ παρέλθωσιν αἱ τριάκοντα ἡμέραι, ἀπορρίπτουσι τὸν σκώληκα. καὶ τὸ ἔλαιον ἀσφαλισάμενοι, ἄγουσι τῷ βασιλεῖ μόνῳ τῶν ἰνδῶν· ἄλλῳ δὲ οὐκ ἔξεστιν ἐξ αὐτοῦ ἔχειν. τοῦτο τὸ ἔλαιον ἐφ' ᾧ ἂν ἐπιχυθῇ, ἀνάπτει, καὶ καταφλέγει ξύλα καὶ ζῶα. καὶ ἄλλως οὐ σβέννυται εἰ μὴ πηλῷ πολλῷ τε καὶ παχεῖ. ὅτι ἐστὶ δένδρα ἐν ἰνδοῖς ὑψηλὰ ὥσπερ κέδρος ἢ κυπάριττος, τὰ δὲ φύλλα ὥσπερ φοῖνιξ, ὀλίγον πλατύτερα· καὶ παραφυάδας οὐκ ἔχει· ἀνθεῖ δὲ ὥσπερ ἡ ἄρσην δάφνη, καρπὸν δὲ οὐκ ἔχει· ὀνομάζεται δὲ ἰνδιστὶ μὲν, κάρπιον, ἑλληνιστὶ δὲ μυρορόδα· ἔστι δὲ σπάνια· ῥέουσι δὲ ἐξ αὐτοῦ, ἐλαίου σταγόνες, ἃς ἐρίῳ ἀναψῶντες ἀπὸ τοῦ δένδρου, ἀποπιέζουσιν εἰς ἀλαβάστρους λιθίνους. ἔστι δὲ τὸ μὲν χρῶμα, ἀτρέμας ὑπέρυθρον καὶ ὑπόπαχυ, ὄζει δὲ πάντων ἥδιστον. ὄζειν δέ φασιν αὐτὸ καὶ ἐπὶ πέντε σταδίους. μόνῳ δὲ βασιλεῖ κτητόν ἐστι τοῦτο καὶ τοῖς συγγενέσιν αὐτοῦ. ἔπεμψε δὲ ἐξ αὐτοῦ ὁ ἰνδῶν τῷ περσῶν βασιλεῖ. καί φησιν ἰδεῖν αὐτὸ Κτησίας καὶ ὀσφρανθῆναι ὀσμῆς οἵας οὔτε εἰπεῖν ἦν, οὔτ' εἰκάσαι. ὅτι τὸν τυρὸν καὶ τὸν οἶνον πάντων φησὶ γλυκύτατον, ὡς αὐτὸς (φησὶ) φαγὼν, διὰ πείρας ἔμαθεν. ὅτι κρήνη ἐν ἰνδοῖς, φησὶν, ὅσον πέντε ὀργυιῶν ἡ περίμετρος, τετράγωνος δέ· ἔστι δὲ τὸ ὕδωρ ἐν πέτρᾳ· βάθος

δὲ εἶναι

δὲ εἶναι μέχρι τοῦ ὕδατος, τριῶν πηχῶν· τὸ δὲ καθ' ὕδατος, τριῶν ὀργυιῶν. λούονται δὲ ἐν αὐτῇ οἱ ἐπισημότατοι τῶν ἰνδῶν, καὶ ἄνδρες καὶ παῖδες καὶ γυναῖκες. κολυμβῶσι δὲ, ἐπὶ πόδας ῥίπτοντες ἑαυτούς· ὅταν δὲ εἰσπηδῶσιν, ἐκβάλλει αὐτοὺς τὸ ὕδωρ ἄνω. οὐκ ἀνθρώπους δὲ μόνον ἀναῤῥίπτει, ἀλλὰ καὶ ἄλλο ὅ, τι ἂν ἢ ζῶον ἐκρίπτει εἰς τὸ ξηρὸν, καὶ ζῶν καὶ τεθνηκός· καὶ ἁπλῶς, πάντα τὰ ἐμβαλλόμενα, πλὴν σιδήρου καὶ ἀργύρου καὶ χρυσοῦ καὶ χαλκοῦ· ταῦτα δὲ δέχεται κάτω. ἔστι δὲ τὸ ὕδωρ πάνυ ψυχρὸν καὶ ἡδὺ πιεῖν· ψόφον δὲ παρέχει μέγαν, ὥσπερ ὕδωρ ζέον ἐκ λέβητος. καθαίρει δὲ τὸ ὕδωρ τοῦτο ἀλφοὺς καὶ ψωριῶντας. καλεῖται δὲ ἰνδιστὶ, βαλλάδη, ἑλληνιστὶ δὲ ὠφελίμη. εἰσὶν ἐν τοῖς ὄρεσι τοῖς ἰνδικοῖς, ὅπου ὁ κάλαμος αὐτῶν φύεται, ἄνθρωποι, τὸ πλῆθος αὐτῶν ἄχρι καὶ τριῶν μυριάδων· τούτων αἱ γυναῖκες ἅπαξ τίκτουσιν ἐν τῷ βίῳ· καὶ τὰ τικτόμενα ὀδόντας ἔχει καὶ τὰ ἄνω καὶ τὰ κάτω πάνυ καλούς· καὶ τὰς τρίχας τάς τε ἐν τῇ κεφαλῇ καὶ ταῖς ὀφρύσι, πολιὰς ἔχει πάντα ἐκ γενετῆς, καὶ τὰ θήλεα καὶ τὰ ἄρρενα. μέχρι μὲν οὖν τριάκοντα ἐτῶν λευκὰς ἔχει ἕκαστος τῶν ἀνθρώπων ἐκείνων τὰς τρίχας δι' ὅλου τοῦ σώματος· ἄρχονται δὲ ἐκεῖθεν μελαίνεσθαι· ἑξήκοντα δὲ ἐτῶν γενομένων, ἔστιν ἰδεῖν αὐτοὺς πάσας ἔχοντας μελαίνας. ἔχουσι δὲ οὗτοι οἱ ἄνθρωποι ἀνὰ ὀκτὼ δακτύλους ἐφ' ἑκατέρᾳ χειρὶ, ὡσαύτως ἀνὰ ὀκτὼ καὶ ἐπὶ τοῖς ποσὶ, καὶ ἄνδρες καὶ γυναῖκες ὡσαύτως. εἰσὶ δὲ σφόδρα πολεμισταί· καὶ βασιλεῖ τῶν ἰνδῶν ἕπονται τοξόται τούτων πεντακισχίλιοι καὶ ἀκοντισταί. τὰ δὲ ὦτα φησὶ τηλικαῦτα ἔχειν, ὥστε τοὺς βραχίονας αὐτῶν ὑπ' αὐτῶν καλύπτεσθαι μέχρι τῶν ἀγκώνων, καὶ ὄπισθεν τὸν νῶτον ἅπαντα συγκαλύπτειν· τὸ δὲ οὖς τὸ ἕτερον τοῦ ἑτέρου θιγγάνει. ταῦτα γράφων καὶ μυθολογῶν Κτησίας, λέγει τἀληθέστατα γράφειν, ἐπάγων ὡς τὰ μὲν αὐτὸς ἰδὼν γράφει, τὰ δὲ παρ' αὐ-

τῶν μαθὼν τῶν εἰδότων· πολλὰ δὲ τούτων καὶ ἄλλα θαυμασιώτερα παραλιπεῖν, διὰ τὸ μὴ δόξαι τοῖς μὴ ταῦτα θεασαμένοις, ἄπιστα συγγράφειν.

ΕΚ ΤΩΝ ΤΟΥ ΑΓΑθαρχίδου περὶ τῆς ἐρυθρᾶς θαλάσσης ἐκλογαί.

ΕΚ ΤΟΥ ΠΡΩΤΟΥ ΛΟΓΟΥ.

ΟΤΙ Πτολεμαῖόν φησι τὸν μετὰ τὸν Λάγου, πρῶτον ἐλεφάντων θήραν συστήσασθαι· ἀλλὰ γὰρ καὶ τῶν ὁμοιοτρόπων· καὶ τὰ τῇ φύσει κεχωρισμένα, τῇ προνοίᾳ συναγαγεῖν ὑπὸ μίαν οἴκησιν. σκεπτέον δὲ τί φησιν ἐνταῦθα ὁ ἱστορικός. καὶ γὰρ καὶ πρὸ τῶν Πτολεμαίων ἐλέφασι πολλοὶ χειροήθεσι καὶ ἐν πολέμῳ ἐχρῶντο, ὡς Πῶρός τε ὁ ἰνδὸς ὁ πρὸς Ἀλέξανδρον πολεμήσας, καὶ ἄλλοι οὐκ ὀλίγοι. ἢ ὅτι Πτολεμαῖος οὗτος πολὺ πρῶτος περὶ ταύτην ὤφθη τὴν σπουδὴν, ἢ πρῶτος τῶν μετὰ Ἀλέξανδρον, ἢ τῶν αἰγύπτου βασιλέων πρῶτος.

Ὅτι τὴν ἐρυθρὰν θάλατταν τὸ ὄνομα ἑλκύσασθαί φησιν, οὔτε ὅτι τοῦ ἀραβίου καλουμένου κόλπου τὰ μὲν πρὸς ἑσπέραν ὄρη, δριμείας καὶ διαπύρου τῆς ἡλιακῆς ἀκτῖνος βαλούσης, ἄνθρακος φαντασίαν ἀποδίδωσι· τὰ δὲ πρὸς ἀνατολὰς, θῖνες ἄμμου γεώδεις ὑπέρυθροι, παρὰ πολλὰ στάδια τῆς αὐτόθι παραλίας ἐκκέχυνται· οὐ μὲν οὖν οὐκ ἐκ τούτου ἐρυθρὰ κέκληται. εἰ γὰρ καὶ ὁ παράπλους μέν ἐστι στενός, τῶν δὲ λόφων

καὶ τινῶν ἐφ' ἑκάτερα τοῦ κόλπου παντὸς ὑπερκειμένων, ἡ ἐπίπλουσα παρὰ ἀμφοτέρων εἰς τὸν πόρον τῶν ἠπείρων αὐγὴ, τῇ χέρσῳ παρεγγυᾷ τὴν θάλατταν ὁμοίαν, τῆς μὲν ἰδέας πᾶσιν ὁρωμένης, τοῦ δὲ πάθους οὐ πᾶσι γινωσκομένου· ἀλλ' οὖν οὐ διὰ τοῦτο φησὶ τὴν κλῆσιν λαβεῖν τὴν θάλατταν, εἰ καὶ τῶν περὶ αὐτὴν τοῦτο πολλοῖς ἔδοξεν. οὕτω μὲν οὖν ὁ πρῶτος, εἰ καὶ μὴ ἀληθὴς, τῆς αἰτίας λόγος. δεύτερος δὲ ὁμοίως ἔχων· τὸν ἥλιον ἐκεῖσέ φησιν ἐπιτέλλοντα, οὐχ ὡς παρ' ἡμῖν λαμπραῖς ταῖς ἀκτῖσιν εἰς τὸν πόρον βάλλειν, ἀλλὰ παρομοίαις αἵματι. ἐξ ὧν τοῖς ὁρῶσιν ὕφαιμον παρασκευάζειν τὸ πάθος τὴν τῆς θαλάττης ἔμφασιν, καὶ ἐκεῖθεν ἐρυθρὰν κατονομάζεσθαι.

τρίτος δέ ἐστιν ὁ ἀργολικὸς λόγος, ὅς ἐστι, φησί, τῇ μὲν τόλμῃ μέγας, τῇ δὲ δόξῃ, κενός. οἱ γὰρ περὶ Κλεινίαν ἰσοεικοὶ φασίν, ἀπὸ τῆς ποιητικῆς ἐξουσίας καὶ αὐτοὶ ἄδειαν λαβόντες, ἐξ Ἄργους εἰς Αἰθιοπίαν (ἐκαλεῖτο δὲ τότε Κηφηνία) παραγεγονότα ἐπὶ λύσει τῆς Κηφέως θυγατρὸς τὸν Περσέα, ἐκεῖθεν δὲ εἰς Πέρσας μεταστάντα, Πέρσαις μὲν ἀπό τινος τῶν ἐγγόνων, τῆς κλήσεως μεταδοῦναι, Ἐρύθραν δὲ γεννῆσαι υἱόν, καὶ ἐξ ἐκείνου τῇ θαλάσσῃ τὴν κλῆσιν παρασχεῖν. τοιοῦτος μὲν καὶ ὁ ἀργολικὸς περὶ τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσσης σχεδιασμός. τέταρτος δὲ καὶ ἀληθὴς, ἐστὶν ὃν αὐτὸς μεμάθηκεν παρὰ Πέρσου· Βόξος δ' ἦν τούτῳ ὄνομα, φησίν, ὃν καὶ ἑλληνίσαι γλῶτταν καὶ γνώμην, καὶ ταῖς Ἀθήναις, λιπόντα τὴν πατρίδα, ἐμβιῶναι. ἔλεγεν δὲ ὁ τοῦ Πέρσου λόγος ταῦτα. γίνεταί τις κατ' ἀτολμίαν καὶ πλοῦτον ἐνδοκιμῶν, Ἐρύθρας ὄνομα, γένος μὲν Πέρσης, υἱὸς δὲ Μυοζαίου· κατοικῶν δὲ θαλάττης μὲν οὐ πόρρω, κατεναντίον δὲ νήσων ἐρήμων οὐσῶν (οὐ νῦν, ἀλλ' ἐπὶ τῆς Μήδων ἡγεμονίας. τότε γὰρ καὶ ὁ Ἐρύθρας ἐγνωρίζετο) ὃς τοῦ μὲν χειμῶνος ἐν Πασαργάδαις ἐποιεῖτο τὴν οἴκησιν, ἔαρος δὲ μετέβαινεν ἐπὶ τὴν ἰδίαν κτῆσιν, τῆς τε ἄλλης ἕνεκα χρείας, καὶ

χαίρειν τινὰ τῷ βίῳ διὰ τῆς τοιαύτης μεταβολῆς ἀπονέμων. τούτου φορβάδων ἀγέλῃ μείζονι λέοντες ἐπορούσαντες, τινὰς μὲν αὐτῶν ἀπέκτειναν, αἱ δὲ παρεωσθεῖσαι, τῷ δέει τ' ὄψεως οἶστρον λαβοῦσαι, ἐπὶ τὴν θάλατταν ἠλαύνοντο. καὶ (ἦν γὰρ αὔρα κατὰ τύχην ἀπόγαιος) ἀμεγέθεις ἐμπεσοῦσαι τοῖς ῥείθροις μετὰ πλώσεως, τὰ μὲν πρῶτα παρὰ τὴν γῆν ἀνήχοντο, τοῦ δὲ δείματος οὐ λήγοντος, ἐξεκυμάνθησαν· καὶ μόλις ἐπὶ τὸ τῆς ἀντικρὺ νήσου πέρας διεσώθησαν, ἑνὸς τῶν αἰπόλων, νεανίου καὶ τόλμῃ διαφέροντος, συμπαραιωθέντος, δι' ὅτι ἄλλης τῶν ὤμων ἀντεχομένου. ὁ οὖν Ἐρύθρας ζητῶν τὰς οὐ φαινομένας φορβάδας, πρῶτος τῶν ἐκεῖσε σχεδίαν ἐπήξατο, μεγέθει μὲν σύμμετρον, τῇ δυνάμει δὲ στερρὰν· καὶ λαβὼν στάσιν οὐρίου καὶ συμμέτρου πνεύματος, ἀφῆκεν εἰς τὸν πόρον. ταχὺ δὲ τοῦ κύματος αὐτὸν περαιώσαντος, εὗρε μὲν τὰς ἵππους, εὗρε δὲ τὸν νομέα. θαυμάσας δὲ τὴν νῆσον, καὶ πόλισμα ἐπὶ λιμένος εὐκαίρου ἱδρύσατο, καὶ ἐκ τῆς ἀντιπέραν τοὺς ἀπορῶντας βίου μετενεγκὼν ἐπόλισεν. ἐκεῖθέν τε καὶ τὰς ἄλλας νήσους, ἐρήμους οὔσας ἀνθρώπων, οἰκήσεσιν ἐξημέρωσεν· καὶ τηλικαύτην δόξαν ἐκ τῶν πραχθέντων πολλοῖς ἐνεποίησεν, ὥστε τὴν ἐκεῖσε θάλατταν, οὖσαν ἄπειρον μεγέθει, πάντας ἔτι καὶ καθ' ἡμᾶς ἐπονομάζειν ἐρυθράν. τὰ μὲν οὖν αἴτια τῆς κλήσεως, ἔχοντα διαφοράν. μέγα γὰρ τὸ παραλλάττον, Ἐρύθρα θάλατταν εἰπεῖν, ἢ θάλατταν ἐρυθράν. τὸ μὲν γὰρ τὸν κυριεύσαντα σημαίνει τῆς θαλάττης ἄνδρα, τὸ δὲ τὴν πυρρότητα δηλοῖ τῆς ῥηθείσης φύσεως, ἐν τούτοις. ἔστι δέ, φησί, τὸ μὲν ἀπὸ τοῦ χρώματος τὴν κλῆσιν κατασκευάζον, ψεῦδος (οὐ γάρ ἐστιν ἐρυθρά) τὸ δ' ἀπὸ τοῦ δυναστεύσαντος, ἀληθές, ὡς ὁ Πέρσης λόγος ἐπιστώσατο.

Ὅτι οὐδὲ ἀπό τινος τῶν ἐκ Περσέως ἐγγόνων ἀξιοῦσι (καί τοι πολλῶν δῆλον λεγόντων) τὴν κλῆσιν τοὺς Πέρσας κληρώσασθαι.

μηδὲ γὰρ ἐκείνους σφᾶς αὐτοὺς Πέρσας παροξυτόνως ὀνομάζειν, ἀλλὰ Περσᾶς, ἐπὶ τέλους τῆς περισπωμένης τιθεμένης.

Ὅτι τὰ κατὰ τὸν Περσέα εἰς ψεῦδος καὶ δι' ἄλλων πολλῶν ἀπάγειν σπουδάζων, προστίθησι καὶ ταῦτα, Πλὴν εἰ μὲν μαγικῶς ὁ Περσεὺς ἐστράτευται τὸ πρόσωπον περιθέμενος τὴν ἅρπην λαβών, καὶ περὶ τὴν ἑξῆς ἐπιτρέψας ὑποκριτῇ καὶ χορῷ διαλύεσθαι; καὶ τὰ τῆς δυπλογίας εἰς μῦθον ὡς οἱ πολλοὶ συγκεχωρήκασιν, ἐπιδραμούμενον τῶν τοιούτων τὰ κεφάλαια διὰ βραχέων· Κένταυρον γεγονέναι, Γηρυόνην, Κύκλωπα, Χρύσην, Κίρκην, Καλυψώ, Μινώταυρον, Σκύλλαν, Χίμαιραν, Πήγασον, Λαιστρυγόνας, Κέρβερον, Γλαῦκον θαλάττιον, Ἄτλαντα, Πρωτέα, Νηρέα, Νηρεΐδας, τοὺς παῖδας τοῦ Ἀλωέως, ἐννεοργυίους μὲν αὐξηθέντας μῆκος, ἐννεαπήχεις δὲ εὖρος. ἔτι δὲ γένος μὲν ἀναφῦναι καθ' Ἡσίοδον, πρῶτον μὲν χρυσοῦν, ἔπειτα ἀργυροῦν, εἶτα χαλκοῦν. πάλιν, ἵππους μὲν γενέσθαι περὶ τῶν μελλόντων συλλαλοῦντας Ἀχιλλεῖ, Σφίγγα δὲ τῶν Θηβαίων παισὶν αἴνιγμα προβάλλουσαν, Σειρῆνας δὲ ἐπ' ὀλέθρῳ τῶν ἀκροωμένων ᾀδούσας, Νιόβην δὲ καὶ Πολυδέκτην διὰ φόβον ἀπολιθουμένους. ἐπὶ δὲ τούτοις, τοὺς Ὀδυσσεῖ συμπλεύσαντας, ἐκ μὲν ἀνθρώπων, εἰς σῦς, ἐκ συῶν δὲ εἰς ἀνθρώπων μεταβῆναι διάθεσιν. ἔτι, Τάνταλον τιμᾶσθαι μὲν διὰ σωφροσύνην, συνέστιον ὄντα θεοῖς, τιμωρεῖσθαι δὲ δι' ἀκολασίαν, ἐν ἀέρι φερόμενον. ἑτέρους εἰς ᾅδου καταβαίνοντας διὰ προαίρεσιν, τοὺς μὲν, ὅπως ὑπὲρ τῶν ζώντων τοῖς νεκροῖς μάντεσι χρήσαιντο· τοὺς δὲ, ἵνα τὴν Περσεφόνην, ὡς ἔρημον ὑπάρχουσαν, βίᾳ νυμφεύσωσι. καὶ κριὸν ἐπὶ προβάτου γενέσθαι χρυσόμαλλον. μηλέας ἐν τῇ Λιβύῃ πεφυκέναι μῆλα φερούσας χρυσᾶ. σῶμα ἔμψυχον πάντα τὸν βίον διακαρτερεῖν ἄγευστον. Βορέαν καὶ Νότον μετὰ τῶν ἄλλων ἀνέμων ἐν ἀσκῷ πνίγεσθαι συγκεκλεισμένους. πρὸς

τούτοις, Πασιφάην μὲν ταύρῳ, Τυρὼ δὲ ποταμῷ μίγνυσθαι, πρὸς οὐδὲν γένος τὴν φύσιν ἐχούσας ἀλλόφυλον. καὶ Φιλομήλαν μὲν ἀηδόνος ἐξαλλάξαι μορφήν, Τηρέα δὲ ἔποπος, Ἑκάβην δὲ εἰς κυνὸς οἰκουροῦ καταστρέψαι φύσιν. ἐπὶ τούτοις, τὴν Ἰὼ γεγονέναι μὲν ποταμοῦ θυγατέρα, ταυροκέρῳ δὲ μορφῇ διαπλῶσαι βοὸς οἰστρώσης τὸ ποντικὸν πέλαγος· ἀφ' ἧς καὶ τὸν Βόσπορον εἰληφέναι τὴν κλῆσιν. ἔτι, Καινέα τὸν Λαπίθην τὸ μὲν ἀπ' ἀρχῆς γενέσθαι παρθένον καὶ γυναῖκα· ἡβήσαντα δέ, εἰς ἄνδρα μεταστῆναι· τὸ δ' ὕστατον, εἰς τὴν γῆν ὑπὸ τῶν Κενταύρων καταδῦναι, ταῖς ἐλάταις τυπτόμενον, ὀρθόν τε καὶ ζῶντα. καὶ Λήδαν μὲν ἀντὶ τῆς καθηκούσης γυναικὶ τεκνώσεως, ᾠοῦ τεκεῖν φύσιν, ἐξ οὗ τὸ περιμάχητον εἶδος, τὴν Ἑλένην λέγω, τυπωθῆναι. τὴν δὲ Ἕλλην καὶ Φρίξον ἐπὶ κριοῦ τοῖς ποσὶ πετομένοις, τὸν πόρον κατανύσαντας, τὴν ἐφ' ἑκάτερα θάλατταν, ἑλλήσποντον ἀφ' ἑαυτῶν προσαγορεῦσαι. τὸν δὲ Ἡρακλέα καὶ τὰ πελάγη μέν, οὗ μέγιστοι χειμῶνες, ἐν λέβητι διαπλεῖν· τὴν δὲ Λιβύην, ἄσπορον, ἄνυδρον, ἀπόρρυτον ὑπάρχουσαν, μόνον διεξέρχεσθαι· τῷ δὲ Ἄτλαντι τὸν τηλικοῦτον διαδέξασθαι κόσμον, πρὸς τάγμα μὲν οὐκ ἔχοντα, χαίρειν δὲ ἐπιθέμενον. καὶ τῷ μὲν Ὀρφεῖ κιθαρίζοντι, διὰ φιλομουσίαν τὰ ὄρη καὶ τὰς πέτρας ἀκολουθεῖν· κρέα δὲ ὀπτώμενα τῶν ἡλίου βοῶν φωνὴν προΐεσθαι τοῖς ἀνθρώποις συνετήν. τῶν δὲ μετηλλαχότων τὸν βίον ἐπὶ χολῆς πρὸς Ὀδυσσέα διεξέρχεσθαι παντοδαπὴν ἀδολεσχίαν, ἐκ τῆς ἀμόρφου σκιᾶς τὸ τῆς ὄψεως γινώσκοντας ἰδίωμα· καὶ τοὺς μὲν αὐτῶν ἀπὸ τοῦ πίνειν, οὐ κοιλίας, οὐ βρόγχους ἔχοντας· ἑτέρους δὲ φοβεῖσθαι τὸν σίδηρον, οὐκέτι δυναμένους τρωθῆναι· τινὰς δὲ πέτρον κυλίειν, τῶν σωμάτων πάλαι κατακεκαυμένων· ἄλλους δὲ δικάζειν ἑτέροις τεθνηκόσιν, ἀδικήματος οὐδενὸς ὑπάρχοντος· τὸ δ' ἔσχατον, τῶν οὐκέτι ὄντων

τοὺς τύπους ἐν πορθμῷ διαπλεῖν, ἔχοντας Χάρωνα ναύκληρον καὶ κυβερνήτην, ἵνα μὴ καταστραφέντες, ἐκφορᾶς ἐπιδέωνται πάλιν. καὶ τὴν μὲν Αλκηστιν καὶ Πρωτεσίλαον καὶ Γλαῦκον τετελευτηκότας, πάλιν ἀναστῆναι· τὴν μὲν, ὑφ' Ἡρακλέους ἀναχθεῖσαν· τὸν δὲ, διὰ τὸν τῆς γυναικὸς ἔρωτα· τὸν δὲ, ὑπὸ τοῦ μάντεως τοῦ συγκατορυχθέντος. τοῦ δὲ Ἀμφιαράου ζῶντος τὸ σῶμα καταδέξασθαι μετὰ τῶν ἵππων καὶ τοῦ δίφρου τὴν γῆν. ἔτι τινῶν ὀδόντας ἐκ Κάδμου σπαρῆναι δράκοντος· ἐκ δὲ τούτων ὁπλίτας ἀνατεῖλαι μαχομένους ἀλλήλοις. τὸν δὲ Τάλων τὸν φύλακα τοῦ Μίνω, τρὶς μὲν ἐν ἡμέρᾳ πᾶσαν περιπολεῖν τὴν κρήτην, τηλικαύτην οὖσαν, τὴν δὲ ζωὴν μόνον τῶν ἐμψύχων τοῦτον ἐν τῷ σφυρῷ κεκτῆσθαι. καὶ τοῦ Μίνω δὲ ἀμήχανον εἶναι παραλῦσαι τὸν βίον, εἰ μή τις αὐτῷ ζέον ὕδωρ καταχέαι. πρὸς τούτοις, ὑπὸ μὲν τῆς Μηδείας γέροντα κριὸν ἐπῳδαῖς μεταπεσόντα, νέον γενέσθαι πάλιν· ὑπὸ δὲ τῶν Πελιάδων κατεψηθῆναι τὸν πατέρα Πελίαν, ἵνα γένηται νέος. τὰς δὲ Φορκίδας, τρεῖς μὲν οὔσας γραίας, ἑνὶ δὲ χρωμένας ὀφθαλμῷ, διεξάγειν τὸν βίον, ἄλυτον παρ' ἀλλήλων κατὰ μέρος ἀμειβομένας πίστιν. ἔτι δὲ, τοὺς τὴν Ἀρκαδίαν οἰκοῦντας καὶ τὴν ἀττικὴν, γηγενεῖς τε εἶναι καὶ παρὰ φύσιν γεγονέναι. καὶ τὴν μὲν ἐν Αὐλίδι σφαγεῖσαν, ἐν Ταύροις ἀναφανῆναι ζῶσαν· τὴν δ' ἐν πελοποννήσῳ καταποντισθεῖσαν, ὑπὸ τοῦ πατρὸς Ἀκρισίου τῇ παραλίᾳ τῇ σεριφίων ἀβλαβῆ μετὰ τοῦ βρέφους προσπεσεῖν. τὸν δ' ὑπὸ Μενελάου κατὰ τὴν μονομαχίαν ἤδη χειρούμενον, ἐξαίφνης ἁρπαγέντα, ἐν τῷ θαλάμῳ γενέσθαι, πρὸς συνουσίαν ἕτοιμον ὄντα, τῶν δεινῶν ἁπάντων ἐπιλελησμένον· τοῦ δὲ δουρείου τὸ κύτος οὐκ ἐφ' ἁλώσει συμπαγῆναι πόλεως, ἀλλ' ἐπὶ προδοσίᾳ τῶν περὶ τὸν Οδυσσέα καὶ τὸν Νεο-

πόλεμον. τοιαύτην ὁ τρόπος ὑπογράφει τὴν ἀλήθειαν καὶ τοῦ κατασκευάσαντος τεχνίτου, καὶ τῶν ἐμβάντων ἀριστέων, καὶ τῶν ὑποδεξαμένων εἰς τὴν ἰδίαν πόλιν. ἐπὶ τούτοις, ὅτι τὸν τηλικοῦτον οὐρανὸν μετὰ τῶν ἐν αὐτῷ διατριβόντων θεῶν τοῖς ἰδίοις ὁ Ἄτλας ὤμοις ὑπειληφώς, ὅμως τὰς καλουμένας Ἀτλαντίδας ἐτεκνοποιήσατο. ὅπερ ἀμήχανον.

Ὅτι τὴν ἅπασαν οἰκουμένην ὠκεανὸς περικυκλοῖ, φρουρῶν καὶ συνέχων τοῖς ἑαυτοῦ ῥεύμασιν· οὗ φησὶ πέραν οἰκεῖν τὰς Γοργόνας Ἡσίοδος. Ὅτι τῶν ἡρώων τινὲς ἀπαθῆ τὴν διαμονὴν τῶν σωμάτων διαφυλάττουσι πάντα τὸν χρόνον ἐν ταῖς μακάρων νήσοις· ἃς οὐδεὶς κυρίως ἱστόρηκεν. καὶ ταῦτα μὲν εἰς ἄπορον καταστρέφοντα δόξαν, πολλαῖς καὶ τῶν γυναικῶν εὔλογον παραδίδωσι χλευασμόν. τῶν δὲ αὖ θεῶν πῶς παραδεξώμεθα, τὸν μὲν, ἐν μηρῷ καταῤῥαφέντα τραφῆναι· τὴν δὲ, τῇ τοῦ Διὸς κεφαλῇ κοιλίᾳ χρήσασθαι· τὸν δὲ, ἄνευ τοῦ πατρὸς τελειωθῆναι (λέγω δὴ τὸν Ἥφαιστον) τὸν δὲ ἥλιον, διὰ τὰς Ἀτρέως εἰς Θυέστην πράξεις, τὴν μὲν δύσιν, ἀνατολὴν ποιῆσαι, τὴν δὲ ἀνατολὴν, δύσιν; πρὸς δὲ τούτοις, Ἀπόλλωνα μὲν καὶ Ποσειδῶνα ἐν Τροίᾳ θητεύσαντας ἐνιαυτὸν, οἰκοδομίας ἀποστερηθῆναι μισθὸν καὶ βουτροφίας, ταῖς δεινοτάταις ὑπὸ Λαομέδοντος περιπεσόντας ἀπειλαῖς· Διόνυσον δὲ ὑπὸ Λυκούργου διὰ φόβον καταδιωχθέντα εἰς τὴν θάλατταν, πρὸς Θέτιν καταφυγεῖν. πρὸς δὲ τούτοις, ἔριν ὑπὲρ κάλλους καταστῆναι θεαῖς, ὧν ἑκάστη μὲν ἐδέκαζε τὸν κριτὴν τοῖς παρ᾽ ἑαυτῇ δώροις, ἵνα παρείδῃ τὸ δίκαιον· οὐδεμιᾷ δὲ παρηκολούθει τὸ συμπεσούμενον ἐκ τῆς κρίσεως τέλος. ἔτι, τὸ μὲν Ἀθηνᾶς μέγεθος εἰς χελιδόνος συγκαταβαίνειν ὄγκον, τὸ δὲ τοῦ Διὸς ἀξίωμα εἰς κύκνου κατασταλῆναι τάξιν· τὸ δὲ τῆς Δημήτρας κάλλος εἰς τὴν αἰσχίστην μετασταθῆναι διάθεσιν· τὸν δὲ νομιζόμενον μέγι-

τὸν Δία ἐπιβουλευθῆναι μὲν ὑπὸ τοῦ ἀναγκαιοτάτου τῆς γυναικὸς ἀδελφοῦ, σωθῆναι δὲ ὑπὸ τῶν ἐχθίστων, λέγω δὴ τῶν Τιτάνων· οὓς ἀναβαίνοντας ἐκ τῶν δεσμῶν καὶ τοῦ σκότους καὶ τῆς ἐκεῖσε φυλακῆς, ἐπεὶ τὴν χρείαν παρέσχοντο, φοβήσαντες τοὺς περὶ τὸν Ποσειδῶνα, καταβῆναι πάλιν ἑκουσίως εἰς τὸν ἀχέροντα καὶ τὸν ᾅδου τόπον. ἔτι, τὴν μὲν Ἀφροδίτην τιτρωσκομένην ὑπὸ θνητῆς δυνάμεως, τὸν δ' Ἄρην δεσμούμενον ὑπὸ Ὤτου καὶ Ἐφιάλτου· τὸν δὲ Ἅδην, ἐν ᾧ τόπῳ τὴν βασιλείαν εἶχεν, ἐκεῖσε ὑφ' Ἡρακλέους τοξευθέντα ταῖς μεγίσταις ἀλγηδόσι περιπεσεῖν· τὸν δὲ Ἥφαιστον, ἀπὸ τοῦ κατὰ τὸν οὐρανὸν ἀπορριφθέντα ὕψους, εἰς λῆμνον ἐνεχθῆναι, διακείμενον ἐσχάτως. τῆς δ' Ἥρας ὑπὸ τοῦ Διὸς κρεμαμένης ἐκ τῶν ποδῶν ἐκδεθῆναι παμμεγέθεις ἄκμονας. καθόλου δὲ θεοὺς μοιχεύοντας, κεραυνουμένους, κυλλόποδας, κλέπτειν εἰθισμένους, ἀνθρώπων ἀσθενεστέροις, παρὰ χεῖρας λοιδοροῦντας, ἀδικοῦντας, μεμψιμοιροῦντας· πέρας, οὐθενὸς πάθους ἐκτὸς καθεστῶτας, ὑφ' ὧν ἡμεῖς ὀχλούμενοι, τοὺς θεοὺς ἐπικαλούμεθα. οἱ οὖν τὰ τοιαῦτα τερατευόμενοι, πόρρω τῆς ἀληθείας ἱστάμενοι, οὐκ ἂν ἑτέροις ταύτην εἰσηγεῖσθαι κριθεῖεν ἂν ἀξιόλογοι. διὰ τούτων καὶ τοσούτων Ἀγαθαρχίδης τὰ περὶ τὸν Περσέα εἰς ὁμοίους ἀπάγων μύθους, οὐδὲ τὴν ἐρυθρὰν ἐκ τοῦ παιδὸς αὐτοῦ κληθῆναι δίδωσιν.

Ὅτι αὐτός, φησίν, ἑαυτῷ αἴτιος καθίσταται ἐλέγχων ὁ τὴν τῶν μυθοποιῶν ἐξουσίαν εἰς πραγματικὴν μετάγων ἐνέργειαν· ἧς ἄν τις ἀφέλῃ τὸν ἔλεγχον, οὐδὲν ἀτελέστερον καταλείψει γένος τῆς πίστεως ἡρμένης. ἐπεὶ διὰ τίνα αἰτίαν Ὅμηρον οὐκ εὐθύνω, Διὸς καὶ Ποσειδῶνος φράζοντα διαφοράν, ἀδύνατον ἀνθρώπῳ πίστιν παραδοῦναι· οὐδ' Ἡσιόδῳ μέμφομαι, δηλοῦν τολμῶντι θεῶν γένεσιν· οὐδ' Αἰσχύλον ἐπιπλήττω, πολλοῖς διεψευσμένον, καὶ πολλὰ συγγράφοντα τῶν

ἀσυγχωρήτων· οὐδ' Εὐριπίδου κατηγορῶ, τῷ μὲν Ἀρχελάῳ περιτεθεικότος τὰς Τημένου πράξεις, τὸν δὲ Τειρεσίαν βεβιωκότα παρεισάγοντος πέντε γενεῶν πλέον· οὐδὲ τοῖς ἄλλοις εἰς ἐπιτίμησιν ἄγω, διασκευαῖς ἐν τοῖς δράμασι χρωμένοις ἀδυνάτοις; ὅτι πᾶς ποιητὴς ψυχαγωγίας ἢ ἀληθείας ἐστὶ στοχαστής.

Ὅτι καὶ τὴν ἰνδικὴν χώραν ἐλέφαντας τρέφειν φησὶ καὶ τὴν αἰθιοπίαν, ἣ τοῖς θηβαίων ὁρίοις ἐστὶν ὅμορος· καὶ δὴ καὶ τὴν λιβύην.

Ὅτι τέτταρες τόποι τὴν αἴγυπτον περιειλήφασιν· ἀπὸ μὲν τῆς ἄρκτου τὸ πέλαγος, ἀπ' ἀνατολῆς δὲ καὶ δύσεως, ἐρημίαι· ἀπὸ δὲ τῆς μεσημβρίας, αἰθίοπες.

ΕΚ ΤΟΥ ΠΕΜΠΤΟΥ ΛΟΓΟΥ.

ΟΤΙ Πτολεμαῖος, φησίν, εἰς τὸν κατ' Αἰθιόπων πόλεμον ἀπὸ τῆς ἑλλάδος πεντακοσίους συνέλεξεν ἱππεῖς. ὧν τοῖς προκινδυνεύειν μέλλουσι καὶ καθηγουμένοις, τὸ πλῆθος οὖσιν ἑκατὸν, ὁπλισμὸν περιέθηκεν τοῦτον. στολὰς γὰρ αὐτοῖς τε καὶ τοῖς ἵπποις ἀνέδωκε πιλητὰς, ἃς οἱ κατὰ τὴν χώραν ἐκείνην προσαγορεύουσι κάσας· ὥστε πᾶν κρύπτειν σῶμα, πλὴν τῶν ὀφθαλμῶν.

Ὅτι ἀπὸ μεμφιτῶν ἄστεος εἰς τὴν θηβαΐδα πέντε εἰσὶ μεταξὺ νομοὶ ἐθνῶν, ἔχοντες πολυάνθρωπον τάξιν. πρῶτος μὲν, ὁ ἡρακλεοπολίτης· δεύτερος, ὁ λυκοπολίτης· τρίτος, ὁ ὀξυρυγχίτης· τέταρτος, ὁ ἑρμουπολίτης· πέμπτος, ὃν οἱ μὲν φυλακὴν, οἱ δὲ σχεδίαν καλοῦσιν. ἐν ταύτῃ τῶν ἄνωθεν καταγομένων εἰσπράττονται καὶ τιθέασι τὸ τέλος. τοῖς δὲ εἰρημένοις ὑπερβάλλοντι τόποις, ἀρχὴ τῆς θηβαΐδος ἡ λύκων πόλις.

εἶτα Ἀφροδίτης ἄλλη. πρὸς δὲ τούτοις πανῶν, ἔπειτα φοινίκων· μετὰ ταύτην βοπὸς, ὑφ' ἣν Διὸς πόλις, ἣν καλοῦσι μικράν. μετὰ δὲ τὸν προσηγορευμένον τεντυρίτην νομὸν, Ἀπόλλωνος ὀνομάζεται πόλις· ἧς ἐπάνω μὲν κοπτὸς, ἔπειτα ἐλεφαντίνη, εἶτα αἰθιόπων χώρα, κορτία πρώτη. τὰ μὲν οὖν ἀπὸ μέμφεως ἕως αἰθιοπίας, εἴρηται.

Ὅτι πλησίον τῆς ἐρυθρᾶς θαλάσσης, καθ' ὃν ὁ νεῖλος πολλὰς ἐκτροπὰς καὶ παραφορὰς ποιούμενος, ὅμως ἐκεῖσε ἀποκάμπτει περιφανῶς, καὶ ποιεῖται κατὰ τὴν δεξιὰν ῥύσιν τῶν ἀγκώνων τὴν μεγάλην κλίσιν, ἔκ τε τοῦ πελάγους κόλπος εἰς τὴν ἤπειρον ἀνατείνεται πολὺς, ὥστε τὴν μεταξὺ διάμετρον τῶν ὑδάτων τοῦ τε ἁλμυροῦ καὶ ποτίμου παραπλήσιον πηλῷ πολλῷ τὴν συστολὴν λαμβάνειν. κατὰ γοῦν τὴν εἰρημένην θάλατταν πλησίον ἐστί τινα τῶν καλουμένων νησίων πλῆθος ἔχοντα μετάλλων, τῇ χρόᾳ μὲν ὄντα καθ' ὑπερβολὴν μέλανα, μαρμάρου δὲ ποιοῦντα τοιαύτας ἐν ἑαυτοῖς ἐκφύσεις, ὥστε πᾶν λείπεσθαι τὸ διαμιλλώμενον, τῆς λευκότητος κρίσιν οὐκ ἐχούσης.

Ὅτι οἷς ἐσχάτοις, φησὶ, κατέχει ἀκλήρημα, τούτους ἡ τυραννὶς εἰς τὴν τῶν χρυσωρυχίων ἀπάγει πικροτάτην δουλείαν· τοὺς μὲν, ἅμα γυναιξὶ καὶ παισὶ ταλαιπωρουμένους, τοὺς δὲ χωρὶς τῶν εἰρημένων. ὑπερβολὴν οὖν οὐδενὶ τὸ πάθος δυστυχήματι καταλιπεῖν ἐκτραγῳδήσας, τὸν τρόπον ἀπαγγέλλει τῆς περὶ τὸ χρυσίον ἐργασίας. τῶν ὀρῶν, φησὶν, ἐν οἷς ὁ χρυσὸς εὑρίσκεται, τὰ μὲν ἀπότομα καὶ τελέως σκληρὰν ἔχοντα φύσιν, ἐμπρήσαντες ὕλῃ, καὶ χαῦνα τῷ πυρὶ ποιήσαντες, οὕτως αὐτοῖς προσάγουσι τὴν πεῖραν. τὰ δ' ἀνειμένα τῇ πέτρᾳ, σιδήρῳ λατομικῷ κερματίζονται. καθηγεῖται δὲ τῶν ἄλλων τεχνίτης ὁ τὸν λίθον διαιρῶν· ὅταν δὲ οὗτος τοῖς μεταλλεύουσι τὰς ὁδοὺς ὑποδείξῃ, τὸ πᾶν ἔργον καταμερίζεται

τῇ τῶν ἀτυχούντων ἀνάγκῃ. τίνα τὸν τρόπον; οἱ μὲν εὔρωστοι καὶ νέοι τύπτουσι σιδηραῖς κόπτοισι τὴν χώραν τὴν μαρμαρίζουσαν, οὐ τέχνῃ τὴν πληγήν, ἀλλὰ βίᾳ· καὶ τέμνουσι διὰ τῆς πέτρας ὑπονόμους πλείονας οὐκ εὐθεῖς, ἄλλοτε μὲν ἄνω τῆς χρυσίτιδος ἀπονευούσης λίθου, ποτὲ δὲ κατωτέρω· πάλιν δὲ εἰς τὴν εὐώνυμον κλίσιν· ἐνίοτε δὲ σκολιὰν καὶ διεστραμμένην, καὶ παραπλησίαν ταῖς τῶν δένδρων ῥίζαις. οὗτοι μὲν οὖν λύχνοις προσδεδεμένοις τοῖς μετώποις ἔχοντες, λατομοῦσιν, ἀκολουθοῦντες τῇ φλεβί, τῷ λευκανθίζοντι. καὶ πολλαχῶς καταχηματίσαντες τῶν σωμάτων τὰς θέσεις, καταβάλλουσι τὰ θραύματα εἰς ἔδαφος, οὐ πρὸς τὴν ἰδίαν ἕξιν τε καὶ δύναμιν, ἀλλὰ πρὸς ὀφθαλμὸν ἐπιστάτου, πληγῆς τὴν ἐπιτίμησιν οὐδέποτε χωρίζοντος. οἱ δὲ ἄνηβοι παῖδες εἰς τοὺς ὑπὸ τούτων ὀρυχθέντας ὑπονόμους εἰσδυόμενοι, καὶ τὴν χάλικα τῶν ῥιπτουμένων ἐπιπόνως συλλέγοντες, ἐκτὸς τοῦ στομίου κομίζουσι. παρὰ δὲ τούτων οἵ τε πρεσβύτεροι καὶ τῶν ἀσθενῶν οἱ πολλοὶ τὴν λίθον μεταφέρουσι, μετακομίζουσι δὲ οὗτοι τοῖς καλουμένοις ἐποπτεῦσιν· οἱ γὰρ ἐντὸς τῶν τριάκοντα ἐτῶν καὶ τοῖς εἴδεσι καρτεροί, ὅλμους λιθίνους παρειληφότες ὑπέρῳ σιδηρῷ πτίσσουσιν ἐπιστρεφῶς, καὶ ποιήσαντες τὸ μέγιστον τε ὕφος ὀρόβῳ παραπλήσιον, πρὸς τὴν αὐτὴν ὥραν ἀπομετροῦσιν ἑτέροις. ἔσχατος δέ ἐστιν ὁ πόνος τῶν γυναικῶν τῶν εἰς τὰς φυλακὰς συναπηγμένων ἀνδράσιν ἢ γονεῦσιν. μύλοι γὰρ ἑξῆς πλείους βεβήκασιν, ἐφ' οὓς τὸν ἐπτισμένον ἐπιβάλλουσι λίθον· καὶ παραστᾶσαι τρεῖς ἑκατέρωθεν πρὸς τὴν μίαν κώπην, οὕτως ἐζωσμέναι δυσπροσόπτως, ὥστε μόνην τὴν αἰσχύνην τοῦ σώματος κρύπτειν, ἀλήθουσιν. ἀλήθουσι δὲ ἕως ὑπὸ τὸν τῆς σεμιδάλεως τόπον ἀχθῇ τὸ παραδοθὲν μέτρον. οὗτοι πάντες οἱ τὸν εἰρημένον τῆς τύχης κλῆρον ὑπελθόντες, ποθεινότερον ἔχουσι τοῦ βίου τὸν θάνατον. παρὰ δὲ τοῦ θήλεος γένους

διαδέχονται μὲν τὸ κατειργασμένον οἱ καλούμενοι σηλαγγεῖς, εἰσὶ δ' οὗτοι, τεχνῖται πρὸς τὸ πέρας ἄγειν δυνάμενοι τὴν βασιλικὴν χρείαν. ἡ δὲ ἐργασία, τοιαύτη· καταβάλλουσι τὴν ἀληλεσμένην μάρμαρον ἐπὶ σανίδος πλατείας μὲν καὶ κατεξυσμένης εἰς ἀθεῖαν τομὴν, οὐκ ἐν ὀρθῇ δὲ χώρᾳ βεβηκυίας, ἀλλὰ μικρὰν ἐχούσης ἐπίκλισιν. εἶτα καταχέοντες ὕδωρ, τρίβουσι ταῖς χερσὶ, τὰ πρῶτα μὲν κούφως, ἔπειτα δὲ μᾶλλον. ὅθεν, οἶμαι, τὸ μὲν γεῶδες ἐκτηκόμενον συναπορρεῖ κατὰ τὴν ἐπίνοιαν τοῦ σανιδώματος· τὸ δ' ἰσχῦον καὶ δυνατὸν ἐπὶ τοῦ ξύλου μένει ἀκίνητον. πολλάκις δὲ τοῖς ὕδασιν ἀποπλύνας ὁ καλούμενος σηλαγγεὺς, μεταλαμβάνει σπόγγους μαλακοὺς καὶ πυκνούς. οἷς ἐφαπτόμενος τῆς μαρμάρου κούφως, καὶ θλίβων ἐπὶ ποσὸν, τὸ μὲν ἐλαφρὸν καὶ χαῦνον ἐμπλεκόμενον τοῖς ἀραιώμασιν ἀπὸ τῆς σήραγγος διαφέρει καὶ ἐκρίπτει, τὸ δὲ ἐμβριθὲς καὶ στίλβον ἐπὶ τῆς σανίδος ἀποκεκρυμμένον ἀπολείπει, δυσκινήτου διὰ βάρος τῆς τοιαύτης φύσεως ὑποκειμένης. οὕτως οὖν ἐστὶν ὁ σηλαγγεὺς παρακαθαίρας τὰ ψήγματα τοῦ χρυσοῦ παραδίδωσι τοῖς ἑψηταῖς. οἱ δὲ, λαβόντες μέτρῳ τε καὶ σταθμῷ τὸ συνηγμένον εἰς ἄγγος κεραμεοῦν ἐνέβαλον, καὶ μίξαντες κατὰ λόγον τοῦ πλήθους μολίβδου βῶλον, καὶ χόνδρους ἁλῶν, καὶ κασσιτέρου βραχὺ, καὶ κρίθινον πίτυρον, κἄπειτα ἐπιθέντες ἐπίθεμα καλῶς ἡρμοσμένον, καὶ πάντοθεν χρίσαντες, ἕψουσιν ἐν καμίνῳ πέντε ἡμέρας, καὶ τὰς ἴσας νύκτας, οὐδὲν διαλείποντες. τῇ δ' ἐχομένῃ σύμμετρον τῇ πεπυρωμένῃ προσάγοντες ψύξιν, εἰς ἀγγεῖον κατήρασαν· ἄλλο μὲν τῶν συνεμβεβλημένων οὐθὲν εὑρίσκοντες, αὐτὸ δὲ τοῦτο χρυσίου τὸ χρῆμα, βραχεῖαν εἰληφὸς ἀπουσίαν ἀπὸ τοῦ ψήγματος. ἡ μὲν οὖν πρὸς τοῖς μετάλλοις ἀπώλεια τῶν πολλῶν σωμάτων πρὸς τὸ ῥηθὲν τέλος κομίζεται τὴν διέξοδον, σχεδὸν αὐτῆς τῆς φύσεως δη-

κνυούσης ὅτι τοῦ χρυσίου συμβέβηκεν ὑπάρχειν καὶ τὴν εὕρεσιν ἐπίπονον, καὶ τὴν φυλακὴν σφαλεράν, καὶ τὴν σπουδὴν μεγίστην, καὶ τὴν χρῆσιν, ἡδονῆς καὶ λύπης ἀνὰ μέσον κειμένην· τὴν δ' ἐργασίαν, τρόπον τινὰ τοῦ γένους ἀρχαιοτάτην. εὕρηται μὲν γὰρ ὑπὸ τῶν προτέρων τοῦ τόπου βασιλέων, τῶν μετάλλων ἡ φύσις. διέλιπε δὲ ἐνεργοῦσα, ποτὲ μὲν αἰθιόπων ἐπὶ τὴν αἴγυπτον πλήθει συνελθόντος, καὶ πολλὰ ταῖς πόλεις ἔτη φρουρήσαντος (ὑφ' ὧν καὶ τὰ μεμνόνεια συντελεσθῆναί φασι) ποτὲ δὲ μήδων καὶ περσῶν ἐπικρατησάντων. εὑρίσκονται δὲ ἔτι καὶ καθ' ἡμᾶς ἐν τοῖς χρυσίοις τοῖς ὑπ' ἐκείνων κατασκευασθεῖσιν λατομίδες μὲν χαλκαῖ, διὰ τὸ μήπω τὴν τοῦ σιδήρου κατ' ἐκεῖνον τὸν χρόνον ἐγνωρίσθαι χρείαν· ὀστᾶ δὲ ἀνθρώπων ἄπιστα τῷ πλήθει, πτωμάτων (ὅπερ εἰκὸς γίνεσθαι) οὐκ ὀλίγων ἐν τοῖς χαύνοις καὶ πλανώδεσιν ὑπονόμοις γενομένων. τηλικαῦτα δὲ ὀρυγμάτων μεγέθη καὶ διατείνοντα βάθεσιν ἐπικαρσίοις ἕως αὐτὴν τὴν θάλατταν.

Ὅτι περὶ τὴν νότιον τῆς αἰγύπτου κλίσιν τέσσαρά ἐστι φῦλα τὰ μέγιστα, τὸ μὲν, τοῖς ποταμοῖς παρεζευγμένον, ὃ σπείρει σήσαμον καὶ κέγχρον· τὸ δὲ, περὶ τὰς λίμνας οἰκοῦν, ὃ τοῦ καλάμου καὶ τῆς ὕλης ἅπτεται τῆς ἁπαλῆς· τὸ δὲ, εἰκῇ πλανώμενον, σαρκὶ καὶ γάλακτι παραπέμπον τὸν βίον· τὸ δὲ ἐκ τῆς παραλίας ὁρμώμενον, τοὺς ἰχθύας ἀγρεῦον. τοῦτο δὲ τὸ γένος ἔχει μὲν οὔτε πόλεις, οὔτε χώρας, οὔτ' ἄλλης ἐντέχνου κατασκευῆς ὑπογραφὴν οὐδεμίαν· ἔστι δὲ τῶν ὑπολοίπων, ὡς ἔνιοί φασι, μέγιστον. ἀπὸ γὰρ αὐταίων οἱ τὸν ἔσχατον μυχὸν κατοικοῦσιν, ὃν τῇ μεγάλῃ συμβέβηκε συγκλείεσθαι θαλάττῃ, μέχρι τῆς ἰνδικῆς καὶ κεδρωσίας, ἔτι δὲ γερμανίας καὶ περσῶν, καὶ τῶν τοῖς εἰρημένοις γένεσιν ὑποκειμένων νήσων, ἰχθυοφάγοι πάντῃ κατοικοῦσι, γυμνοὶ μὲν ὄντες αὐτοί, γυμνὰς δὲ ἔχοντες τὰς γυναῖκας, κοινὴν δὲ τέκνων γένεσιν· ἔτι δὲ ἡδονῆς μὲν καὶ

πόνου φυσικὴν ἔχοντες γνῶσιν, αἰσχρῶν δὲ καὶ καλῶν οὐδὲ τὴν ἐλαχίστην εἰσφερόμενοι ἔννοιαν. τούτοις δὲ τὰ μὲν ἀγχιβαθῆ πάντ' ἐστὶν πρὸς τὸν βίον ἀλλότρια, παραπλησίως δὲ τὰ παρακείμενα μακραῖς ἠϊόσιν. θήραν γὰρ οὔτε ἰχθύος, οὔτ' ἄλλου γένους ὁμοιοπαθοῦς ἁδροτέραν παραδίδωσιν ἡ τοιάδε χέρσος. αἱ δὲ οἰκήσεις πᾶσιν ἔκκεινται τοῖς εἰρημένοις παρὰ τὰς ῥαχίας. αἳ καὶ κοιλάδας βαθείας ἔχουσι καὶ φάραγγας ἀνωμάλους, καὶ στενοὺς αὐλῶνας, καὶ σκολιὰς ἐκτροπάς. ὧν πρὸς τὴν χρείαν ὑποκειμένων οἰκείως, ἀναθέμενοι πέτρους αὐτοπαγεῖς ἐπὶ τῆς κοιλίας οἱονεί τινας ἀραιούς· ὅταν οὖν ἐκ πελάγους ἡ πλημμυρὶς ἐπὶ τὴν χέρσον φέροιτο (ὃ ποιεῖ δὶς ἑκάστης ἡμέρας, περὶ ὥραν ἐνάτην τε καὶ τρίτην) ἡ μὲν θάλαττα πᾶσαν τὴν ῥαχίαν ἐπικαλύπτει, συναπάγουσα ἐκ τοῦ πόρου πρὸς τὴν ἠϊόνα βίᾳ καὶ τῶν ἰχθύων οὐκ ὀλίγους, οἳ τέως μὲν ἐν τῇ παραλίᾳ μένουσιν, νομῆς χάριν πλανώμενοι περὶ τὰς ὑποδύσεις· ἐπὰν δὲ αὖθις ἀναδύῃ τὸ τῆς ἀμπώτεως, τὸ μὲν ὑγρὸν διὰ τῶν λίθων καὶ τῶν φαράγγων ἀπορρεῖ εἰς τὸν ἐπιφερῆ καὶ κατεπείγοντα τόπον· οἱ δὲ ἰχθύες ἐν τοῖς κοιλώμασιν ὑπολειπόμενοι, ἕτοιμον θήραμα καὶ τροφὴ γίνονται τοῖς ἰχθυοφάγοις. ἀλλ' οἱ μὲν ἄλλοι ἰχθύες, ὡς ἔφημεν, ἀπετῶς καταγωνίζονται· ἐπὰν δὲ πέσωσι κύνες τε καὶ φῶκαι μείζους καὶ σκορπίοι, σμύραιναί τε καὶ πᾶν τὸ τοιοῦτον γένος, μετὰ κινδύνων ἡ συμπλοκὴ γίνεται. ὅταν δὲ θηρεύσωσιν ὅσους δηποτοῦν, μετενέγκαντες ἐπὶ τὰς πέτρας τὰς κειμένας πρὸς μεσημβρίαν οὔσας διαπύρους, ταύταις δὲ ἐπέρριψαν· χρόνον δὲ οὐ πολὺν ἐάσαντες, στρέφουσιν ἐπὶ τοὔμπαλιν ἅπαντες. εἶθ' ὅταν λάβωνται τῆς οὐρᾶς, καὶ τὸν ὅλον ὄγκον σείσωσιν, ἐκ ταύτης ὁ μὲν σαρκώδης τόπος ἅπας ἐκπίπτει, θρυπτόμενος διὰ τὴν εἰρημένην θερμασίαν· τὴν δ' ἄκανθαν σωρεύουσιν αὐτοί.

ἀφ' ἧς ἐκ πλείονος τόπου κολωνοὶ παμμεγέθεις ὁρῶνται. τὴν δὲ σάρκα τῶν ἰχθύων εἰς λεωπέτρας συναγαγόντες, πατοῦσιν ἐκτενῶς ἐπὶ χρόνον οὐκ ὀλίγον, καὶ μίξαντες τὸν σπόρον τοῦ παλιούρου. τούτου γὰρ συμμιγέντος κολλῶσιν, εἰς μὲν τὸ πᾶν πολὺ μᾶλλον γίνεται, δοκεῖ δ' οἷον ἡδύσματος ἢ παρεμπλοκῆς τάξιν ἔχειν. ἐπὰν δὲ ἱκανὸν χρόνον τοῖς ποσὶ δεψήσωσι, πλινθίδας παραμήκεις ποιήσαντες, πάλιν εἰς τὸν ἥλιον τιθέασιν· ὧν ξηρασίαν λαβουσῶν, καθίσαντες εὐωχοῦνται πάντες, οὐ πρὸς μέτρον καὶ σταθμὸν, ἀλλὰ πρὸς τὴν ἑκάστου βούλησιν καὶ χάριν.

Ὅτι πρὸς τοὺς αἰφνιδίους χειμῶνας, οἳ τὴν ἀπὸ τῶν ἰχθύων αὐτοῖς θήραν ἀφαιροῦνται, τοιόνδε τι μηχανῶνται. πλανώμενοι παρὰ πᾶσαν τὴν πλησίαν παραλίαν, κόγχους συνάγουσι (μέγιστοι δὲ τυγχάνουσιν, ὥστε τοῖς μὴ ἰδοῦσιν, ἄπιστον αὐτοῖς τοῦ μεγέθους τὴν ὑπερβολὴν εἶναι) ὧν τὸ κρέας ὠμὸν, τῆς ἐνδείας ἀναπλήρωσιν κατ' ἐκεῖνο καιροῦ ἔχουσιν. τῆς δὲ χρείας τῆς ἀπὸ τῶν ἰχθύων ἔτι τούτοις παραμενούσης, τοὺς εἰρημένους κόγχους συλλέγουσι· καὶ τούτοις φύκει τε προσφάτῳ καὶ ἰχθύων τῶν ἐλασσόνων κεφαλαῖς ἐν ὀρύγμασι καταθέντες, διατρέφουσιν· τῆς δὲ ἐνδείας αὐτοὺς καταχούσης, ταῦτα, ὡς εἴρηται, ποιοῦνται σίτησιν. εἰ δέ ποτε ἑκατέρα αὐτοὺς σίτησις ἐπιλείψῃ, ἀπὸ παντὸς τῶν ἀκανθῶν σωροῦ τὰς ἐγχύμους αὐτῶν καὶ προσφάτους ἐπιλέγοντες ἀφαιροῦσι κατ' ἄρθρον. κἄπειτα τὰς μὲν κόπτοντες ἐπὶ πετρώδους τόπου, τὰς δὲ κατεργαζόμενοι διὰ τῶν ὀδόντων, τοῖς φωλεύουσι τῶν θηρίων τὴν αὐτὴν διάθεσιν λαμβάνουσι. ποτῷ δὲ πολὺ θαυμασιωτέρῳ χρῶνται. ἐπὶ μὲν γὰρ τέτταρας ἡμέρας πρὸς ταῖς θήραις γίνονται, καὶ πρὸς ᾠδαῖς ἀνάρθροις καὶ πρὸς ταῖς συνουσίαις ταῖς παιδιᾶς χάριν γινομέναις, ὑπ' οὐδενὸς περισπώμενοι, διὰ τὴν εὐκοπίαν τῆς

τροφῆς.

τροφῆς. τῆς δὲ πέμπτης ἐπιβαλούσης, ἐξορμῶσιν εἰς τὴν ὑπώρειαν, ποτοῦ χάριν, εἰς τὰς συρρύσεις τῶν νομάδων, πρὸς ἃς καὶ τὰ κτήνη ποτίζουσιν. ἑσπέριος δὲ ἡ πορεία γίνεται. καταλύσαντες δὲ εἰς τὰς ποτίστρας τῶν νομάδων, τοῦ κοιλώματος κύκλῳ περιέστησαν· εἶτ᾽ ἀπερεισάμενοι τὰς χεῖρας εἰς τὴν γῆν, καὶ θέντες τὰ γόνατα, βοηδὸν πίνουσιν, οὐ πρὸς μίαν ἀναπνοῆς ὁρμὴν, ἀλλὰ πολλάκις αὐτοὺς ἀναπαύοντες. πληρώσαντες δὲ τὰς κοιλίας τῶν ὑγρῶν, καθάπερ ἀγγεῖα, πρὸς θάλατταν μόλις ἀποχωροῦσιν. εἶτα ἐπανελθόντες, ἐκείνην μὲν τὴν ἡμέραν ἕκαστος οὔτε ἰχθύος οὔτε ἄλλου τινὸς γεύεται, κεῖται δὲ ὑπεργέμων καὶ δύσπνοις· ὥστε εἶναι τρόπον τινὰ τῷ μεθύοντι παραπλήσιον, τὸ βάρος. ἀπὸ δὲ τῆς ἐχομένης ἐπὶ τὴν εἰρημένην δίαιταν ἐπανάγει. καὶ τοῦτο κύκλῳ διὰ βίου γίνεται, πρὸς ἀσχολίαν καὶ μέριμναν οὐδενὸς ἀποβλεπόντων αὐτῶν πράγματος. καὶ νοσήμασι μὲν διὰ τὴν ἁπλότητα τῆς διαίτης, σπανίοις περιπίπτουσι, τοσούτῳ δ᾽ ἀφαιροῦσιν ἀπὸ τοῦ χρόνου τῶν ἐτῶν, ὅσῳ περ ἀπονωτέραν τῶν λοιπῶν ἔχουσι τὴν ἀναστροφήν. ἀλλ᾽ οἱ μὲν ἐντὸς τῶν στενῶν τὰς οἰκήσεις ἔχοντες ἰχθυοφάγοι, οὕτω καταγίνονται· οἱ δὲ τὴν ἐκτὸς παραλίαν κεκτημένοι, ἄγρας μὲν ἐνδελεχῶς τοιαύτης εὐποροῦσιν, ὑγροῦ δὲ ἁπλῶς οὐ δέονται. προσενεγκάμενοι δὲ τὸν ἰχθὺν ἔγχυλον, ὥστε μικρὰν εἶναι τῶν ὠμῶν τὴν παραλλαγὴν, οὐχ ὅτι ποτὸν ἐπιζητοῦσιν, ἀλλ᾽ οὐδὲ ἔννοιαν ἔχουσι τοῦ πόσεως. φέρουσι δὲ ἀλύπως ἅ περ αὐτοῖς ἀπ᾽ ἀρχῆς ἡ τύχη παραδέδωκεν.

Ὅτι τοὺς ἐν τοῖς εἰρημένοις τόποις οἰκοῦντάς φησι, πρὸς τοῖς εἰρημένοις, ἔτι μηδὲ πρὸς τὰ μέγιστα τῶν παρ᾽ ἡμῖν δεινῶν ὁμοίαν ἡμῖν ἔχειν τὴν ἔννοιαν. οὔτε γὰρ σίδηρον κατ᾽ αὐτῶν ἐπαιρόμενον φεύγειν, οὔτε προπηλακισμῷ ἐρεθίζεσθαι, οὔτε τοὺς μὴ πάσχοντας τοῖς πάσχουσι συναγανακτεῖν, ἀλλ᾽ εἴ τι

γένοιτο περὶ αὐτοὺς ἐξ ἀλλοφύλων τοιοῦτον, βλέπουσι μὲν οὗτοι ἀτενῶς εἰς τὸ γινόμενον, καὶ τὰς κεφαλὰς πυκνὰ διανεύουσιν, τῶν δὲ εἰθισμένων ἀνθρώπῳ πρὸς ἄνθρωπον οὐδὲ τὴν ἐλαχίστην διδόασιν ἔννοιαν. ὅθεν, φησὶν ὁ συγγραφεύς, ἔγωγε νομίζω μηδὲ χαρακτῆρα εὔγνωστον ἔχειν αὐτούς, ἐθισμῷ δὲ καὶ νεύματι ἤχοις τε καὶ μιμητικῇ δηλώσει διοικεῖν πάντα τὰ πρὸς τὸν βίον.

Περὶ τῶν ἀδίψων ἰχθυοφάγων καὶ τῶν φωκῶν ξένον.

Ὅτι, φησί, πλησίον τῶν ἀδίψων ἰχθυοφάγων οἱ κατοικοῦντες, ὥσπερ ἀπαραβάτων σπονδῶν μεταξὺ τεθεισῶν αὐτῶν τε καὶ τῶν φωκῶν, οὔτε αὐτοὶ τὰς φώκας σίνονται, οὐδ' ὑπ' ἐκείνων οὗτοι βλάπτονται· ἀλλὰ καὶ ἀλλήλων θήρας ἀνεπιβουλεύτους τῷ θηράσαντι ἑκάτερον γένος συντηρεῖ· καὶ συναναστρέφονται οὕτως ἀλλήλοις, ὡς μόλις ἂν εὑρεθεῖεν πρὸς ἀνθρώπους συμβιοῦντες ἄνθρωποι.

Ὅτι τῶν ἰχθυοφάγων, φησίν, οἱ μὲν σκηνώμασι τοῖς σπηλαίοις, οὐ τετραμμένοις πρὸς μεσημβρίαν, διὰ τὸ πνιγῶδες, ἀλλὰ τοῖς ἀπεστραμμένοις αὐτήν, χρῶνται· οἱ δὲ ὑπὸ ταῖς τῶν ἰχθύων πλευραῖς, φυκία ἐπιβάλλοντες αὐταῖς· οἱ δέ, τὰς τῶν ἐλαιῶν κορυφὰς ἀλλήλαις συνάπτοντες, εἶτα χρῶνται σκηνώμασιν. τὴν δὲ τοιαύτην ἐλαίαν καρπὸν φέρειν φησὶ κασταναϊκῷ καρύῳ προσεμφερῆ. τὸ δὲ τέταρτον τῶν ἰχθυοφάγων γένος τὴν οἴκησιν ἔχει τοιαύτην· ἄμμου φόρτος ἄπλετος ἐκ τοῦ παντὸς αἰῶνος ὄρει παραπλήσιος σεσώρευται, καὶ πᾶς ὁ σωρὸς ὑπὸ τοῦ προσβάλλοντος ἀεὶ κύματος σκληρῶς πεπιλημένος, ὥστε ὁμογενοῦς ὄγκου καὶ μίαν φύσιν ἔχοντος, διὰ τὴν μίξιν καὶ συμπλοκὴν τῆς ἄμμου, μηδὲν παραλλάσσειν. εἶτα ὑπονόμους αὐτοῖς ἀνδρομήκεις ὀρύττουσι, τὸν μὲν κατὰ κορυφὴν ὄγκον ἐῶντες ὀχυροῦσθαι καὶ στέ-

ζειν διὰ τῆς εἰρημένης συνδέσεως, ἐκ δὲ τοῦ κάτωθεν ἐδάφους παραμήκεις αὐλῶνας κατασκευαζόμενοι, πρὸς ἀλλήλους πάντοθεν συντετρημένους, ἐν οἷς τέως μέν τινος τὰ πρὸς τὸν ἄνεμον φωτίσαντες, ἄγουσιν ἡσυχίαν· ἐπὰν δὲ πλημμυρὶς ἐπέλθῃ, τὰ πρὸς τὴν ἄγραν, ὡς καὶ προείρηται, παρασκευάζονται. τοὺς μέντοιγε τελευτῶντας αὐτῶν οὐδεμιᾶς ἀξιοῦσι προνοίας, ἀπαθῆ πρὸς τὸν ἐκ δόξης ἔλεον κεκτημένοι τὴν γνώμην. διὸ καὶ κεῖσθαι ἐρριμμένους ἐῶσιν, ἕως ἂν ἄμπωτις ἐπιγενομένη τροφὴν εἰς τὴν θάλατταν κομίσῃ τούτοις τοῖς ἰχθύσιν. Ὅτι φησὶν ἐνίους τῶν ἀπὸ τῆς θαλάττης σιτουμένων, μετὰ τῶν ἄλλων, καὶ τοῦτο ἔχειν παραδοξότερον, καὶ εἰς λογικὴν καταχωρῆσαι πίστιν οὐ ῥᾴδιον. οὔτε γὰρ πόθεν εἰς τὸν χῶρον ἐν ᾧ οἰκοῦσιν, ἀφίκοντο, ἔστιν ἐπιγνῶναι· οὔτε ὅπως λισσῆς μὲν πέτρας ἄνωθεν ἐπεζευγμένης, ἐκ πλαγίου δὲ κρημνῶν ἀφαιρουμένων τὰς παρόδους, τὴν δὲ ἀπέναντι πᾶσαν ὁρίζοντος· ὃ καὶ πεζῇ μὲν ἐλθεῖν παντελῶς, ὡς εἶπον, ἀδύνατον, σχεδίαις δὲ ὁμοίως, ἀπορίᾳ τῶν παρ' ἡμῖν, ἐξίσου ἄπορον. τούτων δὲ ὑφεστώτων, φησί, λοιπὸν εἰπεῖν ὡς αὐθιγενεῖς εἰσι, λύμην τοῦ πρώτου σπέρματος οὐ λαβόντες, ἀεὶ δὲ ὑπάρχοντες, ὃν τρόπον ἔνιοι τῶν καλουμένων ὡρίσαντο φυσικῶν. Ὅτι τῶν στενῶν ἐπέκεινα, φησί, τῶν συγκλειόντων τήν τε Ἀραβίαν καὶ τὴν ἀπέναντι χώραν, νῆσοι κεῖνται σποράδες, ταπειναὶ πᾶσαι, μικραὶ τῷ μεγέθει, τὸ πλῆθος ἀμύθητοι, καρπὸν οὐθένα γεννῶσαι πρὸς τὸν βίον, οὔτε ἥμερον, οὔτε ἄγριον· ἀπέχουσαι μὲν τῆς εἰρημένης ἠπείρου σταδίοις ὡς ἑβδομήκοντα, τετραμμέναι δὲ πρὸς τὸ δοκοῦν πέλαγος παρεκτείνειν τὴν Ἰνδικὴν καὶ Γεδρωσίαν. ἐνταῦθα κῦμα μὲν οὐ γίνεται, ἀλλὰ ἄλλη μὲν ἄλλης προσκαθημένη τὸν κλύδωνα τοῖς ἀκρωτηρίοις

λαμβάνει. ἀέρων δὲ τὸν ἄριστον δοκοῦσιν ἔχειν. ταύταις ἄνθρωποι κατανέμονται ἀριθμουμένοις σύμμετροι, ζῶντες δὲ βίον τοιοῦτον· ἐν τῷ παρήκοντι πελάγει τραχεῖ καὶ χειμερίῳ ὑπάρχοντι τελέως, γίνεται τῷ πλάτει καὶ τῷ μεγέθει πλῆθος ἄπιστον χελωνῶν, ἃς θαλαττίας πάντες νομίζομεν. αὗται νυκτὸς μὲν ἐν τῷ βυθῷ νέμονται, ἡμέρας δὲ εἰς τὴν ἐν ταῖς νήσοις ἡσυχίαν καὶ γαλήνην ἀφικόμεναι κοιμῶνται, καὶ τοῦτο ποιοῦσι πρὸς τὸν ἥλιον μετέωροι, ταῖς κατεσκευασμέναις πορθμίσιν ὁμοιοπαθεῖς. ταύτας κατ' ἐκεῖνο καιροῦ οἱ ἐπιχώριοι τέχνῃ καὶ σπουδῇ καὶ μερμίθαις εἰς τὴν χέρσον ἐκβαλόντες, τὰ μὲν ἐντὸς ἅπαντα σιτοῦνται, βραχὺν παροπτήσαντες ἐν τῷ καύματι χρόνον· τοῖς δὲ κύτεσι χρῶνται ταῖς σκηνώσεσι καθιστῶντες, οἱονεὶ καλύβας ἐφ' ὑψηλοῖς τόποις περιφανεῖς καθιστάντες. καὶ πρὸς τοὺς διάπλους δὲ καὶ ὑδρείας ἕνεκα κέχρηνται αὐτοῖς· ὥστε εἶναι τὸ αὐτὸ ναῦν, οἰκίαν, ἀγγεῖον, τροφὴν τοῖς εἰρημένοις ἀνθρώποις.

Ὅτι οὐ πολὺ διεστῶτες τοῦ εἰρημένου γένους, σύμμετροι τῷ ἀριθμῷ βίον ἔχουσι τοιοῦτον. ἐκ τῶν ἐκριπτουμένων εἰς τὴν χέρσον κητῶν ἀποζῶσιν· σπανιζούσης δὲ αὐτοῖς τῆς τοιαύτης σιτήσεως (γίνεται δὲ πολλάκις) ἐκ τῶν ὀστῶν τούς τε χόνδρους καὶ τὰ ἄκρα τῶν πλευρῶν κατεργαζόμενοι, τὴν ἔνδειαν, εἰ καὶ χαλεπῶς, ὅμως παραμυθοῦνται. τὰ μὲν οὖν τῶν ἰχθυοφάγων γένη, φησίν, ἃ κατειλήφαμεν (μυρίων ὄντων ἃ τὴν ἡμῶν διέφυγε γνῶσιν) τοσαῦτα. Ὅτι τῆς ζωῆς ἡμῶν ἡμῖν ἐφεστώσης ἔν τε τοῖς περιττοῖς καὶ τοῖς ἀναγκαίοις, τὰ εἰρημένα γένη τῶν ἰχθυοφάγων, τὰ μὲν ἄχρηστα περιγεγράφασιν ἅπαντα, φησί· τῶν δὲ καθηκόντων οὐδὲν ἐλλείπουσιν, τῇ θείᾳ πρὸς τὸ ζῆν ὁδῷ βραβευόμενοι πάντες, οὐ τῇ παρὰ σοφιζομένῃ ταῖς δόξαις τὴν φύσιν. οὐ γὰρ ἀρχῆς ἱμειρόμενοι, τύχης ἀγωνίᾳ φιλονείκῳ καὶ δυστυχεῖ

συνέχονται· οὐδὲ πλεονεξίας ἐρῶντες, πολλὰ μὲν ἄλλοις δρῶσιν, πολλὰ δὲ πάσχουσι τῶν οὐκ ἀναγκαίων· οὐδ' ἔχθρας ἐνιστάμενοι μείζους ἐπὶ βλάβῃ σώματος πολεμίου. οὐ σφάλλονται δὲ ἐν ἀτυχίαις οἰκείων, οὐδὲ ναυτιλλόμενοι, κέρδους ἕνεκα τὸ ζῆν παραρτείναντες, περιστάσμασι τοῦ βίου μετροῦσι τὴν λύπην· ἀλλὰ μικρῶν δεόμενοι, μικρὰ καὶ πενθοῦσι· τὸ μὲν ἀρκοῦν κτώμενοι, τὸ δὲ πλέον οὐ ζητοῦντες. ἐνοχλεῖ δ' ἕκαστον οὐ τὸ ἀγνοούμενον εἰ μὴ πάρεστιν, ἀλλὰ τὸ βουλητὸν, ὅταν ὑστερίζῃ τοῦ καιροῦ τῆς ἐπιθυμίας συνευδούσης. οὐκοῦν ἐκεῖνος πάντ' ἔχων ἃ θέλει, εὐτυχήσει κατὰ τὸν τῆς φύσεως λογισμὸν, οὐ κατὰ τὸν τῆς δόξης. νόμοις δὲ οὐ δικαιοῦνται. τί γὰρ δεῖ προστάγματι δουλεύειν τὸν χωρὶς γράμματος ἀγνωμονεῖν δυνάμενον; Ὅτι μετὰ τοὺς ἰχθυοφάγους, παρὰ τὸν ἀσταβόραν ποταμὸν, ὃς φέρεται μὲν διὰ τῆς αἰθιοπίας καὶ τῆς λιβύης, ἔστι δὲ τοῦ νείλου πολλῷ ταπεινότερος, συμβάλλων δὲ τὴν οἰκείαν ὁρμὴν τῷ μείζονι ῥείθρῳ, νῆσον ποιεῖ τῇ περιῤῥύσει τὴν μερόην· παρὰ γοῦν τὸν εἰρημένον ποταμὸν ἐπ' ἀμφοτέροις κατοικεῖ τοῖς χείλεσιν ὄχλος, οὐ πολὺς μὲν, τῷ δὲ βίῳ τοιοῦτος. ἐκ τοῦ παρήκοντος ἕλους τὰς ῥίζας τῶν καλάμων ὀρύττει, κἄπειτα πλύνας καθαρὰς, ἐκκόπτει λίθοις πρὸς μέρος. ποιήσας δὲ λεῖον καὶ κολλῶδες, ἀνέπλασεν ἐκ μαγίδος εἰ καὶ οὐ χειροπληθεῖς ὄγκους· εἶτα ἐν τῷ καύματι παροπτῶν, ταύτην ἔχει προσφοράν. ἔχουσι δὲ οὗτοι κακὸν ἄφυκτον, τοὺς ἐν τοῖς ἕλεσι λέοντας, ἐπιτιθεμένους αὐτοῖς. ὑπὸ δὲ τὴν ἐπιτολὴν τοῦ κυνὸς γίνεταί τι κωνώπων πλῆθος ἄπλετον, τηλικαύτην ἔχον δύναμιν ὥστε τὸν λαὸν εἰς τὰς λιμνώδεις ὑγρασίας ἀπελθόντα, ἐκεῖ μένειν ἀφανῆ. ὑφ' ὧν καὶ οἱ λέοντες ἐκπιέζονται· οὐχ οὕτως ὑπὸ τοῦ δηγμοῦ δηλούμενοι, καίτοι ὄντος ἐπαχθοῦς, ὡς τὸν ἀπὸ τῆς φωνῆς ἦχον ἀλλόφυλον

ἀδυνατοῦντες φέρειν. ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἀπηγγέλθω τοῦ παραδόξου χάριν. τί γὰρ ἰδιώτερον ἢ λέοντας μὲν ἐκχωρεῖν κώνωψιν, ἀνθρώποις δὲ σώζεσθαι ὑπὸ τοιούτου κινδύνου;

Ὅτι τοῖς εἰρημένοις, φησί, τῶν ὑλοφάγων, καὶ τῶν τὰ σπέρματα σιτουμένων ἐγγίζει γένος βραχεῖαν ἔχον τὴν παραλλαγήν. οἱ μὲν γάρ, τὸν πίπτοντα καρπὸν ἀπὸ τῶν δένδρων σιτοῦνται, καὶ ὑπὸ τὴν θερείαν· τὸ δὲ λοιπόν, τῆς πόας ἅπτονται τῆς ἐν τοῖς σκιεροῖς ἄγκεσι γινομένης, στερεᾶς τε τὴν φύσιν, καὶ καυλὸν ἐκτρεφούσης παρόμοιον ταῖς καλουμέναις βουνιάσιν· οἱ δέ, τῆς ὕλης τὴν ἁπαλὴν σιτοῦνται. οὗτοι τὰς μὲν νύκτας κοιμῶνται, τόπον ἀπὸ τῶν ἐκεῖ θηρίων πρὸς ὀχύρωσιν ἐξειλεγμένοι καὶ φυλακήν, ἅμα δὲ ἡλίῳ μετὰ τέκνων καὶ γυναικῶν ἐπὶ τὰ δένδρα πάντες ἀναβαίνουσι, σπουδῇ καταλαβεῖν ζητοῦντες τοὺς ἄκρους κλῶνας. κἀκεῖθεν τὴν ἁπαλωτάτην ὕλην ἀμέλγοντες ἀμαρῶς σιτοῦνται. τοιαύτην δὲ ἐκ τοῦ παντὸς βίου πεποίηνται τὴν ἕξιν, ὥστε καὶ τὰ τῆς ἀναδρομῆς ἄπιστον ἔχειν τὴν θέαν, καὶ τὴν συντονίαν οὐ χειρῶν μόνον καὶ δακτύλων καὶ ποδῶν, ἀλλὰ καὶ τῶν μερῶν τῶν ὑπολοίπων ἁπλῶς. μεταπηδῶσι γὰρ ἀπόρως ἀπ᾽ ἄλλου πρὸς ἕτερον ἀκρέμονα. καὶ τοὺς κλάδους ἀλλήλων πολλάκις ἐν τοῖς ἐπισφαλεστάτοις τόποις ἀφαιροῦνται. καὶ ταῦτα ἐνδείκνυνται, ὥστε τὸν ἰδόντα, αὐτὸν μὲν ἐκπλήττεσθαι, μὴ μέντοι θαρρεῖν εἰς τοὺς ἀπείρους ἐξαγγέλλειν. καὶ πάντα δὲ κλάδον τοῖς ὀδοῦσιν ἔγχυλον κατεργάζονται, καὶ ταῖς κοιλίαις ἀπόρως πέττουσιν, καὶ τὸ σφαλὲν ἄνωθεν σῶμα, διὰ τὴν ἰσχνότητα, οὐ βαρείας τυγχάνει τῆς πληγῆς. οὗτοι δὲ γυμνοὶ μέν εἰσι πάντες, χρῶνται δὲ κοινοῖς τέκνοις καὶ γυναιξίν. πολεμοῦσι δὲ περὶ τῶν τόπων ἀλλήλοις. μεταλλάττουσι δὲ οἱ πλεῖστοι λιμῷ πιεζόμενοι, γλαυκωμάτων περὶ τὰ γ' ἔτη τοῖς ὄμμασιν ἐπιτρεχόντων.

Περὶ τῶν λεγομένων κυνηγετῶν.

Ὅτι μετὰ τοὺς εἰρημένους εἰσὶν οἱ παρὰ τοῖς ἐγχωρίοις λεγόμενοι κυνηγέται· οὗτοι διὰ τὴν τῶν θηρίων φορὰν, ἣν ὁ τόπος ἄπλετον φέρει, ἐν τοῖς δένδρεσι μὲν σκηνοῦσιν, ἐξ ἐνέδρας δὲ ἀγρεύοντες τὰ θηρία, τροφὴν ἑαυτοῖς ταῦτα ποιοῦνται. εἰσὶ καὶ τοξείας ἐπιστήμονες. ἐπὰν δὲ θήρας ἀπορῶσιν, τοῖς δέρμασι τῶν προτεθηραμένων τὴν ἔνδειαν ἀναπληροῦσιν, βρέξαντες τὰς βύρσας καὶ ἐπ᾽ ἀνθρακιὰν κούφην ἐπιβαλόντες, εἶτα ἀποδίσαντες καὶ εἰς διαίρεσιν ἀγαγόντες.

Περὶ τῶν ἐλεφαντοφάγων.

Ὅτι μετὰ τοὺς εἰρημένους, πολὺ τούτων ἀφεστῶτες καὶ πρὸς ἑσπέραν μᾶλλον ἀνατείνοντες εἰσὶν οἱ ἐκ τῆς τῶν ἐλεφάντων θήρας τὸν βίον ποιοῦνται· οἱ μὲν, ἀπὸ δένδρου ἐφ᾽ ᾧ κάθηνται, σκοποιοῦντες τὰς παρόδους τῶν θηρίων, ταῖς μὲν χερσὶ τῆς οὐρᾶς λαβόμενοι, τοῖς ποσὶ δὲ πρὸς τὸν μηρὸν τὸν ἀριστερὸν ἐπιβαίνουσιν· εἶτα πελέκει, ὃν ἐπιτήδειον καὶ ἕτοιμον ἔχουσι, τὴν δεξιὰν ἰγνύαν, πυκναῖς ταῖς πληγαῖς χρώμενοι, νευροκοποῦσιν. οὕτω δὲ ἐκτενῶς τῇ μὲν καταφέροντες, τῇ δὲ τῆς οὐρᾶς κρατοῦντες, ὡς ἄθλου προκειμένου τῆς ψυχῆς. ἢ γὰρ ἀποκτεῖναι χρὴ ἢ τελευτᾶν, ἄλλην τοῦ καιροῦ διέξοδον οὐκ ἔχοντος. ἐπὰν τὸ ζῶον ἐκ τῆς πληγῆς καὶ τῆς αἱμορραγίας πέσῃ, οἱ συνθηραταὶ παραγίνονται ἐπὶ τὸ πτῶμα, καὶ τοῦ θηρίου ζῶντος ἔτι παρατέμνοντες ἐκ τῶν ὀπισθίων τὰς σάρκας, εὐωχοῦνται. τὸν ἔσχατον τοῦ καταπονηθέντος οὕτως ὑπομένοντος θάνατον. ἀλλ᾽ οἱ μὲν μετὰ τοῦ ἐσχάτου κινδύνου ἐλεφαντοθῆραι, τοιοῦτοι· ἕτεροι δὲ θηρῶσιν αὐτοὺς οὕτως· τρεῖς ἄνδρες ἓν μὲν ἔχοντες τόξον, οἰστοὺς δὲ πλείους κεχρισμένους τῇ χολῇ τῶν ὄφεων, ἑστᾶσιν ἐν δρυμῷ παρὰ τὰς τῶν θηρίων διεξόδους. ἐπὰν οὖν προσάγῃ τὸ ζῶον, ὁ μὲν εἷς κατέχει τὸ

τόξον τῷ ποδὶ προσβεβληκότος· οἱ δὲ δύο, τὴν νευρὰν ἑλκύσαντες ἐκ τῆς ἁπάσης βίας ἀφῆκαν τὸ βέλος, ἕνα σκοπὸν ἔχοντες ἐπὶ μέσην τὴν πλευρὰν ὥστε διανύσαι τῆς περιοχῆς ἐντὸς, καὶ τοὺς κυρτοὺς τεμεῖν καὶ τρῶσαι τόπους. ἐκεῖθεν τὸ τηλικοῦτον θηρίον ἐλαυνόμενόν τε καὶ σπαραττόμενον διαλύεται καὶ πίπτει. τρίτον δέ ἐστι γένος ἐλεφαντοφάγων, οἳ, ἐπειδὰν οἱ ἐλέφαντες τῆς νομῆς ἐμφορηθέντες, πρὸς ὕπνον τρέπεσθαι ζητῶσιν· (οὐκ ἐπὶ γῆς δὲ ἀναπεσόντες ὑπνοῦσιν, ἀλλὰ τοῖς παχυτάτοις καὶ μεγίστοις δένδρεσι προσανακλίνοντες ἑαυτούς· ὥστε τοὺς μὲν πόδας τοὺς πλησίον τοῦ στελέχους πρὸς τὴν γῆν ἐλαφρῶς ὑπερείδεσθαι, τὴν δὲ πλευρὰν τὸ πᾶν σῶμα ἐκδεχομένην, ὀχεῖσθαι πρὸς τῇ φύσει τοῦ ξύλου· καὶ οὕτω τὸν τρόπον τῆς καταφορᾶς τυγχάνειν οὐκ εἰλικρινοῦς, ἀλλὰ παρεψευσμένης, διὰ τὸ προσκεῖσθαι τοῖς βαθέσι ὕπνοις ἀγωνίαν ἰσχυρὰν, φθορᾶς ὑποκειμένης παραχρῆμα τῷ σφαλέντι, διὰ τὴν ἔκλυσιν τὴν φυσικήν·) οἱ οὖν ἀπὸ τούτων θήρας τὸν βίον ποιούμενοι, τοὺς δρυμοὺς περιπλανώμενοι, καὶ τὴν τοῦ θηρίου κοίτην ἐπισημηνάμενοι, ἐκ τῶν ὄπισθεν τοῦ δένδρου τόπων πρίουσιν, ἕως ἂν μήτε κλίνῃ τὸ πᾶν, μήτε ἰσχύον ἄγαν καὶ ἰσχυρὸν ἀπολείποιτο· μένει δὲ ἑστηκὸς ἐπὶ βραχείας ῥοπῆς. τὸ δὲ ζῶον ἀπὸ τῆς νομῆς ἐπὶ τὸν συνήθη τῆς κοίτης τόπον ἀνακλινόμενον, αἰφνίδιόν τε πίπτει τοῦ ξύλου κλασθέντος, καὶ πρόκειται τοῖς θηράσασι δεῖπνον ἕτοιμον. τὰς γὰρ ὀπισθίας κόψαντες οὐ πισάρκας, καὶ ποιήσαντες ἔξαιμον τὸ ζῶον, εἶτα νεκρὸν, πρὸς τὴν ἑαυτοῦ χρείαν ἕκαστος τὰ μέλη διαιροῦσιν. Ὅτι τούτους τοὺς κυνηγοὺς Πτολεμαῖος ὁ Αἰγύπτου βασιλεὺς ἀποσχέσθαι τοῦ φόνου τῶν ἐλεφάντων παραινῶν, ἵν' ἔχοι αὐτὸς ζῶντας, καὶ πολλὰ καὶ θαυμαστὰ αὐτοῖς ὑπισχνούμενος, οὐ μόνον οὐκ ἔπεισεν, ἀλλ' οὐδὲ ἂν τὴν ὅλην ἀλλάξασθαι βασιλείαν πρὸς τὸν ἐφεστῶτα βίον, εἰπόντων ἀπόκρισιν ἤκουσεν.

Περὶ αἰθιόπων τῶν σιμῶν, καὶ τῶν στρουθοφάγων.

Ὅτι τῶν κυνηγῶν τούτων, οὓς οἱ νομάδες ἀκαθάρτους καλεῖν εἰώθασι, τὸ μὲν πρὸς ἑσπέραν ἀπόσπασμα, αἰθιόπων νέμεται οὓς καλοῦσι σιμούς· τὰ δὲ πρὸς μεσημβρίαν, οὐ μέγα ἔθνος, οἱ καλούμενοι στρουθοφάγοι, οἳ ταύτας τέχνῃ καὶ δόλῳ καὶ ῥοπάλοις θηρεύοντες, ἐκ τούτων βιοῦσι· σιτούμενοι μὲν τὰς σάρκας, ἐνδύσει δὲ καὶ στρωμνῇ τοῖς αὐτῶν χρώμενοι δέρμασιν, πολεμούμενοι δὲ ὑπὸ τῶν σιμῶν. οὗτοι τοῖς τῶν ὀρύγων κέρασιν, ὅπλοις χρῶνται, μεγάλοις καὶ τμητικοῖς οὖσιν. τρέφει δὲ ἡ χώρα πολυπληθὲς τὸ ζῶον τοῦτο.

Περὶ ἀκριδοφάγων.

Ὅτι τῶν εἰρημένων οὐ πολὺ διεστῶτες εἰσὶν οἱ ἀκριδοφάγοι· τὸ δὲ ἔθνος, βραχύτεροι μὲν τῶν λοιπῶν, ἰσχνοὶ δὲ τοῖς εἴδεσιν, μέλανες δὲ ἐξαισίως. ὑπὸ δὲ τὴν ἐαρινὴν ἰσημερίαν ὅτε λίβες παρ᾽ αὐτοῖς καὶ ζέφυροι πνέουσιν, παμμεγεθῶν ἀκρίδων πλῆθος ἀμύθητον ἐκ τῆς ἀνιστορήτου μετὰ τῶν ἀνέμων παραγίνεται χώρας· τῇ μὲν δυνάμει τῆς πτήσεως, τῶν ὀρνίθων μικρὸν παραλλάττον, μακρὸν δὲ τῷ σώματι. ἀπὸ τούτου τοῦ ζώου τρέφονται πάντα τὸν χρόνον, ἄλλως τε τούτοις καὶ τεταριχευμένοις χρώμενοι. καπνῷ δὲ ταύτας θηρῶσιν, ἐκ τοῦ ἀέρος ἐπὶ γῆν καταφέροντες. οὗτοι κοῦφοι μὲν εἶναι λέγονται καὶ τοῖς ποσὶν ὀξύτεροι, ζῶσι δὲ οὐ πλεῖον τεσσαράκοντα ἐτῶν, ξηρᾶς κοινωνοῦντες τελείως τροφῆς. τελευτῶσι δὲ τὸ ζῆν ἀθλιώτερον. ἅμα γὰρ πλησιάζειν τὸ γῆρας, ἐγγίνεται τοῖς σώμασιν αὐτῶν πτερωτὰ γένη φθειρῶν· ὅμοια μὲν τῷ τύπῳ τοῖς κρότωσι, βραχεῖ δὲ ἐλάττω τῶν ἐν τοῖς κυσὶ φαινομένων· ἀρχόμενα μὲν ἀπὸ τοῦ στήθους καὶ τῆς κοιλίας, ἐπινεμόμενα δὲ συντόμως μετὰ τοῦ παντὸς προσώπου τὴν ἐπιφάνειαν· οἱ τὰ μὲν πρῶτα τοῖς ὑπὸ ψώρας ἠρεθισμένοις ὁμοίως διάκεινται· ὕστερον δ᾽ ἐπιπόνως ἑαυτοὺς ἀναράττουσιν· εἶτα τοῦ πάθους εἰς

ἀκμὴν ἑλκομένου, καὶ μετὰ τῆς τῶν θηρίων ἐκφύσεως καὶ λεπτῶν ἀναχεομένων ἰχώρων, ἀκαρτερήτοις ὑφίστασθαι τοὺς ἀθλίους δριμύτητας συμβαίνει. οὗτοι μὲν εἴτε τοῖς χυμοῖς, εἴτε τὴν τροφὴν, εἴτε τὸν ἀέρα τῆς κακίας ἔχοντες αἴτιον, οὕτως ἀπόλλυνται.

Ὅτι τῶν ἀκριδοφάγων, φησὶν, ἀστυγείτων χώρα πολλὴ καὶ νομὰς ἔχουσα ποικιλίᾳ διαφερούσας. ἔρημος δὲ τελείως καὶ πᾶσι τοῖς περιοίκοις ἄβατος, οὐκ ἀπ' ἀρχῆς σπανίσασα ἀνθρωπίνου γένους, ἀλλ' ὑπὸ πλήθους ἀπίστου σκορπίων καὶ φαλαγγίων, ἃς τετραγνάθους ἐπονομάζουσιν ἔνιοι. τοῦτο γὰρ τὸ φῦλον ἔκ τινος ἐπομβρίας λέγουσιν ἐπιπολάσαι· καὶ τῶν ἐνοικούντων πρὸς τὸ κακὸν αἰτποιεῖν οὐ δυναμένων, ἀλλὰ φυγῇ τῶν ἐκπεσόντων τοῦ ὀλέθρου, τὴν σωτηρίαν ἀντὶ τῆς πατρίδος ἡγουμένων, ἔρημον, ἐξ ἐκείνου, γένους ἀνθρώπων τὴν χώραν ὑπολειφθῆναι. καὶ μυῶν δὲ πλῆθος ἀρουραίων ὡς τοῖς περὶ Ἰταλίαν, καὶ σχεδὸν τὰ σπέρματα κατεσθίοντες, ὡς περὶ Μηδίαν, καὶ βάτραχοι, ὃ γέγονεν περὶ τοὺς Αὐταριάτας· καὶ ὑπὸ λεόντων ἐπιπολασάντων πόλεις μετανέστησαν, ὡς ἐπὶ Λιβύης. καὶ πολλὰ ἄλλα ἀνέλπιστα πάθη καταλαβόντα πολλὰς χώρας τῶν οἰκητόρων ἐξερήμωσαν.

Περὶ κυναμολγῶν, καὶ βαγλοδυτῶν.

Ὅτι ὕστατοι, φησὶ, τῶν πρὸς μεσημβρίαν οἰκούντων εἰσὶν οὓς Ἕλληνες μὲν κυναμολγοὺς καλοῦσιν, οἱ δ' ἀστυγείτονες, ὡς ἄν τις εἴποι, ἀγρίους βαρβάρους. οὗτοι κομῆται μέν εἰσι, καὶ πώγωνας φέρουσιν ἐξαισίους· κύνας δὲ τρέφουσι πολλοὺς καὶ μεγάλους, ὁμοίως τοῖς ὑρκανοῖς· καὶ τοὺς ἐπιφοιτῶντας αὐτῶν τὴν χώραν ἰνδικοὺς βόας δι' αὐτῶν θηρῶσιν, πλῆθος ἐπιφαινομένους ἀμύθητον, ἀπὸ τροπῶν χειμερινῶν ἕως μέσου χειμῶνος. εἶτα καὶ τὰς τῶν κυνῶν θηλείας ἀμέλγοντες, τῷ γάλακτι τρέφονται. καὶ ἐξ ἄλλων δὲ θήρας ζώων. καὶ τὰ μὲν τελευταῖα τῶν πρὸς μεσημβρίαν, τοιαῦτα. τὰ δὲ κατὰ τοὺς βω

γλοδύτας, τοιαῦτα.

Τὸ μὲν γένος τῆς συστάσεως, τυραννίς· αἱ δὲ γυναῖκες, κοιναί, καὶ οἱ παῖδες· μόνῃ δὲ οὐκ ἔξεστι πλησιάσαι τῇ τοῦ τυράννου· τῷ δὲ τολμήσαντι, πρόβατον καταθέσθαι τὸ ἐπιτίμιον δέδοται. ἡ δὲ ἀναστροφὴ αὐτῶν· τὸν μὲν παρ' αὐτοῖς χειμῶνα (ἔστι δ' οὗτος ὑπὸ τοὺς ἐτησίας) πᾶσαν αὐτῶν τοῦ θεοῦ τὴν χώραν ὕδασι λάβροις ἐπέχοντος, ἀφ' αἵματος καὶ γάλακτος ζῶσιν, εἰς ταὐτὸν μίξαντες καὶ κυλίσαντες, ἐν ἀγγείοις εἰκῇ πεπυρωμένοις. ἐπὰν δὲ ἐπιστῇ τὸ θέρος, ἐν τοῖς τελματώδεσιν ἀναστρέφονται χωρίοις, μαχόμενοι πρὸς ἀλλήλους περὶ τοῦ χλώματος. καὶ τὰ πρεσβύτερα τῶν βοσκημάτων καὶ νοσοῦντα δαπανῶσι, διὰ τῶν μαγείρων ταῦτα κλείοντες, οὓς καλοῦσιν ἀκαθάρτους. οὗτοι ἀνθρώπων μὲν οὐδενὶ περιτιθέασιν τὴν τῶν γονέων κλῆσιν, ταύρῳ δὲ καὶ βοΐ, τὸν μὲν, πατέρα καλοῦντες, τὴν δὲ, μητέρα· ὡσαύτως κριῷ τε καὶ προβάτῳ· διὰ τὸ λαμβάνειν τὴν τροφὴν τὴν καθ' ἡμέραν οὐ παρὰ τῶν τοκέων, ἀλλὰ παρ' ἐκείνων. οὗτοι καὶ ποτῷ, ὁ μὲν πολὺς ὄχλος, ἀποβρέγματι παλιούρου χρῶνται, οἱ δὲ τύραννοι ἀπό τινος ἄνθους σκευασθέντος πίνουσι, παραπλησίου μοχθηρῷ γλυκεῖ. γυμνοὶ δὲ τὸ ἄλλο σῶμα τυγχάνοντες, τὰ ἰσχία δέρμασίν εἰσι διεζωσμένοι. τὰ δὲ αἰδοῖα τοῖς μὲν ἄλλοις τρωγλοδύταις ἐστὶν εἰθισμένον περιτέμνεσθαι, καθάπερ αἰγυπτίοις πάντας· τοὺς δ' ὑπὸ τῶν ἑλλήνων καλουμένους κολοβοὺς, πᾶν τὸ τοῖς λοιποῖς μέρος περιτομῆς τυγχάνον, ξυροῖς ἀφαιρεῖν ἔθος νηπίων ὄντων. ἐξ οὗ καὶ τὴν εἰρημένην κλῆσιν ἑαυτοῖς πεποίηνται. Ὅτι κέχρηται ὁ συγγραφεὺς, ἀττικιστὴς καίτοι ὤν, τῇ τῆς καμάρας λέξει. Ὅτι οἱ τρωγλοδύται περὶ τοὺς μεταλλαχότας, φησὶν, οὕτω πράττουσιν. ταῖς ἐκ τῶν παλιούρων λύγοις τὸν αὐχένα πρὸς τὰ σκέλη συνέδησαν. εἶτα ἐπ' ὄχθον ἐπιθέντες, βάλλουσι χειροπληθέσι λίθοις, τωθασμῷ χρώμενοι

καὶ γέλωτι, ἕως ἀποκρύψωσι τοῦ τετελευτηκότος τὴν μορφήν. κἄπειτα ἄνωθεν ἐπιθέντες κέρας αἰγὸς, ἀπαθεῖς ἀπολύονται καὶ παντελῶς ἱλαροί. οὕτω, φησὶ, ταῖς κηδείαις καταχρῶνται νουνεχῶς, εἴπερ μὴ λυπεῖν ἑαυτοὺς ἐπὶ τοῖς ἀλυπήτοις, συνέσεως σημεῖον. τὰς δὴ ὑπὲρ τῆς ἀναφυομένης αἰφνιδίως νομῆς ἔχθρας τε καὶ μάχας καὶ πολέμους αὐτῶν πρὸς ἀλλήλους, (οὐδὲ γὰρ ὑπὲρ ἄλλου τινὸς μάχονται) ἐπὰν οὖν ταύτας αἱ πρεσβύτεραι γυναῖκες προπηδῶσαι διαλύουσι, κατὰ τὸ μέσον ἐλθοῦσαι, καὶ τοῖς πραΰνουσι λόγοις τοὺς θυμοὺς ἠρεθισμένους καταστέλλουσαι. ὕπνῳ δὲ, φησὶν, οὐ κατὰ τοὺς ἄλλους τῶν ἀνθρώπων χρῶνται, ἀλλὰ θρεμμάτων μὲν πλῆθος ἑαυτοῖς ἔχουσι συνεπόμενον, κώδωνας δὲ ἐξέδησαν ἐκ τῶν κεράτων τῶν ἀρρένων πάντων, ὅπως ὁ ἀπ' αὐτῶν ψόφος διώκῃ τὰ θηρία. ἐπὰν δὲ νὺξ ἐπῇ, εἰς μάνδρας μὲν συνάγουσι τὴν λείαν, ἄνωθεν δὲ ἐπιβάλλουσι ῥίπους ἐκ φοινίκων. καὶ αἱ μὲν γυναῖκες μετὰ τῶν νηπίων τούτοις ἐπιβαίνουσιν· οἱ δὲ ἄνδρες πυρὰ κύκλῳ καίουσιν, ᾄδοντες πατρίους τινὰς μύθους. καὶ τὸν ὕπνον οὕτω παρωθοῦνται, ἐν πολλοῖς τῆς μελέτης διὰ τῶν ἀναγκαίων τὴν φύσιν νικώσης. ἐπὰν δέ τινες τοῦ πᾶσιν ὀφειλομένου γήρους βαρυνόντος μηκέτι δύνωνται ταῖς ποίμναις ἐπακολουθεῖν, περιθέντες βοὸς οὐρὰν περὶ τὸν αὐχένα τὸν αὐτῶν, καὶ τὸν ὀπίσω τοῦ τραχήλου δεσμὸν, εὖ μάλα περισφίγξαντες, ἀπολύουσι τοῦ βίου. εἰ δέ τις αὐτῶν τὴν τελευτὴν ὑπερβ' ὀκνοίη, παραστὰς ὁ θέλων ἄφνω, ὡς ἐπ' εὐνοίᾳ τὸν ὄκνον ἀφαιρούμενος, νουθετῶν ἅμα τῷ ψόγῳ τῆς ἀναστροφῆς, διὰ τῆς αὐτῆς ὁδοῦ παρέλυσεν. οὐ τοὺς γηράσκοντας δὲ μόνον οὕτως τοῦ ζῆν ὑπεξάγουσιν, ἀλλὰ καὶ οὓς ἢ νόσος ἐπίμονος, ἢ μελῶν τινὸς πήρωσις ἀχρήστους εἰς τὸ ταῖς ἀγέλαις παρεσκεύασε συνέπεσθαι. Ὅτι φησὶ τῆς ὅλης οἰκουμένης ἐν τέτταρσι κυκλιζομένης μέρεσιν, ἀνατολῆς λέγω, δύσεως, ἄρκτου καὶ μεσημβρίας, τὰ μὲν πρὸς

ἑσπέραν ἐξείργασται Λύκος τε καὶ Τίμαιος· τὰ δὲ πρὸς ἀνατολάς, Ἑκαταῖος καὶ Βάσιλις· τὰ δὲ πρὸς τὰς ἄρκτους, Διόφαντος καὶ Δημήτριος· τὰ δὲ πρὸς μεσημβρίαν, (φορτικὸν, φησί, τὸ ἀληθές) ἡμεῖς. Ὅτι τοὺς τῶν ἀνθρώπων διαφορωτάτους βίους οὐ πολὺ διαμετρεῖ καὶ διορίζει τόπος. ἐκ γὰρ τῆς μαιώτιδος λίμνης πολλοὶ τῶν φορτιζομένων ἐν φορτηγοῖς ἀκάτοις, δεκαταῖοι κατῆραν εἰς τὸν ῥοδίων λιμένα· ἀφ' ὧν ὑπὸ τὸν αὐτὸν καιρὸν τεταρταῖοι μὲν ἀφίκοντο εἰς τὴν ἀλεξάνδρειαν, ἐκ δὲ ταύτης, ἐναντίῳ τῷ ῥεύματι πλέοντες ἀνὰ τὸν ποταμὸν, ἐν ἄλλαις δέκα παραγένοιντ' ἂν οὐ χαλεπῶς εἰς αἰθιοπίαν. ὥστε ἀπὸ τῆς ὑπερβολῆς τοῦ ψύχους εἰς ἄκραν τοῦ καύματος τὴν ἀκμὴν μὴ πλείους εἴκοσι γίνεσθαι καὶ πέντε τοῖς κομιζομένοις ἐνδελεχῶς ἡμέρας. ἀλλ' ὅμως τοσαύτης οὔσης τῆς τοπικῆς διαστάσεως, ἀνυπέρβλητον ἔχουσι πρὸς ἀλλήλους οἱ ἄνθρωποι τοῦ τε βίου καὶ τῶν ἐθῶν καὶ τοῦ ἀέρος τὴν διαφοράν· ὥστε μηδὲ πιστεύεσθαι παρ' ἑτέροις τὰ παρ' ἄλλοις συνήθη τε καὶ ὁμολογούμενα, μηδὲ στέγειν ὅλως δύνασθαι ὧν χωρὶς ἕτεροι οὐδὲ ζῆν ἂν ἕλοιντο. οὕτως ἔχει τι φίλτρον μέγα πᾶσα συνήθεια· καὶ νικᾷ τὸ ἀπὸ τοῦ περιέχοντος δυσχέρειαν ὁ χρόνος ὁ τὸ πρῶτον δεξάμενος εἰς τὸν βίον ἡλικίαν.

Περὶ τῶν κατὰ τὴν ἀραβίαν λεόντων.

Ὅτι οἱ κατὰ τὴν ἀραβίαν λέοντες, φησί, ψιλώτεροι μέν εἰσι καὶ θρασύτεροι, τῷ χρώματι δὲ ὁμαλοὶ, καθάπερ οἱ γινόμενοι περὶ τὴν βαβυλωνίαν· οὕτω δὲ τοῖς τριχώμασι στίλβοντες, ὥστε ἀπὸ τῶν αὐχένων ξανθότητα ἀπολάμπειν χρυσῷ παραπλησίαν.

Περὶ μυρμηκολεόντων.

Τῶν δὲ καλουμένων μυρμηκολεόντων οἱ μὲν πλεῖστοι κατὰ τὴν ἰδέαν, τῶν λοιπῶν οὐδὲν παραλλάττουσιν, τὴν δὲ τῶν αἰδοίων φύσιν ἀπεστραμμένην ἔχουσιν ἐναντίαν τοῖς ἄλλοις.

Περὶ παρδάλεων.

Ὅτι αἱ παρδάλεις οὐκ εἰσὶ καθάπερ ἐν τοῖς τόποις τοῖς περὶ καρίαν καὶ λυκίαν, μακραὶ δὲ τῷ σώματι, καὶ κακοπαθεῖν ἐν καύμασι καὶ πόνοις δυνάμεναι πολὺ μᾶλλον. τῇ δὲ ἀλκῇ τοσοῦτον διαφέρουσι τῶν ἄλλων ὅσον ἄγριον ἡμέρου.

Περὶ ῥινοκέρωτος.

Ὅτι ὁ ῥινόκερως ἐλέφαντος μὲν οὐ λείπεται, τῷ δὲ ὕψει καταδεέστερος ὑπάρχει· χρῶμα δὲ ἔχει πύξῳ παρεμφερές. ἀτελὴς δὲ καὶ τὴν ἀφὴν τοῦ δέρματος. σιμὸν δὲ ἐπ᾽ ἄκρων φορεῖ τῶν μυκτήρων κέρας, σιδήρῳ τὴν βίαν παραπλήσιον· ᾧ τὸν μὲν ἄλλον χρόνον, πρὸς τὰς πέτρας παραθήγεται, ῥήσσει προσβαλὼν τὰ στέρνα· συμπεσὼν δὲ ἐλέφαντι, (οὕτω γὰρ τὸν πάντα περὶ τῆς νομῆς διαμιλλᾶται βίον) ὑποδὺς τὴν κοιλίαν, καὶ τῷ κέρατι τὸ κύκλωμα τῆς σαρκὸς ἀναρρήξας, ἐξαίμον εὐθὺς ποιεῖ. καὶ πλείστους ἐστὶν ἐλέφαντας ἰδεῖν οὕτω τετελευτηκότας. ἂν μέντοι συμβῇ τῷ ῥινοκέρωτι τῆς κοιλίας μὴ ἅψασθαι, τοὐναντίον αὐτὸς ὑπὸ τῆς προβοσκίδος καὶ τῶν ὀδόντων τυπτόμενος, πολλαχῶς ἐξαδυνατεῖ, καὶ παραλύεται, μεγάλης ὑπαρχούσης κατὰ τὴν ἰσχὺν καὶ βίαν τῆς παραλλαγῆς.

Περὶ καμηλοπαρδάλεως.

Ὅτι παρὰ τοῖς τρωγλοδύταις ἐστὶ καὶ ἡ λεγομένη παρ᾽ ἕλλησι καμηλοπάρδαλις, σύνθετον τρόπον τινὰ κατὰ τὴν κλῆσιν, καὶ τὴν φύσιν λαχοῦσα. τὴν μὲν γὰρ ποικιλίαν ἔχει παρδάλεως, τὸ μέγεθος δὲ καμήλου, τὸ πάχος δὲ ὑπερφυές· τὸν δὲ αὐχένα, τοιοῦτον ὥστε ἀπ᾽ ἄκρων ἀμέλγεσθαι τῶν δένδρων τὴν τροφήν.

Περὶ σφιγγός.

Ὅτι αἱ σφίγγες, φησὶ, καὶ οἱ κυνοκέφαλοι καὶ κῆποι παραπέμπονται εἰς τὴν ἀλεξάνδρειαν ἐκ τῆς τρωγλοδυτικῆς καὶ

τῆς αἰθιοπίας. εἰσὶ δὲ αἱ μὲν σφίγγες, ταῖς γραφομέναις παρόμοιαι· πλὴν ὅτι πᾶσαι δασεῖαι καὶ ταῖς ψυχαῖς ἥμεροι καὶ πρᾶοι· καὶ πανουργίας κοινωνοῦσι πλείστης, διδασκαλίας τε μεθοδευτικῆς ἐπὶ ποσὸν ἅπτονται. ὥστε τὴν εὐρυθμίαν ἐν πᾶσι θαυμάζειν. ὁ δὲ κυνοκέφαλος τὸ μὲν σῶμα ἀνθρώπου δυσειδοῦς ὑπογράφει, τὸ πρόσωπον δὲ κυνός. φωνὴν δὲ ἀφίησι μυγμῷ παραπλησίαν, ἄγριον δὲ ὑπερβολῇ, καὶ τελείως ἀτιθάσευτον, καὶ τὴν ὄψιν ἐμφαῖνον ἀπό τε τῶν ὀφρύων καὶ τῶν ὀμμάτων αὐστηράν. περὶ μὲν τὸν ἄρρενα ταῦτα· τῷ δὲ θήλει πρόσκειται καὶ τὸ τὴν μήτραν ἔξω τοῦ σώματος φορεῖν, καὶ οὕτω διαγίνεσθαι πάντα τὸν βίον.

Περὶ κήπου τοῦ θηρίου.

Ο δὲ κῆπος ἔχει τὸ μὲν πρόσωπον λέοντι, τὸ δὲ σῶμα πανθήρι, τὸ δὲ μέγεθος δορκάδι· κατὰ τὴν ποικιλίαν καὶ τὴν προσηγορίαν λαβών. πάντων δὲ τῶν εἰρημένων ἀγριώτατον καὶ δυσκατεργαστότατον τὸ τῶν ταύρων τῶν σαρκοφάγων γένος, ὃ τῷ μεγέθει μὲν ὑπάρχει τῶν ἡμέρων ἁδρότερον, τάχει δὲ ὑπερβάλλον, πυῤῥὸν δὲ ἐξαισίως· καὶ τὸ μὲν στόμα μέχρι τῶν ὤτων αὐτοῦ διέστηκεν, ὄμμα δὲ ὑποφαίνει γλαυκότερον λέοντος. τὰ δὲ κέρατα τὸν μὲν ἄλλον χρόνον τοῖς ὠσὶ παραπλησίως κινεῖ· μάχῃ δὲ χρώμενον ἵστησιν ἀραρότως. τὴν δ' ἐπαγωγὴν τῆς τριχὸς ἐναντίαν ἔχει τοῖς ἄλλοις. τοῦτο δὲ τοῖς τε ἀλκιμωτάτοις ἐπιτίθεται, καὶ κυνηγεῖ τὰ λοιπὰ τῶν ζώων· καὶ τὰς ποίμνας τῶν ἐπιχωρίων μάλιστα κακοποιεῖ, καὶ μόνον ἐστὶν ἄτρωτον λόγχῃ καὶ τόξῳ. διὸ καὶ ποιῆσαι μὲν ὑποχείριον οὐδείς, πολλῶν ἐπιβεβλημένων, κατίσχυσεν. τὸ δ' εἰς ὄρυγμα ἐμπεσὸν, ἤ τινα δόλον τούτῳ παραπλήσιον, ὑπὸ τοῦ θυμοῦ συντόμως γίνεται περιπνιγές. καὶ τὸ μὲν θηρίον εἰκότως κρίνεται καὶ παρὰ τρωγλοδύταις ἀλκὴν μὲν ἔχειν λέοντος, τάχος δ' ἵππου, ῥώμην δὲ ταύρου· σιδήρῳ

δὲ οὐχ ὑπεῖκον. Ὅτι ὁ κατὰ τὴν αἰθιοπίαν ὀνομαζόμενος κροκότ]ας, ἔστι μὲν ὀνομαζόμενος ὡς ἐκ λύκου καὶ κυνὸς σύνθετον, ἀμφοῖν δὲ ἀγριώτερον καὶ πολλῷ βαρύτερον ἀπό τε τοῦ προσώπου καὶ τῶν ἄκρων ποδῶν· ἀλκῇ δὲ θαυμαστόν· ὀδοῦσι δὲ καὶ κοιλίᾳ δυνατώτατον τῶν ἄλλων. καὶ γὰρ καταγνύει εὐπόρως πᾶν ὀστοῦ γένος, καὶ τὸ διαιρεθὲν, εὐθέως δαπανᾶται καὶ περὶ τὰς πέψεις ἀδιήγητον. τοῦτο δὲ καὶ μιμεῖσθαί τινες τὴν ἀνθρωπίνην διάλεκτον διηγούμενοι, ἡμᾶς μὲν οὐ πείθουσιν, ἐκεῖνοι δὲ καὶ τοῦτο προσεπλέασιν, ὡς καὶ ἐξ ὀνόματος κατὰ τὰς νύκτας καλοῦντες, τοὺς δὲ ὡς ἐπ' ἀνθρώπου φωνῇ προσιόντας· οἱ δὲ ἀθρόον ἐπιστρέφοντες, κατεσθίουσιν.

Περὶ ὄφεων παραδόξων τὰ μεγέθη.

Ὅτι ὄφεων, φησί, λέγεται μεγέθη παράδοξα ἐν τοῖς τόποις εἶναι καὶ γένη θαυμαστὰ, καὶ ταῦτα ἀπὸ κυνηγίας ἔχοντα τὸν βίον. τῶν μὲν τοι ὑπὸ τὴν ἡμετέραν, φησὶν, ὄψιν πεπτωκότων ὁ μέγιστος πέφηνε πηχῶν τριάκοντα. γίνεται δὲ πᾶς, φησὶν, ὄφις, καὶ ὁ μέγιστος, χρονίσας, ἐνδείᾳ τῶν ἀναγκαίων πιεζόμενός τε καὶ κακουχούμενος. καὶ γὰρ καὶ ὃν ἰδεῖν ἐκεῖνος φησὶν, ὅτι ὅτε τῆς τροφῆς ἀπορίᾳ προσκειμένης συνεχῶς, ἅμα τὸν θυμὸν ἐπετείνει καὶ τροφῆς ὄρεξιν ἐνεποίει σφοδροτέραν, τηνικαῦτα ἐν τοῖς τοῦ πλέγματος παρεισδύοντες ἱερεῖα πρὸς τὴν ἐπιθυμίαν, οὕτω παρεσκεύασαν χρόνῳ καὶ πρᾶον τὸν ἄγριον, ὥστε μηδὲν τῶν ἄλλων νομίζειν μήτε ἡμερώτερον, μήτε φοβερώτερον. εἰκότως, οἶμαι, τοῖς ὑποχειρίοις τῶν ζώων τούτοις συναντῶντες. τὸ μὲν γὰρ ἀντιβαῖνον κακουχεῖται, τὸ δὲ συγχωροῦν τρέφεται. πᾶν δὲ θηρίον διδάσκεται σωφρονεῖν, οὐ λόγῳ τὴν ἐκδοχὴν τοῦ κρείττονος μανθάνον, παραπεπληγμένης δὲ ἐναλλὰξ τῷ πάθει τῆς μνήμης. Ὅτι φησὶ, πολλῶν ὑπαρχόντων θαυμασίων καὶ πόρρω κειμένων ἀπὸ τῆς συνηθείας, αὐτοὺς ἐπελεύσομαι τῶν τόπων τοὺς μνήμης ἀξίους.

περὶ τὸν

πρῶτον μὲν ἀπ' ἀρσινόης παραθέοντι τὴν δεξιὰν ἤπειρον θερμὰ πλείοσιν αὐλοῖς ἐκ πέτρας ὑψηλῆς εἰς θάλατταν διηθεῖται, στενοὺς ἔχοντα πόρους, οὐ γλυκέος ὕδατος, ἀλλὰ πικρᾶς ἀμμωείδους τε καὶ πηγῆς φύσιν ἐχούσης τοιαύτην. εἶτα ἀπὸ τῆς λίμνης συμβέβληκεν ὁ νεῖλος, ὀχετοῦ διά τινων ἀραιωμάτων εἰς τὸν κοιλότατον ὑποθέοντος τόπον. πλησίον δὲ τῆς λίμνης, ἃ μεγέθει πεδίῳ βεβηκὸς ὄρος ἀναφαίνεται μιλτῶδες, ἄλλην μὲν οὐδεμίαν ὑποδεικνύον ἰδιότητα, χροιὰν δὲ τοιαύτην ἀπὸ τῆς κορυφῆς σημαῖνον τῆς ἄκρας, ὥστε τῶν ἀτενιζόντων τὰς ὄψεις ἐπιπλέον βλάπτεσθαι. ἐφεξῆς δὲ λιμὴν μέγας ἐκδέχεται· ὃς πρότερον μὲν μυὸς ἐκαλεῖτο ὅρμος, ἔπειτα δὲ ἀφροδίτης ὠνομάσθη. ἐν οἷς καὶ νῆσοι τρεῖς εἰσι προκείμεναι· ὧν αἱ μὲν ἐλαίαις πεπύκνωνται, μία δὲ ἧττον μὲν δασεῖα, τῶν δὲ καλουμένων μελεαγρίδων ἐκτρέφουσα πλῆθος. τούτοις δ' ἐγγίζει κόλπος ὃν καλοῦσιν ἀκάθαρτον. ὃν παραπλεύσαντι νῆσος ἔκκειται, τῇ μὲν θέσει πελαγία, μῆκος ἔχουσα σταδίων ὡς ὀγδοήκοντα, ἣν καλοῦσιν ὀφιώδη, πρότερον μὲν γέμουσα παντοίων ἑρπετῶν, ἐφ' ἡμῶν δὲ ἐλευθέρα τούτων. ἐν δὲ ταύτῃ γίνεται τῇ νήσῳ, φησί, καὶ τὸ καλούμενον τοπάζιον· ἔστι δὲ τοῦτο, λίθος διαφαινόμενος, ὑάλῳ προσεμφερής, ἡδεῖαν ἐν χρυσῷ θεωρίαν ἀποδιδούς. τοῦτον τὸν λίθον οἱ τὴν νῆσον οἰκοῦντες καὶ τὴν λίθον βασιλικῷ φυλάσσοντες καὶ συλλέγοντες προστάγματι, οὕτω λαμβάνουσιν· ἐν τῇ νυκτὶ πρὸς μέρος περιπλέουσιν, ἔχοντες παντοίας τοῖς μεγέθεσι σκαφίδας. ὁ δὲ ἐν ταῖς πέτραις λίθος, τὴν μὲν ἡμέραν ὑπὸ τοῦ φέγγους κρατούμενος, διὰ τὸ πνῖγος οὐ γίνεται σύνδηλος· σκότους δὲ ἐπιστάντος ἐν ᾧ ποτ' ἂν ᾖ πεφυκὼς, διαλάμπει πάντοθεν. ὁ δὲ συνιδὼν φύλαξ τηλικοῦτον περιέθηκεν ἄγγος σημείου χάριν περὶ τὸ διαστίλβον, ἡλίκον ἂν ᾖ τοῦ θεωρουμένου φαντάσματος τὸ μέγεθος· εἶτα τὴν ἡμέραν

ἐπερχόμενος, ἰσοπληθῆ τῇ προειρημένῃ περιτιμῶν πέτραν, τοῖς ἐκλεαίνειν δυναμένοις τεχνίταις παραδίδωσιν. μετὰ δὲ ταῦτα τὸ πέλαγος οὕτως ἐστὶ ταπεινὸν, ὥστε μήτε πλεῖον δυεῖν ὀργυιῶν ἀναμετρεῖσθαι· καὶ χλωρὸν πάντοθεν, οὐ τῇ φύσει τῶν ὑγρῶν, ἀλλ᾽ ὑπὸ τοῦ διαφαίνοντος μνίου τε καὶ φύκους· ὅ τε καὶ κυνῶν ἔχει θαλαττίων ἀναρίθμητον πλῆθος. δι᾽ ἣν αἰτίαν ὁ ῥηθεὶς πόρος νηῒ μὲν μακρᾷ καὶ τοῖς ἐπήρεσι πλοίοις γίνεται εὐάρμοστος. ἀκύμαντόν τε γάρ ἐστιν, οὐκ ἐκ πολλοῦ κυλίων τὸν κλύδωνα, καὶ θήραν ἰχθύων παραδίδωσιν ἄπιστον. τὸ δὲ περὶ τὰς ἐλεφαντηγοὺς κακὸν πολὺν ἔλεον τοῖς πάσχουσιν ἀπὸ τῶν ὁρώντων ἐκκαλεῖται. τὰ γὰρ πλοῖα τὸ κῦμα ἐξαίφνης τῇ πέτρᾳ περιέθηκεν, ἢ πρὸς ἀμμώδη συνήλασεν περιοχὴν, καὶ ἄπορον τὴν σωτηρίαν παρέχει τοῖς ἐμπλέουσι. διὸ τὰ μὲν πρῶτα ὀδυρμὸς τοὺς ἐπιπλέοντας συνέχει, πολὺς μὲν, οὐκ ἀπογινώσκων δὲ τὴν ἀμείνω προσδοκίαν. ἤδη γάρ τινας οὕτως ἀπενεχθέντας σέσωκε πλημμυρὶς ὑπολαβοῦσα τοῖς ἀνοιδοῦσιν αἰφνιδίως ἐκ τῆς θαλάττης ὄγκοις. ἐπὰν δὲ λήγῃ τὰ τῆς τροφῆς, μυρία μὲν ἀναδέχονται πάθη, τέλος δὲ ἀναλίσκονται πάντες, ἢ λιμῷ, ἢ, τοῦ λιμοῦ τὸ μακροχρόνιον οὐ φέροντες, ξίφει ἢ αὐτῇ θαλάσσῃ σφᾶς αὐτοὺς ἐπιρρίπτοντες. Ὅτι φησὶ, τὰ μὲν ἕως τῶν ταύρων καὶ πτολεμαΐδος ἡρμήνευται· τὰ δὲ ἀνωτέρω τούτων, οὐ τὴν τυχοῦσαν λαμβάνει μετάβασιν. κεῖται γὰρ οὐκέτι τὰ ἐπέκεινα πρὸς μεσημβρίαν τῆς χώρας, ἀεὶ δὲ παρὰ τὴν ἀνατολὴν ἀναστρέφει μᾶλλον, καὶ τὰς σκιὰς βάλλει τέως δυεῖν ὡρῶν, εἰς τὸν ἀντικείμενον τόπον τῆς ἄρκτου. ἔτι δὲ καταρρύτους τὰς πηγὰς ἀναφαίνουσιν ἀπὸ τῶν ψεβαίων καλουμένων ὀρῶν. τῆς δὲ χώρας ἡ μὲν εἰς τὴν μεσόγειον ἀνατείνουσα, πλήρης ἐλεφάντων καὶ ῥινοκέρων, καὶ ταύρων καὶ ὑῶν· τὰ δὲ εἰς τὸν πόρον καθήκοντα, νήσοις ἅπαντα πυκνοῦται, τῇ φύσει μὲν ἀκάρ-

τοις, γεμούσαις δὲ ἀνιστορήτοις ὀρνέων ἰδέαις ἐχόντων. τὸ δὲ ἀπὸ τοῦδε, ἡ μὲν θάλαττα βαθεῖά τε καὶ πλώϊμος, κήτη δὲ ἔχει τηλικαῦτα, ὥστε ἀγωνιᾶν τὸν ἰδόντα. οὐ μέντοιγε διαπεφώνηκεν οὐδεὶς, πλὴν τῶν περιπεπλωκότων ἀκουσίως ταῖς λοφίαις, διὰ τὴν τῶν εἰρημένων ἄγνοιαν. καὶ γὰρ οὐδὲ διώκειν δύναται θρασύτερον τοὺς πλέοντας, τῶν ὀμμάτων τοῖς θηρίοις ἀμαυρουμένων, ὅταν ἐκ τῆς θαλάττης τὰ πρόσωπα ἀναφλύωσιν. Ὅτι τοῦ φοινικῶνος τὰ μὲν ἄνωθεν ὁρώμενα, πέτραις ὕψεσι ποικίλαις κατέχεται· τοῖς δὲ πρὸς θάλασσαν διήκουσιν ἠϊὼν ὑπόκειται στενή τε καὶ μακρά· τῇ δὲ εἰρημένῃ παραλίᾳ συνάπτει μὲν τόπος ὃν προσηγόρευσαν νῆσσαν, ἀπὸ τῆς τοῦ ζώου πολυπληθίας· αὕτη δὲ ἡ νῆσσα κεῖται μὲν ἐγγὺς ἀκρωτηρίου καθ' ὑπερβολὴν ὑλώδους, διατείνει δὲ ἐπ' εὐθείας θεωρουμένη πρός τε τὴν πέτραν καλουμένην καὶ τὴν παλαιστίνην. εἰς ἣν γερραῖοι καὶ μιναῖοι, καὶ πάντες οἱ πλησίον ἔχοντες τὰς οἰκήσεις ἄραβες, τόντε λιβανωτὸν, ὡς λόγος, καὶ τὰ φορτία τὰ πρὸς ἀξίαν ἀνήκοντα ἀπὸ τῆς χώρας τῆς ἄνω κατάγουσιν. Ὅτι μετὰ τὸν καλούμενον λαιανίτην κόλπον, ὃν ἄραβες περιοικοῦσιν, ἡ βυθημανέων ἐστὶν γῆ, πολλή τε καὶ πεδιὰς καὶ πᾶσα κατάρρυτος καὶ βαθεῖα· ἄγρωστιν δὲ μόνον καὶ μηδικὴν καὶ λωτὸν βάθος ἀνδρομήκεις ἔχοντι πᾶς ὁ καρπὸς αὐτῇ περιγράφεται, ἕτερον δὲ γεωργεῖ οὐδέν. διὸ πολλαὶ μὲν ἐν αὐτῇ ἄγριαι κάμηλοι, πολλαὶ δὲ ἐλάφων καὶ δορκάδων ἀγέλαι, συχναὶ δὲ ποίμναι προβάτων, καὶ ἀμύθητος ἀριθμὸς ἡμιόνων καὶ βοῶν. τούτοις δὲ τοῖς εὐκληρήμασιν ἀντικείμενον παραπέπλεκται κακόν· λεόντων γὰρ καὶ λύκων καὶ παρδάλεων συναναφέρει πλῆθος ἡ γῆ· ὡς εἶναι τὸ τῆς χώρας ἐπίτευγμα τοῖς οἰκηταῖς αἴτιον ἀκληρείας. ἀπὸ δὲ τῆς ἐφεξῆς αἰγιαλὸς κόλπος ἐστὶ νενευκὼς μὲν εἰς τὸν μυχὸν τῆς χώρας,

οὐκ ἔλαττον δὲ σταδίων πεντακοσίων ὑποδείκνυσι τὸ βάθος. οἱ δὲ τὴν ἐντὸς τοῦ κόλπου κατοικοῦντες, καλοῦνται μὲν βατμιζομανεῖς, εἰσὶ δὲ κυνηγοὶ τῶν χερσαίων ζώων. τὴν δ' εἰρημένην χώραν νῆσοι τρεῖς ἐκδέχονται, λιμένας ποιοῦσαι πλείους· ὧν τὴν πρώτην, Ἴσιδος ἱερὰν ὠνόμασαν· τὴν δὲ δευτέραν, Σύκαβαν· τὴν δὲ τρίτην, σαλυδώ. ἐρήμους δὲ πάσας καὶ συσκίους ἐλαίαις, οὐ ταῖς παρ' ἡμῖν, ἀλλὰ ταῖς ἐν ἐκείνοις τοῖς τόποις φυομέναις. μετὰ δὲ τὰς νήσους τὰς ἐκκειμένας ἐστὶν ἰδεῖν αἰγιαλὸν λιθώδη καὶ μακρόν. ἡ δὲ χώρα, θαμουδηνῶν ἀράβων. ὁ δὲ πρὸς ταύτην παράπλους, ἐπὶ σταδίους τῶν χιλίων πλείους, πάντων χαλεπώτατος. οὐ γάρ ἐστιν, οὐκ ἔστιν οὐ λιμὴν εὔορμος, οὐ σάλος ἐπ' ἀγκύρας, οὐ κόλπος ἐπισκέπης, οὐ χηλῆς ἐντύπωμα, ἀναγκαία καταφυγὴ, τὸν ναυτίλον δεχόμενον. μετὰ ταῦτα δὲ, οὐκ εὐθὺς ἐφεξῆς, ἀλλὰ μεθ' ἕτερά τινα, ἔστιν αἰγιαλὸς εἰς ὑπερβολὴν κάθυδρος ἐκτεινόμενος, καὶ τὸ προσηγορευμένον λαιμὸν ὄρος, ἀμύθητον μὲν ἀναφαίνων τῆς προκειμένου τὸ μέγεθος, παντοίας δὲ ὕλης δρυμοῖς διεζωσμένον. Ὅτι τὴν ἀστυγείτονα τῆς ὀρεινῆς χέρσου δὲ δέβαι κατοικοῦσιν· οἱ μὲν, νομάδες, οἱ δὲ, γεοῦχοι. ὧν κατὰ μέσην τὴν χώραν ποταμὸς διαφέρεται τριμερὴς μὲν τῇ φύσει, ψῆγμα δὲ χρυσοῦ κατάγων, οὕτω σιώδηλον τὴν δαψίλειαν ἔχων, ὥστε τὴν ἰλὺν τὴν πρὸς ταῖς ἐκβολαῖς συνηγμένην πόρρωθεν ἀποστίλβειν. οἱ δὲ τὸν τόπον οἰκοῦντες, τῆς μὲν ἐργασίας εἰσὶ τῆς τοιαύτης ἄπειροι, φιλόξενοι δὲ εἰς ὑπερβολὴν, οὐ πᾶσιν ἀνθρώποις, ἀλλὰ τοῖς ἀπὸ πελοποννήσου διεκβάλλουσι καὶ βοιωτίας, διά τινα μυθικὴν ἀφ' Ἡρακλέους ἱστορίαν.

Τούτων ἀστυγείτονές εἰσιν ἀλιλαῖοι καὶ κασανδρεῖς, κέκληνται δὲ γῆν οὐδαμῶς ἐοικυῖαν ταῖς προειρημέναις. οὔτε γὰρ ἐψυγμένος ὁ ἀήρ, οὔτε ξηρός, οὔτε ἔμπυρος, μαλα-

κὴν δὲ καὶ δασεῖαν νεφέλην ὑποδεικνύων· ἀφ' ἧς καὶ χειμῶνες γίνονται καὶ θέρους εὔκαιροι. τῆς τε χώρας ἡ πλείστη πάμφορος μέν ἐστιν· οὐ πᾶσα δὲ τυγχάνει θεραπείας, τῶν ἄλλων ἀπειροτέρων ὄντων. τὸν μὲν τοι χρυσὸν ὀρύσσοντες ἐν τοῖς πλακώδεσι τῆς χώρας ὑπονόμοις εὑρίσκουσι πολύν, οὐ τὸν συντηκόμενον μετ' ἐπιστήμης καὶ τέχνης ἐκ τοῦ ψήγματος, ἀλλὰ τὸν αὐτόματον, καλούμενον δὲ, διὰ τὸ συμβαῖνον, παρ' ἕλλησιν, ἄπυρον· οὗ τὸ μὲν ἐλάχιστον ἔχει μέγεθος πυρῆνος, τὸ δὲ μέσον, μεσπίλου, τὸ δὲ μέγιστον, ὥστε βασιλικοῖς παραβάλλεσθαι καρύοις· ὃν τρήσαντες ἐναλλὰξ διαφανέσι λίθοις, περί τε τοὺς καρποὺς φοροῦσι τῶν χειρῶν καὶ περὶ τοὺς αὐχένας. πρός τε τοὺς ἀστυγείτονας μετάγοντες, πωλοῦσιν εὐτελῶς. τὸν μὲν γὰρ χαλκὸν πρὸς τὸν χρυσὸν τρίσταθμον ἀλλάττονται, τὸν δὲ σίδηρον πρὸς διπλοῦν χρυσίον. ὁ δὲ ἄργυρος τοῦ χρυσοῦ δέκα δύναται μοίρας, τῇ δαψιλείᾳ καὶ σπάνει τῆς ἀξίας παραμετρουμένης. ἐν οἷς ἀποβλέπει πᾶς ὁ βίος οὐ πρὸς τὴν φύσιν, ἀλλὰ πρὸς τὴν χρείαν. τούτων δὲ τῶν ἀνδρῶν συνεχεῖς κάρβαι κατέχουσι τὴν ἤπειρον ἐκδεχομένου λιμένος ἀγχιβαθοῦς, ἐν ᾧ κρῆναι πλείους ἀναβάλλουσιν. ἐφεξῆς δὲ τὸ τῶν σαβαίων ἐπισυνάπτει γένος, μέγιστον τῶν κατὰ τὴν ἀραβίαν, καὶ παντοίας κύριον εὐδαιμονίας. καὶ γὰρ ἡ γῆ πάντα φέρει τὰ παρ' ἡμῖν γινόμενα πρὸς τὸν βίον· καὶ τὰ σώματά ἐστι τῶν κατοικούντων ἀξιολογώτερα. βοσκημάτων κεχορήγηνται πλήθεσιν ἀμυθήτοις. ὀσμή τε πᾶσαν ἐπέχει τὴν παραλίαν, θέας τε καὶ λόγου κρείττω τέρψιν τοῖς ἀφικνουμένοις κατασκευάζουσα. παρὰ μὲν γὰρ αὐτὴν πέφυκε τὴν θάλατταν τό, τε βάλσαμον πολὺ καὶ κασία, καί τις ἄλλη πρόσφατος μὲν, ἡδίστην δὲ ἔχουσα τῶν ὀμμάτων τέρψιν, ἐν δὲ τῷ χρονίζειν, γινομένη συντόμως ἐξίτηλος· ὥστε πρότερον ἀπομαυ-

ροῦσθαι τοῦ φυτοῦ τὴν χρείαν, ἢ πρὸς ἡμᾶς παραπέμπεσθαι τοῦ γένους τὴν δύναμιν. ἐπὶ δὲ τῆς μεσογείου δρυμοὶ συνεχεῖς στείχουσι καὶ μεγάλοι. δένδρα γὰρ ἠλίβατα σμύρνης τε καὶ λιβανωτοῦ, πρὸς δὲ καὶ κινναμώμου, φοίνικός τε καὶ καλάμου, καὶ τῶν ἄλλων ἀνεῖται τῶν τοιούτων· ὥστε εἶναι μηδενὶ λόγῳ τὸ πρᾶγμα δηλωτόν, ὃ συμβαίνει τοῖς περὶ τὰς αἰσθήσεις εἰληχόσι τοῦ γένους τὴν δοκιμασίαν. οὐ γὰρ τὴν τεθησαυρισμένην καὶ παλαιὰν ἔχει τῶν ἀρωμάτων ἀπόλαυσιν· οὐδὲ τὴν ἀπὸ τοῦ γεννῶντος καὶ βρέφοντος ὄγκου διακεχωρισμένην· ἀλλὰ τὴν ἀνθοῦσαν ἀπὸ τῆς θείας ἀκμῆς, καὶ τὴν ἀπὸ τῶν οἰκείων καὶ φυσικῶν τὸ θαυμαζόμενον ἀποπέμπουσαν, ὥστε πολλοὺς εἰς λήθην ἀφικομένους τῶν θνητῶν ἀτυχημάτων, τῆς ἀμβροσίας ὑπονοεῖν ἀπολαμβάνειν, ὄνομα τοῦ πράγματος ἐπιζητοῦντες οἰκεῖον τῆς ὑπερβολῆς. περὶ δὲ τοὺς δρυμοὺς τῶν εὐωδῶν, γένος ἐστὶν ὄφεων ἰδιώτατον πάντων, οἱονεὶ φθονούσης τοῖς ἁδροῖς ἐπιτεύγμασι τῆς τύχης, καὶ παραπλεκούσης τἀγαθῷ τὸ βλαβερόν· ὅπως μηδεὶς εἰς τέλος ἐξυβρίζων τιτανῶδες, καὶ κατεγνωκὼς τοῦ θείου, τὸ φρόνημα λαμβάνῃ τῶν ἀγαθῶν ἐπιτυχούντων, παιδεύηται δὲ τῇ παραθέσει καὶ μνήμῃ τῶν ἐναντίων. τὸ δὲ γένος τῶν ὄφεων, χρῶμα μὲν ἔχει φοινικοῦν, μῆκος δὲ ὅσον σπιθαμῆς· δῆγμα δὲ ἀνίατον, ἂν τῆς λαγόνος ἀνώτερον αἱμάξῃ· τὴν δὲ πληγὴν δίδωσι παλλόμενον εἰς ὕψος. παρ' αὐτοῖς δὲ τοῖς Σαβαίοις ἡ μὲν ὀσμὴ τῶν εὐωδῶν, ἀκροτάτη, ἡ δὲ χάρις, ἐλλιπής. τὸ γὰρ ἐνδελεχὲς ἐκ νηπίου κινεῖ μὲν τὴν αἴσθησιν ἧττον, ἀμβλυτέραν δὲ κατασκευάζει, μεταβολῆς τοῖς βίοις οὐχ ὑποκειμένης. οὐ μὴν ἀλλὰ κἀπειδὰν οὐ δύνανται τὴν ζωὴν παιδαγωγεῖν παραπλησίως ἐκσταθῇ, διαπνεομένου τοῦ σώματος ὑπ' ἀκράτου καὶ τμητικῆς δυνά-

μέως καὶ τὴν σύμμετρον πύκνωσιν ἐπὶ πλεῖον ἀγούσης, ὥστε ἄγειν εἰς ἔκλυσιν ἐσχάτην. τότε δὲ ἀσφάλτου παραθυμιῶντες βραχὺ καὶ τράγου πώγωνα τοῖς τοιούτοις, ἀφαιροῦνται τὴν ἄγαν εὐωδίαν τῆς ἐπιφορᾶς ὑπερβολήν. καὶ τῇ μίξει τοῦ δοκοῦντος λυπεῖν τὸ τῆς ἡδονῆς βλαβερὸν ὑποκαταστέλλουσιν. οὕτως ἅπαν ἐπίτευγμα μεσότητι μὲν καὶ τάξει κυβερνώμενον, παραπέμπει τὸν βίον· συμμετρίας δὲ καὶ καιροῦ στερηθὲν, οὐκ ἔχει τὴν κτῆσιν ὀνησιφόρον. τὸ δὲ τῶν Σαβαίων ἄστυ τοῦ παντὸς ἔθνους προσηγορίαν δηλοῦν, ἐπ' ὄρους ἐστὶν οὐ μεγάλου, πολὺ κάλλιστον τῶν κατὰ τὴν Ἀραβίαν, ὃ καλεῖται Σάβας· ὁ δὲ βασιλεύων τοῦ παντὸς ἔθνους, προεδρίαν ἔχει παρὰ τοῦ λαοῦ, τῇ μὲν ἔντιμον, τῇ δὲ ἀκληροτάτην· ἔντιμον μὲν, ὅτι πολλοῖς ἐπιτάττει, κατὰ κρίσιν ἀνυπεύθυνον ὃ βούλεται πράττων· ἄκληρον δὲ, ὅτι παραλαβὼν τὴν ἐπιμέλειαν, οὐ δύναται πάλιν ἐκ τῶν βασιλείων ἐξελθεῖν· εἰ δὲ μὴ, λιθόλευστος ὑπὸ πάντων γίνεται, κατὰ χρησμὸν ἀρχαῖον. ὥστε εἶναι τὴν ὑπεροχὴν βλαβεράν. τῶν δὲ ἀνδρῶν οἱ μὲν καταγινόμενοι πρὸς τὸ οἴκοι ἐνδιατρίβειν, βραχύ τι τοῦ θήλεος φύσεως ἀλκιμώτερον ἄγουσι, ὑπὸ τῆς συνεχοῦς ἀπογυναικούμενοι ῥᾳστώνης· οἱ δὲ ἄλλοι τά τε πρὸς πόλεμον μελετῶσι καὶ τὴν χώραν ἅπασαν ἐργάζονται, καὶ στέλλουσιν ἀποικίας, ταῖς μείζοσι χρώμενοι σχεδίαις. κομίζουσι δὲ ἄλλα τε καὶ μάλιστα τὸν εὐώδη καρπὸν τὸν ἐν τῷ πέραν φυόμενον· Ἀραβιστὶ δὲ λέγεται λαρίμναν, μεγίστην ἔχων τῶν ἄλλων θυμιαμάτων εὐωδίαν· ὧν κρατεῖν λέγεται φύσεως ἀρρωστίας ὡς ἐπιτοπολὺ στομαχικῆς. οὐδεμίαν δὲ τῆς γῆς ἄλλην ὕλην φερούσης, ἀναγκάζονται πρὸς τὰ καθ' ἡμέραν τὸ κιννάμωμον καὶ τὴν κασίαν κάειν, καὶ πρὸς τὰς ὑπολοίπους ἐν τῷ βίῳ χρείας. οὕτως

ἀνίσως τὰ αὐτῆς ἡ τύχη μεμέρικεν· τοῖς μὲν σπάνιν τῶν σπουδαίων, τοῖς δὲ πλῆθος διδοῦσα. τῶν δὲ Σαβαίων χρῶνται καὶ τοῖς δερματίνοις οὐκ ὀλίγοι πορείοις, διδασκούσης τὴν χρείαν τῆς ἀναπώτιδος, καὶ περὶ ἐν τρυφῇ καταγινομένοις. οὐδὲν γὰρ εὐπορώτερον Σαβαίων καὶ Γερραίων εἶναι δοκεῖ γένος, ἐκτεταμιευμένων πᾶν τὸ πίπτον εἰς διαφορᾶς λόγον ἀπὸ τῆς Ἀσίας καὶ τῆς Εὐρώπης. οὗτοι πολύχρυσον τὴν Πτολεμαίου Συρίαν πεποιήκασιν, οὗτοι τῇ Φοινίκων φιλεργίᾳ κατεσκευάκασι λυσιτελεῖς ἐμπορείας, καὶ μυρία ἄλλα. ἔστι δὲ πολυτέλεια παρ' αὐτοῖς οὐ μόνον ἐν τορεύμασι θαυμαστοῖς καὶ ποτηρίων ποικιλίαις, ἔτι δὲ κλινῶν καὶ τριπόδων μεγέθεσι καὶ τῶν ἄλλων τῶν κατ' οἰκίαν παρ' ἡμῖν ἐκτεινομένων λαμβάνει τὴν ὑπερβολὴν πολλῶν, ὡς ἔοικε, κεκτημένων χορηγίαν βασιλικήν. κίονάς τε πολλοὺς αὐτοῖς φησὶ κατεσκευάσθαι ἐπιχρύσους τε καὶ ἀργυροῦς· πρὸς δὲ, καὶ τὰς ὀροφὰς καὶ θύρας φιάλαις λιθοκολλήτοις διειλῆφθαι πυκναῖς· ὡσαύτως καὶ τὰ μεσοστύλια θέαν ἔχειν εὐπρεπῆ· καὶ καθόλου, τοὺς παρὰ τῶν ἄλλων πλούτους ἐκκεῖσθαι τὴν διαφορὰν μεγάλην. ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἕως τοῦ καθ' ἡμᾶς παρ' αὐτοῖς ἐπαγγέλλεται βίου· εἰ δὲ μὴ πόῤῥω διεστηκυῖαν τὴν οἴκησιν κατεῖχον τῶν ἐπὶ πάντα τόπον τὰς δυνάμεις τρεφόντων, οἰκονόμοι τῶν ἀλλοτρίων ἂν ὑπῆρχον, οἱ κύριοι τῶν ἰδίων ἄθλων· τῆς ῥαθυμίας ἀδυνατούσης τὸ ἐλεύθερον πλείω χρόνον διατηρεῖν. παρὰ δὲ τὴν χώραν ταύτην, ἡ μὲν θάλαττα λευκὴ φαίνεται ποταμῷ ἐμφερὴς, ὥστε παραπλήττεσθαι τοῦ γινομένου τὴν αἰτίαν· νῆσοι δὲ εὐδαίμονες παράκεινται· ἐν αἷς βοσκήματα λευκὰ μὲν ἐστὶ πάντα, οὐδενὶ δὲ τῶν θηλειῶν ἐπιφύεται κέρας. ἐν ταύταις ταῖς νήσοις ἰδεῖν ἐστιν ὁρμούσας ἐμπορικὰς τῶν προσχώρων

σχεδίας, πλεύσας μὲν ἐκεῖθεν οὐ κατεστήσατο παρὰ τὸν Ἰνδὸν ποταμὸν ὁ Ἀλέξανδρος ναύσταθμον, οὐκ ὀλίγας δὲ ἀπὸ τῆς Περσίδος καὶ Καρμανίας καὶ τῆς σύνεγγυς πάσης. ἔστι δὲ αὐτοῖς καὶ τὰ κατὰ τὸν οὐρανὸν θαυμασίως ἔχοντα· ὧν ἐστι καὶ τὸ περὶ τὴν ἄρκτον συμβαῖνον. ἀπὸ γὰρ μαιμακτηριῶνος, ὃς ἄγεται παρὰ τοῖς Ἀθηναίοις, οὐδεὶς ἀστὴρ τῶν ἑπτὰ φαίνεται μέχρι φυλακῆς πρώτης· ἐν δὲ ποσειδεῶνι, μέχρι δευτέρας· ἐν δὲ τοῖς ἑξῆς τῶν μηνῶν, κατὰ λόγον. τῶν δ᾽ ἄλλων ἀστέρων οἱ μὲν πλάνητες, ἀόρατοι, τινὲς δὲ τοῖς ὄγκοις μείζονες· οἱ δὲ οὐδὲ κατὰ τοὺς ὑφεστῶτας καιροὺς τὰς δύσεις ποιούμενοι καὶ τὰς ἐπιτολάς. τοῦ δὲ ἡλίου τὴν ἔκφασιν ἐν τοῖς ἐπέκεινα Πτολεμαΐδος ἰδίαν λέγουσι καὶ παρηλλαγμένην. πρῶτον μὲν γὰρ οὐ καθάπερ παρ᾽ ἡμῖν φῶς ἀνήλιον ἕωθεν ὁρῶμεν ἐπὶ χρόνον οὐκ ὀλίγον, εἶτα τὴν ἀνατολήν· ἀλλὰ νυκτὸς σκοτίας ὑπαρχούσης, ἐξαίφνης ἀνέλαμψεν ἥλιος. ἡμέρα δὲ οὐδέποτε γίνεται ἐκεῖσε πρὶν τὸν ἥλιον ἰδεῖν. δεύτερον· ὁ ἥλιος ἀναφερόμενος φαίνεται ἐκ μέσου τοῦ πελάγους. τρίτον· ποιεῖ δὲ τοῦτο ἄνθραξι μὲν ὢν τῶν πυρωδεστάτων παρόμοιος, σπινθῆρας δὲ μεγάλους ἀπορρίπτων, τοὺς μὲν εἰς τὸν κύκλῳ τόπον τοῦ φωτίζοντος, τοὺς δέ, εἰς τὸν ἀπωτέρω. τέταρτον. καὶ τὸ σχῆμα δὲ οὐ δισκοειδὲς ἔχειν τὸν ἥλιον φασίν, ἀλλὰ κίονι παχεῖ τά γε πρῶτα ἐμφερῆ, μικρὸν ἐμβριθέστερον ἔχοντι τὴν ἀπὸ τῶν ἄκρων φαντασίαν, οἱονεὶ κεφαλήν. πέμπτον· ἔτι τοίνυν οὔτε αὐγήν, οὔτε ἀκτῖνα ἀπολάμπειν οὐδεμίαν, οὔτε ἐπὶ τὴν γῆν, οὔτε ἐπὶ τὴν θάλατταν, ἕως πρώτης ὥρας· ἀλλ᾽ ἐπὶ σκότει πῦρ ἀλαμπές. δευτέρας δ᾽ ἐνισταμένης τὸ ὅλον ἄστρον ἀναβαῖνον ἀσπιδοειδὲς καθιστάμενον, τοῦ σχήματος τὸν τύπον καὶ τὸ φῶς ἐπί τε τὴν γῆν καὶ τὸ πέλαγος βάλλει, οὕτως ἄτοπον καὶ πυρῶδες, ὥστε ἀμφοῖν νομίζεσθαι παμμεγέθεις τὰς ὑπερβολάς. ἕκτον· εἰς δὲ τὴν ἑσπέραν ἐναντίον τὸ περὶ τὸν ἥλιον

πάθος φασὶν ὁρᾶσθαι. ὑποδείξαντα γὰρ ὅτι δέδυκε κατὰ τῆς γῆς, οὐκ ἐλάττω χρόνον ὡρῶν τριῶν μετὰ ταῦτα φωτίζειν. ὃν καὶ νομίζουσι παρ' αὐτοῖς καιρὸν εἶναι τῆς ἡμέρας τὸν ἥδιστον.

Ὅτι εἰπὼν περὶ ἀμπώτεων ὁ συγγραφεὺς διαφόρους αἰτίας, καὶ πάσας ὡς οὐδὲν ἐχούσας ἀληθές, ἀποδοκιμάσας, ἐπάγει, ὅτι δὲ ταῦτα πάντα λαλιὰν μὲν ἔχει σιγᾶν αἰσχυνομένων, πράγματος δὲ οὐδενὸς ἀντείληπται βοήθειαν δυναμένου τοῖς εἰρημένοις παρασχεῖν, ἀλλ' ἀχαρὲς ἐπιμαθεῖν. εἶτα προσθεὶς καὶ ἕτερα τῆς αὐτῆς ἐννοίας ἐχόμενα, πάλιν ἐπιφέρει, διὸ περὶ μὲν ἀμπώτιδος καὶ σεισμοῦ καὶ πνευμάτων καὶ κεραυνῶν καὶ τῶν τοιούτων ἁπάντων, τὰς μὲν αἰτίας, δι' ἃς γίνεται, παραχωροῦμεν τοῖς ἑτοιμότερον ἔχουσι πρὸς εὐκολίαν, ἡμεῖς· τὰ δὲ πάθη τὰ γεννῶντα τὰς προφανεῖς συμφοράς, δεδηλώκαμεν, μαθόντες παρὰ τῶν εἰδότων, εὑρίσκειν δὲ πιθανώτερα τούτων, εἰς μὲν ὑπόθεσιν παράδοξον, φιλοτιμούμεθα, ἱστορίαν δὲ ἀπαγγέλλοντες ἀληθινήν, οὐκ ἂν ὑπομείναιμεν.

Ὅτι ἐν τῷ προειρημένῳ πόρῳ φησὶ περὶ τὰς ἐλαίας τοιοῦτόν τι ξένον συμβαίνειν. πλημμυρίδος ὑπαρχούσης, πᾶσαι καλύπτονται· τῆς δὲ ἀναπώτεως γινομένης ἐν τῇ θαλάττῃ, πάντα τὸν χρόνον θάλλουσιν. ἔστι δέ τι φυόμενον αὐτόθι κατὰ βάθος ἐν ταῖς ῥαχίαις, μέλανι σχοίνῳ παραπλήσιον. ὅ φασιν οἱ ἐκεῖσε κατοικοῦντες, Ἴσιδος εἶναι τρίχωμα, μυθώδει πλάσματι πίστιν ἀλήθη περιτιθέναι ζητοῦντες. συμβέβηκε δὲ αὐτῷ, τυπτομένῳ μὲν ὑπὸ τοῦ κύματος, κάμπτεσθαι πολλαχῶς, ἁπαλῆς οὔσης τῆς ὅλης περιοχῆς, καὶ τοῖς ἄλλοις παραπλησίας φυτοῖς· ἂν δέ τις ἀποκόψας εἰς τὸν ὕπαιθρον ἀναφλώῃ τόπον, σιδήρου παραχρῆμα γίνεται τὸ διῃρημένον, σκληρότερον.

Περὶ αἰθίοπος τοῦ ἰχθύος.

Ὅτι καὶ ἄλλοι μὲν πολλοί, φησίν, ἰχθύες περὶ τοὺς προει-

ρημένοις τίκτονται τόποις, παρηλλαγμένην ἔχοντες τὴν φύσιν· γίνεται δέ τις ἰχθὺς ὑπερβαλλόντως μέλας, ἀνδρὸς ἔχων μέγεθος, ὃν καλοῦσιν αἰθίοπα, διὰ τὸ καὶ τοῦ προσώπου σιμὸν ἔχειν τὸν τύπον. τοῦτο κατ' ἀρχὰς μὲν οἱ θηρεύσαντες, διὰ τὴν ὁμοιότητα, οὔτε πωλεῖν ἠξίουν οὔτε καταναλίσκειν· τοῦ δὲ χρόνου προϊόντος, ἀμφότερα πράττοντες, οὐδὲν ἁμαρτάνουσι. τὰ μὲν οὖν ὑπὲρ τῶν ἐθνῶν τῶν ἐγκειμένων πρὸς μεσημβρίαν, ὡς ἦν ἐφ' ἡμῖν ἐν πέντε βιβλίοις ἐπιμελῶς ἱστορήκαμεν· ὑπὲρ δὲ τῶν ἐν τῷ πελάγει νήσων ὕστερον τεθεωρημένων, καὶ τῶν ἑξῆς ἐθνῶν, καὶ τῶν εὐωδῶν ὅσα φέρειν συμβαίνει τὴν τρωγλοδύτιν χώραν, ἡμεῖς μὲν παραιτησάμενοι τὴν ἐξήγησιν, ἄρδην ἀπολελοίπαμεν, οὔτε τὸν πόνον τῆς ἡλικίας ὁμοίως ὑποφέρειν δυναμένης, πολλῶν ἡμῖν ὑπέρ τε τῆς εὐρώπης καὶ τῆς ἀσίας ἀναγεγραμμένων, οὔτε τῶν ὑπομνημάτων, διὰ τὰς κατ' αἴγυπτον ἀποστάσεις, ἀκριβῆ παραδιδόντων σκέψιν. ὁ δὲ καὶ τοῖς κατὰ μέρος πράγμασιν ἐντετυχηκὼς καὶ λόγοις κατεσκευασμένος ἱστορίας ἀξίοις, καὶ προαίρεσιν ἔχων δυναμένην δόξαν πόνῳ θηρεύειν, οὐκ ἀφέξεται.

ΕΚ ΤΩΝ ΤΟΥ ΜΕ-μνονος.

ΤΟΥ Μέμνονος βιβλίου ἱστορικοῦ, ἀπὸ τοῦ ε' λόγου ἕως ς' καὶ ι', ἡ πραγματεία, ὅσα περὶ τὴν ποντικὴν ἡράκλειαν συνηνέχθη, σκοπὸν ἀναγράψαι προτίθεται, τοὺς ἐν αὐτῇ τυραννήσαντας ἀναλεγομένη καὶ πράξεις αὐτῶν καὶ ἤθη· καὶ τοὺς ἄλλων βίους, καὶ τὰ τέλη οἷς ἐχρήσαντο, καὶ ὅσα τῶν εἰρημένων ἐξήρτηται.

Κλέαρχον μὲν οὖν ἐπιθέσθαι πρῶτον τυραννίδι κατὰ τῆς πόλεως ἀναγράφει. φησὶ δὲ παιδείας μὲν τῆς κατὰ φιλοσοφίαν οὐκ ἀγύμναστον, ἀλλὰ καὶ Πλάτωνος τῶν ἀκροατῶν ἕνα γεγονέναι, καὶ Ἰσοκράτους δὲ τοῦ ῥήτορος τετραετίαν ἀκροάσασθαι· ὠμὸν δὲ τοῖς ὑπηκόοις καὶ μιαιφόνον, εἴπερ τινὰ ἄλλον, ἐπιδειχθῆναι, καὶ εἰς ἄκρον ἀλαζονείας ἐλάσαι, ὡς καὶ Διὸς υἱὸν ἑαυτὸν ἀνειπεῖν, καὶ τὸ πρόσωπον μὴ ἀνέχεσθαι ταῖς ἐκ φύσεως χρωματίζεσθαι βαφαῖς, ἄλλαις δὲ καὶ ἄλλαις ἰδέαις ποικιλλόμενον, ἐπὶ τὸ στιλπνόν τε καὶ ἐρυθρὸν τοῖς ὁρῶσιν ἐπιφαίνεσθαι· ἐξαλλάττειν δὲ καὶ τοὺς χιτῶνας ἐπὶ τὸ φοβερόν τε καὶ ἁβρότερον. οὐ ταῦτα δὲ μόνον φύεσθαι κακὸν, ἀλλὰ καὶ πρὸς τοὺς εὐεργέτας ἀχάριστον, καὶ πάντα βίαιόν τε καὶ τὰ ἄτοπα τολμηρόν· φῦσαι δὲ καὶ δραστήριον τὸν παλαμναῖον οἷς ἂν ἐπιβάλοι, οὐ κατὰ τῶν ὁμοφύλων μόνον, ἀλλὰ καὶ εἴ τι ἐν ἀλλοφύλοις ἐφρόνει πολέμιον. βιβλιοθήκην μέντοι κατασκευάσαι, πρὸ τῶν ἄλλων οἷς ἡ τυραννὶς ἀπέδειξεν ὀνομάζεσθαι. τοῦτον δὲ ἐπιβουλὰς μὲν πολλὰς πολλάκις διὰ τὸ μιαιφόνον καὶ μισάνθρωπον καὶ ὑβριστικὸν κατ' αὐτοῦ συστάσας διαφυγεῖν· ὀψὲ δὲ καὶ μόλις ὑπὸ Χίωνος τοῦ Μάτειος, ἀνδρὸς μεγαλόφρονος καὶ κοινωνίαν πρὸς αὐτὸν τὴν ἐξ αἵματος ἔχον-

τες, καὶ Λέοντες καὶ Εὐξένωνος καὶ ἑτέρων οὐκ ὀλίγων συσκευασθῆναι, πληγὴν καιρίαν ἐνεγκεῖν, καὶ τελευτῆσαι πικρῶς ἀπὸ τοῦ τραύματος. ἔθυεν μὲν γὰρ δημοτελῆ θυσίαν ὁ τύραννος· οἱ δὲ περὶ τὸν Χίωνα, ἐπιτήδειον εἶναι τὸν καιρὸν τῇ πράξει νομίσαντες, τῇ τοῦ Χίωνος χειρὶ τὸ ξίφος διὰ τῶν τοῦ κοινοῦ πολεμίου λαγόνων ἐλαύνουσιν. ὁ δὲ, πολλῶν αὐτὸν καὶ πικρῶν ἀλγηδόνων κατατεινόντων, καὶ τοσούτων φασμάτων ἐκδειματούντων (εἴδωλα δὲ τὰ φάσματα ἦν ὧν ἐκεῖνος μιαιφόνως ἀνῃρήκει) οὕτω δευτεραῖος τὸν βίον κατέστρεψε· ζήσας μὲν ἔτη ηʹ καὶ νʹ, τούτων δὲ τυραννήσας δυοκαίδεκα. εἶχεν δὲ τὴν Περσῶν ἀρχὴν Ἀρταξέρξης τότε, εἶτα καὶ Ὦχος ὁ ταύτην ἐκ πατρὸς ἐκδεξάμενος· πρὸς οὓς καὶ πολλάκις ἔπι ζῶν ὁ Κλέαρχος διεπρεσβεύσατο. οἱ μέντοιγε ἀνῃρηκότες τὸν τύραννον, μικροῦ πάντες οἱ μὲν ὑπὸ τῶν σωματοφυλάκων κατ' αὐτὸν τὸν τῆς ἐπιθέσεως καιρὸν οὐκ ἀγεννῶς ἀνδρισάμενοι κατεκόπησαν· οἱ δὲ καὶ ὕστερον συλληφθέντες καὶ πικραῖς τιμωρίαις ἐγκαρτερήσαντες, ἀνῃρέθησαν. Σάτυρος δὲ ὁ τοῦ τυράννου ἀδελφὸς, οἷα δὴ ἐπίτροπος καταλειφθεὶς τῶν παίδων, Τιμοθέου καὶ Διονυσίου, τὴν ἀρχὴν ὑποδέχεται· ὃς ὠμότητι μὲν οὐ Κλέαρχον, ἀλλὰ καὶ πάντας τυράννους ὑπερέβαλεν. οὐ μόνον γὰρ τοὺς ἐπιβεβουλευκότας τῷ ἀδελφῷ ἐτιμωρήσατο, ἀλλὰ καὶ τῶν τέκνων ἃ μηδὲν συνῄδει τοῖς γεγενηκόσιν, οὐδὲν ἀνεκτότερον ἐδηλήσατο· καὶ πολλοὺς ἀναιτίους, κακούργων δίκας ἀπῄτησεν. τοῦτον δὲ καὶ μαθημάτων τῶν τε κατὰ φιλοσοφίαν καὶ τῶν παντὸς ἐλευθερίου ἄλλου παντελῶς ὑπάρξαι ἀπαράδεκτον· καὶ νοῦν δὲ πρὸς τὰς μιαιφονίας μόνον ὀξύρροπον ἔχοντα, φιλάνθρωπον μηδὲν μηδὲ ἥμερον μήτε μαθεῖν ἐθελῆσαι, μήτε φῦσαι ἐπιτήδειον. ἀλλὰ πάντα μὲν ἦν οὗτος κάκιστος, εἰ καὶ χρόνος αὐτῷ κόρον λαβεῖν τῶν ἐμφυλίων αἱμάτων καὶ τῆς μιαιφονίας ὑπεξέλυεν· ἐπὶ δὲ τῇ φιλαδελ-

φία τὸ πρῶτον ἐνέσκηπτο. τὴν γὰρ ἀρχὴν τοῖς τοῦ ἀδελφοῦ παισὶν ἀνεπηρέαστον συντηρῶν ἐπὶ πολὺ τὸν τῆς αὐτῆς κηδεμονίας λόγον ἔθετο, ὡς καὶ γυναικὶ συνὼν, καὶ τότε λίαν στεργομένῃ, μὴ ἀνασχέσθαι παιδοποιῆσαι, ἀλλὰ μηχανῇ πάσῃ, γονῆς στέρησιν ἑαυτῷ δικάσαι, ὡς ἂν μηδόλως ὑπολίποι τινὰ ἐφεδρεύοντα τοῖς τοῦ ἀδελφοῦ παισίν. ἔτι δ' ἐπιζῶν καὶ γήρᾳ βαρυνόμενος, Τιμοθέῳ τῷ πρεσβυτέρῳ τῶν παίδων τοῦ ἀδελφοῦ, ἐγχειρίζει τὴν ἀρχὴν, καὶ μετὰ χρόνον οὐ πολὺν, ἀνιάτῳ πάθει καὶ χαλεπωτάτῳ συσχεθείς. καρκίνωμα γὰρ μεταξὺ βουβῶνός τε καὶ ὀσχέου ὑποφυὲν, τὴν νομὴν πρὸς τὰ ἔνδον ἐπεδίδου πικρότερον· ἐξ οὗ ἰχῶρες ἀναστομωθείσης τῆς σαρκὸς ἐξέρρεον βαρὺ καὶ δύσοιστον πνέουσαι, ὡς μηκέτι μήτε τὸ ὑπηρετούμενον, μήτε τοὺς ἰατροὺς τὸ τῆς σηπεδόνος στέγειν δυσῶδες καὶ ἀνυπόστατον. καὶ συνεχεῖς δὲ ὀδύναι καὶ δριμεῖαι ὅλον τὸ σῶμα κατέτεινον· ὑφ' ὧν ἀγρυπνίαις τε καὶ σπασμοῖς ἐξεδίδοτο. ἕως προκόψασα μέχρις αὐτῶν τῶν σπλάγχνων τοῦ πάθους ἡ νομὴ, τοῦ βίου ἀπέρρηξεν. ἐδίδου μὲν καὶ οὗτος, ὥσπερ καὶ Κλέαρχος, τελευτῶν, τοῖς ὁρῶσιν ἐννοεῖν, δίκας ἀπαιτεῖσθαι ὧν ὠμῶς τε καὶ παρανόμως τοὺς πολίτας διέθεσαν. πολλάκις γὰρ αὐτὸν φησὶν ἐν τῇ νόσῳ, τὸν θάνατον ἐπελθεῖν αὐτῷ κατευχόμενον, μὴ τυχεῖν, ἀλλὰ συχναῖς ἡμέραις τῇ πικρᾷ καὶ βαρείᾳ καταδαπανώμενον νόσῳ, οὕτως ἀποτίσαι τὸ χρεών· ἔτη μὲν βιώσαντα ε΄ καὶ ξ΄· ὧν ἡ τυραννὶς εἶχεν ζ΄. Ἀγησίλαος δὲ τηνικαῦτα Λακεδαιμονίων ἐβασίλευεν.

Ὁ δὲ Τιμόθεος παραλαβὼν τὴν ἀρχὴν, οὕτω ταύτην ἐπὶ τὸ πρᾳότερον καὶ δημοκρατικώτατον μετερρύθμιζεν, ὡς μηκέτι τύραννον ἀλλ' εὐεργέτην αὐτὸν, οἷς ἔπραττεν, καὶ σωτῆρα ὀνομάζεσθαι. τά τε γὰρ χρέα τοῖς δανεισταῖς παρ' ἑαυτοῦ διελύσατο, καὶ τοῖς χρῄζουσι πρὸς τὰς ἐμπορίας καὶ τὸν ἄλλον βίον τόκων ἄνευ ἐπήρκεσεν. καὶ τῶν δεσμωτηρίων οὐ τοὺς ἀνυπευθύνους

μόνον, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἐν αἰτίαις διηφίει· καὶ δικαστὴς ἀκριβὴς ἦν ὁμοῦ καὶ φιλάνθρωπος, καὶ τὰ ἄλλα χρηστός· καὶ τὰς ὑποθέσεις οὐκ ἀπιστούμενος. ἐφ' οἷς καὶ τὸν ἀδελφὸν Διονύσιον τά τε ἄλλα πατρικῶς περιεῖπεν, καὶ κοινωνὸν μὲν εἶχεν αὐτίκα τῆς ἀρχῆς, ἐρχομένως δὲ, καὶ διάδοχον. οὐ μὴν ἀλλὰ γὰρ καὶ πρὸς τὰς πολεμικὰς τῶν πράξεων ἀνδρείως ἐφέρετο. μεγαλόφρων δὲ ἦν καὶ γενναῖος σῶμα καὶ ψυχήν, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὰς τῆς μάχης διαλύσεις ἀγνώμων τε καὶ οὐκ ἄχαρις· πράγματα μὲν συνιδεῖν ἱκανός, ἀξιοῦσθαι δὲ πρὸς τὰ συνεσταμένα δραστήριος· οἰκτίρμων τε τὸ ἦθος καὶ χρηστός. καὶ τῇ μὲν ἀτολμίᾳ δεινῶς ἀπότομος, τῇ δὲ μετριότητι φιλάνθρωπός τε καὶ μειλίχιος. διὸ σφόδρα μὲν περὶ τοῖς πολεμίοις φοβερὸς ἦν, καὶ πάντες αὐτὸν κατωρρώδουν ἐπειδὰν ἀπεχθάνοιτο, τοῖς δ' ἀρχομένοις γλυκύς τε καὶ ἥμερος. ἔνθεν καὶ τελευτῶν, πόθον αὐτοῦ κατέλιπε πολύν· καὶ πένθος ἤγειρε τῷ πόθῳ ἐνάμιλλον. ὁ δὲ τούτου ἀδελφὸς Διονύσιος καίει μὲν τὸ σῶμα πολυτελῶς, σπένδει δὲ αὐτῷ καὶ τὰ ἀπὸ βλεφάρων δάκρυα καὶ τὰς ἀπὸ τῶν σπλάγχνων οἰμωγάς· ἐπιτελεῖ δὲ καὶ ἀγῶνας ἱππικούς· οὐχ ἱππικοὺς δὲ μόνον, ἀλλὰ καὶ σκηνικοὺς, καὶ θυμελικοὺς καὶ γυμνικούς· τοὺς μὲν, αὐτίκα, τοὺς δὲ λαμπροτέρους, καὶ ὕστερον. ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἡ θ' καὶ ι' τοῦ Μέμνονος ὡς ἐν ἐπιδρομῇ φάναι διαγράφει ἱστορία. τὴν δὲ ἀρχὴν διαδεξάμενος Διονύσιος, ηὔξησε ταύτην, Πέρσας ἐπὶ Γρανικῷ τοῦ Ἀλεξάνδρου μάχῃ καταγωνισαμένου, καὶ παρασχόντος ἄδειαν τοῖς βουλομένοις αὔξειν τὰ ἑαυτῶν, τῆς τέως ἐμποδὼν πᾶσιν ἱσταμένης περσικῆς ἰσχύος, ὑποστελλομένης. ὕστερον δὲ ποικίλας ὑπέστη περιστάσεις, μάλιστά γε τῶν τῆς Ἡρακλείας φυγάδων πρὸς Ἀλέξανδρον, περιφανῶς ἤδη τῆς Ἀσίας κρατοῦντα, διαπρεσβευομένων,

καὶ κάθοδον καὶ τὴν τῆς πόλεως πάτριον δημοκρατίαν ἐξαιτουμένων. δι' ἃ παρ' ἐγγὺς μὲν κατέστη τοῦ ἐκπεσεῖν τῆς ἀρχῆς, καὶ ἐξέπεσεν ἄν, εἰ μὴ συνέστη πολλῇ καὶ ἀγχινοίᾳ καὶ τῇ τῶν ὑπηκόων εὐνοίᾳ, καὶ θεραπείᾳ Κλεοπάτρας, τοὺς ἀπειληθέντας αὐτοῦ πολέμους διέφυγεν· τὰ μὲν, ὑπείκων καὶ τὴν ὀργὴν ἐκλύων καὶ μεθοδεύων ταῖς ἀναβολαῖς, τὰ δὲ, ἀντιπαρασκευαζόμενος. ἐπεὶ δὲ ἢ θανάτῳ ἢ νόσῳ κατὰ Βαβυλῶνα γεγονὼς Ἀλέξανδρος τὸν βίον διέδραμεν, εὐθυμίας μὲν ὁ Διονύσιος ἄγαλμα, τὴν ἀγγελίαν ἀκούσας, ἱδρύσατο· παθὼν τῇ πρώτῃ προσβολῇ τῆς φήμης ὑπὸ τῆς πολλῆς χαρᾶς ὅσα ἂν ἡ σφόδρα λύπη δράσειεν. μικροῦ γὰρ περιρραπεὶς, εἰς τὸ πεσεῖν ὑπήχθη, καὶ ἄνοις ὤφθη γινόμενος. Περδίκκα δὲ τῶν ὅλων ἐπιστάντος, οἱ μὲν τῆς Ηρακλείας φυγάδες, πρὸς τὰ αὐτὰ καὶ τοῦτον παρώξυνον, Διονύσιος δὲ ταῖς ὁμοίαις μεθόδοις χρώμενος, ἐπὶ ξυροῦ ἀκμῆς, πολλοὺς κινδύνους κατ' αὐτοῦ συστάντας πάντας διέδρασεν. ἀλλ' ὁ μὲν Περδίκκας ὑπὸ τῶν ἀρχομένων, μοχθηρὸς γεγονὼς, ἀνῄρηται, καὶ αἱ τῶν φυγάδων ἐλπίδες ἐσβέννυντο· Διονυσίῳ δὲ πανταχόθεν τὰ πράγματα πρὸς τὸ εὐδαιμονέστερον μετεβάλλοντο. ἡ δὲ πλείστη ῥοπὴ τῆς εὐδαιμονίας, ὁ δεύτερος αὐτῷ κατέστη γάμος. ἠγάγετο μὲν γὰρ Ἄμαστριν· αὕτη δὲ ἦν Ὀξάθρου θυγάτηρ· ἀδελφὸς δὲ ἦν οὗτος Δαρείου, ὃν καθελὼν Ἀλέξανδρος, Σπάτειραν τὴν αὐτοῦ θυγατέρα, γυναῖκα ἠγάγετο· ὡς εἶναι τὰς γυναῖκας ἀλλήλαις ἀνεψιὰς, ἔχειν δέ τι πρὸς ἑαυτὰς καὶ φίλτρον ἐξαίρετον, ὃ τὸ συντρόφοις ὑπάρξαι, ταύταις ἐνέφυσεν. ἀλλὰ ταύτην τὴν Ἄμαστριν Ἀλέξανδρος, ὅτε Σταπεῖρα συνήπτετο, Κρατερῷ (τῶν φιλουμένων τοῦτον ὡς μάλιστα) συναρμόζει· Ἀλεξάνδρου δὲ ἐξ ἀνθρώπων ἀποπτάντος, καὶ Κρατεροῦ πρὸς Φίλαν τὴν Ἀντιπάτρου ἀποκλίναντος, γνώμῃ τοῦ λιπόντος, Διονυσίῳ ἡ Ἄμαστρις συνοικίζεται. ἐξ οὗ ἐπὶ μέγα ἡ

ἀρχὴ

ἀρχὴ αὐτῷ διήρθη, πλούτου τε περιβολῇ τῇ διὰ τῆς ἐπιγαμίας προστεθείσῃ καὶ ἰδίᾳ φιλοκαλίᾳ. καὶ γὰρ καὶ τὴν τοῦ Διονυσίου πᾶσαν ἐπισκευὴν τοῦ σικελίας τυραννήσαντος, αὐτὸν ἐπῆλθεν ἐξωνήσασθαι, τῆς ἀρχῆς ἐκείνου διαφθαρείσης. οὐ ταῦτα δὲ μόνον αὐτῷ τὴν ἀρχὴν ἐπεκράτυνεν, ἀλλὰ καὶ εὐπραγία, καὶ εὔνοια τῶν ὑπηκόων, καὶ πολλῶν ὧν οὐκ ἐκράτει πρότερον, ἡ κυριότης. καὶ Ἀντιγόνῳ δὲ τὴν ἀσίαν κατέχοντι λαμπρῶς συμμαχήσας, ὁπότε τὴν κύπρον ἐπολιόρκει, τὸν ἀδελφιδοῦν Πτολεμαῖον, (στρατηγὸς δὲ οὗτος ἦν τῶν περὶ τὸν ἑλλήσποντον) φιλοτιμίας ἀμοιβὴν εὕρατο παρὰ Ἀντιγόνῳ, γαμβρὸν λαβεῖν ἐπὶ θυγατρί. ἡ δὲ παῖς ἐκ προτέρων ἦν αὐτῷ γεγενημένη γάμων. οὕτως γοῦν εἰς μέγα δόξης ἀνελθὼν, καὶ τὸν τύραννον ἀπαξιώσας, τὸ βασιλέως ἀντέλαβεν ὄνομα. φόβων δὲ καὶ φροντίδων ἐλευθεριάσας, καὶ ταῖς καθημεριναῖς τρυφαῖς ἐνδιαιτηθεὶς, ἐξωγκώθη τε τὸ σῶμα, καὶ τοῦ κατὰ φύσιν πολὺ πλέον ἐλιπάνθη. ὑφ᾽ ὧν οὐ μόνον περὶ τὴν ἀρχὴν ῥαθύμως εἶχεν, ἀλλὰ καὶ ἐπειδὰν ἀφυπνώσειεν, βελόναις μακραῖς τὸ σῶμα διαπειρόμενος, (τοῦτο γὰρ ἄκος μόνον τοῦ κάρου καὶ τῆς ἀναισθησίας ὑπελείπετο) μόλις τῆς κατὰ τὸν ὕπνον καταφορᾶς ἐξανίστατο. τεκνωσάμενος δὲ γ᾽ παῖδας ἐκ τῆς Ἀμάστρης, Κλέαρχον, Ὀξάθρην, καὶ θυγατέρα ὁμώνυμον τῇ μητρὶ, μέλλων τελευτᾶν, ταύτην τῶν ὅλων δέσποιναν καταλιμπάνει, καὶ τῶν παίδων κομιδῇ νηπίων ὄντων, σὺν πᾶσιν ἑτέροις, ἐπίτροπον. βιοὺς μὲν ἔτη ε᾽ καὶ ν᾽, ὧν ἐπὶ τῆς ἀρχῆς λ᾽ ἐγνωρίζετο· πραότατος ἐν αὐτῇ, ὡς εἴρηται, γεγονὼς, καὶ τὸ χρηστὸς ἐπίκλησιν ἐκ τῶν ἠθῶν ἐνεγκάμενος, καὶ πολὺν πόθον τοῖς ὑπὸ χεῖρα καὶ πένθος λιπών. οὐδὲν δὲ ἧττον καὶ μετὰ τὴν ἐκείνου ἐξ ἀνθρώπων ἀναχώρησιν, τὰ τῆς πόλεως πρὸς εὐδαιμονίαν ἐφέρετο, Ἀντιγόνου τῶν τε παίδων

Διονυσίου καὶ τῶν πολιτῶν οὐ παρέργως προνοουμένου· ἐκείνου δὲ πρὸς ἕτερα τὰς φροντίδας τρεψαμένου, Λυσίμαχος πάλιν τῶν περὶ Ἡράκλειαν καὶ τῶν παίδων ἐπεμελεῖτο. ὃς καὶ Ἄμαστριν ποιεῖται γυναῖκα· καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν λίαν ἔστερξεν, πραγμάτων δὲ αὐτῷ περιστάντων, αὐτὴν μὲν ἐν Ἡρακλείᾳ λείπει, αὐτὸς δ' εἴχετο τῶν ἐπειγόντων. εἰς σάρδεις δὲ μετ' οὐ πολὺν χρόνον, τῶν πολλῶν πόνων ῥαΐσας, μετεπέμψατο ταύτην, καὶ ἔστεργεν ὁμοίως. ὕστερον δὲ πρὸς τὴν θυγατέρα Πτολεμαίου τοῦ φιλαδέλφου (Ἀρσινόη δὲ ἦν ὄνομα) τὸν ἔρωτα μεταθεὶς, διαζυγῆναι τὴν Ἄμαστριν αὐτοῦ παρεῖχεν αἰτίαν, καὶ καταλιποῦσαν τοῦτον, καταλαβεῖν τὴν Ἡράκλειαν. ἐγείρει δὲ αὕτη παραγενομένη καὶ συνοικίζει πόλιν Ἄμαστριν. Κλέαρχος δὲ ἀνδρωθεὶς ἤδη, τῆς πόλεως ἦρχεν, καὶ πολέμοις ἐν ὀλίγοις, τὰ μὲν συμμαχῶν ἄλλοις, τὰ δὲ καὶ τοῖς ἐπιφερομένοις αὐτῷ, ἐξητάζετο. ἐν οἷς καὶ κατὰ Γετῶν Λυσιμάχῳ στρατευόμενος, ἑάλω τε σὺν αὐτῷ, καὶ ἀνεθέντος τῆς αἰχμαλωσίας ἐκείνου, καὶ αὐτὸς ὕστερον τῇ Λυσιμάχου περιουσίᾳ ἀφίετο. οὗτος ὁ Κλέαρχος ἅμα τῷ ἀδελφῷ τῆς ἀρχῆς καταστάντες διάδοχοι, πρὸς μὲν ἡμερότητα καὶ χρηστότητα πολὺ τοῦ πατρὸς ἐλάττους τοῖς ὑπηκόοις ἀπέβησαν· εἰς ἔκθεσμον δὲ καὶ μιαρώτατον ἔργον ἐξέπεσον. τὴν γὰρ μητέρα μηδὲν περὶ αὐτοὺς μέγα πλημμελήσασαν, μηχανῇ δεινῇ καὶ κακουργίᾳ ἐπιβᾶσαν νηός, θαλάσσῃ ἀποπνιγῆναι κατειργάσαντο. δι' ἣν αἰτίαν καὶ Λυσίμαχος ὁ πολλάκις ῥηθεὶς, Μακεδονίας δὲ ἐβασίλευεν, εἰ καὶ τὴν Ἄμαστριν διὰ τὴν συνάφειαν Ἀρσινόης λιπεῖν αὐτὸν παρεσκευάσατο, ἀλλ' οὖν ἔτι προτέρου πόθου φέρων ἐν ἑαυτῷ τὸ ἐμπύρευμα, καὶ τὸ μυσαρὸν καὶ ὠμὸν τῆς πράξεως οὐκ ἀνασχετὸν ποιούμενος, στεγανώτατα μὲν τὴν αὐτοῦ κατεῖχεν ἔνδον γνώμην, τὴν ἀρχαίαν δὲ φιλίαν πρὸς τοὺς περὶ Κλέαρχον τῷ σχήματι ἐπιδεικνὺς διὰ πολλῶν τε μηχανῶν καὶ τῶν τοῦ

λανθάνειν στρατηγημάτων (κρύψαι γὰρ τὸ βουλευόμενον δεινότατος ἀνθρώπων γεγονέναι λέγεται) ἐν Ἡρακλείᾳ μὲν ὡς ἐπὶ τῶν δεχομένων συνοίσοντι περιγίνεται, πάντας δὲ στοργὴν τῷ προσωπείῳ τοῖς περὶ Κλέαρχον προσβαλλόμενος, ἀναιρεῖ μὲν τοὺς μητροκτόνους, πρῶτον μὲν Κλέαρχον, εἶτα καὶ Ὀξάθρην, μητρῴας ἀπαιτήσας μιαιφονίας δίκας· καὶ τὴν πόλιν ποιησάμενος ὑπὸ τὴν πρόνοιαν τὴν αὐτοῦ, καὶ τὰ πολλὰ δὲ λαφυραγωγήσας ὧν ἡ τυραννὶς ἤθροιζε χρημάτων, ἄρξαι τε δοὺς δημοκρατίας πεῖραν τοὺς πολίτας, οὗ ἐφίεντο, πρὸς τὴν ἰδίαν βασιλείαν ἐστέλλετο. Λυσίμαχος δὲ τὴν ἰδίαν ἀρχὴν καταλαβών, δι' ἐπαίνων μὲν τὴν Ἄμαστριν εἶχεν, ἐθαύμαζε δὲ αὐτῆς τόν τε τρόπον καὶ τὴν ἀρχήν, πρὸς ὄγκον καὶ μέγεθος καὶ ἰσχὺν ὡς ἐκρατύνατο· ἐξαίρων μὲν τὴν Ἡράκλειαν, μέρος δὲ τῶν ἐπαίνων καὶ τὴν Τῖον καὶ τὴν Ἄμαστριν, ἣν ἐπώνυμον ἤγειρεν ἐκείνη, ποιούμενος. καὶ ταῦτα μὲν λέγων, τὴν Ἀρσινόην ἠρέθιζεν, δεσπότιν τῶν ἐπαινουμένων γενέσθαι· ἡ δὲ ἐδεῖτο τυχεῖν ὧν ἐπόθει· καὶ ὁ Λυσίμαχος σεμνύνων τὸ δῶρον, κατ' ἀρχὰς μὲν οὐ προσίετο· ἐκλιπαρηθεὶς δὲ χρόνῳ παρέσχεν. ἦν γὰρ δεινὴ περιελθεῖν ἡ Ἀρσινόη, καὶ τὸ γῆρας ἤδη Λυσίμαχον παρεῖχεν εὐεπιχείρητον. δεξαμένη δὴ οὖν ἡ Ἀρσινόη τῆς Ἡρακλείας τὴν ἀρχήν, πέμπει τὸν Κυμαῖον Ἡράκλειτον, ἄνδρα μὲν εὔνουν αὐτῇ, ἀπότομον δὲ ἄλλως, καὶ δεινὸν ἐν βουλεύμασιν ἐντρεχείᾳ καὶ ὀξύτητι· ὁ δέ, τῆς Ἡρακλείας ἐπιβάς, τά τε ἄλλα σφόδρα ἐπιστρόφως τῶν πραγμάτων ἐξηγεῖτο, καὶ πολλοῖς αἰτίαις ὑποβάλλων τῶν πολιτῶν, οὐκ ἐλάττοις ἐτιμωρεῖτο· ὡς πάλιν ἀποβαλεῖν αὐτοὺς τὴν μόλις ἐπιφανεῖσαν εὐδαιμονίαν. ὁ μέντοι Λυσίμαχος περιδρομῇ Ἀρσινόης, τὸν ἄριστον τῶν παίδων καὶ πρεσβύτερον Ἀγαθοκλέα (ἐκ προτέρων δὲ φὺς ἦν αὐτῷ γάμων) κατ' ἀρχὰς μὲν, λανθάνοντι φαρμάκῳ· ἐκείνου δὲ κατὰ πρόνοιαν ἐξεμεθέντος, ἀναιδεστάτῃ διαχειρίζεται γνώμῃ· δεσμωτηρίῳ ἐμβαλὼν κελεύει

κατακοπῆναι, ἐπιβουλὴν αὐτῷ καταψευσάμενος. ὁ δὲ Πτολεμαῖος, ὃς αὐτόχειρ τοῦ μιάσματος ἐγεγόνει, ἀδελφὸς ἦν Ἀρσινόης, καὶ ἐπώνυμον διὰ τὴν σκαιότητα καὶ ἀπόνοιαν, τὸν κεραυνὸν ἔφερεν. ὁ δ' οὖν Λυσίμαχος διὰ τὴν παιδοκτονίαν μῖσός τε δίκαιον παρὰ τῶν ὑπηκόων ἐλάμβανεν, καὶ Σέλευκος ταῦτα πυθόμενος, καὶ ὡς εὐχερὲς εἴη τοῦτον παραλῦσαι τῆς ἀρχῆς, τῶν πόλεων ἀφισταμένων αὐτοῦ, μάχην συνάπτει πρὸς αὐτόν· καὶ πίπτει ἐν τῷ πολέμῳ Λυσίμαχος παλτῷ βληθείς. ὁ δὲ βαλὼν, ἀνὴρ Ἡρακλεώτης ἦν, ὄνομα Μαλάκων, ὑπὸ Σελεύκῳ ταττόμενος. πεσόντος δὲ, ἡ τούτου ἀρχὴ προσχωρήσασα τῇ τοῦ Σελεύκου μέρος κατέστη. ἀλλ' ἐνταῦθα μὲν καὶ τὸ ιβ' τῆς Μέμνονος ἱστορίας λήγει.

Ἐν δὲ τῷ ιγ' τοὺς Ἡρακλεώτας λέγει, πυθομένους τὴν ἀναίρεσιν Λυσιμάχου, καὶ ὡς εἴη ὁ τοῦτον ἀπεκτονὼς, Ἡρακλεώτης, τάς τε γνώμας ἀναῤῥώννυσθαι καὶ πρὸς τὴν τῆς ἐλευθερίας ἀνδραγαθίζεσθαι πόθον· ἦν δ' καὶ π' ἔτεσιν ὑπό τε τῶν ἐμφυλίων τυράννων, καὶ μετ' ἐκείνους, ὑπὸ Λυσιμάχου ἀφῄρηντο. προσῆλθον οὖν πρότερον Ἡρακλείδῃ, πείθοντες αὐτὸν μὲν ἐκχωρεῖν τῆς πόλεως, οὐκ ἀπαθῆ κακῶν μόνον, ἀλλὰ καὶ λαμπροῖς δώροις ἐφοδιαζόμενον, ἐφ' ᾧ τὴν ἐλευθερίαν ἐκείνους ἀναλαβεῖν· ὡς δὲ οὐ μόνον οὐκ ἔπειθον, ἀλλὰ καὶ εἰς ὀργὴν ἐκπεσόντα εἶδον, καί τινας αὐτῶν καὶ τιμωρίαις ὑπάγοντα, συνθήκας θέμενοι πρὸς τοὺς φρουράρχους οἱ πολῖται, οἳ τὴν ἰσοπολιτείαν αὐτοῖς ἔνεμον, καὶ τοὺς μισθοὺς λαβεῖν ὧν ἐστέρηντο, συλλαμβάνουσι τὸν Ἡρακλείδην, καὶ φυλαττόμενον εἶχον ἐπὶ χρόνον· ἐκεῖθεν λαμπρᾶς ἀδείας λαβόντες, τῆς τε ἀκροπόλεως, μέχρις ἐδάφους, τὰ τείχη κατέβαλον, καὶ πρὸς Σέλευκον διεπρεσβεύοντο, τῆς πόλεως ἐπιμελητὴν προστησάμενοι Φώκριτον. Ζιποίτης δὲ ὁ Βιθυνῶν ἐπάρχων, ἐχθρῶς ἔχων Ἡρακλεώταις, πρότερον μὲν διὰ Λυσίμαχον, τότε δὲ διὰ Σέλευκον (διάφορος γὰρ ἦν ἑκατέρῳ) τὴν

κατ' αὐτὸν ἐπιδρομὴν, ἔργα κακώσεως ἀποδεικνὺς, ἐποιεῖτο. οὐ μὴν οὐδὲ τὸ αὐτοῦ στράτευμα, κακῶν ἀπαθεῖς, ἔπραττον ἃ πρὸ ἔπραττον· ἔπασχον δὲ καὶ αὐτοὶ ὧν ἔδρων οὐ κατὰ πολὺ ἀνεκτότερα. ἐν τούτῳ δὲ Σέλευκος Ἀφροδίσιον πέμπει διοικητὴν εἴς τε τὰς ἐν φρυγίᾳ πόλεις καὶ τὰς ὑπερκειμένας τοῦ πόντου. ὁ δὲ, διαπραξάμενος ἃ ἐβούλετο καὶ ἐπανιὼν, τῶν μὲν ἄλλων πόλεων ἐν ἐπαίνοις ἦν, ἡρακλεωτῶν δὲ κατηγόρει, μὴ ἀνοικείως ἔχειν τοῖς τοῦ Σελεύκου πράγμασιν. ὑφ' οὗ Σέλευκος παροξυνθεὶς, τούς τε πρὸς αὐτὸν ἀφικομένους πρέσβεις ἀπειλητικοῖς ἐξεφαύλιζε λόγοις, καὶ κατέπληττεν· ἑνὸς τοῦ Χαμαιλέοντος οὐδὲν ὀρρωδήσαντος τὰς ἀπειλὰς, ἀλλὰ φαμένου, Ἡρακλῆς κάρρων Σέλευκε (κάρρων δὲ, ὁ ἰσχυρότερος, παρὰ Δωριεῦσιν) ὁ δ' οὖν Σέλευκος τὸ μὲν ῥηθὲν οὐ συνῆκεν, ὀργῆς δ' ὡς εἶχεν, καὶ ἀπετρέπετο. τοῖς δὲ οὔτε τὸ ἀναχωρεῖν οἴκαδε, οὔτε τὸ προσμένειν, λυσιτελὲς ἐδόκει. ταῦτα δὲ ἡρακλεῶται πυθόμενοι, τά τε ἄλλα παρεσκευάζοντο, καὶ συμμάχους ἤθροιζον, πρός τε Μιθριδάτην τὸν πόντου βασιλέα διαπρεσβευόμενοι καὶ πρὸς Βυζαντίους καὶ χαλκηδονίους. οἱ δὲ περιλειπόμενοι τῶν ἀπὸ ἡρακλείας φυγάδων, Νύμφιδος, καὶ αὐτοῦ ἑνὸς ὑπάρχοντος τούτων, κάθοδον βουλεύσαντος αὐτοῖς, καὶ ῥᾳδίαν εἶναι ταύτην ἐπιδεικνύντος, εἰ μηδὲν ὧν οἱ πρόγονοι ἀπεστέρηντο, αὐτοὶ φανεῖεν διοχλοῦντες ἀναλήψεσθαι· ἔπεισέ τε σὺν τῷ ῥᾴστῳ, καὶ τῆς καθόδου ὃν ἐβούλευσε τρόπον γεγενημένης, οἵ τε καταχθέντες καὶ ἡ δεξαμένη πόλης ἐν ὁμοίαις ἡδοναῖς καὶ εὐφροσύναις ἀνεστρέφοντο, φιλοφρόνως τῶν ἐν τῇ πόλει τούτους δεξιωσαμένων, καὶ μηδὲν τῶν εἰς αὐτάρκειαν αὐτοῖς συντελούντων παραλελοιπότων. καὶ οἱ ἡρακλεῶται τὸν εἰρημένον τρόπον τῆς παλαιᾶς εὐγενείας τε καὶ πολιτείας ἐπελαμβάνοντο. Σέλευκος δὲ τοῖς κατορθωμένοις κατὰ Λυσιμάχου ἐπαρθεὶς, ἐς τὴν μακεδονίαν διαβαίνειν ὥρμητο, πόθον ἔχων τῆς πατρίδος, ἐξ ἧς σὺν Ἀλεξάν-

δρῳ ἐσχάτευτο· κἀκεῖ τὸν βίον τὸ λεῖπον διανύσαι, γηραιὸς ἤδη ὢν, διανοούμενος, τὴν δὲ ἀρχὴν Ἀντιγόνῳ παραθέσθαι τῷ παιδί. Πτολεμαῖος δὲ ὁ Κεραυνὸς, τῶν Λυσιμάχου πραγμάτων ὑπὸ Σελεύκῳ γεγενημένων, καὶ αὐτὸς ὑπ' αὐτὸν ἐτέλει, οὐχ ὡς αἰχμάλωτος, παρορώμενος, ἀλλ' οἷα δὴ παῖς βασιλέως, τιμῆς τε καὶ προνοίας ἀξιούμενος· οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ὑποσχέσεσι λαμπρυνόμενος, ἃς αὐτῷ Σέλευκος προὔτεινεν, εἰ τελευτήσειεν ὁ γεννησάμενος, τὴν Αἴγυπτον, τὴν πατρῴαν οὖσαν ἀρχὴν, καταγαγεῖν. ἀλλ' ὁ μὲν διὰ τῆς κηδεμονίας ἠξιοῦτο· κακὸν δὲ ἄρα αἱ εὐεργεσίαι οὐδὲν ἐβελτίουν. ἐπιβουλὴν γὰρ συστήσας, προσπεσὼν τὸν εὐεργέτην ἀναιρεῖ, καὶ ἵππου ἐπιβὰς, πρὸς Λυσιμαχίαν φεύγει· ἐν ᾗ διάδημα περιθέμενος, μετὰ λαμπρᾶς δορυφορίας κατέβαινεν εἰς τὸ στράτευμα, δεχομένων αὐτὸν ὑπὸ τῆς ἀνάγκης, καὶ βασιλέα καλούντων οἳ πρότερον Σελεύκῳ ὑπήκουον. Ἀντίγονος δὲ ὁ Δημητρίου, τὰ συνενεχθέντα μαθὼν, ἐπὶ Μακεδονίαν διαβαίνειν ἐπεχείρει, πεζῷ καὶ νηΐτῃ στρατεύματι προφθάσαι σπεύδων τὸν Πτολεμαῖον. ὁ δὲ Πτολεμαῖος τὰς Λυσιμάχου νῆας ἔχων, ἀπήντα καὶ ἀντιπαρετάττετο. ἦσαν δὲ ἐν αὐταῖς ἄλλαι τε καὶ τῆς ἡρακλείας αἱ μετάπεμπτοι, ἑξήρεις τε καὶ πεντήρεις καὶ ἄφρακτοι, καὶ ὀκτήρης μία ἡ λεοντοφόρος καλουμένη, ἡ μεγέθους ἕνεκα καὶ κάλλους ἥκουσα εἰς θαῦμα. ἐν ταύτῃ γὰρ ρʹ μὲν ἄνδρες ἕκαστον στοῖχον ἤρεττον, ὡς ωʹ ἐκ θατέρου μέρους γενέσθαι, ἐξ ἑκατέρων δὲ χιλίους καὶ ἑξακοσίους. οἱ δὲ ἀπὸ τῶν καταστρωμάτων μαχησόμενοι, χίλιοι καὶ διακόσιοι, καὶ κυβερνῆται δύο. τῆς οὖν συμβολῆς γενομένης, κρατεῖ Πτολεμαῖος, τὸ ναυτικὸν τρεψάμενος τοῦ Ἀντιγόνου, ἀνδρειότερον τῶν ἄλλων ἀγωνισαμένων αἳ ἦσαν ἐξ ἡρακλεώτιδος. αὐτῶν δὲ τῶν ἡρακλεωτίδων τὸ ἐξαίρετον ἔφερεν ἡ λεοντοφόρος ὀκτήρης. οὕτω κακῶς Ἀντίγονος τῷ στόλῳ πράξας, εἰς τὴν Βοιωτίαν ἀνεχώρησεν. Πτολεμαῖος δὲ

ἐπὶ μακεδονίαν διέβη, καὶ βεβαίως εἶχεν τὴν ἀρχήν. αὐτίκα γοῦν τὴν οἰκείαν μᾶλλον ἐκφαίνων σκαιότητα, Ἀρσινόην μέν, ὡς πάτριον τοῦτο τοῖς αἰγυπτίοις, τὴν ἀδελφὴν γαμεῖ· τοὺς ἐκ Λυσιμάχου δὲ παῖδας αὐτῇ γεγεννημένους ἀναιρεῖ. μεθ' οὓς κἀκείνην τῆς βασιλείας ἐξεκήρυξεν· καὶ πολλὰ καὶ παράνομα ἐν δυσὶ διαπραξάμενος ἔτεσι, γαλατικοῦ μέρους τῆς πατρίδος μετανασάντος διὰ λιμόν, καὶ μακεδονίαν καταλαβόντων, καὶ εἰς μάχην αὐτῷ συναψάντων, ἀξίως τῆς ὠμότητος καταστρέφει τὸν βίον, διασπαραχθεὶς ὑπὸ τῶν γαλατῶν. ζῶν γὰρ ἐλήφθη, τοῦ ἐλέφαντος ἐν ᾧ ὠχεῖτο, τρωθέντος καὶ καταβαλόντος αὐτόν. Ἀντίγονος δὲ ὁ Δημητρίου ἡττηθεὶς τῷ ναυτικῷ, Πτολεμαίου ἀνῃρημένου, τὴν μακεδόνων λαμβάνει ἀρχήν. ὁ δὲ Σελεύκου Ἀντίοχος πολλοῖς πολέμοις, εἰ καὶ μόλις καὶ οὐδὲ πᾶσαν ὅμως ἀνασωσάμενος τὴν πατρῴαν ἀρχήν, πέμπει στρατηγὸν Πατροκλέα σὺν ἐκστρατεύματι εἰς τὴν ἐπὶ τάδε τοῦ Ταύρου. ὁ δὲ Ἑρμογένην προσαιρεῖται τὸ γένος ἀσπένδιον, ὃς ἐπί τε πόλεις ἄλλας καὶ ἐπὶ τὴν ἡράκλειαν ὥρμητο εἰς βλάβην. τῶν δὲ ἡρακλεωτῶν πρὸς αὐτὸν διαπρεσβευσαμένων, τῆς χώρας ἀναχωρεῖ, καὶ φιλίαν συντίθεται ἐπὶ τὴν βιθυνίαν διὰ τῆς φρυγίας τραπόμενος. ἐνεδρευθεὶς δὲ ὑπὸ τῶν βιθυνῶν, διεφθάρη τε αὐτὸς καὶ ἡ σὺν αὐτῷ στρατιά, ἀνδρὸς ἔργα τὸ καθ' ἑαυτὸν εἰς πολεμίους ἐπιδειξάμενος. διὰ ταῦτα δὴ ἐπιστρατεύειν ἐγνωκότος Ἀντιόχου κατὰ βιθυνῶν, ὁ τούτων βασιλεὺς Νικομήδης διαπρεσβεύεται πρὸς ἡράκλειαν, συμμαχίαν αἰτεῖ, καὶ τυγχάνει τῆς σπουδῆς, ἐν ὁμοίοις καιροῖς καὶ χρείαις τὴν ἀμοιβὴν ὑποσχόμενος. ἐν τούτῳ δὲ ἡρακλεῶται τήν τε κίερον καὶ τὴν τῖον ἀνεσώσαντο, καὶ τὴν θυνίδα γῆν, πολλὰ τῶν χρημάτων δαπανήσαντες· τὴν δὲ Ἄμαστριν (ἦν γὰρ καὶ αὐτὴ μετὰ τῶν ἄλλων ἀφῃρημένη) καὶ πολέμῳ καὶ χρήμασι βουληθέντες τέως ἀναλαβεῖν αὐτήν, οὐ κατώρθωσαν· τοῦ κατέχοντος αὐτὴν Εὐμένους, Ἀριοβαρζάνῃ τῷ Μιθριδάτου παιδὶ

προῖκα μᾶλλον παραδοῦναι ταύτην, ἢ παρέχοισι χρήματα τοῖς ἡρακλεώταις, διὰ τὸ τῆς ὀργῆς ὑπαχθέντος ἀλόγιστον. ὑπὸ δὲ τοὺς αὐτοὺς χρόνους ἐκδέχεται τοὺς ἡρακλεώτας ὁ πρὸς Ζιποίτην τὸν Βιθυνὸν πόλεμος, ὃς τῆς Θυνιακῆς ἐπῆρχεν Θρᾴκης. ἐν ᾧ πολέμῳ πολλοὶ τῶν ἡρακλεωτῶν γενναίως ἀνδρισάμενοι κατεκόπησαν· καὶ νικᾷ μὲν κατὰ κράτος ὁ Ζιποίτης, συμμαχίδος δὲ δυνάμεως τοῖς ἡρακλεώταις ἐπελθούσης, φυγῇ τὴν νίκην καταισχύνει. οἱ δὲ ἡττημένοι, τοὺς σφετέρους νεκροὺς ἀδεῶς ἀναλαβόντες καὶ καύσαντες, εἶτα καὶ πάντων κύριοι περὶ ὧν ἦν ὁ πόλεμος, καταστάντες, καὶ τὰ ὀστᾶ τῶν ἀνῃρημένων ἀνακομίσαντες εἰς τὴν πόλιν, ἐπιφανῶς ἐν τῷ τῶν ἀριστέων ἔθαψαν μνήματι. κατὰ δὲ τοὺς αὐτοὺς χρόνους, Ἀντιόχῳ τῷ Σελεύκου καὶ Ἀντιγόνῳ τῷ Δημητρίου μεγάλων ἑκατέρωθεν στρατευμάτων ἀντιπαρατατλομένων, κινεῖται ὁ πόλεμος καὶ χρόνον συχνὸν κατέτριψεν· συνεμάχει δὲ τῷ μὲν ὁ τῆς Βιθυνίας βασιλεὺς Νικομήδης, Ἀντιόχῳ δὲ πολλοὶ ἕτεροι. οὔπω δὲ συρραγεὶς Ἀντίοχος Ἀντιγόνῳ, τὸν πρὸς Νικομήδην χειρίζεται πόλεμον. ὁ δὲ Νικομήδης ἀλλαχόθεν τε δυνάμεις ἀθροίζει, καὶ συμμαχεῖν πρὸς ἡρακλεώτας διαπρεσβευσάμενος, τριήρεις τρισκαίδεκα συμμάχους λαμβάνει· καὶ λοιπὸν ἀντικαθίσταται τῷ τοῦ Ἀντιόχου στόλῳ. ἐπὶ χρόνον δέ τινα ἀντικαταστάντες ἀλλήλοις, οὐδέτεροι μάχης ἦρξαν, ἀλλ' ἄπρακτοι διελύθησαν. ἐπεὶ δὲ γαλάται πρὸς τὸ Βυζάντιον ἧκον καὶ τὴν πλείστην αὐτοῦ ἐδῄωσαν, τῷ πολέμῳ ταπεινωθέντες οἱ ἐν Βυζαντίῳ πέμπουσι πρὸς τοὺς συμμάχους, δεόμενοι ὠφελείας. καὶ παρέσχον μὲν πάντες ὡς εἶχον ἰσχύος, παρέσχον δὲ καὶ οἱ τῆς ἡρακλείας. τοσοῦτον γὰρ ἡ πρεσβεία ᾔτει, χρυσοῦς χιλίους. μετ' οὐ πολὺ δὲ Νικομήδης τοὺς γαλάτας, οἷς ἡ καταδρομὴ τῶν βυζαντίων ἐγεγένητο, πολλάκις μὲν ἐπιχειρήσαντας τῇ ἀσίᾳ περαιωθῆναι, τοσαυτάκις δὲ ἀποτυχόντας, οὐκ ἀνεχομένων τῶν περὶ

ξιν Βυζαντίων, ἐπὶ συνθήκαις ὅμως διασκευάζει περαιωθῆναι. αἱ δὲ συνθῆκαι, Νικομήδει μὲν καὶ τοῖς ἐκγόνοις ἀεὶ φίλα φρονεῖν τοὺς βαρβάρους, καὶ τῆς γνώμης τοῦ Νικομήδους χωρὶς, μηδενὶ συμμαχεῖν τῶν πρὸς αὐτοὺς διαπρεσβευομένων· ἀλλ' εἶναι φίλους μὲν τοῖς φίλοις, πολεμίους δὲ τοῖς οὐ φιλοῦσι. συμμαχεῖν δὲ καὶ Βυζαντίοις, εἴπου δέησοι· καὶ Τιανοῖς δὲ καὶ Ἡρακλεώταις καὶ Καλχηδονίοις καὶ Κιερανοῖς καί τισιν ἑτέροις ἐθνῶν ἄρχουσιν. ἐπὶ ταύταις μὲν ταῖς συνθήκαις Νικομήδης τὸ Γαλατικὸν πλῆθος εἰς Ἀσίαν διαβιβάζει· ὧν ἐπιφανεῖς μὲν ἐπὶ τὸ ἄρχειν, ἑπτακαίδεκα τὸν ἀριθμὸν ἦσαν· οἱ δὲ καὶ αὐτῶν τούτων προκεκριμένοι καὶ κορυφαῖοι Λεωννώριος ἤστην καὶ Λουτούριος. αὕτη τοίνυν τῶν Γαλατῶν ἡ ἐπὶ τὴν Ἀσίαν διάβασις, κατ' ἀρχὰς μὲν ἐπὶ κακῷ τῶν οἰκητόρων προελθεῖν ἐνομίσθη, τὸ δὲ τέλος ἔδειξεν ἀποκριθὲν πρὸς τὸ συμφέρον. τῶν γὰρ βασιλέων τὴν τῶν πόλεων δημοκρατίαν ἀφελεῖν σπουδαζόντων, αὐτοὶ μᾶλλον ταύτην ἐβεβαίουν, ἀντικαθιστάμενοι τοῖς ἐπιτιθεμένοις. Νικομήδης δὲ κατὰ Βιθυνῶν πρῶτον συμμαχούντων αὐτῷ καὶ τῶν ἐξ Ἡρακλείας τοὺς βαρβάρους ἐξοπλίσας, τῆς τε χώρας ἐκράτησεν καὶ τοὺς ἐνοικοῦντας κατέκοψεν, τὴν ἄλλην λείαν τῶν Γαλατῶν ἑαυτοῖς διανειμαμένων. οὗτοι δὲ πολλὴν ἐπελθόντες χώραν, αὖθις ἀνεχώρησαν, καὶ τῆς αἱρεθείσης αὐτοῖς ἀπετέμοντο τὴν νῦν Γαλατίαν καλουμένην, εἰς τρεῖς μοίρας ταύτην διανείμαντες. καὶ τοὺς μὲν, Τρογμοὺς ὀνομάσαντες, τοὺς δὲ, Τολοστοβογίους, τοὺς δὲ, Τεκτοσάγας. ἐδείμαντο δὲ πόλεις, Τρογμοὶ μὲν Ἄγκυραν, Τολοστοβόγιοι δὲ, Ταβίαν· Τεκτόσαγες δὲ, Πισινοῦντα. ὁ δὲ Νικομήδης εἰς λαμπρὰν εὐδαιμονίαν ἀρθεὶς, πόλιν ἑαυτοῦ ὁμώνυμον ἀνεγείρει ἀντικρὺ Ἀστακοῦ. τὴν Ἀστακὸν δὲ Μεγαρέων ᾤκησαν ἄποικοι, Ὀλυμπιάδος ἱσταμένης ιζ', Ἀστακὸν ἐπίκλην κατὰ χρησμὸν θέμενοι, ἀπό τινος τῶν λεγομένων Σπαρτῶν καὶ γηγενῶν τῶν ἀπο-

χρόνων τῶν ἐν θήβαις, Ἀστακοῦ τὴν κλῆσιν, ἀνδρὸς γενναίου καὶ μεγαλόφρονος. αὕτη πολλὰς ἐπιθέσεις παρά τε τῶν ὁμορούντων ὑποστᾶσα, καὶ πολέμοις πολλάκις ἐκτρυχωθεῖσα, ἀθηναίων αὐτὴν μετὰ μεγαρέας ἐπῳκηκότων, ἔληξέν τε τῶν συμφορῶν καὶ ἐπὶ μέγα δόξης καὶ ἰσχύος ἐγένετο, Δυδαλσοῦ τηνικαῦτα τὴν βιθυνῶν ἀρχὴν ἔχοντος. οὗ τελευτήσαντος, ἄρχει Βοτείρας, ζήσας ς´ καὶ ο´ ἔτη. τοῦτον διαδέχεται Βᾶς ὁ υἱός, ὃς καὶ Κάλαντον Ἀλεξάνδρου στρατηγὸν, καίτοιγε λίαν παρεσκευασμένον πρὸς τὴν μάχην, κατηγωνίσατο, καὶ τῆς βιθυνίας παρεσκεύασε τοὺς μακεδόνας ἀποσχέσθαι. τούτῳ βίος μὲν ἐγεγόνει ἐτῶν α´ καὶ ο´· ὧν ἐβασίλευσεν ν´. οὗ παῖς, τῆς ἀρχῆς διάδοχος, Ζιποίτης, λαμπρὸς ἐν πολέμοις γεγονὼς, καὶ τοὺς Λυσιμάχου στρατηγοὺς, τὸν μὲν, ἀνελὼν, τὸν δὲ ἐπὶ μήκιστον τῆς οἰκείας ἀπελάσας ἀρχῆς· ἀλλὰ καὶ αὐτὸν Λυσίμαχον· εἶτα καὶ Ἀντιόχου τοῦ παιδὸς Σελεύκου ἐπικρατέστερος γεγονὼς, τοῦ τε τῆς ἀσίας βασιλεύοντος καὶ τοῦ μακεδόνων· κτίζει πόλιν ὑπὸ τῷ λυπέρῳ ὄρει, τῇ αὐτοῦ κλήσει ἐπώνυμον. οὗτος βιοὺς μὲν ἔτη ἓξ καὶ ἑβδομήκοντα, κρατήσας δὲ τῆς ἀρχῆς ὀκτὼ καὶ τεσσαράκοντα, καταλείπει παῖδας τέσσαρας. τούτων ὁ πρεσβύτερος τῶν παίδων Νικομήδης διαδέχεται, τοῖς ἀδελφοῖς οὐκ ἀδελφὸς ἀλλὰ δήμιος γεγονώς. ἐκρατύνατο μέντοι καὶ οὗτος τὴν βιθυνῶν ἀρχήν· μάλιστά γε τοὺς γαλάτας ἐπὶ τὴν ἀσίαν διαπεραιωθῆναι συναράμενος· καὶ πόλιν, ὡς προείρηται, τὴν αὐτοῦ προσηγορίαν ἀνέστησε φέρουσαν. οὐ πολλῷ δὲ ὕστερον χρόνῳ πόλεμος ἀνερράγη βυζαντίοις πρὸς καλατιανοὺς (ἄποικοι δὲ οὗτοι ἡρακλεωτῶν ἦσαν) καὶ πρὸς ἰστριανοὺς, περὶ τόμεως τοῦ ἐμπορείου, ὃ τοῖς καλατιανοῖς ὅμορον ἦν· μονοπώλιον τοῦτο διανοουμένων κατασκευάσαι τῶν καλατιανῶν. διεπρεσβεύοντο οὖν πρὸς ἡρακλεώτας ἐπὶ συμμαχίᾳ ἑκάτεροι. οἱ δὲ πολεμικὴν μὲν ῥοπὴν οὐδετέρῳ ἔνεμον μέρει,

διαλλακτηρίους δὲ ἄνδρας ἑκατέροις ἀπέστελλον· κἂν ἄπρα-
κτος αὐτῶν ἡ σπουδὴ τότε γέγονεν. πολλὰ δὲ οἱ τῆς καλλατί-
δος ὑπὸ τῶν πολεμίων παθόντες, ὕστερον εἰς διαλύσεις ἦλ-
θον, ἀπὸ ταύτης τῆς συμφορᾶς οὐκέτι σχεδὸν ἀναλαβεῖν
αὑτοὺς δυνηθέντες. οὐ πολλοῦ δὲ πάνυ ῥυέντος χρόνου, ὁ τῶν
βιθυνῶν βασιλεὺς Νικομήδης, ἐπεὶ ὁ μὲν ἐκ προτέρας αὐτῷ
γάμου γεγονὼς παῖς Ζήλας φυγὰς ἦν πρὸς τὸν τῶν ἀρμε-
νίων βασιλέα, ταῖς τῆς μητρυιᾶς Ἐταζέτας μηχαναῖς ἐλα-
θεὶς, οἱ δὲ ἐκ ταύτης αὐτῷ γεγονότες ἐνηπίαζον· πρὸς τῷ τε-
λευτᾶν γεγονὼς, κληρονόμους μὲν τοὺς ἐκ τῆς δευτέρας γυ-
ναικὸς γράφει παῖδας, ἐπιτρόπους δὲ Πτολεμαῖον καὶ Ἀντί-
γονον, καὶ τὸν δῆμον τῶν βυζαντίων καὶ δὴ καὶ τῶν ἡρακλεω-
τῶν καὶ τῶν κιανῶν ἐφίστησιν. ὁ μέντοι Ζήλας μετὰ δυνά-
μεως ἣν αὐτῷ τῶν γαλατῶν οἱ τολοστόβογιοι θάρσους ἐπλήρουν,
ἐπὶ τὴν βασιλείαν κατῄει. βιθυνοὶ δὲ τὴν ἀρχὴν σώζειν
τοῖς νηπίοις σπουδάζοντες, τὴν μὲν τούτων μητέρα ἀδελφῷ
συνοικίζουσι τῷ Νικομήδους, αὐτοὶ δὲ στράτευμα παρὰ τῶν εἰ-
ρημένων ἐπιτρόπων λαβόντες, ὑπέμενον τὸν Ζήλαν. συχναῖς
δὲ μάχαις καὶ μεταβολαῖς ἑκάτεροι ἀποχρησάμενοι, τὸ τε-
λευταῖον κατέστησαν εἰς διαλύσεις, ἡρακλεωτῶν ἐν ταῖς μά-
χαις ἀριστευόντων, κἀν ταῖς συμβάσεσι τὸ συμφέρον κατα-
πραττόντων. διὸ γαλάται ὡς ἐχθρὰν τὴν ἡράκλειαν κα-
τέδραμον, ἕως κάλλητος ποταμοῦ· καὶ πολλῆς κύριοι γεγο-
νότες λείας, οἴκαδε ἀνεχώρησαν. βυζαντίοις δὲ Ἀντιόχου πο-
λεμοῦντος, τριήρεσι συνεμάχησαν τεσσαράκοντα οἱ ἡρα-
κλεῶται, καὶ τὸν πόλεμον παρεσκεύασαν μέχρις ἀπειλῶν
προκόψαι. συνέβη δὲ μετ᾽ οὐ πολὺ ἐξ ἀνθρώπων Ἀριοβαρ-
ζάνην γενέσθαι, παῖδα Μιθριδάτην καταλιπόντα, καὶ ἐν
διαφορᾷ πρὸς τοὺς γαλάτας γεγονότα. δι᾽ ἣν αἰτίαν κατα-
φρονήσαντες τοῦ παιδὸς οὗτοι, τὴν αὐτοῦ βασιλείαν ἐσίνοντο.

καὶ ἀπορίας αὐτοὺς καταλαβούσης, ἀνελάμβανον οἱ ἀπὸ τῆς ἡρακλείας, σῖτον εἰς ἀμισὸν πέμποντες, ἐξ ἧς ῥᾷον ἦν τοὺς τοῦ Μιθριδάτου σιτηγεῖν ἑαυτοὺς, καὶ ἐξακεῖσθαι τὴν ἔνδειαν. διὰ ταῦτα πάλιν οἱ γαλάται εἰς τὴν ἡρακλεῶτιν ἔπεμψαν στράτευμα, καὶ ταύτην κατέτρεχον, μέχρις ἂν οἱ ἡρακλεῶται διεπρεσβεύσαντο πρὸς αὐτούς. Νύμφις δὲ ἦν ὁ ἱστορικὸς ὁ κορυφαῖος τῶν πρέσβεων· ὃς τὸν μὲν στρατὸν ἐν τῷ κοινῷ χρυσοῖς πεντακισχιλίοις, τοὺς δὲ ἡγεμόνας ἰδίᾳ διακοσίοις ὑποθεραπεύσας, τῆς χώρας ἀπαναστῆναι παρεσκεύασεν. Πτολεμαῖος δὲ ὁ τῆς αἰγύπτου βασιλεὺς εἰς ἄκρον εὐδαιμονίας ἀναβὰς, λαμπροτάταις μὲν δωρεαῖς εὐεργετεῖν τὰς πόλεις προήγετο· ἔπεμψε δὲ καὶ τοῖς ἡρακλεώταις ἀρτάβας πυροῦ πεντακοσίας, καὶ νεὼν αὐτοῖς προκοννησίας πέτρας ἐν τῇ ἀκροπόλει Ηρακλέος ἀνεδείματο.

Μέχρι τούτου φθάσας ὁ συγγραφεὺς, εἰς τὴν τῶν ῥωμαίων ἐπικράτειαν τὴν ἐκβολὴν ποιεῖται· ὅθεν τε γένους ἔφυσαν, καὶ τίνα τρόπον τῆς ἰταλίας ἐνταῦθα κατῴκησαν· ὅσα τε εἰς τὴν τῆς ῥώμης κτίσιν προὔλαβέν τε καὶ ἐπράχθη· καὶ τῶν ἐπαρξάντων αὐτῶν ἐπιτρέχων, καὶ πρὸς οὓς πολέμοις διηγωνίσαντο· καὶ τήν τε τῶν βασιλέων κατάστασιν καὶ τὴν εἰς ὑπάτους τῆς μοναρχίας μεταβολήν· ὅπως τε ὑπὸ γαλατῶν ῥωμαῖοι ἡττήθησαν· καὶ ἥλω ἂν ἡ πόλις, εἰ μὴ Κάμιλος ἐπιβοηθήσας, τὴν πόλιν ἐρρύσατο. ὅπως τε ἐπὶ τὴν ἀσίαν Ἀλεξάνδρῳ διαβαίνοντι, καὶ γράψαντι ἢ κρατεῖν, ἐὰν ἄρχειν δύνωνται, ἢ τοῖς κρείττοσιν ὑπείκειν· στέφανον χρυσοῦν ἀπὸ ἱκανῶν ταλάντων ῥωμαῖοι ἐξέπεμψαν. καὶ ὡς πρὸς ταραντίνους καὶ Πύρρον τὸν ἠπειρώτην συμμαχοῦντα τούτοις ἐπολέμησαν· καὶ τὰ μὲν παθόντες, τὰ δὲ κακῶς τοὺς πολεμίους διαθέμενοι, ταραντίνους μὲν ὑπηγάγοντο, Πύρρον δὲ τῶν τῆς ἰταλίας ἀπήλασαν. ὅσα τε πρὸς καρχηδονίους καὶ Ἀννίβαν ῥωμαῖοι ἐ-

περιέχει· καὶ ὅσα πρὸς ἴβηρας ἄλλοις τε καὶ Σκιπίωνι κατωρθώθη· καὶ ὡς παρὰ τῶν ἰβήρων βασιλεὺς ψηφισθεὶς, οὐκ ἐδέξατο· ὅπως τε καταπολεμηθεὶς ἔφυγεν Αννίβας· καὶ ὡς πέραν τοῦ ἰονίου ῥωμαῖοι διέβησαν· καὶ ὡς Περσεὺς ὁ Φιλίππου τὴν μακεδόνων ἀρχὴν ἐκδεξάμενος, καὶ τὰς συνθήκας τὰς πρὸς τοῦ αὐτοῦ πατέρα ῥωμαίοις γεγενημένας νεότητι κινῶν κατεπολεμήθη, Παύλου τὸ κατ' αὐτὸν διαστήσαντος τρόπαιον· ὅπως τε πρὸς Αντίοχον τὸν συρίας καὶ κομαγήνης καὶ τῆς ἰουδαίας βασιλέα δυσὶ μάχαις νικήσαντες, τῆς εὐρώπης ἐξέβαλον. τὰ μὲν οὖν περὶ τῆς ῥωμαϊκῆς ἀρχῆς μέχρι τοῦδε διεισιν ὁ συγγραφεύς· ἀναλαβὼν δὲ, γράφει ὅπως ἡρακλεῶται διαπρεσβευσάμενοι πρὸς τοὺς τῶν ῥωμαίων στρατηγοὺς ἐπὶ τὴν ἀσίαν διαβεβηκότας, ἀσμένως τε ἀπεδέχθησαν, καὶ ἐπιστολῆς φιλόφρονος μὲν ἔτυχον, Ποπλίου Αἰμυλίου ταύτην ἀποστείλαντος, ἐν ᾗ φιλίαν τε πρὸς αὐτοὺς τῆς συγκλήτου βουλῆς ὑπισχνεῖτο καὶ τὰ ἄλλα προνοίας τε καὶ ἐπιμελείας, ἐπειδὰν τινος αὐτῶν δέοιντο, μηδεμιᾶς ὑστερεῖσθαι· ὕστερον δὲ καὶ πρὸς Κορνήλιον Σκιπίωνα τὸν τὴν λιβύην ῥωμαίοις κτησάμενον διαπέμπουσι πρεσβείαν, τὴν ὡμολογημένην φιλίαν ἐπικυροῦντες. μετὰ ταῦτα δὲ πάλιν, πρὸς τὸν αὐτὸν διαπρεσβεύονται, διαλλάττειν πρὸς ῥωμαίους ἀξιοῦντες τὸν βασιλέα Αντίοχον· καὶ ψήφισμα πρὸς αὐτὸν ἔγραψαν, παραινοῦντες αὐτὸν τὴν πρὸς ῥωμαίους διαλύσασθαι ἔχθραν. ὁ δὲ Κορνήλιος Σκιπίων ἀντεπιστέλλων τοῖς ἡρακλεώταις, ἐπιγράφει οὕτως, Σκιπίων, στρατηγὸς ἀνθύπατος ῥωμαίων, ἡρακλεωτῶν τῇ βουλῇ καὶ τῷ δήμῳ χαίρειν. ἐν ταύτῃ τήν τε πρὸς αὐτοὺς εὔνοιαν ἐπιβεβαιῶν, καὶ ὡς διαλύσαιντο ῥωμαῖοι τὴν πρὸς Αντίοχον μάχην. τὰ αὐτὰ δὲ Λευκίῳ Πόπλιος Κορνήλιος Σκιπίων ὁ ἀδελφὸς καὶ στρατηγὸς τοῦ ναυτικοῦ, τοῖς ἡρακλεώταις διαπρεσβευσαμένοις ἀντέγραψεν. μετ' οὐ πολὺ δὲ πάλιν, εἰς

μάχην Ἀντίοχος ῥωμαίοις κατέστη· καὶ ἀνὰ κράτος ἡττηθείς, ἐπὶ συνθήκαις διελύσατο τὴν ἔχθραν· αἳ καὶ τῆς ἀσίας αὐτὸν ἁπάσης ἀπεῖργον, καὶ τοὺς ἐλέφαντας καὶ τῶν νηῶν συναφῃροῦντο τὸν στόλον, τῆς κομμαγηνῆς αὐτῷ καὶ τῆς ἰουδαίας εἰς ἀρχὴν ὑπολειπομένων. ἡ δὲ τῶν ἡρακλεωτῶν πόλις πρὸς τοὺς ἐκπεμπομένους παρὰ τῶν ῥωμαίων τῶν στρατηγῶν διαδόχους τὰ αὐτά τε διεπρεσβεύετο, καὶ τῇ ὁμοίᾳ ἀντεδεξιοῦτο εὐνοίᾳ καὶ φιλοφρονήσει· καὶ τέλος, συνθῆκαι προῆλθον ῥωμαίοις τε καὶ ἡρακλεώταις, μὴ φίλους εἶναι μόνον, ἀλλὰ καὶ συμμάχους ἀλλήλοις καθ' ὧν τε καὶ ὑπὲρ ὧν δεηθεῖεν ἑκάτεροι· καὶ χαλκοῖ πίνακες δύο τὰς ὁμολογίας ἴσας καὶ ὁμοίας ἔφερον· ὧν ὁ μὲν παρὰ ῥωμαίοις ἐν τῷ κατὰ τὸ καπιτώλιον ἱερῷ τοῦ διὸς καθηλώθη, ὁ δὲ κατὰ τὴν ἡράκλειαν, καὶ αὐτὸς ἐν τῷ τοῦ διὸς ἱερῷ. Ταῦτα διεξελθὼν ὁ συγγραφεὺς κατὰ τὸ ιγ΄ καὶ ιδ΄ τῆς ἱστορίας, εἰς τὴν ιε΄ εἰσβαλών, διηγεῖται ὅπως Προυσίας ὁ βιθυνῶν βασιλεύς, δραστήριος ὢν καὶ πολλὰ πράξας, μετὰ τῶν ἄλλων καὶ κίερον, πόλιν ἡρακλεωτῶν οὖσαν, ὑφ' ἑαυτὸν ἔθετο τῷ πολέμῳ, ἀντὶ κίερου προυσιάδα καλέσας. εἷλεν δὲ καὶ τὴν τῖον, καὶ αὐτὴν ὑπήκοον αὐτοῖς οὖσαν, ὥστε ἐκ θαλάσσης εἰς θάλασσαν τὴν ἡράκλειαν περιγράψαι. ἐφ' αἷς κἀκείνην κραταιῶς ἐπολιόρκει· καὶ πολλοὺς μὲν τῶν πολιορκουμένων ἀπέκτεινεν, ἐγγὺς δὲ ἂν καὶ ἡ πόλις τοῦ ἁλῶναι κατέστη, εἰ μὴ ἐπὶ τῆς κλίμακος ἀναβαίνων Προυσίας, λίθῳ βαλόντος ἑνὸς τῶν ἀπὸ τῆς ἐπάλξεως, συνετρίβη τὸ σκέλος, καὶ τὴν πολιορκίαν τὸ πάθος διέλυσεν. φοράδην γὰρ ὁ βληθείς, οὐκ ἄνευ ἀγῶνος, ὑπὸ τῶν βιθυνῶν ἀνακομισθείς, εἰς τὰ οἰκεῖα ἀνέστρεψεν. κἀκεῖ βιοὺς ἔτη οὐ πολλά, καὶ χωλὸς καὶ ὢν καὶ καλούμενος, τὸν βίον κατέστρεψεν. οἱ δὲ ὑπὲρ τὸν πόντον γαλάται, οὔπω τῶν ῥωμαίων εἰς τὴν ἀσίαν διαβεβηκότων, πόθον ἔχοντες πεῖραν λαβεῖν τῆς θαλάσσης, περιελεῖν ἐπεχείρουν τὴν

ἡ ἡράκλεια· καὶ οὐ χαλεπὸν ἐνόμιζον. πολὺ γὰρ τῆς παλαιᾶς ῥώμης ὑφεῖτο, καὶ πρὸς τὸ καταφρονούμενον ὑπέρρει. στρατεύουσι δὴ κατ' αὐτῆς ἁπάσαις ταῖς δυνάμεσιν, οὐδὲ αὐτῆς συμμάχων ἀμελούσης, ἀλλ' εἰς ὅσα παρεῖχεν ὁ καιρὸς, παρασκευαζομένης. ἐπολιορκεῖτο μὲν οὖν αὕτη, καὶ χρόνος ἐπεί βετο, ὃς τοὺς γαλάτας εἰς ἔνδειαν τῶν ἀναγκαίων συνήλαυνεν. θυμῷ γὰρ καὶ οὐ παρασκευῇ τῇ δεούσῃ γαλάτης ἀνὴρ τὸν πόλεμον διαφέρειν οἶδεν. πρὸς οὖν συλλογὴν τῶν ἐπιτηδείων τὸ στρατόπεδον ἀπολελοιπότων, ἐκδραμόντες οἱ τῆς πόλεως καὶ ἀδοκήτοις ἐπιπεσόντες, αὐτό τε εἷλον καὶ πολλοὺς ἀνεῖλον. καὶ τοὺς ἐπὶ τῆς χώρας σκεδασθέντας, οὐ χαλεπῶς συνελάμβανον· ὡς μηδὲ τὴν γ' μοῖραν τοῦ γαλατικοῦ στρατεύματος εἰς γαλατίαν ἀναστρέψαι. ἐκ δὲ τοῦ κατορθώματος πάλιν εἰς τὴν προτέραν εὔκλειαν καὶ εὐδαιμονίαν ἐλπίδας ἐλάμβανον ἀναβιῶναι. ῥωμαίοις δὲ πρὸς μάρσους τε καὶ πελιγνοὺς καὶ μαρρουκίνους (ἔθνη δέ εἰσι ταῦτα ὑπὲρ λιβύης κατῳκημένα γαδείρων ὅμορα) δυσὶ τετρήρεσι καταφράκτοις ἡρακλεῶται συνεμάχησαν. καὶ συγκατορθώσαντες τὸν πόλεμον, καὶ πολλῶν ἀριστείων ἀξιωθέντες, ἑνδεκάτῳ ἔτει πρὸς τὴν πατρίδα ἀνεκομίσθησαν. Μετὰ ταῦτα δὲ ὁ πρὸς ῥωμαίους βαρὺς Μιθριδάτῃ τῷ πόντου βασιλεῖ συνέστη πόλεμος, φαινομένην λαβὼν αἰτίαν, τὴν τῆς καππαδοκίας κατάληψιν. ταύτης γὰρ, δι' ἀπάτης καὶ ὅρκων συμβατηρίων, τὸν ἀδελφιδοῦν Ἀριαράθην συλλαβὼν ὁ Μιθριδάτης, αὐτοχειρίᾳ ἀποσφάξας, ἐκράτησεν. παῖς δὲ ὁ Ἀριαράθης ἐκ τῆς ἀδελφῆς τοῦ Μιθριδάτου Ἀριαράθῳ γεγόνει. φονικώτατος δὲ ἐκ παιδὸς ὁ Μιθριδάτης ἦν. τὴν γὰρ ἀρχὴν τρισκαιδεκαέτης παραλαβὼν, μετ' οὐ πολὺ τὴν μητέρα κοινωνὸν αὐτῷ παρὰ τοῦ πατρὸς τῆς βασιλείας καταλειφθεῖσαν, δεσμωτηρίῳ καθειργὼν, βίᾳ καὶ χρόνῳ ἐξανάλωσεν· καὶ τὸν ἀδελφὸν ἀπέκτεινεν. κατεστρέψατο δὲ πολέμῳ

καὶ τοὺς περὶ τὸν φᾶσιν βασιλεῖς ἕως τῶν κλιμάτων τῶν ὑπὲρ τὸν καύκασον, καὶ τὴν ἀρχὴν ηὔξησεν. καὶ ἐπὶ μέγα ἀλαζονείας ἐξώγκωτο. δι' ἃ μᾶλλον ῥωμαῖοι τὴν αὐτοῦ διάνοιαν ὕποπτον ποιούμενοι, τοῖς σκυθῶν βασιλεῦσιν ἐψηφίσαντο τὰς πατρῴας αὐτῶν ἀρχὰς ἀποκαταστῆσαι. ὁ δὲ μετρίως μὲν τοῖς προστασσομένοις ὑπήκουεν, συμμάχους δὲ πάρθους καὶ μήδους καὶ Τιγράνην ἀρμένιον, καὶ τοὺς σκυθικοὺς βασιλεῖς, καὶ τὸν ἴβηρα προσηταιρίζετο. προσεπέθη δὲ καὶ ἑτέρας τοῦ πολέμου αἰτίας. τῆς γὰρ ἐν τῇ ῥώμῃ συγκλήτου Νικομήδην τὸν ἐκ Νικομήδους καὶ Νύσης, βασιλέα βιθυνίας καθιστώσης, Μιθριδάτην τὸν χρηστὸν ἐπικληθέντα Νικομήδην ἀντικαθίστη. ἐπεκράτει δ' ὅμως ἡ ῥωμαίων κρίσις καὶ ἄκοντος Μιθριδάτου. ὕστερον δὲ Σύλλα καὶ Μαρίου περὶ τὴν ῥωμαϊκὴν πολιτείαν ἀναρριπισάντων τὴν στάσιν, τέσσαρας μυριάδας πεζῶν καὶ μυρίους ἱππέας Αρχελάῳ τῷ στρατηγῷ παραδοὺς ὁ Μιθριδάτης, κατὰ βιθυνῶν ἐκέλευσε στρατεύειν. καὶ κρατεῖ τῆς μάχης συμβαλὼν Αρχέλαος· φεύγει δὲ καὶ Νικομήδης μετ' ὀλίγων. ταῦτα μαθὼν Μιθριδάτης, παραγεγονότος αὐτῷ καὶ τοῦ συμμαχικοῦ, ἄρας ἀπὸ τοῦ πρὸς τῇ ἀμασίᾳ πεδίου, διὰ τῆς παφλαγονίας ᾔει, πεντεκαίδεκα μυριάδας στρατὸν ἐπαγόμενος. Μάριος δὲ, τῶν ἀμφὶ Νικομήδην συστρατευομένων αὐτῷ, μόνῃ τῇ τοῦ Μιθριδάτου φήμῃ διασκεδασθέντων, μετὰ ῥωμαίων ὀλίγων ἀντιπαρατάσσεται Μηνοφάνει τῷ Μιθριδάτου στρατηγῷ, καὶ τραπεὶς φεύγει, πᾶσαν τὴν δύναμιν ἀποβαλών. ἐμβαλὼν δὲ σὺν ἀδείᾳ Μιθριδάτης εἰς τὴν βιθυνίαν, τάς τε πόλεις καὶ τὴν χώραν ἀμαχεὶ κατέσχεν, καὶ τῶν ἄλλων δὲ πόλεων τῶν κατὰ τὴν ἀσίαν αἱ μὲν ἡλίσκοντο, αἱ δὲ προσεχώρουν τῷ βασιλεῖ. καὶ μεταβολὴ τῶν ὅλων ἀθρόα καθίστατο, ῥοδίων μόνων πρὸς ῥωμαίους στεργόντων φιλίαν. δι' ἣν κατ' αὐτῶν Μιθριδάτης καὶ κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλατταν ἐκίνει τὸν πόλεμον. εἰ καὶ τὸ

πλέον ῥόδιοι ἔχον· ὡς καὶ αὐτὸν Μιθριδάτην ναυμαχοῦντα ἐγγὺς τοῦ ἁλῶναι ἥκειν. μετὰ δὲ ταῦτα μαθὼν Μιθριδάτης ὡς οἱ κατὰ τὰς πόλεις σποράδες ῥωμαῖοι τῆς παρ' αὐτοῦ διανοουμένων ἐμποδὼν ἵστανται, γράφει πρὸς πάσας, ὑπὸ μίαν ἡμέραν τοὺς παρ' αὐταῖς ῥωμαίους φονεύειν. καὶ πολλοὶ πεισθέντες, τοσοῦτον φόνον εἰργάσαντο ὡς μυριάδας ὀκτὼ ἐν μιᾷ καὶ τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ τὸν διὰ ξίφους ὄλεθρον ὑποστῆναι. ἐρετρίας δὲ καὶ χαλκίδος καὶ ὅλης εὐβοίας τοῖς τοῦ Μιθριδάτου προστεθειμένων, καὶ ἄλλων πόλεων αὐτῷ προσχωρούντων, καὶ μὴν καὶ λακεδαιμονίων ἡττηθέντων, Σύλλαν ἐκπέμπουσιν οἱ ῥωμαῖοι, ἱκανὴν αὐτῷ συνεκπέμψαντες στρατιάν. ὁ δὲ, παραγενόμενος, τῶν πόλεων τὰς μὲν, ἑκουσιότητι μεταβαλλομένας, τὰς δὲ καὶ βίᾳ, κατέσχεν, οὐκ ὀλίγον στράτευμα τῶν ποντικῶν μάχῃ τρεψάμενος. εἷλεν δὲ καὶ τὰς ἀθήνας· καὶ κατέσκαπτο ἂν ἡ πόλις, εἰ μὴ θᾶττον ἡ σύγκλητος ῥωμαίων τὴν τοῦ Σύλλα γνώμην ἀνέκοψεν. συχνῶν δὲ παρατάξεων συνισταμένων, ἐν αἷς τὸ πλεῖον εἶχον οἱ ποντικοὶ, καὶ συμμεταβαλλομένων τῶν πραγμάτων τοῖς κατορθουμένοις, ἔνδεια τοῖς βασιλικοῖς τῆς διαίτης ἐπέστη, ἀσώτως τε πρὸς ταύτην διακειμένοις καὶ ταμιεύειν τὰ κληθέντα μὴ ἐπισταμένοις. καὶ εἰς συμφορὰν ἂν ἐξέπεσον τὴν ἐσχάτην, εἰ μὴ Ταξίλης ἀμφίπολιν ἑλὼν, καὶ διὰ ταῦτα τῆς μακεδονίας πρὸς αὐτὸν μεταβαλλομένης, ἐκεῖθεν τὴν ἀφθονίαν ἐχορήγησεν τῶν ἐπιτηδείων. εἶτα δὲ καὶ Ἀρχέλαος συμμίξαντες τὰ στρατεύματα, ὑπὲρ τὰς ἓξ μυριάδας τὸ πλῆθος ἦγον. καὶ στρατοπεδεύονται κατὰ τὴν φωκίδα χώραν, ὑπαντιάσοντες τῷ Σύλλᾳ. ὁ δὲ καὶ Λουκίνιον Ὁρτήνσιον ὑπὲρ τὰς ἓξ χιλιάδας ἄγοντα ἐξ ἰταλίας συμπαραλαβὼν, ἀπὸ συχνοῦ διαστήματος ἀντεστρατοπεδεύετο. ἐπὶ ἀπολογίαν δὲ παρὰ τὸ πρέπον τῶν περὶ τὸν Ἀρχέλαον τραπέντων, ἀπροόπτως Σύλλας ἐπιτίθεται τῷ τῶν πολεμίων στρατοπέδῳ· καὶ τοὺς μὲν ἀρρώστους τῶν ἁλόντων αὐτίκα κτείνει, ἐξ ὧν

δὲ φόβον ἐπιθέσεως οὐκ εἶχεν, τούτοις περιστῆσαι τῷ χωρίῳ, καὶ πυρὰ κελεύει καίειν, ὡς τοὺς ἀπὸ τῆς σιτολογίας ἀφικνουμένους δέχοιντο, μηδεμίαν ὑπόνοιαν παρεχόμενοι τοῦ πάθους. καὶ συνέβη ὡς ἐστρατηγήθη, καὶ λαμπρὰν τὴν νίκην ἔσχον οἱ περὶ τὸν Σύλλαν. χίους δὲ ὡς ῥοδίοις συμμαχήσαντας αἰτιασάμενος ὁ Μιθριδάτης, κατ' αὐτῶν Δορύλαον ἐκπέμπει· ὃς, εἰ καὶ πολλῷ πόνῳ, τὴν πόλιν κατέσχεν· καὶ τὴν μὲν χώραν κατένειμεν τοῖς ποντικοῖς, τοὺς δὲ πολίτας πλοίοις ἐμβαλὼν, διέφερεν ἐπὶ τὸν πόντον. ἡρακλεῶται δὲ, ἐπεὶ φιλία αὐτοῖς πρὸς χίους ἦν, ἐν τῷ παράπλῳ τὰς ποντικὰς νῆας αἳ τοὺς αἰχμαλώτους ἦγον, ἐφορμήσαντες αὐταῖς οὐδ' ἀνθισταμέναις (οὐδὲ γὰρ ἐξήρκουν) κατῆγον ἐπὶ τὴν πόλιν. καὶ παραυτίκα τὰ πρὸς τὴν χρείαν χορηγοῦντες ἀφθόνως τοῖς χίωταις, τούτους ἀνελάμβανον· καὶ ὕστερον μεγαλοπρεπῶς δωρησάμενοι, ἐν τῇ πατρίδι ἀποκατέστησαν. ἡ δὲ σύγκλητος Φλάκκον Οὐαλέριον καὶ Φιμβρίαν πέμπει πολεμεῖν Μιθριδάτῃ, ἐπιτρέψασα καὶ Σύλλᾳ συλλαμβάνειν τῷ πολέμῳ, ὅμοια φρονοῦντι τῇ συγκλήτῳ· εἰ δὲ μὴ, τὴν πρὸς αὐτὸν πρότερον συνάψαι μάχην. οὗτος κατ' ἀρχὰς μὲν, ποικίλαις ἐπάλαιε συμφοραῖς (λιμόν τε γὰρ καὶ τὰ ἀπὸ τῆς μάχης πταίσματα ἔσχεν) κατώρθωσε μέντοι τὰ πλείω· διὰ δὲ Βυζαντίων ἐπὶ Βιθυνίαν διαβαλὼν, κἀκεῖθεν ἐπὶ νίκαιαν, τῆς πορείας ἔστη. ὡσαύτως δὲ καὶ Φιμβρίας ἅμα τοῖς σὺν αὐτῷ διεπεραιώθη. Φλάκκου δὲ δυσχεραίνοντος ὅτι Φιμβρίᾳ μᾶλλον, ἅτε δὴ φιλανθρώπως ἄρχοντα, τὸ πλῆθος ἀντηγάπα, καὶ διαλοιδορουμένου αὐτῷ τε καὶ τῶν στρατιωτῶν τοῖς ἐπιφανεστέροις, δύο τῶν ἄλλων πλέον εἰς ὀργὴν ἐξαφθέντες ἀποσφάττουσιν αὐτόν. ἐφ' οἷς ἡ σύγκλητος κατὰ Φιμβρίου ἠγανάκτησεν· ὅμως οὖν τὴν ἀγανάκτησιν κρύπτουσα, ὑπατείαν αὐτῷ ψηφισθῆναι διεπράξατο. ὁ δὲ, πάσης γεγονὼς ἡγεμὼν τῆς

δυνάμεως, τὰς μὲν ἑκούσας, τὰς δὲ καὶ βιαζόμενος τῶν πόλεων προσήγετο. ὁ δὲ τοῦ Μιθριδάτου υἱὸς Ταξίλλην καὶ Διόφαντον καὶ Μένανδρον τοὺς ἀρίστους τῶν στρατηγῶν ἔχων μεθ' ἑαυτοῦ, καὶ πολλὴν ἄγων δύναμιν, τῷ Φιμβρίᾳ ὑπηντίαζεν. τὰ μὲν οὖν πρῶτα, τὸ ἐπικρατέστερον οἱ βάρβαροι ἔφερον. Φιμβρίας δὲ ἀνασώσασθαι στρατηγήματι τὰς ἐκ παρατάξεως ἥττας ὠσθεὶς διανοούμενος (τὸ γὰρ πολέμιον ὑπερεῖχεν πλήθει) ὡς ἐπί τινα ποταμὸν τῶν μαχομένων ἑκατέρα δύναμις ἧκεν, καὶ μέσον ἀμφοῖν τοῦτον ἐποιήσαντο, ὄμβρου περὶ τὸν ὄρθρον ῥαγέντος, ἀπροσδόκητος ὁ τῶν ῥωμαίων στρατηγὸς διαβαίνει τὸν ποταμόν· καὶ ὕπνῳ τῶν πολεμίων ἐν ταῖς σκηναῖς κατεχομένων ἐπιπεσὼν, μηδ' αἰσθανομένους κατέκλινεν, ὀλίγων τῶν ἐν ἡγεμονίαις διαπεφευγότων τὸν ὄλεθρον, καὶ τῶν ἱππέων· μεθ' ὧν καὶ Μιθριδάτης ὁ Μιθριδάτου, καὶ πρὸς τὸ πέργαμον πρὸς τὸν πατέρα Μιθριδάτην ἅμα τοῖς συνεξιππασαμένοις διασώζεται. οὕτω δὲ βαρείας τῆς συμφορᾶς καὶ λαμπρᾶς τοῖς βασιλικοῖς συμπεσούσης, αἱ πλεῖσται τῶν πόλεων πρὸς τοὺς ῥωμαίους μετέθεντο. Μαρίου δὲ ἀπὸ τῆς φυγῆς ἀνασωθέντος εἰς τὴν ῥώμην, Σύλλας δεδιὼς (τῆς ἀντιστασιωτῶν γὰρ ἦν ἐκεῖνος) μὴ τῇ ὁμοίᾳ φυγῇ τὴν εἰς αὐτὸν ὕβριν ἀπαιτήσῃ, πρὸς Μιθριδάτην διεπρεσβεύετο, συμβάσεις αὐτῷ τὰς πρὸς ῥωμαίους ὑποβαλλόμενος. τοῦ δὲ καὶ ταῖς συμβάσεσιν ἀσμενίσαντος, ἀφικέσθαι τε ἐπὶ ταύταις αἰτήσαντος, αὐτὸς προθύμως ἐστέλλετο. οὕτω δ' οὖν τῶν ἀνὰ μεταξὺ ἀλλήλων προεληλυθότων, Δάρδανον αὐτοὺς ἐπὶ ταῖς συνθήκαις ὑποδέχεται· καὶ τῶν περὶ αὐτοὺς ὑποχωρησάντων, ὁμολογίαι γίνονται, Μιθριδάτην μὲν ῥωμαίοις ἐκχωρεῖν τῆς ἀσίας, καὶ βιθυνῶν δὲ καὶ καππαδοκίας ἄρχειν τοὺς ἐκ γένους βασιλέας· βεβαιωθῆναι δὲ Μιθριδάτῃ τοῦ πόντου παντὸς τὴν βασιλείαν, παρασχεῖν δὲ ἰδίως Σύλλᾳ τριήρεις π' καὶ τάλαντα τρισχίλια, πρὸς τὴν ἰδίαν ἐπὶ τὴν ῥώμην κά-

θοδον· καὶ ῥωμαίους μηδὲν ταῖς πόλεσι μνησικακῆσαι ἀνθ' ὧν μετέβαλον εἰς Μιθριδάτην, εἰ καὶ μὴ κατὰ τὰς ὁμολογίας τοῦτο συνέβη. πολλὰς γὰρ ὕστερον τῶν πόλεων ἐδουλώσαντο. Σύλλας μὲν οὖν οὕτω λαμπρῶς εἰς τὴν ἰταλίαν ἀφίκετο, καὶ Μάριος αὖθις τῆς πόλεως ὑπεχώρησεν, καὶ Μιθριδάτης ἀνέστρεψεν οἴκαδε, πολλὰ τῶν διὰ τὴν ἐν ᾗ κατηνέχθη συμφορὰν, ἀποστάντων ἐθνῶν, ἐξ ὑπαρχῆς χειρωσάμενος. παρὰ τῆς συγκλήτου δὲ Μουρήνας ἡγεμὼν πέμπεται, καὶ Μιθριδάτης διαπρεσβεύεται πρὸς αὐτὸν, τὰς πρὸς Σύλλαν ὁμολογίας ἅμα τε προτείνων, καὶ βεβαίους ἀξιῶν εἶναι. ὁ δὲ, μὴ θέμενος τῇ πρεσβείᾳ (καὶ γὰρ καὶ οἱ πρέσβεις, ἕλληνες ὄντες καὶ τὸν βίον φιλόσοφοι, τὸν Μιθριδάτην μᾶλλον διέσυρον ἢ συνίστων) ὥρμητο ἐπὶ τὸν Μιθριδάτην· καὶ τῷ τε καππαδοκίας Αριοβαρζάνῃ τὴν ἀρχὴν βεβαιοτέραν ἐποίει, καὶ ἐπὶ ταῖς εἰσβολαῖς τῆς Μιθριδάτου βασιλείας κτίζει πόλιν ἐκίνειαν. ἐν τούτοις ὅ, τε Μουρήνας καὶ ὁ Μιθριδάτης διαπρεσβεύονται πρὸς ἡρακλεώτας, ἀνὰ μέρος ἑκάτερος κατὰ τοῦ ἑτέρου καὶ ἐπὶ συμμαχίᾳ. τῶν μὲν οὖν ῥωμαίων τὴν ἰσχὺν φοβερὰν ἡγοῦντο, ὠρρώδουν δὲ καὶ τὴν γειτνίασιν τοῦ Μιθριδάτου. διὸ ἀποκρίνονται τοῖς παρ' αὐτῶν πρέσβεσιν, ὡς τοσούτων πολέμων ἀναρραγέντων, μόλις ἀπὸ τὴν ἰδίαν τηρεῖν δύνασθαι, μήτι γε ἑτέροις ἐπικουρεῖν. ἀλλὰ γὰρ Μουρήναν μὲν συνεβούλευον οὐκ ὀλίγοι πρὸς τὴν σινώπην ὁρμᾶν, καὶ περὶ τοῦ βασιλείου κινεῖν τὸν πόλεμον, ὡς εἰ ταύτην ἕλοι, τῶν λοιπῶν κρατήσει ῥᾳδίως· ὁ δὲ Μιθριδάτης πολλῇ δυνάμει κατασφαλισάμενος ταύτην, εἰς αὐτοπρόσωπον πόλεμον καθίστηκει· καὶ πείραις μὲν τὰς κατ' ἀρχὰς ἐπικρατέστερα ἦν τὰ τοῦ βασιλέως, εἶτα εἰς ἀγχώμαλον ἡ μάχη συνεστράφη, καὶ εἰς ὄκνον ἡ μάχη τὸ πρόθυμον περιέστησε τῶν πολεμίων. διὸ καὶ Μιθριδάτης μὲν εἰς τὰ περὶ τὴν φάσιν καὶ τὸν καύκασον ἐτράπετο· Μουρήνας δὲ ἀπῆρεν εἰς τὴν ἀσίαν, καὶ τὰ οἰκεῖα

ἕκαστος διετέθη. μετ' οὐ πολὺ δὲ χρόνον Σύλλας ἐν ῥώμῃ τελευτᾷ· καὶ πέμπουσιν ἡ σύγκλητος ἐπὶ μὲν τὴν βιθυνίαν Αὐρήλιον Κότταν, ἐπὶ δὲ τὴν ἀσίαν Λεύκιον Λεύκολλον, οἷς ἡ ἐντολὴ πολεμεῖν Μιθριδάτῃ. Μιθριδάτης δὲ ἄλλον τε στρατὸν συχνὸν παρεσκευάζετο, καὶ τριήρεις μὲν υʹ· τῶν δὲ μικροτέρων νηῶν πεντηκοντήρων τε καὶ κερκούρων ἀριθμὸς ἦν οὐκ ὀλίγος. Διοφάντῳ δὲ τῷ Μιθάρῳ δύναμιν δοὺς, πέμπει πρὸς τὴν καππαδοκίαν, φρουρὰς ταῖς πόλεσιν ἐγκαθιστᾶν· εἰ δὲ Λεύκολλος εἰς τὸν πόντον ἀφίκοιτο, ὑπαντιάζειν, καὶ τῆς πρόσω πορείας ἀπείργειν. αὐτὸς δὲ μεθ' ἑαυτοῦ πεζὸν μὲν στρατὸν ἦγεν, πεντεκαίδεκα μυριάδας, ἱππεῖς δὲ δισχιλίους ἐπὶ ταῖς μυριάσι· ἅρματα δὲ δρεπανηφόρα συνεπῆν κʹ καὶ ρʹ, καὶ τῆς ἄλλης μηχανοποιΐας οὐκ ἐνδέουσα πληθύν. ἠπείγετο δὲ διὰ τῆς Τιμωνιτίδος παφλαγονίας εἰς τὴν γαλατίαν· καὶ ἐνναταῖος εἰς τὴν βιθυνίαν ἀφικνεῖται. Λεύκολλος δὲ Κότταν μὲν ἐφορμεῖν κελεύει τῷ καλχηδονίων λιμένι, παντὶ τῷ ναυτικῷ· τὸ δὲ Μιθριδάτου ναυτικὸν παραπλέον τὴν ἡράκλειαν, παρ' αὐτῆς οὐκ ἐδέχθη· ἀλλ' ἀγορὰν μὲν αἰτησαμένων παρεῖχον, οἷα δὲ εἰκὸς, ἐπιμιξίας γινομένης, Ἀρχέλαος ὁ τοῦ ναυτικοῦ στρατηγὸς συνέλαβεν Σιλῖνον καὶ Σάτυρον ἐπιφανεῖς τῆς ἡρακλείας ἄνδρας· καὶ οὐκ ἀνῆκεν ἕως ἀνέπεισεν λαβεῖν πέντε τριήρεις συμμαχίδας εἰς τὸν κατὰ τῶν ῥωμαίων πόλεμον. καὶ ἀπὸ ταύτης τῆς πράξεως (ὅπερ καὶ Ἀρχέλαος ἐμηχανᾶτο) τὴν ῥωμαίων ἀπέχθειαν ὁ ἡρακλεώτης δῆμος ἐκτήσατο. δημοσιωνίας δὲ τῶν ῥωμαίων ἐν ταῖς ἄλλαις πόλεσι καθιστώντων, καὶ τὴν ἡράκλειαν διὰ τὴν εἰρημένην αἰτίαν ταύταις ὑπέβαλον. οἱ δὲ δημοσιῶναι πρὸς τὴν πόλιν ἀφικόμενοι, παρὰ τὰ ἔθη τῆς πολιτείας, καὶ ἀργύριον ἀπαιτοῦντες, τοὺς πολίτας ἐλύπουν, ἀρχήν τινα δουλείας τοῦτο νομίζοντας. οἱ δὲ, διαπρεσβεύσασθαι δέον πρὸς τὴν σύγκλητον, ὥστε τῆς δημοσιωνίας ἀπολυθῆναι, ἀναπεισθέντες ὑπό τινος θρασυτάτου τῶν ἐν τῇ πόλει, τοὺς τελώνας ἀφανεῖς ἐποίησαν, ὡς καὶ τὸν θάνατον αὐτῶν

ἀγνοεῖσθαι. πολέμου δὲ ναυτικοῦ κατὰ Καλχηδόνα πόλιν Ῥωμαίοις τε καὶ Ποντικοῖς συστάντος, καὶ πεζῆς δὲ δυνάμεως τῆς τε βασιλικῆς καὶ τῆς Ῥωμαϊκῆς εἰς μάχην ἀλλήλαις συῤῥαγείσης (ἐξῆρχε δὲ τῆς μὲν Κόττας, τῆς δὲ Μιθριδάτης) τρέπουσιν οἱ Βαστέρναι κατὰ τὸ πεζὸν τοὺς Ἰταλούς, καὶ πολὺν αὐτῶν φόνον εἰργάσαντο. τὰ αὐτὰ δὲ καὶ περὶ τὰς ναῦς ἐγένετο· καὶ ὑπὸ μίαν ἡμέραν γῇ τε καὶ θαλάσσῃ τοῖς Ῥωμαίων διελελύμαστο σώμασι, διαφθαρέντων ἐν μὲν τῇ ναυμαχίᾳ ὀκτακισχιλίων, τετρακισχιλίων καὶ πεντακοσίων ἑαλωκότων· τοῦ δὲ πεζοῦ στρατεύματος Ἰταλοὶ μὲν τριακόσιοι καὶ πεντακισχίλιοι, τῶν δὲ Μιθριδατείων, Βαστέρναι μὲν περὶ τριάκοντα, τοῦ δὲ λοιποῦ πλήθους ἑπτακόσιοι. οὕτως ἀρθέντα τὰ Μιθριδάτεια πάντων τὸ φρόνημα κατεδούλου. Λεύκολλος δὲ ἐπὶ τοῦ Σαγγαρίου ποταμοῦ στρατοπεδεύων, καὶ μαθὼν τὸ πάθος, λόγοις ἀνελάμβανεν ἀθυμήσαντας τοὺς στρατιώτας. τρεπομένου δὲ ἐπὶ Κύζικον σὺν μεγάλῳ φρονήματι Μιθριδάτου, καὶ πολιορκεῖν τὴν πόλιν βουλομένου, Λεύκολλος ἐπακολουθήσας καὶ συμβαλὼν πολέμῳ, νικᾷ τοὺς Ποντικοὺς ἀνὰ κράτος· βραχὺ μὲν πλείους μυριάδος ἀνελών, τρισχιλίους δὲ καὶ μυρίους λαβὼν αἰχμαλώτους. τὸ δὲ Φιμβριανῶν στράτευμα ὑπόπτως ἔχον ὡς διὰ τὸ περὶ Φλάκκον τόλμημα οὐκ ἂν αὐτοὺς ἔτι νομίσειαν οἱ ἡγεμόνες εὔνους, ἔπεμπον κρύφα πρὸς Μιθριδάτην, αὐτομολίαν ὑπισχνούμενοι. ὁ δὲ ἕρμαιον τὴν πρόσκλησιν ἡγησάμενος, ὡς νὺξ ἐπέβαλεν, Ἀρχέλαον πέμπει βεβαιῶσαί τε τὰς ὁμολογίας καὶ τοὺς προσχωρήσαντας ἄγειν. οἱ δὲ Φιμβριανοί, ἐπεὶ τούτοις Ἀρχέλαος παρεγένετο, αὐτὸν μὲν συνέλαβον, τοὺς δὲ σὺν αὐτῷ διεχειρίσαντο. ἐπὶ τούτῳ τῷ τοῦ βασιλέως ἀτυχήματι καὶ λιμὸς ἐπιπίπτει αὐτοῦ τῇ στρατιᾷ, καὶ πολλοὺς ἀπώλλυεν. πλὴν οὔπω πολλοῖς παθήμασι κάμνων, Κυζίκου τῆς πολιορκίας τέως οὐκ ἀφίστατο, μετ᾽ ὀλίγον δὲ πολλὰ καὶ παθὼν καὶ πράξας, ὅμως ἀνάλωτον λιπὼν τὴν πόλιν, ἀνεχώρησεν· τοῦ μὲν

πεζοῦ Ἑρμαῖον καὶ Μάριον ἡγεῖσθαι καταστησάμενος, στρατὸν ὑπὲρ τρισμυρίους ἄγοντας· αὐτὸς δὲ διὰ θαλάσσης ποιούμενος τὴν ἀνάζευξιν. ἐπιβαίνοντος δὲ αὐτοῦ τῆς τριήρων, πολλαὶ παθῶν ἰδέαι συνέπιπτον. οἱ γὰρ ἐμβαίνειν μέλλοντες εἰς αὐτὰς, τὰς μὲν, ἤδη πεπληρωμένας, τὰς δὲ καὶ μελλούσας, κατεῖχον ἐξαρτώμενοι· καὶ παρὰ τὸ πλῆθος τῶν τοῦτο δρώντων, αἱ μὲν κατεδύοντο, αἱ δὲ περιετρέποντο. τοῦτο κυζικηνοὶ θεασάμενοι ὥρμησαν ἐπὶ τὰ τῶν ποντικῶν στρατόπεδα, καὶ τοὺς ὑπολειφθέντας καματηροὺς διαφθείροντες, εἴ τι παρῆν ὑπολελειμμένον τῷ στρατοπέδῳ, διήρπαζον. Λούκολλος δὲ διώξας ἐπὶ τὸν αἴσηπον ποταμὸν τὸ πεζὸν, ἀπροσδοκήτως καταλαμβάνει, καὶ φόνον πολὺν τῶν πολεμίων ποιεῖται. Μιθριδάτης δὲ ἀναλαβὼν ἑαυτὸν ὡς ἠδύνατο, πέρινθον ἐπολιόρκει. ταύτης δὲ διαμαρτὼν, ἐπὶ βιθυνίαν διαπεραιοῦται. ἐπεὶ δὲ καὶ Βάρβας συχνοὺς ἰταλῶν ἐπάγων ἧκεν, καὶ μὴν καὶ Τριάριος ὁ ῥωμαίων ἡγεμὼν ἀνασκευασάμενος τῇ ἀπαμείᾳ πολιορκεῖν ἐπέστη, οἱ ἀπαμεῖς ἀντισχόντες ὅσα ἠδύναντο, τέλος ἀνοίξαντες τὰς πύλας, τούτους εἰσεδέξαντο. εἷλον δὲ καὶ προῦσαν τὴν πόλιν ἡ ῥωμαίων δύναμις· ὑπὸ δὲ τὸν ἀσιανὸν ὄλυμπον διέκειτο αὕτη. ἐκεῖθεν ὁ Τριάριος ἐπὶ προυσιάδα τὴν ἐπιθαλάσσιον μετὰ τῆς δυνάμεως παραγίνεται. αὕτη δὲ κίερος τὸ παλαιὸν ἐκαλεῖτο, ἐν ᾗ καὶ ἡ τῆς ἀργοῦς ἄφιξις λέγεται, καὶ ὁ τοῦ Ὕλα ἀφανισμὸς, καὶ ἡ τοῦ Ἡρακλέους ἐπὶ τὴν τούτου ἀναζήτησιν πλάνη, καὶ πολλὰ τοιαῦτα ἕτερα. παραγενόμενον δὲ, ῥᾳδίως οἱ προυσαεῖς ἐδέξαντο, τοὺς ποντικοὺς διωσάμενοι. ἐκεῖθεν ἐπὶ νίκαιαν φρουρουμένην Μιθριδατείῳ φρουρᾷ παραγίνεται· οἱ δὲ ποντικοὶ τῶν ἐν νικαίᾳ συνιδόντες ἐπὶ ῥωμαίους ἀποκλίνοντα, διὰ τῆς νυκτὸς πρὸς Μιθριδάτην εἰς νικομήδειαν ἀνεχώρησαν· καὶ ῥωμαῖοι ἀταλαιπώρως κρατοῦσι τῆς πόλεως. αὕτη δὲ ἡ πόλις ἡ νίκαια τὴν μὲν κλῆσιν ἄγει ἀπὸ Ναΐδος νύμφης, ὄνομα λαχούσης τὴν Νίκαιαν,

ἔργον δὲ γεγονὼς νικαέων τῶν μετ' Ἀλεξάνδρου μὲν συστρατευσάντων, μετὰ δὲ τὸν ἐκείνου θάνατον, κατὰ ζήτησιν πατρίδος, ταύτην τε κτισάντων καὶ συνοικισαμένων. ἡ μὲν οὖν Ναῒς ἡ Νίκαια παῖς λέγεται φῦναι Σαγγαρίου τοῦ κατὰ τὴν χώραν δυνάστου καὶ Κυβέλης· παρθενίαν δὲ μᾶλλον ἢ τὴν πρὸς ἄνδρα ποθοῦσα ὁμιλίαν, ἐν ὄρεσι καὶ θήραις τὸν βίον εἶχεν. ταύτης δὲ Διόνυσος μὲν ἤρα, ἐρῶν δὲ, οὐκ ἐτύγχανεν· μὴ τυγχάνων δὲ, μηχαναῖς τὸ λεῖπον τῇ γνώμῃ ἀναπληροῦν ἐπεχείρει. πληροῖ τοίνυν τὴν κρήνην ἀφ' ἧς εἴωθεν ἡ Νίκαια πίνειν, ἐπειδὰν ἀπὸ τῆς θήρας κοπωθείη, ἀντὶ τοῦ ὕδατος, οἴνου· ἡ δὲ, μηδὲν συνειδυῖα, καὶ τὸ εἰωθὸς ποιοῦσα, ἐμφορεῖταί τε τοῦ ἐπιβούλου νάματος, καὶ ὑπηρετεῖ καὶ ἄκουσα τῷ βουλήματι τοῦ ἐραστοῦ. μέθης γὰρ αὐτὴν καὶ ὕπνου λαβόντων, ὅ, τε Διόνυσος αὐτῇ ἐπιμίγνυται, καὶ παῖδας ἐξ αὐτῆς φύει Σάτυρόν τε καὶ ἑτέρους. οἱ δὲ νικαεῖς οἳ τὴν πόλιν ἤγειραν καὶ συνῴκισαν νίκαιαν, εἶχον πατρίδα φωκίδος γείτονα. πρὸς ἣν καὶ πολλάκις στασιάσαντες, ὑπ' αὐτῆς ἐκείνης ὕστερον τὴν πατρίδα ἀφῃρέθησαν, κατασκαφὴν ταύτης καὶ ἀφανισμὸν τῆς ἐν τῇ φωκίδι πολλῇ σπουδῇ καταπραξαμένων. ἀλλ' ἡ μὲν νίκαια οὕτω τε τὴν κλῆσιν καὶ τὴν οἰκοδομὴν ἔσχεν, καὶ οὕτως προσεχώρησαν ῥωμαίοις. Μιθριδάτης δὲ ἐν τῇ νικομηδείᾳ διέτριβεν. Κόττας δὲ βουλόμενός τι τῶν προδιημαρτημένων ἀναλαβεῖν, ἧκεν ἀπὸ χαλκηδόνος ἐν ᾧ ἥττητο πρὸς τὴν νικομήδειαν· καὶ στρατοπεδεύει ν' καὶ ρ' σταδίων τῆς πόλεως ἄπωθεν, τὴν συμβολὴν τῆς μάχης ὑπευλαβούμενος. καταλαμβάνει δὲ Κότταν σπουδῇ πολλῇ αὐτόκλητος ὁ Τριάριος, καὶ Μιθριδάτου ὑποχωρήσαντος εἰς τὴν πόλιν, ἑκατέρωθεν ταύτην πολιορκεῖν τὸ ῥωμαϊκὸν παρεσκευάζετο στράτευμα. ἐπεὶ δὲ ὁ βασιλεὺς ἐπυνθάνετο, δυσὶ ναυμαχίαις, τῇ μὲν, περὶ τένεδον, τῇ δὲ, κατὰ τὸν αἴγαιον Λευκόλλου πολεμοῦντος, τοὺς

ποντικοὺς νενικῆσθαι, καὶ οὐκ ἀξιόμαχον αὐτὸν πρὸς τὴν παροῦσαν δύναμιν ῥωμαίων ἡγεῖτο τὴν ἐπίβασιν, ταῖς σόλω εἰς τὸν ποταμὸν ἀνέπλει· καὶ σφοδρῷ χειμῶνι περιπεσὼν, τινὰς μὲν τῶν τριήρων ἀποβάλλει, αὐτὸς δὲ μετὰ τῶν πλειόνων εἰς τὸν ὕπιον ποταμὸν κατηνέχθη. ἐκεῖ δὲ διὰ τὸν χειμῶνα διατρίβων, Λάμαχον τὸν ἡρακλεώτην, φιλίαν ἔχων πρὸς αὐτὸν παλαιὰν, μαθὼν ἀρχὴν τῆς πολιτείας, πολλαῖς ὑποσχέσεσιν εἵλκεν ὥστε παρασκευάσαι αὐτὸν ἐν τῇ πόλει παραδεχθῆναι. ἔπεμπε δὲ καὶ χρήματα· ὁ δὲ ἀντεδίδου τὴν αἴτησιν· καὶ δημοθοινίαν ἔξω τῆς πόλεως λαμπροτάτην παρασκευασάμενος τοῖς πολίταις, καὶ ταύτῃ μηδὲ τὰς πύλας ἔχειν παρεγγυησάμενος κεκλεισμένας, μεθύσας τε τὸν δῆμον, ἐκ συνθήματος κατ' αὐτὴν ἡμέραν ἐφεστάναι λάθρα παρασκευάζει τὸν Μιθριδάτην· καὶ οὕτως ἡ πόλις, μηδὲ τὴν ἄφιξιν αἰσθομένων τῶν ἡρακλεωτῶν, ὑπὸ χεῖρα Μιθριδάτῃ γίνεται. τῇ ἐπαύριον δὲ συγκαλέσας τὸ πλῆθος ὁ βασιλεὺς, καὶ φιλίοις δεξιωσάμενος λόγοις, καὶ τὴν εὔνοιαν πρὸς αὐτὸν παραινέσας σώζειν, τετρακισχιλίους τε φρουροὺς ἐγκαταστήσας, καὶ φρούραρχον Κοννακόρικα, προφάσει τοῦ, εἰ ῥωμαῖοι βουληθεῖεν ἐπιβουλεύειν, τῆς πόλεως ἐκείνους ὑπερμαχεῖν, καὶ σωτῆρας εἶναι τῶν ἐνοικούντων· εἶτα δὲ καὶ χρήματα διανείμας τοῖς ἐν αὐτῇ, μάλιστα δὲ τοῖς ἐν τέλει· ἐπὶ τῆς σινώπης ἐξέπλευσεν. Λεύκολλος δὲ καὶ Κόττας καὶ ὁ Τριάριος, οἱ ῥωμαίων αὐτοκράτορες στρατηγοὶ, ἐπὶ τῆς νικομηδείας καθ' ἓν γενόμενοι, ὥρμηντο εἰς τὸν πόντον ἐμβαλεῖν. ἐπεὶ δὲ αὐτοῖς ἡ τῆς ἡρακλείας κατάληψις ἠγγέλθη, ἡ δὲ προδοσία οὐκ ἐγνώσθη, ἀλλὰ τῆς πόλεως ὅλης ἡ ἀπόστασις ἐνομίσθη, Λεύκολλον μὲν ἐδόκει μετὰ τῆς πλείστης δυνάμεως εἰς τὴν καππαδοκίαν διὰ τῆς μεσογείου χωρεῖν ἐπί τε Μιθριδάτην καὶ τὴν πᾶσαν βασιλείαν, Κότταν δὲ ἐπὶ ἡρα-

κλείας τὸν Τριάριον δεῖν, τὸ ναυτικὸν ἀναλαβόντα, περὶ τὸν ἑλλήσποντον καὶ τὴν προποντίδα τὰς ἐπὶ κρήτην καὶ ἰβηρίαν ἀπεσταλμένας Μιθριδατείους ναῦς ὑποστρεφούσας λοχᾶν. Μιθριδάτης δὲ, ταῦτα ἀκούων, παρεσκευάζετο, καὶ διεπρεσβεύετο πρός τε τοὺς σκυθῶν βασιλεῖς, καὶ πρὸς τὸν πάρθον, καὶ πρὸς τὸν γαμβρὸν αὐτοῦ Τιγράνην τὸν ἀρμένιον. ἀλλ' οἱ μὲν ἀπεῖπον· Τιγράνης δὲ ὑπὸ τῆς Μιθριδάτου θυγατρὸς πολλάκις ἐνοχληθεὶς, καὶ διαβαλλόμενος, ὅμως ὑπέστη τὴν συμμαχίαν. καὶ Μιθριδάτης διαφόρους πέμπων κατὰ Λευκόλλου στρατηγοὺς, καὶ τῆς συμπλοκῆς ἐπιγινομένης, πολύτροποι μὲν συνέβαινον αἱ μεταβολαὶ, ἐν τοῖς πλείστοις δὲ τὰ ῥωμαίων ὅμως κατώρθου. ἠθύμει μὲν ὁ βασιλεὺς, ἀθροίσας δ' οὖν πεζῶν μὲν τέσσαρας μυριάδας, ἱππεῖς δὲ ὀκτακισχιλίους, ἐξέπεμψεν Διόφαντον καὶ Ταξίλην ἐπὶ τοῖς προαπεσταλμένοις. τῶν δὲ τοῖς προλαβοῦσι συναφθέντων, κατ' ἀρχὰς μὲν ἀκροβολισμοῖς ἀλλήλων οἱ πολέμιοι καθ' ἑκάστην σχεδὸν ἀπεπειρῶντο· εἶτα ἱππομαχίαι συνέστησαν δύο, ὧν τὴν μὲν ἐνίκων οἱ ῥωμαῖοι, τὴν δευτέραν δὲ οἱ ποντικοί. τριβομένου δὲ τοῦ πολέμου, Λεύκολλος ἀγορὰν ἄξοντας εἰς καππαδοκίαν ἐκπέμπει. καὶ μαθὼν Ταξίλλης καὶ Διόφαντος πεζοὺς ἐκπέμπουσι τετρακισχιλίους καὶ ἱππεῖς διχιλίους· ἐφ' ᾧ ἐπιθέμενοι ἀφαιρήσονται τοὺς ἀποκομίζοντας τὰς ἀγοράς. καὶ συμβαλόντων ἀλλήλοις, ἐπικρατέστεροι γεγόνασιν οἱ ῥωμαῖοι. πέμψαντος δὲ Λευκόλλου βοήθειαν τοῖς οἰκείοις, τροπὴ γίνεται βαρβάρων περιφανής. καὶ τῇ φυγῇ τούτων ἡ ῥωμαίων δύναμις ὁδηγουμένη ἐπὶ τὸ στρατόπεδον τὸ περὶ Διόφαντον καὶ Ταξίλλην ἧκον· καὶ καρτερᾶς πρὸς αὐτοὺς τῆς μάχης γινομένης, ἐπ' ὀλίγον μὲν ἀντεῖχον οἱ ποντικοί, εἶτα τῶν στρατηγῶν πρότερον ἀποχωρούντων, πάντες ἐνέκλιναν. καὶ Μιθριδάτῃ τοῦ πταίσματος οἱ στρατηγοὶ αὐτάγγελοι παρεγένοντο· καὶ πολὺ πλῆ-

θος τότε τῶν βαρβάρων ἀπώλετο. οὕτω Μιθριδάτῃ τῶν πρα-
γμάτων περιφανῶς ἀποκεκλιμένων, τῶν τε βασιλίδων γυναι-
κῶν ἡ ἀναίρεσις ἐπεποίητο, καὶ φυγὴν ἐκ τῶν καβείρων αὐ-
τός, ἐν οἷς διέτριβεν, λάθρα τῶν ἄλλων ὑπηκόων, ὁρμὴ γέγο-
νεν. καὶ ἥλω ἂν ἐν τῇ φυγῇ, τῶν γαλατῶν ἐπιδιωκόντων,
καὶ παρὰ τὸν φεύγοντα ἀγνοούντων, εἰ μὴ περιτυχόντες ἡμιό-
νῳ χρυσὸν καὶ ἄργυρον τῶν Μιθριδατείων χρημάτων φερούσῃ,
περὶ τὴν ἁρπαγὴν τούτων ἐσχόλασαν. καὶ αὐτὸς εἰς ἀρμε-
νίαν διασώζεται. Λεύκολλος δὲ ἐπὶ μὲν τὸν Μιθριδάτην
Μάρκον Πομπήϊον ἡγεμόνα ἐξέπεμψεν, αὐτὸς δὲ ἐπὶ καβή-
ρων μεθ' ὅλης ἠπείγετο τῆς δυνάμεως· καὶ τὴν πόλιν περι-
καθισάμενος, σφᾶς αὐτοὺς παραδεδωκότας τοὺς βαρβάρους
ὑποσπόνδους ἔσχεν, καὶ τῶν τειχῶν ἐκυρίευσεν. ἐκεῖθεν δὲ
πρὸς τὴν ἀμισὸν παραγεγονώς, καὶ λόγοις παραινῶν τοὺς
ἐν αὐτῇ, ῥωμαίοις προσχωρεῖν, ἐπεὶ οὐκ ἔπειθεν, ταύτην λι-
πών, εἰς τὴν εὐπατορίαν μεθίστη τὴν πολιορκίαν· καὶ ῥαθύ-
μως καταγωνίζεσθαι ταύτης προσεποιεῖτο, ὡς ἂν καὶ τοὺς πο-
λεμίους εἰς ὅμοιον ῥαθυμίας ζῆλον ἐκκαλεσάμενος, ἐξ αἰ-
φνιδίου μεταβολῆς κατορθώσῃ τὸ μελετώμενον. ὃ καὶ γέγονεν,
καὶ τὴν πόλιν οὕτως εἷλεν τῷ στρατηγήματι. ἄφνω γὰρ κλίμα-
κας ἁρπάσαι κελεύσας τοὺς στρατιώτας, τῶν φυλάκων οὐδὲν
τοιοῦτον προσδεδοκηκότων, ἀλλ' ἐν ὀλιγωρίᾳ διακειμένων,
διὰ τῶν κλιμάκων τὸ τεῖχος ὑπερβαίνειν τοὺς στρατιώτας ἐπέ-
τρεψεν. καὶ οὕτως ἥλω εὐπατορία, καὶ αὐτίκα κατέσκα-
πτο. μετ' ὀλίγον δὲ καὶ ἀμισὸς ἑάλω, διὰ τῶν κλιμάκων καὶ
αὐτῆς ὁμοίως τῶν πολεμίων ἐπιβάντων τοῖς τείχεσι. καὶ
κατ' ἀρχὰς μὲν φόνος τῶν πολιτῶν οὐκ ὀλίγος γέγονεν, ὕστε-
ρον δὲ τὸν ὄλεθρον Λεύκολλος ἐπέσχεν, καὶ τὴν πόλιν αὐτοῖς
καὶ τὴν χώραν τοῖς διασωθεῖσιν ἀποκατέστησεν, καὶ οἰ-
κειότερον ἐχρῆτο. Μιθριδάτης δὲ πρὸς τὸν γαμβρὸν παρα-

γεγονὼς, καὶ συνουσίας τυχεῖν ἀξιῶν, ταύτης μὲν οὐ τυγχάνει, φρουρεῖν δὲ τοῦ σώματος παρ' αὐτοῦ λαμβάνει, καὶ τῆς ἄλλης δεξιώσεως μετεῖχεν. ἔπεμψε δὲ καὶ Λεύκολλος πρὸς Τιγράνην, πρεσβευτὴν Ἄππιον Κλώδιον, Μιθριδάτην ἐξαιτῶν. ὁ δὲ οὐκ ἔδωκεν, φήσας τὴν ὑπὸ πάντων ἀνθρώπων, εἰ τῆς γαμετῆς πατέρα προδοίη, διευλαβεῖσθαι μομφήν· ἀλλὰ μοχθηρὸς μὲν ὡς εἴη Μιθριδάτης, καὶ αὐτὸν εἰδέναι· δυσωπεῖσθαι δὲ τὴν ἐπικηδίαν. γράφει δὲ καὶ ἐπιστολὴν πρὸς Λεύκολλον τοῖς εἰρημένοις λόγοις ἔχουσαν· ἥτις παρώξυνε τὸν δεξάμενον. οὐ γὰρ ἐνέγραψεν αὐτὸν αὐτοκράτορα, ἐγκαλῶν ὅτι μηδὲ αὐτὸς ἐκεῖνον κατὰ τὰς ἐπιστολὰς βασιλέα βασιλέων προσηγόρευσεν. ἐνταῦθα μὲν καὶ ἡ πεντεκαιδεκάτη καταλήγει ἱστορία·

ἱστορία δὲ ἡ ἐφεξῆς τάδε ἀφηγεῖται. ἀναλαβὼν Κόττας τὰ ῥωμαϊκὰ στρατεύματα, κατὰ τῆς ἡρακλείας ἐχώρει. ἀλλὰ πρῶτον μὲν ἐπὶ προυσιάδος ἦλθε· (ἡ δὲ προυσιὰς, πρὶν μὲν ἀπὸ τοῦ παραρρέοντος αὐτὴν ποταμοῦ κίερος ἐκαλεῖτο· ὁ δὲ τῆς βιθυνίας βασιλεὺς, τῶν ἡρακλεωτῶν ταύτην ἀφελόμενος, ἐξ ἑαυτοῦ μετωνόμασεν·) ἐνθένδε δὲ ἐπὶ τὴν ποντικὴν κατῆλθε θάλασσαν, καὶ παρελθὼν τὴν παραλίαν, τοῖς κατὰ κορυφὴν τείχεσι τὸ στράτευμα προσέστησεν. ἐθάρρουν μὲν τῇ τοῦ χωρίου οἱ ἡρακλεῶται ὀχυρότητι, καὶ καρτερῶς τοῦ Κόττα πολιορκοῦντος, σὺν τοῖς φρουροῖς ἀντεμάχοντο· καὶ φόνος ἦν τοῦ ῥωμαϊκοῦ πλήθους πλέον, τραύματα δὲ πολλὰ τῶν ἡρακλεωτῶν ἐκ τῶν βελῶν. Κόττας οὖν ἀνακαλεῖται τῆς τειχομαχίας τὸ στράτευμα, καὶ μικρὸν στρατοπεδεύων ἄποθεν, ὅλον ἔτρεπε τὸν σκοπὸν εἰς τὸ τὰς ἐπὶ ταῖς χρείαις ἐξόδους εἴργειν τῶν πολιορκουμένων. σπανιζόντων δὲ τῇ πόλει τῶν ἐπιτηδείων, πρεσβεία πρὸς τοὺς ἀποίκους ἐξεπέμπετο, τροφῆς δι' ὠνῆς αἰτοῦσα χορηγίαν. οἱ δὲ τῇ πρεσβείᾳ ἡσμένιζον. πρὸ

βραχέος δὲ ὁ Τριάριος τὸν ῥωμαϊκὸν στόλον ἔχων, ὥρμησεν ἀπὸ νικομηδείας ἐπὶ τὰς ποντικὰς τριήρεις, ἃς προεῖπεν ὁ λόγος περί τε κρήτην καὶ ἰβηρίαν ἐξαποσταλῆναι. μαθὼν δὲ τὰς ὑπολοίπους ἐς τὸν πόντον διακεχωρηκέναι, (πολλαὶ γὰρ αὐτῶν καὶ χειμῶνι καὶ ταῖς κατὰ μέρος ναυμαχίαις εἰς διαφθορὰν ἔδυσαν) καταλαμβάνει τε ταύτας, καὶ τὴν μάχην περὶ τὴν τένεδον συγκροτεῖ· ἑβδομήκοντα μὲν ἔχων τριήρεις αὐτός, τῶν δὲ ποντικῶν ἀγόντων βραχὺ δεούσας τῶν ὀγδοήκοντα. ἐπεὶ δὲ συνέστη ὁ πόλεμος, κατ᾽ ἀρχὰς μὲν ἀντεῖχον οἱ τοῦ βασιλέως, ὕστερον δὲ τροπῆς αὐτῶν λαμπρᾶς γενομένης, τὸ ῥωμαίων ἀνὰ κράτος ἐνίκησε στράτευμα. καὶ οὕτως ἅπας ὁ Μιθριδάτειος στόλος, ὅσος ἐπὶ τὴν ἀσίαν αὐτῷ συνεξέπλευσεν, ἑάλω. Κόττας δὲ παρὰ τὴν ἡράκλειαν στρατοπεδεύων, ὅλῳ μὲν οὐ προσέβαλεν τῇ πολιορκίᾳ τέως τῷ στρατῷ, κατὰ μέρος δὲ προσῆγεν, ἐνίοις μὲν τῶν ῥωμαίων, πολλοῖς δὲ προβαλλόμενος τῶν βιθυνῶν· πολλῶν δὲ καὶ τιτρωσκομένων καὶ ἀναιρουμένων, μηχανὰς ἐπενόει, ὧν ἐδόκει τοῖς πολιορκουμένοις ἡ χελώνη φοβερωτέρα. ἐπάγει γοῦν ὅλην ταύτην τὴν δύναμιν συγκινήσας πύργῳ τινί, ὑπόπτως ἔχοντι πρὸς τὸ παθεῖν· ὡς δὲ ἅπαξ καὶ δεύτερον πληγείς, οὐ μόνον παρὰ δόξαν διεκαρτέρει, ἀλλὰ καὶ ὁ κριὸς τῆς ἄλλης ἐμβολῆς προαπεκλάσθη, ἀθυμίαν μὲν τοῖς ἡρακλεώταις, ἀγωνίαν δὲ παρέσχε Κόττᾳ, διαταράττουσα αὐτὸν ὡς οὐκ ἂν ἡ πόλις αἱρεθείη ποτέ. τῇ ὑστεραίᾳ δ᾽ οὖν πάλιν ἐπαγαγὼν τὴν μηχανήν, καὶ μηδὲν ἀνύσας, κατακαίει μὲν τὸ μηχάνημα, ἀποτέμνει δὲ καὶ τὰς τῶν μηχανοποιῶν κεφαλάς· καὶ φρουρὰν τοῖς τείχεσι καταλιπών, μετὰ τοῦ λοιποῦ πλήθους εἰς τὸ καλούμενον πεδίον λύκαιον διέτριβεν, ἀφθονίαν ἔχοντος τῶν ἐπιτηδείων τοῦ χωρίου. κἀκεῖθεν τὴν περὶ τὴν ἡράκλειαν χώραν ἅπασαν ἐδῄου, εἰς πολλὴν ἀμηχανίαν τοὺς πολίτας συνελαύνων.

διεπρεσβεύετο γοῦν πάλιν πρός τε τοὺς ἐν σκυθίᾳ χερρονησίτας καὶ Θεοδοσιανοὺς καὶ τοὺς περὶ Βόσπορον δυνάστας ὑπὲρ συμμαχίας· καὶ ἡ πρεσβεία ἀνέστρεφεν ἔμπρακτος. τῶν δὲ πολεμίων ἐπικειμένων τῇ πόλει, οὐ πολὺ ἔλαττον αὐτὴν τὰ λυποῦντα ἔνδον ἐπιέζετο. οὐ γὰρ ἠρκοῦντο οἱ φρουροὶ οἷς διέζη τὸ δημοτικόν· τύπτοντες δὲ τοὺς πολίτας, χορηγεῖν ἃ μὴ παρὸν ἦν αὐτοῖς, ἐξ ἀνάγκης ἐκέλευον. καὶ τῶν φρουρῶν ἔτι μᾶλλον ἦν χαλεπώτερος ὁ ἐφεστηκὼς αὐτῶν Κοννακόριξ, οὐκ ἀπείργων, ἀλλ' ἐπιτρέπων τοῖς ὑπὸ χεῖρα τὴν βίαν. τεμὼν δὲ τὴν χώραν ὁ Κόττας, πάλιν προσβάλλει τοῖς τείχεσιν. ἀθύμους δὲ τοὺς στρατιώτας πρὸς πολιορκίαν ὁρῶν, ἀπάγει τῆς τειχομαχίας, καὶ πέμπει καλῶν τὸν Τριάριον τάχος ταῖς τριήρεσιν ἀφικνεῖσθαι, καὶ κωλύειν τὸν διὰ τῆς θαλάσσης ἐπισιτισμὸν τῇ πόλει. λαβὼν οὖν ἃς εἶχεν ὁ Τριάριος καὶ ῥοδίους εἴκοσι ναῦς, ὧν σύμπαν τὸ πλῆθος εἰς τρεῖς καὶ τεσσαράκοντα ἐτέλει, εἰς τὸν πόντον διαβαίνει καὶ μηνύει Κόττᾳ καὶ τὸν καιρὸν καὶ τὴν ἄφιξιν. ὑπὸ δὲ τὴν αὐτὴν ἡμέραν Κόττας τε τοῖς τείχεσι τὸν στρατὸν προσῆγε, καὶ ὁ κατάπλους τῶν Τριαρίου νεῶν ἐπεφαίνετο. συνταραχθέντες οὖν οἱ ἡρακλεῶται πρὸς τὸ αἰφνίδιον τῆς τῶν νηῶν ἐφόδου, ναῦς μὲν ἐπὶ τὴν θάλασσαν τριάκοντα καθεῖλκον, οὐδὲ ταύτας ἀκριβῶς πληροῦντες· τὸ δὲ λοιπὸν πρὸς τὴν πολιορκίαν ἐτρέποντο. ἀνήγετο μὲν ὁ ἡρακλεωτικὸς στόλος πρὸς τοὺς ἐπιπλεύσαντας τῶν πολεμίων. πρῶτοι γοῦν ῥόδιοι (καὶ γὰρ ἐδόκουν ἐμπειρίᾳ τε καὶ ἀνδρείᾳ τῶν ἄλλων προέχειν) ἐνερράγησαν ταῖς ἐξ ἡρακλείας· καὶ παραχρῆμα μὲν κατεδύοντο ῥοδίων μὲν τρεῖς, ἡρακλεώτιδες δὲ πέντε· ἐπιγινόμενοι δὲ τῇ ναυμαχίᾳ καὶ ῥωμαῖοι, καὶ πολλὰ παθόντες καὶ ποιήσαντες τοῖς πολεμίοις, πλέον δὲ ὅμως κακώσαντες, ἐτρέψαντο τὰς ἐξ ἡρακλείας, καὶ φυγεῖν ἠνάγκασαν πρὸς τὴν πόλιν, τέσσαρας ἀποβαλούσας καὶ δέκα. αἱ τρεψάμεναι δέ, πρὸς τὸν μέγαν ἐναρμί-

ζοντο λιμῷ. ἀνίστη δὲ οὖν καὶ τὸ πεζὸν τῆς πολιορκίας ὁ Κόττας. οἱ δὲ περὶ τὸν Τριάριον ἀναγόμενοι καθ' ἑκάστην ἀπὸ τοῦ λιμένος, τοὺς σιτηγεῖν ὡρμημένους τοῖς πολιορκουμένοις ἀπεκώλυον· καὶ σπανὶς χαλεπὴ τὴν πόλιν κατεῖχεν, ὡς ὀγδοήκοντα ἀττικῶν τὴν λεγομένην χοίνικα τοῦ σίτου προκόψαι. ἐπὶ δὲ τοῖς ἄλλοις κακοῖς, καὶ λοιμὸς αὐτοῖς ἐπιπεσὼν, εἴτε ἐκ τροπῆς ἀέρων, εἴτε ἐκ τῆς ἀσυνήθους διαίτης, ποικίλην ἐπὶ ποικίλαις παθημάτων ἰδέαις τὴν φθορὰν ἀπειργάζετο. ἐν οἷς καὶ Λάμαχος πικροτέρῳ καὶ μακροτέρῳ τῶν ἄλλων ὀλέθρῳ διέφθαρτο. ἥψατο δὲ μάλιστα καὶ τῶν φρουρῶν ἡ νόσος, ὡς ἀπὸ τρισχιλίων χιλίους ἀποθανεῖν. τοὺς ῥωμαίους δὲ τὸ πάθος οὐκ ἐλάνθανεν. καὶ ὁ Κοννακόριξ κακοπαθῶν τῆς συμφορᾶς, ἔγνω τοῖς ῥωμαίοις προδιδόναι τὴν πόλιν, καὶ τῇ τῶν ἡρακλεωτῶν ἀπωλείᾳ τὴν ἰδίαν σωτηρίαν ἀλλάξασθαι. συνελαμβάνετο δὲ αὐτῷ καὶ ἡρακλεώτης ἀνὴρ, ζηλωτὴς τῆς Λαμάχου προαιρέσεως, Δαμοφελὴς ὄνομα, φρούραρχος καὶ αὐτὸς τῇ πόλει, μετὰ τὴν Λαμάχου φθορὰν, καταστάς. ὁ τοίνυν Κοννακόριξ τὸν Κότταν μὲν, ὡς βαρὺ τὸ ἦθος καὶ ἄπιστον, ἐφυλάττετο, πρὸς τὸν Τριάριον δὲ συνετίθετο. συνέτρεχε δὲ τούτοις καὶ Δαμοφελὴς οὐκ ἐνδεέστερον. καὶ λαβόντες συνθήκας αἷς εὐδαιμονήσειν αὐτοὶ ἤλπιζον, πρὸς τὴν προδοσίαν παρεσκευάζοντο. ἐξ ἐπιπολῆς οὖν τὰ πραττόμενα τοῖς προδόταις, διέπιπτεν εἰς τὸν δῆμον. εἰς ἐκκλησίαν οὖν ἡ πόλις συνέδραμεν, καὶ τὸν φρούραρχον ἐκάλουν. Βριθαγόρας δὲ τῶν ἐν τῷ δήμῳ ἀνὴρ ἐπιφανὴς πρὸς Κοννακόρικα παραγεγονὼς, τά τε κατέχοντα τὴν ἡράκλειαν διεξῄει, καὶ εἰ κάλλιον δοκεῖ, ἐπὶ κοινῇ πάντων σωτηρίᾳ διελάμβανεν Τριαρίῳ διαλέξασθαι. ταῦτα Βριθαγόρου μετὰ πολλῆς οἰκτισαμένου δεήσεως, διαναστὰς ὁ Κοννακόριξ, ταύτην μὲν συνθήκην ἀπεῖπεν πράττεσθαι.

ἔχεσθαι δὲ τῆς ἐλευθερίας καὶ τῶν κρειττόνων ὑπεκρίνατο ἐλπίδων. καὶ γὰρ καὶ τὸν βασιλέα μαθεῖν διὰ γραμμάτων ὑπὸ Τιγραίοις τε τοῦ γαμβροῦ φιλοφρόνως δεδέχθαι, καὶ οὐκ εἰς μακρὰν ἐκεῖθεν προσδοκᾶν τὴν ἀποχρῶσαν βοήθειαν. ἀλλ᾽ ἐκείνοις μὲν ταῦτα ὁ Κοννακόριξ ἐσκηνικεύετο· οἱ δὲ Ἡρακλεῶται τούτοις τοῖς λόγοις ἐξηπατημένοι (ἀεὶ γὰρ αἱρετὸν τὸ ἐράσμιον) ὡς ἀληθέσι, τοῖς παρ᾽ ἀλήθειαν ἐπίστευον. ὁ δὲ Κοννακόριξ, ὡς ἠπατημένους ἔγνω, κατὰ μέσας νύκτας ἐπιβιβάσας ἡσύχως ταῖς τριήρεσι τὸ στράτευμα (αἱ γὰρ πρὸς τὸν Τριάριον συνθῆκαι, κακῶν ἀπαθεῖς ἀπιέναι, καὶ εἴ τι κεκερδακότες εἴησαν, μεθ᾽ ἑαυτῶν ἄγειν ἐπέτρεπον) καὶ αὐτὸς τούτοις συνεξέπλευσεν. Δαμοφελὴς δὲ τὰς πύλας ἀνοίξας, εἰσερχόμενον τὸν ῥωμαϊκὸν στρατὸν καὶ τὸν Τριάριον εἰσεδέχετο, τοὺς μὲν, διὰ τῆς πύλης, ἐνίους δέ, καὶ τὴν στεφάνην ὑπερβαίνοντας. καὶ τότε τῆς προδοσίας οἱ Ἡρακλεῶται ἐπῄσθοντο· καὶ οἱ μὲν σφᾶς αὐτοὺς παρεδίδοσαν, οἱ δὲ ἐκτείνοντο· τά τε κειμήλια καὶ τὰ ἔπιπλα διηρπάζετο, καὶ πολλὴ τοὺς πολίτας ὠμότης ἐλάμβανεν μεμνημένων ῥωμαίων ὅσα τε παρὰ τὴν ναυμαχίαν πάθοιεν, καὶ ὅσα τεταλαιπωρηκότες ἐπὶ τῇ πολιορκίᾳ ὑπέστησαν. οὐκ ἀπείχοντο γοῦν οὐδὲ τῶν ἐπὶ τοῖς ἱεροῖς προσφυγόντων, ἀλλὰ παρά τε τοῖς βωμοῖς καὶ τοῖς ἀγάλμασιν αὐτοὺς ἔσφαττον. διὸ πολλοὶ διαπίπτοντες ἐκ τῶν τειχῶν, φόβῳ τοῦ ἀφύκτου θανάτου, κατὰ πᾶσαν ἐσκεδάννυντο χώραν. οἱ δὲ αὐτομολεῖν πρὸς τὸν Κότταν ἠναγκάζοντο. ἐξ ὧν ἐκεῖνος τήν τε ἅλωσιν καὶ τὸν φθόρον τῶν ἀνθρώπων καὶ τὴν διαρπαγὴν τῶν χρημάτων πυθόμενος, ὀργῆς ἀνεπίμπλατο, καὶ διὰ ταχέων πρὸς τὴν πόλιν ἠπείγετο. συνεχαλέπαινε δὲ καὶ τὸ στράτευμα, ὡς μὴ μόνον τὴν ἐπὶ τοῖς κατορθουμένοις εὐδοξίαν ἀφῃρημένων, ἀλλὰ καὶ τῶν λυσιτελῶν ἁπάσας παρὰ τῶν αὐτῶν διηρπασμένοι. καὶ εἰς μάχην ἂν τοῖς ὁμοφύλοις κατέστησαν ἄσπονδον,

ἄσπονδον, καὶ κατεκόπησαν ἂν ὑπ' ἀλλήλων, εἰ μὴ ὁ Τριάριος ἐπιγνοὺς τὴν ὁρμὴν αὐτῶν, πολλοῖς ἐκμειλίξας λόγοις τόν τε Κότταν καὶ τὸν στρατὸν, καὶ εἰς τὸ κοινὸν τὰ κέρδη καταθεῖναι βεβαιωσάμενος, τὸν ἐμφύλιον ἀνεχαίτισε πόλεμον. ἐπεὶ δὲ ἐπυνθάνοντο τὸν Κοννακόρικα κατειληφότα τὴν Τῖον καὶ τὴν Ἄμαστριν, αὐτίκα Κόττας τὸν Τριάριον ἐκπέμπει ἀφαιρησόμενον αὐτῶν τὰς πόλεις· αὐτὸς δὲ τούς τε προσκεχωρηκότας ἄνδρας λαβὼν καὶ τοὺς ἐκ τῆς αἰχμαλωσίας ἀνθρώπους, τὰ λοιπὰ μετὰ πάσης διεῖπεν ὠμότητος. χρήματα γοῦν διερευνώμενος, οὐδὲ τῶν ἐν ἱεροῖς ἐφείδετο· ἀλλὰ τούς τε ἀνδριάντας καὶ τὰ ἀγάλματα ἐκίνει, πολλὰ καὶ καλὰ ὄντα· καὶ δὴ καὶ τὸν ἡρακλέα τὸν ἐκ τῆς ἀγορᾶς ἀνῄρει, καὶ σκευὴν αὐτοῦ τὴν ἀπὸ τῆς πυραμίδος, πολυτελείας καὶ μεγέθους καὶ δὴ καὶ ῥυθμοῦ καὶ χάριτος καὶ τέχνης οὐδενὸς τῶν ἐπαινουμένων ἀπολειπομένην. ἦν δὲ ῥόπαλον σφυρήλατον ἀπέφθου χρυσοῦ πεποιημένον· κατὰ δὲ αὐτοῦ λεοντῆ μεγάλη ἐκέχυτο, καὶ γωρυτὸς τῆς αὐτῆς μὲν ὕλης, βελῶν δὲ γέμων καὶ τόξου. πολλὰ δὲ καὶ ἄλλα καλὰ καὶ θαυμαστὰ ἀναθήματα ἔκ τε τῶν ἱερῶν καὶ τῆς πόλεως ἀφελὼν, ταῖς ναυσὶν ἐγκατέθετο· καὶ τὸ τελευταῖον, πῦρ ἐνεῖναι τοῖς στρατιώταις κελεύσας τῇ πόλει, κατὰ πολλὰ ταύτην ἐνέπρησε μέρη. ἑάλω δὲ ἡ πόλις, ἐπὶ δύο ἔτη τῇ πολιορκίᾳ ἀντισχοῦσα. ὁ δὲ Τριάριος παραγεγονὼς ἐν αἷς ἀπέσταλτο πόλεσι, Κοννακόρικι (οὗτος γὰρ τὴν τῆς ἡρακλείας προδοσίαν ἑτέρων καταχέσει συγκαλύπτειν διενοεῖτο) δοὺς ἄδειαν τῆς ἀναχωρήσεως, καθ' ὁμολογίαν λαμβάνει τὰς πόλεις. ὁ δὲ Κόττας ἅπερ εἴρηται διαπραξάμενος, τὸ μὲν πεζὸν καὶ τοὺς ἱππεῖς ἐκπέμπει Λευκόλλῳ, καὶ τοὺς συμμάχους ἀφῆκεν ἐπὶ τῶν πατρίδων· αὐτὸς δ' ἀνήγετο τῷ στόλῳ. τῶν δὲ νεῶν αἱ τὰ τῆς πόλεως λάφυρα ἦγον, αἱ μὲν κα-

τάφορτοι γενόμεναι, μικρὸν ἄποθεν τῆς γῆς διελύθησαν· αἱ δὲ, ἀπαρκτίου πνεύσαντος, ἐξεβράσθησαν εἰς τὰ τενάγη. καὶ πολλὰ τῶν ἀγωγίμων ἀπεβάλοντο. Λεόνιππος δὲ ὁ σὺν Κλεοχάρει παρὰ Μιθριδάτου τὴν σινώπην ἐπιτραπεὶς, ἀπεγνωκὼς τῶν πραγμάτων, πέμπει περὶ προδοσίας πρὸς Λεύκολλον. ὁ δὲ Κλεοχάρης ἅμα Σελεύκῳ (καὶ γὰρ οὗτος τῶν Μιθριδάτου στρατηγὸς ἰσοστάσιος τῶν εἰρημένων ἦν) τὴν Λεονίππου μαθόντες προδοσίαν, ἐκκλησίαν ἀθροίσαντες, κατηγόρουν αὐτοῦ. οἱ δὲ οὐ προσίεντο· ἐδόκει γὰρ αὐτοῖς εἶναι χρηστός. καὶ οἱ περὶ Κλεοχάρην δείσαντες τοῦ πλήθους τὴν εὔνοιαν, ἐξ ἐνέδρας νυκτὸς ἀποσφάττουσι τὸν ἄνδρα. καὶ τὸ μὲν δημοτικὸν ἤχθετο τῷ πάθει, οἱ δὲ περὶ Κλεοχάρην, τῶν πραγμάτων κύριοι καταστάντες, τυραννικῶς ἦρχον· ταύτῃ νομίζοντες διαφυγεῖν τῆς ἐπὶ Λεονίππῳ μιαιφονίας τὴν δίκην. ἐν τούτῳ Κηνσωρῖνος ναύαρχος ῥωμαίων, τριήρεις ἄγων πεντεκαίδεκα σῖτον ἀπὸ Βοσπόρου τῷ ῥωμαίων κομιζούσας στρατοπέδῳ, πλησίον σινώπης κατῆρεν· ἐφ᾽ οὓς οἱ περὶ Κλεοχάρην καὶ Σέλευκον ἀνταναχθέντες σινωπικαῖς τριήρεσιν, ἡγουμένου Σελεύκου, καθίστανται εἰς ναυμαχίαν· καὶ νικῶσι τοὺς ἰταλούς, καὶ τὰς φορτηγοὺς ἐπὶ τῷ σφῶν ἀφαιροῦνται κέρδει. ἐπήρθησαν οὖν οἱ περὶ Κλεοχάρην τῷ κατορθώματι, καὶ τυραννικώτερον ἔτι τῆς πόλεως ἦρχον· φόνους τε ἀκρίτους τῶν πολιτῶν ποιοῦντες, καὶ τὰ ἄλλα τῇ ὠμότητι ἀποχρώμενοι. ἐγένετο δὲ καὶ στάσις πρὸς ἀλλήλους Κλεοχάρει καὶ Σελεύκῳ. τῷ μὲν γὰρ ἤρεσκε διακαρτερεῖν τῷ πολέμῳ· Σελεύκῳ δὲ, πάντας σινωπεῖς ἀναιρεῖν, καὶ ῥωμαίοις ἐπὶ δωρεαῖς μεγάλαις παρασχεῖν τὴν πόλιν. πλὴν οὐδεμία τὴν γνώμην κρίσιν ἔσχεν, τὰ δὲ ὑπάρχοντα λαθραίως ναυσὶ στρογγύλαις ἐνθέμενοι, πρὸς Μαχάρην τὸν Μιθριδάτου υἱὸν, ὃς κατ᾽ ἐκεῖνο καιροῦ περὶ τὴν Κολχίδα ἦν,

ἐξέπεμπον. ἐν τούτῳ δὲ Λεύκολλος ὁ τῶν ῥωμαίων αὐτοκράτωρ παραγίνεται τῇ πόλει, καὶ κραταιῶς ἐπολιόρκει. ἐπρεσβεύετο δὲ καὶ Μαχάρης ὁ τοῦ Μιθριδάτου πρὸς Λεύκολλον περὶ φιλίας τε καὶ συμμαχίας. ὁ δὲ ἀσμένως ἐδέχετο, εἰπὼν βεβαίους νομιεῖν τὰς συμβάσεις, εἰ μὴ καὶ τοῖς σινωπεῦσιν ἀγορὰν διαπέμποι. ὁ δὲ οὐ μόνον τὸ κελευόμενον ἔπραξεν, ἀλλὰ καὶ ἃ παρεσκεύαστο πέμπειν τοῖς Μιθριδατείοις, ἐξαπέστειλε Σελεύκῳ. ταῦτα οἱ περὶ Κλεοχάρην θεασάμενοι, καὶ τέλεον ἀπογνόντες, πλοῦτον πολὺν ταῖς ναυσὶν ἐνθέμενοι, καὶ τὴν πόλιν διαρπάσαι τοῖς στρατιώταις ἐφέντες (ὑπὸ νύκτα δὲ ταῦτα ἐπράττετο) διὰ τῶν πλοίων ἔφευγον εἰς τὰ ἐσώτερα τοῦ πόντου (σαννήγας δὲ καὶ λαζοὺς ἐποίκους εἶχον τὰ χωρία) ταῖς ὑπολειφθείσαις τῶν νεῶν πῦρ ἐνέντες. αἰρομένης δὲ τῆς φλογὸς, ᾔσθετο Λεύκολλος τοῦ ἔργου· καὶ κλίμακας κελεύει προσάγειν τῷ τείχει. οἱ δὲ ὑπερέβαινον. καὶ φθόρος ἦν κατ' ἀρχὰς οὐκ ὀλίγος· ἀλλὰ τὸ πάθος Λεύκολλος οἰκτείρας, τὴν σφαγὴν ἐπέσχεν. οὕτως μὲν οὖν ἥλω καὶ ἡ σινώπη. ἔτι δὲ ἡ ἀμάστρα ἀντεῖχεν, ἀλλ' οὐ μετ' οὐ πολὺ καὶ αὐτὴ προσεχώρησε ῥωμαίοις. Μιθριδάτης δὲ ἐνιαυτὸν καὶ μῆνας ὀκτὼ ἐν τοῖς μέρεσι τῆς ἀρμενίας διατρίβων, οὔπω εἰς ὄψιν κατέστη Τιγράνου. ἐπεὶ δὲ Τιγράνης ἐδυσωπήθη εἰς θέαν αὐτὸν καταστῆσαι, μετὰ λαμπρᾶς τε τῆς πομπῆς ἀπήντα καὶ βασιλικῶς ἐδεξιοῦτο. ἐπὶ δὲ τρεῖς ἡμέρας ἀπορρήτως αὐτῷ ὁμιλήσας, ἔπειτα λαμπροτάταις ἑστιάσεσι φιλοφρονησάμενος, μυρίους δίδωσιν ἱππεῖς, καὶ ἐπὶ τὸν πόντον ἐκπέμπει· Λεύκολλος δὲ εἰς τὴν καππαδοκίαν ἐληλυθὼς, καὶ φίλον ἔχων τὸν ἐπάρχοντα ταύτης Ἀριοβαρζάνην, διέβη τε παρὰ δόξαν πεζῇ τὸν εὐφράτην, καὶ προσήγετο στρατὸν τῇ πόλει· ἐν ᾧ τάς τε Τιγράνου παλλακίδας φυλάττεσθαι μεμαθήκει, καὶ πολλὰ τῶν σφόδρα τιμίων. καταλελοίπει δὲ καὶ τοὺς Τιγρανόκερτα πολιορ-

κήσοντας, καὶ στράτευμα ἄλλο ἐπὶ τῶν πολισμάτων τὰ σπουδαιότερα. οὕτω δὲ τῆς ἀρμενίας κατὰ πολλὰ μέρη πολιορκουμένης, ἔπεμπε Τιγράνης ἀνακαλῶν Μιθριδάτην. τὸ στρατὸν δὲ περὶ τὴν πόλιν, ἐν ᾧ τὰς παλλακίδας ἔθετο, διέπεμπεν· οἱ καὶ παραγεγονότες, καὶ τοξείᾳ τοῦ ῥωμαίων στρατοπέδου τὰς ἐξόδους διακλείσαντες, τάς τε παλλακίδας καὶ τὰ τιμιώτατα τῶν κειμηλίων διὰ νυκτὸς προεξέπεμψαν. ἡμέρας δὲ ἀνασχούσης, καὶ τῶν ῥωμαίων ἅμα τῶν θρᾳκῶν ἀνδρείως ἀγωνιζομένων, φόνος τε πολὺς τῶν ἀρμενίων γίνεται, καὶ ζωγρεῖαι τῶν ἀνῃρημένων ἑάλωσαν οὐκ ἐλάττους. τὰ μέντοι γε προαποσταλέντα διεσώζετο πρὸς Τιγράνην. δύναμιν δὲ οὗτος ἀθροίσας ὀκτὼ μυριάδας, κατέβαινεν, τήν τε Τιγρανοκέρταν ἐξαιρησόμενος τῶν συνεχόντων καὶ ἀμυνούμενος τοὺς πολεμίους. φθάσας δὲ καὶ ἰδὼν τὸ ῥωμαίων ὀλίγον στρατόπεδον, ὑπεροπτικοὺς ἠφίει λόγους, ὡς εἰ μὲν πρεσβευταὶ παρεῖεν, πολλοί, φάμενος, συνῆλθον· εἰ δὲ πολέμιοι, παντελῶς ὀλίγοι. καὶ ταῦτα εἰπὼν, ἐστρατοπεδεύετο. Λεύκολλος δὲ τέχνῃ καὶ μελέτῃ πρὸς τὴν μάχην παραταξάμενος, καὶ θαρρύνας τοὺς ὑπ' αὐτὸν, τρέπει τε τὸ δεξιὸν εὐθὺς κέρας, εἶτα τούτῳ συναπέκλινεν τὸ πλησίον, ἑξῆς δὲ σύμπαντες· καὶ δεινή τις καὶ ἀνεπίσχετος τοὺς ἀρμενίους ἐπέσχεν τροπή· καὶ κατὰ λόγον ἡ τῶν ἀνθρώπων εἵπετο φθορά. Τιγράνης δὲ τὸ διάδημα καὶ τὰ παράσημα τῆς ἀρχῆς ἐπιθεὶς τῷ παιδὶ, πρός τι τῶν ἐρυμάτων διαφεύγει. ὁ δὲ Λεύκολλος ἐπὶ τὰ Τιγρανόκερτα ἀναστρέψας, προθυμότερον ἐπολιόρκει. οἱ δὲ κατὰ τὴν πόλιν Μιθριδάτου στρατηγοὶ, τῶν ὅλων ἀπεγνωκότες, ἐπὶ τῇ σφετέρᾳ σωτηρίᾳ Λευκόλλῳ παρέδοσαν τὴν πόλιν. ὁ μέντοι Μιθριδάτης πρὸς Τιγράνην παραγεγονὼς, ἀνελάμβανέν τε αὐτὸν καὶ βασιλικὴν ἐσθῆτα περιετίθει, τῆς συνήθους οὐκ ἐλαττουμένην.

καὶ λαὸν ἀθροίζειν συνεβούλευεν, ἔχων καὶ αὐτὸς δύναμιν οὐκ ὀλίγην, ὡς πάλιν ἀναμαχούμενον τὴν νίκην. ὁ δὲ πάντα τῷ Μιθριδάτῃ ἐπέτρεπεν, ἔν τε τῷ γυναίῳ καὶ συνετῷ τὸ πλέον νέμων αὐτῷ, καὶ μᾶλλον ἀνεῖχεν εἰς τὸν πρὸς ῥωμαίοις πόλεμον δυνάμενον. αὐτὸς δὲ πρὸς τὸν πάρθον Φραδάτην διεπρεσβεύετο, παραχωρεῖν αὐτῷ τὴν μεσοποταμίαν καὶ τὴν ἀδιαβηνὴν καὶ τοὺς μεγάλους αὐλῶνας. ἀφικομένων δὲ πρὸς τὸν πάρθον τῶν παρὰ Λευκόλλου πρέσβεων, τοῖς μὲν ῥωμαίοις ἰδίᾳ φίλος εἶναι ὑπεκρίνατο καὶ σύμμαχος, ἰδίᾳ δὲ τὰ αὐτὰ πρὸς τοὺς ἀρμενίους διετίθετο. ὁ δὲ δὴ Κόττας, ὡς εἰς τὴν ῥώμην ἀφίκετο, τιμῆς παρὰ τῆς συγκλήτου τυγχάνει, ποντικὸς αὐτοκράτωρ καλεῖσθαι, ὅτι εἷλοι τὴν ἡράκλειαν· διαβολῆς δὲ εἰς τὴν ῥώμην ἀφικνουμένης, ὡς οἰκείων κερδῶν ἕνεκα τηλικαύτην πόλιν ἐξαφανίσειε, μισθὸς τε δημόσιον ἐλάμβανε, καὶ ὁ περὶ αὐτὸν τοσοῦτος πλοῦτος φθόνον ἀνεκίνει. διὸ καὶ πολλὰ τῶν λαφύρων εἰς τὸ τῶν ῥωμαίων εἰσεκόμιζε ταμιεῖον, τὸν ἐπὶ τῷ πλούτῳ φθόνον ἐκκρούων· εἰ καὶ μηδὲν αὐτοὺς πρᾳοτέρους ἀπειργάζετο, ἀπὸ πολλῶν ὀλίγα νέμειν ὑπολαμβάνοντας. ἐψηφίσαντο δὲ αὐτίκα καὶ τοὺς αἰχμαλώτους τῆς ἡρακλείας ἀφίεσθαι. Θρασυμήδης δὲ τῶν ἐξ ἡρακλείας εἷς, κατηγόρησεν ἐπ' ἐκκλησίας τοῦ Κόττα, τάς τε τῆς πόλεως εἰσηγούμενος πρὸς ῥωμαίους εὐνοίας, καὶ εἴ τι ταύτης ἀποκλίνοιεν, οὐχὶ γνώμῃ τῆς πόλεως τοῦτο δρᾶν, ἀλλ' ἤ τινος τῶν ἐφεστηκότων τοῖς πράγμασιν ἐξαπάτῃ, ἢ καὶ βίᾳ τῶν ἐπιτιθεμένων· ἀπωλοφύρετο δὲ τόν τε τῆς πόλεως ἐμπρησμὸν, καὶ ὅσα τὸ πῦρ ἀφανίσοι· ὅπως τε τὰ ἀγάλματα Κόττας καθῄρει, καὶ λείαν ἐποιεῖτο, τούς τε ναοὺς κατέσπα, καὶ ὅσα ἄλλα δι' ὠμότητος ἐλθὼν ἔπραξε· τόν τε χρυσὸν καὶ τὸν ἄργυρον τῆς πόλεως ἀναγράφων ἀναρίθμητον, καὶ τὴν ἄλλην τῆς ἡρακλείας

ἣν ἐσφετερίσατο εὐδαιμονίαν. τοιαῦτα τοῦ Θρασυμήδους μετ᾽ οἰμωγῆς καὶ δακρύων διεληλυθότος, καὶ τῶν ἡγεμόνων ἐπικλασθέντων τῷ πάθει· (καὶ γὰρ παρῆλθεν καὶ τὸ τῶν αἰχμαλώτων πλῆθος, ἄνδρες ὁμοῦ καὶ γυναῖκες, μετὰ τέκνων, ἐν πενθίμοις ἐσθῆσι, θαλλοὺς ἱκεσίους μετ᾽ ὀλοφυρμῶν προτείνοντες) ἀντιπαρελθὼν ὁ Κόττας βραχέα τῇ πατρίῳ διειλέχθη φωνῇ, εἶτα ἐκαθέσθη. καὶ Κάρβων ἀναστὰς, ἡμεῖς, ὦ Κόττα, φησὶ, πόλιν ἑλεῖν, ἀλλ᾽ οὐχὶ καθελεῖν ἐπετρέψαμεν. μετ᾽ αὐτὸν δὲ καὶ ἄλλοι ὁμοίως Κότταν ᾐτιάσαντο. πολλοῖς μὲν οὖν ἄξιος ὁ Κόττας ἐδόκει φυγῆς· μετριάσαντες δ᾽ ὅμως, ἀπεψηφίσαντο τὴν πλατύσημον αὐτοῦ. Ἡρακλεώταις δὲ τήν τε χώραν καὶ τὴν θάλασσαν καὶ τοὺς λιμένας ἀποκατέστησαν, καὶ μηδένα δουλεύειν, ψῆφον ἔθεντο. ταῦτα Θρασυμήδους διαπραξαμένου, ἐπὶ τὴν πατρίδα μὲν τοὺς πολλοὺς ἐξέπεμψεν· αὐτὸς δὲ μετὰ Βριθαγόρου τε καὶ Προπύλου, (παῖς δὲ ἦν ὁ Πρόπυλος Βριθαγόρου) κατὰ τοὺς ἑξῆς ἐπιμένων χρόνους, τὰ λοιπὰ τῶν ἐπειγόντων καθίσατο. καὶ τινων ἐτῶν ἀνυσθέντων, τρισὶν ἐπακτρίσιν εἰς τὴν Ἡράκλειαν ἐπανάγεται. ἀφικόμενος δὲ, πάντα τρόπον ἐπενόει ἀνοικίζεσθαι τὴν πόλιν, καθάπερ εἰς παλιγγενεσίαν ἀνακαλούμενος. ἀλλὰ πάντα πράττων, μόλις εἰς ὀκτακισχιλίους, ἅμα τοῖς οἰκετικοῖς σώμασι, συλλεγῆναι κατεπράξατο. Βριθαγόρας δὲ, ἤδη τῆς πόλεως αὐξομένης, ἐλπίδας ἐποιήσατο πρὸς ἐλευθερίαν τὸν δῆμον ἀνενεγκεῖν· καὶ διαγεγονότων μὲν πολλῶν ἐτῶν, ἤδη δὲ τῆς ῥωμαίων ἡγεμονίας εἰς ἕνα περιϊσταμένης ἄνδρα Γάϊον Ἰούλιον Καίσαρα, πρὸς τοῦτον ἠπείγετο· συνεπρέσβευον δὲ αὐτῷ ἄλλοι τέ τινες τῶν ἐπιφανῶν, καὶ ὁ υἱὸς Πρόπυλος. γνωσθεὶς οὖν τῷ Καίσαρι Βριθαγόρας, καὶ διαπραξάμενος ἐγγυτέρω τῇ φιλίᾳ προσελθεῖν, δι᾽ ὑποσχέσεως ἐγίνετο. οὐ μὴν ἐξ ἐφόδου γε λαβεῖν τὴν ἐλευθερίαν ἠδυνήθη, ἅτε δὲ

οὐκ ἐν τῇ ῥώμῃ, ἀλλ' ἐφ' ἕτερα τοῦ Γαΐου περιτρέχοντος. οὐκ ἀφίστατο μέντοι γε Βριθαγόρας, ἀλλὰ περὶ πᾶσαν τὴν οἰκουμένην αὐτός τε καὶ Πρόπυλος συμπεριαγόμενος τῷ Καίσαρι, ἐβλέπετο παρ' αὐτοῦ, ὡς ἐπισημειούμενον τὸν αὐτοκράτορα, τῆς λιπαρήσεως αὐτὸν ἀποδέχεσθαι. δωδεκαετίας δὲ τὴν παρεδρίαν διαμετρούσης, καὶ περὶ τῆς εἰς ῥώμην ἐπανόδου τοῦ Καίσαρος διανοουμένου, ὑπό τε τοῦ γήρους καὶ τῶν συνεχῶν πόνων κατατρυχωθεὶς Βριθαγόρας τελευτᾷ, μέγα πένθος τῇ πατρίδι καταλιπών.

Τέλος καὶ τῶν ἐκ τοῦ ιϛ´ τῆς Μέμνονος ἱστορίας.

ΑΠΠΙΑΝΟΥ ΡΩΜΑΙ-
κῶν Ἀννιβαϊκή.

Ὅσα δὲ Ἀννίβας ὁ καρχηδόνιος ἐξ ἰβηρίας ἐς ἰταλίαν ἐσβαλὼν, ἑκκαίδεκα ἔτεσιν οἷς ἐπέμεινε πολεμῶν, ἔδρασέ τε καὶ ἔπαθεν ὑπὸ ῥωμαίων, ἕως αὐτὸν καρχηδόνιοί τε κινδυνεύοντες περὶ τῇ πόλει, ἐπὶ τὰ σφέτερα μετεπέμψαντο, καὶ ῥωμαῖοι τῆς ἰταλίας ἐξήλασαν, ἥδε ἡ γραφὴ δηλοῖ· ἥτις δὲ τῷ Ἀννίβᾳ γέγονε τῆς ἐσβολῆς αἰτία τε ἀληθὴς καὶ πρόφασις ἐς τὸ φανερὸν, ἀκριβέστατα μὲν ἐν τῇ ἰβηρικῇ συγγραφῇ δεδήλωται, συγγράψω δὲ καὶ νῦν, ὅσον εἰς ἀνάμνησιν. Ἀμίλχαρ, ᾧ Βάρκας ἐπίκλησις ἦν, Ἀννίβου τοῦδε πατὴρ, ἐστρατήγει καρχηδονίων ἐν σικελίᾳ, ὅτε ῥωμαῖοι καὶ καρχηδόνιοι ἐπολέμουν· δόξας δὲ πρᾶξαι κακῶς, ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν ἐδιώκετο· καὶ δεδιὼς, ἔπραξεν ἐς τοὺς νομάδας αἱρεθῆναι στρατηγὸς, περὶ τῶν εὐθυνῶν. γενόμενος δὲ χρήσιμος ἐν τῷδε, καὶ τὴν στρατιὰν θεραπεύσας ἁρπαγαῖς καὶ δωρεαῖς, ἤγαγεν ἄνευ τοῦ κοινοῦ καρχηδονίων, ἐπὶ γάδειρα, καὶ ἐπέρασε τὸν πορθμὸν ἐς ἰβηρίαν. ὅθεν λάφυρα πολλὰ διέπεμπεν ἐς καρχηδόνα, θεραπεύων τὸ πλῆθος εἰ δύναιτο μὴ χαλεπαίνειν αὐτῷ τῆς στρατηγίας τῆς ἐν σικελίᾳ. χώραν δὲ αὐτοῦ κατακτωμένου πολλὴν, κλέος τε μέγα ἦν, καὶ καρχηδονίοις ἐπιθυμία πάσης ἰβηρίας, ὡς εὐμαροῦς ἔργου. ζακανθαῖοι δὲ, καὶ ὅσοι ἄλλοι ἕλληνες ἐν ἰβηρίᾳ, καταφεύγουσιν ἐπὶ ῥωμαίους· καὶ γίνεται καρχηδονίοις ὅρος ἰβηρίας, μὴ διαβαίνειν τὸν ἴβηρα ποταμόν· καὶ τόδε ταῖς ῥωμαίων καὶ καρχηδονίων σπονδαῖς ἐνεγράφη. ἐπὶ δὲ τούτῳ Βάρκας μὲν τὴν ὑπὸ καρχηδονίοις ἰβηρίαν καθιστάμενος, ἔν τινι μάχῃ πεσὼν ἀποθνήσκει, καὶ στρατηγὸς Ἀσδρούβας ἐπ' αὐτῷ γίνεται,

ὃς ἐκινδύνευε τῷ Βάρκᾳ· καὶ τόνδε μὲν κτείνει θεράπων ἐν κυνηγεσίοις, οὗ τὸν δεσπότην ἀνῃρήκει. τρίτος δὲ ἐπὶ τοῖσδε στρατηγὸς ἰβήρων ὑπὸ τῆς στρατιᾶς ἀποδείκνυται, φιλοπόλεμος καὶ συνετὸς εἶναι δοκῶν, Αννίβας. ὁ δὲ, Βάρκα μὲν υἱὸς ὤν, Ασδρούβου δὲ τῆς γυναικὸς ἀδελφὸς, νέος δὲ κομιδῆ, καὶ, ὡς μειράκιον ἔτι, τῷ πατρὶ καὶ τῷ κηδευτῇ συνών· καὶ ὁ δῆμος ὁ καρχηδονίων αὐτῷ τὴν στρατηγίαν ἐπεψήφισεν. οὕτω μὲν Αννίβας, περὶ οὗ τάδε συγγράφω, γίγνεται στρατηγὸς καρχηδονίων ἐπὶ ἴβηρσι. τῶν δ' ἐχθρῶν τῶν Βάρκα τε καὶ Ασδρούβου τοὺς φίλους τοὺς ἐκείνων διωκόντων, καὶ Αννίβου τοῦδε καταφρονούντων ὡς ἔτι νέου, ἀρχὴν εἶναι τοῦτο ὁ Αννίβας ἐφ' ἑαυτὸν ἡγούμενος, καὶ νομίζων οἱ τὸ ἀσφαλὲς ἐκ τῶν τῆς πατρίδος φόβων περιέσεσθαι, ἐς πόλεμον αὐτοὺς μέγαν ἐμβαλεῖν ἐπενόει. ὑπολαβὼν δὲ, ὥσπερ ἦν, τὸ ῥωμαίοις ἐπιχειρῆσαι, χρόνιόν τε καρχηδονίοις ἔσεσθαι, καὶ μεγάλην αὐτῷ δόξαν, εἰ καὶ τύχοι πταίσας, τό γε ἐγχείρημα οἴσειν· λεγόμενος δὲ καὶ ὑπὸ τοῦ πατρὸς ἐπὶ βωμῶν ἔτι παῖς ὁρκωθῆναι, ῥωμαίοις ἐπιβουλεύων οὔποτ' ἐκλείψειν· ἐπενόει παρὰ τὰς σπονδὰς τὸν ἴβηρα διαβῆναι. καὶ παρεσκεύαζέ τινας ἐς πρόφασιν κατηγορεῖν ζακανθαίων· γράφων τε ταῦτα συνεχῶς ἐς καρχηδόνα, καὶ προστιθεὶς ὅτι ῥωμαῖοι κρύφα τὴν ἰβηρίαν αὐτῶν ἀφιστᾶσιν, ἔτυχε παρὰ καρχηδονίων πράσσειν ὅ, τι δοκιμάσειεν. ὁ μὲν δὴ τὸν ἴβηρα διαβὰς, τὴν ζακανθαίων πόλιν ἡβηδὸν διέφθειρε. ῥωμαίοις δὲ καὶ καρχηδονίοις ἐπὶ τῷδε ἐλέλυντο αἱ σπονδαὶ, αἱ γενόμεναι αὐτοῖς μετὰ τὸν πόλεμον τὸν ἐν σικελίᾳ. Αννίβας δὲ ὅσα μὲν αὐτὸς καὶ οἱ μετ' αὐτὸν ἄλλοι Καρχηδονίων τε καὶ ῥωμαίων στρατηγοὶ περὶ ἰβηρίαν ἔπραξαν, ἡ ἰβηρικὴ γραφὴ δηλοῖ. ἐπιλεξάμενος δὲ κελτιβήρων τε καὶ λιβύων καὶ ἑτέρων ἐθνῶν ὅτι πλείστους, καὶ τὰ ἐν ἰβηρίᾳ παραδοὺς Ασδρούβᾳ τῷ ἀδελφῷ, τὰ πυρηναῖα ὄρη διέβαινεν

ἐς τὴν κελτικὴν, τὴν νῦν λεγομένην γαλατίαν, ἄγων πεζοὺς ἐννεακισμυρίους καὶ ἱππέας ἐς δισχιλίους ἐπὶ μυρίοις, καὶ ἐλέφαντας ἑπτὰ καὶ τριάκοντα· γαλατῶν δὲ τοὺς μὲν ὠνούμενος, τοὺς δὲ πείθων, τοὺς δὲ καὶ βιαζόμενος, διώδευε τὴν χώραν. ἐλθὼν δὲ ἐπὶ τὰ ἄλπια ὄρη, καὶ μηδεμίαν μήτε δίοδον μήτε ἄνοδον εὑρὼν (ἀπόκρημνα γάρ ἐστιν ἰσχυρῶς) ἐπέβαινε κἀκείνοις, ὑπὸ τόλμης κακοπαθῶν· χιόνος τε πολλῆς οὔσης καὶ κρύους, τὴν μὲν ὕλην τέμνων τε καὶ κατακαίων, τὴν δὲ τέφραν σβεννὺς ὕδατι καὶ ὄξει, καὶ τὴν πέτραν ἐκ τοῦδε ψαφαρὰν γιγνομένην, σφύραις σιδηραῖς θραύων καὶ ὁδοποιῶν, ἣ καὶ νῦν ἐστιν ἐπὶ τῶν ὀρῶν ἐντριβὴς, καὶ καλεῖται δίοδος Ἀννίβου· τῶν δὲ τροφῶν αὐτὸν ἐπιλιπουσῶν, ἠπείγετο μὲν, ἔτι λανθάνων ὅτι καὶ πάρεστιν ἐς τὴν ἰταλίαν· ἕκτῳ δὲ μόλις ἀπὸ τῆς ἐξ ἰβήρων ἀναστάσεως μηνὶ πλείστους ἀποβαλὼν, ἐς τὸ πεδίον ἐκ τῶν ὀρῶν κατέβαινεν. καὶ μικρὸν ἀναπαύσας, προσέβαλλε ταυρασίᾳ πόλει κελτικῇ. κατὰ κράτος δὲ αὐτὴν ἐξελὼν, τοὺς μὲν αἰχμαλώτους ἔσφαξεν, ἐς κατάπληξιν τῆς ἄλλης κελτικῆς· ἐπὶ δὲ ποταμὸν ἠριδανὸν, τὸν νῦν πάδον λεγόμενον, ἐλθὼν, ἔνθα ῥωμαῖοι κελτοῖς τοῖς καλουμένοις βοιοῖς ἐπολέμουν, ἐστρατοπέδευσεν. ὁ δ' ὕπατος ὁ ῥωμαίων Πούπλιος Κορνήλιος Σκιπίων καρχηδονίοις ἐν ἰβηρίᾳ πολεμῶν, ἐπεὶ τῆς ἐσβολῆς Ἀννίβου τῆς ἐς τὴν ἰταλίαν ἐπύθετο, τὸν ἀδελφὸν καὶ ὅδε Γναῖον Κορνήλιον Σκιπίωνα ἐπὶ τοῖς ἐν ἰβηρίᾳ πράγμασι καταλιπὼν, διέπλευσεν ἐς τυῤῥηνίαν. ὅθεν ὁδεύων τε καὶ συμμάχους ὅσους δύναιτο ἀγείρων, ἔφθασεν ἐπὶ τὸν πάδον Ἀννίβαν· καὶ Μάλιον μὲν καὶ Ἀτίλιον, οἳ τοῖς βοιοῖς ἐπολέμουν, ἐς ῥώμην ἔπεμψεν, ὡς οὐ δέον αὐτοὺς ἔτι στρατηγεῖν, ὑπάτου παρόντος· αὐτὸς δὲ τὸν στρατὸν παραλαβὼν, ἐς μάχην ἐξέτασσεν πρὸς Ἀννίβαν. καὶ γενομένης

ἀκροβολίας τε καὶ ἱππομαχίας, οἱ ῥωμαῖοι κυκλωθέντες ὑπὸ τῶν λιβύων, ἔφυγον ἐς τὸ στρατόπεδον· καὶ νυκτὸς ἐπιγενομένης, ἐς πλακεντίαν ἀνεχώρουν, ἀσφαλῶς τετειχισμένην, τὸν πάδον ἐπὶ γεφυρῶν περάσαντές τε καὶ λύσαντες τὰς γεφύρας. τὸν μὲν οὖν ποταμὸν καὶ ὁ Ἀννίβας ζεύξας ἐπέρα· τὸ δ' ἔργον εὐθὺς τόδε πρῶτον ἢ δεύτερον ἐπὶ τῇ τῶν ἀλπίων ὀρῶν διαβάσει παρὰ τοῖς ἐπέκεινα κελτῶν ἐξῆρε τὸν Ἀννίβαν, ὡς ἄμαχον στρατηγὸν καὶ τύχῃ λαμπρᾷ χρώμενον. ὁ δέ, ὡς ἐν βαρβάροις τε καὶ τεθηπόσιν αὐτόν, καὶ δι' ἄμφω δυναμένοις ἀπατᾶσθαι, τὴν ἐσθῆτα καὶ τὴν κόμην ἐνήλλασσε συνεχῶς ἐσκευασμέναις ἐπινοίαις. καὶ αὐτὸν οἱ κελτοὶ περιϊόντα τὰ ἔθνη, πρεσβύτην ὁρῶντες, εἶτα νέον, εἶτα μεσοπόλιον, καὶ συνεχῶς ἕτερον ἐξ ἑτέρου, θαυμάζοντες, ἐδόκουν θειοτέρας φύσεως λαχεῖν. Σεμπρώνιος δὲ ὁ ἕτερος ὕπατος ἐν σικελίᾳ τότε ὤν, καὶ πυθόμενος, διέπλευσε πρὸς τὸν Σκιπίωνα, καὶ τεσσαράκοντα σταδίοις αὐτοῦ διαχῶν ἐστρατοπέδευσε. καὶ τῆς ἐπιούσης ἔμελλον ἅπαντες εἰς μάχην ἥξειν. ποταμὸς δ' ἦν ἐν μέσῳ τρεβίας, ὃν ῥωμαῖοι πρὸ ἕω, χειμερίου τε τῆς τροπῆς οὔσης καὶ ὑετοῦ καὶ κρύους, ἐπέρων, βρεχόμενοι μέχρι τῶν μαστῶν. Ἀννίβας δὲ καὶ ἐς δευτέραν ὥραν ἀνέπαυσε τὴν στρατιάν, καὶ τότε ἐξῆγε. παράταξις δὲ ἦν ἑκατέρων, τὰ κέρατα κατεῖχον, ἀμφὶ τὴν φάλαγγα τῶν πεζῶν. Ἀννίβας δὲ τοῖς μὲν ἱππεῦσιν ἀντέταξε τοὺς ἐλέφαντας, τῇ δὲ φάλαγγι τοὺς πεζούς, τοὺς δὲ ἱππέας ἐκέλευσεν ὀπίσω τῶν ἐλεφάντων ἀτρεμεῖν, ἕως αὐτός τι σημήνῃ. γενομένων δὲ ἐν χερσὶ πάντων, οἱ μὲν ῥωμαίων ἵπποι τοὺς ἐλέφαντας, οὐ φέροντες αὐτῶν οὔτε τὴν ὄψιν, οὔτε τὴν ὀδμήν, ἔφυγον· οἱ δὲ πεζοί, καίπερ ὑπὸ τοῦ κρύους καὶ τοῦ ποταμοῦ καὶ τῆς ἀγρυπνίας τετρυμμένοι καὶ μαλακοὶ ὄντες, ὅμως ὑπὸ τόλ-

μης τοῖς θηρίοις ἐπεπήδων, καὶ ἐτίτρωσκον αὐτά· καὶ ἵππων καὶ τὰ νεῦρα ὑπέκοπτον, καὶ τοὺς πεζοὺς ἐνέκλινον ἤδη. θεασάμενος δὲ ὁ Ἀννίβας, ἐσήμαινε τὴν ἵππον κυκλοῦσθαι τοὺς πολεμίους. ἐσκεδασμένων δ' ἄρτι τῶν ῥωμαϊκῶν ἱππέων διὰ τὰ θηρία, καὶ τῶν πεζῶν μόνων τε ὄντων καὶ κακοπαθούντων καὶ δεδιότων τὴν περικύκλωσιν, φυγὴ πανταχόθεν ἦν ἐς τὰ στρατόπεδα. καὶ ἀπώλλυντο οἱ μὲν ὑπὸ τῶν ἱππέων καταλαμβανόντων, ἅτε πεζοὺς, οἱ δὲ ὑπὸ τοῦ ποταμοῦ παραφέροντος (ὑπὸ γὰρ ἡλίου τὴν χιόνα τήκοντος, ὁ ποταμὸς ἐρρύη μέγας) οὔτε στῆναι διὰ τὸ βάθος, οὔτε νεῖν διὰ τὰ ὅπλα ἐδύναντο. Σκιπίων δὲ αὐτοῖς ἑπόμενος καὶ παρακαλῶν, ὀλίγου μὲν ἐδέησε τρωθεὶς διαφθαρῆναι· μόλις δ' ἐς Κρεμῶνα διεσώθη φερόμενος. ἐπίνειον δὲ ἦν τι βραχὺ Πλακεντίας· ᾧ προσβαλὼν ὁ Ἀννίβας ἀπώλεσε τετρακοσίους, καὶ αὐτὸς ἐτρώθη. καὶ ἀπὸ τοῦδε πάντες ἐχείμαζον· Σκιπίων μὲν ἐν Κρεμῶνι καὶ Πλακεντίᾳ, Ἀννίβας δὲ περὶ Πάδον. οἱ δὲ ἐν ἄστει Ῥωμαῖοι, πυθόμενοι, καὶ τρίτην ἧτταν πταίοντες περὶ Πάδον (ἡττῶντο γὰρ δὴ καὶ ὑπὸ Βοιῶν περὶ Ἀννίβου) στρατιάν τε παρ' αὐτῶν ἄλλην κατέλεγον, σὺν τοῖς οὖσι περὶ τὸν Πάδον, ὡς εἶναι τρισκαίδεκα τέλη· καὶ τοῖς συμμάχοις ἑτέραν διπλασίονα ταύτης ἐπήγγελλον. ἤδη δὲ αὐτοῖς τὸ τέλος εἶχε πεζοὺς πεντακισχιλίους καὶ ἱππέας τριακοσίους· καὶ τούτων τοὺς μὲν ἐς Ἰβηρίαν ἔπεμπον, τοὺς δ' ἐς Σαρδόνα, κἀκείνην πολεμουμένην, τοὺς δ' ἐς Σικελίαν· τὰ πλέονα δ' ἦγον ἐπὶ τὸν Ἀννίβαν οἱ μετὰ Σκιπίωνα καὶ Σεμπρώνιον αἱρεθέντες ὕπατοι Σερουίλιός τε Γναῖος καὶ Γάιος Φλαμίνιος· ὧν ὁ μὲν Σερουίλιος ἐπὶ τὸν Πάδον ἐπειχθεὶς, τὴν στρατηγίαν ἐκδέχεται παρὰ τοῦ Σκιπίωνος· ὁ δὲ Σκιπίων, ἀνθύπατος αἱρεθεὶς, ἐς Ἰβηρίαν διέπλευσεν· Φλαμίνιος δὲ τρισμυρίοις τε πεζοῖς καὶ τρισχιλίοις ἱππεῦσι τὴν ἐντὸς Ἀππεννίνων ὀρῶν Ἰταλίαν ἐφύλασσεν. ἣν δὲ μόνην ἄν τις εἴποι κυρίως Ἰταλίαν·

τὸ γὰρ ἀπέννινα κατέρχεται μὲν ἐκ μέσων τῶν ἄλπεων ἐπὶ θάλασσαν· ἔστι δ' αὐτῶν τὰ μὲν ἐπὶ δεξιὰ πάντα, καθαρῶς ἰταλία, τὰ δὲ ἐπὶ θάτερα ἐς τὸν ἰόνιον φθάνοντα, νῦν μὲν ἔστι καὶ ταῦτα ἰταλία (ὅτι καὶ τυρρηνία νῦν ἰταλία) οἰκοῦσι δ' αὐτῶν τὰ μὲν ἕλληνες ἀμφὶ τὸν ἰόνιον ἀκτήν, τὰ δὲ λοιπὰ κελτοί, ὅσοι τῇ ῥώμῃ τὸ πρότερον ἐπιθέμενοι, τὴν πόλιν ἐνέπρησαν. ὅτε γὰρ αὐτοὺς ἐξελαύνων Κάμιλλος ἐδίωκε μέχρι τῶν ἀπεννίνων ὀρῶν, ἐμοὶ δοκοῦσιν, ὑπερβάντες αὐτά, ἀντὶ ἠθῶν τῶν ἰδίων παρὰ τὸν ἰόνιον οἰκῆσαι, καὶ τὸ μέρος τῆς χώρας, ἔτι νῦν οὕτως καλοῦσιν, ἰταλίαν γαλατικήν. ῥωμαῖοι μὲν δὴ μεγάλοις στρατοῖς ἐς πολλὰ ὁμοῦ διῄρηντο· Αννίβας δὲ τούτων αἰσθόμενος, ἅμα τῷ ἦρι τοὺς ἄλλους λαθών, ἐδῄου τὴν τυρρηνίαν, καὶ προὔβαινεν ἐς τὸ μέρος τὸ ἐπὶ ῥώμης. οἱ δέ, πλησιάζοντος αὐτοῦ, πάνυ ἔδεισαν, οὐ παρούσης σφίσιν ἀξιομάχου δυνάμεως· ἐστράτευον δὲ ὅμως ἐκ τῶν ὑπολοίπων ὀκτακισχιλίους· καὶ Κεντήνιον αὐτοῖς ἕνα τῶν ἐπιφανῶν ἰδιωτῶν, οὐδεμιᾶς ἀρχῆς παρούσης, ἐπέστησαν τε καὶ ἐξέπεμπον ἐς ὀμβρικοὺς ἐς τὴν πλειστίνην λίμνην, τὰ στενὰ προληψόμενον, ᾗ συντομώτατον ἦν ἐπὶ τὴν ῥώμην. ἐν δὲ τούτῳ καὶ Φλαμίνιος ὁ τοῖς περισμωείοις τὴν ἐντὸς ἰταλίαν φυλάσσων, αἰσθόμενος τῆς σπουδῆς Αννίβου, μετέβαινεν ὀξέως, οὐ διαναπαύων τὴν στρατιάν, δέει τε περὶ τῆς πόλεως, καὶ αὐτὸς ὢν ἀπειροπόλεμός τε, καὶ ἐς τὴν ἀπὸ δοξοκοπίας ἡρημένος, ἠπείγετο Αννίβᾳ συμπλακῆναι· ὁ δὲ αἰσθόμενος αὐτοῦ τῆς τε ὁρμῆς καὶ ἀπειρίας, ὄρος μέν τι καὶ λίμνην προὐβάλλετο πρὸ ἑαυτοῦ, ψιλοὺς δὲ καὶ ἱππέας ἐς φάραγγα ἀποκρύψας, ἐστρατοπέδευεν· καὶ αὐτὸν ὁ Φλαμίνιος κατιδὼν ἅμα ἕω, σμικρὸν μέν τι διέτριψε, καὶ στρατὸν ἀναπαύων ἐξ ὁδοιπορίας, καὶ χαρακοποιούμενος· μετὰ δὲ τοῦτο ἐξῆγεν εὐθὺς ἐπὶ τὴν μάχην αὐτοὺς ὄντας ἀπ' ἀγρυπνίας καὶ κόπου. τῆς δ' ἐνέδρας ἐκφανεί-

σης, ἐν μέσῳ ληφθεὶς τοῦ τε ὄρους καὶ τῆς λίμνης καὶ τῶν ἐ-
χθρῶν, αὐτός τε ἀνῃρέθη καὶ σὺν αὐτῷ δισμύριοι. τοὺς δὲ λοι-
ποὺς ἔπ μυρίοις ἔς τινα κώμην ὀχυρὰν συμφυγόντας Μα-
αρβάλ ὁ ὑποστράτηγος Ἀννίβου, μεγίστην καὶ ὅδε ἐπὶ στρατη-
γίᾳ δόξαν ἔχων, οὐ δυνάμενος ἑλεῖν εὐχερῶς, οὐδὲ ἀξιῶν ἀ-
πεγνωκόσι μάχεσθαι, ἔπεισε τὰ ὅπλα ἀποθέσθαι, συνθέμενος
ἀπολύσειν ὅπῃ θέλοιεν. ὡς δὲ ἀπέθεντο, λαβὼν ἦγεν αὐτοὺς
πρὸς τὸν Ἀννίβαν γυμνούς. ὁ δὲ οὐ φάμενος εἶναι κύριον χω-
ρὶς αὐτοῦ ταῦτα συνθέσθαι τὸν Μααρβάλ, τοὺς μὲν ἐκ τῶν συμ-
μάχων φιλανθρωπευσάμενος, ἀπέλυσεν ἐς τὰ ἑαυτῶν, θη-
ρῶν τῇ φιλανθρωπίᾳ τὰς πόλεις· ὅσοι δὲ ῥωμαίων ἦ-
σαν, εἶχε δήσας. τὴν δὲ λείαν τοῖς συστρατεύουσι κελτοῖς ἀπο-
διδόμενος, ἵνα καὶ τοὺς θεραπεύσειε τῷ κέρδει, προὔβαινεν ἐς
τὸ πρόσθεν· αἰσθομένου μὲν ἤδη τῶν γιγνομένων τοῦ περὶ πάδον
στρατηγοῦ Σερουιλίου, καὶ τετρακισμυρίοις ἐπὶ τυρρηνίας
ἐπειγομένου, Κεντηνίου δὲ ἤδη τοῖς ὀκτακισχιλίοις τὰ στενὰ
προειληφότος. Ἀννίβας δέ, ἐπειδὴ τήν τε λίμνην εἶδε τὴν
πλειστίνην, καὶ τὸ ὄρος τὸ ὑπὲρ αὐτήν, καὶ τὸν Κεντήνιον
ἐν μέσῳ κρατοῦντα τῆς διόδου, τοὺς ἡγεμόνας τῶν ὁδῶν
ἐξήταζεν εἴ τις εἴη περίοδος. οὐδεμίαν δὲ φαμένων εἶναι
τρίβον, ἀλλὰ ἀπόκρημνα πάντα καὶ φαραγγώδη, δι᾽ αὐ-
τῶν ὅμως ἔπεμπε τοὺς ψιλοὺς νύκτωρ τὸ ὄρος περιϊέναι, καὶ
Μααρβάλ μετὰ τῶν, τεκμηράμενος δ᾽ ὅπῃ δύναιντο περιελ-
θεῖν, προσέβαλε τῷ Κεντηνίῳ κατὰ μέτωπον, καὶ συνεστώ-
των ἑκατέρων, πάνυ προθύμως ὁ Μααρβάλ ἐκ κορυφῆς
ἄνωθεν ὤφθη τε καὶ ἠλάλαξεν. ῥωμαίων δὲ εὐθὺς ἦν φυ-
γή, καὶ φόνος κεκυκλωμένων· καὶ τρισχίλιοι μὲν ἔπεσον, ὀ-
κτακόσιοι δὲ ἐλήφθησαν· οἱ δὲ λοιποί, μόλις διέφυγον. πυθό-
μενοι δὲ οἱ ἐν ἄστει, καὶ δείσαντες μὴ εὐθὺς ἐπὶ τὴν πόλιν ὁ
Ἀννίβας ἔλθοι, τό, τε τεῖχος ἐπλήρουν λίθων, καὶ τοὺς γέροντας

ὥπλιζον, ὅπλων μὲν ἀποροῦντες, τὰ δὲ λάφυρα ἐκ τῶν ἱερῶν καταφέροντες, ἃ ἐκ πολέμων ἄλλων κόσμος αὐτοῖς περιέκειτο· δικτάτορά τε, ὡς ἐν κινδύνῳ, Φάβιον εἵλοντο Μάξιμον. Ἀννίβας δὲ, θεοῦ παραγαγόντος αὐτὸν, ἐπὶ τὸν Ἰόνιον αὖθις ἐτράπη, καὶ τὴν παράλιον ὁδεύων ἐπόρθει, λείαν τε περιήλαυνε πολλήν. Σερουίλιος δ' ὁ ὕπατος ἀντιπαριὼν αὐτῷ, κατῆρεν εἰς ἀρίμινον, ἀπέχων Ἀννίβου μίαν ἡμέραν, ἔνθα τὴν στρατιὰν συνεῖχε, καὶ τοὺς ἔτι φίλους Κελτῶν ἀνεθάρρυνεν. ἕως ἀφικόμενος Φάβιος Μάξιμος ὁ δικτάτωρ Σερουίλιον μὲν ἐς ῥώμην ἔπεμπεν, ὡς οὔτε ὕπατον, οὔτε στρατηγὸν ἔτι ὄντα, δικτάτορος ᾑρημένου· αὐτὸς δὲ τῷ Ἀννίβᾳ παρακολουθῶν, ἐς μὲν χεῖρας οὐκ ᾔει, πολλάκις ἐκείνου προκαλουμένου· πολιορκεῖν δ' οὐδένα εἴα, παραφυλάσσων καὶ ἐπικείμενος. ὁ δὲ, τῆς χώρας ἐξανηλωμένης, τροφῶν ἠπόρει, καὶ αὐτὴν αὖθις περιιὼν, ἑκάστης ἡμέρας ἐξέτασσε, προκαλούμενος ἐς μάχην. Φάβιος δ' οὐ συνεπλέκετο, καταγινώσκοντος αὐτοῦ Μινουκίου Ῥούφου, ὃς ἵππαρχος μὲν ἦν αὐτῷ, ἔγραφε δ' ἐς ῥώμην τοῖς φίλοις ὡς ὀκνοίη Φάβιος ὑπὸ δειλίας· διαδραμόντος δ' ἐς ῥώμην ἐπὶ θυσίας τινὰς τοῦ Φαβίου, ὁ Μινούκιος ἡγούμενος τοῦ στρατοῦ, συνεπλάκη τινὰ μάχην τῷ Ἀννίβᾳ, καὶ δόξας πλέον ἔχειν, θρασύτερον ἐς ῥώμην ἐπέστελλε τῇ βουλῇ, τὸν Φάβιον αἰτιώμενος, οὐκ ἐθέλοντα νικῆσαι. καὶ ἡ βουλὴ, ἐπανεληλυθότος ἐς τὸ στρατόπεδον ἤδη τοῦ Φαβίου, ἴσον ἰσχύειν αὐτῷ τὸν ἵππαρχον ἀπέφηνεν. οἱ μὲν δὴ, μερισάμενοι τὴν στρατιὰν, πλησίον ἀλλήλων ἐστρατοπέδευον, καὶ τῆς γνώμης ἑκάτερος εἴχοντο τῆς ἑαυτοῦ, Φάβιος μὲν ἐκτρύχειν Ἀννίβαν τῷ χρόνῳ, καὶ πειρᾶσθαι μηδὲν ὑπ' αὐτοῦ παθεῖν· ὁ δὲ Μινούκιος, μάχῃ διακριθῆναι. συνιόντος δὲ ἐς μάχην τοῦ Μινουκίου, Φάβιος τὸ μέλλον ἔσεσθαι προορῶν, ἐν μέσῳ τὴν

στρατιὰν ἀτρεμοῦσαν ἔστησε τὴν ἑαυτοῦ, καὶ τοὺς τοῦ Μινουκίου τραπέντας ἀνελάμβανεν, τοὺς δ᾽ Ἀννίβου διώκοντας ἀπεκρούετο. καὶ Φάβιος μὲν ὧδε τὴν συμφορὰν ἐπεκούφισε τῷ Μινουκίῳ, οὐδὲν ἐπιμηνίσας τῆς διαβολῆς· ὁ δὲ Μινούκιος αὑτοῦ καταγνοὺς ἀπειρίαν, ἀπέθετο τὴν ἀρχήν, καὶ τὸ μέρος τοῦ στρατοῦ παρέδωκε τῷ Φαβίῳ, ἡγούμενος πρὸς ἄνδρα τεχνίτην· οὗ δὴ καὶ ὁ Σεβαστὸς ὕστερον πολλάκις ἐμέμνητο, οὐκ ὢν εὐχερὴς οὐδ᾽ οὗτος ἐς μάχας, ἢ μᾶλλον τόλμῃ τέχνῃ χρῆσθαι. Φάβιος μὲν οὖν αὖθις ὁμοίως ἐφύλασσε τὸν Ἀννίβαν, καὶ τὴν χώραν πορθεῖν ἐκώλυεν, οὐ συμπλεκόμενος αὐτοῦ τῷ στρατῷ παντί, τοῖς δ᾽ ἀποσκιδναμένοις μόνοις ἐπιτιθέμενος· καὶ σαφῶς εἰδὼς ἀπορήσοντα τροφῶν αὐτίκα τὸν Ἀννίβαν. στενῆς δὲ διόδου πλησιαζούσης, ὁ μὲν Ἀννίβας αὐτὴν οὐ προείδετο, Φάβιος δὲ προπέμψας τετρακισχιλίους, κατέλαβε, καὶ τοῖς λοιποῖς αὐτοῖς ἐπὶ θάτερα ἐστρατοπέδευεν ἐπὶ λόφου καρτεροῦ. ὁ δὲ Ἀννίβας, ὡς ᾔσθετο ληφθεὶς ἐν μέσῳ Φαβίου τε καὶ τῶν στενῶν φυλασσομένων, ἔδεισε μὲν ὡς οὔποτε πρότερον· (οὐ γὰρ εἶχε διέξοδον, ἀλλὰ πάντα ἦν ἀπόκρημνα καὶ δύσβατα, οὐδ᾽ ἤλπιζε Φάβιον ἢ τοὺς ἐπὶ τῶν στενῶν βιάσασθαι διὰ τὴν τῶν χωρίων ὀχυρότητα·) ὧδε δὲ ἔχων ἀπορίας, τοὺς μὲν αἰχμαλώτους ἐς πεντακισχιλίους ὄντας κατέσφαξεν, ἵνα μὴ ἐν τῷ κινδύνῳ νεωτερίσειαν, βοῦς δὲ ὅσας εἶχεν ἐν τῷ στρατοπέδῳ (πολὺ δὲ πλῆθος ἦν) τοῖς κέρασιν αὐτῶν δᾷδας περιέθηκε, καὶ νυκτὸς ἐπιγιγνομένης τὰς δᾷδας ἐξάψας, τὸ λοιπὸν ἐν τῷ στρατοπέδῳ πῦρ ἔσβεσεν, καὶ σιγὴν βαθεῖαν ἔχειν παρήγγειλε. τοῖς δ᾽ εὐτολμοτάτοις τῶν νέων ἐκέλευσε τὰς βοῦς ἐλαύνειν μετὰ σπουδῆς ἄνω πρὸς τὰ ἀπόκρημνα, ἃ ἦν ἐν μέσῳ τοῦ τε Φαβίου καὶ τῶν στενῶν. αἱ δ᾽ ὑπό τε τῶν ἐλαυνόντων ἐπειγόμεναι, καὶ τοῦ πυρὸς ἐκκαίοντος αὐτάς, ἀνεπήδων ἐπὶ τοὺς κρημνοὺς ἀφειδῶς καὶ βιαίως, εἶτα κατέπιπτον,

αὖθις

αὐτῆς ἀπεπήδων. ῥωμαῖοι δὲ οἱ ἑκατέρωθεν ὁρῶντες, ἐν μὲν τῷ Ἀννίβου στρατοπέδῳ σιγὴν καὶ σκότον, ἐν δὲ τοῖς ὄρεσι πῦρ πολὺ καὶ ποικίλον, οὐκ ἔχοντες, ὡς ἐν νυκτί, τὸ γινόμενον ἀκριβῶς ἐπινοῆσαι· ὁ μὲν Φάβιος εἴκαζεν εἶναί τι στρατήγημα τοῦτο Ἀννίβου, καὶ συνεῖναι μὴ δυνάμενος, ἀτρέμα συνεῖχε τὴν στρατιάν, τὴν νύκτα ὑφορώμενος· οἱ δ᾽ ἐν τοῖς στενοῖς, ὑπέλαβον ὅπερ ἤθελεν ὁ Ἀννίβας, φυγὴν αὐτοῦ, ὡς ἐν ἀπόροις, ἄνω διὰ τῶν κρημνῶν βιαζομένου· καὶ μετεπήδων, ἐπὶ τὴν φαντασίαν τοῦ πυρὸς καταθέοντες, ὡς ἐκεῖ ληψόμενοι τὸν Ἀννίβαν κακοπαθοῦντα. ὁ δὲ, ὡς εἶδε καταβάντας αὐτοὺς ἐκ τῶν στενῶν, διέδραμεν ἐς αὐτὰ τοῖς ταχυτάτοις ἄνευ φωτὸς μετὰ σιωπῆς, ἵνα διαλάθοι. καταλαβὼν δὲ αὐτὰ καὶ κρατυνάμενος, ἐσήμαινε τῇ σάλπιγγι, καὶ τὸ στρατόπεδον ἀντεβόησεν αὐτῷ, καὶ πῦρ αἰφνίδιον ἐξέφηνεν. ῥωμαῖοι μὲν δὴ τότε ᾔσθοντο τῆς ἀπάτης· ὁ δὲ στρατὸς ὁ ἄλλος Ἀννίβου, καὶ οἱ τὰς βοῦς ἐλαύνοντες, ἐπὶ τὰ στενὰ ἀδεῶς διέδραμον· καὶ αὐτοὺς συναγαγὼν ἀπῆρεν ἐς τὸ πρόσω. οὕτω μὲν ἐξ ἀέλπτου τότε ὁ Ἀννίβας, αὐτός τε περιῆν καὶ τὸν στρατὸν περιέσωζε· καὶ ἐς γερωνίαν τῆς ἰαπυγίας ἐπιχυθείς, ἣ σίτου πλήρης ἦν, ἐξεῖλεν αὐτήν· καὶ ἐν ἀφθόνοις ἀδεῶς ἐχείμαζεν. ὁ δὲ Φάβιος, καὶ τότε τῆς αὐτῆς γνώμης ἐχόμενος, εἵπετο, καὶ τῆς γερωνίας ἀποσχὼν δέκα σταδίους ἐστρατοπέδευεν, λαβὼν ἐν μέσῳ ποταμὸν ὄφιδον. ληγόντων δὲ αὐτῷ τῶν ἓξ μηνῶν, ἐφ᾽ οὓς αἱροῦνται ῥωμαῖοι τοὺς δικτάτωρας, οἱ μὲν ὕπατοι Σερουίλιός τε καὶ Ἀτίλιος ἐπὶ τὰς ἑαυτῶν ἀρχὰς ἐπανήεσαν, καὶ ἦλθον ἐπὶ τὸ στρατόπεδον, καὶ ὁ Φάβιος ἐς ῥώμην ἀπῄει. γίνονται δέ τινες ἐν τῷδε τῷ χειμῶνι Ἀννίβᾳ καὶ ῥωμαίοις ἀκροβολισμοὶ συνεχεῖς ἐς ἀλλήλους· καὶ τὰ ῥωμαίων ἐπικυδέστερα καὶ θαρσέστερα ἦν. ὁ δ᾽ Ἀννίβας ἐπέστελλε μὲν ἀεὶ τὰ γιγνόμενα καρχηδονίοις ὑπερεπαίρων· τότε δὲ ἀπολωλότων αὐτῷ πολλῶν, ἠπόρει, καὶ στρατιὰν ᾔτει καὶ χρή-

ματα. οἱ δὲ ἐχθροὶ, πάντα ἐπισκώπτοντες τὰ Ἀννίβου, καὶ τότε ὑπεκρίνοντο ἀπορεῖν, ὅτι τῶν νικώντων οὐκ αἰτούντων χρήματα, ἀλλὰ πεμπόντων ἐς τὰς πατρίδας, ὁ Ἀννίβας αἰτοίη, λέγων νικᾶν. οἷς οἱ καρχηδόνιοι πεισθέντες, οὔτε στρατιὰν ἔπεμπον, οὔτε χρήματα. καὶ ὁ Ἀννίβας τοῦτ' ὀδυρόμενος, ἔγραφεν ἐς ἰβηρίαν Ἀσδρούβᾳ τῷ ἀδελφῷ, παρακαλῶν αὐτὸν, ἀρχομένου θέρους μεθ' ὅσης δύναιτο στρατιᾶς καὶ χρημάτων ἐσβαλεῖν ἐς τὴν ἰταλίαν, καὶ πορθεῖν αὐτῆς τὰ ἐπέκεινα, ἵνα δῃῶτο πᾶσα, καὶ ῥωμαῖοι κάμνοιεν ὑπ' αὐτῶν ἑκατέρωθεν. καὶ τάδε μὲν ἦν περὶ Ἀννίβαν· ῥωμαῖοι δὲ τῷ τε μεγέθει τῆς ἥττης Φλαμινίου καὶ Κεντηνίου περιαλγοῦντες, ὡς ἀνάξια σφῶν καὶ παράλογα καὶ ἀθρόα παθόντες, καὶ τὸν πόλεμον ὅλως οὐ φέροντες ἔνδον ὄντα παρ' ἑαυτοῖς, ἄλλα τε κατέλεγον ἐκ ῥώμης τέλη στρατιωτῶν τέσσαρα μετ' ὀργῆς ἐπὶ τὸν Ἀννίβαν, καὶ τοὺς συμμάχους πανταχόθεν ἤγειρον ἐς ἰαπυγίαν· ὑπάτους τε αἱροῦνται, ἐκ μὲν δόξης πολεμικῆς Λεύκιον Αἰμίλιον τὸν ἰλλυριοῖς πολεμήσαντα, ἐκ δὲ δημοκοπίας Τερέντιον Οὐάρρωνα, πολλὰ αὐτοῖς ἐκ τῆς συνήθους δοξοκοπίας ὑπισχνούμενον· καὶ αὐτοὺς παραπέμποντες ἐξιόντας, ἐδέοντο κρῖναι τὸν πόλεμον μάχῃ, καὶ μὴ τὴν πόλιν ἐκτρύχειν χρόνῳ τε καὶ στρατείαις συνεχέσι, καὶ εἰσφοραῖς καὶ λιμῷ, καὶ ἀργίᾳ τῆς γῆς δῃουμένης. οἱ δὲ, τὴν στρατιὰν τὴν ἐν ἰαπυγίᾳ προσλαβόντες, καὶ τὸ σύμπαν, ἔχοντες πεζοὺς μὲν ἑπτακισμυρίους, ἱππέας δ' ἑξακισχιλίους, ἐστρατοπέδευον ἀμφὶ κώμῃ τινὶ καλουμένῃ κάνναις· καὶ ὁ Ἀννίβας αὐτοῖς ἀντεστρατοπέδευε. φύσει δὲ ὢν φιλοπόλεμος ὁ Ἀννίβας, καὶ οὔποτε φέρων ἀργίαν, τότε μάλιστα τῆς ἀπορίας αὐτὸν ἐνοχλούσης, ἐξέτασσε συνεχῶς ἐς μάχην, δεδιὼς μὴ οἱ μισθοφόροι μεταθοῖντο διὰ τὴν ἀμισθίαν, ἢ σκεδασθεῖεν ἐπὶ συλλογὴν ἀγορᾶς. καὶ ὁ μὲν οὕτω προυκαλεῖτο τοὺς πολεμίους· γνώμη δὲ τῶν ὑπάτων,

Αἰμιλίου μὲν, ὑπομένειν ἐκτρύχοντας Ἀννίβαν, οὐ δυνησόμενον ἀντέχειν ἐπὶ πολὺ διὰ τὴν ἀπορίαν, μηδὲ διὰ χειρὸς ἔρχεσθαι γεγυμνασμένῳ πολέμοις καὶ εὐτυχίαις ἀνδρὶ καὶ στρατῷ· Τερεντίου δ' οἷα δημοκόπου, μνημονεύειν ὧν ὁ δῆμος ἐξιοῦσιν ἐνετέλλετο, καὶ κρῖναι τὴν μάχην ὀξέως. τούτοιν, Αἰμιλίῳ μὲν προσετίθετο Σερουίλιος ὁ πέρυσιν ὕπατος, ἔτι παρών· Τερεντίῳ δὲ ὅσοι τε ἀπὸ βουλῆς καὶ τῶν καλουμένων ἱππέων ἡγοῦντο τῆς στρατιᾶς. ἀντεχόντων δ' ἔτι τῶν ἑτέρων, ὁ Ἀννίβας τοῖς χορτολογοῦσιν αὐτῶν ἢ ξυλευομένοις ἐπιτιθέμενος, ὑπεκρίνετο ἡττᾶσθαι· καὶ περὶ ἐσχάτην ποτὲ φυλακὴν ἐκίνει τὸ πλῆθος, ὡς ἀναζευγνύς. ὁ δὲ Τερέντιος ἰδὼν, ἐξῆγε τὴν στρατιὰν ὡς ἐπὶ φεύγοντα τὸν Ἀννίβαν, ἀπαγορεύοντος αὐτῷ καὶ τότε τοῦ Αἰμιλίου. ὡς δὲ οὐκ ἔπειθεν, οἰωνίζετο ὁ Αἰμίλιος ἐφ' ἑαυτοῦ, καθάπερ εἰώθασιν· καὶ πέμψας ὁδεύοντι ἤδη τῷ Τερεντίῳ τὴν ἡμέραν ἀπαίσιον ἔλεγεν εἶναι. ὁ δ' ἐπανήει μὲν, αἰδούμενος οἰωνοῖς ἀπειθῆσαι, τὰς δὲ κόμας ἐν ὄψει τῆς στρατιᾶς ἐτίλλετο, καὶ χαλεπῶς ἔφερεν, ὡς τὴν νίκην ἀφῃρημένος ὑπὸ ζηλοτυπίας τοῦ συνάρχου· καὶ τὸ πλῆθος αὐτῷ συνηγανάκτει. Ἀννίβου δὲ, ἐπεὶ τῆς πείρας ἐξέπιπτεν, αὐτίκα εἰς τὸ στρατόπεδον ἐπανελθόντος, καὶ τὴν ὑπόκρισιν ἐκφήναντος, οὐδὲ τοῦτ' ἐδίδασκε τὸν Τερέντιον πάνθ' ὑπονοεῖν τὰ Ἀννίβου, ἀλλ' ὡς εἶχεν ἐν τοῖς ὅπλοις, ἐς τὸ στρατήγιον ἐσδραμὼν, παρόντων ἔτι τῶν τε ἀπὸ βουλῆς, καὶ ταξιάρχων καὶ χιλιάρχων, ᾐτιᾶτο περὶ τῶν οἰωνῶν τὸν Αἰμίλιον προφασίσασθαι, καὶ νίκην φανερὰν ἀφελέσθαι τὴν πόλιν, ὀκνοῦντα ὑπὸ δειλίας, ἢ φθονοῦντα διὰ ζηλοτυπίαν. οὕτω δ' αὐτοῦ βοῶντος ὑπὸ ὀργῆς, ἡ στρατιὰ περιεστῶσα τὴν σκηνὴν, ἐπήκουε, καὶ τὸν Αἰμίλιον ἐβλασφήμουν. ὁ δὲ πολλὰ μὲν εἶπεν τοῖς ἔνδον συμφέροντα μάτην· Τερεντίῳ δὲ, πλὴν Σερουιλίου, τῶν ἄλλων συντιθεμένων εἶξαι, καὶ τῆς ἐπιούσης ἐξέτασσεν, αὐτὸς ἡγούμενος. παρεχώρει γὰρ ὁ Τερέν-

γιος. Ἀννίβας δὲ ᾔσθετο, καὶ τότε μὲν οὐκ ἐπεξῆλθεν (οὐ γάρ πω πρὸς μάχην διετέτακτο) τῇ δ' ἐπιούσῃ κατέβαινον ἐς τὸ πεδίον ἑκάτεροι, ῥωμαῖοι μὲν ἐς τρία τεταγμένοι, μικρὸν ἀπ' ἀλλήλων διεστῶτες, καὶ μέρος ἕκαστον αὐτῶν εἶχε τοὺς πεζοὺς ἐν μέσῳ, τοὺς δὲ ψιλοὺς καὶ ἱππέας ἑκατέρωθεν· στρατηγοὶ δ' ἐφειστήκεσαν, τῷ μέσῳ μὲν Αἰμίλιος, τῷ δὲ λαιῷ Σερουίλιος, Τερέντιος δὲ τοῖς ἐπὶ δεξιᾷ, χιλίους ἀμφ' αὐτὸν ἕκαστος ἔχων ἱππέας ἐπειλεγμένους, ἐπικουρεῖν ὅπῃ τι πονοίη· οὕτω μὲν ἐτάξαντο ῥωμαῖοι· ὁ δ' Ἀννίβας πρῶτα μὲν εἰδὼς περὶ μεσημβρίαν εὖρον ζοφώδη, τὸν χῶρον ἐξ ἔθους ἐπιπνέοντα, προὔλαβεν ὅπῃ κατὰ νώτου τὸ πνεῦμα ἔμελλεν ἕξειν· ἔπειτα ἐς τὸ ὄρος περίφυτον καὶ φαραγγῶδες ἱππέας προενήδρευσε, καὶ ψιλούς, οἷς εἴρητο, ὅταν αἱ φάλαγγες ἔργων ἔχωνται, καὶ τὸ πνεῦμα ἐπίῃ, κατόπιν γίγνεσθαι τῶν πολεμίων· ἄνδρας τε πεντακοσίους Κελτίβηρας ἐπὶ τοῖς μακροῖς ξίφεσιν ὑπὸ τοῖς χιτῶσιν ἄλλα ξίφη βραχύτερα περιέζωσεν, οἷς ἔμελλεν αὐτός, ὅτε δέοι χρῆσθαι, σημαίνειν. σύμπασαν δὲ τὴν στρατιὰν κἀκεῖνος ἐς τρία διῄρει, καὶ τοὺς ἱππέας τοῖς κέρασιν ἐπέτασσεν ἐκ μεγάλων διαστημάτων, εἰ δύναιντο κυκλώσασθαι τοὺς πολεμίους. ἐπέστησε δὲ τῷ μὲν δεξιῷ Μακρῶν τὸν ἀδελφόν, τῷ δὲ ἑτέρῳ τὸν ἀδελφιδοῦν Ἄννωνα, τὸ δὲ μέσον αὐτὸς εἶχε κατὰ δόξαν Αἰμιλίου τῆς ἐμπειρίας· δισχίλιοί τε ἱππεῖς ἐπίλεκτοι παρέθεον αὐτῷ, καὶ Μαάρβας ἑτέρους ἔχων χιλίους, ἐφεδρεύειν ὅπῃ τι πονούμενον ἴδοι. καὶ τάδε πράσσων, ἐς δευτέραν παρέτεινεν ὥραν, ἵνα τὸ πνεῦμα θᾶσσον ἐπέλθοι. γενομένων δὲ πάντων εὐτρεπῶν ἑκατέροις, οἱ στρατηγοὶ διέθεον παρακαλοῦντες αὐτούς, καὶ ὑπεμίμνησκον, οἱ μὲν γονέων τε καὶ παίδων καὶ γυναικῶν καὶ τῆς προγεγενημένης ἥττης, ὡς ἐν τῇδε τῇ μάχῃ περὶ σωτηρίας κριθησομένους· ὁ δὲ Ἀννίβας, τῶν τε προγεγονότων ἐπὶ τοῖσδε τοῖς ἀνδράσι κατορθωμάτων, καὶ ὡς αἰσχρὸν

ἡπλᾶσθαι τῶν ἡπλισμένων. ἐπεὶ δ᾽ αἵ τε σάλπιγγες ἤχησαν καὶ αἱ φάλαγγες ἐβόησαν, πρῶτον μὲν αὐτῶν οἱ τοξόται καὶ σφενδονῆται καὶ λιθοβόλοι, προδραμόντες ἐς τὸ μέσον, ἀλλήλων κατῆρχον· μετὰ δὲ τοὺς αἱ φάλαγγες ἐχώρουν ἐπὶ τὸ ἔργον· φόνος τε καὶ πόνος ἦν πολὺς, ἐκθύμως ἀγωνιζομένων ἑκατέρων. ἐν ᾧ σημαίνει μὲν ὁ Ἀννίβας τοῖς ἱππεῦσι κυκλοῦσθαι τὰ κέρατα τῶν ἐχθρῶν· οἱ δὲ τῶν ῥωμαίων ἱππεῖς, ὀλιγώτεροι τῶν πολεμίων ὄντες, ἀντιπαρῆγον αὐτοῖς, καὶ τὴν τάξιν ἐκτείναντες ἐπὶ λεπτὸν, ἠγωνίζοντο ὅμως ὑπὸ προθυμίας, καὶ μάλιστα οἱ τὸ λαιὸν ἔχοντες ἐπὶ τῇ θαλάσσῃ. Ἀννίβας δὲ καὶ Μααρβάλης ὁμοῦ τοὺς περὶ σφᾶς ἐπῆγον, ἀπλέτῳ καὶ βαρβαρικῇ νομίσαντες ἐκπλήξειν τοὺς ἐναντίους. οἱ δὲ καὶ τούτους εὐσταθῶς καὶ ἀκαταπλήκτως ὑπέμενον. διαπιπτούσης δὲ καὶ τῆσδε τῆς πείρας, ὁ Ἀννίβας τὸ σημεῖον ἐπῆρε τοῖς κελτίβηρσι τοῖς πεντακοσίοις. οἱ δὲ, τῆς τάξεως ἐκδραμόντες, ἐς τοὺς ῥωμαίους μετετίθεντο, καὶ τὰς ἀσπίδας αὐτοῖς καὶ τὰ δόρατα καὶ τὰ ξίφη τὰ φανερὰ ὤρεγον, ὥσπερ αὐτομολοῦντες. καὶ ὁ Σερουίλιος αὐτοὺς ἐπαινέσας, τὰ μὲν ὅπλα αὐτῶν αὐτίκα παρεῖλεν, ἐν δὲ μέσοις, ὡς ᾤετο, τοῖς χιτῶσιν ἔστησεν ὀπίσω. οὐ γὰρ ἐδοκίμαζε καταδεῖν αὐτομόλους ἐν ὄψει πολεμίων· οὐδὲ ὑπώπτευεν, ἐν χιτῶσι μόνοις ὁρῶν· οὐδὲ καιρὸς ἦν ἐν τοσῷδε πόνῳ. σπεῖραι δ᾽ ἕτεραι λιβύων προσεποιήσαντο φυγὴν ἄρχειν τῶν ὀρῶν αἱ ἀλαλάξασαι μέγα. σύμβολον δ᾽ ἦν ἡ βοὴ τοῖς ἐν ταῖς φάραγξι κεκρυμμένοις, ἀναστρέφειν ἐς τοὺς διώκοντας. καὶ εὐθὺς οἵ τε ψιλοὶ καὶ ἱππεῖς ἐκ τῆς ἐνέδρας ἐξεφαίνοντο, καὶ τὸ πνεῦμα κατέβαινε πολὺ καὶ ζοφῶδες ἐς τὰς ῥωμαίων ὄψεις μετὰ κονιορτοῦ φερόμενον· ὃ καὶ μάλιστα αὐτοὺς ἐκώλυε προορᾶν τοὺς πολεμίους. τά τε βέλη ῥωμαίοις μὲν πάντα ἀμβλύτερα, διὰ τὴν ἀντίπνοιαν, ἦν· τοῖς δὲ ἐχθροῖς ἐπιτυχῆ, τοῦ πνεύματος τὰς βολὰς συνωθοῦντος. οἱ δὲ, οὔτε ἐκ-

κλίνειν αὐτὰ δυνάμενοι, σφίσι τε αὐτοῖς περιπταίοντες, ἤδη ποικίλως ἐθορυβοῦντο. τότε δὴ τὸν καιρὸν ὁρῶντες τὸν ἐπηγγελμένον σφίσιν οἱ πεντακόσιοι, τὰ ξίφη τὰ βραχύτερα ἐκ τῶν κόλπων ἐπισπάσαντες, πρώτοις ἀνῄρουν ὧν ἦσαν ὀπίσω. μετὰ δ᾽ ἐκείνοις, ἁρπάσαντες αὐτῶν τὰ ξίφη τὰ μείζω, καὶ τὰς ἀσπίδας καὶ τὰ δόρατα, πᾶσιν ἐνέπιπτον καὶ μετεπήδων ἀφειδῶς· καὶ φόνον εἰργάζοντο πλεῖστον οὗτοι μάλιστα, ἅτε πάντων ὄντες ὀπίσω. τό, τε κακὸν ἤδη πολὺ τοῖς ῥωμαίοις καὶ ποικίλον ἦν, πονουμένοις μὲν ὑπὸ τῶν ἐναντίων, κεκυκλωμένοις δ᾽ ὑπὸ τῆς ἐνέδρας, ἀναιρουμένοις δὲ ὑπὸ τῶν ἀναμεμιγμένων. οὐδὲ ἐπιστρέψαι πρὸς αὐτοὺς ἐδύναντο, διὰ τοὺς ἐπικειμένους σφίσιν ἐκ μετώπου· οὐδ᾽ ἐπεγίγνωσκον ἔτι αὐτοὺς εὐμαρῶς, ῥωμαϊκὰς ἀσπίδας ἔχοντας. ὑπὲρ ἅπαντα δ᾽ αὐτοὺς ὁ κονιορτὸς ἠνώχλει, καὶ οὐκ εἶχον οὐδ᾽ εἰκάσαι τὸ συμβαῖνον· ἀλλ᾽, οἷα ἐν θορύβῳ καὶ φόβῳ, πάντα πλείω νομίζοντες εἶναι, καὶ τὰς ἐνέδρας οὐ τοσαύτας, οὐδὲ τοὺς πεντακοσίους εἰδότες ὅτι ἦσαν πεντακόσιοι, ἀλλ᾽ ὅλον σφῶν τὸ στρατόπεδον ὑπὸ ἱππέων καὶ αὐτομόλων ἡγούμενοι κεκυκλῶσθαι· τραπέντες ἔφευγον ἀκόσμως, πρῶτοι μὲν οἱ ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ (καὶ ὁ Τερέντιος αὐτοῖς ἐξῆρχε τῆς φυγῆς) μετὰ δ᾽ ἐκείνους οἱ τὸ λαιὸν ἔχοντες, ὧν ὁ Σερουίλιος ἡγούμενος πρὸς τὸν Αἰμίλιον διέδραμεν, καὶ περὶ αὐτοὺς ἦν ὅσον ἄριστον ἱππέων τε καὶ πεζῶν ἀμφὶ τοὺς μυρίους. καταθορόντες δὲ ἀπὸ τῶν ἵππων οἱ στρατηγοί, καὶ μετ᾽ αὐτοὺς ὅσοι ἄλλοι ἦσαν ἐπὶ ἵππων, ἐπεζομάχουν τοῖς ἱππεῦσιν τοῖς Αννίβου, κεκυκλωμένοι· καὶ πολλὰ μὲν ἐξ ἐμπειρίας σὺν εὐψυχίᾳ καὶ ἀπονοίᾳ λαμπρὰ ἔδρασαν, ἐμπίπτοντες σὺν ὀργῇ τοῖς πολεμίοις· πανταχόθεν δ᾽ ἀνῃροῦντο, περιτρέχοντος αὐτοὺς τοῦ Αννίβου, καὶ τοὺς ἰδίους ὁτὲ μὲν ἐξοτρύνοντος, καὶ παρακαλοῦντος τὸ λείψανον τῆς νίκης ἐκπονῆσαι, ὁτὲ δ᾽ ἐπιπλήσσοντός τε καὶ ὀνειδίζοντος, εἰ τὸ πλῆθος νενικηκότες ὀλίγων οὐ περιέσονται. ῥωμαῖοι δέ, ὡς μὲν αὐτοῖς ὁ Αἰμίλιος

καὶ ὁ Σερουίλιος περιῆσαν, πολλὰ δρῶντές τε καὶ πάσχοντες, ὅμως ὑπέμενον ἐν τάξει. ἐπεὶ δ' ἔπεσον αὐτῶν οἱ στρατηγοί, διὰ μέσων βιαζόμενοι τῶν ἐχθρῶν, μάλα καρτερῶς κατὰ μέρη διέφυγον, οἱ μέν, ἔνθαπερ οἱ περὶ αὐτὸν ἐπεφεύγεσαν, ἐς τὰ στρατόπεδα δύο ὄντα καὶ σύμπαντα· οἱ δὲ ἐγένοντο ἀμφὶ τοὺς μυρίους καὶ πεντακισχιλίους, οἷς ὁ Ἀννίβας φυλακὴν ἐπέστησεν· οἱ δὲ ἐς κάννας, περὶ δισχιλίους· καὶ παρέδωκαν ἑαυτοὺς οἵδε οἱ δισχίλιοι τῷ Ἀννίβᾳ· ὀλίγοι δ' ἐς κανούσιον διέδρασαν· καὶ οἱ λοιποὶ κατὰ μέρος ἐσκεδάσθησαν ἀνὰ τὰς ὕλας. τοῦτο τέλος ἦν τῆς ἐπὶ κάνναις Ἀννίβου τε καὶ ῥωμαίων μάχης, ἀρξαμένης μὲν ὑπὲρ ὥραν δευτέραν, ληξάσης δὲ περὶ δύο τῆς νυκτὸς ὥρας, οὔσης δ' ἔτι νῦν ἀοιδίμου ῥωμαίοις ἐπὶ συμφορᾷ. ἀπέθανον γὰρ αὐτῶν ἐν ταῖσδε ταῖς ὥραις πεντακισμύριοι· καὶ ζώντων ἐλήφθη πολὺ πλῆθος· ἀπὸ δὲ τῆς βουλῆς πολλοὶ παρόντες ἐτελεύτησαν, καὶ ἐπ' αὐτοῖς ταξίαρχοί τε πάντες καὶ λοχαγοί, καὶ τῶν στρατηγῶν αὐτῶν οἱ ἄριστοι δύο. ὁ δὲ φαυλότατός τε καὶ τῆς συμφορῶν αἴτιος, ἀρχομένης τῆς τροπῆς ἐπεφεύγει. καὶ ῥωμαῖοι δύο ἔτεσιν ἤδη περὶ τὴν ἰταλίαν Ἀννίβᾳ πολεμοῦντες, ἀπολωλέκεσαν ἀνδρῶν ἰδίων τε καὶ συμμάχων ἐς δέκα μυριάδας. Ἀννίβας δὲ νίκην ἀρίστην τε καὶ σπάνιον ἐξενεγκάμενος, ἡμέρας μιᾶς στρατηγήμασι τέσσαρσι, τοῦ τε πνεύματος τῇ φορᾷ, καὶ τοῖς ὑποκριθεῖσιν αὐτομολεῖν, καὶ τοῖς προσποιηθεῖσι φεύγειν, καὶ τοῖς ἐν μέσαις ταῖς φάραγξι κεκρυμμένοις, εὐθὺς ἀπὸ τοῦ ἔργου τοὺς πεσόντας ἐπῄει. θεώμενος δὲ τῶν φίλων τοὺς ἀρίστους ἀνῃρημένους, ᾤμωξε, καὶ δακρύσας εἶπεν, οὐ χρῄζειν ἑτέρας τοιᾶσδε νίκης. ὃ καὶ Πύρρον φασὶν εἰπεῖν περὶ αὐτοῦ τὸν ἠπείρου βασιλέα, ῥωμαίων κἀκεῖνον ἐν ἰταλίᾳ κρατοῦντα σὺν ὁμοίᾳ ζημίᾳ. τῶν δὲ φυγόντων ἐκ τῆς μάχης, οἱ μὲν ἐν τῷ μείζονι στρατοπέδῳ στρατηγὸν αὐτῶν ἑσπέρας ἑλόμενοι Πούπλιον Σεμπρώνιον, ἐβιάσαντο τοὺς Ἀννίβου φύλακας, ὕπνου καὶ κόπου πλήρεις ὄντας· καὶ διέδραμον ἐς

κανούσιον περὶ μέσας νύκτας ἀμφὶ τοὺς μυρίους. οἱ δ' ἐν τῷ βραχυτέρῳ πεντακισχίλιοι τῆς ἐπιούσης ἡμέρας ἐλήφθησαν ὑπὸ τοῦ Ἀννίβου. Τερέντιος δὲ στρατὸν ἀγείρας, τοὺς διερριμμένους ἐπειρᾶτο παραθαρρύνειν, καὶ στρατηγὸν αὐτοῖς ἐπιστήσας τῶν χιλιάρχων τινὰ Σκιπίωνα, ἐς ῥώμην διέδραμεν. ἡ δὲ πόλις, ἀπαγγελθείσης τῆς συμφορᾶς, οἱ μὲν ἐν ταῖς ὁδοῖς ἐθρήνουν τε τοὺς οἰκείους ἀνακαλοῦντες, καὶ σφᾶς ὡς αὐτίκα ἁλωσομένους ὠλοφύροντο· αἱ δὲ γυναῖκες ἱκέτευον ἐν τοῖς ἱεροῖς μετὰ τῶν τέκνων, λῆξαί ποτε τὰς συμφορὰς τῇ πόλει· οἱ δ' ἄρχοντες θυσίαις τε καὶ εὐχαῖς ἱλάσκοντο τοὺς θεοὺς, εἴ τι μήνιμα ἐνοχλεῖ, κορεσθῆναι τοῖς γεγονόσιν. ἡ δὲ βουλὴ Κόϊντον μὲν Φάβιον τὸν συγγραφέα τῶνδε τῶν ἔργων, ἐς δελφοὺς ἔπεμπε χρησόμενον περὶ τῶν παρόντων. δούλους δὲ ἐς ὀκτακισχιλίους, τῶν δεσποτῶν ἐπιδόντων, ἠλευθέρου, ὅπλα τε καὶ τόξα τοὺς ἐν ἄστει πάντας ἐργάζεσθαι παρεσκεύαζε, καὶ συμμάχους, καὶ ὡς, τινὰς συνέλεγεν· Κλαύδιόν τε Μάρκελλον μέλλοντα πλεῖν ἐς σικελίαν, ἐς τὸν Ἀννίβου πόλεμον μετέφερεν. ὁ δὲ τὸν μὲν στόλον ἐμερίσατο τῷ συνάρχῳ Φουρίῳ, καὶ τὸ μέρος ἔπεμψεν ἐς τὴν σικελίαν· αὐτὸς δὲ τοὺς δούλους ἄγων, καὶ ὅσους ἄλλους ἐδύνατο τῶν πολιτῶν ἢ συμμάχων, γενομένους ἅπαντας ἐς μυρίους πεζοὺς καὶ δισχιλίους ἱππέας, ἐς τὸ τέανον παρῆλθε, καὶ ὅ, τι πράξειν ὁ Ἀννίβας μέλλοι, παρεφύλασσεν. Ἀννίβου δὲ δόντος τοῖς αἰχμαλώτοις ἐς ῥώμην πρεσβεύσασθαι περὶ σφῶν, εἰ θέλοιεν αὐτοὺς οἱ ἐν ἄστει λύσασθαι χρημάτων· καὶ τοὺς αἱρεθέντας ὑπ' αὐτῶν τρεῖς, ὧν ἡγεῖτο Γναῖος Σεμπρώνιος, ὁρκώσαντος ἐς αὐτὸν ἐπανήξειν· οἱ μὲν οἰκεῖοι τῶν ἁλόντων, περιστάντες τὸ βουλευτήριον, ἐπηγγέλλοντο λύσεσθαι τοὺς οἰκείους ἕκαστος ἰδίοις χρήμασιν, καὶ παρεκάλουν τὴν βουλὴν τοῦτο σφίσιν ἐπιτρέψαι, καὶ ὁ δῆμος αὐτοῖς συνεδάκρυε καὶ συνεδεῖτο· τῶν δὲ βουλευτῶν οἱ μὲν οὐκ ἠξίουν ἐπὶ τοσαῖσδε

συμφοραῖς ἄλλοις τοσοῖσδε βλαβῆναι τὴν πόλιν, οὐδὲ δούλους μὲν ἐλευθεροῦν, τοὺς δὲ ἐλευθέρους ὑπερορᾶν. οἱ δ' οὐκ ᾤοντο δεῖν αὐτοὺς ἐθίζειν τῇδε τῇ ἐλέῳ φυγήν, ἀλλ' ἢ νικᾶν μαχομένους ἢ καὶ ἀποθνήσκειν, ὡς οὐκ ὂν οὐδ' ὑπὸ τῶν οἰκείων ἐλεεῖσθαι τὸν φυγόντα. πολλῶν δὲ παραδειγμάτων ἐς ἑκάτερα λεχθέντων, οὐκ ἐπέτρεψεν ἡ βουλὴ τοῖς συγγενέσι λύσασθαι τοὺς αἰχμαλώτους, ἡγουμένη, πολλῶν σφίσιν ἔτι κινδύνων ἐπόντων, οὐ συνοίσειν ἐς τὸ μέλλον τὴν ἐν τῷ παρόντι φιλανθρωπίαν. τὸ δ' ἀπάνθρωπον, εἰ καὶ σκυθρωπὸν εἴη, πρός τε τὰ μέλλοντα χρήσιμον ἔσεσθαι, καὶ ἐν τῷ παρόντι καταπλήξειν Ἀννίβαν τῷ τολμήματι. Σεμπρώνιος οὖν καὶ οἱ σὺν αὐτῷ δύο τῶν αἰχμαλώτων πρὸς Ἀννίβαν ἐπανήεσαν· ὁ δ' ἔστι μὲν οὓς ἀπέδοτο τῶν αἰχμαλώτων, ἔστι δ' οὓς ὑπ' ὀργῆς ἀνῄρει, καὶ τοῖς σώμασι τὸν ποταμὸν ἐγεφύρου καὶ ἐπέρα. ὅσοι δ' ἦσαν ἀπὸ τῆς βουλῆς, ἢ ἄλλως ἐπιφανεῖς, μονομαχεῖν αὐτοὺς ὑπὸ θεαταῖς τοῖς Λίβυσιν ἠνάγκασεν, πατέρας τε υἱοῖς καὶ ἀδελφοὺς ἀδελφοῖς, οὐδὲν ἐκλείπων ὑπεροψίας ὠμῆς. μετὰ δὲ τοῦτο ἔτι ὄντα ὑπὸ ῥωμαίοις ἐλυμαίνετο, καὶ πετιλίνοις μηχανήματα προσῆγεν. οἱ δ', ὀλίγοι μὲν ἦσαν, ὑπὸ δὲ τόλμης, μετὰ τῶν γυναικῶν ἐπεξέθεον αὐτῷ, καὶ πολλὰ καὶ γενναῖα ἔδρων· τάς τε μηχανὰς αὐτοῦ συνεχῶς ἐνεπίμπρασαν, οὐχ ἧσαν αὐτοὺς τῶν γυναικῶν ἀνδριζομένων. ὀλιγώτεροι δὲ γιγνόμενοι καθ' ἕκαστον ἔργον, ἐκακοπάθουν μάλιστα ὑπὸ λιμοῦ· καὶ ὁ Ἀννίβας αἰσθανόμενος, περιετείχισεν αὐτούς, καὶ Ἄννωνα ἐπέστησε τῇ πολιορκίᾳ. οἱ δ' ἐπιτείνοντος αὐτοῖς τοῦ κακοῦ, πρῶτα μὲν τοὺς ἀχρείους σφῶν ἐς μάχας, ἐξέβαλον ἐς τὸ μεσοτείχιον, καὶ κτεινυμένους ὑπὸ τοῦ Ἄννωνος ἐφεώρων ἀλύπως, ὡς ἀμοιρότερον ἀποθνήσκοντας. τῷ δ' αὐτῷ λόγῳ καὶ οἱ λοιποὶ πάμπαν ἀποροῦντες, ἐξέδραμον ἐπὶ τοὺς πολεμίους· καὶ πολλὰ μὲν καὶ γενναῖα καὶ

τότε ἔδρασαν· ὑπὸ δὲ ἀπορίας καὶ ἀσθενείας σωμάτων, οὐδ᾽ ὑποστρέψαι δυνάμενοι, διεφθάρησαν ἅπαντες ὑπὸ τῶν λιβύων. καὶ τὴν πόλιν εἷλεν ὁ Ἄννων, ἐκφυγόντων καὶ ὡς ἀπ᾽ αὐτῆς ὀλίγων, τῶν δραμεῖν δυνηθέντων. τούτους διερριμμένους οἱ ῥωμαῖοι σπουδῇ συνῆγον, καὶ γενομένους ἐς ὀκτακοσίους, κατήγαγόν τε καὶ συνῴκισαν μετὰ τόνδε τὸν πόλεμον αὖθις εἰς τὴν πατρίδα, ἀγάμενοι τῆς τε περὶ σφᾶς εὐνοίας καὶ τῆς παραδόξου προθυμίας. τῶν δὲ κελτιβήρων ἱππέων, οἳ ἐμισθοφόρουν Ἀννίβᾳ, λαμπρῶς ἀγωνιζομένων, ὅσοι ῥωμαίων ἐστρατήγουν ἐν ἰβηρίᾳ, τοιούσδε ἑτέρους ταῖς πόλεσι ταῖς ὑπὸ σφίσιν αἰτήσαντες, εἰς ἀντίπαλον ἐκείνων ἔπεμψαν ἐς τὴν ἰταλίαν· οἳ τοῖς ὁμοεθνέσιν, ὅτε πλησίον Ἀννίβου στρατοπεδεύοιεν, ἀναμιγνύμενοι, μετέπειθον αὐτούς· καὶ πολλῶν μεταπειθομένων τε καὶ αὐτομολούντων, ἢ ἀποδιδρασκόντων, οὐδὲ τὸ λοιπὸν ἦν ἔτι τῷ Ἀννίβᾳ πιστόν, ὑποπτευόμενόν τε ὑπ᾽ ἐκείνου καὶ ὑποπτεύοντες αὐτόν. κάκιον οὖν ἐπεπράγει ὁ Ἀννίβας τὸ ἀπὸ τοῦδε. ἀργύριππα δ᾽ ἐστὶ πόλις ἐν τῇ δαυνίᾳ, ἣν Διομήδης ὁ ἀργεῖος λέγεται κτίσαι· καί τις ἔκγονος εἶναι τοῦ Διομήδους νομιζόμενος Δάσιος, ἀνὴρ εὐμετάβολός τε τὸ φρόνημα καὶ οὐ Διομήδους ἄξιος, ῥωμαίων περὶ κάννας τὴν μεγάλην ἧτταν κεκτημένων, ἀπέστησε τὴν πατρίδα πρὸς τοὺς λίβυας ἀπὸ ῥωμαίων. τότε δ᾽ αὖ δυσπραγοῦντος Ἀννίβου, ἔλαθεν ἐς ῥώμην διιππεύσας, καὶ ἐπὶ τὴν βουλὴν ἐπαχθείς, ἔφη δύνασθαι τὸ ἁμάρτημα ἰάσασθαι, καὶ μεταβαλεῖν αὖθις ἐς ῥωμαίους τὴν πόλιν. οἱ δ᾽ ὀλίγου μὲν αὐτὸν καὶ διέφθειραν, ἐξέβαλον δ᾽ εὐθὺς ἐκ τῆς πόλεως. ὁ δὲ καὶ τούσδε καὶ τὸν Ἀννίβαν δεδιώς, ἠλᾶτο ἀνὰ τὴν χώραν. καὶ ὁ μὲν Ἀννίβας αὐτοῦ τὴν γυναῖκα καὶ τὰ τέκνα ζῶντας ἔκαυσε, τὰ δ᾽ ἀργύριππα, ἑτέρων ἐνδόντων, εἷλε Φάβιος Μάξιμος νυκτός, καὶ κτείνας ὅσους εὗρε λιβύων, φρουρὰν ἐπέστησε

τῇ πόλει. Τάραντα δὲ φρουρουμένην ὑπὸ ῥωμαίων Κονωνεὺς ὧδε προὔδωκε. κυνηγετεῖν εἴθιστο ὁ Κονωνεύς, καὶ φέρων αἰεί τι τῷ φρουράρχῳ Ἰουνίῳ, συνήθης ἐκ τοῦδε ἐγεγένητο. ὡς δὲ ἐν πολεμουμένῃ χώρᾳ, νυκτὸς ἔφη δεῖν τὰ λαμβανόμενα. νυκτὸς οὖν αὐτῷ τῶν πυλῶν ἀνοιγομένων, συνθέμενος Ἀννίβᾳ, καὶ στρατιώτας λαβών, τοὺς μὲν ἔκρυψεν ἐν λόχμῃ τινὶ πλησίον· τοὺς δ᾽ ἐπακολουθεῖν ἐκέλευσεν ἑαυτῷ δι᾽ ὀλίγου· τοὺς δέ, σὺν αὐτῷ προσιέναι, θώρακας ἔνδοθεν ὑπεζωσμένους καὶ ξίφη, τὰ δ᾽ ἐκτὸς, ὡς ἂν ἐς κυνηγέτας ἐσκευασμένους. κάπρον τε αὐτοῖς ἐπὶ ξύλων ἐπιθεὶς, ἧκεν νυκτὸς ἐπὶ τὰς πύλας, καὶ τὴν φυλάκων, ὥσπερ ἔθος ἦν, ἀνοιξάντων, οἱ μὲν συνεισελθόντες αὐτῷ, τοὺς ἀνοίξαντας αὐτίκα διεχρῶντο· οἱ δ᾽ ἑπόμενοι, κατὰ σπουδὴν συνεισέπιπτον ἐκείνοις, καὶ τοὺς ἀπὸ τῆς λόχμης ἐδέχοντο, καὶ τὰς πύλας ἀνεῴγνυον τῷ Ἀννίβᾳ. ὁ δὲ, εἴσω παρελθών, τῆς μὲν ἄλλης πόλεως εὐθὺς ἐκράτει, καὶ τοὺς Ταραντίνους ἑταιρισάμενος, τὴν ἄκραν ἔτι φρουρουμένην ἐπολιόρκει. ὧδε μὲν Κονωνεὺς Τάραντα προὔδωκε. ῥωμαῖοι δ᾽ ὅσοι τὴν ἀκρόπολιν εἶχον, ἐς μὲν πεντακισχιλίους ἦσαν, καὶ αὐτοῖς Ταραντίνων τέ τινες προσεχώρουν, καὶ ὁ τῆς ἐν μεταποντίῳ φρουρᾶς ἡγεμὼν τὸ ἥμισυ τῆς φρουρᾶς ἔχων ἦλθε, βελῶν τε καὶ ὀργάνων πολλῶν εὐπορῶν, ὡς ἀπὸ τείχους εὐμαρῶς ἀμύνεσθαι τὸν Ἀννίβαν. εὐπόρει δὲ καὶ ὁ Ἀννίβας· πύργους τε οὖν καὶ καταπέλτας ἐπάγων καὶ χελώνας, ἔνια διέσειε, καὶ δρεπάνοις ἀπὸ κάλων ἐπάλξεις τε κατέσυρε, καὶ τὸ τεῖχος ἀπεγύμνου. οἱ δέ, λίθους μὲν ἐπὶ τὰς μηχανὰς ἀφιέντες, πολλὰ συνέτριβον· βρόχοις δὲ τὰ δρέπανα περιέσπων, καὶ πολλάκις ἐκθέοντες ἄφνω συνετάρασσον αἰεί τι καὶ κτείναντες ἐπανήεσαν· ὡς δὲ καὶ πνεῦμα ποτὲ λαμπρὸν ἐθεάσαντο, οἱ μὲν ἀπὸ τοῦ τείχους δᾷδας ἡμμένας

καὶ στυππίον καὶ πίσσαν αὐτοῖς τοῖς μηχανήμασιν ἐπερρίπτουν·
οἱ δὲ καὶ ἐκδραμόντες, ὑπέθηκαν. ἀπογνοὺς οὖν ὁ Ἀννίβας
τῆσδε τῆς πείρας, περιετείχισε τὴν πόλιν, χωρίς γε τοῦ πρὸς
θαλάσσῃ μέρους· οὐ γὰρ ἦν καὶ τοῦτο δυνατόν. καὶ παραδοὺς
Ἄννωνι τὴν πολιορκίαν, εἰς Ἰάπυγας ἀνεχώρει. λιμένες δέ εἰ-
σι τοῖς ταραντίνοις πρὸς βορρᾶν ἄνεμον ἐκ πελάγους ἐσπλέ
οντι διὰ ἰσθμοῦ· καὶ τὸν ἰσθμὸν ἀπέκλινον γεφύραις. ὧν τότε
κρατοῦντες οἱ ῥωμαίων φρουροὶ, σφίσι μὲν ἐδέχοντο τὴν ἀ-
γορὰν ἐκ θαλάσσης, ταραντίνοις δ' ἐκώλυον ἐσκομίζεσθαι.
ὅθεν ἠπόρουν ἀγορᾶς οἱ ταραντῖνοι· ἕως ἐπελθὼν αὐτοῖς ὁ
Ἀννίβας ἐδίδαξε, λεωφόρον ὁδὸν, ἣ διὰ μέσης τῆς πόλεως
ἔφερεν ἀπὸ τῶν λιμένων, ἐπὶ τὴν νότιον θάλατταν, ὀρύξαν-
τας, ἰσθμὸν ἕτερον ποιήσασθαι. καὶ οἱ μὲν οὕτω πράξαντες,
εἶχόν τε ἀγορὰν, καὶ τριήρεσι τοὺς ῥωμαίων φρουροὺς ναῦς οὐκ
ἔχοντας ὑπὸ τὸ τεῖχος ἔβλαπτον, ὅτε μὴ χειμὼν εἴη μάλιστα,
καὶ τὴν ἀγορὰν τὴν καταπλέουσαν ἐκείνοις ἀφῃροῦντο. οἱ δ'
ἠπόρουν, καὶ νυκτὸς αὐτοῖς θουρίων σῖτόν τε ναυσὶ πεμπόντων,
καὶ τριήρεις ἐς φυλακὴν τῶν νεῶν, οἱ ταραντῖνοι καὶ οἱ σὺν αὐ-
τοῖς λίβυες πυθόμενοι, καὶ λοχήσαντες, ἔλαβον αὐτῷ τε σίτῳ
καὶ αὐτοῖς ἀνδράσιν ἁπάσας. πρεσβευομένων δὲ θαμινὰ τῶν
θουρίων, καὶ ἀξιούντων λύσασθαι τοὺς εἰλημμένους, οἱ ταραν-
τῖνοι τοὺς φοιτῶντας αὐτῶν μετέπειθον ἐς Ἀννίβαν. καὶ ὁ Ἀννί-
βας ὅσους εἶχε θουρίων αἰχμαλώτους, εὐθὺς ἀπέλυεν. οἱ δὲ
τοὺς οἰκείους σφῶν βιασάμενοι, τὰς πύλας Ἄννωνι ἀνέῳξαν. καὶ
θούριοι μὲν ῥωμαίοις τάραντα περιποιούμενοι, ἔλαθον οὕ-
τως ὑπὸ καρχηδονίοις αὐτοὶ γενόμενοι. ἡ δὲ ἐν τῇ πόλει φρου-
ρὰ ῥωμαίων εἰς Βρεντέσιον λαθοῦσα διέπλευσεν. μεταποντῖ-
νοι δ' ἐξ οὗ σφῶν ὁ φρούραρχος τὸ ἥμισυ τῆς φρουρᾶς ἄ-
γων ἐς τάραντα ᾤχετο, τοὺς λοιποὺς, ὀλίγους γενομένους, ἀπέ-
κτειναν, καὶ Ἀννίβᾳ προσέθεντο. προσέθετο δὲ καὶ ἡ μεταξὺ

μεταποντίνων τε καὶ ταραντίνων ἡράκλεια, δέει μᾶλλον ἢ γνώμῃ. καὶ πάλιν ἦν ἐπικυδέστερα τὰ Ἀννίβου. τοῦ δ' ἑξῆς ἔτους καὶ λευκανῶν τινὲς ἀπέστησαν ἀπὸ ῥωμαίων, οἷς Σεμπρώνιος Γράκχος ἀνθύπατος ἐπελθὼν ἐπολέμει. λευκανὸς δέ τις ἐκ τῶν ἔτι ῥωμαίοις ἐμμενόντων Φλάβιος, φίλος ὢν καὶ ξένος Γράκχου, προδιδοὺς αὐτὸν, ἔπεισεν ἔς τι χωρίον ἐλθόντα, συνθέσθαι λευκανῶν τοῖς στρατηγοῖς, ὡς μετανοοῦσι, καὶ δοῦναι καὶ λαβεῖν πίστεις. ὁ δ' οὐδὲν ὑποτοπήσας, εἵπετο μεθ' ἱππέων τριάκοντα· νομάδων δὲ πολλῶν αὐτὸν ἐξ ἐνέδρας κυκλωσαμένων, ὁ μὲν Φλάβιος ἐξίππευεν ἐς ἐκείνους· ὁ δὲ Γράκχος συνεὶς τῆς προδοσίας, καθήλατο μετὰ τῶν ἱππέων· καὶ πολλὰ καὶ γενναῖα δρῶν κατεκόπη μετὰ πάντων, πλὴν τριῶν· οὓς μόνους εἷλεν ὁ Ἀννίβας, πολλὴν ποιησάμενος σπουδὴν λαβεῖν ζῶντα ῥωμαίων τὸν ἀνθύπατον. αἰσχρῶς δ' αὐτὸν ἐνεδρευθέντα ἀγάμενος ὅμως τῆς τελευταίας ἀρετῆς, ἔθαψεν, καὶ τὰ ὀστᾶ ῥωμαίοις ἔπεμψεν. καὶ ἀπὸ τοῦδε αὐτὸς μὲν ἐν ἰάπυξιν ἐθέριζεν, καὶ σῖτον πολὺν ἐσώρευεν· ῥωμαίων δ' ἐπιθέσθαι καπυαίοις ἐγνωκότων, ἔπεμπεν Ἄννωνα μετὰ χιλίων πεζῶν καὶ χιλίων ἱππέων, ἐσδραμεῖν νυκτὸς ἐς καπύην. καὶ ὁ μὲν ἐσέδραμε, ῥωμαίους λαθών· οἱ δ' ἡμέρας γενομένης, ὡς πλέονας εἶδον ἐπὶ τῶν τειχῶν, τὸ συμβὰν ἔγνωσαν· καὶ τῆς μὲν πόλεως εὐθὺς ἀνεχώρουν, τὰ δὲ θέρη τὰ καπυαίων καὶ τῶν ἄλλων καμπανῶν προκατελάμβανον. ὀδυρομένοις δὲ περὶ τοῦδε τοῖς καμπανοῖς ὁ Ἀννίβας ἔφη πολὺν ἔχειν σῖτον ἐν ἰαπυγίᾳ, καὶ πέμποντας ἐκέλευε λαμβάνειν ὁσάκις θέλοιεν. οἱ δ' οὐχ ὑποζύγια μόνον οὐδ' ἄνδρας, ἀλλὰ καὶ γυναῖκας καὶ παιδία ἔπεμπον ἀχθοφορήσοντα τοῦ σίτου. καὶ γὰρ ἐθάρρουν τῇ διόδῳ, μετελθόντος ἐς αὐτὴν ἐξ ἰαπύγων Ἀννίβου, καὶ παρὰ τὸν ἄλωρα ποταμὸν στρατοπεδεύοντος, πλησίον βενεβενδέων, οὓς μόνους ἐδεδοίκεσ

ῥωμαίοις ἔτι συμμάχους ὄντας. τότε δὲ Ἀννίβου παρόντος, ἁπάντων κατεφρόνουν. συνέβη δὲ, Ἀννίβαν μὲν καλοῦντος αὐτὸν Ἄννωνος, ἐς λευκανοὺς διελθεῖν, τὰ πολλὰ τῆς κατασκευῆς ἐν τῷ περὶ βενεβέντον στρατοπέδῳ μετ᾽ ὀλίγης φρουρᾶς καταλιπόντα· δυοῖν δὲ ῥωμαίοις στρατηγούντοιν, Κλαυδίου τε καὶ Ἀννίου, τὸν ἕτερον αὐτοῖν πυθόμενον ἐπιδραμεῖν τοῖς καμπανοῖς διαφέρουσι τὰ θέρη· καὶ πολλοὺς μὲν, οἷα ἀπαρασκεύους, διαφθεῖραι, καὶ τὸν σῖτον βενεβενδεῦσι δοῦναι· λαβεῖν δὲ καὶ τὸ στρατόπεδον Ἀννίβου, καὶ τὴν ἐν αὐτῷ παρασκευὴν ἁρπάσαι· καὶ καπύην, ἔτι ὄντος ἐν λευκανοῖς Ἀννίβου, περιταφρεῦσαί τε καὶ ἐπὶ τῇ τάφρῳ περιτειχίσαι πᾶσαν ἐν κύκλῳ. καὶ τοῦδε τοῦ περιτειχίσματος ἐκτὸς ἄλλο ποιήσαντες οἱ στρατηγοὶ τὸ μέσον εἶχον ἀντὶ στρατοπέδου. ἐπάλξεις δ᾽ ἦσαν αὐτοῖς, αἱ μὲν ἐς καπυαίους πολιορκουμένους, αἱ δ᾽ ἐς τοὺς ἔξωθεν ἐπιόντας ἐπεστραμμέναι. ἥ τε ὄψις ἦν πόλεως μεγάλης σμικροτέραν ἐχούσης ἐν μέσῳ. τὸ δὲ ἀπὸ τοῦ περιτειχίσματος ἐς τὴν καπύην διάστημα, δισταδίον ἦν μάλιστα· ἐν ᾧ πολλαὶ ἐγίγνοντο πεῖραι καὶ συμβολαὶ καθ᾽ ἑκάστην ἡμέραν. πολλὰ δ᾽ ὡς ἐν θεάτρῳ μεσοτειχίῳ μονομαχία προκαλουμένων ἀλλήλους τῶν ἀρίστων, καί τις καπυαῖος Ταυρέας ῥωμαίων ἐν μονομαχίῳ Κλαύδιον Ἄσελλον περιφεύγων, ὑπεχώρει, μέχρι τοῖς καπυαίων τείχεσιν ὁ Ἄσελλος ἐγκύρσας, καὶ τὸν ἵππον οὐ δυνάμενος ἐκ τῆς ῥύμης ἐπιστρέψαι, διὰ τῶν πολεμίων πυλῶν ἐς τὴν καπύην ἐσήλατο σὺν ὁρμῇ, καὶ διιππεύσας τὴν πόλιν ὅλην, κατὰ τὰς ἑτέρας ἐξέδραμεν ἐς τοὺς ἐπὶ θάτερα ῥωμαίους. καὶ ὁ μὲν οὕτως παραβόλως διεσώζετο, Ἀννίβας δὲ τῆς χρείας ψευσθεὶς, ἐφ᾽ ἣν ἐς λευκανοὺς μετεκέκλητο, ἀνέστρεφεν ἐς καπύην, μεταποιούμενος μὴ περιϊδεῖν πόλιν μεγάλην καὶ εὔκαιρον ὑπὸ ῥωμαίοις γιγνομένην. προσβαλὼν δὲ τοῖς πε-

ἐπιτειχίσματι, καὶ μηδὲν δυνηθεὶς μηδὲ ἐπινοεῖν ὅπως αὖ ἐς τὴν πόλιν ἐσπέμψειεν ἢ σῖτον ἢ στρατιάν, οὐδενὸς οὐδ᾽ ἀπ᾽ ἐκείνων αὐτῷ συμβαλεῖν δυναμένου, διὰ τὴν ἐπιτείχισιν πάντῃ περιλαμβάνουσαν, ἐπὶ τὴν ῥώμην ἠπείγετο παντὶ τῷ στρατῷ, πυνθανόμενος μὲν κἀκείνους ὑπὸ λιμοῦ πιέζεσθαι, ἐλπίζων δὲ τοὺς στρατηγοὺς αὐτῶν ἀπὸ καπύης ἀναστήσειν, ἢ αὐτός τι καπύης μεῖζον ἐργάσεσθαι. συντόνῳ δὲ σπουδῇ διελθὼν ἔθνη πολλὰ καὶ πολέμια, τῶν μὲν οὐ δυνηθέντων αὐτὸν ἐπισχεῖν, τῶν δὲ οὐδὲ ἐς πεῖραν ἐλθεῖν ὑποστάντων, ἀπὸ δύο καὶ τριάκοντα σταδίων τῆς ῥώμης ἐστρατοπέδευσεν, ἐπὶ τοῦ ἀνιῶνος ποταμοῦ. καὶ ἡ πόλις ἐθορυβήθη θόρυβον οἷον οὐ πρότερον· οἰκεῖον μὲν οὐδὲν ἔχοντες ἱκανόν (ὃ γὰρ εἶχον, ἐν καμπανίᾳ τότε ἦν) πολεμίου δὲ στρατοῦ τοσοῦδε σφίσιν ἐπιστάντος ἄφνω, καὶ στρατηγοῦ δι᾽ ἀρετὴν καὶ εὐτυχίαν ἀμάχου· ὅμως δὲ ἐκ τῶν παρόντων, οἱ μὲν δυνάμενοι φέρειν ὅπλα, τὰς πύλας ἐφύλασσον, οἱ δὲ γέροντες ἐς τὸ τεῖχος ἀνεπήδων, γυναῖκες δὲ καὶ παιδία λίθους καὶ βέλη παρέφερον· οἱ δὲ ἐκ τῶν ἀγρῶν συνέθεον ἐς τὸ ἄστυ δρόμῳ. βοῆς δὲ παμμιγοῦς καὶ θρήνων καὶ εὐχῶν καὶ παρακελεύσεων πρὸς ἀλλήλους πάντα μεστὰ ἦν. εἰσὶ δ᾽ αὐτῶν οἳ τὴν γέφυραν τὴν ἐπὶ τοῦ ἀνιῶνος ἐκδραμόντες, ἔκοπτον. μικρὸν δέ τι πολίχνιον ῥωμαῖοί ποτε ἐπιτειχίζοντες αἰκανοῖς, ἄλβην ἀπὸ τῆς αὐτῶν μητροπόλεως ἐκάλεσαν· σὺν χρόνῳ δ᾽ ἐπισύροντες ἢ διαφθείροντες, ἢ ἐς τὴν ἀλβανῶν σύγκρισιν, ἀλβησίας αὐτοὺς καλοῦσιν· τούτων τότε τῶν ἀλβησίων ἐς ῥώμην δισχίλιοι δρόμῳ διέθεον, τοῦ κινδύνου μετασχεῖν. καὶ ἅμα ἀφικνοῦντο, καὶ ὡπλίζοντο, καὶ τὰς πύλας ἐφρούρουν. τοσῇδε προθυμίᾳ βραχὺ πολίχνιον ἐκ τοσῶνδε ἀποικιῶν ἐχρήσατο μόνη, οἷόν τι καὶ ἀθηναίοις ἐς μαραθῶνα μικρὰ πόλις ἡ πλαταιέων ἔδραμε, τοῦ τότε κινδύνου μετασχεῖν.

τῶν δὲ στρατηγῶν Ἄννιος μὲν Καπύῃ παρέμενε, κἀκεῖνος ἡγούμενος ἑλεῖν Καπύην· Κλαύδιος δὲ Φλάκκος ἑτέραις ὁδοῖς ἐπειχθεὶς ἀλέκτῳ τάχει ἀντεστρατοπέδευσε τῷ Ἀννίβᾳ, μέσον ἔχων τὸν ἀνιῶνα. τῷ δὲ Ἀννίβᾳ τὴν γέφυραν εὑρόντι λελυμένην καὶ τὸν Κλαύδιον ἀντικαθήμενον, ἔδοξε τὰς πηγὰς τοῦ ποταμοῦ περιοδεῦσαι. καὶ ὁ μὲν Κλαύδιος ἀντιπαρώδευεν. ὁ δὲ καὶ ὡς ἐνήδρευε, νομάδας ἱππέας ὑπολιπὼν, οἳ τῶν στρατῶν ἀναστάντων τὸν ἀνίωνα ἐπέρασαν, καὶ τὰ ῥωμαίων ἐδῄουν· μέχρι παρὰ τὴν πόλιν αὐτὴν γενόμενοι, καὶ φοβήσαντες ἐπέστρεψαν ἐς Ἀννίβαν. οὕτω γὰρ αὐτοῖς παρήγγελτο. αὐτὸς δὲ, ἐπεὶ τάς τε πηγὰς τοῦ ποταμοῦ περιῆλθεν, καὶ ὁδὸς ἦν ἐς τὸ ἄστυ οὐ πολλή, λέγεται μὲν νυκτὸς σὺν τρισὶν ὑπασπισταῖς λαθὼν κατασκέψασθαι τὸ ἄστυ, καὶ τὴν τῆς δυνάμεως ἐρημίαν καὶ θόρυβον τὸν ἐπέχοντα ἰδεῖν· ἀναστρέψαι δὲ ἐς Καπύην, εἴτε θεοῦ περιάγοντος αὐτὸν αἰεὶ, ὡς καὶ τότε, εἴτε τὴν τῆς πόλεως ἀρετὴν καὶ τύχην δείσας· εἴτε, ὡς αὐτὸς τοῖς ἐσβαλεῖν προτρέπουσιν ἔλεγεν, οὐκ ἐθέλων τὸν πόλεμον ἐκλῦσαι, δέει Καρχηδονίων, ἵνα μὴ καὶ τὴν στρατηγίαν αὐτὸς ἀποθεῖτο. οὐ γὰρ ὅ γε σὺν Κλαυδίῳ στρατὸς ἦν αὐτῷ πάμπαν ἀξιόμαχος. ὁ δὲ Κλαύδιος ἀναστρέφοντι παρείπετο, κωλύων τε περινομεύειν, καὶ φυλασσόμενος μηδὲν ἐξ ἐνέδρας παθεῖν. ὁ δὲ ἐπιτηρήσας νύκτα ἀσέληνον καὶ χωρίον ἐν ᾧ Κλαύδιος ἐπέρασεν, τεῖχος μὲν οὐκ ἔφθανεν ἐγεῖραι, τάφρον δὲ ὀρυξάμενος, καὶ διαστήματα ἀντὶ πυλῶν καταλιπὼν, καὶ τὸ χῶμα περιβαλὼν ἀντὶ τείχους, ἡσύχαζεν· ἔς τε λόφον ὑπερκείμενον αὐτοῦ καρτερὸν ἔπεμψε λαθὼν ἱππέας, οἷς εἴρητο ἡσυχάζειν ἕως οἱ ῥωμαῖοι τὸν λόφον, ὡς ἔρημον ἀνδρῶν, καταλαμβάνωσι. τοῖς δὲ ἐλέφασι τοὺς Ἰνδοὺς ἐπιβήσας, ἐκέλευσεν ἐς τὸ τοῦ Κλαυδίου στρατόπεδον ἐσβιάζεσθαι διά τε τῶν διαστημάτων καὶ διὰ τῶν χωμάτων, ὡς δύναιντο· σαλ-

σαλπικταὶ δὲ αὐτοῖς καὶ βυκανηταὶ εἶναι ἐξ ὀλίγου διαστήματος ἕπεσθαι κελεύσας, προσέταξεν, ὅταν ἔνδον γένωνται, τοὺς μὲν, θόρυβον πολὺν ἐγείρειν περιθέοντας, ἵνα πολλοὶ δόξωσιν εἶναι· τοὺς δὲ, ῥωμαΐζοντας βοᾶν ὅτι Κλαύδιος ὁ ῥωμαίων στρατηγὸς κελεύει τὸ στρατόπεδον ἐκλείποντας, ἐπὶ τὸν ἐγγὺς λόφον ἀναπηδᾶν. τόδε μὲν ἦν τὸ στρατήγημα τοῦ Ἀννίβου. καὶ τούτων τὰ μὲν πρῶτα πάντα κατὰ νοῦν ἀπήντησεν· οἵ τε γὰρ ἐλέφαντες ἐσῆλθον, τοὺς φύλακας καταπατήσαντες, καὶ οἱ σαλπικταὶ τὸ αὐτὸ ἐποίουν, καὶ ὁ θόρυβος ῥωμαίοις ἐξ εὐνῆς ἀνισταμένοις ἐν μελαίνῃ νυκτὶ ἀδόκητος ἐμπεσὼν, ἐπιφοβώτατος ἦν· τῶν τε ῥωμαϊζόντων ἀκούοντες ὅτι παρήγγελται φεύγειν ἐς τὸν λόφον, περὶ τοῦτο ἐγίγνοντο· Κλαύδιος δὲ αἰεί τινα προσδοκῶν ἐνέδραν, καὶ τοῦτο ὑποπτεύων ἐν ἅπασι τοῖς Ἀννίβου, εἴθ᾽ ὑπ᾽ οἰκείας τότε συνέσεως, εἴτε θεολήπτῳ γνώμῃ προπεσὼν, εἴτε παρὰ αἰχμαλώτου τὰ ἀκριβέστατα μαθὼν, τοὺς χιλιάρχους ὀξέως ἐπέστησε ταῖς εἰς τὸν λόφον ἀγούσαις ὁδοῖς, κωλύειν τοὺς δι᾽ αὐτῶν φερομένους, καὶ μεταδιδάσκειν ὅτι τοῦτ᾽ οὐχ ὁ στρατηγὸς ῥωμαίων, ἀλλ᾽ Ἀννίβας ἐκήρυξεν ἐνεδρεύων. αὐτὸς δὲ τοῖς χώμασιν φυλακὰς ἀκριβεῖς ἐπιστήσας, μή τις ἔφοδος ἔξωθεν ἄλλη γένοιτο, ἐβοηδρόμει μεθ᾽ ἑτέρων ἀνὰ τὸ στρατόπεδον ἅπαντα ἔχειν ἀσφαλῶς, καὶ ὀλίγους τοὺς μετὰ τῶν ἐλεφάντων ἐσελθόντας εἶναι· δᾷδάς τε ἧπτε καὶ πῦρ πανταχόθεν ἦγειρε, καὶ καταφανὴς ἦν ἡ τῶν ἐσελθόντων ὀλιγότης. ὥστε αὐτῶν πάνυ καταφρονήσαντες οἱ ῥωμαῖοι, ἐς ὀργὴν ἐκ τοῦ πρὶν δέους μεταβαλόντες, εὐμαρῶς, οἷα ψιλοὺς καὶ ὀλίγους, διέφθειρον. οἱ δὲ ἐλέφαντες, οὐκ ἔχοντες εὐρύχωρον οὐδὲν ἐς ἀναστροφὴν, εἱλούμενοι περὶ σκηνὰς καὶ φάτνας, ἐβάλλοντο πρὸς ἁπάντων ἐπιτυχῶς, διὰ τὴν στενότητα τοῦ χωρίου καὶ τὸ μέγεθος τῶν σωμάτων· μέχρι περιαλγοῦντές τε καὶ ἀγανακτοῦντες καὶ ἐπιδραμεῖν ἐς τοὺς πολεμίους

οὐκ ἔχοντες, τοὺς ἐπιβάτας σφῶν ἀπεσείοντο καὶ κατεπάτουν, σὺν ὀργῇ καὶ βοῇ πάνυ ἠγριωμένῃ· καὶ ἐξεπήδων ἐκ τοῦ στρατοπέδου. Κλαύδιος μὲν δὴ Φλάκκος ἀσταθῶς καὶ ἀμηχάνως. αἰφνιδίως συνενεχθεὶς ἐνέδρᾳ, περὶ τὴν τοῦ Αννίβου, καὶ τὸν στρατὸν περιέσωζεν, αἰεὶ πεφεικότα τὰς Αννίβου μηχανάς· ὁ δ' Αννίβας, ἐπεὶ τῆς πείρας ἀπέτυχεν, ἐς πλευκανοὺς διελθὼν, ἐχείμαζε· καὶ ἐπὶ τρυφῆς ἦν οὐ συνήθους, ἐρωμένην τε εἶχεν ἄγριος ἀνήρ· καὶ εὐθὺς αὐτῷ κατ' ὀλίγον ἐτρέπετο πάντα. Κλαύδιος δὲ ἐς καπύην πρὸς τὸν συστράτηγον ἐπανῄει, καὶ τοῖς καπυαίοις προσέβαλλον ἄμφω καρτερῶς, ἐπειγόμενοι χειμῶνος ἑλεῖν τὴν πόλιν, ἕως Αννίβας ἠρεμεῖ. καπυαῖοι δὲ, τῶν τροφῶν σφᾶς ἐπιλειπουσῶν, καὶ οὐδαμόθεν ἄλλων ἐπεισαγομένων, ἐνεχείρισαν ἑαυτοὺς τοῖς στρατηγοῖς· ἐνεχείρισαν δὲ καὶ ὅσοι λιβύων αὐτοὺς ἐφρούρουν, αὐτοῖς στρατηγοῖς Αννωνι ἑτέρῳ καὶ Βωστᾷ. ῥωμαῖοι δὲ τῇ μὲν πόλει φρουρὰν ἐπέστησαν, καὶ ὅσους εὗρον αὐτομολοῦντας, χεῖρας αὐτῶν ἀπέτεμον· λιβύων δὲ τοὺς μὲν ἐπιφανεῖς ἐς ῥώμην ἔπεμψαν, τοὺς δὲ λοιποὺς ἀπέδοντο. καὶ καπυαίων αὐτῶν τοὺς μὲν αἰτίους μάλιστα τῆς ἀποστάσεως ἀπέκτειναν, τῶν δ' ἄλλων τὴν γῆν ἀφείλοντο μόνον. εὔφορος δέ ἐστιν ἐς σῖτον ἡ περὶ τὴν καπύην πᾶσα· πεδιὰς γάρ ἐστιν. καπύη μὲν δὴ πάλιν ἐς ῥωμαίους ἐπανῆκτο, καὶ μέγα τοῦτο λιβύων ἐς τὴν ἰταλίαν πλεονέκτημα περιῄρητο. ἐν δὲ βρυττίοις, οἳ μέρος εἰσὶν τῆς ἰταλίας, ἀνὴρ ἐκ πόλεως τισίας, φρουρουμένης ὑπὸ τῶν λιβύων, ἐθίσας αἰεί τι λῄζεσθαι καὶ φέρειν τῷ φρουράρχῳ, καὶ παρὰ τοῦτο αὐτῷ συνήθης εἰς πάντα γεγονὼς, καὶ σχεδὸν συστράτηγος, ἤλγει τῶν φρουρῶν ἐς τὴν πατρίδα ὑβριζόντων. συνθέμενος οὖν τῷ ῥωμαίων στρατηγῷ καὶ πιστὰ δοὺς καὶ λαβὼν, ἑκάστοτε τινὰς, ὡς αἰχμαλώτους, ἐσῆγεν ἐς τὴν ἄκραν, καὶ τὰ ὅπλα αὐτῶν ἐσέφερεν ὡς σκῦλα· ἐπεὶ δὲ

πλέονες ἐγίνοντο, ἐξέλυσεν αὐτοὺς καὶ ὥπλισε, καὶ τὴν λιβύων φρουρὰν ἀνεῖλε, καὶ παρὰ ῥωμαίων ἄλλην ἐσηγάγετο. Ἀννίβου δὲ οὐ πολὺ ὕστερον παροδεύοντος αὐτοὺς, οἱ μὲν φρουροὶ, καταπλαγέντες, ὑπὸ τοῦ δέους ἐξέφυγον ἐς ῥήγιον· οἱ δὲ πιστάται παρέδωκαν αὐτοὺς τῷ Ἀννίβᾳ. καὶ ὁ Ἀννίβας τοὺς μὲν αἰτίους τῆς ἀποστάσεως ἔκαυσε, τῇ δὲ πόλει φρουρὰν ἐπέστησεν ἄλλην. ἰαπὺ δὲ ἐν πόλει σαλαπίᾳ λιβύων ὑπηκόῳ δύο ἤστην ἄνδρε τῶν μὲν ἄλλων γένει καὶ πλούτῳ καὶ δυνάμει διαφέροντε, ἀλλήλοιν δὲ καὶ πολὺ διαφόρω· τούτοιν Δάσιος μὲν τὰ λιβύων ᾑρεῖτο, Βλάτιος δὲ τὰ ῥωμαίων. ἕως μὲν οὖν ἤκμαζε τὰ Ἀννίβου, ἐφ᾽ ἡσυχίας ἦν ὁ Βλάτιος· ἐπεὶ δὲ ἠγείρετο τὰ ῥωμαίων καὶ τὰ πολλὰ τῆς ἐσφετερισμένης ἀρχῆς ἀνελάμβανον, ἔπειθεν ὁ Βλάτιος τὸν ἐχθρὸν ὑπὲρ τῆς πατρίδος αὐτῷ συμφρονῆσαι μόνης, μή τι πάθοι, ῥωμαίων αὐτὴν βίᾳ λαβόντων, ἀνήκεστον. ὁ δὲ ὑποκρινάμενος συντίθεσθαι, κατεμήνυσε τοῦτο Ἀννίβᾳ. καὶ ἐδίκαζεν αὐτοῖς ὁ Ἀννίβας, Δασίου μὲν κατηγοροῦντος, Βλατίου δὲ ἀπολογουμένου, καὶ συκοφαντεῖσθαι διὰ τὴν ἔχθραν λέγοντος· οὗ καὶ τέως ἄρα προορῶν, ἐτόλμησεν ἐχθρῷ προσενεγκεῖν λόγον τοιόνδε, ὡς ἀπίστῳ κατηγόρῳ διὰ τὴν ἔχθραν ἐσομένῳ. Ἀννίβας δὲ οὔτε ἀπορρίψαι τὸ ἔργον, οὔτε τῷ παρ᾽ ἐχθροῦ πιστεῦσαι ῥᾳδίως ἀξιῶν, μεθίστατο αὐτοὺς, ὡς σκεψόμενος ἐφ᾽ ἑαυτοῦ. στενῆς δὲ τῆς ἐξόδου πάμπαν οὔσης, ὁ Βλάτιος ἔφη τῷ Δασίῳ, τοὺς ἄλλους λαθὼν, οὐ σώσεις ἀγαθὲ τὴν πατρίδα; ὁ δὲ καὶ τοῦτο εὐθὺς ἐκβοήσας ἐμήνυεν. καὶ ὁ Βλάτιος οἰκτισάμενος, τότε μάλιστα ἀξιοπίστως εἶπεν ὡς ἐπιβουλεύοιτο ὑπ᾽ ἐχθροῦ τεχνίτου. τοῦτο δὲ ἔφη τὸ νῦν ἐπιβούλευμα, καὶ τῆς προτέρον ἀμφιλογίας, εἴ τις ἦν, ῥύσεταί με. τίς γὰρ ἂν ἢ πρότερον ἐχθρῷ περὶ τοιῶνδε διεπίστευσεν· ἢ νῦν, εἰ καὶ τέως ἐπεπλάνητο, ἀπίστῳ καὶ κατηγόρῳ περὶ ἐκεῖνα γεγενημένῳ, κινδυνεύων

ἔτι καὶ κρινόμενος καὶ ἀρνούμενος, αὖθις αὖ τὰ δεύτερα ταῦτ᾽ ἐθάρρησεν εἰπεῖν, καὶ μάλιστα ἐν τῷ δικαστηρίῳ, πολλῶν μὲν ἀκοῦσαι δυναμένων, τοῦ δὲ κατηγόρου καὶ τόδε μέλλοντος εὐθὺς ὁμοίως ἐρεῖν; εἰ δὲ δὴ καὶ ἐγεγένητο, ἔφη, χρηστὸς ἐξαίφνης καὶ φίλος, τί μοι συλλαβεῖν ὑπὲρ τῆς πατρίδος ἔτι δυνατὸς ἦν; τί δ᾽ ἂν ἐδεόμην ἐγὼ μηδὲν ἐπικουρεῖν δυναμένου; ἅ μοι δοκεῖ προϊδὼν πάλιν ὁ Βλάτιος, ψιθύρως ἐντυχεῖν τῷ Δασίῳ, καὶ ἐς ἀπιστίαν αὐτὸν ἐμβαλεῖν μείζονα· ἐπαγαγέσθαι δ᾽ ἐκ τοῦδε καὶ Αννίβαν ἐς ἀπιστίαν τῶν προτέρον εἰρημένων. οὐ μὴν οὐδὲ ἐκφυγὼν τὴν δίκην ὁ Βλάτιος ἀφίστατο μὴ μεταπείθειν τὸν ἐχθρὸν, καταφρονῶν ἄρα ὡς ἐς πάντα γεγονότος ἀπίστου. ὁ δὲ αὖθις ὑπεκρίνετο συμπείθεσθαι, καὶ τὴν ἐπίνοιαν τῆς ἀποστάσεως ᾔτει μαθεῖν. ὁ δὲ, οὐδὲν ὀκνήσας, ἔφη, διαδημοῦμαι μὲν ἐπί τι τῶν στρατοπέδων ἐγὼ τῶν ῥωμαϊκῶν (μηνύσας αὐτὸ τὸ πάνυ πορρωτάτω) καὶ στρατιὰν ἄξω λαβών· ἔστι γάρ μοι φίλος ὁ στρατηγὸς ἐκείνου τοῦ στρατοῦ· σὺ δ᾽ ὑπομένειν μοι δεῦρο καὶ τὰ ἔνδον ἐπιτηρεῖν. ὁ μὲν εἶπεν οὕτω, καὶ εὐθὺς ἐξέδραμε, λαθὼν Δάσιον, οὐκ ἐς ἐκεῖνο τὸ στρατόπεδον, ἀλλ᾽ ἐς ῥώμην ὁδὸν ἐλάσσον· καὶ δοὺς τῇ βουλῇ τὸν υἱὸν ὅμηρον, ἱππέας ᾔτει χιλίους, μεθ᾽ ὧν ἠπείγετο κατὰ σπουδὴν, τὸ μέλλον ἔσεσθαι προορώμενος. ὁ δὲ Δάσιος ταῖς ἐπιούσαις ἡμέραις τὸν ἐχθρὸν οὐχ ὁρῶν, εἴκασεν αὐτὸν ἐγχειρεῖν τοῖς ἐγνωσμένοις, ὡς ἤδη πιστεύοντα αὐτῷ. νομίσας οὖν ἐς ἐκεῖνο τῷ ὄντι τὸ πορρωτέρω στρατόπεδον αὐτὸν οἴχεσθαι, διέδραμε πρὸς Αννίβαν, καταφρονῶν ὅτι φθάσει ἐκεῖνον ἐπανελθών· καὶ, νῦν μὲν, ἔφη, παραδώσω σοι τὸν Βλάτιον ἐπ᾽ αὐτοφώρῳ στρατιὰν ἐπάγοντα τῇ πόλει. καὶ τὸ γεγονὸς ἐκθέμενος, καὶ λαβών τινας, ἐπανῄει ἐς τὴν πατρίδα μετὰ σπουδῆς, ὡς οὔπω τοῦ Βλατίου πλησιάζοντος. ὁ δ᾽ ἔνδον τε ἦν ἄρτι καὶ τὴν φρουρὰν τῶν λιβύων, ὀλίγην οὖσαν, ἀνελὼν, ἐφύλασσε μη-

δεῖνα παρελθεῖν· καὶ πύλας τὰς μὲν ἄλλας ἐκεκλείκει, τὰς δ' ἐς τὴν ἐπάνοδον Δασίου μόνας εἴασεν ἀνεῷχθαι, καὶ τὸ κατ' ἐκείνας μέρος ἅπαν εἶχεν ἀνυπόπτως· τὰ δ' ἐντὸς ἐξετετάφρευτο καὶ διείληπτο, ὡς μὴ δύνασθαι τοὺς ἐμπεσόντας ἐς πόλιν διαδραμεῖν. Δάσιος δὲ, ἐπεὶ τὰς πύλας εἶδεν ἀνεῳγμένας, ἤδη, νομίσας περιλαβεῖν τὸν ἐχθρὸν, καὶ ἐσήλατο γεγηθώς. ὁ δ' ἐπικλείσας διέφθειρεν αὐτόν τε καὶ τοὺς ἐσδραμόντας, ὠθουμένους ἐν στενῷ, καὶ διαδρομὴν, διὰ τὰς τάφρους, οὐκ ἔχοντας· ὀλίγοι δ' αὐτῶν διὰ τοῦ τείχους ἐξαλόμενοι διέφυγον. καὶ Βλάπος μὲν οὕτω περιῆλθε, Δασίου τρὶς ἀντενεδρεύων. Φούλβιος δὲ ῥωμαίων ὕπατος, Ἐρδονίαν ἐπολιόρκει· καὶ αὐτὸν Ἀννίβας ἔλαθεν ἑσπέρας ἐγγὺς γενόμενος, καὶ ἐπεῖπε πυρὰ μὴ καίειν, καὶ σιωπὴν παρήγγελλε. περὶ δὲ ἕω γενομένης ὁμοῦ τι καὶ ὁμίχλης, τοὺς μὲν ἱππέας ἔπεμψεν ἐπιχειρεῖν τῷ ῥωμαίων στρατοπέδῳ· καὶ αὐτοὺς ἠμύνοντο ἐκεῖνοι, σὺν θορύβῳ μὲν, ὡς ἀπ' εὐνῆς, σὺν θάρσει δὲ, οἷα ὀλίγοις ποθὲν αὐτοῖς ἐπιφανέντας. ὁ δ' Ἀννίβας ἐπὶ θάτερα τῷ πεζῷ τὴν πόλιν περιῄει, κατασκεπτόμενος ἅμα, καὶ τοὺς ἔνδον ἐπελπίζων· ἕως ἐπῆλθε τοῖς ῥωμαίοις ἐν τῇ περιόδῳ, εἴτε προειδόμενος, εἴτε κατὰ συντυχίαν, κυκλούμενος αὐτούς. οἱ δ' ἔπιπτον ἤδη λάβρως καὶ ἀθρόως, ἀμφίβολοι γεγονότες· καὶ ἀπέθανον αὐτῶν ἐς ὀκτακισχιλίους, καὶ ὁ ὕπατος ὁ Φούλβιος. οἱ λοιποὶ δ' ἔς τι χῶμα πρὸ τοῦ στρατοπέδου ἀναθορόντες, αὐτό τε διέσωσαν, γενναίως ἀμυνόμενοι, καὶ τὸν Ἀννίβαν ἐκώλυσαν λαβεῖν τὸ στρατόπεδον. μετὰ δὲ τοῦτο ῥωμαῖοι μὲν τῶν ἰαπύγων ἀποστάντων ἐδῄουν, Ἀννίβας δὲ τῶν καμπανῶν, ἐς ῥωμαίους μετατιθεμένων, χωρὶς Ἀτέλλης μόνης· καὶ Ἀτελλαίους μετῴκιζεν ἐς Θουρίους, ἵνα μὴ τῷ βρυτίων καὶ λευκανῶν καὶ ἰαπύγων ἐνοχλοῖντο πολέμῳ. καὶ ῥωμαῖοι τοὺς ἐκ Νουκερίας ἐκπεσόντας ἐν Ἀτέλλῃ μετῴκιζον· ἔς τε τοὺς Ἀννίβου ἐπηκόους ἐσβαλόντες, Αὐλωνίαν τε εἷλον καὶ τὴν βρυτίων γῆν

ἐπέτρεχον, καὶ τάραντα φρουρουμένην ὑπὸ Καρθάλωνος, ἐκ γῆς καὶ θαλάσσης ἐπολιόρκουν. ὁ δὲ καὶ Καρθάλων, ὀλίγων καρχηδονίων παρόντων, βρυτίους ἐς τὴν φρουρὰν προσέλαβεν. τῶν δὲ βρυτίων ὁ φρούραρχος ἤρα γυναικός, ἧς ἀδελφὸς ὑπὸ ῥωμαίοις στρατευόμενος, ἔπραξε διὰ τῆς ἀδελφῆς τὸν φρούραρχον ἐνδοῦναι ῥωμαίοις, ἐπάγουσι τὰς μηχανὰς ᾗ τοῦ τείχους αὐτὸς ἐφρούρει. τάραντα μὲν δὴ ῥωμαῖοι τόνδε τὸν τρόπον ἀνέλαβον, εὔκαιρον ἐς πολέμους χωρίον καὶ κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλασσαν. Ἀννίβας δὲ ἐπειγόμενος ἐς αὐτήν, ὡς ἔμαθεν εἰλημμένην, παρῆλθεν ἀχθόμενος ἐς θουρίους· κἀκεῖθεν ἐς βενουσίαν. ἔνθα αὐτῷ Κλαύδιός τε Μάρκελλος ὁ σικελίαν ἑλών, πέμπτον ὑπατεύων τότε, καὶ Τίτος Κρισπῖνος, ἀντιστρατοπεδεύοντες, οὐκ ἐτόλμων ἄρχειν μάχης. λείαν δέ τινα ὑπὸ νομάδων ἀγομένην Μάρκελλος ἰδών, καὶ δόξας ὀλίγους εἶναι τοὺς ἄγοντας, ἐπέδραμεν αὐτοῖς μετὰ τριακοσίων ἱππέων σὺν καταφρονήσει· καὶ πρῶτος ἡγεῖτο, θυμικὸς ὢν ἐς μάχας καὶ παρακινδυνευτικὸς αἰεί· ἄφνω δὲ πολλῶν τῶν λιβύων φανέντων, καὶ πανταχόθεν αὐτῷ προσπεσόντων, οἱ μὲν οὐραγοῦντες ῥωμαίων, πρῶτοι φυγῆς ἦρχον· ὁ δὲ Μάρκελλος, ὡς ἑπομένων αὐτῶν, ἐμάχετο γενναίως· μέχρι κατακοντισθεὶς ἀπέθανε. καὶ αὐτοῦ τῷ σώματι ὁ Ἀννίβας ἐπιστάς, ὡς εἶδε τὰ τραύματα ἐπὶ στέρνων, ἐπῄνεσε μὲν ὡς στρατιώτην, ἐπέσκωψε δὲ ὡς στρατηγόν· καὶ τὸν δακτύλιον αὐτοῦ περιελών, τὸ μὲν σῶμα ἔκαυσε λαμπρῶς, καὶ τὰ ὀστᾶ τῷ παιδὶ προσέπεμψεν ἐς τὸ ῥωμαίων στρατόπεδον. σαλαπίνοις δὲ μηνίων, αὐθὺς ἐτύπωσεν ἐπιστολὴν τῇ σφραγῖδι Μαρκέλλου, πρὶν αἰσθέσθαι πολλοὺς περὶ τοῦ θανάτου· καὶ αὐτόμολον ἄνδρα ῥωμαίων ἔπεμψε φέρειν, δηλοῦντα ὅτι στρατιὰ Μαρκέλλου κατόπιν ἔρχοιτο, καὶ ὁ Μάρκελλος αὐτοῖς ὑποδέξασθαι κελεύοι. ἄρτι δ' εἰλήφεσαν Κρισπίνου γράμματα, περιπέμψαντος ἐς ἅπαντας ὅτι τῆς Μαρκέλλου σφραγῖδος Ἀννίβας κεκρατή-

κοι. τὸν οὖν ἄγγελον, ἵνα μὴ παραμένων ἐπιγνοίη τὰ γιγνόμενα, ἀπέπεμψαν, ὑποκρινόμενοι τὰ προστασσόμενα ποιήσειν· αὐτοὶ δ' ὡπλισάμενοι, τὴν ἐνέδραν ἐπὶ τῶν τειχῶν ἀνέμενον, καὶ προσιόντος τοῦ Ἀννίβου μετὰ νομάδων, οὓς ῥωμαϊκοῖς ὅπλοις ἐσκεύασεν, τὰς μὲν πύλας ἐκ μηχανήματος ἀνέσπασαν, ὡς δὴ Μαρκέλλου προσιόντος ἀσμενίζοντες· εἰσδεξάμενοι δὲ ὅσων εὐμαρῶς κρατήσειν ἔμελλον, αὖθις ἐκ τοῦ μηχανήματος αὐτὰς ἐπικαθῆκαν. καὶ τοὺς μὲν ἐσελθόντας ἔκτειναν, τοὺς δ' ἔξω τῶν τειχῶν ἔτι περιεστῶτας, ἄνωθεν ἔβαλλόν τε καὶ κατετίτρωσκον. καὶ δευτέρας τῆσδε πείρας ὁ Ἀννίβας ἐπὶ τῇ πόλει σφαλεὶς ἀπεχώρει. ἐν τούτῳ δὲ καὶ Ἀσδρούβας ὁ ἀδελφὸς Ἀννίβου τὴν στρατιὰν ἣν ἐξενάγησεν ἐν τοῖς κελτίβηρσιν, ἔχων, διέβαινεν ἐς τὴν ἰταλίαν· καὶ κελτῶν φιλίως αὐτὸν δεχομένων, τὰ ἄλπια ὄρη ὡδοποιημένα πρότερον ὑπὸ Ἀννίβου, διώδευε δύο μησὶν, ὅσα τέως Ἀννίβας ἓξ διῆλθεν· ἐσέβαλέ τε ἐς τυρρηνίαν, ἄγων πεζοὺς μὲν τετρακισμυρίους ἐπὶ ὀκτακισχιλίοις, ἱππέας δὲ ὀκτακισχιλίους, καὶ ἐλέφαντας πεντεκαίδεκα. καὶ γράμματα πρὸς τὸν ἀδελφὸν ἔπεμπε, δηλῶν ὅτι παρείη. τούτων τῶν γραμμάτων ὑπὸ ῥωμαίων ἁλόντων, οἱ ὕπατοι Σαλινάτωρ καὶ Νέρων μαθόντες αὐτοῦ τὸ πλῆθος τῆς στρατιᾶς ἀπὸ τῶν γραμμάτων, συνῆλθον ἐς τὸ αὐτὸ πάσαις ταῖς δυνάμεσιν, καὶ ἀντεστρατοπέδευσαν αὐτῷ περὶ πόλιν σήνας. ὁ δ' οὔπω μάχεσθαι κεκρικὼς, ἀλλὰ τῷ ἀδελφῷ συνελθεῖν ἐπειγόμενος, ὑπεχώρει. καὶ νυκτὸς ἀναζεύξας, περὶ ἕλη καὶ τέλματα καὶ ποταμὸν οὐκ εὔπορον ἠλᾶτο· μέχρι φανείσης ἡμέρας οἱ ῥωμαῖοι καταλαβόντες αὐτοὺς διερριμμένους τε καὶ κεκμηκότας ὑπὸ ἀγρυπνίας καὶ κόπου, πλείστους μὲν αὐτῶν ἅμα τοῖς ταξιάρχοις συντασσομένους ἔτι καὶ συνιόντας διέφθειραν, καὶ αὐτὸν ἐπ' ἐκείνοις Ἀσδρούβαν· πλείστους δ' αἰχμαλώτους ἔλαβον· καὶ μεγάλου δέους ἀπήλλαξαν τὴν ἰταλίαν, ἀμάχου ἂν σφίσι τοῦ Ἀννίβου γενομένου, εἰ καὶ τήνδε τὴν στρατιὰν προσέλαβεν. πρὸς δέ μοι δοκεῖ τόδε ῥω-

ἀντιδοῦναι τῆς ἐπὶ καννάις ἀτυχίας, οὐ πόρρωτε ἀπ' ἐκείνης καὶ ἰσοστάσιόν πως ἐκείνῃ γενόμενον. στρατηγοί τε γὰρ οἱ ἑκατέρων ἀπώλοντο, καὶ στρατοῦ πλῆθος ἐγγυτάτω μάλιστα ἐπίσης· καὶ τὰ αἰχμάλωτα, πολλὰ γενέσθαι καὶ τοῖσδε κἀκείνοις συνηνέχθη· στρατοπέδου τε καὶ παρασκευῆς τῆς ἀλλήλων δαψιλοῦς ἐκράτουν ἑκάτεροι. οὕτω παραλλὰξ ἡ πόλις εὐτυχιῶν καὶ συμφορῶν ἐπειρᾶτο. κελτιβήρων δ' ὅσοι διέφυγον ἐκ τοῦ κακοῦ, οἱ μὲν ἐς τὰ οἰκεῖα, οἱ δ' ἐς Αννίβαν ἐχώρουν. ὁ δ' ἐπί τε τῷ ἀδελφῷ καὶ στρατιᾷ τοσῇδε δι' ἀπειρίαν ὁδῶν ἀφνίδιον ἀπολωλυίᾳ δυσφορῶν, καὶ τεσσαρεσκαιδέκατον ἔτος ἔχων ἐν πόνοις ἀλύτοις, ἐξ οὗ ῥωμαίοις ἐν ἰταλίᾳ διεπολέμει, πάντων τε ὧν εἰλήφει πρότερον, ἐκπεπτωκώς, ἐς βρυτίους, ὅπερ αὐτῷ λοιπὸν ἔθνος ὑπήκοον ἦν, ἀνεχώρει· καὶ ἡσύχαζεν, ὡς ἑτέρας δυνάμεως ἀφιξομένης ἀπὸ καρχηδόνος. οἱ δ' ἔπεμψαν μὲν αὐτῷ ναῦς ἑκατὸν στρογγύλας, ἐφ' ὧν σῖτός τε ἦν καὶ στρατιὰ καὶ χρήματα· οὐδενὸς δ' ἐρετικοῦ παραπέμποντος αὐτάς, ἄνεμος ἐς σαρδόνα κατήνεγκεν· καὶ ὁ τῆς σαρδόνος στρατηγὸς ἐπιπλεύσας μακραῖς ναυσίν, κατέδυσε μὲν αὐτῶν εἴκοσιν, ἑξήκοντα δ' ἔλαβεν· αἱ δὲ λοιπαὶ διέφυγον ἐς καρχηδόνα. καὶ ὁ Αννίβας ἔτι μᾶλλον ἀπορούμενός τε, καὶ τὰ παρὰ καρχηδονίων ἀπεγνωκώς, οὐδὲ Μάγωνος αὐτῷ τι, τοῦ ξενολογοῦντος ἐν κελτοῖς καὶ λίγυσιν, ἐπιπέμποντος, ἀλλὰ τὸ μέλλον ἔσεσθαι περιορωμένου· συνιδὼν ὅτι μενεῖν ἐπὶ πλεῖον οὐ δυνήσεται, αὐτῶν ἤδη βρυτίων, ὡς ἀλλοτρίων ὅσον οὔπω γενησομένων, κατεφρόνει, καὶ ἐσφορὰς ἐπέβαλλεν αὐτοῖς πάνυ πολλάς, τάς τε ὀχυρὰς τῶν πόλεων μετῴκιζεν ἐς τὰ πεδινά, ὡς βουλευούσας ἀπόστασιν· πολλούς τε τῶν ἀνδρῶν αἰτιώμενος διέφθειρεν, ἵνα τὰς περιουσίας αὐτῶν σφετερίζοιτο. καὶ ὁ μὲν ἐν τούτοις ἦν· ἐν δὲ ῥώμῃ γίγνονται μὲν ὕπατοι Λικίννιός τε Κράσσος καὶ Πούπλιος Σκιπίων ὁ λαβὼν ἰβηρίαν· τούτων δὲ Κράσσος μὲν ἀντεστρατοπέδευσεν

Ἀννίβα περὶ ἰαπυγίαν· Σκιπίων δὲ τὸν δῆμον ἐδίδασκεν, οὔποτε καρχηδονίους οὐδ' Ἀννίβαν ἀποστήσεσθαι σφίσιν ἐνοχλοῦντας ἀμφὶ τὴν ἰταλίαν, εἰ μὴ ῥωμαίων στρατὸς ἐς λιβύην διέλθοι, καὶ κίνδυνον αὐτοῖς ἐπιστήσειεν οἰκεῖον. λιπαρήσας τε πάνυ καρτερῶς καὶ πείσας ὀκνοῦντας, ᾑρέθη στρατηγὸς αὐτὸς ἐς λιβύην, καὶ διέπλευσεν εὐθὺς ἐς σικελίαν. ἔνθα στρατὸν ἀγείρας τε καὶ γυμνάσας, ἐπέπλευσε λοκροῖς ἄφνω τοῖς ἐν ἰταλίᾳ φρουρουμένοις ὑπὸ Ἀννίβου· καὶ τὴν φρουρὰν κατασφάξας τε καὶ παραδοὺς Πλημινίῳ τὴν πόλιν, αὐτὸς ἐς λιβύην διέπλευσεν. Πλημίνιος δὲ οὐδεμίαν ὕβριν ἢ ἀσέλγειαν ἢ ὠμότητα ἐς τοὺς λοκροὺς ἐκλιπὼν, ἐσύλησε λέγων καὶ τὸ τῆς φερσεφόνης ἱερόν. καὶ τόνδε μὲν ῥωμαῖοι μετὰ τῶν συναμαρτόντων αὐτῷ φίλων διέφθειραν ἐν τῷ δεσμωτηρίῳ, καὶ τὰς περιουσίας αὐτῶν ἔδοσαν λοκροῖς ἐς τὸν θησαυρὸν τῆς θεοῦ φέρειν· ὅσα τε ἄλλα ἐδύναντο τῶν ἀπολωλότων, ἀνευρόντες, τὸ λοιπὸν ἐκ τοῦ κοινοῦ σφῶν ταμιείου τῇ θεῷ προσετίθεσαν. τοῦ δὲ αὐτοῦ χρόνου κωσεντίαν τε μεγάλην πόλιν βρυττίων, καὶ ἄλλας δύο ἐπ' αὐτῇ περιέσπασεν ἀπὸ Ἀννίβου Κράσσος. καὶ γιγνομένων ἐν ῥώμῃ σημείων ἐκ διὸς φοβερῶν, οἱ μὲν τὰ σιβύλλεια ἐπισκεπτόμενοι δέκα ἄνδρες, ἔφασαν ἐξ οὐρανοῦ τι ἐς πεσινοῦντα τῆς φρυγίας, ἔνθα σέβουσιν οἱ φρύγες θεῶν μητέρα, πεσεῖσθαι τῶνδε τῶν ἡμερῶν, καὶ δεῖν αὐτὸ ἐς τὴν ῥώμην ἐνεχθῆναι. μετ' οὐ πολὺ δὲ πεσεῖν τε προσηγγέλθη καὶ ἐς ῥώμην ἐκομίσθη τὸ βρέτας· καὶ τὴν ἡμέραν ἑορτάζουσιν καὶ νῦν μητρὶ θεῶν ᾗ τότε ἐκομίσθη. λέγεται δὲ τὴν ναῦν, ἣ ἔφερεν αὐτό, ἰλυῒ τοῦ ποταμοῦ τοῦ τιβέριος ἐνσχεθεῖσαν, οὐδεμιᾷ μηχανῇ σαλεύεσθαι, μέχρι τῶν μάντεων προειπόντων ἕψεσθαι μόνως, εἰ γυνὴ καθαρεύουσα ξένων ἀνδρῶν, ἑλκύσειεν, Κλαυδίαν Κυϊντίαν μοιχείας ἔγκλημα ἔχουσαν ἔτι ἄκριτον καὶ δι' ἀσωτίαν ἐς αὐτὸ πιθανωτάτην οὖσαν, ἐπιθειάσαι τε πολλὰ περὶ τῆς ἀμαρ-

τίας καὶ ἀναδήσασθαι τῇ μίτρᾳ τὸ σκάφος· καὶ ἡ θεὸς ἕσπε-
το. Κλαυδία μὲν δὴ ἐξ αἰσχίστης δόξης ἐς ἀρίστην μετέβαλεν.
ῥωμαίοις δὲ καὶ πρὸ τῆς Κλαυδίας ἐκέλευε τὰ σιβύλλεια
διὰ τοῦ παρὰ σφίσιν ἀρίστου τὸ βρέτας ἐκ φρυγίας μεταγαγεῖν.
καὶ τὸν ἄριστον ἐν τῷ τότε σφίσι δοκοῦντα εἶναι Σκιπίωνα τὸν
Νασικᾶν ἐπίκλην ἐπεπόμφεσαν, υἱὸν μὲν ὄντα Γναίου Σκι-
πίωνος τοῦ στρατηγήσαντος ἐν ἰβηρίᾳ καὶ ἐν αὐτῇ πεσόντος, ἀνε-
ψιὸν δὲ Σκιπίωνος τοῦ καρχηδονίοις ἀφελομένου τὴν ἡγεμονίαν,
καὶ πρώτου κληθέντος Αφρικανοῦ. ὧδε μὲν ἡ θεὸς ἐς ῥώ-
μην δι' ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν ἀρίστων ἀφικνεῖτο. ἐν δὲ λιβύῃ,
καρχηδονίων συνεχῶς ὑπὸ τοῦδε τοῦ Σκιπίωνος ἡττωμένων,
ὅσοι βρυττίων ταῦτα ἐγίγνωσκον, ἀφίσταντο ἀπὸ τοῦ Αννίβου, καὶ
τὰς φρουρὰς οἱ μὲν ἔκτεινον, οἱ δ' ἐξέβαλλον· οἱ δὲ οὐδέτερα
τούτων δυνάμενοι, λάθρα πρὸς τὴν σύγκλητον ἐπρέσβευον,
τὴν μὲν ἀνάγκην αὐτῶν καὶ τὴν προαίρεσιν ὑποδεικνύον-
τες. Αννίβας δὲ ἐς μὲν πετηλίαν ἔνοπλος παρῆλθεν, οὐκ ἔτι πε-
τηλίων ἐχόντων αὐτήν· ἐκβαλὼν γὰρ αὐτοὺς, ἐδεδώκει βρυ-
ττίοις· ᾐτιᾶτο δ' ὅτι ἐπρέσβευσαν ἐς ῥώμην. ἀρνουμένων δ'
ἐκείνων, ὑπεκρίνετο πιστεύειν· ἵνα δ' ἔφη μηδ' ὑπονοεῖσθαι,
τοὺς μὲν δυνατοὺς παρέδωκε τοῖς νομάσιν, κεχωρισμένως τη-
ρεῖν αὐτῶν ἕκαστον. τοῦ δὲ πλήθους τὰ ὅπλα παρείλετο· τοὺς δὲ
δούλους καθοπλίσας, ἐπέστησε τῇ πόλει φύλακας. καὶ τοῦτο ὅ-
μοια, τὰς ἄλλας πόλεις ἐπιὼν, ἐποίει. θουρίων δὲ τρισχιλίους
καρχηδονίοις μάλιστα εὔνους ἐξελόμενος, καὶ πεντακοσίους ἄλλους
ἀπὸ τῶν ἀγρῶν, τὰ λοιπὰ τῇ στρατιᾷ διαρπάζειν ἔδωκε. καὶ τῆς
πόλεως ἐγκρατῆ φρουρὰν καταλιπὼν, ἐς κρότωνα τοὺς τρισχι-
λίους καὶ πεντακοσίους μετῴκιζε, τὴν πόλιν εὔκαιρον ἡγούμε-
νος εἶναι, καὶ ταμιεῖον αὐτὴν ἑαυτῷ καὶ ὁρμητήριον ἐπὶ τὰς
ἄλλας τιθέμενος. καρχηδονίων δ' αὐτὸν μετακαλούντων κατὰ
σπουδὴν ἐπικουρεῖν κινδυνευούσῃ τῇ πατρίδι ὑπὸ Σκι-

πίωνος, καὶ τὸν ναύαρχον Ἀσδρούβαν ἐπ' αὐτὸν, ἵνα μὴ βραδύνειε, πεμψάντων, ἧκε μὲν, τῶν Καρχηδονίων ἐς τοὺς ἄρχοντας ἀπιστίας τε καὶ ἀχαριστίας ἐς πεῖραν ἐρχόμενος διὰ μακροῦ, καὶ τὴν αἰτίαν ἐδεδοίκει τοῦ τοσοῦδε πολέμου, πρῶτος ἐμβαλὼν ἐν Ἰβηρίᾳ. ἐγνώκει δ' ὑπ' ἀνάγκης ὅμως ἐπείγεσθαι, καὶ ναῦς εἰργάζετο πολλὰς, ἀξύλου τῆς Ἰταλίας οὔσης. τῶν δὲ ἐπ' ὑπηκόων οἱ πόλεων, ὡς ἀλλοτρίων, καταφρονῶν, ἔγνω διαρπάσαι πάσας, καὶ τὴν στρατιὰν πλουτίσας, δύνων ἐς τὰς ἐν Καρχηδόνι συκοφαντίας ἐπαγαγέσθαι· αἰδούμενός τε αὐτὸς παρασπονδεῖν, Ἀσδρούβαν τὸν ναύαρχον ἐπὶ προφάσει περιέπεμπε, τοὺς φρουροῦντας ὀψόμενον· ὁ δὲ εἰς ἑκάστην πόλιν εἰσιὼν, ἐκέλευσε τοῖς ἐνοικοῦσιν, αὐτούς τε καὶ δούλους αὐτῶν ὅσα δύναιντο λαβόντας, ἐκ τῶν πόλεων μεθίστασθαι· καὶ τὰ λοιπὰ διήρπαζε. τούτων ἔνιοι πυνθανόμενοι, πρὶν τὸν Ἀσδρούβαν ἥκειν, τοῖς φρουροῖς ἐπετίθεντο· καὶ συνέβαινεν ὅπου μὲν κρατεῖν τὰς πόλεις, ὅπου δὲ τοὺς φρουρούς· σφαγή τε ποικίλη καὶ γυναικῶν ὕβρεις καὶ παρθένων ἀπαγωγαὶ, καὶ πάντα, ὅσα ἐν πόλεσιν ἑαλωκυίαις, ἐγίγνοντο. αὐτὸς δὲ ὁ Ἀννίβας τοὺς συστρατευομένους οἱ τῶν Ἰταλῶν εἰδὼς εὖ γεγυμνασμένους, ἔπειθε πολλαῖς ὑποσχέσεσιν ἐς τὴν Λιβύην αὐτῷ συστρατεῦσαι. καὶ τούτων οἱ μὲν τὰ ἡμαρτημένα σφίσιν ἐς τὰς πατρίδας δεδιότες, εἵποντο, φεύγοντες τὴν οἰκείαν ἑκόντες· οἱ δὲ οὐδὲν ἁμαρτόντες, ὤκνουν. ἀθροίσας οὖν τούσδε τοὺς ὑπομένειν ἀξιοῦντας, ὡς δή τι λέξων αὐτοῖς ἢ χαριούμενος τῶν γεγονότων, ἢ περὶ τοῦ μέλλοντος ἐπισκήψων, περιέστησε τὴν στρατιὰν ὡπλισμένην ἄφνω, καὶ προσέταξε τοῖς ἰδίοις ἀνδράποδα ἐξ αὐτῶν ὅσα θέλοισιν ἐπιλέξασθαι. ὡς δὲ οἱ μὲν ἐπελέξαντο, οἱ δὲ ᾐδοῦντο συστρατιώτας πολλὰ συνειργασμένους σφίσιν ἀνδραποδίσασθαι, τοὺς λοιποὺς κατηκόντισεν ἅπαντας, τοῦ μὴ τοιούσδε ἄνδρας ποτὲ Ῥωμαίοις γενέσθαι χρησίμους· ἐπικατέσφαξε δ' αὐτοῖς καὶ ἵππους ἐς τετρακισχιλίους,

καὶ πλῆθος ὑποζυγίων, οὐ δυνάμενος ἐς λιβύην ἐπάγεσθαι. μετὰ δὲ τοῦτο ἐς τὰς ναῦς τὸ πλῆθος ἐμβιβάσας, τὸ πνεῦμα ἀνέμενεν, ὀλίγους ἐς φυλακὴν ἐπὶ τῆς γῆς καταλιπών. οἱ δὲ πετηλῖνοι καὶ σὺν αὐτοῖς ἕτεροι ἰταλοὶ ἐπέθεντο, καί τινας αὐτῶν κατασφάξαντες, ἀπέδρασαν. Ἀννίβας δ' ἐπὶ λιβύης ἀνήγετο, ἑκκαίδεκα ἔτεσιν ὁμαλῶς πορθήσας τὴν ἰταλίαν, καὶ τοὺς ἄνδρας ἐμπλήσας κακῶν μυρίων, καὶ ἐς κίνδυνον ἔσχατον πολλάκις συναγαγών· τούς τε ὑπηκόους αὐτῶν καὶ συμμάχους ἐνυβρίσας, ὡς πολεμίους. ἅτε γὰρ καὶ πρὸς αὐτοὺς οὐκ ἐπ' εὐνοίᾳ μᾶλλον ἢ χρείᾳ χρώμενος, οὐδὲν ἔχων ἔτι πρὸς αὐτῶν ὠφελεῖσθαι, κατεφρόνησεν ὡς πολεμίων. Ἀννίβου δ' ἀποπλεύσαντος, ἡ βουλὴ τοῖς μὲν ἄλλοις ἔθνεσι τῆς ἰταλίας ὅσοι μετέθεντο πρὸς ἐκεῖνον, συνέγνω τῶν γεγονότων, καὶ ἀμνηστίαν ἐψηφίσατο· βρυττίων δὲ μόνων, οἳ μέχρι τέλους αὐτῷ προθυμότατοι ἐγεγένηντο, χώραν τε πολλὴν ἀφείλετο, καὶ ὅπλα, εἴ τινα ἦν ἔτι χωρὶς ὧν Ἀννίβας ἀφῄρητο· ἔς τε τὸ μέλλον ἀπεῖπεν αὐτοῖς μὴ στρατεύεσθαι, ὡς οὐδ' ἐλευθέροις οὖσιν. ὑπηρέτας δὲ τοῖς τε ὑπάτοις καὶ στρατηγοῖς τοῖς ἐς τὰς τῶν ἐθνῶν ἡγεμονίας ἀπιοῦσιν, ἐς τὰς δημοσίας ὑπηρεσίας, οἷα θεράποντας, ἀκολουθεῖν. τοῦτο τὸ τέλος ἦν Ἀννίβου τῆς ἐς τὴν ἰταλίαν γενομένης ἐσβολῆς, καὶ ἔτει τῷ καρχηδονίων τῷδε πολέμῳ δύο καὶ πεντήκοντα ἦν.

Τέλος τῆς Ἀππιανοῦ Ἀννιβαϊκῆς.

Ἀππιανοῦ ῥωμαϊκῶν ἰβηρική.

Ὄρος ἐστὶ πυρήνη διήκον ἀπὸ τῆς τυῤῥηνικῆς θαλάσσης ἐπὶ τὸν βόρειον ὠκεανόν· οἰκοῦσι δ' αὐτὸ πρὸς μὲν ἕω κελτοὶ ὅσοι γαλάται τε καὶ γάλλοι νῦν προσαγορεύονται· πρὸς δὲ δύσιν, ἴβηρές τε καὶ κελτίβηρες, ἀρχόμενοι μὲν ἀπὸ τοῦ τυῤῥηνικοῦ πελάγους, περιϊόντες δ' ἐν κύκλῳ διὰ τῶν ἡρακλείων στηλῶν ἐπὶ τὸν βόρειον ὠκεανόν. οὕτως ἐστὶν ἡ ἰβηρία περίκλυστος, ὅτι μὴ τῇ πυρήνῃ μόνῃ, μεγίστῳ τῶν εὐρωπαίων ὀρῶν καὶ ἰθυτάτῳ σχεδὸν ἁπάντων· τοῦ δὲ περίπλου τοῦδε τὸ μὲν τυῤῥηνικὸν πέλαγος διαπλέουσιν ἐπὶ τὰς στήλας τὰς ἡρακλείους, τὸν δ' ἑσπέριον καὶ τὸν βόρειον ὠκεανὸν οὐ περῶσιν, ὅτι μὴ πορθμεύεσθαι μόνον ἐπὶ βρεττανούς, καὶ τοῦτο, ταῖς ἀμπώτεσι τοῦ πελάγους συμφερόμενοι· ἔστι δ' αὐτοῖς ὁ διάπλους ἥμισυ ἡμέρας. καὶ τὰ λοιπὰ οὔτε ῥωμαῖοι οὔτε τὰ ἔθνη τὰ ὑπὸ ῥωμαίοις περῶσι τοῦδε τοῦ ὠκεανοῦ. μέγεθος δὲ τῆς ἰβηρίας (τῆς ἱσπανίας νῦν ὑπό τινων ἀντὶ ἰβηρίας λεγομένης) ἐστὶ πολὺ καὶ ἄπιστον, ὡς ἐν χώρᾳ μιᾷ, ὅπου τὸ πλάτος μυρίους σταδίους ἀριθμοῦσι, καί ἐστιν αὐτῇ τὸ πλάτος ἀντὶ μήκους· ἔθνη τε πολλὰ καὶ πολυώνυμα αὐτὴν οἰκεῖ, καὶ ποταμοὶ πολλοὶ ῥέουσι ναυσίποροι. οἵτινες δ' αὐτὴν οἰκῆσαι πρῶτοι νομίζονται, καὶ οἳ μετ' ἐκείνους κατέσχον, οὐ πάνυ μοι ταῦτα φροντίζειν ἀρέσκει, μόνα τὰ ῥωμαίων συγγράφοντι. πλὴν ὅτι κελτοί μοι δοκοῦσι ποτὲ τὴν πυρήνην ὑπερβάντες, αὐτοῖς συνοικῆσαι· ὅθεν ἄρα καὶ τὸ κελτιβήρων ὄνομα ἐῤῥύη. δοκοῦσι δέ μοι καὶ φοίνικες ἐς ἰβηρίαν ἐκ πολλοῦ θαμινὰ ἐπ' ἐμπορίᾳ διαπλέοντες, οἰκῆσαι τινὰ τῆς ἰβηρίας· ἕλληνές τε ὁμοίως ἐς ταρτησσὸν καὶ ἀργανθώνιον ταρτησσοῦ βασιλέα πλέοντες, ἐμμεῖναι καὶ τῶνδέ τινες ἐν ἰβηρίᾳ. ἡ γὰρ ἀργανθωνίου βασιλεία ἐν ἴβηρσιν ἦν· καὶ ταρτησσός μοι δοκεῖ

τότε εἶναι πόλις ἐπὶ θαλάσσης, ἣ νῦν καρπησσὸς ὀνομάζεται. τό, τε τοῦ ἡρακλέους ἱερὸν τὸ ἐν στήλαις φοίνικές μοι δοκοῦσιν ἱδρύσασθαι· καὶ θρησκεύεται νῦν ἔτι φοινικικῶς. ὅ, τε θεὸς αὐτοῖς οὐχ ὁ θηβαῖός ἐστιν, ἀλλ' ὁ τυρίων. ταῦτα μὲν δὴ τοῖς παλαιολογοῦσι μεθείσθω. τὴν δὲ γῆν τήνδε εὐδαίμονα οὖσαν καὶ μεγάλων ἀγαθῶν γέμουσαν, καρχηδόνιοι πρὸ ῥωμαίων ἤρξαντο πολυπραγμονεῖν, καὶ μέρος αὐτῆς τὸ μὲν εἶχον ἤδη, τὸ δ' ἐπόρθουν· μέχρι ῥωμαῖοι σφᾶς ἐκβαλόντες, ἃ μὲν εἶχον οἱ καρχηδόνιοι τῆς ἰβηρείας, ἔσχον αὐτίκα, τὰ δὲ λοιπὰ σὺν χρόνῳ πολλῷ καὶ πόνῳ λαμβανόμενά τε ὑπὸ σφῶν καὶ πολλάκις ἀφιστάμενα, χειρωσάμενοι, διεῖλον ἐς τρία· καὶ στρατηγοὺς ἐς αὐτὰ πέμπουσι τρεῖς. ὅπως δὴ εἷλον ἕκαστα, καὶ ὅπως καρχηδονίοις τε περὶ αὐτῶν καὶ μετὰ καρχηδονίους ἴβηρσι καὶ κελτίβηρσιν ἐπολέμησαν, δηλώσει τόδε τὸ βιβλίον, μοῖραν μὲν ἐς καρχηδονίους τὴν πρώτην ἔχον· ὅτι δὲ καὶ τοῦτο περὶ ἰβηρείας ἦν, ἀνάγκη μοι συνενεγκεῖν ἐς τὴν ἰβηρικὴν συγγραφὴν ἐγένετο. ᾧ λόγῳ καὶ τὰ περὶ σικελίαν ῥωμαίοις καὶ καρχηδονίοις ἐς ἀλλήλους γενόμενα, ἀρξάμενα ῥωμαίοις τῆς ἐς σικελίαν παρόδου τε καὶ ἀρχῆς, ἐς τὴν σικελικὴν συνενήνεκται γραφήν. πρὸς γὰρ δὴ καρχηδονίους ῥωμαίοις πρῶτος ἐγένετο πόλεμος ἔκδημος περὶ σικελίας ἐν αὐτῇ σικελίᾳ, καὶ δεύτερος ὅδε περὶ ἰβηρείας, ἐν ἰβηρείᾳ· ἐν ᾧ καὶ ἐς τὴν ἀλλήλων μεγάλοις στρατοῖς διαπλέοντες, οἱ μὲν τὴν ἰταλίαν, οἱ δὲ τὴν λιβύην ἐπόρθουν. ἤρξαντο δὲ αὐτοῦ μεθ' ἑκατὸν καὶ τεσσαράκοντα ὀλυμπιάδας μάλιστα, ὅτε τὰς σπονδὰς ἔλυσαν αἳ ἐπὶ τῷ σικελικῷ πολέμῳ σφίσιν ἦσαν γενόμεναι. ἔλυσαν δὲ ἐκ τοιᾶσδε προφάσεως. Ἀμίλχαρ ὁ Βάρκας ἐπίκλησιν, ὅτε περ ἐν σικελίᾳ καρχηδονίων ἐστρατήγει, κελτοῖς τότε μισθοφοροῦσιν οἱ καὶ λιβύων τοῖς συμμαχοῦσι πολλὰς δωρεὰς ὑπέσχητο δώσειν· ἃς, ἐπειδὴ ἐπανῆλθεν ἐς λιβύην, ἀπαιτούντων ἐκείνων, ὁ λιβυκὸς καρχηδονίοις ἐξῆπτο πόλεμος. ἐν ᾧ πολλὰ μὲν πρὸς

αὐτοῦ λιβύων ἔπαθον οἱ καρχηδόνιοι· σαρδόνα δὲ ῥωμαίοις ἔδοσαν, ποινὴν ὧν ἐς τοὺς ἐμπόρους αὐτῶν ἡμαρτήκεσαν ἐν τῷδε τῷ λιβυκῷ πολέμῳ. ὑπαγόντων οὖν ἐπὶ τοῖσδε τὸν Βάρκαν τῶν ἐχθρῶν ἐς κρίσιν, ὡς αἴτιον τῇ πατρίδι τοσῶνδε συμφορῶν γενόμενον, θεραπεύσας ὁ Βάρκας τοὺς πολιτευομένους (ὧν ἦν δημοκοπικώτατος Ἀσδρούβας ὁ τὴν αὐτοῦ τοῦ Βάρκα θυγατέρα ἔχων) τάς τε δίκας διεκρούετο, καὶ νομάδων τινὸς κινήματος γενομένου, στρατηγὸς ἔπραξεν ἐπ' αὐτοῖς αἱρεθῆναι μετὰ Ἄννωνος τοῦ μεγάλου λεγομένου, ἔτι τὰς εὐθύνας τῆς προτέρας στρατηγίας ὀφείλων. παυομένου δὲ τοῦ πολέμου, καὶ Ἄννωνος ἐπὶ διαβολαῖς ἐς καρχηδόνα μεταπέμπτου γενομένου, μόνος ὢν ἐπὶ τῷ στρατῷ καὶ τὸν κηδεστὴν Ἀσδρούβαν ἔχων οἱ συνόντα, διῆλθεν ἐπὶ γάδειρα, καὶ τὸν πορθμὸν ἐς ἰβηρίαν περάσας, ἐξελάτει τὰ ἰβήρων, οὐδὲν ἀδικούντων· ἀφορμὴν αὐτῷ ποιούμενος ἀποδημίας τε καὶ ἔργων καὶ δημοκοπίας. ὅσα γὰρ λάβοι, διῄρει· καὶ τὰ μὲν ἐς τὸν στρατὸν ἀνάλισκεν, ἵνα προθυμότερον αὐτῷ συναδικοίη· τὰ δ' ἐς αὐτὴν ἔπεμπε καρχηδόνα, τὰ δὲ τοῖς ὑπὲρ αὐτοῦ πολιτευομένοις διεδίδου. μέχρι ἰβήρων αὐτὸν οἵ τε βασιλεῖς συστάντες οἱ κατὰ μέρος, καὶ ὅσοι ἄλλοι δυνατοί, κτείνουσιν ὧδε. ξύλων ἁμάξας ἄγοντες ἐς βοῦς ὑπεζευγμένας· εἵποντο ταῖς ἁμάξαις ὡπλισμένοι. τοῖς δὲ λίβυσιν ἰδοῦσιν εὐθὺς μὲν ἐνέπιπτε γέλως· οὐ συνιεῖσι γὰρ τοῦ στρατηγήματος· ὡς δ' ἐν χερσὶν ἐγίνοντο, οἱ μὲν ἴβηρες αὐτοῖς βουσὶν ἐξῆψαν τὰς ἁμάξας, καὶ ἐξώτρυναν ἐς τοὺς πολεμίους· τὸ δὲ πῦρ, σκιδναμένων τῶν βοῶν πάντῃ φερόμενον, ἐτάρασσε τοὺς λίβυας. καὶ τῆς τάξεως διαλυθείσης, οἱ μὲν ἴβηρες αὐτοῖς ἐπιδραμόντες, αὐτόν τε τὸν Βάρκαν καὶ πολὺ πλῆθος ἀμυνομένων ἐπ' αὐτῷ διέφθειραν· οἱ δὲ καρχηδόνιοι τοῖς κέρδεσιν ἤδη τοῖς ἐξ ἰβηρίας ἀρεσκόμενοι, στρατιὰν ἄλλην ἔπεμπον ἐς ἰβηρίαν· καὶ στρατηγὸν ἁπάντων ἀπέφηναν Ἀσδρούβαν τὸν τοῦ Βάρκα κηδεστήν, ὄντα ἐν ἰβηρίᾳ. ὁ δὲ Ἀννίβαν τὸν οὐ πολὺ ὕστερον ἀοίδιμον

ἐπὶ στρατηγίαις, παῖδά τε ὄντα τοῦ Βάρκα, καὶ τῆς γυναικός οἱ γιγνόμενον ἀδελφὸν ἔχων ἐν ἰβηρίᾳ, νέον τε καὶ φιλοπόλεμον καὶ ἀρέσκοντα τῷ στρατῷ, ὑποστράτηγον ἀπέφηνε· καὶ τῆς ἰβηρίας τὰ πολλὰ πειθοῖ προσήγετο, πιθανὸς ὢν ὁμιλῆσαι, ἔς τε τὰ βίας δεόμενα, τῷ μειρακίῳ χρώμενος, προῆλθεν ἀπὸ τῆς ἑσπερίου θαλάσσης ἐς τὸ μεσόγειον ἐπ' ἴβηρα ποταμόν· ὃς μέσην που μάλιστα τέμνων τὴν ἰβηρίαν, καὶ τῆς πυρήνης ἀφεστὼς ὁδὸν ἡμερῶν πέντε, ἐξίησιν ἐς τὸν βόρειον ὠκεανόν. ζακανθαῖοι δέ, ἄποικοι ζακυνθίων, ἐν μέσῳ τῆς τε πυρήνης καὶ τοῦ ποταμοῦ τοῦ ἴβηρος ὄντες, καὶ ὅσοι ἄλλοι ἕλληνες περί τε τὸ καλούμενον ἐμπόριον, καὶ εἴ πη τῆς ἰβηρίας ᾤκουν ἀλλαχοῦ, δείσαντες ὑπὲρ σφῶν, ἐπρέσβευον ἐς ῥώμην· καὶ ἡ σύγκλητος, οὐκ ἐθέλουσα τὰ καρχηδονίων ἐπαίρεσθαι, πρέσβεις ἐς καρχηδόνα ἔπεμπε· καὶ συνέβησαν ἀμφότεροι, ὅρον εἶναι καρχηδονίοις τῆς ἀρχῆς τῆς ἐν ἰβηρίᾳ τὸν ἴβηρα ποταμόν, καὶ μήτε ῥωμαίους τοῖς πέραν τοῦδε τοῦ ποταμοῦ πόλεμον ἐκφέρειν, καρχηδονίων ὑπηκόοις οὖσι· μήτε καρχηδονίους ἐπὶ πολέμῳ τὸν ἴβηρα διαβαίνειν· ζακανθαίους δὲ καὶ τοὺς ἄλλους ἐν ἰβηρίᾳ ἕλληνας, αὐτονόμους καὶ ἐλευθέρους εἶναι. καὶ τάδε ταῖς συνθήκαις ταῖς ῥωμαίων καὶ καρχηδονίων προσεγράφη. Ασδρούβαν δὲ ἐπὶ τοῖσδε ἰβηρίαν τὴν ὑπὸ καρχηδονίοις καθιστάμενον ἀνὴρ δοῦλος, οὗ τὸν δεσπότην ὠμῶς διεφθάρκει, λαθὼν ἐν κυνηγεσίοις ἀναιρεῖ. καὶ τόνδε μὲν Αννίβας ἐλεγχθέντα, δεινῶς αἰκισάμενος διέφθειρε· ἡ στρατιὰ δὲ τὸν Αννίβαν, καίπερ ὄντα κομιδῇ νέον, ἀρέσκοντα δὲ ἰσχυρῶς, στρατηγὸν ἀπέδειξαν αὐτόν, καὶ ἡ καρχηδονίων βουλὴ συνέθετο. ὅσοι δὲ τοῦ Βάρκα διαπολῖται τὴν Βάρκα τε καὶ Ασδρούβα δύναμιν ἐδεδοίκεσαν, ὡς ἔμαθον αὐτοὺς τεθνεῶτας, Αννίβα κατεφρόνουν, ὡς νέου· καὶ τοὺς ἐκείνων φίλους τε καὶ στασιώτας ἐδίωκον ἐπὶ τοῖς ἐκείνων ἐγκλήμασιν. ὅ, τε δῆμος ἅμα

τοῖς κατη

τοῖς κατηγοροῦσιν ἐγίγνετο, μνησικακῶν τοῖς διωκομένοις τῆς βαρύτητος ἐπὶ Βάρκα τε καὶ Ἀσδρούβα· καὶ τὰς δωρεὰς ἐκέλευον αὐτοὺς ὅσας μεγάλας Ἀσδρούβας τε καὶ Βάρκας αὐτοῖς ἐπεπόμφεισαν, ἐς τὸ κοινὸν ἐσενεγκεῖν, ὡς ἐκ τῶν πολεμίων πεπορισμένας· οἱ δὲ, ἐπέστελλον τῷ Ἀννίβᾳ, σφίσι τε ἐπικουρεῖν δεόμενοι, καὶ διδάσκοντες ὅτι καὶ αὐτὸς ἔσοιτο τοῖς πατρῴοις ἐχθροῖς εὐκαταφρόνητος, εἰ τοὺς ἐν τῇ πατρίδι συνεργεῖν αὐτῷ δυναμένους ὑπερίδοι. ὁ δὲ καὶ ταῦτα προεώρα, καὶ τὰς ἐκείνων δίκας, ἀρχὴν ἐφ' ἑαυτὸν οὖσαν ἐπιβουλῆς, οὐδ' ἠξίου τὴν ἔχθραν, ὥσπερ πατὴρ καὶ ὁ κηδεστὴς, ἐσαεὶ μετὰ φόβου διαφέρειν, οὐδ' ἐπὶ τῇ καρχηδονίων κουφόνῳ μέχρι παντὸς εἶναι, ῥᾳδίως ἐς εὐεργέτας πρὸς ἀχαριστίαν τρεπομένων. ἐλέγετο δὲ καὶ, παῖς ὢν ἔτι, ὑπὸ τοῦ πατρὸς ὁρκωθῆναι ἐπὶ ἐμπύρων, ἄσπειστος ἐχθρὸς ἔσεσθαι ῥωμαίοις, ὅτε ἐς πολιτείαν παρέλθοι. διὰ δὲ ταῦτα ἐπενόει, μεγάλοις καὶ χρονίοις πράγμασι τὴν πατρίδα περιβαλὼν, καὶ καταστήσας ἐς ἀσχολίας καὶ φόβους, τὸ ἑαυτοῦ καὶ τὰ τῶν φίλων ἐν ἀδεεῖ θέσθαι. λιβύην μὲν οὖν ἑώρα καὶ ἰβήρων ὅσα ὑπήκοα ἦν· εἰ δὲ πρὸς ῥωμαίους πόλεμον αὖθις ἀναρριπίσειεν, οὗ μάλιστα ἐπεθύμει, ἐδόκει καρχηδονίοις μὲν ἐν φροντίσι καὶ φόβοις ἔσεσθαι μακροῖς, αὐτὸς δὲ, εἴτε κατορθώσειεν, ἐπὶ κλέους ἀθανάτου γενήσεσθαι, τὴν πατρίδα τῆς οἰκουμένης γῆς ἄρχουσαν ἀποφήνας (οὐ γὰρ εἶναι τινὰς ἀντιμάχους αὐτοῖς ἔτι ἐπὶ ῥωμαίοις) εἴτε καὶ πταίσειε, μεγάλην καὶ ὣς τὸ ἐγχείρημα αὐτῷ δόξαν οἴσειν. ἀρχὴν δὲ ὑπολαμβάνων ἔσεσθαι λαμπρὰν, εἰ τὸν ἴβηρα διαβαίη, τορβολήτας, οἳ γείτονες εἰσὶ ζακανθαίων, παρῆγε οἱ καταβοᾶν, ὡς τήν τε χώραν αὐτῶν ἐπιτρεχόντων, καὶ πολλὰ σφᾶς ἄλλα ἀδικούντων. οἱ δὲ ἐπείθοντο, καὶ πρέσβεις αὐτῶν ὁ Ἀννίβας ἐς καρχηδόνα ἔπεμπεν, αὐτός τε ἐν ἀπορρήτοις ἔγραφε ῥωμαίους τὴν ὑπὸ καρχηδονίοις ἰβηρίαν ἀναπείθειν ἀπο-

καρχηδονίων ἀφίστασθαι, καὶ ζακανθαίους ῥωμαίοις ταῦτα συμπράσσειν. ὅλως τε τῆς ἀπάτης οὐ μεθίει, πολλὰ τοιαῦτα ἐπιστέλλων, ἕως ἡ βουλὴ προσέταξεν αὐτῷ πράσσειν ἐς ζακανθαίους ὅ,τι δοκιμάσειεν. ὁ δ᾽, ἐπεὶ τῆς ἀφορμῆς ᾐσθάνετο, τορβολήτας αὖθις ἔπραξεν ἐντυχεῖν οἱ κατὰ τῶν ζακανθαίων· καὶ μετεπέμπετο πρέσβεις. οἱ δ᾽, ἀφίκοντο μὲν, κελεύοντες δὲ τοῦ Αννίβου λέγειν ἑκατέρους ἐφ᾽ ἑαυτοῦ περὶ ὧν διαφέρονται, ῥωμαίοις ἔφασαν ἐπιτρέψειν τὴν δίκην. ὁ μὲν δὴ ταῦτα εἰπόντας ἀπέπεμπεν ἀπὸ τοῦ στρατοπέδου. καὶ τῆς ἐπιούσης νυκτὸς παντὶ τῷ στρατῷ τὸν ἴβηρα διαβὰς, τήν τε χώραν ἐπόρθει, καὶ τῇ πόλει μηχανήματα ἐφίστη· ἑλεῖν δὲ οὐ δυνάμενος, ἀπετάφρευε, καὶ περιετείχιζε, καὶ φρούρια πολλὰ περιθεὶς ἐκ διαστημάτων, ἐπεφοίτα. ζακανθαῖοι δὲ αἰφνιδίῳ καὶ ἀκαταγγέλτῳ κακῷ συμπεσόντες, ἐπρέσβευον ἐς ῥώμην. καὶ ἡ σύγκλητος αὐτοῖς συνέπεμπε πρέσβεις· οἳ πρῶτον μὲν, Αννίβαν ἔμελλον ὑπομνήσειν τῶν συγκειμένων· οὐ πειθομένου δὲ, πλεύσεσθαι κατ᾽ αὐτοῦ. τούτοις τοῖς πρέσβεσι πλεύσασιν ἐς ἰβηρίαν καὶ ἐς τὸ στρατόπεδον ἀπὸ θαλάσσης ἀναβαίνουσιν, ὁ Αννίβας ἀπηγόρευσε μὴ προσιέναι. καὶ οἱ μὲν ἀπέπλευσαν ἐπὶ καρχηδόνος σὺν τοῖς πρέσβεσι τοῖς ζακανθαίων, καὶ τῶν συνθηκῶν ἀνεμίμνησκον αὐτούς. καρχηδόνιοι δὲ ᾐτιῶντο τοὺς ζακανθαίους πολλὰ τοὺς ὑπηκόους σφῶν ἀδικεῖν· καὶ ζακανθαίων οἱ πρέσβεις ἐς δίκην αὐτοὺς προυκαλοῦντο ἐπὶ ῥωμαίων κριτῶν. οἱ δ᾽ οὐκ ἔφασαν χρῄζειν δίκης, ἀμύνεσθαι δυνάμενοι. ὧν ἐς ῥώμην ἀπαγγελθέντων, οἱ μὲν ἐκέλευον ἤδη συμμαχεῖν τοῖς ζακανθαίοις· οἱ δ᾽ ἐπεῖχον ἔτι, λέγοντες οὐ συμμάχους αὐτοὺς ἐν ταῖς συνθήκαις σφῶν, ἀλλ᾽ αὐτονόμους καὶ ἐλευθέρους ἀναγεγράφθαι· ἐλευθέρους δ᾽ ἔτι καὶ τοὺς πολιορκουμένους εἶναι. καὶ ἐκράτησεν ἡ γνώμη. ζακανθαῖοι δὲ, ἐπειδὴ τὰ ῥωμαίων ἀπέγνωσαν, καὶ ὁ λιμὸς σφᾶς ἐπίεζε, καὶ Αννίβας περιεκάθητο συνεχῶς (εὐδαίμονα γὰρ καὶ πο-

λύχρυσον ἀκούων εἶναι τὴν πόλιν, οὐκ ἀνίει τῆς πολιορκίας) τὸν μὲν χρυσὸν καὶ ἄργυρον, ὅσος ἦν δημόσιός τε καὶ ἰδιωτικός, ἀπὸ κηρύγματος ἐς τὴν ἀγορὰν συνήνεγκαν, καὶ μολύβδῳ καὶ χαλκῷ συνεχώνευσαν, ὡς ἀχρεῖον Ἀννίβᾳ γενέσθαι· αὐτοὶ δὲ ἐν χερσὶν ἡγούμενοι τεθνάναι μᾶλλον ἢ ὑπὸ τοῦ λιμοῦ, ἐξέδραμον ἔτι νυκτὸς ἐπὶ τὰ φρούρια τὰ τῶν λιβύων, ἀναπαυομένων ἔτι, καὶ οὐδὲν τοιοῦτον ὑπονοούντων. ὅθεν αὐτοὺς ἀνισταμένους τε ἐξ εὐνῆς καὶ σὺν θορύβῳ μόλις ὁπλιζομένους, ἔστι δ' οὓς ἤδη καὶ μαχομένους, διέφθειρον. μακροῦ δὲ τοῦ ἀγῶνος γενομένου, λιβύων μὲν ἀπώλοντο πολλοί, ζακανθαῖοι δὲ, πάντες. αἱ δὲ γυναῖκες ἀπὸ τῶν τειχῶν ὁρῶσαι τὸ τέλος τῶν ἀνδρῶν, αἱ μὲν ἐρρίπτουν ἑαυτὰς κατὰ τῶν τεγῶν, αἱ δ' ἀνήρτων, αἱ δὲ καὶ τὰ τέκνα ἀποκατέσφαζον. καὶ τοῦτο τέλος ἦν ζακανθαίοις, πόλει τε μεγάλῃ καὶ δυνατῇ γενομένῃ. Ἀννίβας δὲ ὡς ἔμαθε περὶ τοῦ χρυσοῦ, τοὺς μὲν ὑπολοίπους καὶ ἔτι ἡβῶντας αὐτῶν αἰκιζόμενος διέφθειρεν, ὑπὸ ὀργῆς· τὴν δὲ πόλιν ὁρῶν ἐπιθάλασσόν τε καὶ καρχηδόνος οὐ μακράν, καὶ χώρας ἄρχουσαν ἀγαθῆς, ᾤκιζεν αὖθις, καὶ καρχηδονίων ἄποικον ἀπέφαινεν· ἣν νῦν οἶμαι καρχηδόνα καλεῖσθαι τὴν σπαρταγενῆ. ῥωμαῖοι δὲ πρέσβεις ἐς καρχηδόνα ἔπεμπον, οἷς εἴρητο ἐξαιτεῖν παρὰ καρχηδονίων Ἀννίβαν, ὡς ἐς τὰς συνθήκας ἁμαρτόντα, εἰ μὴ κοινὸν ἡγοῦνται τὸ ἔργον· ἢν δὲ μὴ διδῶσιν, εὐθέως αὐτοῖς πόλεμον προαγορεύειν. καὶ οἱ μὲν ἔπραξαν ὧδε, καὶ τὸν πόλεμον αὐτοῖς, οὐκ ἐκδιδοῦσι τὸν Ἀννίβαν, ἐπήγγειλαν. λέγεται δ' οὕτω γενέσθαι· ὁ μὲν πρεσβύτης αὐτοῖς γελώμενος ἔφη, τὸν κόλπον ἐπιδεικνύς, ἐνταῦθ' ὑμῖν, ὦ καρχηδόνιοι, καὶ τὴν εἰρήνην καὶ τὸν πόλεμον φέρω· ὑμεῖς δ' ὁπότερα αἱρεῖσθε, λάβετε. οἱ δ' ἔφασαν, σὺ μὲν οὖν ἃ βούλει, δίδου. προτείναντος δὲ τὸν πόλεμον, ἐξεβόησαν ὁμοῦ πάντες, δεχόμεθα. καὶ εὐθὺς ἐπέστελλον τῷ Ἀννίβᾳ πᾶσαν ἤδη τὴν ἰβηρίαν ἀδεῶς ἐπιτρέχειν, ὡς τῶν σπονδῶν λελυμένων. ὁ μὲν δὴ τὰ ἔθνη τὰ ἀγχοῦ

πάντα ἐπιὼν, ὑπήγετο ἢ πείθων, ἢ δεδιττόμενος, ἢ καταστρεφόμενος· καὶ στρατιὰν πολλὴν συνέλεγεν, τὴν μὲν χρείαν οὐχ ὑποδεικνὺς, ἐς δὲ τὴν ἰταλίαν ἐπινοῶν ἐμβαλεῖν. γαλάταις τε διεπρεσβεύετο, καὶ τὰς διόδους τῶν ἄλπεων ὀρῶν κατεσκέπτετο, καὶ διῆλθεν Ἀσδρούβαν τὸν ἀδελφὸν ἐν ἰβηρίᾳ σφίσι καὶ λιβύῃ τὸν πόλεμον ἔσεσθαι· οὐ γὰρ δὴ μὴ λίβυές ποτε ἐς τὴν ἰταλίαν ἐσβάλωσιν, οὐδὲ ὑπενόουν· Τιβέριον μὲν Σεμπρώνιον Λόγγον ἐπὶ νεῶν ἑκατὸν ἑξήκοντα σὺν δύο στρατοῦ τέλεσιν ἐς λιβύην ἐξέπεμπον. καὶ ὅσα Λόγγος τε καὶ οἱ λοιποὶ ῥωμαίων στρατηγοὶ περὶ λιβύην ἔπραξαν, ἐν τῇ καρχηδονιακῇ βίβλῳ συγγέγραπται. Πούπλιον δὲ Κορνήλιον Σκιπίωνα ἔστελλον ἐπὶ ἰβηρίαν, ἐπὶ νεῶν ἑξήκοντα μετὰ πεζῶν μυρίων καὶ ἱππέων ἑπτακοσίων· καὶ πρεσβευτὴν αὐτῷ συνέπεμπον Γναῖον Κορνήλιον Σκιπίωνα τὸν ἀδελφὸν τούτοιν. ὁ μὲν Πούπλιος παρὰ μασσαλιωτῶν ἐμπόρων πυθόμενος Αννίβαν διὰ τῶν ἄλπιων ὀρῶν ἐς τὴν ἰταλίαν ὑπερβάντα, δείσας μὴ ἀδοκήτως τοῖς ἰταλιώταις ἐπιπέσοι, παραδοὺς Γναίῳ τῷ ἀδελφῷ τὴν ἐν ἰβηρίᾳ στρατιὰν, διέπλευσεν ἐπὶ πεντήρους ἐς τυῤῥηνίαν. καὶ ὅσα ἔπραξεν ἐν τῇ ἰταλίᾳ οὗτός τε καὶ ὅσοι μετ' αὐτὸν ἄλλοι στρατηγοὶ τοῦδε τοῦ πολέμου ἐγένοντο, ἕως Αννίβαν ἑκκαιδεκάτῳ μόλις ἔτει τῆς ἰταλίας ἐξήλασε, ἡ ἑξῆς βίβλος ὑποδείκνυσιν, ἣ τὰ ἔργα Αννίβου τὰ ἐν ἰταλίᾳ πάντα περιλαμβάνει, καὶ παρ' αὐτὸ λέγεται ῥωμαϊκῶν Αννιβαϊκή. Γναῖος δὲ οὐδὲν ὅ,τι καὶ εἰπεῖν, ἔπραξεν ἐν τοῖς ἴβηρσι, πρὶν αὐτῷ Πούπλιον τὸν ἀδελφὸν ἐπανελθεῖν. ῥωμαῖοι γὰρ, ληγούσης τῆς ἀρχῆς τῷ Πουπλίῳ, πρὸς μὲν Αννίβαν ἐς τὴν ἰταλίαν τοὺς μετὰ τὸν Πούπλιον ὑπάτους ἐξέπεμψαν· αὐτὸν δὲ, ἀνθύπατον ἀποφήναντες, ἐς ἰβηρίαν αὖθις ἔστειλαν. καὶ ἀπὸ τοῦδε οἱ δύο Σκιπίωνες τὸν ἐν ἰβηρίᾳ πόλεμον διέφερον, Ασδρούβου σφίσιν ἀντιστρατηγοῦντος. μέχρι καρχηδόνιοι μὲν ὑπὸ Σύφακος τοῦ τῶν νομάδων

δυνάστου πολεμούμενοι, τὸν Ἀσδρούβαν καὶ μέρος τῆς ὑπ' αὐτῷ στρατιᾶς μετεπέμψαντο, τῶν δ' ὑπολοίπων οἱ Σκιπίωνες ἀμφότεροι ἐκράτουν· καὶ πολλαὶ τῶν πόλεων ἐς αὐτοὺς ἑκοῦσαι μετετίθεντο. καὶ γὰρ ἤστην πιθανωτάτω στρατηγῆσαί τε καὶ προσαγαγέσθαι. θέμενοι δ' οἱ καρχηδόνιοι πρὸς Σύφακα εἰρήνην, αὖθις ἐξέπεμπον εἰς ἰβηρίαν Ἀσδρούβαν μετὰ πλέονος στρατοῦ καὶ ἐλεφάντων τριάκοντα, καὶ σὺν αὐτῷ ἄλλους δύο στρατηγούς, Μάγωνά τε καὶ Ἀσδρούβαν ἕτερον, ὃς Γίσκωνος ἦν υἱός. καὶ χαλεπώτερος ἦν τοῖς Σκιπίωσιν ὁ πόλεμος ἀπὸ τοῦδε· ἐκράτουν δὲ καὶ ὥς· καὶ πολλοὶ μὲν τῶν λιβύων, πολλοὶ δὲ τῶν ἐλεφάντων ἐφθάρησαν· μέχρι χειμῶνος ἐπιλαβόντος, οἱ μὲν λίβυες ἐχείμαζον ἐν τουρδιτανίᾳ· τῶν δὲ Σκιπιώνων ὁ μὲν Γναῖος ἐν ὀρσῶνι, ὁ δὲ Πόπλιος ἐν κασταλῶνι· ἔνθα αὐτῷ προσιὼν ὁ Ἀσδρούβας ἐπηγγέλθη. καὶ προελθὼν τῆς πόλεως μετ' ὀλίγων ἐς κατασκοπὴν στρατοπέδου, ἔλαθε πλησιάσας τῷ Ἀσδρούβᾳ. καὶ αὐτὸν ἐκεῖνος τε καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ πάντας ἱππεῦσι περιδραμὼν, ἀπέκτεινεν. ὁ δὲ Γναῖος οὐδέν τι προμαθὼν, ἐς τὸν ἀδελφὸν ἐπὶ σῖτον ἔπεμπε στρατιώτας· οἷς ἕτεροι λιβύων συντυχόντες ἐμάχοντο. καὶ πυθόμενος ὁ Γναῖος ἐξέδραμεν ὡς εἶχε μετὰ τῶν εὐζώνων ἐπ' αὐτούς. οἱ δὲ τούς τε προτέρους ἀνῃρήκεσαν ἤδη, καὶ τὸν Γναῖον ἐδίωκον· ἕως ἐσέδραμεν ἔς τινα πύργον. καὶ τὸν πύργον ἐνέπρησαν οἱ λίβυες, καὶ ὁ Σκιπίων κατεκαύθη μετὰ τῶν συνόντων. οὕτω μὲν οἱ Σκιπίωνες ἀπέθανον ἄμφω, ἄνδρες ἐς πάντα ἀγαθοὶ γενόμενοι. καὶ αὐτοὺς ἐπεπόθησαν ἴβηρες ὅσοι δι' αὐτοὺς ἐς ῥωμαίους μετέθεντο. πυθόμενοι δ' οἱ ἐν ἄστει, βαρέως τε ἤνεγκαν, καὶ Μάρκελλον ἐκ σικελίας ἄρτι ἀφιγμένον, καὶ σὺν αὐτῷ Κλαύδιον ἐπὶ νεῶν ἐξέπεμπον ἐς ἰβηρίαν, μετὰ χιλίων ἱππέων καὶ πεζῶν μυρίων καὶ χορηγίας ἱκανῆς. οὐδενὸς δὲ λαμπροῦ παρὰ τῶνδε γιγνομένου, τὰ λιβύων ἐπηύξατο, καὶ πᾶσαν σχεδὸν ἰβηρίαν εἶχεν ἐς βραχύ, ῥωμαίων ἐν τοῖς ὄρεσι τοῖς πυρηναίοις κατα-

κεκλεισμένων. πάλιν οὖν οἱ ἐν ἄστει πυνθανόμενοι, μᾶλλον ἐταράσσοντο· καὶ φόβος ἦν μὴ Ἀννίβου κρατοῦντος τὰ πρόσω τῆς Ἰταλίας, καὶ οἵδε οἱ Λίβυες ἐς τὰ ἔπεα αὐτῷ ἐσβάλοιεν. ὅθεν οὐδὲ ἀποσχέσθαι τῆς Ἰβηρίας βουλομένοις αὐτοῖς δυνατὸν ἦν, δέει τοῦ μὴ καὶ τόνδε τὸν πόλεμον ἐς τὴν Ἰταλίαν ἐπαγαγέσθαι. προὔγραφον οὖν ἡμέραν ἐν ᾗ χειροτονήσουσι στρατηγὸν εἰς Ἰβηρίαν· καὶ οὐδενὸς παραγγέλλοντος, ἔτι πλείων ἐγίγνετο φόβος· καὶ σιωπὴ σκυθρωπὸς ἐπεῖχε τὴν ἐκκλησίαν, ἐς ὃ Κορνήλιος Σκιπίων ὁ Πουπλίου Κορνηλίου τοῦ ἀναιρεθέντος ἐν Ἴβηρσιν υἱός, (νέος μὲν ὢν κομιδῇ· τεσσάρων γὰρ καὶ εἴκοσιν ἐτῶν ἦν· σώφρων δὲ καὶ γενναῖος εἶναι νομιζόμενος) ἐς τὸ μέσον ἐλθὼν, ἐσεμνολόγησεν ἀμφί τε τοῦ πατρὸς καὶ ἀμφὶ τοῦ θείου· καὶ τὸ πάθος αὐτῶν ὀδυράμενος, ἐπεῖπεν οἰκεῖος εἶναι τιμωρὸς ἐκ πάντων πατρὶ καὶ θείῳ καὶ πατρίδι. ἄλλα τε πολλὰ ἀθρόως καὶ λαμπρῶς, ὥσπερ ἔνθους, ἐπαγγειλάμενος, οὐκ Ἰβηρίαν λήψεσθαι μόνην ἀλλ' ἐπ' αὐτῇ καὶ Λιβύην καὶ Καρχηδόνα, τοῖς μὲν ἔδοξε κουφολογῆσαι νεανικῶς, τὸν δὲ δῆμον ἀνέλαβε κατεπτηχότα (χαίρουσι γὰρ ἐπαγγελίαις οἱ δεδιότες) καὶ ᾑρέθη στρατηγὸς ἐς Ἰβηρίαν, ὡς πράξων τι τῆς εὐτολμίας ἄξιον. οἱ πρεσβύτεροι δὲ αὐτὴν οὐκ εὐτολμίαν ἀλλὰ προπέτειαν ἐκάλουν. καὶ ὁ Σκιπίων αἰσθόμενος, ἐς ἐκκλησίαν αὖθις αὐτοὺς συνεκάλει τε καὶ ἐσεμνύνετο ὁμοίως, καὶ τὴν ἡλικίαν εἰπὼν οὐδὲν ἐμποδὼν οἱ γενήσεσθαι, προὐκαλεῖτο ὅμως εἴ τις ἐθέλοι τῶν πρεσβυτέρων τὴν ἀρχὴν παραλαβεῖν, ἑκόντος αὐτοῦ παραδιδόντος. οὐδενὸς δ' ἑλομένου, μᾶλλον ἐπαινούμενός τε καὶ θαυμαζόμενος, ἐξῄει μετὰ μυρίων πεζῶν καὶ ἱππέων πεντακοσίων. οὐ γὰρ ἐνεχώρει πλέονα στρατὸν ἐξάγειν, Ἀννίβου δῃοῦντος τὴν Ἰταλίαν. ἔλαβε δὲ καὶ χρήματα καὶ παρασκευὴν ἄλλην καὶ ναῦς μακρὰς ὀκτὼ καὶ εἴκοσι, μεθ' ὧν ἐς Ἰβηρίαν διέπλευσε. παραλαβὼν δὲ τὴν ἐκεῖ στρατιάν, καὶ οὓς ἦγεν, ἐς ἓν συναγαγὼν, ἐκάθηρε καὶ διελέχθη καὶ

τοῖς δὲ μεγαληγόρως· δόξα τε διέδραμεν ἐς ὅλην αὐτίκα τὴν Ἰβηρίαν, βαρυνομένην τε τοὺς Λίβυας καὶ τῶν Σκιπιώνων τὴν ἀρετὴν ἐπιποθοῦσαν, ὅτι στρατηγὸς αὐτοῖς ἥκοι ὁ Σκιπίων ὁ Σκιπίωνος, κατὰ θεόν. οὗ δὴ καὶ αὐτὸς αἰσθανόμενος, ὑπεκρίνετο πάντα ποιεῖν πειθόμενος θεῷ. πυνθανόμενος δ' ὅτι οἱ ἐχθροὶ σταθμεύουσι μὲν ἐν τέσσαρσι στρατοπέδοις μακρὰν διεστηκότες ἀπ' ἀλλήλων, ἀνὰ δισμυρίοις καὶ πεντακισχιλίοις πεζοὺς καὶ ἱππέας πεντακοσίους ἐπὶ δισχιλίοις, τὴν δὲ παρασκευὴν τῶν τε χρημάτων καὶ σίτου καὶ ὅπλων καὶ βελῶν καὶ νεῶν καὶ αἰχμαλώτων καὶ ὁμήρων τῶν ἐξ ὅλης Ἰβηρίας ἔχουσιν, ἐν τῇ πρότερον μὲν Ζακάνθῃ, τότε δὲ ἤδη Καρχηδόνι, καὶ φρουρὸς αὐτῶν ἐστι Μάγων μετὰ μυρίων Καρχηδονίων· ἔκρινε πρῶτον ἐς τούτους ἐπιδραμεῖν, διά τε τὴν ὀλιγότητα τοῦ στρατοῦ τοῦ μετὰ Μάγωνος, καὶ τὸ μέγεθος τῆς παρασκευῆς, καὶ ὡς ὁρμητήριον ἀσφαλὲς ἐκ γῆς καὶ θαλάσσης ἕξων ἐπὶ ὅλην τὴν Ἰβηρίαν, πόλιν ἀργύρεια καὶ χώραν καὶ πλοῦτον εὐδαίμονα καὶ πολλὴν ἔχουσαν, καὶ τὸν διάπλουν ἐς Λιβύην βραχύτατον. ὁ μὲν δὴ τοῖσδε λογισμοῖς ἐπαιρόμενος, οὐδενὶ προειπὼν ὅποι χωρήσειν ἔμελλεν, ἡλίου δύναντος, ἦγε τὴν στρατιὰν δι' ὅλης τῆς νυκτὸς ἐπὶ τὴν Καρχηδόνα· καὶ αὐτὴν ἅμα ἕω τῶν Λιβύων καταπλαγέντων περιταφρεύσας, ἐς τὴν ἐπιοῦσαν ἡμέραν ἡτοιμάζετο, κλίμακάς τε καὶ μηχανὰς πάντῃ περιτιθεὶς χωρὶς ἑνὸς μέρους, ᾗ τὸ μὲν τεῖχος ἦν βραχύτατον, ἕλος δ' αὐτὸ καὶ θάλασσα προσέκλυζε, καὶ δι' αὐτὸ καὶ οἱ φύλακες ἀμελῶς εἶχον. νυκτὸς δὲ πάντα πληρώσας βελῶν καὶ λίθων, καὶ τοῖς λιμέσι τῆς πόλεως ναῦς ἐπιστήσας, ἵνα μὴ αἱ νῆες αὐτὸν αἱ τῶν πολεμίων διαφύγοιεν (ὑπὸ γὰρ δὴ μεγαλοψυχίας ἤλπιζε πάντως αἱρήσειν τὴν πόλιν) πρὸ ἕω τὴν στρατιὰν ἀνεβίβαζεν ἐπὶ τὰς μηχανάς, τοὺς μὲν ἄνωθεν, ἐγχειρεῖν κελεύων τοῖς πολεμίοις· τοὺς δὲ κάτω, τὰς μηχανὰς ὠθεῖν ἐς τὸ πρόσω.

Μάγων δὲ τοὺς μὲν μυρίους ἐπέστησε ταῖς πύλαις, ὡς ἐκπηδήσοντας, ὅτε καιρὸς εἴη, μετὰ μόνων ξιφῶν (οὐ γὰρ εἶναι δόρασιν ἐν στενῷ χρῆσθαι) τοὺς δὲ ἄλλους ἐς τὰς ἐπάλξεις ἀνῆγε. καὶ πολλὰ καὶ ὅδε μηχανήματα καὶ λίθους καὶ βέλη καὶ καταπέλτας ἐπιστήσας, εἴχετο τοῦ ἔργου προθύμως. γιγνομένης δὲ βοῆς καὶ παρακελεύσεως ἑκατέρωθεν, οὐδέτεροι μὲν ὁρμῆς καὶ προθυμίας ἐνέλειπον, καὶ λίθους τε καὶ βέλη καὶ ἀκόντια ἀφιέντες, οἱ μὲν ἀπὸ χειρῶν, οἱ δὲ ἀπὸ μηχανῶν, οἱ δὲ ἀπὸ σφενδόνης· εἴ τέ τις ἦν ἄλλη παρασκευὴ καὶ δύναμις, ἐχρῶντο προθύμως ἅπασιν. ἐκακοπάθει δὲ τὰ τοῦ Σκιπίωνος· καὶ οἱ μύριοι καρχηδονίων οἱ περὶ τὰς πύλας ἦσαν, ἐκδραμόντες, ξὺν τοῖς ξίφεσι γυμνοῖς ἐνέπιπτον ἐς τοὺς τὰ μηχανήματα ὠθοῦντας. καὶ πολλὰ μὲν ἔδρων, οὐχ ἧσσω δ' ἀντέπασχον· μέχρι τῷ φιλοπόνῳ καὶ ταλαιπώρῳ τὰ ῥωμαίων ὑπανίσατο· καὶ μεταβολῆς γενομένης, οἵ τε ἐπὶ τῶν τειχῶν ἔκαμνον ἤδη, καὶ αἱ κλίμακες αὐτοῖς προσεπέλαζον. οἱ δὲ ξιφήρεις τῶν καρχηδονίων ἐς τὰς πύλας ἐσέτρεχον, καὶ ἀποκλείσαντες αὐτάς, ἀνεπήδων ἐπὶ τὰ τείχη· καὶ τοῖς ῥωμαίοις αὖθις ἦν ὁ πόνος πολύς τε καὶ χαλεπός. ἕως οὗ Σκιπίων ὁ στρατηγὸς πάντῃ περιθέων τε καὶ βοῶν καὶ παρακαλῶν, εἶδε περὶ μεσημβρίαν ᾗ τὸ βραχὺ τεῖχος ἦν, καὶ τὸ ἕλος προσέκλυζε, τὴν θάλασσαν ὑποχωροῦσαν· ἄμπωτις γὰρ ἐφήμερος ἐστί· καὶ ὁ κλύδων ἐπῄει μὲν ἐς μαστούς, ὑπεχώρει δὲ ἐς μέσας κνήμας. ὅπερ ὁ Σκιπίων ἐπιδών, καὶ περὶ τῆς φύσεως αὐτοῦ πυθόμενος, ὡς ἔχοι τὸ λοιπὸν τῆς ἡμέρας, πρὶν ἐπανελθεῖν τὸ πέλαγος, ἔθει πάντων βοῶν, νῦν ὁ καιρός, ὦ ἄνδρες, νῦν ὁ σύμμαχός μοι θεὸς ἀφῖκται· πρόσιτε τῷ μέρει τῷδε τοῦ τείχους, ἡ θάλασσα ἡμῖν ὑποκεχώρηκε· φέρετε τὰς κλίμακας, ἐγὼ δ' ἡγήσομαι. καὶ πρῶτος ἁρπάσας τινὰ τῶν κλιμάκων μετέφερέ τε δὲ ἀνέβαινεν, οὔπω τινὸς ἀναβαίνοντος ἄλλου· μέχρι περισχόντες αὐτὸν οἵ τε ὑπασπισταὶ καὶ ἡ ἄλλη στρατιά, τοῦτον μὲν ἐπέσχον, αὐτοὶ

δὲ πολλὰς ὁμοῦ κλίμακας προσετίθεσάν τε καὶ ἀνεπήδων· βοῆς δὲ καὶ ὁρμῆς ἑκατέρωθεν γιγνομένης, καὶ ποικίλων ἔργων καὶ παθῶν, ἐκράτησαν ὅμως οἱ ῥωμαῖοι, καὶ πύργων τινῶν ἐπέβησαν ὀλίγων· οἷς ὁ Σκιπίων σαλπικτὰς καὶ βυκανιστὰς ἐπιστήσας, ἐξοτρύνειν ἐκέλευσε καὶ θορυβεῖν, ὡς τῆς πόλεως εἰλημμένης ἤδη. ἕτεροί τε περιθέοντες ὁμοίως διετάρασσον· καὶ καθαλόμενοί τινες ἀνέῳξαν τῷ Σκιπίωνι τὰς πύλας. ὁ δ' εἰσεπήδησε μετὰ τῆς στρατιᾶς δρόμῳ· καὶ τῶν ἔνδον οἱ μὲν ἐς τὰς οἰκίας ἀπεδίδρασκον· ὁ δὲ Μάγων τοὺς μυρίους ἐς τὴν ἀγορὰν συνεκάλει. ταχὺ δὲ καὶ τούτων κατακοπέντων, ἐς τὴν ἄκραν σὺν ὀλίγοις ἀνεχώρει. τοῦ δὲ Σκιπίωνος καὶ ἐπὶ τὴν ἄκραν εὐθὺς ἐπιόντος, οὐδὲν ἔτι δρᾶν σὺν ἡττημένοις τε καὶ καταπεπληγόσιν ἔχων, ἐνεχείρισεν ἑαυτὸν τῷ Σκιπίωνι· ὁ δὲ τόλμῃ καὶ τύχῃ πόλιν εὐδαίμονα καὶ δυνατὴν ἑλὼν ἡμέρᾳ μιᾷ, τετάρτῃ τῆς ἐπ' αὐτὴν ἀφίξεως ἐπῆρτο μεγάλως, καὶ μᾶλλον ἐδόκει κατὰ θεὸν ἕκαστα δρᾶν· αὐτός τε οὕτως ἐφρόνει καὶ οὕτως ἐλογοποίει καὶ τότε καὶ ἐς τὸν ἔπειτα βίον, ἀρξάμενος ἐξ ἐκείνου· πολλάκις γοῦν ἐς τὸ καπιτώλιον ἐσῄει μόνος, καὶ τὰς θύρας ἐπέκλειεν, ὥσπερ τι παρὰ τοῦ θεοῦ μανθάνων. καὶ νῦν ἔτι τὴν εἰκόνα τὴν Σκιπίωνος ἐν ταῖς πομπαῖς μόνου προφέρουσιν ἐκ τοῦ καπιτωλίου, τὰς δ' ἄλλων ἐξ ἀγορᾶς φέρονται. τότε δ' εἰρηνικὸν ὁμοῦ καὶ πολεμικὸν ταμιεῖον παραλαβών, ὅπλα τε πολλὰ ἐν αὐτῷ καὶ βέλη καὶ μηχανήματα καὶ νεωσοίκους καὶ ναῦς μακρὰς τρεῖς καὶ τριάκοντα, καὶ σῖτον καὶ ἀγορὰν ποικίλην, καὶ ἐλέφαντα καὶ χρυσὸν καὶ ἄργυρον, τὸν μὲν, ἐν σκεύεσι πεποιημένον, τὸν δὲ, ἐπίσημον, τὸν δὲ, ἄσημον· ὅμηρά τε ἰβήρων καὶ αἰχμάλωτα καὶ ὅσα ῥωμαίων αὐτῶν προείληπτο· ἔθυε τῆς ἐπιούσης, καὶ ἐθριάμβευε, καὶ τὴν στρατιὰν ἐπῄνει, καὶ τῇ πόλει μετὰ τὴν στρατιὰν ἐδημηγόρει· τῶν τε

Σκιπιώνων αὐτοῖς ἀμυνόντας, ἀπέλυε τοὺς αἰχμαλώτους εἰς τὰ ἴδια, θεραπεύων τὰς πόλεις. ἀριστεῖα δ᾽ ἐδίδου, τῷ μὲν ἐς τὸ τεῖχος ἀναβάντι πρώτῳ, μέγιστα· τῷ δ᾽ ἑξῆς, τὰ ἡμίσεα τούτων· τῷ δὲ τρίτῳ, τὰ τρίτα· καὶ τοῖς ἄλλοις κατὰ λόγον. τὰ δὲ λοιπὰ ἐς ῥώμην ἔπεμψεν ἐπὶ τῶν εἰλημμένων νεῶν, ὅσα χρυσὸς ἢ ἄργυρος ἦν ἢ ἐλέφας. ἡ μὲν δὴ πόλις ἔθυεν ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας, ὡς τῆς πατρῴας εὐπραξίας ἐκ πόνων πολλῶν αὖθις ἀνακυπτούσης· ἡ δὲ ἰβηρία καὶ οἱ ἐν αὐτῇ φοίνικες κατεπεπλήγεσαν τῷ μεγέθει τε καὶ τάχει τοῦ τολμήματος. ὁ δὲ φρουρὰν μὲν καρχηδόνι ἐπέστησε, καὶ τὸ τεῖχος ἐκέλευσε τὸ παρὰ τὴν ἄμπωτιν, ἐς ὕψος ἐγεῖραι· τὴν δ᾽ ἄλλην ἰβηρίαν, αὐτός τε ἐπιών, καὶ τοὺς φίλους ἐς ἕκαστα περιπέμπων, ὑπήγετο, τε τὰ ἄλλα τὰ ἀντέχοντα ἐβιάζετο. καρχηδονίων δ᾽ οἱ στρατηγοὶ δύο ὄντε λοιπὼ καὶ δύο Ἀσδρούβα, ὁ μὲν τοῦ Ἀμίλχαρος, πορρωτάτω παρὰ κελτίβηρσιν ἐξενολόγει· ὁ δὲ τοῦ Γίσκωνος, ἐς μὲν τὰς πόλεις τὰς ἔτι βεβαίους περιέπεμπεν, ἀξιῶν καρχηδονίοις ἐμμένειν, ὡς στρατιᾶς ἐλευσομένης αὐτίκα ἀπείρου τὸ πλῆθος· Μάγωνα δ᾽ ἕτερον ἐς τὰ πλησίον περιέπεμπε ξενολογεῖν ὁπόθεν δυνηθείη· καὶ αὐτὸς ἐς τὴν λέρσα γῆν τῶν ἀφισταμένων ἐνέβαλεν· καί τινα αὐτῶν πόλιν ἔμελλεν πολιορκήσειν· ἐπιφανέντος δὲ αὐτῷ τοῦ Σκιπίωνος, ἐς Βαιτύκην ὑπεχώρει, καὶ πρὸ τῆς πόλεως ἐστρατοπέδευσεν· ἔνθα τῆς ἐπιούσης εὐθὺς ἡσσᾶτο, καὶ τὸν χάρακα αὐτοῦ τε τὴν βαιτύκην ἔλαβεν ὁ Σκιπίων. ὁ δὲ τὴν στρατιὰν τὴν καρχηδονίων τὴν ἔτι οὖσαν ἐν ἰβηρίᾳ συνέλεγεν ἐς καρεώνην πόλιν, ὡς ὁμοῦ πᾶσιν ἀμυνούμενος τὸν Σκιπίωνα. καὶ αὐτῷ συνῆλθον πολλοὶ μὲν ἰβήρων, οἷς Μάγων ἡγεῖτο, πολλοὶ δὲ νομάδων, ὧν ἦρχε Μασανάσσης. καὶ τούτων ὁ μὲν Ἀσδρούβας μετὰ τῶν πεζῶν ὑπὸ χάρακι ἐστρατοπέδευεν· ὁ δὲ Μασανάσσης καὶ ὁ Μάγων ἱππαρχοῦντες αὐτῷ προσηυλίζοντο πρὸ

στρατοπέδου. ὧδε ἔχουσιν αὐτοῖς ὁ Σκιπίων τοὺς ἰδίους ἱππέας ἐπιδιῄρει, καὶ Λαίλιον μὲν ἐπὶ Μάγωνα ἔπεμπεν, αὐτὸς δ᾽ ἐπὶ Μασσανάσσην ἐτράπετο. μέχρι μὲν οὖν τινος ἦν ἐν ἀγῶνι καὶ πόνῳ δυσχερεῖ, τῶν νομάδων αὐτὸν ἀκοντιζόντων τε καὶ ὑποχωρούντων, εἶτ᾽ αὖθις ἐπελαυνόντων. ὡς δὲ παρήγγειλεν ὁ Σκιπίων ἀμεταστρεπτεὶ διώκειν αὐτούς, τὰ δόρατα προβαλόντας, οὐκ ἔχοντες ἀναστροφὴν οἱ νομάδες, κατέφυγον ἐς τὸ στρατόπεδον· καὶ ὁ Σκιπίων ἀποσχὼν δέκα σταδίους, ἐστρατοπέδευσεν εὐσταθῶς ᾗπερ ἐβούλετο. ἦν δὲ ἡ μὲν τῶν ἐχθρῶν σύμπασα δύναμις ἑπτακισμύριοι πεζοί, καὶ ἱππεῖς πεντακισχίλιοι, καὶ ἐλέφαντες ἓξ καὶ τριάκοντα· Σκιπίωνι δὲ τούτων οὐδὲ τριτημόριος ἦν. διὸ καὶ μέχρι τινὸς ἐνεδοίαζε, καὶ μάχης οὐ κατῆρχεν, ἀλλ᾽ ἀκροβολισμοῖς ἐχρῆτο μόνοις· ἐπεὶ δ᾽ ἐπέλιπεν αὐτὸν ἡ ἀγορά, καὶ λιμὸς ἥπτετο τοῦ στρατοῦ, ἀναζεῦξαι μὲν οὐκ εὐπρεπὲς ἡγεῖτο εἶναι Σκιπίων· θυσάμενος δέ, καὶ εὐθὺς ἐπὶ ταῖς θυσίαις τὴν στρατιὰν ἐς ἐπήκοον ἐλάσας, καὶ τὸ βλέμμα καὶ τὸ σχῆμα διαθεὶς πάλιν ὥσπερ ἔνθους, ἔφη τὸ δαιμόνιον ἥκειν τὸ συνήθες αὐτῷ καὶ καλεῖν ἐπὶ τοὺς πολεμίους. χρῆναι δὲ θαρρεῖν θεῷ μᾶλλον ἢ πλήθει στρατοῦ. καὶ γὰρ τῶν πρότερον ἔργον κατὰ θεὸν οὐ κατὰ πλῆθος κρατῆσαι. ἔς τε πίστιν τῶν λεγομένων, τὰ ἱερὰ παραφέρειν ἐς τὸ μέσον ἐκέλευε τοὺς μάντεις. καὶ λέγων ὁρᾷ τινὰς οἰωνοὺς πετομένους· οἷς, μετ᾽ ὁρμῆς καὶ βοῆς αὐτόθεν ἐπιστραφείς, ἐδείκνυέ τε καὶ ἔλεγεν ὅτι οἱ σύμβολα νίκης οἱ θεοὶ καὶ τάδε ἔπεμψαν. συνεκινεῖτο δὲ πρὸς αὐτὰ ἐνθέως ὁρῶν καὶ βοῶν, καὶ ἡ στρατιὰ πᾶσα ἐς τὰς ἐκείνου φαντασίας, περιφερομένου δεῦρο κἀκεῖσε, συνεπιστρέφετο, καὶ πάντες ὡς ἐπὶ νίκην ἕτοιμον ἠρεθίζοντο. ὁ δ᾽ ἐπεὶ πᾶν εἶχεν ὅσον τι καὶ ἐβούλετο, οὐκ ἀνέθετο, οὐδ᾽ εἴασε τὴν ὁρμὴν ἐκλυθῆναι, ἀλλ᾽ ὡς ἔτι ὢν θεόληπτος, ἔφη δεῖν ἐπὶ τοῖσδε τοῖς σημείοις

εὐθὺς ἀγωνίσασθαι. καὶ φαγόντας ἐκέλευεν ὁπλίσασθαι, καὶ ἐπῆγεν ἀδοκήτως τοῖς πολεμίοις, τοὺς μὲν ἱππέας Σιλανῷ, τοὺς δὲ πεζοὺς Λαιλίῳ καὶ Μαρκίῳ παραδούς. Ἀσδρούβας δὲ καὶ Μάγων καὶ Μασσανάσσης, ἐπιόντος αὐτοῖς τοῦ Σκιπίωνος ἄφνω, σταδίων ὄντων ἐν μέσῳ δέκα μόνων, ἄσιτον οὖσαν ἔτι τὴν στρατιὰν ὥπλιζον μετὰ σπουδῆς καὶ θορύβου καὶ βοῆς. γενομένης δ' ὁμοῦ πεζομαχίας τε καὶ ἱππομαχίας, οἱ μὲν ἱππεῖς οἱ τῶν ῥωμαίων ἐκράτουν, ὑπὸ τῆς αὐτῆς μηχανῆς ἀμεταστρεπτεὶ τοὺς νομάδας διώκοντες, ὑποχωρεῖν εἰθισμένους καὶ ἀπελαύνειν· οἷς τὰ ἀκόντια, διὰ τὴν ἐγγύτητα, οὐδὲν ἦν ἔτι χρήσιμα· οἱ πεζοὶ δ' ἐπονοῦντο ὑπὸ τοῦ πλήθους τῶν λιβύων, καὶ ἡττῶντο δι' ὅλης ἡμέρας. οὐδὲ τοῦ Σκιπίωνος αὐτοῖς ἐπιθέοντός τε καὶ παρακαλοῦντος, μετετίθεντο· μέχρι τὸν ἵππον Σκιπίων τῷ παιδὶ παραδούς, καὶ παρά τινος ἀσπίδα λαβών, ἐξέδραμεν ὡς εἶχε μόνος ἐς τὸ μεταίχμιον, κεκραγώς, ἐπικουρεῖτε ὦ ῥωμαῖοι κινδυνεύοντι ὑμῶν τῷ Σκιπίωνι. τότε γάρ, οἱ μὲν ἐγγύς, ὁρῶντες οἷ κινδύνου φέρεται, οἱ δὲ πόῤῥω, πυνθανόμενοι, καὶ πάντες ὁμοίως αἰδούμενοί τε καὶ περὶ τῷ στρατηγῷ δεδιότες, ἐπέδραμον ἐς τοὺς πολεμίους μετ' ἀλαλαγμοῦ καὶ βίας. ᾧ οὐκ ἐνεγκόντες οἱ λίβυες, ἐνέδωκαν, ἐπιλειπούσης αὐτοὺς ἅμα τῆς δυνάμεως ὑπὸ τῆς ἀσιτίας περὶ ἑσπέραν· καὶ πολὺς αὐτῶν δι' ὀλίγου τότε φόνος ἐγίγνετο. τοῦτο μὲν δὴ τέλος ἦν Σκιπίωνι τῆς περὶ καρβώνην μάχης, ἐπισφαλοῦς ἐς πολὺ γενομένης. ἀπέθανον δ' ἐν αὐτῇ, ῥωμαίων μὲν ὀκτακόσιοι, τῶν δὲ πολεμίων μύριοι καὶ πεντακισχίλιοι. μετὰ δὲ τοῦθ' οἱ μὲν λίβυες ὑπεχώρουν ἀεὶ μετὰ σπουδῆς· ὁ δὲ Σκιπίων αὐτοῖς εἵπετο, βλάπτων τι καὶ λυπῶν ὁσάκις καταλάβοι. ὡς δ' οἱ μὲν ὀχυρόν τι χωρίον προὔλαβον, ἔνθα καὶ ὕδωρ ἦν ἄφθονον καὶ ἀγορά, καὶ οὐδὲν ἄλλο ἢ πολιορκεῖν αὐτοὺς ἔδει, Σκιπίωνα δ' ἤπειγον ἕτεραι χρεῖαι, Σι-

λανὸν μὲν ἀπέλιπε τούσδε πολιορκεῖν, αὐτὸς δ᾽ ἐπῄει τὴν ἄλλην ἰβηρίαν, καὶ ὑπήγετο. λιβύων δὲ τῶν ὑπὸ Σιλανοῦ πολιορκουμένων, αὖθις ὑποχωρούντων, ἕως ἐπὶ τὸν πορθμὸν ἀφικόμενοι, ἐς γάδειρα ἐπέρασαν· ὁ Σιλανὸς ὅσα δυνατὸν ἦν βλάψας, ἀνεζεύγνυεν ἐς καρχηδόνα πρὸς Σκιπίωνα. Ἀσδρούβαν δὲ τὸν Ἀμίλχαρος περὶ τὸν βόρειον ὠκεανὸν στρατιὰν ἔτι συλλέγοντα, ὁ ἀδελφὸς Ἀννίβας ἐκάλει κατὰ σπουδὴν ἐς τὴν ἰταλίαν ἐσβαλεῖν. ὁ δὲ, ἵνα λάθοι τὸν Σκιπίωνα, παρὰ τὸν βόρειον ὠκεανὸν, τὴν πυρήνην ἐς γαλάτας ὑπερέβαινεν, μεθ᾽ ὧν ἐξενολογήκει κελτιβήρων. καὶ ὁ μὲν Ἀσδρούβας ὧδε ἐς τὴν ἰταλίαν, τῶν ἰταλῶν ἀγνοούντων, ἠπείγετο· Λεύκιος δ᾽ ἀπὸ ῥώμης ἐπανιὼν, ἔφραζε τῷ Σκιπίωνι, ὅτι αὐτὸν οἱ ἐν ἄστει ῥωμαῖοι διανοοῦνται στρατηγὸν ἐς λιβύην ἀποστέλλειν. ὁ δὲ τοῦδε αὐτοῦ μάλιστα ἐπιθυμῶν ἐκ πολλοῦ, καὶ ἐλπίζων ὧδε ἔσεσθαι, Λαίλιον ἐπὶ νεῶν πέντε προὔπεμπεν ἐς λιβύην, πρὸς τὸν δυνάστην Σύφακα, δωρεάς τε φέροντα, καὶ τῶν Σκιπιώνων ὑπόμνησιν τῆς ἐς αὐτὸν Σύφακα φιλίας, καὶ δέησιν, ῥωμαίων, ἢν ἐπίωσι, συλλαμβάνειν. ὁ δὲ ὑπέσχετό τε ποιήσειν, καὶ τὰ δῶρα ἔλαβεν καὶ ἀντέπεμψεν ἕτερα. αἰσθανόμενοι δὲ τούτων οἱ καρχηδόνιοι, καὶ αὐτοὶ περὶ συμμαχίας ἐπρεσβεύοντο παρὰ τὸν Σύφακα. καὶ ὁ Σκιπίων πυθανόμενός τε καὶ μεταποιούμενος ἐπὶ καρχηδονίοις προσλαβεῖν καὶ βεβαιώσασθαι Σύφακα, ἤει πρὸς αὐτὸν ἐπὶ νεῶν δύο σὺν τῷ Λαιλίῳ· καὶ αὐτῷ καταγομένῳ, οἱ πρέσβεις τῶν καρχηδονίων ἔτι ὄντες παρὰ τῷ Σύφακι, ναυσὶν αἷς εἶχον μακραῖς ἐπανήγοντο, λαθόντες τὸν Σύφακα. ἀλλ᾽ ὁ μὲν, ἱστίῳ χρώμενος, παρέπλευσεν αὐτοὺς ἀδεῶς καὶ κατήχθη· ὁ δὲ Σύφαξ ἐξένιζεν ἀμφοτέρους, καὶ τῷ Σκιπίωνι συνθέμενος ἰδίᾳ καὶ πίστεις παρασχὼν ἀπέπεμπε. καὶ τοὺς καρχηδονίους ἐφεδρεύοντας αὖθις αὐτῷ κατεῖχεν, ἕως ἂν βεβαίως τῆς θαλάσσης

γένοιτο ὁ Σκιπίων. περὶ μὲν δὴ τοσοῦτον ἦλθε κινδύνου Σκιπίων, καταγόμενός τε καὶ πλέων. λέγεται δ' ἐν Σύφακος ἑστιώμενος συγκατακλιθῆναι τῷ Ἀσδρούβᾳ· καὶ αὐτὸν ὁ Ἀσδρούβας περὶ πολλῶν ἐρόμενος, καταπλαγῆναι τῆς σεμνότητος, καὶ πρὸς τοὺς φίλους εἰπεῖν, ὅτι μὴ μόνον πολεμῶν ἐστὶν ὁ ἀνήρ, ἀλλὰ καὶ ἑστιώμενος, φοβερὸς εἴη. τῷ δ' αὐτῷ χρόνῳ Μάγωνι τινὲς Κελτιβήρων καὶ Ἰβήρων ἔτι ἐμισθοφόρουν, ὧν αἱ πόλεις ἐς Ῥωμαίους μετετέθειντο· καὶ ὁ Μάρκιος αὐτοῖς ἐπιθέμενος, χιλίους μὲν καὶ πεντακοσίους διέφθειρεν· οἱ δὲ λοιποὶ διέφυγον αὐτῶν ἐς τὰς πόλεις. ἑτέρους δὲ ἑπτακοσίους ἱππέας καὶ πεζοὺς ἑξακισχιλίους, Ἄννωνος αὐτῶν ἡγουμένου, συνήλασεν ἐς λόφον· ὅθεν, ἀποροῦντες ἁπάντων, ἐπρεσβεύοντο πρὸς τὸν Μάρκιον περὶ σπονδῶν. ὁ δ' ἐκέλευεν αὐτοὺς, Ἄννωνα καὶ τοὺς αὐτομόλους ἐκδόντας αὐτῷ, τότε πρεσβεύειν. οἱ μὲν δὴ καὶ τὸν Ἄννωνα στρατηγὸν ὄντα σφῶν συναρπάσαντες, ἔτι τῶν λεγομένων ἀκροώμενον, καὶ τοὺς αὐτομόλους, παρέδοσαν. ὁ δὲ Μάρκιος ᾔτει καὶ τὰ αἰχμάλωτα. λαβὼν δὲ καὶ ταῦτα, ἐκέλευεν αὐτοὺς τακτὸν ἀργύριον κατενεγκεῖν ἅπαντας ἔς τι τοῦ πεδίου χωρίον· οὐ γὰρ ἁρμόζειν τὰ ὑψηλότερα τοῖς παρακαλοῦσιν. καταβάντων δὲ ἐς τὸ πεδίον, ἔφη, ἄξια μὲν θανάτου δεδράκατε, οἱ τὰς πατρίδας ἔχοντες ὑφ' ὑμῖν, εἵλεσθε μετὰ τῶν ἐχθρῶν ἐπ' αὐτὰς στρατεύειν· δίδωμι δ' ὑμῖν, τὰ ὅπλα καταθεῖσιν, ἀπαθέσιν ἀπιέναι. ἀγανακτησάντων δ' εὐθὺς ὁμοῦ πάντων, καὶ ἀνακραγόντων οὐκ ἀποθήσεσθαι τὰ ὅπλα, μάχη γίγνεται καρτερά. καὶ τὸ μὲν ἥμισυ τῶν Κελτιβήρων, πολλὰ δρασάντων, κατεκόπη· τὸ δ' ἥμισυ πρὸς Μάγωνα διεσώθη. ὁ δ' ἄρτι μὲν ἐς τὸ στρατόπεδον τὸ Ἄννωνος κατεπεπλεύκει, ναυσὶν ἑξήκοντα μακραῖς· μαθὼν δὲ τὴν Ἄννωνος συμφοράν, ἐς Γάδειρα διέπλει, καὶ λιμῷ κακοπαθῶν, περιεσκόπει τὸ μέλλον. καὶ Μάγων μὲν ἐπὶ ἀργίας ἦν· Σιλανὸς δ' ἀπε-

στάλατο μὲν ὑπὸ τοῦ Σκιπίωνος, κάστακα πόλιν προσαγαγέσθαι· πολεμικῶς δ' αὐτῷ τῶν καστακαίων ἐχόντων, παρεστρατοπέδευε, καὶ τοῦτο ἐμήνυε τῷ Σκιπίωνι. ὁ δὲ, προπέμψας τινὰ παρασκευὴν πολιορκίας, εἵπετο, καὶ παροδεύων, ἐνέβαλεν ἐς ἰλυργίαν πόλιν, ἣ ῥωμαίων μὲν ἦν φίλη κατὰ τὸν πρότερον Σκιπίωνα, ἀναιρεθέντος δ' ἐκείνου, κρύφα μετετίθετο, καὶ στρατιὰν ὑποδεξαμένη ῥωμαίων, ὡς ἔτι φίλη, καρχηδονίοις ἐκδεδώκει. ὧν χάριν ὁ Σκιπίων, σὺν ὀργῇ, τέσσαρσιν ὥραις ἐξεῖλεν αὐτὴν, βιασθεὶς μὲν τὸν αὐχένα, τῆς δὲ μάχης οὐκ ἀναχωρῶν ἕως ἐκράτησεν. καὶ ἡ στρατιὰ δι' αὐτὸν, οὐδενὸς ἐπικελεύσαντος, ὑπεριδοῦσα τῆς ἁρπαγῆς, ἔκτεινον ὁμαλῶς καὶ παιδία καὶ γυναῖκας, μέχρι καὶ τὴν πόλιν αὐτοῖς ἐπικατέσκαψαν. ἀφικόμενος δ' ἐς τὴν κάστακα ὁ Σκιπίων, τὸν μὲν στρατὸν ἐς τρία διεῖλε, καὶ τὴν πόλιν ἐφρούρει. μάχης δὲ οὐκ ἦρχε, διδοὺς ἔτι τοῖς καστακαίοις μεταγνῶναι. καὶ προῄκουεν αὐτοὺς οὕτω φρονεῖν. οἱ δὲ τοῖς φρουροῦσι σφᾶς ἐμποδὼν οὖσιν ἐπιθέμενοι, καὶ κρατήσαντες, ἐνεχείρισαν τὴν πόλιν τῷ Σκιπίωνι. καὶ τοῖσδε μὲν φρουρὰν ὁ Σκιπίων ἐπέστησε, καὶ τὴν πόλιν ἐπέτρεψεν ἑνὶ τῶν καστακαίων ἐπὶ δόξης ὄντι ἀγαθῆς· αὐτὸς δ' ἐς καρχηδόνα ἀνεζεύγνυε, Σιλανὸν καὶ Μάρκιον περιπέμψας ἐπὶ τὸν πορθμὸν, δῃοῦν ὅσα δύναιντο. ἀστάπα δ' ἦν πόλις καρχηδονίοις αἰεὶ διαμείνασα ὁμαλῶς· οἱ τότε τοῦ Μαρκίου σφᾶς περικαθημένου, συγγινώσκοντες ὅτι ῥωμαῖοι λαβόντες αὐτοὺς ἀνδραποδιοῦνται, τὴν περιουσίαν σφῶν ἐς τὴν ἀγορὰν συνήνεγκαν· καὶ ξύλα περιθέντες αὐτῇ, τὰ τέκνα καὶ τὰ γύναια ἐπέβησαν ἐπὶ τὴν ὕλην. πεντήκοντα δὲ σφῶν ὥρκισαν τοὺς ἀρίστους, ὅταν ἡ πόλις ἁλίσκηται, τὰ γύναια καὶ τοὺς παῖδας ἀνελεῖν, καὶ τὸ πῦρ ἅψαι καὶ ἑαυτοὺς κατασφάξαι. οἱ μὲν δὴ μάρτυρας τῶνδε ποιησάμενοι τοὺς θεοὺς, ἐξέδραμον ἐπὶ τὸν Μάρκιον, οὐχ ὑφορώμενον οὐδέν· ὅθεν αὐτοῦ τοὺς ψιλοὺς

καὶ τοὺς ἱππέας ἐτρέψαντο. ὁπλισαμένης δὲ τῆς φάλαγγος, τὰ μὲν τῶν ἀσταπαίων ἦν ἄριστα, ἐξ ἀπογνώσεως μαχομένων. ῥωμαῖοι δ' ὅμως ἐκράτουν αὐτῶν, διὰ τὸ πλῆθος. οὐ γὰρ δὴ τῇ γε ἀρετῇ χείρους ἦσαν οἱ ἀσταπαῖοι. πεσόντων δὲ ἁπάντων, οἱ πεντήκοντα τὰς γυναῖκας καὶ τὰ παιδία κατέσφαξαν, καὶ τὸ πῦρ ἐγείραντες, ἑαυτοὺς ἐπέρριψαν, ἀκερδῆ τοῖς πολεμίοις τὴν νίκην ἐργασάμενοι. ὁ δὲ Μάρκιος τὴν ἀρετὴν τῶν ἀσταπαίων καταπλαγείς, οὐκ ἐνύβρισεν ἐς τὰ οἰκόπεδα αὐτῶν. μετὰ δὲ τοῦτο ὁ μὲν Σκιπίων ἐς ἀρρωστίαν ἐνέπεσεν, καὶ ὁ Μάρκιος αὐτῷ διῴκει τὸ στρατόπεδον· ὅσοι δὲ τῶν στρατιωτῶν ὑπ' ἀσωτίας ἀνηλώκεσαν τὰ πεπορισμένα, ἡγούμενοι τῶν μὲν πόνων οὐδὲν ἄξιον εὑρῆσθαι, παρὰ τὸ μηδὲν ἔχειν, σφετερίζεσθαι δ' αὐτῶν τὰ ἔργα καὶ τὴν δόξαν Σκιπίωνα, ἀφίσταντο ἀπὸ τοῦ Μαρκίου, καὶ ἐφ' ἑαυτῶν ἐστρατοπέδευον. ἔκ τε τῶν φρουρίων αὐτοῖς πολλοὶ συνέτρεχον, καὶ παρὰ Μάγωνος τινὲς ἀργύριον φέροντες, ἔπειθον αὐτοὺς ἐς τὸν Μάγωνα μεταθέσθαι. οἱ δὲ τὸ μὲν ἀργύριον ἔλαβον, στρατηγοὺς δ' ἀπὸ σφῶν ἑλόμενοι καὶ ταξιάρχους, καὶ τἄλλα διακοσμηθέντες, ἐφ' ἑαυτῶν ἐτάσσοντο, καὶ συνώμνυον ἀλλήλοις. πυθόμενος δὲ ὁ Σκιπίων ἐπέστελλεν ἐν μέρει μὲν τοῖς ἀφεστηκόσιν, ὅτι διὰ τὴν νόσον αὐτοὺς οὐκ ἀμείψαιτό πω· ἐν μέρει δὲ τοῖς ἄλλοις, ἵνα μεταπείθωσιν αὐτοὺς πλανωμένους· κοινῇ δ' ἅπασιν ἐπιστολὴν ἄλλην, ὡς ἤδη συνηλλαγμένοις, ὅτι αὐτοὺς αὐτίκα ἀμείψεται. καὶ ἐκέλευεν εὐθὺς ἥκειν ἐπὶ σῖτον ἐς καρχηδόνα. ἀναγινωσκομένων δὲ τούτων, οἱ μὲν ὑπώπτευον, οἱ δὲ πιστεύειν ἠξίουν, καὶ συνετίθεντο· καὶ πάντες ὥδευον ἐς τὴν καρχηδόνα ὁμοῦ. προσιόντων δὲ αὐτῶν, ὁ Σκιπίων προσέταξε τοῖς συνοῦσιν οἱ βουλευταῖς ἕκαστον τῶν ἐξάρχων τινὰ τῆς στάσεως προσεταιρίσασθαι προσιόντα, καί, ὡς ἀπ' ἀνοίας διορθοῦντα, ὑποδέξασθαί τε καὶ δῆσαι λαθόντα. προσέταξε

δὲ καὶ

δὲ καὶ τοῖς χιλιάρχοις, τοῖς πιστοτάτοις ἕκαστον ἀφανῶς ἅμα ἕω ξιφήρεις ἔχειν, καὶ τὰ εὔκαιρα τῆς ἐκκλησίας ἐκ διαστημάτων καταλαβόντας, ἤν τις ἐπανίστηται, κατακεντεῖν καὶ κατακαίνειν αὐτίκα, ἄνευ παραγγέλματος. αὐτὸς δ' ἄρτι φαινομένης ἡμέρας ἐπὶ τὸ βῆμα ἐκομίζετο, καὶ τοὺς κήρυκας ἐς ἐκκλησίαν ἐποτρύνειν περιέπεμπεν. οἱ δὲ, αἰφνιδίου μὲν αὐτοῖς τοῦ κηρύγματος γενομένου, αἰδούμενοι δὲ ἔτι νοσοῦντα τὸν στρατηγὸν σφῶν παρακρατεῖν, καὶ νομίζοντες ἐπὶ τὰς ἀμοιβὰς καλεῖσθαι, συνέθεον ὁμοῦ πάντοθεν, οἱ μὲν, ἄζωστοι τὰ ξίφη, οἱ δὲ, καὶ ἐν χιτῶσι μόνοις, οὐ φθάσαντες οὐδὲ τὴν ἐσθῆτα πᾶσαν ἐπιθέσθαι· Σκιπίων δὲ, φρουρὰν ἔχων ἀμφ' αὐτὸν ἀφανῆ. καὶ πρῶτα μὲν αὐτοῖς ἐπεμέμφετο τῶν γεγονότων, εἶτα ἔφη τὴν αἰτίαν ἀναθήσειν μόνοις τοῖς ἄρξασιν, οὓς ἐγὼ κολάσω δι' ὑμῶν. καὶ λέγων ὅτι προσέταξε τοῖς ὑπηρέταις διαστῆσαι τὸ πλῆθος. οἱ μὲν δὴ διΐσανον, οἱ δὲ βουλευταὶ τοὺς αἰτίους παρῆγον ἐς τὸ μέσον. ἀναβοησάντων δὲ αὐτῶν, καὶ τοὺς συστρατιώτας βοηθῆσαι σφίσι παρακαλούντων, τοὺς ἐπιφθεγγομένους εὐθὺς ἔκτεινον οἱ χιλίαρχοι· καὶ τὸ μὲν πλῆθος, ἐπειδὴ τὴν ἐκκλησίαν φρουρουμένην εἶδεν, ἐφ' ἡσυχίας ἦν σκυθρωποῦ· ὁ δὲ Σκιπίων τοὺς εἰς τὸ μέσον παραχθέντας αἰκισάμενος, καὶ μᾶλλον αὐτῶν τοὺς ἐκβοήσαντας, ἐκέλευσε τοὺς αὐχένας ἁπάντων ἐς τοὔδαφος παττάλοις προσδεθέντας ἀποτμηθῆναι, καὶ τοῖς ἄλλοις ἀμνηστίαν ἐκήρυξεν διδόναι. ὧδε μὲν τὸ στρατόπεδον καθίστατο τῷ Σκιπίωνι. Ἰνδίβιλις δὲ τῶν συνθεμένων τις αὐτῷ δυναστῶν, στασιαζούσης ἔτι τῆς ῥωμαϊκῆς στρατιᾶς, κατέδραμέ τι τῆς ὑπὸ τῷ Σκιπίωνι γῆς. καὶ αὐτῷ τοῦ Σκιπίωνος ἐπελάσαντος, ὑπέστη μὲν τὸν ἀγῶνα γενναίως, καὶ χιλίους καὶ διακοσίους ῥωμαίων διέφθειρεν· ἀπολομένων δ' αὐτῷ δισμυρίων, ἐδεῖτο προσπέμψας· καὶ ὁ Σκιπίων αὐ-

τὸν χρήμασι ζημιώσας, συνηλλάσσετο. λαθὼν δὲ καὶ Μασανάσσης Ἀσδρούβαν, ἐπέρασε τὸν πορθμόν· καὶ φιλίαν τῷ Σκιπίωνι συνθέμενος, ὤμοσε συμμαχήσειν, ἢν ἐς λιβύην στρατεύῃ. ἔπραξε δὲ τοῦτο ἀνὴρ ἐς πάντα βέβαιος διὰ τοιάνδε αἰτίαν· Ἀσδρούβου τοῦ τότε οἱ συνόντος στρατηγοῦ θυγάτηρ ἐς γάμον ἐγγεγύητο Μασανάσσῃ· Σύφακα δ' ἄρα τὸν δυνάστην ἔρως ἔκνιζε τῆς παιδός· καὶ οἱ καρχηδόνιοι μέγα ποιούμενοι Σύφακα ἐπὶ ῥωμαίους προσλαβεῖν, ἔδωκαν αὐτῷ τὴν παῖδα, οὐδὲν τοῦ Ἀσδρούβου πυθόμενοι. καὶ τῶνδε πραχθέντων, ὁ μὲν Ἀσδρούβας αὐτὰ ἐπέκρυπτε, τὸν Μασανάσσην αἰδούμενος· ὁ δὲ αἰσθόμενος, συνέθετο τῷ Σκιπίωνι. Μάγων δὲ ὁ ναύαρχος ἀπογνοὺς ἀπὸ τῶν παρόντων τὰ ἐν ἰβηρίᾳ, πλεύσας ἐς λίγυας καὶ κελτοὺς, ἐξενολόγει. καὶ ὁ μὲν περὶ ταῦτα ἦν, καὶ τὰ γάδειρα ἐκλειφθέντα ὑπὸ τοῦ Μάγωνος οἱ ῥωμαῖοι παρέλαβον· στρατηγοὺς δὲ ἰβηρίας ἐτησίους ἐς τὰ ἔθνη τὰ εἰλημμένα ἔπεμπον, ἀπὸ τοῦδε ἀρξάμενοι, μικρὸν πρὸ τῆς τετάρτης καὶ τεσσαρακοστῆς καὶ ἑκατοστῆς ὀλυμπιάδος, ἁρμοστὰς ἢ ἐπιστάτας αὐτοῖς τῆς εἰρήνης ἐσομένους. καὶ αὐτοῖς ὁ Σκιπίων ὀλίγην στρατιὰν, ὡς ἐπὶ εἰρήνῃ, καταλιπὼν, συνῴκισε τοὺς τραυματίας ἐς πόλιν, ἣν, ἀπὸ τῆς ἰταλίας, ἰταλικὴν ἐκάλεσε· καὶ πατρίς ἐστι Τραϊανοῦ τε καὶ Ἀδριανοῦ τῶν ὕστερον ῥωμαίοις ἀρξάντων τὴν αὐτοκράτορα ἀρχήν· αὐτὸς δὲ ἐς ῥώμην ἐπὶ στόλου πολλοῦ διέπλει, λαμπρῶς τε κεκοσμημένου, καὶ καταγέμοντος αἰχμαλώτων ὁμοῦ καὶ χρημάτων καὶ ὅπλων καὶ λαφύρων ποικίλων. καὶ ἡ πόλις αὐτὸν ἐπιφανῶς ἐξεδέχετο, μετὰ δόξης ἀοιδίμου τε καὶ παραλόγου, διά τε νεότητα καὶ ταχυεργίαν καὶ μέγεθος εὐπραξίας· οἵ τε φθονοῦντες αὐτῷ, τὴν πάλαι κουφολογίαν ὡμολόγουν ἐς ἔργον ἀποβῆναι. καὶ Σκιπίων μὲν, θαυμα-

ζόμενος ἐθριάμβευεν. ἰνδίβιλις δέ, οἰχομένου τοῦ Σκιπίωνος, αὖθις ἀφίστατο· καὶ αὐτὸν οἱ στρατηγοὶ τῆς ἰβηρίας, τὸν στρατὸν ἀγείραντες ὅσος αὐτοῖς ἦν περὶ τὰ φρούρια, καὶ δύναμιν ἄλλην ἀπὸ τῶν ὑπηκόων συναγαγόντες, ἔκτειναν· τοὺς δ' αἰτίους τῆς ἀποστάσεως ἐς κρίσιν προαγαγόντες, θανάτῳ μετῆλθον, καὶ τὰ ὄντα αὐτοῖς ἐδήμευσαν· τά τε ἔθνη τὰ συναράμενα αὐτῷ χρήμασιν ἐζημίωσαν, καὶ τὰ ὅπλα αὐτῶν παρείλοντο, καὶ ὅμηρα ᾔτησαν, καὶ φρουρὰς δυνατωτέρας αὐτοῖς ἐπέστησαν. καὶ τάδε μὲν ἦν εὐθὺς μετὰ Σκιπίωνα· καὶ ἡ πρώτη ῥωμαίων ἐς ἰβηρίαν πεῖρα ἐς τοῦτο ἔληγε. χρόνῳ δ' ὕστερον, ὅτε ῥωμαῖοι κελτοῖς τοῖς περὶ πάδον ἐπολέμουν καὶ Φιλίππῳ τῷ Μακεδόνι, ἐνεωτέρισαν αὖθις ἐς τὴν ἀσχολίαν αὐτῶν οἱ ἴβηρες· καὶ αὐτοῖς ἐπέμφθησαν ἐκ ῥώμης στρατηγοὶ τοῦδε τοῦ πολέμου, Σεμπρώνιός τε Τουδερῆνος καὶ Μάρκος Ελουίδιος· μετὰ δ' ἐκείνους, Μινούκιος· καὶ ἐπὶ τούτῳ, μείζονος ἔτι τῆς κινήσεως γιγνομένης, μετὰ πλέονος δυνάμεως ἐπέμφθη Κάτων, νέος μὲν ὢν ἔτι πάμπαν, αὐστηρὸς δὲ καὶ φιλόπονος· συνέσει τε γνώμης καὶ δεινότητι λόγων ἀριπρεπής· ὥστε αὐτὸν ἐπὶ τοῖς λόγοις ἐκάλουν οἱ ῥωμαῖοι Δημοσθένη, πυνθανόμενοι τὸν ἄριστον ἐν τοῖς ἕλλησι ῥήτορα γεγονέναι Δημοσθένη. ὡς δὲ κατέπλευσε τῆς ἰβηρίας ἐς τὸ καλούμενον ἐμπόριον ὁ Κάτων, οἱ μὲν πολέμιοι πάντοθεν ἐπ' αὐτὸν ἐς τετρακισμυρίους ἀγηγέρατο· ὁ δ' ἐπὶ μέν τι τὴν στρατιὰν ἐγύμναζεν, ὡς δ' ἔμελλε συνενεχθήσεσθαι μάχῃ, τὰς ναῦς ἃς εἶχεν, ἐς μασσαλίαν περιέπεμψεν, καὶ τὸν στρατὸν ἐδίδασκεν, οὐ τοῦτο εἶναι φοβερὸν ὅτι πλήθει προύχουσιν οἱ πολέμιοι (τὴν γὰρ εὐψυχίαν αἰεὶ τοῦ πλέονος ἐπικρατεῖν) ἀλλ' ὅτι νεῶν ἀπορούμεν· ὡς οὐκ ἔχειν, εἰ μὴ κρατοῖμεν, οὐ-

δὲ σωτηρίαν. ταῦτα δ' εἰπὼν, αὐτίκα συνέβαλλεν, οὐκ ἐλπίσας, ὥσπερ ἕτεροι, τὸν στρατὸν, ἀλλὰ φοβήσας. γινόμενος δ' ἐν χερσὶ τῆς μάχης, ἐς πάντα μετεπήδα, παρακαλῶν καὶ παροξύνων. ἀκρίτου δ' αὐτῆς ἐς δείλην ἑσπέραν ἐπιούσης, καὶ πολλῶν πιπτόντων ἑκατέρωθεν, ἔς τινα λόφον ὑψηλὸν μετὰ τριῶν τάξεων ἐφέδρων ἀνέδραμεν, τὸ ἔργον ὁμοῦ πᾶν ἐποψόμενος. ὡς δὲ εἶδεν τοὺς μέσους τῶν ἰδίων μάλιστα ἐνοχλουμένους, ὥρμησεν ἐς αὐτοὺς προκινδυνεύων, ἔργῳ τε καὶ βοῇ συνετάραξε τοὺς ἐχθρούς· καὶ πρῶτος κατῆρξε τῆς νίκης· διώξας τε νυκτὸς ὅλης, ἐκράτησεν αὐτῶν τοῦ στρατοπέδου, καὶ πολλοὺς ἀπέκτεινεν. ἐπανιόντι δ' ὡς ἡγεμόνι τῆς νίκης συνήδοντο συμπλεκόμενοι· καὶ μετὰ τοῦτο ἀνέπαυε τὴν στρατιὰν, καὶ τὰ λάφυρα ἐπίπρασκεν. πρεσβευόντων δ' ἐς αὐτὸν ἁπάντων, ὅμηρα ᾔτησεν ἄλλα, καὶ βιβλία ἐσφραγισμένα ἐς ἑκάστους περιέπεμπε, καὶ τοὺς φέροντας ἐκέλευεν ἡμέρᾳ μιᾷ πάντας ἀποδοῦναι. καὶ ὥρισε τὴν ἡμέραν, τεκμηράμενος ὅτε μάλιστα ἐς τὴν πορρωτάτω πόλιν ἀφίξονται. ἐκέλευεν δ' ἡ γραφὴ ταῖς ἀρχαῖς τῶν πόλεων ἁπάσαις, καθαιρεῖν τὰ τείχη σφῶν, αὐτῆς ἡμέρας ᾗ τὰ γράμματα λάβοιεν· εἰ δὲ ἀναθοῖντο τὴν ἡμέραν, ἀνδραποδισμὸν ἠπείλει. οἱ δὲ, ἄρτι μὲν ἡττημένοι μεγάλῃ μάχῃ, ὑπὸ δὲ ἀγνοίας εἴτε μόνοις εἴθ' ἅπασι ταῦτα προσετάχθη, φοβούμενοι, μόνοι μὲν, ὡς καταφρόνητοι μετὰ τῶν ἄλλων, μὴ μόνοι βραδύνωσι· καιρόν τε οὐκ ἔχοντες περιπέμψαι πρὸς ἀλλήλους, καὶ τοὺς στρατιώτας τοὺς ἐληλυθότας μετὰ τῶν γραμμάτων ἐφιστῶντας σφίσιν εὐλαβούμενοι, τὸ σφέτερον ἀσφαλὲς ἕκαστοι προὔργου τιθέμενοι, τὰ τείχη καθῄρουν μετὰ σπουδῆς. ἐν ᾧ γὰρ ἅπαξ ὑπακούειν ἐδόκει, καὶ τὸ ταχέως εἰργάσθαι προσλαβεῖν, ἐφιλοτιμοῦντο. οὕτω μὲν αἱ πόλεις αἱ περὶ Ἴβηρα ποταμὸν,

μιᾶς ἡμέρας ὑφ' ἑνὸς στρατηγήματος αὐταὶ τὰ τείχη τὰ ἑαυτῶν καθῄρουν· καὶ ῥωμαίοις ἐς τὸ μέλλον αἱ ἔφοδοι γιγνόμεναι, διέμειναν ἐς πλεῖστον ἐπὶ εἰρήνης. ὀλυμπιάσι δ' ὕστερον τέσσαρσιν ἀμφὶ τὰς πεντήκοντα καὶ ἑκατὸν πολλοὶ τῶν ἰβήρων γῆς ἀποροῦντες, ἀπέστησαν ἀπὸ ῥωμαίων, ἄλλοι τε καὶ λούσονες οἱ περὶ τὸν ἴβηρα ᾤκηνται. στρατεύσας οὖν ἐπ' αὐτοὺς ὕπατος Φούλβιος Φλάκκος ἐνίκα μάχῃ· καὶ πολλοὶ μὲν αὐτῶν κατὰ πόλεις διελύθησαν, ὅσοι δὲ μάλιστα γῆς ἠπόρουν, καὶ ἐξ ἄλης ἐβιότευον, ἐς κομπλέγαν πόλιν συνέφυγον, ἣ νεόκτιστός τε ἦν καὶ ὀχυρὰ, καὶ ηὔξητο ταχέως. ὅθεν ὁρμώμενοι τὸν Φλάκκον ἐκέλευον καταθέντα σφίσιν ὑπὲρ τῶν ἀνῃρημένων ἑκάστου σάγον τε καὶ ἵππον καὶ ξίφος, ἀποτρέχειν ἐξ ἰβηρίας, πρίν τι κακὸν παθεῖν. ὁ δὲ πολλοὺς αὐτοῖς ἔφη σάγους οἴσειν· καὶ τοῖς πρέσβεσιν αὐτῶν ἑπόμενος, τῇ πόλει παρεστρατοπέδευσεν. οἱ δ' ἀνομοίως ταῖς ἀπειλαῖς σφῶν, αὐτίκα ἀπεδίδρασκον, καὶ τὰ τῶν ἐγγὺς βαρβάρων ἐλῄζοντο. χρῶνται δὲ διπλοῖς ἱματίοις παχέσιν, ἀντὶ χλαμύδων αὐτὰ περιπορπώμενοι, καὶ τοῦτο σάγον ἡγοῦνται. Φλάκκῳ μὲν οὖν διάδοχος ἦλθεν ἐπὶ τὴν στρατηγίαν Τιβέριος Σεμπρώνιος Γράκχος· καράβιν τὴν πόλιν, ἣ ῥωμαίων ἦν φίλη, δισμύριοι κελτιβήρων ἐπολιόρκουν· καὶ ἐπίδοξος ἦν ἁλώσεσθαι, Γράκχου σφόδρα μὲν ἐπειγομένου βοηθῆσαι τῇ πόλει, περιόντος δ' ἐν κύκλῳ τοὺς πολεμίους, καὶ οὐκ ἔχοντος οὐδὲ μηνῦσαι τῇ πόλει περὶ αὐτοῦ. τῶν οὖν τις ἰλάρχων Κομίνιος ἐνθυμηθεὶς πρὸς ἑαυτὸν, καὶ Γράκχῳ τὸ τόλμημα ἀνενεγκὼν, ἐνεπορπήσατο σάγον ἰβηρικῶς, καὶ λαθὼν ἀνεμίχθη τοῖς χορτολογοῦσι τῶν πολεμίων, συνεισῆλθέν τε αὐτοῖς, ὡς ἴβηρ, ἐς τὸ στρατόπεδον, καὶ εἰς τὴν καράβιν διαδραμὼν, ἐμήνυσεν ὅτι Γράκχος ἐπίοι. οἱ μὲν δὴ διεσώθησαν, ἐγκαρτερήσαντες τῇ πολιορκίᾳ· μέχρι Γράκχος αὐτοῖς ἐπῆλθε μετὰ τρίτην ἡμέραν, καὶ οἱ πολιορκοῦντες ἀπανέστησαν. δισμύριοι

δὲ ἐκ τῆς Κομπλέγας διέτρεχον ἐς τὸ Γράκχου στρατόπεδον σὺν ἱκετηρίαις, καὶ πλησιάσαντες, ἀδοκήτως ἐπέθεντο αὐτῷ, καὶ συνετάραξαν. ὁ δ' ἀμηχάνως ἐξέλιπεν αὐτοῖς τὸ στρατόπεδον, καὶ ὑπεκρίνατο φυγήν· εἶτα διαρπάζουσιν ἐπιστραφεὶς, ἐπέπεσέν τε καὶ πλείστους ἔκτεινεν, καὶ τῆς Κομπλέγας κατέσχε καὶ τὴν περιοίκιον, τοὺς δὲ ἀπόρους συνῴκιζε, καὶ γῆν αὐτοῖς διεμέτρει· καὶ πᾶσιν ἔθνεσιν ἔθετο τοῖς τῇδε συνθήκας ἀκριβεῖς, καθ' ἃς Ῥωμαίων ἔσονται φίλοι· ὅρκους τε ὤμοσεν αὐτοῖς καὶ ἔλαβεν, ἐπιποθήτους ἐν τοῖς ὕστερον πολέμοις πολλάκις γενομένους· δι' ἃ καὶ ἐν Ἰβηρίᾳ καὶ ἐν Ῥώμῃ διώνυμος ἐγένετο ὁ Γράκχος, καὶ ἐθριάμβευσε λαμπρῶς. Ἔτεσιν δὲ οὐ πολλοῖς ὕστερον πόλεμος ἄλλος ἠγέρθη περὶ Ἰβηρίαν χαλεπὸς, ἐκ τοιᾶσδε προφάσεως· Σεγήδη πόλις ἐστὶ Κελτιβήρων τῶν Βελλῶν λεγομένων μεγάλη τε καὶ δυνατή, καὶ ἐς τὰς Σεμπρωνίου Γράκχου συνθήκας ἐνεγέγραπτο. αὕτη τὰς βραχυτέρας πόλεις ἀνῴκιζεν ἐς αὐτήν, καὶ τεῖχος ἐς τεσσαράκοντα σταδίους κύκλῳ περιεβάλλετο· Τίτθους τε ὅμορον γένος ἄλλο συνηνάγκαζεν ἐς ταῦτα. ἡ δὲ σύγκλητος πυθομένη, τό, τε τεῖχος ἀπηγόρευε τειχίζειν, καὶ φόρους ᾔτει τοὺς ὁρισθέντας ἐπὶ Γράκχου, στρατεύεσθαί τε Ῥωμαίοις προσέτασσε. καὶ γὰρ τοῦθ' αἱ Γράκχου συνθῆκαι ἐκέλευον. οἱ δὲ περὶ μὲν τοῦ τείχους ἔλεγον, ἀπηγορεῦσθαι Κελτίβηρσιν ὑπὸ Γράκχου μὴ κτίζειν πόλεις, οὐ τειχίζειν τὰς ὑπαρχούσας. τῶν δὲ φόρων καὶ τῆς ξεναγίας ὑπ' αὐτῶν ἔφασαν Ῥωμαίων ἀφεῖσθαι μετὰ Γράκχον. καὶ τῷ ὄντι ἦσαν ἀφειμένοι. δίδωσι δ' ἡ βουλὴ τὰς τοιάσδε δωρεὰς, ἀεὶ προστιθεῖσα κυρίας ἔσεσθαι μέχρι ἂν αὐτῇ καὶ τῷ δήμῳ δοκῇ. στρατηγὸς οὖν ἐπ' αὐτοὺς Νωβελίων ἐπέμπετο μετὰ στρατιᾶς οὐ πολὺ τρισμυρίων ἀνδρῶν ἀποδεούσης. ὃν ἐπειδὴ σφίσιν οἱ Σεγηδαῖοι προσιόντα ἔγνωσαν, οὔπω τὸ τεῖχος ἐκτελέσαν-

τες, ἔφευγον ἐς ἀρουάκκους μετὰ παίδων καὶ γυναικῶν, καὶ σφᾶς ὑποδέχεσθαι τοὺς ἀρουάκκους παρεκάλουν. οἱ δὲ ὑποδέχονταί τε καὶ Κάρον αὐτῶν σεγηδαίων, πολεμικὸν εἶναι νομιζόμενον, αἱροῦνται στρατηγόν. ὁ δὲ τρίτῃ μετὰ τὴν χειροτονίαν ἡμέρᾳ δισμυρίοις πεζοῖς καὶ ἱππέας πεντακισχιλίους ἔς τινα λόχμην ἐνεδρεύσας, παροδεύουσι τοῖς ῥωμαίοις ἐπέθετο, καὶ τῆς μάχης ἐπὶ πολὺ ἀγχωμάλου γενομένης, ἐκράτει τε λαμπρῶς, καὶ ῥωμαίων τῶν ἐξ ἄστεος ἔκτεινεν ἐς ἑξακισχιλίους· ὡς μέγα τῇ πόλει γενέσθαι τὸ ἀτύχημα. ἀτάκτου δὲ αὐτῷ τῆς διώξεως ἐπὶ τῇ νίκῃ γενομένης, οἱ τὰ σκευοφόρα ῥωμαίων φυλάσσοντες ἱππεῖς ἐπέδραμον, καὶ Κάρον τε αὐτὸν ἀριστεύοντα ἔκτειναν, καὶ ἑτέρους ἀμφ' αὐτόν· οὐκ ἐλάσσους καὶ οἵδε τῶν ἑξακισχιλίων· μέχρι νὺξ ἐπελθοῦσα διέλυσεν. ἐγίγνετο δὲ ταῦθ' ὅτε ῥωμαῖοι τῷ ἡφαίστῳ τὴν ἑορτὴν ἄγουσιν· ὅθεν οὐδεὶς ἂν ἑκὼν ἄρξειεν ἐξ ἐκείνου μάχης, παρὰ τήνδε τὴν ἡμέραν. ἀρουάκκοι μὲν οὖν εὐθὺς αὐτῆς νυκτὸς ἐς νομαντίαν, ἣ δυνατωτάτη πόλις ἦν, συνελέγοντο, καὶ στρατηγοὺς Ἀμβωνα καὶ Λεύκωνα ᾑροῦντο. Νωβελίων δ' αὐτοῖς τρισὶν ἡμέραις ὕστερον ἐπελθὼν παρεστρατοπέδευσεν ἀπὸ σταδίων τεσσάρων καὶ εἴκοσιν. παραγενομένων δέ οἱ νομάδων ἱππέων τριακοσίων, οὓς Μασσανάσσης ἐπεπόμφει, καὶ ἐλεφάντων δέκα, τῇ στρατιᾷ ἐπῆγε τοῖς πολεμίοις, ἄγων ὀπίσω τὰ θηρία λανθάνοντα. καὶ γενομένης ἐν χερσὶ τῆς μάχης, οἱ μὲν ἄνδρες διέστησαν, τὰ δὲ θηρία ἐξεφαίνετο. καὶ οἱ κελτίβηρες, αὐτοί τε καὶ οἱ ἵπποι σφῶν οὐ πρὶν ἑωρακότες ἐλέφαντας ἐν πολέμοις, ἐθορυβοῦντο καὶ κατέφευγον ἐς τὴν πόλιν. ὁ δὲ καὶ τοῖς τείχεσιν αὐτοὺς ἐπῆγε, καὶ ἐμάχετο γενναίως· μέχρι τῶν ἐλεφάντων τις ἐς τὴν κεφαλὴν λίθῳ μεγάλῳ καταπίπτοντι πληγεὶς, ἠγριώθη τε καὶ ἐκβοήσας μέγιστον, ἐς τοὺς φίλους ἐπεστρέφετο· καὶ αἱρεῖ τὸν ἐν ποσὶν, οὐ διακρίνων ἔτι

φίλον ἢ πολέμιον· οἵ τε ἄλλοι ἐλέφαντες πρὸς τὴν ἐκείνου βοὴν διαταραχθέντες, ὅμοια πάντες ἔδρων, καὶ τοὺς ῥωμαίους συνεπάτουν τε καὶ ἀνέτεμνον καὶ ἀνερρίπτουν· ὅπερ ἀεὶ θορυβηθέντες οἱ ἐλέφαντες εἰώθασι πάσχειν, καὶ πάντας ἡγεῖσθαι πολεμίους· καί τινες διὰ τήνδε τὴν ἀπιστίαν αὐτοὺς καλοῦσι κοινοὺς πολεμίους. φυγὴ οὖν τῶν ῥωμαίων ἐγίγνετο ἄτακτος· ἣν οἱ νομαντῖνοι κατιδόντες ἀπὸ τῶν τειχῶν, ἐξέθορον, καὶ διώκοντες ἔκτειναν ἄνδρας μὲν ἐς τετρακισχιλίους, ἐλέφαντας δὲ τρεῖς· ὅπλα τε πολλὰ καὶ σημεῖα ἔλαβον. κελτιβήρων δὲ ἀπέθανον ἐς δισχιλίους· καὶ ὁ Νωβελίων μικρὸν ἐκ τοῦ πταίσματος ἀναλαβών, ἀγορᾷ μέν τινι τῶν πολεμίων ἐπεχείρει περὶ ἀξείνιον πόλιν σεσωρευμένῃ· οὐδὲν δὲ ἀνύσας, ἀλλὰ κἀνταῦθα πολλοὺς ἀποβαλών, ἐπανῆλθεν νυκτὸς ἐς τὸ στρατόπεδον. ὅθεν Βιήσιον ἵππαρχον ἐπὶ συμμαχίαν ἔς τι γειτονεῦον ἔθνος ἔπεμπεν, ἱππέων δεόμενος. οἱ δὲ συνέπεμψαν αὐτῷ τινὰς ἱππέας, οἷς ἐρχομένοις ἐλόχων οἱ κελτίβηρες. καὶ τῆς ἐνέδρας ἐκφανείσης, οἱ μὲν σύμμαχοι διεδίδρασκον· ὁ δὲ Βιήσιος, μαχόμενος, αὐτός τε καὶ σὺν αὐτῷ πολλοὶ ῥωμαίων ἀπέθανον. συνεχῶν δὲ τοιῶνδε πταισμάτων αὐτοῖς ἐπιγιγνομένων, πόλις ὄκιλις, ἔνθα ἡ ἀγορὰ καὶ τὰ χρήματα ἦν τὰ ῥωμαίων, μετέθετο ἐς τοὺς κελτίβηρας· καὶ ὁ Νωβελίων ἀπιστῶν ἅπασιν, ἐν τῷ στρατοπέδῳ διεχείμαζε, στεγάσας ὡς ἐδύνατο, καὶ τὴν ἀγορὰν ἔχων ἔνδον, καὶ κακοπαθῶν αὐτῆς τε τῆς ἀγορᾶς τῇ ὀλιγότητι καὶ νιφετοῦ πυκνότητι καὶ κρύους χαλεπότητι. ὥστε πολλοὶ τῶν στρατιωτῶν, οἱ μὲν ἐν τοῖς φρυγανισμοῖς, οἱ δὲ ἔνδον, ὑπὸ στενοχωρίας καὶ κρύους ἀπώλλυντο. τοῦ δ᾽ ἐπιόντος ἔτους Νωβελίωνι μὲν ἐπὶ τὴν στρατηγίαν ἀφικνεῖται διάδοχος Κλαύδιος Μάρκελλος, ἄγων πεζοὺς ὀκτακισχιλίους καὶ ἱππέας πεντακοσίους. λοχώντων δὲ καὶ τόνδε τῶν πολεμίων, διῆλ-

θεν πεφυλαγμένως, καὶ σὺν παντὶ τῷ στρατῷ παρὰ τὴν ὄκιλιν ἐστρατοπέδευεν. ἐπιτυχὴς δὲ τὰ πολεμικὰ ὢν, τὴν πόλιν αὐτίκα παρεστήσατο, καὶ συγγνώμην ἔδωκεν, ὅμηρά τινα καὶ ἀργυρίου τάλαντα τριάκοντα λαβών. νεργόβριγες δὲ αὐτοῦ περὶ τῆσδε τῆς μετριοπαθείας πυθόμενοι, πέμψαντες, ἠρώτων τί ἂν πράξαντες, εἰρήνης ἐπιτύχοιεν. ὡς δὲ αὐτοὺς ἐκέλευεν ἑκατὸν ἱππέας δοῦναι συστρατεύοντας, οἱ μὲν ὑπισχνοῦντο δώσειν, κατὰ δ᾽ ἄλλο μέρος τοῖς οὐραγοῦσιν ἐπετίθεντο, καὶ τῶν σκευοφόρων τι περιέσπων· εἶτα ἀφίκοντο τοὺς ἑκατὸν ἱππέας ἄγοντες, ὡς δὴ κατὰ τὸ συγκείμενον. περί τε τῶν ἐπὶ τῆς οὐραγίας γενομένων, ἔλεγον τινὰς ἀγνοοῦντας τὰ ὡμολογημένα, ἁμαρτεῖν. ὁ δὲ τοὺς μὲν ἑκατὸν ἱππέας ἔδησε, τοὺς δ᾽ ἵππους αὐτῶν ἀποδόμενος, καὶ τὸ πεδίον καταδραμὼν, τὴν λείαν διεῖλεν τῷ στρατῷ, καὶ τῇ πόλει παρεστρατοπέδευσε. νεργόβριγες δὲ, προσαγομένων αὐτοῖς μηχανημάτων ἅμα καὶ χωμάτων, κήρυκα πέμψαντες λυκῆν ἀντὶ κηρυκείου περικείμενον, ᾔτουν συγγνώμην. ὁ δὲ οὐκ ἔφη δώσειν, εἰ μὴ πάντες ἀρουάκκοι καὶ βελλοὶ καὶ τίτθοι δεηθεῖεν ὁμοῦ. ὧν τὰ μὲν ἔθνη πυθόμενα, προθύμως ἐπρεσβεύετο, καὶ τὸν Μάρκελλον ἠξίουν ποινὴν αὐτοῖς ἐπιθέντα μετρίαν, ἐς τὰς Γράκχου συνθήκας ἀναγαγεῖν. ἀντέλεγον δ᾽ αὐτοῖς ἐπιχώριοι τινὲς ὑπ᾽ ἐκείνων πεπολεμημένοι. καὶ ὁ Μάρκελλος ἐξ ἑκατέρων πρέσβεις ἐς ῥώμην ἔπεμπεν ἀντιλέξοντας ἀλλήλοις· ἰδίᾳ δὲ ἐπέστελλεν τῇ βουλῇ, προτρέπων ἐς τὰς διαλύσεις. ἐβούλετο γὰρ ἐφ᾽ ἑαυτοῦ τὸν πόλεμον ἐκλυθῆναι, δόξαν οἱ χρηστὴν καὶ ἀπὸ τοῦδε νομίζων ἔσεσθαι. τῶν δὲ πρέσβεων οἱ μὲν ἐκ τῆς φιλίας, ἐς τὴν πόλιν ἐσελθόντες, ἐξενίζοντο· οἱ δὲ ἐκ τῶν πολεμίων, ὡς ἔθος ἐστὶν, ἔξω τειχῶν ἐστάθμευον. ἀποδοκιμάζουσα δ᾽ ἡ βουλὴ τὴν εἰρήνην, καὶ χαλεπῶς φέρουσα ὅτι μὴ, καθάπερ αὐτοὺς ἠξίου Νωβελίων ὁ πρὸ Μαρκέλλου, ῥωμαίοις αὐτοὺς ἐπιτε-

στέρεσαι, καὶ Μάρκελλον αὐτοῖς ἐξοίσειν ἔφη τὰ δόξαντα. τὸ στρατιαὶ δ' αὖθις ἐκλήρουν ἐς ἰβηρίαν τότε πρῶτον, ἀντὶ καταλέξεως. πολλῶν γὰρ αἰτιωμένων τοὺς ὑπάτους, ἀδίκους ποιεῖσθαι τὰς καταγραφὰς, καὶ τινὰς ἐς τὰς κουφοτέρας στρατείας καταλέγειν, ἔδοξεν ἀπὸ κλήρου τότε συναγαγεῖν. ὧν ἐστρατήγει Λικίνιος Λεύκουλλος ὕπατος, πρεσβευτῇ χρώμενος Κορνηλίῳ Σκιπίωνι, τῷ καρχηδόνα μετ' οὐ πολὺ ἑλόντι, καὶ νομαντίαν ὕστερον. ὁ μὲν δὴ Λύκουλλος ὥδευεν. ὁ δὲ Μάρκελλος τόν τε πόλεμον προεῖπε τοῖς κελτίβηρσι, καὶ τὰ ὅμηρα αἰτοῦσιν ἀπέδωκε. τὸν δ' ἐν ῥώμῃ τοὺς λόγους διαθέμενον ὑπὲρ τῶν κελτιβήρων, ἰδίᾳ πρὸς αὐτὸν ἀνακαλέσας ἐπὶ πολὺ διέτριβον. ὑπὲρ ὅπου δὴ καὶ ὑπωπτεύετο μὲν καὶ τότε, μᾶλλον δ' ἐπιστώθη τοῖς ὕστερον γιγνομένοις, ὅτι αὐτοὺς ἀνέπειθεν ἑαυτῷ τὰ κατὰ σφᾶς ἐπιτρέψαι· ἐπειγόμενος ἄρα πρὸ τοῦ Λουκούλλου τὸν πόλεμον καταλυθῆναι. μετὰ γὰρ τὴν συνουσίαν, νεργόβριγας μὲν ἀρουάκων πεντακισχίλιοι κατέλαβον· Μάρκελλος δ' ἐπὶ νομαντίαν ἐχώρει, καὶ πέντε σταδίοις ἀποσχὼν, παρεστρατοπέδευεν αὐτοῖς, καὶ συνεδίωκεν ἐς τὴν πόλιν. ἕως ὁ τῶν νομαντίνων στρατηγὸς Λιτέννων ὑποστὰς, ἐβόα βούλεσθαι Μαρκέλλῳ συνελθεῖν ἐς λόγους· καὶ συνελθὼν, ἔφη βέλλοις καὶ τίτθοις καὶ ἀρουάκκοις ἑαυτοὺς ἐπιτρέπειν Μαρκέλλῳ. ὁ δὲ ἄσμενος ἀκούσας, ὅμηρά τε καὶ χρήματα πάντας ᾔτησε, καὶ λαβὼν, ἀφῆκεν ἐλευθέρους. ὁ μὲν δὴ πόλεμος ὁ βελλῶν τε καὶ τίτθων καὶ ἀρουάκκων ἔληγεν οὕτω, πρὸ Λυκούλλου. ὁ δὲ Λούκουλλος δόξης τε ἐπιθυμῶν, καὶ ἐκ πενίας χρήζων χρηματισμοῦ, ἐς οὐακκαίους, ἕτερον γένος κελτιβήρων, ἐνέβαλεν, οἳ γείτονες τῶν ἀρουάκων εἰσίν· οὔτε τινὸς αὐτῷ ψηφίσματος γεγονότος, οὔτε οὐακκαίων ῥωμαίοις πεπολεμηκότων, οὐδὲ ἐς αὐτόν τι Λύκουλλον ἁμαρτόντων. περάσας δὲ τὸν ποταμὸν τὸν καλούμενον τάγον, ἀφίκετο πρὸς καύκαν πόλιν, καὶ παρεστρατοπέδευσεν. οἱ δ' ἐπύ-

θοντο μὲν αὐτοῦ τίνος ἥκοι δεόμενος, ἢ τί πολέμου χρῄζων· φήσαντος δὲ ὅτι καρπητανοῖς ὑπὸ οὐακκαίων ἀδικουμένοις βοηθοίη, τότε μὲν ἀνεχώρουν ἐς τὴν πόλιν· ξυλευομένῳ δὲ αὐτῷ καὶ χορτολογοῦντι ἐπέκειντο. καὶ κτείνουσι πολλούς, καὶ τοὺς λοιποὺς διώκουσιν ἐς τὸ στρατόπεδον. γιγνομένης δὲ καὶ παρατάξεως, οἱ καυκαῖοι ψιλοῖς ἐοικότες, ἐκράτουν ἐπὶ πολὺ τοῦ Λουκούλλου, μέχρι σφῶν τὰ ἀκόντια πάντα ἐξαναλώθη· τότε δὲ ἔφευγον, οὐκ ὄντες μενεμάχοι· περί τε τὰς πύλας αὐτῶν ὠθουμένων, ἀνῃρέθησαν ἀμφὶ τοὺς τρισχιλίους. τῆς δ' ἐπιούσης οἱ πρεσβύτατοι, στεφανωσάμενοί τε καὶ φέροντες ἱκετηρίας, τὸν Λούκουλλον αὖθις ἠρώτων τί ποιοῦντες ἂν εἶεν φίλοι. ὁ δὲ αὐτοὺς ὅμηρά τε ᾔτει καὶ ἀργυρίου τάλαντα ἑκατόν· καὶ τοὺς ἱππέας αὐτῶν ἐκέλευσεν οἱ συστρατεύειν. ὡς δὲ πάντα ἔλαβεν, ἠξίου φρουρὰν ἐς τὴν πόλιν ἐσαγαγεῖν. δεξαμένων δὲ καὶ τοῦτο τῶν καυκαίων, ἐσήγαγε δισχιλίους ἀριστίνδην ἐξειλεγμένους· οἷς ἐσελθοῦσιν εἴρητο γίγνεσθαι περὶ τὰ τείχη. καταλαβόντων δὲ αὐτὰ τῶν δισχιλίων, ἐπήγαγε τὴν ἄλλην στρατιὰν ὁ Λούκουλλος, καὶ τῇ σάλπιγγι ὑπεσήμαινε κτείνειν καυκαίους ἅπαντας ἡβηδόν. οἱ μὲν δὴ πίστεις τε καὶ θεοὺς ὁρκίους ἐπικαλούμενοι, καὶ ῥωμαίους ἐς ἀπιστίαν λοιδοροῦντες, διεφθείροντο ὠμῶς, ἐκ δισμυρίων ἀνδρῶν κατὰ πύλας ἀποκρήμνους διαφυγόντων ὀλίγων. ὁ δὲ Λούκουλλος τὴν πόλιν διήρπαζε, καὶ δόξης ῥωμαίους ἐνεπίμπλη κακῆς. οἱ δ' ἄλλοι βάρβαροι συνέθεον ἐκ τῶν πεδίων, οἱ μὲν ἐς τὰ ἀπόκρημνα, οἱ δὲ ἐς τὰς ὀχυρωτέρας πόλεις συμφέροντες ἃ δύναιντο, καὶ ἐμπιμπράντες ὅσα λείποιεν, τοῦ μηδὲν ἔτι Λούκουλλον εὑρεῖν. ὁ δὲ, πολλὴν γῆν ἔρημον ὁδεύσας, ἔς τινα πόλιν ἰντερκατίαν ἀφίκετο, ἔνθα πεζοὶ μὲν ὑπὲρ δισμυρίους συνεπεφεύγεσαν, ἱππεῖς δὲ δισχίλιοι· καὶ αὐτοὺς ὁ Λούκουλλος ἐς συνθήκας ὑπὸ ἀνοίας προυκαλεῖτο. οἱ δ' ἐπ' ὀνείδει τὰ

καυκαίων αὐτῷ προύφερον, καὶ ἐπυνθάνοντο εἰ ἐπὶ τὰς ἐκείνων πίστεις αὐτοὺς καλοίη. ὁ δ', οἷον ἅπαντες οἱ ἁμαρτόντες, ἀνθ' ἑαυτοῦ τοῖς ὀνειδίζουσι χαλεπαίνων, ἔκειρεν αὐτῶν τὰ πεδία. καὶ περικαθίσας κύκλῳ τὴν πόλιν, χώματα ἤγειρε πολλά, καὶ συνεχῶς ἐξέτασσε, προκαλούμενος ἐς μάχην. οἱ δ' οὔπω μὲν ἀντεξετάσσοντο, ἀλλ' ἦσαν ἀκροβολισμοὶ μόνοι. θαμινὰ δέ τις τῶν βαρβάρων ἐξίππευεν ἐς τὸ μεταίχμιον, κεκοσμημένος ὅπλοις περιφανῶς, καὶ προυκαλεῖτο ῥωμαίων ἐς μονομαχίαν τὸν ἐθέλοντα. οὐδενὸς δ' ὑπακούοντος, ἐπιτωθάσας, καὶ τῷ σχήματι κατορχησάμενος, ἀπεχώρει. γιγνομένου δὲ τοῦτο πολλάκις, ὁ Σκιπίων ἔτι νέος ὤν, ὑπερήλγησέ τε καὶ προσπηδήσας ὑπέστη τὸ μονομάχιον. εὐτυχῶς δ' ἐκράτησεν ἀνδρὸς μεγάλου, μικρὸς ὤν. καὶ τόδε μὲν ἐπῆρε ῥωμαίους· νυκτὸς δὲ φόβοι πολλοὶ κατεῖχον. οἱ γὰρ ἱππεῖς ὅσοι τῶν βαρβάρων, πρὶν ἀφικέσθαι Λούκουλλον, ἐπὶ χορτολογίαν προεληλύθεσαν, οὐκ ἔχοντες ἐσελθεῖν ἐς τὴν πόλιν, Λουκούλλου περικαθημένου, περιθέοντες ἐβόων καὶ συνετάρασσον· καὶ συνεπήχουν οἱ ἔνδον αὐτοῖς· ὅθεν ὁ φόβος ἦν τοῖς ῥωμαίοις ποικίλος. ἔκαμνον δὲ καὶ τῇ φυλακῇ δι' ἀγρυπνίαν καὶ ἀήθειαν τροφῶν ἐπιχωρίων. οἴνου γὰρ οὐκ ὄντος, οὐδ' ἁλῶν, οὐδ' ὄξους, οὐδ' ἐλαίου, πυροὺς καὶ κριθὰς καὶ ἐλάφων κρέα πολλὰ καὶ λαγωῶν χωρὶς ἁλῶν ἑψόμενα σιτούμενοι, κατερρήγνυντο τὰς γαστέρας, καὶ πολλοὶ καὶ ἀπώλλυντο. μέχρι ποτὲ τὸ χῶμα ἠγέρθη, καὶ τὰ τείχη τῶν πολεμίων τύπτοντες μηχαναῖς, μέρος μέν τι κατέβαλον, καὶ ἐσέδραμον ἐς τὴν πόλιν· μετὰ δ' οὐ πολὺ βιασθέντες τε καὶ ἀναχωροῦντες, ἐσπίπτουσιν ἐς δεξαμενὴν ὕδατος ὑπ' ἀγνωσίας· ἔνθα οἱ πλείους ἀπώλοντο. καὶ νυκτὸς οἱ βάρβαροι τὰ πεσόντα ἀνῳκοδόμουν. πάνυ δ' ἑκατέρων κακοπαθούντων (ὁ γὰρ λιμὸς ἀμφοῖν ἥπτετο) Σκιπίων ἀνεδέχετο τοῖς βαρβάροις οὐδὲν ἔσεσθαι παράσπονδον.

καὶ πιστευθεὶς κατὰ κλέος ἀρετῆς, διέλυσε τὸν πόλεμον ἐπὶ τοῖσδε, Λουκούλλῳ δοθῆναι παρὰ τῶν ἰντερκατίων σάγους μυρίους, καὶ θρεμμάτων τι πλῆθος ὡρισμένον, καὶ πεντήκοντα ἄνδρας ἐς ὅμηρα. χρυσὸν δὲ καὶ ἄργυρον Λούκουλλος αἰτῶν, (οὗ δὴ χάριν, ἡγούμενος ὅλην ἰβηρίαν πολύχρυσον εἶναι καὶ πολυάργυρον, ἐπολέμει) οὐκ ἔλαβεν. οὐ γὰρ εἶχον· οὐδ' ἐν δόξῃ ταῦτ' ἐκεῖνοι κελτιβήρων τίθενται. ἐπὶ δὲ παλαντίαν ᾔει πόλιν, ἣ δόξαν τε ἀρετῆς εἶχε μείζω, καὶ πολλοὶ συνεπεφεύγεσαν ἐς αὐτήν· ὅθεν αὐτῷ συνεβούλευον τινὲς ἀποχωρεῖν πρὸ πείρας. ὁ δὲ, πολυχρήματον εἶναι πυνθανόμενος, οὐκ ἀνεχώρει, μέχρι σιτολογοῦντα αὐτὸν οἱ παλαντῖνοι συνεχῶς ἱππεῦσιν ἠνώχλουν τε καὶ σιτολογεῖν ἐκώλυον. ἀπορῶν δὲ τροφῶν ὁ Λούκουλλος ἀνέζευγνυ, τετράγωνον ἐν πλινθίῳ τὸν στρατὸν ἄγων, ἑπομένων αὐτῷ καὶ τότε τῶν παλαντίνων μέχρι δορίου ποταμοῦ. ὅθεν οἱ μὲν παλαντῖνοι νυκτὸς ἀνεχώρουν· ὁ δ' ἐς τὴν τυρδιτανῶν χώραν διελθὼν, ἐχείμαζε. καὶ τοῦτο τέλος ἦν τοῦ οὐακκαίων πολέμου, παρὰ ψήφισμα ῥωμαίων ὑπὸ Λουκούλλου γενομένου· καὶ ὁ Λούκουλλος ἐπὶ τῷδε οὐδὲ ἐκρίθη.

Τοῦ δ' αὐτοῦ χρόνου μέρος ἄλλο ἰβήρων αὐτονόμων, οἳ λυσιτανοὶ καλοῦνται, Πουνίκου σφῶν ἡγουμένου, τὰ ῥωμαίων ὑπήκοα ἐλῄζοντο, καὶ τοὺς στρατηγοῦντας αὐτῶν Μανίλιόν τε καὶ Καλπούρνιον Πείσωνα τρεψάμενοι, κτείνουσιν ἑξακισχιλίους, καὶ ἐπ' αὐτοῖς Τερέντιον Οὐάρρωνα ταμίαν. οἷς ἐπαρθεὶς ὁ Πούνικος, τὰ μέχρι ὠκεανοῦ κατέδραμεν· καὶ οὐέττωνας ἐς τὴν στρατιὰν προσλαβὼν, ἐπολιόρκει ῥωμαίων ὑπηκόους τοὺς λεγομένους βλαστοφοίνικας· οἷς φασιν Ἀννίβαν τὸν καρχηδόνιον ἐποικίσαι τινὰς ἐκ λιβύης, καὶ παρὰ τοῦτο κληθῆναι βλαστοφοίνικας. Πούνικος μὲν οὖν λίθῳ πληγεὶς ἐς τὴν κεφαλὴν, ἀπέθανεν· διαδέχεται δ' αὐτὸν ἀνὴρ ᾧ ὄνομα ἦν Καίσαρας. οὗτος ὁ Καίσαρας Μουμμίῳ μετὰ στρατιᾶς ἄλλης ἐ-

πελθόντι ἀπὸ ῥώμης ἐς μάχην συνηνέχθη· καὶ ἡττώμενος, ἔφυγε. Μουμμίου δ' αὐτὸν ἀτάκτως διώκοντος, ἐπιστραφεὶς, ἔκτεινεν ἐς ἐννακισχιλίους, καὶ τήν τε λείαν τὴν ἡρπασμένην καὶ τὸ οἰκεῖον στρατόπεδον ἀνεσώσατο, καὶ τὸ ῥωμαίων προσέλαβέ τε, καὶ διήρπασεν ὅπλα καὶ σημεῖα πολλά· ἅπερ οἱ βάρβαροι κατὰ τὴν κελτιβηρίαν ὅλην περιφέροντες, ἐπετώθαζον. Μούμμιος δ' ὑπολοίποις ἔχων πεντακισχιλίους, ἐγύμναζεν ἔνδον ἐν τῷ στρατοπέδῳ, δεδιὼς ἄρα προελθεῖν ἐς τὸ πεδίον, πρὶν τοὺς ἄνδρας ἀναθαρρῆσαι. φυλάξας δὲ ἐπὶ μέρος οἱ βάρβαροι τῆς ἀφῃρημένης λείας παρέφερον, ἀδοκήτως αὐτοῖς ἐπέθετο· καὶ πολλοὺς διαφθείρας, ἔλαβε τὴν λείαν, καὶ τὰ σημεῖα. λυσιτανῶν δ' οἱ ἐπὶ θάτερα τοῦ τάγου ποταμοῦ, κἀκεῖνοι ῥωμαίοις πεπολεμωμένοι, Καυκαίνου σφῶν ἡγουμένου, κουνέους ἐπόρθουν, οἳ ῥωμαίοις ἦσαν ὑπήκοοι, καὶ πόλιν αὐτῶν μεγάλην εἷλον κουνίστοργιν· παρά τε τὰς στήλας τὰς ἡρακλείους τὸν ὠκεανὸν ἐπέρων. καὶ οἱ μὲν τὴν ἄλλην λιβύην κατέτρεχον, οἱ δ' ὄκιλην πόλιν ἐπολιόρκουν. Μούμμιος δ' ἑπόμενος ἐννακισχιλίοις πεζοῖς καὶ ἱππεῦσι πεντακοσίοις, ἔκτεινε τῶν μὲν δηούντων, ἐς μυρίους καὶ πεντακισχιλίους, τῶν δ' ἑτέρων τινάς· καὶ τὴν πολιορκίαν διέλυσε τῆς ὀκίλης. ἐντυχὼν δὲ καὶ τοῖς φέρουσιν ἃ ἐσυλήκεσαν, ἔκτεινε καὶ τούσδε πάντας, ὡς μηδ' ἄγγελον ἀπὸ τοῦ κακοῦ διαφυγεῖν. τὴν δὲ λείαν διαδοὺς τῷ στρατῷ, τὴν δυνατὴν φέρεσθαι, τὰ λοιπὰ τοῖς θεοῖς τοῖς ἐνυαλίοις ἔκαυσε. καὶ Μούμμιος μὲν τάδε πράξας, ἐπανῆλθεν ἐς ῥώμην, καὶ ἐθριάμβευσεν. ἐκδέχεται δ' αὐτὸν Μάρκος Ἀτίλιος· ὃς λυσιτανῶν μὲν ἐς ἑπτακοσίους ἐπιδραμὼν ἀπέκτεινε, καὶ τὴν μεγίστην πόλιν ἐξεῖλεν ᾗ ὄνομα ὀξθράκαι· τὰ δ' ἐγγὺς καταπληξάμενος ἅπαντα ἐπὶ συνθήκαις παρέλαβε. καὶ τούτων ἦν ἔνια τοῦ οὐεττώνων ἔθνους·

ἐμόρου τοῖς λυσιτανοῖς. ὡς δ' ἀνέζευγνυε χειμάσων ὁ Ἀπίλιος, αὐτίκα πάντες μετετίθεντο. καὶ τινας ῥωμαίοις ὑπηκόους ἐπολιόρκουν· οὓς ἐπειγόμενος ἐξελεῖν τῆς πολιορκίας Σερυίλιος Γάλβας ὁ Ἀπλίου διάδοχος, ἡμέρᾳ μιᾷ καὶ νυκτὶ πεντακοσίους σταδίους διελθὼν, ἐπιφαίνεται τοῖς λυσιτανοῖς· καὶ εὐθὺς ἐς μάχην ἐξέταττε, κατάκοπον τὸν στρατὸν ἔχων. τρεψάμενος δ' εὐτυχῶς τοὺς πολεμίους, ἐπέκειτο φεύγουσιν ἀπειροπολέμως. ὅθεν ἀσθενοῦς αὐτῷ καὶ ἀσυντάκτου τῆς διώξεως οὔσης, διὰ κόπον, οἱ βάρβαροι κατιδόντες αὐτοὺς διεσπασμένους καὶ ἀναπαυομένους, κατὰ μέρη συνελθόντες ἐπέθεντο, καὶ κτείνουσιν ἐς ἑπτακισχιλίους. ὁ δὲ Γάλβας μετὰ τῶν ἀμφ' αὐτὸν ἱππέων κατέφυγεν ἐς καρμώνην πόλιν· ἔνθα τοὺς διαφυγόντας ἀνελάμβανε, καὶ συμμάχους ἀθροίσας ἐς δισμυρίους, διῆλθεν ἐς κουνέους, καὶ παρεχείμαζεν ἐν κούνι. Λούκουλλος δ' ὁ τοῖς οὐακκαίοις ἄνευ ψηφίσματος πολεμήσας, ἐν τουρδιτανίᾳ τότε χειμάζων, ᾔσθετο λυσιτανῶν ἐς τὰ πλησίον ἐμβαλόντων· καὶ προπέμψας τοὺς ἀρίστους τῶν ἡγεμόνων, ἔκτεινε τῶν λυσιτανῶν ἐς τετρακισχιλίους, περί τε γάδειρα τὸν πορθμὸν, ἑτέρων παρόντων, ἔκτεινεν ἐς χιλίους καὶ πεντακοσίους, καὶ τοὺς λοιποὺς συμφυγόντας εἰς ἕνα λόφον, ἀπετάφρευσε· πλῆθός τε ἔλαβεν ἀνδρῶν ἄπειρον· καὶ τὴν λυσιτανίαν ἐπιὼν κατὰ μέρος ἐπόρθει. ἐπόρθει δὲ καὶ ὁ Γάλβας ἐπὶ θάτερα· καὶ τινῶν πρεσβευομένων ἐς αὐτὸν, καὶ θελόντων βεβαιοῦν καὶ ὅσα Ἀπλίῳ τῷ πρὸ αὐτοῦ στρατηγῷ συνθέμενοι παρεβεβήκεσαν, ἐδέχετο, καὶ ἐσπένδετο· καὶ ὑπεκρίνατο αὐτοῖς καὶ συνάχθεσθαι, ὡς δι' ἀπορίαν λῃστεύουσί τε καὶ πολεμοῦσι καὶ παρεσπονδήκασι. τὸ γὰρ λυπρόγεων, ἔφη, καὶ πενιχρὸν ὑμᾶς ἐς ταῦτα ἀναγκάζει. δώσω δ' ἐγὼ πενομένοις

φίλοις γῆν ἀγαθήν, καὶ ἐν ἀφθόνοις συνοικιῶ, διελὼν ἐς τρία. οἱ μὲν δή, τάδε προσδοκῶντες, ἀπὸ τῶν ἰδίων ἀνίσταντο, καὶ συνῄεσαν οἷ προσέταξεν ὁ Γάλβας. ὁ δὲ αὐτοὺς ἐς τρία διῄρει· καὶ πεδίον ἑκάστοις τι ὑποδείξας, ἐκέλευεν ἐν τῷ πεδίῳ περιμένειν, μέχρι πολίσειεν αὐτοὺς ἐπελθών. ὡς δὲ ἧκεν ἐπὶ τοὺς πρώτους, ἐκέλευεν, ὡς φίλους, θέσθαι τὰ ὅπλα· θεμένους δὲ ἀπετάφρευσέ τε, καὶ μετὰ ξιφῶν τινὰς ἐσπέμψας, ἀνεῖλεν ἅπαντας, ὀδυρομένους τε καὶ θεῶν ὀνόματα καὶ πίστεις ἀνακαλοῦντας. τῷ δ' αὐτῷ τρόπῳ καὶ τοὺς δευτέρους καὶ τρίτους ἐπειχθεὶς ἀνεῖλεν, ἀγνοοῦντας ἔτι τὰ πάθη τὰ τῶν προτέρων· ἄπιστα μὲν ἄρα ἀπιστίαν μετιών, οὐκ ἀξίως δὲ ῥωμαίων, μιμούμενος βαρβάρους. ὀλίγοι δ' αὐτῶν διέφυγον· ὧν ἦν Οὐρίαθος, ὃς μετ' οὐ πολὺ ἡγήσατο λυσιτανῶν, καὶ ἔκτεινε πολλοὺς ῥωμαίων, καὶ ἔργα μέγιστα ἐπεδείξατο. ἀλλὰ τάδε μέν, ὕστερον γενόμενα, ὕστερον λέξω· τότε δὲ ὁ Γάλβας, Λουκούλλου φιλοχρηματώτερος ὤν, ὀλίγα μὲν τινὰ τῆς λείας τῇ στρατιᾷ διεδίδου καὶ ὀλίγα τοῖς φίλοις, τὰ λοιπὰ δ' ἐσφετερίζετο, καίτοι πλουσιώτατος ὢν ὁμοῦ τι ῥωμαίων. ἀλλ' οὐδ' ἐν τῇ εἰρήνῃ φασὶν αὐτὸν διαλιπεῖν ψευδόμενόν τε καὶ ἐπιορκοῦντα διὰ κέρδη· μισούμενος δὲ καὶ κατηγορούμενος, διέφυγε διὰ τὸν πλοῦτον. οὐ πολὺ δὲ ὕστερον ὅσοι διέφυγον ἐκ τῆς Λουκούλλου καὶ Γάλβα παρανομήσεως, ἀθροισθέντες ἐς μυρίους, τὴν Τυρδιτανίαν κατέτρεχον. καὶ αὐτοῖς ἀπὸ ῥώμης ἐπελθὼν Γάϊος Οὐετίλιος, ἄγων τέ τινα στρατὸν ἄλλον καὶ τοὺς ἐν ἰβηρίᾳ προσλαβών, ἅπαντας ἔχων ἐς μυρίους, ἐπέπεσε προνομεύουσι· καὶ πολλοὺς ἀνελών, συνέωσε τοὺς λοιποὺς ἔς τι χωρίον οἷ κινδυνεύειν τε μένοντας ἐχρῆν ὑπὸ λιμοῦ, καὶ ἀπιόντας, ὑπὸ ῥωμαίων. ὧδε παρεῖχε δυσχωρίας. καὶ διὰ τοῦτο πρέσβεις ἐς τὸν Οὐετίλιον ἔπεμπον σὺν ἱκετηρίαις, γῆν ἐς συνοικισμὸν αἰτοῦντες, ὡς ἀπὸ τοῦδε ἐσόμενοι ῥωμαίων ἐς πάντα κατήκοοι. ὁ δὲ

κοσι. ὁ δὲ ὑπισχνεῖτο δώσειν, καὶ συνετίθετο ἤδη. Οὐείαθος δὲ ἐκ τῆς Γάλβα παρανομίας ἐκφυγών, τότε συνὼν αὐτοῖς, ὑπεμίμνησκε τῆς ῥωμαίων ἀπιστίας, ὁσάκις τε αὐτοῖς ὀμόσαντες ἐπιθοῖντο· καὶ ὡς ὅδε πᾶς ὁ στρατὸς ἐκ τοιῶνδε ἐπιορκιῶν Γάλβα καὶ Λουκούλλου διαφύγοιεν· οὐ μὴν ἀπορεῖν ἔφη σωτηρίας ἀπὸ τοῦδε τοῦ χωρίου, ἂν ἐθέλωσι πείθεσθαι. ἐρεθισθέντων δ' αὐτῶν, καὶ ἐν ἐλπίσι γενομένων, ᾑρέθη τε στρατηγός, καὶ πάντας ἐκτάξας ἐς μέτωπον ὡς ἐπὶ μάχῃ, τοὺς μὲν ἄλλους ἐκέλευσεν, ὅταν αὐτὸς ἐπιβῇ τοῦ ἵππου, διαιρεθέντας ἐς μέρη πολλά, φεύγειν ὡς δύναιντο κατ' ἄλλας καὶ ἄλλας ὁδοὺς, ἐς τριβόλαν πόλιν· ἔνθα αὐτὸν περιμένειν· χιλίους δὲ μόνους ἐπιλεξάμενος, ἐκέλευσεν αὑτῷ συνίστασθαι. καὶ γιγνομένων τούτων, οἱ μὲν εὐθὺς ἔφυγον, ἐπειδὴ ὁ Οὐείαθος τὸν ἵππον ἀνέβη· ὁ δὲ Οὐετίλιος αὐτοὺς δείσας διώκειν, ἐς πολλὰ διῃρημένους, ἐπὶ τὸν Οὐείαθον ἑστῶτα καὶ ἐφεδρεύοντα τῷ γενησομένῳ τραπείς, ἐμάχετο. ὁ δ' ὠκυτάτοις ἵπποις αὐτὸν ἐνοχλῶν, καὶ ὑποφεύγων, καὶ πάλιν ἱστάμενος, καὶ ἐπιών, ἐκείνην τε τὴν ἡμέραν ἐν τῷ αὐτῷ πεδίῳ καὶ τὴν ἐπιοῦσαν ὅλην διέτριψε περιθέων. ὡς δ' εἴκασεν ἀσφαλῶς ἔχειν τῆς φυγῆς τοὺς ἑτέρους, τότε νυκτὸς ὁρμήσας δι' ὁδῶν ἀτρίβων, κουφοτάτοις ἵπποις ἀπέδραμεν ἐς τριβόλαν, ῥωμαίων αὐτὸν διώκειν ὁμοίως οὐ δυναμένων, διά τε βάρος ὅπλων καὶ ἀπειρίαν ὁδῶν καὶ ἵππων ἀνομοιότητα. ὧδε μὲν ἐξ ἀέλπτου στρατὸν ἀπογιγνώσκοντα αὑτοῦ περιέσωσε, καὶ τὸ στρατήγημα τόδε περιφερόμενον ἐς τοὺς τῇδε βαρβάρους ἐξῆρεν αὐτόν· καὶ πολλοὶ πανταχόθεν αὐτῷ προσεχώρουν. ὁ δὲ ἐς τρία ἔτη ῥωμαίοις ἐπολέμει. καί μοι δοκεῖ τὸν Οὐείαθον πόλεμον σφόδρα τε ἐνοχλήσαντα ῥωμαίοις, καὶ δυσεργότατον αὐτοῖς γενόμενον συναγαγεῖν, ἀναθέμενον εἴ τι τοῦ αὐτοῦ χρόνου περὶ ἰβηρίαν ἄλλο ἐγίγνετο. Οὐετίλιος μὲν δὴ αὐτὸν διώκων, ἦλθεν ἐπὶ τὴν τριβόλαν· ὁ δ' Οὐείαθος ἐν λόχμαις ὑπερελθόντος τοῦ Οὐετι-

λίου, αὐτός τε ἐπεστρέφετο, καὶ οἱ ἐκ τῆς ἐνέδρας ἀνεπήδων καὶ ῥωμαίους ἑκατέρωθεν ἔκτεινόν τε καὶ ἐζώγρουν, καὶ ἐς τὰς φάραγγας ἐώθουν. ἐζωγρήθη δὲ καὶ ὁ Οὐετίλιος· καὶ αὐτὸν ὁ λαβὼν ἀγνοῶν, γέροντα δὲ καὶ παχὺν ὁρῶν, ἔκτεινεν, ὡς οὐδενὸς ἄξιον. ῥωμαίων δὲ μόλις ἐκ μυρίων ἑξακισχίλιοι διέδρασαν ἐς Καρπησσὸν ἐπὶ θαλάσσῃ πόλιν, ἣν ἐγὼ νομίζω πρὸς ἑλλήνων πάλαι Ταρτησσὸν ὀνομάζεσθαι, καὶ Ἀργανθώνιον αὐτῆς βασιλεῦσαι, ὃν ἐς πεντήκοντα καὶ ἑκατὸν ἔτη ἀφικέσθαι φασί. τοὺς μὲν οὖν ἐς τὴν καρπησσὸν διαφυγόντας ὁ ταμίας ὃς εἵπετο τῷ Οὐετιλίῳ, συνέτασσεν ἐπὶ τειχῶν δεδιότας· παρὰ δὲ Βελλῶν καὶ Τίτθων αἰτήσας πεντακισχιλίους συμμάχους, καὶ λαβών, προὔπεμψεν ἐπὶ τὸν Οὐρίαθον. ὁ δὲ πάντας ἔκτεινεν, ὡς μηδ' ἄγγελον διαφυγεῖν. καὶ ὁ ταμίας ἡσύχαζεν ἐν τῇ πόλει, περιμένων τινὰ βοήθειαν ἀπὸ ῥώμης. Οὐρίαθος δὲ τὴν καρπητανίαν, εὐδαίμονα χώραν, ἐπιὼν ἀδεῶς ἐλεηλάτει, ἕως ἧκεν ἐκ ῥώμης Γάιος Πλαύτιος, ἄγων πεζοὺς μυρίους καὶ ἱππέας χιλίους ἐπὶ τριακοσίοις. τότε δ' αὖθις ὑπεκρίνατο φυγὴν ὁ Οὐρίαθος· καὶ ὁ Πλαύτιος αὐτὸν ἔπεμψε διώκειν ἐς τετρακισχιλίους· οὓς ἐπιστραφεὶς ὁ Οὐρίαθος ἔκτεινε, χωρὶς ὀλίγων. καὶ τὸν Τάγον ποταμὸν διαβὰς, ἐστρατοπέδευεν ἐν ὄρει περιφύτῳ μὲν ἐλάαις, ἀφροδίτης δ' ἐπωνύμῳ. ἔνθα ὁ Πλαύτιος καταλαβών, καὶ τὸ πταῖσμα ἀναλαβεῖν ἐπειγόμενος, συνέβαλεν. ἡττηθεὶς δέ, φόνου πολλοῦ γενομένου, διέφυγεν ἀκόσμως ἐς τὰς πόλεις, καὶ ἐκ μέσου θέρους ἐχείμαζεν, οὐ θαρρῶν οὐδαμοῖ προσιέναι. ὁ δ' Οὐρίαθος τὴν χώραν ἀδεῶς περιιών, ᾔτει τοὺς κεκτημένους τιμὴν τοῦ ἐπικειμένου καρποῦ· καὶ παρ' ὧν μὴ λάβοι, διέφθειρεν. ὧν οἱ ἐν ἄστει ῥωμαῖοι πυνθανόμενοι, Φάβιον Μάξιμον Αἰμιλιανόν, Αἰμιλίου Παύλου τοῦ Περσέα τὸν μακεδόνων βασιλέα ἀνελόντος υἱόν, ἔπεμπον ἐς ἰβηρίαν· καὶ στρατιὰν ἑαυτῷ καταλέγειν ἐπέτρεπον. ὁ δέ, ῥωμαίων ἄρτι καρχηδόνα καὶ τὴν

ἑλλάδα ἑλόντων, καὶ τὸν τρίτον ἐν μακεδονίᾳ πόλεμον κατωρθωκότων, φειδοῖ τῶν ἀνδρῶν, τῶν ἐκεῖθεν ἐληλυθότων κατέλεγε περιθεὶς, οὐ πρὶν πολέμου πεπειραμένους, ἐς δύο τέλη. καὶ παρὰ τῶν συμμάχων στρατὸν ἄλλον αἰτήσας, ἧκεν ἐς ὀρσῶνα τῆς ἰβηρίας, σύμπαντας ἔχων πεζοὺς μυρίους καὶ πεντακισχιλίους, καὶ ἱππέας ἐς δισχιλίους. ὅθεν οὔπω μάχης ἄρχων, μέχρι τὴν στρατιὰν γυμνάσειεν, ἐς γάδειρα διέπλευσε τὸν πορθμὸν, Ηρακλεῖ θύσων. ὁ δὲ Οὐρίαθος αὐτοῦ τῶν ξυλευομένων τισὶν ἐπιπεσὼν, ἔκτεινε πολλούς, καὶ ἐφόβησε τοὺς λοιπούς. τοῦ δ᾽ ὑποστρατήγου συντάξαντος αὐτούς, αὖθις ὁ Οὐρίαθος ἐκράτει, καὶ πολλὴν λείαν περιεσύρατο· ἀφικομένου τε τοῦ Μαξίμου, συνεχῶς ἐξέτασσε προκαλούμενος. ὁ δὲ ὅλῳ μὲν οὐ συνεμίσγετο τῷ στρατῷ, γυμνάζων αὐτὸν ἔτι, κατὰ δὲ μέρη πολλάκις ἠκροβολίζετο, πεῖράν τε ποιούμενος τῶν πολεμίων καὶ τοῖς ἰδίοις ἐντιθεὶς θάρσος· χορτολογῶν τε, ἐνόπλοις ἀεὶ τοῖς γυμνοῖς περιΐστη, καὶ περιέτρεχε μεθ᾽ ἱππέων αὐτούς· οἷα Παύλῳ τῷ πατρὶ συστρατευόμενος ἐν μακεδόσιν, ἑώρα. μετὰ δὲ χειμῶνα γεγυμνασμένῳ τῷ στρατῷ τρέπεται δεύτερος ὅδε τὸν Οὐρίαθον, καλῶς ἀγωνισάμενον· καὶ πόλεις αὐτοῦ δύο, τὴν μὲν διήρπασεν, τὴν δὲ ἐνέπρησεν· αὐτόν τε φεύγοντα ἐς χωρίον ᾧ ὄνομα ἦν βαικὸρ, διώκων, ἔκτεινε πολλούς· καὶ ἐχείμαζεν ἐν κορδύβῃ. ἐφ᾽ οἷς ὁ Οὐρίαθος οὐχ ὁμοίως ἔτι καταφρονῶν, ἀρουάκους καὶ τίτθους καὶ βέλλους ἔθνη μαχιμώτατα, ἀπέστησεν ἀπὸ ῥωμαίων. καὶ πόλεμον ἄλλον οἵδε ἐφ᾽ ἑαυτῶν ἐπολέμουν, ὃν ἐκ πόλεως αὐτῶν μιᾶς νομαντῖνον ἡγοῦνται, μακρόν τε καὶ ἐπίπονον ῥωμαίοις γενόμενον· καὶ συνάξω καὶ τόνδε ἐς ἓν, μετὰ Οὐρίαθον. Οὐρίαθος μὲν ἐπὶ θάτερα τῆς ἰβηρίας ἑτέρῳ στρατηγῷ ῥωμαίων Κοΐντῳ συνεπλέκετο· καὶ ἡσσώμενος, ἐς τὸ ἀφροδίσιον ὄρος ἀνέστρεφεν· ὅθεν ἐπιστραφεὶς ἔκτεινε τοὺς Κοΐντου

χιλίους, καὶ σημεῖα τινὰ ἥρπασε· τοὺς δὲ λοιποὺς ἐς τὸ στρατόπεδον αὐτῶν συνεδίωξεν, καὶ τὴν ἐν Ἰτύκῃ φρουρὰν ἐξέβαλε, καὶ τὴν Βαστιτανῶν χώραν ἐλῄζετο, Κοΐντου διὰ δειλίαν καὶ ἀπειρίαν οὐκ ἐπιβοηθοῦντος, ἀλλ᾽ ἐν Κορδύβῃ χειμάζοντος ἐκ μέσου μετοπώρου, καὶ Γάϊον Μάρκιον θαμινὰ ἐπιπέμποντος αὐτῷ, ἄνδρα Ἴβηρα ἐκ πόλεως Ἰταλικῆς. τοῦ δ᾽ ἐπιόντος ἔτους, Κοΐντῳ μὲν ὁ ἀδελφὸς Αἰμιλιανοῦ Φάβιος Μάξιμος Αἰμιλιανὸς ἦλθεν ἐπὶ τὴν στρατηγίαν διάδοχος, δύο ἄλλα τέλη Ῥωμαίων ἄγων, καὶ συμμάχους τινάς, ἅπαντας, ἐς μυρίους καὶ ὀκτακισχιλίους πεζούς, καὶ ἱππέας ἑξακοσίους ἐπὶ χιλίοις· ἐπιστείλας δὲ καὶ Μικίψῃ τῷ Νομάδων βασιλεῖ πέμψαι οἱ τάχιστα ἐλέφαντας, ἐς Ἰτύκην ἠπείγετο, τὴν στρατιὰν ἄγων κατὰ μέρος, καὶ τὸν Οὐείαθον ἑξακισχιλίοις ἀνδράσιν ἐπιόντα οἱ μετά τε κραυγῆς καὶ θορύβου βαρβαρικοῦ καὶ κόμης μακρᾶς· ἣν ἐν τοῖς πολεμίοις ἐπιποιοῦσι τοῖς ἐχθροῖς· οὐδὲν ὑποπτήξας ὑπέστη τε γενναίως, καὶ ἀπεώσατο ἄπρακτον. ὡς δέ οἱ καὶ τὸ ἄλλο πλῆθος ἀφῖκτο, καὶ ἐκ Λιβύης ἐλέφαντες δέκα, σὺν ἱππεῦσι τριακοσίοις, στρατόπεδον ὠχύρου μέγα. καὶ προσεπεχείρει τῷ Οὐειάθῳ, καὶ τρεψάμενος αὐτὸν ἐδίωκεν. ἀτάκτου δὲ τῆς διώξεως γενομένης, ἰδὼν ἐν τῇ φυγῇ τοῦτο ὁ Οὐείαθος, ἐπανῆλθε, καὶ κτείνας ἐς τρισχιλίους, τοὺς λοιποὺς συνήλασεν ἐς τὸ στρατόπεδον, καὶ προσέβαλε καὶ τῷδε ὀλίγῳ, μόλις αὐτῶν ὑφισταμένων περὶ τὰς πύλας· τῶν δὲ πλεόνων, ἐς τὰς σκηνὰς καταδυόντων ὑπὸ δέους, καὶ μόλις ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ καὶ τῶν χιλιάρχων ἐξαγομένων. τότε μὲν οὖν Φάννιός τε ὁ Λαιλίου κηδευτὴς, λαμπρῶς ἠρίστευε, καὶ νὺξ ἐπελθοῦσα Ῥωμαίους περιέσωσεν. ὁ δὲ Οὐείαθος ἢ νυκτὸς ἢ καύματος ὥρᾳ θαμινὰ ἐπιὼν, καὶ οὔ τινα καιρὸν ἀδόκητον ἐκλείπων, ψιλοῖς ἀνδράσι καὶ ἵπποις ταχυτάτοις ἠνώχλει τοῖς πολεμίοις, μέχρι τὸν Σερουιλιανὸν ἐς Ἰτύκην ἀναστῆσαι. τότε δὲ ἤδη τροφῶν

τε ἀπορῶν ὁ Οὐείαθος, καὶ τὸν στρατὸν ἔχων ἐλάττω, νυκτὸς ἐμπρήσας τὸ στρατόπεδον, ἐς λυσιτανίαν ἀνεχώρει· καὶ αὐτὸν ὁ Σερουιλιανὸς οὐ καταλαβών, ἐς βαιτουρίαν ἀνέβαλεν, καὶ πέντε πόλεις διήρπασεν αἳ τῷ Οὐειάθῳ συνεπεπράχεσαν. μετὰ δὲ τοῦτο ἐστράτευεν ἐς Κουνέους· ὅθεν ἐς λυσιτανοὺς ἐπὶ τὸν Οὐείαθον αὖθις ἠπείγετο. καὶ αὐτῷ παροδεύοντι δύο λῄσταρχοι μετὰ μυρίων ἀνδρῶν ἐπιθέμενοι Κούειός τε καὶ Ἀπουλήιος ἐθορύβησαν, καὶ τὴν λείαν ἀφείλοντο. καὶ Κούειος μὲν ἐν τῷ ἀγῶνι ἔπεσεν· ὁ δὲ Σερουιλιανὸς τήν τε λείαν μετ' οὐ πολὺ ἀνέλαβε, καὶ πόλεις εἷλεν εἰσκαδίαν τε καὶ γέμελλαν καὶ ὀβόλκολαν, φρουρουμένας ὑπὸ τοῦ Οὐειάθου· καὶ διήρπαζεν ἑτέρας· καὶ συνεγίνωσκεν ἄλλαις. αἰχμάλωτα δ' ἔχων ἀμφὶ τὰ μύρια, πεντακοσίων μὲν ἀπέτεμεν τὰς κεφαλάς, τοὺς δὲ λοιποὺς ἀπέδοτο· καὶ ἐχείμαζε δεύτερον ἔτος ἤδη στρατηγῶν τοῦδε τοῦ πολέμου. καὶ τάδε μὲν ὁ Σερουιλιανὸς ἐργασάμενος, ἐς ῥώμην ἀπῆρε, διαδεξαμένου τὴν ἀρχὴν Κοΐντου Πομπηΐου Αὔλου. ὁ δὲ ἀδελφὸς αὐτοῦ Μάξιμος Αἰμιλιανὸς Κοννόβαν μέν τινα λῄσταρχον ἑαυτὸν ἐγχειρίσαντα λαβών, καὶ φεισάμενος αὐτοῦ μόνου, τοὺς σὺν αὐτῷ πάντας ἐχειροκόπησεν. Οὐείαθον δὲ διώκων, ἐρισάνην αὐτοῦ πόλιν ἀπετάφρευεν· ἐς ἣν ὁ Οὐείαθος ἐσδραμὼν νυκτός, ἅμα ἕω τοῖς ἐργαζομένοις ἐπέκειτο· μέχρι τὰ σκαφεῖα ῥίψαντες, ἔφευγον· τήν τε ἄλλην στρατιὰν ἐκταχθεῖσαν ὑπὸ τοῦ Αἰμιλιανοῦ τρεψάμενος ὁμοίως Οὐείαθος, ἐδίωκε, καὶ συνήλασεν ἐς κρημνούς, ὅθεν οὐκ ἦν τοῖς ῥωμαίοις διαφυγεῖν. Οὐείαθος δὲ τὴν εὐτυχίαν οὐχ ὕβρισεν, ἀλλὰ νομίσας ἐν καλῷ θήσεσθαι τὸν πόλεμον ἐπὶ χάριτι λαμπρᾷ, συνετίθετο ῥωμαίοις, καὶ τὰς συνθήκας ὁ δῆμος ἐπεκύρωσεν, Οὐείαθον εἶναι ῥωμαίων φίλον, καὶ τοὺς ὑπ' αὐτῷ πάντας ἧς ἔχουσι γῆς ἄρχειν. ὧδε μὲν ὁ Οὐειάθου πόλεμος ἐδό-

κεῖ πεπαῦσθαι, χαλεπώτατός τε ῥωμαίοις γενόμενος καὶ ἐπὶ εὐεργεσίᾳ καταλυθείς· οὐ μὴν ἐπέμεινεν οὐδ' ἐς βραχὺ τὰ συγκείμενα. ὁ γὰρ ἀδελφὸς Αἰμιλιανοῦ τοῦ ταῦτα συνθεμένου Κεπίων, διάδοχος αὐτῷ τῆς στρατηγίας γενόμενος, διέβαλλε τὰς συνθήκας, καὶ ἐπέστελλε ῥωμαίοις ἀπρεπεστάτας εἶναι. καὶ ἡ βουλὴ τὸ μὲν πρῶτον αὐτῷ συνεχώρει κρύφα λυπεῖν τὸν Οὐείαθον ὅ, τι δοκιμάσειεν· ὡς δ' αὖθις ἠνώχλει, καὶ συνεχῶς ἐπέστελλεν, ἔκρινε λῦσαί τε τὰς σπονδὰς καὶ φανερῶς πολεμεῖν αὖθις Οὐειάθῳ. ἐψηφισμένου δὴ σαφῶς, ὁ Κεπίων Ἀρσάν τε πόλιν ἐκλείποντος Οὐειάθου παρέλαβε, καὶ αὐτὸν Οὐείαθον φεύγοντά τε καὶ τὰ ἐν παρόδῳ φθείροντα περὶ καρπητανίαν κατέλαβε, πολὺ πλέονας ἔχων. ὅθεν ὁ Οὐείαθος οὐ δοκιμάζων αὐτῷ συμπλέκεσθαι, διὰ τὴν ὀλιγότητα, κατὰ μέν τινα φάραγγα ἀφανῆ τὸ πλέον τοῦ στρατοῦ περιέπεμψεν ἀπιέναι, τὸ δὲ λοιπὸν αὐτὸς ἐκτάξας ἐπὶ λόφου, δόξαν παρεῖχε πολεμήσοντος· ὡς δ' ᾔσθετο τῶν προαπεσταλμένων ἐν ἀσφαλεῖ γεγονότων, ἐξίππευσεν ἐς αὐτοὺς μετὰ καταφρονήσεως, ὀξέως οὕτως ὡς μηδ' αἰσθέσθαι τοὺς διώκοντας ὅποι διέδραμεν. ὁ δὲ Κεπίων ἐς οὐέττωνας καὶ καλλαίκους τραπεὶς, τὰ ἐκείνων ἐδῄου. καὶ ζήλῳ τῶν ἔργων Οὐειάθου, τὴν λισιτανίαν λῃστήρια πολλὰ ἄλλα ἐπιτρέχοντα ἐπόρθει. Σέξτος δὲ Ἰούνιος Βροῦτος ἐπὶ ταῦτα πεμφθεὶς, ἀπέγνω μὲν αὐτὰ διώκειν διὰ χώρας μακρᾶς, ὅσην ὁ τάγος τε καὶ λήθης καὶ δόριος καὶ βαίτης ποταμοὶ ναυσίποροι περιέχουσιν· (ὀξέως γὰρ, οἷα δὴ λῃστήρια, μεθιπταμένους, δυσεργὲς ἡγούμενος εἶναι καταλαβεῖν, καὶ αἰσχρὸν, οὐ καταλαβόντι· καὶ νικήσαντι, τὸ ἔργον οὐ λαμπρόν·) ἐς δὲ τὰς πόλεις αὐτῶν ἐτράπετο, δίκην τε λήψεσθαι προσδοκῶν, καὶ τῇ στρατιᾷ πολὺ κέρδος περιέσεσθαι, καὶ τοὺς λῃστὰς ἐς ἑκάστην, ὡς πατρίδα κινδυνεύουσαν, διαλυθήσεσθαι. ὁ μὲν δὴ ταῦτ' ἐνθυμούμενος, ἐδῄου τὰ ἐν ποσὶν ἅπαντα, συμμαχομένων ταῖς ἀνδράσι τῶν γυναικῶν καὶ συναναιρουμένων,

καὶ οὔτινα φωνὴν οὐδὲ ἐν ταῖς σφαγαῖς ἀφιεισῶν. εἰσὶ δ' ὅθι καὶ εἰς τὰ ὄρη μεθ' ὧν ἐδύναντο ἀνεπήδων· καὶ αὐτοῖς δεομένοις συνεγίγνωσκεν ὁ Βροῦτος, καὶ τὰ ὄντα ἐμερίζετο· καὶ τὸν Δόριον περάσας, πολλὰ μὲν πολέμῳ κατέδραμε, πολλὰ δὲ παρὰ τῶν αὐτοὺς ἐκδιδόντων ὅμηρα αἰτήσας, ἐπὶ Λήθην μετῄει, πρῶτος ὅδε Ῥωμαίων ἐπινοῶν τὸν ποταμὸν τόνδε διαβῆναι. περάσας δὲ καὶ τόνδε, καὶ μέχρι Νίμιος ἑτέρου ποταμοῦ προελθὼν, Βρακάρων αὐτῷ φερομένην ἀγορὰν ἁρπασάντων, ἐστράτευεν ἐπὶ τοὺς Βρακάρους, οἵ εἰσιν ἔθνος καὶ ἅμα ταῖς γυναιξὶν ὡπλισμέναις καὶ οἵδε ἐμάχοντο, καὶ προθύμως ἔθνησκον· οὐκ ἐπιστρεφόμενος αὐτῶν οὐδεὶς, οὐδὲ τὰ νῶτα δεικνὺς, οὐδὲ φωνὴν ἀφιέντες. ὅσαι δὲ κατήγοντο τῶν γυναικῶν, αἱ μὲν αὑτὰς διεχρῶντο, αἱ δὲ καὶ τῶν τέκνων αὐτόχειρες ἐγίγνοντο, χαίρουσαι τῷ θανάτῳ μᾶλλον τῆς αἰχμαλωσίας. εἰσὶ δέ τινες τῶν πόλεων αἳ τότε μὲν τῷ Βρούτῳ προσετίθεντο, οὐ πολὺ δ' ὕστερον ἀφίσταντο. καὶ αὐτὰς ὁ Βροῦτος κατεστρέφετο αὖθις. ἐπὶ δὲ Ταλάβριγα πόλιν ἐλθὼν, ἣ πολλάκις μὲν αὐτῷ συνετέθειτο, πολλάκις δὲ ἀποστᾶσα, ἠνώχλει, παρακαλούντων αὐτὸν καὶ τότε τῶν Ταλαβρίγων καὶ διδόντων αὐτοὺς ἐς ὅ,τι χρῄζοι, πρῶτα μὲν τοὺς αὐτομόλους Ῥωμαίων ᾔτει καὶ τὰ αἰχμάλωτα καὶ ὅπλα ὅσα εἶχον, καὶ ὅμηρα ἐπὶ τούτοις· εἶτ' αὐτοὺς ἐκέλευσε σὺν παισὶ καὶ γυναιξὶν ἐκλιπεῖν τὴν πόλιν. ὡς δὲ καὶ τοῦθ' ὑπέστησαν, τὴν στρατιὰν αὐτοῖς περιστήσας ἐδημηγόρει, καταλέγων ὁσάκις ἀποσταῖεν, καὶ ὅσους πολέμους πολεμήσειαν αὐτῷ. φόβον δὲ καὶ δόξαν ἐμφήνας ἐργασομένου τι δεινόν, ἐπὶ τῶν ὀνειδῶν ἔληξε· καὶ τοὺς μὲν ἵππους αὐτῶν καὶ τὸν σῖτον καὶ χρήματα ὅσα κοινὰ ἦν, ἢ εἴ τις ἄλλη δημοσία παρασκευή, πάντα περιεῖλε, τὴν δὲ πόλιν αὖθις οἰκεῖν ἔδωκεν ἐξ ἀέλπτου. τοσάδε μὲν δὴ Βροῦτος ἐργασάμενος, ἐς Ῥώμην ἀπῄει· καὶ αὐτὰ ἐς τὴν Οὐειάθου γραφὴν συνήγαγον, ἐν ᾧ αὐτῷ χρόνῳ διὰ τὸν ἐκείνου ζῆλον ὑπὸ λῃστηρίων ἄλλων ἀρξάμενα γίγνεσθαι. Οὐείαθος

δὲ Κεπίωνι περὶ συμβάσεων τοὺς πιστοτάτους αὐτῷ φίλους ἐπέπεμπεν, Αὔδακα καὶ Διτάλκωνα καὶ Μίνουρον, οἳ διαφθαρέντες ὑπὸ τοῦ Κεπίωνος δώροις τε μεγάλοις καὶ ὑποσχέσεσι πολλαῖς, ὑπέστησαν αὐτῷ κτενεῖν τὸν Οὐείαθον. καὶ ἔκτειναν ὧδε· ὀλιγοϋπνότατος ἦν διὰ φροντίδα καὶ πόνους ὁ Οὐείαθος, καὶ τὰ πολλὰ ἔνοπλος ἀνεπαύετο, ἵνα ἐξεγειρόμενος, εὐθὺς ἐς πάντα ἕτοιμος εἴη. τοῖς οὖν φίλοις ἐξῆν καὶ νυκτερεύοντι ἐντυγχάνειν. ᾧ δὴ καὶ τότε ἔθει οἱ περὶ τὸν Αὔδακα φυλάξαντες αὐτόν, ἀρχομένου ὕπνου παρῆλθον ἐς τὴν σκηνήν, ὡς δή τινος ἐπείγοντος, καὶ κτείνουσιν ὡπλισμένον ἐς τὴν σφαγήν· οὐ γὰρ ἦν ἄλλοθι. οὐδεμιᾶς δ' αἰσθήσεως γενομένης διὰ τὴν τῆς πληγῆς εὐκαιρίαν, διέδρασαν ἐς Κεπίωνα, καὶ τὰς δωρεὰς ᾔτουν. ὁ δ' αὐτίκα μὲν αὐτοῖς ἔδωκεν ἀδεῶς ἔχειν ὅσα ἔχουσι, περὶ δὲ ὧν ᾔτουν, ἐς Ῥώμην αὐτοὺς ἔπεμπεν. οἱ δὲ θεράποντες Οὐειάθου, καὶ ἡ ἄλλη στρατιά, γενομένης ἡμέρας, ἀναπαύεσθαι νομίζοντες αὐτόν, ἐθαύμαζον διὰ ἀήθειαν· μέχρι τινὲς ἔμαθον ὅτι νεκρὸς κέοιτο ἔνοπλος. καὶ εὐθὺς ἦν οἰμωγή τε καὶ πένθος ἀνὰ τὸ στρατόπεδον, ἀλγούντων τε ἐπ' ἐκείνῳ, καὶ περὶ σφῶν δεδιότων, καὶ ἐνθυμουμένων ἐν οἵοις εἰσὶν κινδύνοις, καὶ οἵου στρατηγοῦ στεροῦνται. μάλιστα δὲ αὐτούς, ὅτι τοὺς δράσαντας οὐχ εὕρισκον, ὑπερήλγυνεν. Οὐείαθον μὲν δὴ λαμπρότατα κοσμήσαντες, ἐπὶ ὑψηλοτάτης πυρᾶς ἔκαιον, ἱερεῖά τε πολλὰ ἐπέσφαττον αὐτῷ· καὶ κατὰ ἴλας οἵ τε πεζοὶ καὶ οἱ ἱππεῖς ἐν κύκλῳ περιθέοντες αὐτὸν ἔνοπλοι, βαρβαρικῶς ἐπῄνουν· μέχρι τε σβεσθῆναι τὸ πῦρ, παρεκάθηντο πάντες ἀμφ' αὐτόν, καὶ τῆς ταφῆς ἐκτελεσθείσης, ἀγῶνα μονομάχων ἀνδρῶν ἤγαγον ἐπὶ τοῦ τάφου. τοσοῦτον αὐτοῦ πόθον κατέλιπεν Οὐείαθος, ἀρχικώτατος μέν, ὡς ἐν βαρβάροις, γενόμενος, φιλοκινδυνότατος δ' ἐς ἅπαντα πρὸ ἁπάντων, καὶ ἰσομοιρότατος ἐν τοῖς κέρδεσιν.

οὐ γάρ ποτε πλέον ὑπέστη λαβεῖν, ἀεὶ παρακαλούντων. ὃ δὲ καὶ λάβοι, τοῖς ἀριστεύσασιν ἐδίδου. ὅθεν αὐτῷ δυσχερέστατον ἔργον καὶ οὐδενί πω στρατηγῶν ἁμαρτῶς ἐγγενόμενον, ἔτεσιν ὀκτὼ τοῦδε τοῦ πολέμου, παμμιγὴς στρατὸς ἀστασίαστος ἦν, καὶ κατήκοος ἀεί, καὶ ἐς τοὺς κινδύνους ὀξύτατος. τότε δὲ σφῶν Ταύταλον ἑλόμενοι στρατηγεῖν, ἐπὶ ζάκανθαν ἐφέροντο, ἣν Αννίβας καθελὼν, ἔκτισεν, καὶ ἀπὸ τῆς αὐτοῦ πατρίδος καρχηδόνα προσεῖπεν. ἀποκρουσθεῖσι δ᾽ αὐτοῖς ἐκεῖθεν, καὶ τὸν βαῖτιν ποταμὸν περῶσιν ὁ Κεπίων ἐπέκειτο· μέχρι κάμνων ὁ Ταύταλος, αὐτόν τε καὶ τὴν στρατιὰν τῷ Κεπίωνι παρέδωκεν, ὡς ὑπηκόοις χρῆσθαι. ὁ δὲ ὅπλα τε αὐτοὺς ἀφείλετο ἅπαντα, καὶ γῆν ἔδωκεν ἱκανήν, ἵνα μὴ λῃστεύοιεν ἐξ ἀπορίας. ὁ μὲν δὴ Οὐειάθου πόλεμος ἐς τοῦτο ἐτελεύτα· ἐπάνειμι δ᾽ ἐς τὸν οὐακκαίων καὶ νομαντίνων πόλεμον ἡ γραφή, οὓς Οὐείαθος μὲν ἠρέθισεν ἐς ἀπόστασιν, Κεκίλιος δ᾽ αὐτοῖς Μέτελλος ἀπὸ ῥώμης ἐπιπεμφθεὶς μετὰ πλέονος στρατοῦ, οὐακκαίους μὲν ἐχειρώσατο σὺν ἐκπλήξει καὶ τάχει, θερίζουσιν ἐμπίπτων· τερμαντία δ᾽ αὐτῷ καὶ νομαντία ἔτι ἔλειπον. ἦν δ᾽ ἡ νομαντία ποταμοῖς δύο καὶ φάραγξιν ἀπόκρημνος, ὗλαι τε αὐτῇ πυκναὶ περιέκειντο, καὶ μία κάθοδος ἦν ἐς τὸ πεδίον, ἣ τάφρων ἐπεπλήρωτο καὶ στηλῶν· αὐτοὶ δ᾽ ἦσαν ἄριστοι μὲν ἱππεῖς τε καὶ πεζοί, πάντες δ᾽ ἀμφὶ τοὺς ὀκτακισχιλίους. καὶ τοσοίδε ὄντες, ὅμως ὑπ᾽ ἀρετῆς ἐς μέγα ἠνώχλησαν τὰ ῥωμαίων. Μέτελλος μὲν δὴ μετὰ χειμῶνα τὴν στρατιὰν Κοΐντῳ Πομπηΐῳ Αὔλῳ διαδόχῳ τῆς στρατηγίας οἱ γενομένῳ παρέδωκεν, τρισμυρίους πεζοὺς καὶ διχιλίους ἱππέας ἄριστα γεγυμνασμένους· ὁ δὲ Πομπήιος τῇ νομαντίᾳ παραστρατοπεδεύων ᾤχετό ποι· καὶ ἱππέας αὐτοῦ μεταθέοντας αὐτὸν οἱ νομαντῖνοι καταβάντες ἔκτειναν· ἐπανελθὼν οὖν παρέταξεν ἐς πεδίον, καὶ οἱ νομαντῖνοι καταβάντες ὑπεχώρουν κατ᾽ ὀλίγον,

διαφυγόντες, μέχρι ταῖς ὕλαις καὶ φάραγξιν ὁ Πομπήιος δὲ καθ' ἡμέραν ἐν ταῖς ἀκροβολίαις ἐλασσούμενος ὑπ' ἀνδρῶν πολὺ ἐλασσόνων, μετέβαινεν ἐπὶ τερμαντίαν, ὡς εὐχερέστερον ἔργον. ὡς δὲ καὶ τῇδε συμβαλὼν, ἑπτακοσίους τε ἀπώλεσε, καὶ τὸν τὴν ἀγορὰν αὐτῷ φέροντα χιλίαρχον οἱ τερμαντεῖς ἐτρέψαντο, καὶ τρίτῃ πείρᾳ κατὰ τὴν αὐτὴν ἡμέραν ἐς ἀπόκρημνα τοὺς ῥωμαίους συνελάσαντες, πολλοὺς αὐτῶν πεζούς τε καὶ ἱππέας αὐτοῖς ἵπποις κατέωσαν ἐς τὰ ἀπόκρημνα· περιφόβως ἔχοντες οἱ λοιποὶ διενυκτέρευον ἔνοπλοι· καὶ ἅμα ἕῳ προσιόντων τῶν πολεμίων, ἐκταξάμενοι, τὴν ἡμέραν ὅλην ἠγωνίζοντο ἀγχωμάλως, καὶ διεκρίθησαν ὑπὸ νυκτός. ὅθεν ὁ Πομπήιος ἐπὶ πολίχνης μαλίας ἤλασεν, ἣν ἐφρούρουν οἱ νομαντῖνοι. καὶ οἱ μαλιεῖς τοὺς φρουροὺς ἀνελόντες ἐξ ἐνέδρας, παρέδοσαν τὸ πολίχνιον τῷ Πομπηίῳ. ὁ δὲ τά τε ὅπλα αὐτοὺς καὶ ὅμηρα αἰτήσας, μετῆλθεν ἐπὶ σηδηταινίαν, ἣν ἐδῄου λῄσταρχος ὄνομα Τάγγινος· καὶ αὐτὸν ὁ Πομπήιος ἐνίκα, καὶ πολλοὺς ἔλαβεν αἰχμαλώτους. τοσοῦτον δ' ἦν φρονήματος ἐν τοῖς λῃσταῖς, ὥστε τῶν αἰχμαλώτων οὐδεὶς ὑπέμεινε δουλεύειν, ἀλλ' οἱ μὲν αὑτούς, οἱ δὲ τοὺς πριαμένους ἀνῄρουν, οἱ δὲ τὰς ναῦς ἐν τῷ διάπλῳ διετίτρων. ὁ δὲ Πομπήιος αὖθις ἐλάσας ἐπὶ νομαντίαν, ποταμόν τινα μετωχέτευεν ἐς τὸ πεδίον, ὡς λιμῷ πιέσων τὴν πόλιν. οἱ δὲ ἐργαζομένῳ τε ἐπέκειντο, καὶ σαλπικτῶν χωρὶς ἐκτρέχοντες ἀθρόοι, τοὺς ὀχετεύοντας ἠνώχλουν. ἔβαλλον δὲ καὶ τοὺς ἀπὸ τοῦ χάρακος ἐπιβοηθοῦντας, ἕως κατέκλεισαν ἐς τὸ στρατόπεδον. καὶ σιτολογοῦσιν ἑτέροις ἐπιδραμόντες, καὶ τῶνδε πολλοὺς διέφθειραν, Ὀππιόν τε χιλίαρχον ἐπ' αὐτοῖς ἀνεῖλον· καὶ κατ' ἄλλο μέρος τάφρον ὀρύσσουσι ῥωμαίοις ἐπιδραμόντες, ἔκτειναν ἐς τετρακοσίους, καὶ τὸν ἡγούμενον αὐτῶν. ἐφ' οἷς τότε Πομπηίῳ σύμβουλοι παρῆσαν ἐκ

ῥώμης, καὶ τοῖς στρατιώταις (ἓξ γὰρ ἔτη διεληλύθει στρατευομένοις) διάδοχοι νεοκατάγραφοί τε καὶ ἔτι ἀγύμναστοι καὶ ἀπειροπόλεμοι. μεθ' ὧν ὁ Πομπήιος αἰδούμενός τε τὰ ἐπταισμένα, καὶ ἐπειγόμενος τὴν αἰσχύνην ἀναλαβεῖν, ἐπέμενε χειμῶνος ἐν τῷ στρατοπέδῳ· καὶ οἱ στρατιῶται, κρύους τε ὄντος, ἐν ἀστέγῳ σταθμεύοντες, καὶ πρῶτον ἄρτι πειρώμενοι τοῦ περὶ τὴν χώραν ὕδατός τε καὶ ἀέρος, κατὰ γαστέρα ἔκαμνον, καὶ διεφθείροντο ἔνιοι. μέρους δὲ ἐπὶ σῖτον οἰχομένου, κρύψαντες ἐνέδραν οἱ νομαντῖνοι παρ' αὐτὸ τὸ ῥωμαίων στρατόπεδον, ἠκροβολίζοντο ἐρεθίζοντες· ἕως οἱ μὲν, οὐ φέροντες, ἐπεξῄεσαν, οἱ δ' ἐκ τῆς ἐνέδρας ἀνίσταντο· καὶ ῥωμαῖοι πολλοὶ μὲν ἐκ τοῦ πλήθους, πολλοὶ δὲ τῶν ἐπιφανῶν ἀπέθανον. οἱ δὲ νομαντῖνοι καὶ τοῖς τὸν σῖτον φέρουσιν ἀπαντήσαντες, ἔκτειναν καὶ τῶνδε πολλούς. καὶ ὁ Πομπήιος τοσοῖσδε συνενεχθεὶς, ἐς τὰς πόλεις μετὰ τῶν συμβούλων ἀνεζεύγνυε, χειμάσων τὸ ἐπίλοιπον, τοῦ ἔαρος προσδοκῶν ἥξειν οἱ διάδοχον· καὶ δεδιὼς κατηγορίαν, ἐπρέσβευσεν ἐς τοὺς νομαντίνους κρύφα, τοῦ πολέμου διαλύσεις. οἱ δὲ, καὶ αὐτοὶ κάμνοντες ἤδη φόνῳ τε πολλῷ ἀρίστων, καὶ γῆς ἀργίᾳ, καὶ τροφῶν ἀπορίᾳ, καὶ μήκει τοῦ πολέμου, μακροῦ παρὰ προσδοκίαν γεγονότος, ἐπρέσβευον ἐς Πομπήιον. ὁ δὲ ἐς μὲν τὸ φανερὸν ἐκέλευεν αὐτοὺς ῥωμαίοις ἐπιτρέπειν, (οὐ γὰρ εἰδέναι συνθήκας ἑτέρας ῥωμαίων ἀξίας) λάθρα δ' ὑπισχνεῖτο ἃ ἔμελλε ποιήσειν. καὶ συνθεμένων ἐκείνων, καὶ ἐπιτρεψάντων ἑαυτοὺς, ὅμηρά τε καὶ αἰχμάλωτα ᾔτησε, καὶ τοὺς αὐτομόλους καὶ πάντα ἔλαβεν· ᾔτησε δὲ καὶ ἀργυρίου τάλαντα τριάκοντα· ὧν μέρος αὐτίκα ἔδοσαν οἱ νομαντῖνοι, καὶ τὰ λοιπὰ ὁ Πομπήιος ἀνέμενεν. παραγινομένου δὲ αὐτῷ διαδόχου Μάρκου Ποπιλίου Λαίνα, οἱ μὲν, ἔφερον τὰ λοιπὰ τῶν χρημάτων·

ὁ δ' ἀπηλλαγμένος μὲν τοῦ περὶ τοῦ πολέμου δέους, τῷ παρεῖναι τὸν διάδοχον, τὰς δὲ συνθήκας εἰδὼς αἰσχράς τε καὶ ἄνευ ῥωμαίων γινομένας, ἠρνεῖτο μὴ συνθέσθαι τοῖς νομαντίνοις. καὶ οἱ μὲν αὐτὸν ἤλεγχον ἐπὶ μάρτυσι τοῖς τότε παρατυχοῦσιν ἀπό τε βουλῆς καὶ ἱππάρχων καὶ χιλιάρχων αὐτοῦ Πομπηΐου· ὁ δὲ Ποπίλιος αὐτοὺς ἐς ῥώμην ἔπεμπε δικασομένους τῷ Πομπηΐῳ. κρίσεως δ' ἐν τῇ βουλῇ γενομένης, νομαντῖνοι μὲν καὶ Πομπήϊος ἐς ἀντιλογίαν ἦλθον, τῇ βουλῇ δ' ἔδοξε πολεμεῖν νομαντίνοις· καὶ Ποπίλιος ἐνέβαλεν ἐς τοὺς γείτονας αὐτῶν λούσονας. οὐδὲν δ' ἐργασάμενος, (ἧκε γὰρ αὐτῷ διάδοχος ἐπὶ τὴν στρατηγίαν Ἀτίλιος Μαγκῖνος) ἀνέζευξεν ἐς ῥώμην. ὁ δὲ Μαγκῖνος τοῖς νομαντίνοις συμβαλὼν, ἡττᾶτό τε πολλάκις, καὶ τέλος, ἀναιρουμένων πολλῶν, ἐς τὸ στρατόπεδον ἔφυγεν. λόγου δὲ ψευδοῦς ἐμπεσόντος ὅτι νομαντίνοις ἔρχονται βοηθοῦντες καντάβροι τε καὶ οὐακκαῖοι, δείσας, ἄπυρον τὴν νύκτα διήγαγεν ὅλην ἐν σκότῳ, φεύγων ἐς ἔρημον τὸ Νωβελίωνος ποτὲ χαράκωμα. καὶ μεθ' ἡμέραν ἐς αὐτὸ συγκλεισθεὶς, οὔτε κατεσκευασμένον, οὔτε ὠχυρωμένον, περισχόντων αὐτὸν νομαντίνων, καὶ πάντας ἀποκτείνειν ἀπειλούντων, εἰ μὴ σύνθοιτο εἰρήνην, συνέθετο ἐπὶ ἴσῃ καὶ ὁμοίᾳ ῥωμαίοις καὶ νομαντίνοις. καὶ ὁ μὲν ἐπὶ τούτοις ὤμνυε τοῖς νομαντίνοις· οἱ δὲ ἐν ἄστει, πυθόμενοι, χαλεπῶς ἔφερον, ὡς ἐπὶ αἰσχίσταις πάνυ σπονδαῖς· καὶ τὸν ἕτερον τῶν ὑπάτων Αἰμίλιον Λέπιδον ἐς ἰβηρίαν ἐξέπεμπον, Μαγκῖνον δὲ ἀνεκάλουν ἐς κρίσιν. καὶ ὧδε μὲν ἕποντο πρέσβεις νομαντίνων· ὁ δ' Αἰμίλιος ἀναμένων καὶ ὅδε τὰς ἐκ ῥώμης ἀποκρίσεις, καὶ τὴν ἀργίαν οὐ φέρων, (ὡς γὰρ ἐπὶ δόξαν ἢ κέρδος ἢ θριάμβου φιλοτιμίαν ἐξῄεσάν τινες ἐς τὰς στρατηγίας, οὐκ ἐπὶ τὸ τῇ πόλει συμφέρον,) οὐακκαίων κατεψεύδετο, ὡς ἀγορὰν ἐν τῷδε τῷ πολέμῳ νομαντίνοις παρασχόντων, καὶ τὴν γῆν αὐτῶν

κατέβρεχεν· καὶ παλαντίαν πόλιν, ἣ μεγίστη οὐακκαίων ἐστὶν, οὐδὲν ἐξαμαρτοῦσαν ἐς τὰ συγκείμενα, ἐπολιόρκει· καὶ Βροῦτον ἐφ' ἑτέρα τῆς ἰβηρίας ἀπεσταλμένον, ὥς μοι προείρηται, κηδεστὴν ὄντα οἱ, τοῦδε τοῦ ἔργου μετασχεῖν ἔπεισε. κατέλαβον δὲ αὐτοὺς ἀπὸ ῥώμης πρέσβεις Κίννας τε καὶ Κεκίλιος· οἳ τὴν βουλὴν ἔφασαν ἀπορεῖν εἰ τοσῶνδε πταισμάτων σφίσιν ἐν ἰβηρία γιγνομένων, ὁ Αἰμίλιος πόλεμον ἕτερον αἱρεῖται. καὶ ψήφισμα ἐπέδοσαν αὐτῷ, προαγορεῦον, Αἰμίλιον οὐακκαίοις μὴ πολεμεῖν. ὁ δὲ, ἀρξάμενός τε ἤδη τοῦ πολέμου, καὶ τὴν βουλὴν τοῦτο ἀγνοεῖν ἡγούμενος, ἀγνοεῖν δ' ὅτι καὶ Βροῦτος αὐτῷ συνεπιλαμβάνει, καὶ σῖτον καὶ χρήματα καὶ στρατιὰν οὐακκαῖοι τοῖς νομαντίνοις παρέσχον, ἔσεσθαι δὲ καὶ τὴν ἀνάζευξιν τοῦ πολέμου φοβερὰν ὑπολαβὼν, καὶ σχεδὸν ἰβηρίας ὅλης διάλυσιν, εἰ καταφρονήσειαν ὡς δεδιότων, τοὺς μὲν ἀμφὶ τὸν Κίνναν, ἀπράκτους ἀπέλυσε, καὶ τάδε αὐτὰ ἐπέστελλε τῇ βουλῇ, αὐτὸς δὲ ὀχυρωσάμενος φρούριον, μηχανὰς ἐν αὐτῷ συνεπήγνυτο, καὶ σῖτον συνέφερε. Φλάκκος δ' αὐτῷ σιτολογῶν ἐνέδρας ἐκφανείσης, ἀμηχάνως διέδωκεν ὅτι παλαντίαν ἐξεῖλεν Αἰμίλιος. καὶ τοῦ στρατοῦ συναλαλάξαντος ὡς ἐπὶ νίκῃ, πυθόμενοι τούτων οἱ βάρβαροι, καὶ ἀληθῆ νομίσαντες, ἀπεχώρουν. Φλάκκος μὲν δὴ τὴν ἀγορὰν κινδυνεύουσαν ὧδε περιέσωζε· μακρᾶς δὲ τῆς ἐπὶ τῇ παλαντίᾳ πολιορκίας οὔσης, αἱ τροφαὶ ῥωμαίοις ἐπέλιπον· καὶ λιμὸς εἵπετο αὐτοῖς, καὶ τὰ ὑποζύγια πάντα ἔφθαρτο· καὶ πολλοὶ τῶν ἀνθρώπων ἐξ ἀπορίας ἀπέθνησκον. οἱ στρατηγοὶ δὲ Αἰμίλιός τε καὶ Βροῦτος ἐς μὲν πολὺ διεκαρτέρουν, ἡσσώμενοι δ' ὑπὸ τοῦ κακοῦ, νυκτὸς ἄφνω περὶ ἐσχάτην φυλακὴν ἐκέλευον ἀναζευγνύναι· χιλίαρχοί τε καὶ λοχαγοὶ περιθέοντες ἐπέσπευδον ἅπαντας ἐς τοῦτο πρὸ ἕω· οἱ δὲ σὺν θορύβῳ τά τε ἄλλα πάντα καὶ τοὺς τραυματίας καὶ τοὺς νοσοῦν-

τας ἀπέλιπον, συμπλεκομένοις τε σφίσι καὶ δεομένοις. καὶ αὐτοῖς ἀτάκτου καὶ θορυβώδους τῆς ἀναχωρήσεως γιγνομένης, καὶ φυγῇ μάλιστα ὁμοίας, οἱ παλαντῖνοι πανταχόθεν ἐπικείμενοι, πολλὰ ἔβλαπτον ἐξ ἠοῦς ἐπὶ ἑσπέραν· νυκτὸς δ' ἐπιλαβούσης, ῥωμαῖοι μὲν ἐς τὰ πεδία ἑαυτοὺς ἐρρίπτουν ἀνὰ μέρος, ὡς τύχοιεν, ἄσιτοί τε καὶ κατάκοποι· οἱ δὲ παλαντῖνοι, θεοῦ σφᾶς ἀποτρέποντος, ἀνεχώρουν. καὶ τάδε μὲν ἦν περὶ τὸν Αἰμίλιον· ῥωμαῖοι δ' αὐτὰ πυθόμενοι, τὸν μὲν Αἰμίλιον παρέλυσαν τῆς στρατηγίας τε καὶ ὑπατείας, καὶ ἰδιώτης ἐς ῥώμην ὑπέστρεφεν, καὶ χρήμασιν ἐπεζημιοῦτο· Μαγκίνῳ δ' ἐδίκαζον καὶ τοῖς πρέσβεσι τοῖς νομαντίνων. οἱ μὲν δὴ τὰς συνθήκας ἃς ἐπεποίηντο πρὸς Μαγκῖνον, ἐπεδείκνυον· ὁ δὲ τὴν αἰτίαν αὐτῶν ἐς Πομπήϊον ἀνέφερεν, τὸν πρὸ αὐτοῦ γενόμενον στρατηγόν, ὡς ἀργὸν καὶ ἄπορον τὸν στρατὸν ἐγχειρίσαντά οἱ, καὶ δι' αὐτὸ κἀκεῖνον ἡσσημένον τε πολλάκις, καὶ συνθήκας ὁμοίας αὐτῷ θέμενον πρὸς τοὺς νομαντίνους. ὅθεν ἔφη καὶ τὸν πόλεμον τόνδε παρὰ τὰς συνθήκας ἐκείνας ὑπὸ ῥωμαίων ἐψηφισμένον, ἀπαίσιον αὐτοῖς γεγενέναι. οἱ δ' ἐχαλέπαινον μὲν ἀμφοτέροις ὁμοίως, ἀπέφυγε δὲ ὁμοίως Πομπήϊος, ὡς περὶ τῶνδε κριθεὶς καὶ πάλαι. Μαγκῖνον δ' ἔγνωσαν ἐκδοῦναι τοῖς νομαντίνοις, ἄνευ σφῶν αἰσχρὰς συνθήκας πεποιημένον. ᾧ λόγῳ καὶ σαυνίταις οἱ πατέρες, ὅμοια χωρὶς αὐτῶν συνθεμένοις, ἡγεμόνας εἴκοσιν ἐξεδεδώκεσαν. Μαγκῖνον μὲν δὴ Φρούελος ἀγαγὼν εἰς ἰβηρίαν, γυμνὸν παρεδίδου τοῖς νομαντίνοις· οἱ δὲ οὐκ ἐδέξαντο. στρατηγὸς δ' ἐπ' αὐτοὺς αἱρεθεὶς Καλπούρνιος Πείσων, οὐδ' ἤλασεν ἐπὶ νομαντίαν, ἀλλ' ἐς τὴν παλαντίων γῆν ἐσβαλών, καὶ μικρὰ δῃώσας, ἐχείμαζεν ἐν καρπητανίᾳ τὸ ἐπίλοιπον τῆς ἀρχῆς. ἐν δὲ ῥώμῃ κάμνων ὁ δῆμος ἐπὶ τοῖς νομαντίνοις, μακροῦ καὶ δυσχεροῦς τοῦ πολέμου σφίσι παρὰ προσδοκίαν γεγονότος,

ᾑροῦντο Κορνήλιον Σκιπίωνα τὸν καρχηδόνα ἑλόντα, αὖθις ὑπατεύειν, ὡς μόνον ἐπικρατῆσαι τῶν νομαντίνων δυνάμενον. ὁ δὲ, καὶ τότε ἦν ἔτι νεώτερος τῆς νενομισμένης τοῖς ὑπατεύουσιν ἡλικίας· ἡ οὖν βουλὴ πάλιν, ὥσπερ ἐπὶ καρχηδονίοις αὐτοῦ χειροτονουμένου Σκιπίωνος, ἐψηφίσατο τοὺς δημάρχους λῦσαι τὸν περὶ τῆς ἡλικίας νόμον, καὶ τοῦ ἐπιόντος ἔτους θέσθαι. οὕτω μὲν ὁ Σκιπίων αὖθις ὑπατεύων ἐς νομαντίαν ἠπείγετο· στρατιὰν δὲ κατὰ λόγον μὲν οὐκ ἔλαβεν, πολλῶν τε πολέμων ὄντων καὶ πολλῶν ἀνδρῶν ἐν ἰβηρίᾳ· ἐθελοντὰς δέ τινας ἔκ τε πόλεων καὶ βασιλέων ἐς χάριν ἰδίαν πεμφθέντας αὐτῷ, συγχωρούσης τῆς βουλῆς, ἐπηγάγετο, καὶ πελάτας ἐκ ῥώμης, καὶ φίλους πεντακοσίους· οὓς ἐς ἴλην καταλέξας, ἐκάλει φιλονίλην. πάντας δὲ ἐς τετρακισχιλίους γενομένους παραδοὺς ἄγειν ἀδελφιδῷ Βουτέωνι, σὺν ὀλίγοις αὐτὸς προεξώρμησεν ἐς ἰβηρίαν ἐπὶ τὸ στρατόπεδον, πυνθανόμενος αὐτὸ γέμειν ἀργίας καὶ στάσεων καὶ τρυφῆς. εὖ εἰδὼς ὅτι μὴ κρατήσει πολεμίων, πρὶν κατασχεῖν τῶν ἰδίων ἐγκρατῶς. ἐλθὼν δὲ, ἐμπόρους τε πάντας ἐξήλαυνε καὶ ἑταίρας καὶ μάντεις καὶ θύτας, οἷς, διὰ τὰς δυσπραξίας οἱ στρατιῶται περιδεεῖς γεγονότες, ἐχρῶντο συνεχῶς· ἔς τε τὸ μέλλον ἀπεῖπε, μηδὲν ἐσφέρεσθαι τῶν περισσῶν, μηδὲ ἱερεῖον ἐς μαντείαν πεποιημένον. ἐκέλευσε δὲ καὶ τὰς ἁμάξας καὶ τὰ περισσὰ τῶν ἐς αὐτὰς τιθεμένων, καὶ τὰ ὑποζύγια, χωρὶς ὧν αὐτὸς ὑπελείπετο, πραθῆναι. καὶ σκεῦος οὐκ ἐξῆν ἐς δίαιταν ἔχειν οὐδενὶ πλὴν ὀβελοῦ καὶ χύτρας χαλκῆς καὶ ἐκπώματος ἑνός. τά τε σιτία αὐτοῖς ὥριστο κρέα ζεστὰ καὶ ὀπτὰ εἶναι. κλίνας τε ἀπεῖπεν ἔχειν, καὶ πρῶτος ἐπὶ στιβάδων ἀνεπαύετο. ἀπεῖπε δὲ καὶ ὁδεύοντας ἡμιόνοις ἐπικαθέζεσθαι. τί γὰρ ἐν πολέμῳ προσδοκᾶν, ἔφη, παρ' ἀνδρὸς οὐδὲ βαδίζειν δυναμένου; κἀν τοῖς ἀλείμμασι καὶ λουτροῖς

ἤλειφον. ἐπισκώπτοντος δὲ τοῦ Σκιπίωνος, ὡς ἡμίονοι χεῖρας οὐκ ἔχουσαι χρῄζοιεν τριβόντων, οὕτω μὲν αὐτοὺς ἐς σωφροσύνην μετέβαλεν ἀθρόως· εἴθιζεν δὲ καὶ ἐς αἰδῶ καὶ φόβον, δυσπρόσιτος ὤν, καὶ δυσχερὴς ἐς τὰς χάριτας, καὶ μάλιστα τὰς παρανόμους. ἔλεγέ τε πολλάκις, τοὺς μὲν αὐστηροὺς καὶ ἐννόμους τῶν στρατηγῶν, τοῖς οἰκείοις· τοὺς δὲ εὐχερεῖς καὶ φιλοδώρους, τοῖς πολεμίοις εἶναι χρησίμους. τὰ γὰρ στρατόπεδα τοῖς μὲν ἐπικεχαρισμένα τε καὶ καταφρονητικά, τοῖς δὲ σκυθρωπὰ μέν, εὐπειθῆ δὲ καὶ πᾶσιν ἕτοιμα. οὐ μὴν οὐδ᾽ ὣς ἐτόλμα πολεμεῖν, πρὶν αὐτοὺς γυμνάσαι πόνοις πολλοῖς. τὰ οὖν ἀγχοτάτω πεδία πάντα περιιὼν ἑκάστης ἡμέρας, ἄλλο μετ᾽ ἄλλο στρατόπεδον ἤγειρέ τε καὶ καθῄρει, καὶ τάφρους ὤρυσσε βαθυτάτας καὶ ἐνεπίμπλη· τείχη τε μεγάλα ᾠκοδόμει καὶ κατέφερεν, αὐτὸς ἐξ ἠοῦς ἐς ἑσπέραν ἅπαντα ἐφορῶν. τὰς δὲ ὁδοιπορίας, ἵνα μή τις, ὡς πάλαι, διασκιδνῷτο, ἦγεν ἐν πλινθίοις ἀεί, καὶ τὴν δεδομένην ἑκάστῳ τάξιν οὐκ ἦν ἐναλλάξαι. περιιών τε τὴν ὁδοιπορίαν, καὶ τὰ πολλὰ οὐραγῶν, τοὺς μὲν ἀρρωστοῦντας ἐπὶ τοὺς ἵππους ἀνεβίβαζεν, ἀντὶ τῶν ἱππέων, τὰ δὲ βαροῦντα τὰς ἡμιόνους, ἐς τοὺς πεζοὺς διεμέριζεν. εἰ δὲ σταθμεύει, τοὺς μὲν προφύλακας τῆς ἡμέρας ἐκ τῆς ὁδοιπορίας ἔδει περὶ τὸν χάρακα ἵστασθαι, καὶ ἱππέων ἑτέραν ἴλην περιθέειν· οἱ δ᾽ ἄλλοι τὰ ἔργα διῄρηντο, καὶ τοῖς μὲν ταφρεύειν ἐτέτακτο, τοῖς δὲ τειχίζειν, τοῖς δὲ σκηνοποιεῖν· χρόνου τε μῆκος ὡρίζετο αὐτοῖς καὶ διεμετρεῖτο. ὅτε δὴ εἴκασεν ὀξὺ καὶ εὐπειθὲς αὐτῷ καὶ φερεπόνον γεγονέναι τὸ στράτευμα, μετέβαινεν ἀγχοῦ τῶν νομαντίνων. προφύλακας δέ, ὥσπερ τινές, ἐπὶ φρουρίων οὐκ ἐποιεῖτο, οὐδὲ διῄρει ποι τὸν στρατὸν ὅλως, τοῦ μή τινος ἐν ἀρχῇ γενομένου πταίσματος, εὐκαταφρόνητον τοῖς πολεμίοις αὐτὸν γενέσθαι. καὶ τέως καταφρονοῦσιν οὐδὲ ἐπεχείρει τοῖς ἐχθροῖς, ἔτι περισκοπῶν αὐτῶν τε τὸν πόλεμον

καὶ τὸν

καὶ τὸν καιρὸν αὐτοῦ, καὶ τὴν τῶν νομαντίνων ὁρμήν, ἐς ὅ,τι τρέψοιντο. τὰ δὲ ὀπίσω τοῦ στρατοπέδου πάντα ἐχορτολόγει, καὶ τὸν σῖτον ἔκειρεν ἔτι χλωρόν. ὡς δ' αὐτῷ ταῦτα ἐξετεθέριστο, καὶ ἐς τὸ πρόσω ἔδει βαδίζειν, ὁδὸς μὲν ἦν παρὰ τὴν νομαντίαν ἐπὶ τὰ πεδία σύντομος, καὶ πολλοὶ συνεβούλευον ἐς αὐτὴν τραπέσθαι· ὁ δ' ἔφη τὴν ἐπάνοδον δεδιέναι, κούφων μὲν τότε τῶν πολεμίων ὄντων, καὶ ἐκ πόλεως ὁρμωμένων καὶ ἐς πόλιν ἀφορμώντων· οἱ δ' ἡμέτεροι, βαρεῖς ἐπανίασιν, ὡς ἀπὸ σιτολογίας, καὶ κατάκοποι, καὶ κτήνη καὶ ἁμάξας καὶ φορτία ἄγουσι· δυσχερής τε ὅλως καὶ ἀνόμοιος ὁ ἀγών. ἡσσωμένοις μὲν γὰρ πολὺς ὁ κίνδυνος, νικῶσι δέ, οὐ μέγα τὸ ἔργον, οὐδ' ἐπικερδές. εἶναι δ' ἄλογον, κινδυνεύειν ἐπὶ ὀλίγοις· καὶ στρατηγὸν ἀμελῆ, τὸν ἀγωνιζόμενον πρὸ τῆς χρείας· ἀγαθὸν δέ, τὸν ἐν μόναις παρακινδυνεύοντα ταῖς ἀνάγκαις. συγκρίνων δ' ἔφη καὶ τοὺς ἰατροὺς μὴ χρῆσθαι τομαῖς, μηδὲ καύσεσι πρὸ φαρμάκων. ταῦτα εἰπών, ἐκέλευεν τοῖς ἡγεμόσι τὴν μακροτέραν περιάγειν· καὶ συνεξῄει τότε μὲν ἐς τὸ πέραν τοῦ στρατοπέδου, ὕστερον δὲ ἐς τὰ οὐακκαίων, ὅθεν οἱ νομαντῖνοι τὰς τροφὰς ἐωνοῦντο· κείρων ἅπαντα, καὶ τὰ χρήσιμα ἐς τὰς ἑαυτοῦ τροφὰς συλλέγων, τὰ δὲ περιττὰ σωρεύων τε καὶ κατακαίων. ἐν δέ τινι πεδίῳ τῆς παλαντίας ὄνομα κοπλανίῳ πολλοὺς ἐπὶ τῶν ὀρῶν ὑπὸ λόφοις ἔκρυψαν οἱ παλάντιοι, καὶ ἑτέροις ἐς τὸ φανερὸν τοὺς σιτολογοῦντας ἠνώχλουν. ὁ δὲ Ρουτίλιον Ροῦφον συγγραφέα τῶνδε τῶν ἔργων, τότε χιλιαρχοῦντα, ἐκέλευσε τέσσαρας ἱππέων ἴλας λαβόντα, ἀναστεῖλαι τοὺς ἐνοχλοῦντας. Ροῦφος μὲν οὖν ὑποχωροῦσιν αὐτοῖς ἀμέτρως εἵπετο, καὶ φεύγουσιν ἐς τὸν λόφον συνανεπήδα. ἔνθα τῆς ἐνέδρας ἐκφανείσης, ἐκέλευε τοὺς ἱππέας μήτε διώκειν, μήτε ἐπιχειρεῖν ἔτι· ἀλλ' ἐν προβολῇ τὰ δόρατα θεμένους ἑστάναι, καὶ ἐπιόντας ἀμύνεσθαι μόνον. ὁ δὲ Σκιπίων εὐθὺ ἀνατρέχοντος

αὐτοῦ παρὰ τὸ πρόσταγμα, δείσας εἵπετο κατὰ σπουδήν· καὶ ὡς εὗρε τὴν ἐνέδραν, ἐς δύο διεῖλε τοὺς ἱππέας, καὶ προσέταξεν αὐτῶν ἑκατέροις, παρὰ μέρος ἐμπηδᾶν τοῖς πολεμίοις, καὶ ἀκοντίσαντας ὁμοῦ πάντας, εὐθὺς ἀναχωρεῖν, οὐκ ἐς τὸν αὐτὸν τόπον, ἀλλ' ἀεὶ κατ' ὀλίγον προστιθέντας ὀπίσω καὶ ὑποχωροῦντας. οὕτω μὲν τοὺς ἱππέας ἐς τὸ πεδίον περιέσωσεν· ἀναζευγνύοντι δ' αὐτῷ καὶ ἀναχωροῦντι ποταμὸς ἦν ἐν μέσῳ δύσπορός τε καὶ ἰλυώδης· καὶ παρ' αὐτὸν ἐνήδρευον οἱ πολέμιοι. ὁ δὲ, μαθὼν, ἐξέκλινε τῆς ὁδοῦ, καὶ μακροτέραν ἦγε καὶ δυσέδρευτον, νυκτός τε ὁδεύων, διὰ τὸ δίψος, καὶ φρέατα ὀρύσσων, ὧν τὰ πλέονα πικρὰ εὑρίσκετο. τοὺς μὲν οὖν ἄνδρας ἐπιμόχθως περιέσωσεν· ἵπποι δέ τινες αὐτοῦ καὶ ὑποζύγια ὑπὸ τῆς δίψης ἀπώλοντο. καὶ Καυκαίοις παροδεύων, ἐς οὓς παρεσπόνδησε Λούκουλλος, ἐκήρυξε Καυκαίους ἐπὶ τὰ ἑαυτῶν ἀκινδύνως κατέρχεσθαι. καὶ παρῆλθεν ἐς τὴν Νομαντίνην χειμάσων· ἔνθα αὐτῷ καὶ Ἰουγόρθας ἐκ Λιβύης ἀφίκετο, ὁ Μασανάσσου υἱωνός, ἄγων ἐλέφαντας δυοκαίδεκα, καὶ τοὺς συντασσομένους αὐτοῖς τοξότας τε καὶ σφενδονήτας· αἰεὶ δέ τι δῃῶν καὶ τὰ περικείμενα πορθῶν, ἔλαθε περὶ κώμην ἐνεδρευθείς, ἣν ἐκ τοῦ πλέονος τέλμα πηλοῦ περιεῖχεν, ἐπὶ δὲ θάτερα φάραγξ ἦν, καὶ ἀφανὴς ἐν ἐκείνῃ λόχος ὑπεκέκρυπτο. τῆς οὖν στρατιᾶς τῷ Σκιπίωνι διῃρημένης, οἱ μὲν τὴν κώμην ἐπόρθουν, ἐσελθόντες, τὰ σημεῖα ἔξω καταλιπόντες, οἱ δὲ περιίππευον οὐ πολλοί· τούτοις συνεμπίπτουσιν οἱ λοχῶντες. καὶ οἱ μὲν αὐτοὺς ἀπεμάχοντο· ὁ δὲ Σκιπίων, (ἔτυχεν γὰρ πρὸ τῆς κώμης παρὰ τὰ σημεῖα ἑστὼς) ἀνεκάλει τῇ σάλπιγγι τοὺς ἔνδον, καὶ πρὶν αὐτῷ γενέσθαι χιλίους, τοῖς ἱππεῦσιν ἐνοχλουμένοις ἐπεβοήθει. τοῦδε δὲ τοῦ στρατοῦ τοῦ πλέονος ἐκ τῆς κώμης ἐκδραμόντος, ἐτρέψατο μὲν ἐς φυγὴν τοὺς πολεμίους, οὐ μὴν ἐδίωκε φεύγοντας, ἀλλ' ἐς τὸν χάρακα ἀνεχώρει, πεσόντων ἑκα-

πέρωθεν ὀλίγων. μετ' οὐ πολὺ δὲ ἀγχοτάτω τῆς νομαντίας δύο στρατόπεδα θέμενος, τῷ μὲν ἐπέστησε τὸν ἀδελφὸν Μάξιμον, τοῦ δὲ αὐτὸς ἡγεῖτο. νομαντίνων δὲ πυκνὰ ἐκτασσόντων, καὶ προκαλουμένων αὐτὸν ἐς μάχην ὑπερεώρα· οὐ δοκιμάζων ἀνδράσιν ἐξ ἀπογνώσεως μαχομένοις συμπλέκεσθαι μᾶλλον, ἢ συγκλείσας αὐτοὺς ἑλεῖν λιμῷ. φρούρια δὲ ἐς τὰ περιθεὶς πολιορκίαν, ἐπιγράψας ἑκάστοις, οὓς ἔδει πέμπειν. ὡς δὲ ἦλθον, ἐς μέρη πολλὰ διεῖλεν αὐτούς, καὶ τὴν ἑαυτοῦ στρατιὰν ἐπιδιεῖλεν. εἶτα ἡγεμόνας ἐπιστήσας ἑκάστῳ μέρει, προσέταξε περιταφρεύειν καὶ περιχαρακοῦν τὴν πόλιν. ἦν ἡ περίοδος, ἡ μὲν αὐτῆς νομαντίας, τέσσαρες καὶ εἴκοσι στάδιοι· ἡ δὲ τοῦ χαρακώματος, ὑπὲρ τὸ διπλάσιον. καὶ τοῦτο διῃρεῖτο πᾶν * οἶκα κατὰ μέρος ἕκαστον. καὶ προείρητο, εἴ τι ἐνοχλοῖεν οἱ πολέμιοι, σημεῖον ἐξαίρειν, ἡμέρας μὲν, φοινικίδα ἐπὶ δόρατος ὑψηλοῦ, νυκτὸς δὲ πῦρ· ἵνα τοῖς δεομένοις ἐπιθέοντες αὐτός τε καὶ Μάξιμος ἀμύνοιεν. ὡς δ' ἐξείργαστο πάντα αὐτῷ, καὶ τοὺς κωλύοντας εἶχεν ἱκανῶς ἀπομάχεσθαι, ἑτέραν τάφρον ὤρυσσεν οὐ μακρὰν ὑπὲρ ἐκείνην, καὶ σταυροὺς αὐτῇ περιεπήγνυ, καὶ τεῖχος ᾠκοδόμει· οὗ τὸ μὲν πάχος ἦν πόδες ὀκτώ, τὸ δὲ ὕψος, δέκα, χωρὶς τῶν ἐπάλξεων· πύργοι τε πανταχόθεν αὐτῷ διὰ πλέθρου περιέκειντο, καὶ λίμνην συνάπτουσαν οὐκ ἐνὸν περιτειχίσαι, χῶμα αὐτῇ περιέθηκεν, ἴσον τῷ τείχει καὶ τὸ βάθος καὶ τὸ ὕψος, ὡς ἂν εἴη καὶ τόδε ἀντὶ τείχους. οὕτω μὲν ὁ Σκιπίων. ὁ δὲ πρῶτος, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, περιετείχισε πόλιν, οὐ φυγομαχοῦσαν. τόν τε δόριον ποταμὸν συμφερόμενον τῷ περιτειχίσματι, καὶ πολλὰ τοῖς νομαντίνοις χρήσιμον ἔς τε ἀγορᾶς κομιδὴν καὶ διαπομπὴν ἀνδρῶν, ὅσοι κατ' αὐτὸν κολυμβηταί τε καὶ σκάφεσι μικροῖς ἐλάνθανον, ἢ ἱστίοις, ὅτε λάβρον εἴη τὸ πνεῦμα, ἐβιάζοντο, ἢ κώπαις κατὰ τὸ ῥεῦμα. ζεῦξαι μὲν οὖν οὐκ

ἐδύνατο, πλατὺν ὄντα καὶ πάνυ ῥοώδη· φρούρια δὲ ἀντὶ γεφύρας αὐτῷ δύο περιθεὶς, ἀπήρτησε καλωδίοις δοκοὺς μακρὰς ἐξ ἑκατέρου φρουρίου, καὶ ἐς τὸ πλάτος τοῦ ποταμοῦ μεθῆκεν, ἐχούσας ἐμπεπηγότα πυκνὰ ξίφη τε καὶ ἀκόντια. αἱ δ᾽ ὑπὸ τοῦ ῥοῦ τοῖς ξίφεσι καὶ τοῖς ἀκοντίοις ἐμπίπτοντες, αἰεὶ περιστρεφόμεναι, οὔτε διανηχομένους, οὔτε ἐπιπλέοντας, οὔτε ὑποδυομένους εἴων λαθεῖν. τοῦτο δ᾽ ἦν οὗ μάλιστα ὁ Σκιπίων ἐπεθύμει, μηδενὸς αὐτοῖς ἐπιμιγνυμένου, μηδ᾽ εἰσιόντος, ἀγνοεῖν αὐτοὺς ὅ,τι γίγνοιτο ἔξω· οὕτω γὰρ ἀπορήσειν ἀγορᾶς τε καὶ μηχανῆς πάσης. ὡς δ᾽ ἡτοίμαστο πάντα, καὶ καταπέλται μὲν ἐπέκειντο τοῖς πύργοις ὀξυβελεῖς τε καὶ λιθοβόλοι, ταῖς δ᾽ ἐπάλξεσι παρέκειντο λίθοι καὶ βέλη καὶ ἀκόντια, τὰ δὲ φρούρια τοξόται καὶ σφενδονῆται κατεῖχον· ἀγγέλους μὲν ἐπέστησε πυκνοὺς κατὰ τὸ ἐπιτείχισμα πᾶν, οἳ νυκτός τε καὶ ἡμέρας ἔμελλον ἄλλοι παρ᾽ ἄλλων τὸν λόγον ἐκδεχόμενοι, μηνύσειν αὐτῷ τὰ γιγνόμενα· κατὰ δὲ πύργον ἐκέλευσεν, εἴ τι γίγνοιτο, σημεῖον ἐκ περιόπτου τοὺς πονοῦντας αἴρεσθαι· καὶ τὸ αὐτὸ πάντας ἐπαίρειν, ὅταν τὸν ἀρξάμενον θεάσωνται· ἵνα τὸ μὲν κίνημα παρὰ τοῦ σημείου θᾶσσον ἐπιγιγνώσκοιτο, τὸ δὲ ἀκριβὲς παρὰ τῶν ἀγγέλων. τῆς δὲ στρατιᾶς οὔσης σὺν τοῖς ἐπιχωρίοις ἐς ἑξακισμυρίους, τὸ μὲν ἥμισυ διετέτακτο αὐτῷ τειχοφυλακεῖν, καὶ ἐς τὰ ἀναγκαῖα, εἴ τη δεήσει, μεταχωρεῖν· δισμύριοι δὲ τειχομαχήσειν ἔμελλον, ὅτε χρεία γένοιτο. καὶ τούτοις ἐφέδρευον ἕτεροι μύριοι· χωρίον δὲ καὶ τούτων ἑκάστοις διετέτακτο· καὶ μεταπηδᾶν, εἰ μὴ κελεύσειεν, οὐκ ἐξῆν. ἐς δὲ τὸ τεταγμένον εὐθὺς ἀνεπήδων, ὅτε τι σημεῖον ἐπιχειρήσεως ἐπαρθείη. οὕτω μὲν τῷ Σκιπίωνι πάντα ἀκριβῶς διετέτακτο. οἱ δὲ νομαντῖνοι πολλάκις μὲν τοῖς φυλάσσουσιν ἐπεχείρουν, ἄλλοτε ἄλλῃ κατὰ μέρη· ταχεῖα δ᾽ αὐτίκα καὶ καταπληκτικὴ τῶν ἀμυνομένων ἡ ὄψις ἦν· σημείων τε ὑψηλῶν

πανταχόθεν αἰρομένων, καὶ ἀγγέλων διαθεόντων, καὶ τῶν τειχομάχων ἀθρόως ἀναπηδώντων ἐς τὰ τείχη, σαλπικτῶν τε κατὰ πάντα πύργον ἐξοτρυνόντων· ὥστε τὸν κύκλον ὅλον εὐθὺς ἅπασιν εἶναι φοβερώτατον, ἐς πεντήκοντα σταδίους ἀπέχοντα ἐν περιόδῳ. καὶ τόνδε τὸν κύκλον ὁ Σκιπίων ἑκάστης ἡμέρας τε καὶ νυκτὸς ἐπισκοπῶν περιῄει. ὁ μὲν δὴ τοὺς πολεμίους ὧδε συγκλείσας, οὐκ ἐς πολὺ ἀρκέσειν ἐνόμιζεν, οὔτε τροφῆς ἔτι προσιούσης σφίσιν, οὔτε ὅπλων, οὔτ' ἐπικουρίας. Ῥητογένης δὲ ἀνὴρ νομαντῖνος, ᾧ Καραύνιος ἐπίκλησις ἦν, ἄριστος ἐς ἀρετὴν νομαντίνων, πέντε πείσας φίλους σὺν παισὶν ἄλλοις τοσοῖσδε καὶ ἵπποις τοσοῖσδε, ἐν νυκτὶ συννεφεῖ διῆλθε, λαθὼν τὸ μεταίχμιον, κλίμακα φέρων πτυκτήν. καὶ φθάσας ἐς τὸ περιτείχισμα, ἀνεπήδησεν αὐτός τε καὶ οἱ φίλοι. καὶ τοὺς ἑκατέρωθεν φύλακας ἀνελόντες, τοὺς μὲν θεράποντας ἀπέπεμψαν ὀπίσω, τοὺς δ' ἵππους διὰ τῆς κλίμακος ἀναγαγόντες, ἐξίππευσαν ἐς τὰς ἀρουάκων πόλεις, σὺν ἱκετηρίαις, δεόμενοι νομαντίνοις συγγενέσιν οὖσιν ἐπικουρεῖν. τῶν δ' ἀρουάκων οἱ μὲν οὐδ' ὑπήκουον αὐτῶν, ἀλλ' εὐθὺς ἀπέπεμπον, δεδιότες· λουτία δὲ πόλις ἦν εὐδαίμων, τριακοσίους σταδίους ἀφεστῶσα ἀπὸ νομαντίνων· ἧς οἱ μὲν νέοι περὶ τοὺς νομαντίνους ἐσπουδάκεσαν, καὶ τὴν πόλιν ἐς συμμαχίαν ἐνῆγον· οἱ πρεσβύτεροι δ' ἐμήνυσαν κρύφα τῷ Σκιπίωνι· καὶ ὁ Σκιπίων ὀγδόης ὥρας πυθόμενος, ἐξήλαυνεν αὐτίκα σὺν εὐζώνοις ὅτι πλείστοις. καὶ ἅμα ἕῳ τὴν λουτίαν φρουρᾷ περιλαβὼν, ᾔτει τοὺς ἐξάρχους τῶν νέων. ἐπεὶ δ' ἐξωρμηκέναι τῆς πόλεως αὐτοὺς ἔλεγον, ἐκήρυξε διαρπάσειν τὴν πόλιν εἰ μὴ τοὺς ἄνδρας παραλάβοι. οἱ μὲν δὴ δείσαντες, προσῆγον αὐτοὺς, ἐς τετρακοσίους γενομένους. ὁ δὲ τὰς χεῖρας αὐτῶν ἐκτεμὼν, ἀνέστησε τὴν φρουράν. καὶ διαδραμὼν αὖθις ἅμα ἕῳ τῆς ἐπιούσης παρῆν ἐς τὸ στρατόπεδον. νομαντῖνοι δὲ, κάμνοντες

ὑπὸ λιμοῦ, πέντε ἄνδρας ἔπεμπον ἐς τὸν Σκιπίωνα, οἷς εἴρη-
το μαθεῖν εἰ μετριοπαθῶς σφίσι χρήσεται, παραδοῦσιν αὐ-
τούς. Αὔαρος δ' αὐτῶν ἡγούμενος, πολλὰ μὲν περὶ τῆς προαι-
ρέσεως καὶ ἀνδρείας τῶν Νομαντίνων ἐσεμνολόγησε, καὶ ἐπεῖπεν
ὡς οὐδὲ νῦν ἁμάρτοιεν, ὑπὲρ παίδων καὶ γυναικῶν καὶ ἐλευ-
θερίας πατρίου κακοπαθοῦντες, ἐς τόσονδε κακοῦ. διὸ καὶ μά-
λιστα, εἶπεν, ὦ Σκιπίων, ἄξιόν ἐστι σὲ τοσῆσδε ἀρετῆς γέμον-
τα, φείσασθαι γένους εὐψύχου τε καὶ ἀνδρικοῦ, καὶ προτεῖναι τὰ φι-
λανθρωπότερα τῶν κακῶν ἡμῖν· ἃ καὶ δυνησόμεθα ἀνεγκεῖν,
ἄρτι πειρώμενοι μεταβολῆς. ὡς οὐκ ἐφ' ἡμῖν ἔτι ἐστίν, ἀλλ' ἐ-
πὶ σοί, τὴν πόλιν ἢ παραλαβεῖν, εἰ τὰ μέτρια κελεύοις, ἢ μαχο-
μένην ὑπεριδεῖν ἀπολέσθαι. ὁ μὲν Αὔαρος ὧδε εἶπεν· ὁ δὲ Σκι-
πίων (ᾔσθετο γὰρ παρὰ τῶν αἰχμαλώτων τὰ ἔνδον) ἔφη δεῖν αὐ-
τοὺς ἐγχειρίσαι τὰ κατὰ σφᾶς καὶ σὺν ὅπλοις παραδοῦναι τὴν
πόλιν. ὧν ἀπαγγελθέντων, οἱ Νομαντῖνοι, χαλεποὶ καὶ τέως ὄν-
τες ὀργὴν ὑπ' ἐλευθερίας ἀκράτου καὶ ἀηθείας ἐπιταγμάτων,
τότε καὶ μᾶλλον ὑπὸ τῶν συμφορῶν ἠγριωμένοι τε καὶ ἀλλόκο-
τοι γεγονότες, τὸν Αὔαρον καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ πέντε πρέσβεις
ἀπέκτειναν, ὡς κακῶν ἀγγέλους, καὶ τὸ σφέτερον ἀσφαλὲς ἴσως
διῳκημένους παρὰ τῷ Σκιπίωνι. μετὰ δ' οὐ πολὺ πάντων αὐ-
τοὺς τῶν ἐδεστῶν ἐπιλιπόντων, οὐ καρπὸν ἔχοντες, οὐ πρόβα-
τον, οὐ πόαν, πρῶτα μὲν, ὥσπερ τινὲς ἐν πολέμων ἀνάγκαις,
δέρματα ἕψοντες ἠιχμῶντο. ἐπιλιπόντων δ' αὐτοὺς καὶ τῶν
δερμάτων, ἐσαρκοφάγουν, ἕψοντες τὰ ἀνθρώπεια, πρῶτα μὲν
τὰ τῶν ἀποθνησκόντων, κοπτόμενα ἐν μαγειρείοις· ἐπὶ δ' ἐκεί-
νοις, τῶν νοσούντων κατεφρόνουν, καὶ τοὺς ἀσθενεστέρους ἐβιά-
ζοντο οἱ δυνατώτεροι. κακῶν δ' οὐδὲν αὐτοῖς ἀπῆν, ἠγριωμέ-
νοις μὲν τὰς ψυχὰς ὑπὸ τῶν τροφῶν, τεθηριωμένοις δὲ τὰ σώ-
ματα ὑπὸ λιμοῦ καὶ λοιμοῦ καὶ κόμης καὶ χρόνου. οὕτω δ' ἔ-
χοντες αὑτοὺς ἐπέτρεπον τῷ Σκιπίωνι. ὁ δ' ἐκέλευεν αὐτοὺς

τῆς μὲν ἡμέρας ἐκείνης συνενεγκεῖν τὰ ὅπλα ἔνθα συνέταξε· τῆς δ' ἐπιούσης προσελθεῖν ἐς ἕτερον χωρίον. οἱ δ' ὑπερέβαλον τὴν ἡμέραν, ὁμολογήσαντες ὅτι πολλοὶ τῆς ἐλευθερίας ἔτι ἔχονται, καὶ ἐθέλουσιν αὐτοὺς ἐξαγαγεῖν τοῦ βίου. τὴν οὖν ἡμέραν ᾔτουν* ἐς τὴν τοῦ θανάτου διάθεσιν. τόσος δὲ ἔρως ἐλευθερίας τε καὶ ἀνδραγαθίας ἦν ἐν πόλει βαρβάρῳ τε καὶ σμικρᾷ. ἐς γὰρ ὀκτακισχιλίους ἐπ' εἰρήνης γενόμενοι, οἷα μὲν καὶ ὅσα ῥωμαίους ἔδρασαν, οἵας δὲ συνθήκας αὐτοῖς ἔθεντο ἐπὶ ἴσῃ καὶ ὁμοίᾳ, οὐδ' ἔπειτα ταῦτα συνθέσθαι ῥωμαίων ὑφισταμένων· οἷοι δ' ὄντα τὸν τελευταῖον στρατηγὸν ἓξ μυριάσιν αὐτοὺς περικαθήμενον προυκαλέσαντο πολλάκις ἐς μάχην. ὁ δ' ἦν ἄρα τι στρατηγικώτερος αὐτῶν, ἐς χεῖρας οὐκ ἰὼν θηρίοις, ἀλλὰ τῷ λιμῷ σφᾶς κατεργαζόμενος, ἀμάχῳ κακῷ· ᾧ δὴ καὶ μόνῳ ληφθῆναί τε δυνατοὶ ἦσαν ἄρα νομαντῖνοι, καὶ ἐλήφθησαν μόνῳ. ἐμοὶ μὲν δὴ ταῦτα περὶ νομαντίνων εἰπεῖν ἐπῆλθεν, ἐς τὴν ὀλιγότητα αὐτῶν καὶ φερεπονίαν ἀφορῶντι, καὶ ἔργα πολλά, καὶ χρόνον ὅσον διεκαρτέρησαν. οἱ δὲ πρῶτα μὲν αὐτοὺς οἱ βουλόμενοι διεχρῶντο, ἕτερος ἑτέρως· οἱ λοιποὶ δ' ἐξῄεσαν τρίτης ἡμέρας ἐς τὸ δεδομένον χωρίον, δυσόρατοί τε καὶ ἀλλόκοτοι πάμπαν ὀφθῆναι. οἷς τὰ μὲν σώματα ἦν ἀκάθαρτα καὶ τριχῶν τε ὀνύχων καὶ ὀρύπων καὶ ῥύπου μεστά, ὠδώδεσαν δὲ χαλεπώτατον· τε ἐσθὴς αὐτοῖς ἐπέκειτο ἀτελής, πιναρὰ, καὶ ἥδε καὶ οὐχ ἧσσον δυσώδης. ἐφαίνοντο δὲ τοῖς πολεμίοις, ἐλεεινοὶ μὲν ἀπὸ τῶνδε, φοβεροὶ δ' ἀπὸ τῶν βλεμμάτων. ἔτι γὰρ αὐτοῖς ἐνεώρων ἔκ τε ὀργῆς τε λύπης καὶ πόνου καὶ συνειδότος ἀλληλοφαγίας. ἐπιλεξάμενος δ' αὐτῶν πεντήκοντα ὁ Σκιπίων ἐς θρίαμβον, τοὺς λοιποὺς ἀπέδοτο, καὶ τὴν πόλιν κατέσκαψεν. δύο μὲν τάσδε πόλεις δυσμαχωτάτας ἑλὼν στρατηγὸς ὅδε ῥωμαίων, καρχηδόνα μὲν, αὐτῶν ῥωμαίων ψηφισαμένων, διὰ μέγεθος πόλεώς τε καὶ ἀρχῆς, καὶ εὐκαιρίαν

γῆς καὶ θαλάσης· νομαντίαν δὲ, σμικράν τε καὶ ὀλιγάνθρωπον, οὔπω τι ῥωμαίων περὶ αὐτῆς ἐγνωκότων, αὐτὸς, εἴτε συμφέρειν ῥωμαίοις ἡγούμενος, εἴτε ἄκρος ὢν ὀργὴν καὶ φιλόνεικος ἐς τὰ λαμβανόμενα, εἴθ' ὡς ἔνιοι νομίζουσι, τὴν δόξαν ἡγούμενος διώνυμον ἐπὶ τοῖς μεγάλοις γίγνεσθαι κακοῖς. καλοῦσι γοῦν αὐτὸν οἱ ῥωμαῖοι μέχρι νῦν, ἀπὸ τῶν συμφορῶν ἃς ἐπέθηκεν ταῖς πόλεσιν, ἀφρικανόν τε καὶ νομαντῖνον. τότε δὲ τὴν γῆν τῶν νομαντίνων τοῖς ἐγγὺς οἰκοῦσι διελὼν, καὶ ταῖς ἄλλαις πόλεσι χρηματίσας, καὶ εἴ τι ἦν ὕποπτον, ἐπιπλήξας τε καὶ ζημιώσας χρήμασιν, ἀπέπλευσεν ἐπ' οἴκου. ῥωμαῖοι δὲ, ὡς ἔθος, ἐς τὰ προσειλημμένα τῆς ἰβηρίας ἔπεμψαν ἀπὸ τῆς βουλῆς ἄνδρας δέκα, τοὺς καταστησομένους αὐτὰ εἰς εἰρήνην ὅσα Σκιπίων τε ἔλαβε, καὶ Βροῦτος πρὸ τοῦ Σκιπίωνος ὑπηγάγετο, ἢ ἐχειρώσατο. χρόνῳ δ' ὕστερον ἀποστάσεων ἄλλων ἐν ἰβηρίᾳ γιγνομένων, Καλπούρνιος Πείσων στρατηγὸς ᾑρέθη. καὶ αὐτὸν διεδέξατο μὲν Σερουίλιος Γάλβας· κίμβρων δ' ἐπιστρατευόντων τῇ ἰταλίᾳ, καὶ σικελίας πολεμουμένης τὸν δεύτερον δουλικὸν πόλεμον, στρατιὰν μὲν ἐπὶ ἰβηρίαν οὐκ ἔπεμπον, ὑπ' ἀσχολίας· πρέσβεις δὲ ἀπέστελλον, οἳ τὸν πόλεμον ἔμελλον ὅπῃ δύναιντο, καταθήσεσθαι. κίμβρων δὲ ἐξελαθέντων, Τίτος Δείδιος ἐπελθὼν, οὐακκαίων μὲν ἔκτεινεν ἐς δισμυρίους, τερμισὸν δὲ μεγάλην πόλιν, αἰεὶ δυσπειθῆ ῥωμαίοις γιγνομένην, ἐξ ἐρυμνοῦ κατήγαγεν ἐς τὸ πεδίον, καὶ ἐκέλευσεν οἰκεῖν ἀτειχίστους. κολένδαν δὲ προσκαθίσας ἐνάτῳ μηνὶ παρέλαβεν, ἐγχειρίσασαν ἑαυτὴν καὶ τοὺς κολενδέας ἅπαντας μετὰ παίδων καὶ γυναικῶν ἀπέδοτο. πόλιν δ' ἑτέραν τῆς κολένδης πλησίον ᾤκουν μιγάδες κελτιβήρων, οὓς Μάριος συμμαχήσαντας αὐτῷ κατὰ λυσιτανῶν, τῆς βουλῆς ἐπιτρεπούσης, ᾠκίκει πρὸ πέντε ἐνιαυτῶν. ἐλῄστευον δ' ἐξ ἀπορίας οὗτοι· καὶ κρίνας αὐτοὺς ὁ Δείδιος ἀνελεῖν, συνθεμένων αὐτῷ τῶν δέκα

πρέσβεων ἔτι παρόντων, ἔφη τοῖς ἐπιφανέσιν αὐτῶν ἐθέλειν τὴν κολενδέων χώραν αὐτοῖς προσορίσαι πενομένοις. ἀσπαζομένους δὲ ὁρῶν, ἐκέλευεν τῷ δήμῳ, ταῦτα μὲν τε *ἔγκοντας ἥκειν μετὰ γυναικῶν καὶ παίδων τὴν χώραν μεριουμένους· ἐπεὶ δ' ἀφίκοντο, προσέταξε τοὺς στρατιώτας ἐκ τοῦ χάρακος ἐξελθεῖν, καὶ τοὺς ἐνεδρευομένους εἴσω παρελθεῖν, ὡς ἀπογραψόμενος αὐτῶν ἔνδον τὸ πλῆθος· ἐν μέρει μὲν, ἀνδρῶν, ἐν μέρει δὲ, παίδων καὶ γυναικῶν· ἵνα ἐπιγνοίη πόσην χώραν αὐτοῖς δέοι διελθεῖν. ὡς δὲ παρῆλθον ἐς τὴν τάφρον καὶ τὸ χαράκωμα, περιστήσας αὐτοῖς τὸν στρατὸν ὁ Δείδιος, ἔκτεινε πάντας. καὶ ἐπὶ τοῖσδε Δείδιος μὲν καὶ ἐθριάμβευσεν· πάλιν δὲ τῶν κελτιβήρων ἀποστάντων, Φλάκκος ἐπιπεμφθεὶς ἔκτεινε δισμυρίους. ἐν δὲ Βελγήδη πόλει, ὁ δὲ δῆμος ἐς ἀπόστασιν ὁρμῶν, τὴν βουλὴν ὀκνοῦσαν ἐνέπρησεν αὐτῷ βουλευτηρίῳ· ὁ δὲ Φλάκκος ἐπελθὼν ἔκτεινε τοὺς αἰτίους. τοσάδε μὲν εὗρον ἄξια λόγου ῥωμαίοις ἐς τότε πρὸς ἴβηρας αὐτοὺς γενόμενα. χρόνῳ δ' ὕστερον στασιαζόντων ἐν ῥώμῃ Σύλλα τε καὶ Κίννα, καὶ ἐς ἐμφυλίους πολέμους καὶ στρατόπεδα κατὰ τῆς πατρίδος διῃρημένων, Κόϊντος Σερτώριος ἐκ τῆς Κίννα στάσεως αἱρεθεὶς τῆς ἰβηρίας ἄρχειν, ἰβηρίαν τε αὐτὴν ἐπανέστησε ῥωμαίοις, καὶ πολὺν στρατὸν ἀγείρας, καὶ βουλὴν τῶν ἰδίων φίλων ἐς μίμημα τῆς συγκλήτου καταλέξας, ἤλαυνεν ἐς ῥώμην ἐπὶ τόλμης καὶ φρονήματος λαμπροῦ· καὶ τἄλλα ὢν ἐς θρασύτητα περιώνυμος· ὥστε τὴν βουλὴν δείσασαν, ἑλέσθαι τοὺς παρὰ σφίσιν ἐπὶ μεγίστης τότε δόξης στρατηγοὺς, Κεκίλιόν τε Μέτελλον μετὰ πολλοῦ, καὶ Γναῖον Πομπήϊον ἐπ' ἐκείνῳ μεθ' ἑτέρου στρατοῦ, ἵνα τὸν πόλεμον ὅπη δύναιντο, ἐξωθοῖεν ἐκ τῆς ἰταλίας, ἐν διχοστασίᾳ τότε μάλιστα οὔσης. ἀλλὰ Σερτώριον μὲν τῶν στασιωτῶν τις αὐτοῦ Περπέρνας ἀνελὼν, ἑαυτὸν ἐπὶ Σερτωρίῳ στρατηγὸν τῆς ἀποστάσεως ἀπέφηνε· Περπέρνην δ'

ἔκλεισε μάχῃ Πομπήιος. καὶ ὁ πόλεμος ὅδε θορυβήσας δὴ τῷ φόβῳ μάλιστα ῥωμαίους, διελύθη. τὸ δὲ ἀκριβὲς αὐτοῦ δηλώσει τὰ περὶ Σύλλαν ἐμφύλια. μετὰ δὲ τὸν Σύλλα θάνατον Γάϊος Καῖσαρ αἱρεθεὶς ἰβηρίας στρατηγεῖν, ὥστε καὶ πολεμεῖν οἷς δεήσειεν, ὅσα τῶν ἰβήρων ἐσαλεύετο, ἢ ῥωμαίοις ἔτι ἔλειπεν, πολέμῳ συνηνάγκασεν πάντα ὑπακούειν· καί τινα αὖθις ἀφιστάμενα Ὀκταούιος Καῖσαρ ὁ τοῦ Γαΐου παῖς ὁ Σεβαστὸς ἐπίκλην, ἐχειρώσατο· καὶ ἐξ ἐκείνου μοι δοκοῦσι ῥωμαῖοι τὴν ἰβηρίαν, ἣν δὴ νῦν ἱσπανίαν καλοῦσιν, ἐς τρία διαιρεῖν, καὶ στρατηγοὺς ἐπιπέμπειν ἐτησίους μὲν ἐς τὰ δύο ἡ βουλή, τὸ δὲ τρίτον βασιλεὺς ἐφ᾽ ὅσον δοκιμάσειεν.

HENRICI STEPHANI typographi in Appiani libros ἀννιβαϊκὴν & ἰβηρικὴν castigationes.

Pag. 120. Versu πράξειν] πρὸ τῶν ἀθηνῶν. Quum haberet exemplar nostrum πρὸς τῶν ἀθηνῶν, ego ex πρὸς feci πρό. Vult enim dicere πρὶν τὰς ἀθήνας ἀποδοῦναι, quod pluribus verbis ipsemet ἐν ἰβηρικῇ, pag. 159, dicit, ἔτι τὰς ἀθήνας τῆς προτέρας στρατηγίας ὀφείλων.

V. φθύγρωσιν] ὅρος ἰβηρίας, μὴ διαβαίνειν. Hic locus ex iis quæ ἐν ἰβηρικῇ dicuntur, pag. 160, facilè intelligitur. Deesse autem verba inter ἰβηρίας & μὴ διαβαίνειν, neque affirmare, neque negare ausim. quia durum est quidem hoc genus loquendi, sed quod ferri tamen posse videatur.

P. 121. V. καὶ] υἱὸς ὤν. Rectius legeretur ἰὼν.

P. 122. V. ὁδοποιῶν] ἐν τριβῆς. Aliquis primo aspectu fortasse iudicauerit legendum ἐντριβὴς, vt contrà dicitur ἀτριβὴς ὁδὸς, via non trita, μὴ τετριμμένη. Ego verò ita rectè legi posse scio: sed quum alicubi me legere meminerim hãc phrasin, τῶν ὁδῶν ἡ μάλιστα ἐν τριβῇ, vtro modo scripserit Appianus, ἐντριβὴς an ἐν τριβῇ, quærendum esse puto.

V. πείγετο] πάρεστιν ἐς τὴν ἰταλίαν. In nostro exemplari cum alia multa erant menda, tum verò passim falsæ interpunctiones: ex quibus quamplurimas emendaui, in quibus videlicet apertissimus erat error: nonnullas, quæ à contentioso aliquo defendi posse videbantur, mutare non sum ausus. quanquam hîc nemo mihi persuaserit πάρεστιν iungẽdum esse cum ἐς τὴν ἰταλίαν, non autem cum ἠπείγετο. quomodo enim quis dicatur aliquò proficisci & eò iã aduenisse

V. κτω] ἀναστάσεως. Nescio an ferri possit hoc verbum, an potius legendum sit ἀναζεύξεως.

P.123. P. καὶ τότε] τὰ κέρατα In exemplari scriptū erat κέρα, ego κέρατα reposui. sed & distinctio post κατεῖχον delenda fuit. verūtamen ne tum quidem quū eam expunxeris, suspicione carebit hæc periodus.

P.124. V. δεδιότων] φυγεῖν. Reponendum puto φυγή. vt pag.126, ῥωμαίων δ' εὐθὺς ἦν φυγὴ καὶ φόνος κεκυκλωμένων.

P.125. V. αὐτῶν] ἀμφὶ τὸν. Fortasse legendum τὴν ἀμφὶ τὸν ἰόνιον ἀκτήν. Neque enim existimandum est ἰόνιον iungi cum ἀκτήν (quod si ita esset, tamen τὴν nō τὸν esset scribendum) sed ἰόνιον dici, subaudito nomine κόλπον. vt modò dixerat ἐς τὸν ἰόνιον φθάνοντα, & statim pòst dicit, παρὰ τὸν ἰόνιον οἰκῆσαι.

V. ἀπειροπόλεμος] ἐς τὴν ἀπὸ δοξοκομπίας ἦρ. Crediderim legēdum ἐς τὴν ἀρχήν. confer hunc locū cum alio qui est pag.130.

P.126. V. δοῦμος] τοῖς θεράπ. Suspectum mihi esset τοῖς pro τούτοις, nisi huiusmodi alia apud hunc authorem reperissem. nec longè abeundum est: quum in hac ipsa pagina τῶν pro τούτων itidem dictum sit.

P.127. V. καλουμένου] πολιορκεῖν. In exemplari erat πομορκεῖν.

V. καὶ αὐτὴν] ἐξήτασε, περὶ κ. Esset ἐξήτασε ab ἐξετάζω, quod nullo modo huic loco conuenit. lege igitur ἐξέπασσε ab ἐκπάσσω. quo cum alibi vtitur, tum in extrema pag.22, αὐτὸν δὲ τὸν στρατὸν παραλαβὼν, ἐς μάχην ἐξέπασσεν πρὸς Ἀννίβαν. Hoc mendum debueram audacter in ipso contextu correxisse.

V. ἰταν] ἐστρατοπέδευον. In exemplari erat ἐς στρατόπεδον.

P.128. V. μέρος] ἡγουμένῳ πρὸς ἄνδρα πεχ. Si nō mēdosè legitur participiū ἡγουμένῳ, puto ante aut post

illud deeſſe vocem aliquam.]

V. ὧν ἀρχ.] ἐς μάχας ἢ μᾶλλον τόλμῃ τέχνῃ χρῆσθαι. Rectius diſiūctiua particula ante τέχνῃ ponetur. Videtur tamen aliquid præterea ad huius loci emendationem deſiderari.

V. δὲ διόδου] πλησιαζούσης. Malim πλησίας οὔσης. Nam πλησιάζειν dicitur qui appropinquat & propius accedit, vt & pag. 125, οἱ δὲ, πλησιάζοντος αὐτοῦ, πάνυ ἔδησαν. At quicquid in propinquo ſtat immobile, illud πλησιάζειν neſcio quiſnam dixerit. Procliuis autem fuit lapſus ex πλησιαζούσης in πλησίας οὔσης. Fieri tamē poſſit vt hanc ἀκυρολογίαν quiſpiam exemplo aliquo defendat.

P. 129. V. πες, ὅτι] ἀδεῶς διέδραμον. In exemplari legitur ἃ ὗ ὧς, quæ tres voculæ aliquandiu me torſerunt: quum nullo modo congruere poſſe loco intelligerem, nec tamen errorem prima fronte deprehenderem. Poſtea autem reperi etiam quæ meam in caſtigando hoc loco coniecturā confirmarēt. Sed quis rei tam certæ fidem me facere velit?

V. ἐστρατοπ.] ὄφιδον. In exemplari erat ὄφιλον, poſito λ pro δ & ο pro αυ. primā ſyllabā mutaui, nō poſtremā: quòd ſcirem quantum diſcrepent plerunque hiſtorici Græci à Latinis in multis non hominū modò ſed etiam regionum, vrbium, fluminum nominibus. de qua re alibi dicam quod ſentio. Quod autem ad hoc fluuii nomen attinet, apud Strabonem legitur vno in loco αὐφίδιον in accuſatiuo: vbi rurſus aliud mendū, διον pro δον. Nam & Henricus Scrimgerus Scotus ex vetuſtis exēplaribus repoſuit αὔφιδον.

P. 130. V. ἵνα] δηῷτο. In exemplari διῷτο. Notum eſt & ex hoc & aliis hiſtoricis quid ſit δηοῦσθαι χώραν.

P. 131. V. χορδολογοῦσιν] In exemplari legitur σκορδολογοῦσιν. hoc nihil ſignificat: illud loco conuenien-

tem ſignificationem habet, & alibi non raro vſurpatur.

V. ὁ δὲ] συμφέροντα μάτην] Legendum puto μαθεῖν. Si μάτην retineas, dices eſſe traiectum, & cum εἶπεν coniunges: vt ſit, εἶπεν μάτην. ſed hoc non placet.

P. 132. V. πονούμενοι] ἐς δευτέραν παρέτεινεν ὥραν. Ita correxi hunc locum, quum in exemplari eſſet, ἐς δεύτεραν πάρεστιν ἐν ὥραν.

P. 133. V. εἰκῇ] Deeſt hîc ſubſtantiuum.

V. τῆς δὲ] ἐπῄρε. Ita correxi pro ἐπῇ, quod erat in exemplari.

V. γῆν] αἱ διαλάξασαι. Mirabar cur addidiſſet articulum. dum illud mirarer, cœpi ſuſpicari legendũ eſſe συναλαλάξαται, quod apud alios hiſtoricos obſeruaram: & aliquot pòſt diebus apud hunc ipſum id reperi, pag. 205.

P. 134. V. ὅτε] ἐπιπλήσσοντος. pro ἐπικήσσοντος repoſui hoc ἐπιπλήσσοντος.

P. 135. V. τὸ πεδα] δύο ὄντα καὶ σύμπαντα. Hæc verba καὶ σύμπαντα mihi non placent: ſi tamen σύμπαντα retinere quis velit, legendum τὰ σύμπαντα. ſcimus enim vt Græci poſt numerum eleganter hoc nomen addãt. Sed ne hoc quidem modo ſcripſiſſe Appianum mihi perſuadeo, & latere aliquod mendum ſub hac voce exiſtimo.

P. 136. V. σίαις] ἔτι μηνίμα ἐνοχλεῖ. In exemplari reperi μήνυμα per υ. pro quo μηνίμα poſui, memor loci Homerici, ad quem hic fortaſſe alludit Appianus, ſicut præcedentibus verbis item ad alium. Quum enim dicit, οἱ ἄρχοντες θυσίαις τε καὶ εὐχαῖς ἱλάσκοντο τοὺς θεοὺς, expreſſit Homerica verba quæ ſunt ἰλ. ι, in his verſibus quibus loquitur de diis,

Καὶ μὲν τοὺς θυέεσσι καὶ εὐχωλῇς ἀγανῇσι
Λοιβῇ τε κνίσῃ τε παρατρωπῶσ' ἄνθρωποι

Λισσόμενοι, ὅτε κέν τις ὑπερβήῃ καὶ ἁμάρτῃ.

Addens autem ἔπι μήνιμα ἐνοχλεῖ, ad illa verba respexisse possit videri, quibus postremùm Hector moribundus affatus est Achillem,

Φράζεο νῦν μή τοί τι θεῶν μήνιμα γένωμαι.

Vt autem existimem ad illum Homeri locum eum respexisse, facit quòd obseruauerim hæc verba veluti prouerbii loco iactata apud antiquos fuisse. Nam quòd τὸ μήνιμα poetica atque adeo Homerica voce vtitur, hoc meam coniecturam nihil adiuuat: quum alibi μηνίων vsurpet.

P.137. V. υἱοῖς] καὶ ἀδελφοὺς ἀδελφοῖς. In exemplari deest ἀδελφούς. Versu sequenti antè ἔπι ὄντα aptissime addetur articulus τὰ, vt sit τὰ ἔπι ὄντα. In exemplari legitur ἐπιόντα.

V. πελιδένοις] Exemplar nostrum hîc duas alias lectiones margini adscriptas habebat, πετηλιδένοις & πετηδένοις. sed hæc posterior videtur, perperam omissa syllaba λι, ex illa esse facta. Infrà autem, nimirum pag. 154, habes πετηλίαν & πετηλίων, & pag. 156, πετηλινοί. Athenæus autem lib. δειπνοσοφ. XII, Πετηλίνους vocat: cuius locum proferam, vt ex eo quãta fuerit illa ἀτροφία cuius meminit Appianus, intelligatur. Verba eius sunt hæc, Πετηλῖνοι δὲ τηρήσαντες τὴν πρὸς Ῥωμαίους πίστιν, εἰς τοσοῦτον καρτερίας ἦλθον πολιορκούμενοι ὑπὸ Ἀννίβα, ὥστε μετὰ τὸ πάντα μὲν τὰ κατὰ τὴν πόλιν δέρματα καταφαγεῖν, ἁπάντων δὲ τῶν κατὰ τὴν πόλιν δένδρων τοὺς φλοιοὺς καὶ τοὺς ἁπλοῦς πτόρθους ἀναλῶσαι, καὶ ἕνδεκα μῆνας ὑπομείναντες τὴν πολιορκίαν, οὐδενὸς βοηθοῦντος τῶν συνδοκούντων Ῥωμαίων, παρέδοσαν ἑαυτούς. Obserua autem, in veteribus Athenæi exemplaribus pro τῶν συνδοκούντων legi οὐδὲ συνδοκοῦντος: legi etiam ἁπλοῦς, vt hîc, quod tamen mihi suspectum est, & in ἁπαλοὺς mutãdum videtur. Et hæc quidẽ obiter. Porrò apud Stra-

bonem legitur πετηλία. Quid Liuius? imò verò quid illi qui Liuium excuderũt? Dec.3.lib.3, apud eũ legitur, Dũ hæc in Hispania geruntur, Petellia in Brutiis aliquot pòst mensibus quàm cœpta oppugnari erat, ab Himilcone præfecto Annibalis expugnata est: multorúmque sanguine, &c. Et paulo pòst, Recepta Petellia Pœnus ad Consentiam copias traducit: quã minus pertin. &c. At circa finẽ lib.9, Eadẽ æstate in Brutiis iam Petilia à consule vi capta, Consentia & Pandosia & ignobiles aliæ ciuitates voluntate in deditionem venerunt. Et hæc quidem ita in Germanica editione: at in Veneta postrema, cui præfuit vir doctissimus & diligentissimus Carolus Sigonius, Petilia non scribitur, sed vtrobique Petelia, idque vnico l. Quid igitur hìc facias, aut quid certi in tam varia & incerta re statuas? quámve rationẽ quærendæ veræ harum vocũ scripturæ inire queas? Nimirum hìc ideo paulo lõgior fui, vt ostẽsa semel in vno nomine tãta varietate, cur in cæteris huiusmodi minus curiosus fuerim, declarem. Sed ne hoc quidẽ prætermittendum, quod Annoni Appianus tribuit, id Himilconi à Liuio tribui.

V. πίμπρασαν] οὐκ ἦσαν αὐτοὺς τὴν γῆν. Non dubito quin legendum sit οὐχ ἧσσον pro οὐκ ἦσαν, & αὐτοῖς aut αὐτὴν pro αὐτούς.

P.142. V. δίου] Αννίου. In exemplari habetur Αννίβου. ego ex sequentibus audacter reposui Αννίου.

P.144. V. ἐπειχθεὶς] διέκτῳ τά- ἀντιστρ. Mihi non dubium est quin legendum sit τάχει.

P.145. V. πιδκτας] βυκανητάς τινας ἐξ ὁλ. Infrà scriptum habes βυκανιστάς. Apud Athenæum alicubi (locum designare non possum) κυβανητῶν legitur: vbi vetus exemplar habet βυκανιστῶν. Potest tamen, sine vlla mutatione, repositis tantùm in sua sede syllabis, legi

legi vt hîc βυκανηστῶ.

P.146. V. χαίως.] αἰφνιδίως συνεν. Lego αἰφνιδία, & expungo στιγμὴν post ἀμηχανώς.

V. χαναῖς] ἐς πλεκανοις διελ. Puto ſcribendum eſſe λευκανοις.

P.147. V. ἄλλων] ἰαπυσι ἐν πόλει σαλαπία λιβ. Vide an legendum ſit ἰαπύγων. ego certè ex ſequẽtibus & ex Strabone ac Plinio ita legendum eſſe mihi perſuaſi. Hîc autem ſequutus meum exemplar, in σαλαπία & alibi in Σαλαπῖνοι reliqui τ, quod in π mutandũ fuerat, ſequendo Plinium, Liuiũ, & alios. quanquã apud Strabonem variant vetera exemplaria.

V. δαι] ου καὶ πῶς. Legendũ eſt ὃ, vt pag. ſequente, ἅ μοι δοκεῖ περιϊδών.

P.148. V. ναμβύου] ψιθύρως. In exemplari ſcriptum eſt, ψιθύρας, pro quo hoc aduerbium repoſui.

P.153. V. μβροι] ἐς πεσινοῦντα. Hæc duo verba feci ex tribus his quæ in exemplari erant, ἔπεσιν οὖν τά. Scribunt autem alii πεσινοῦντα, alii πεσσινοῦντα.

P.154. V. τίων] μὲν ἀνάγκην. Expungendum eſt μὲν, quod turbat ſententiam. Fortaſſe ſcripſerat Appianus πιθανάγκην.

V. ἐκείνων] ἵνα δὴ ἔφη μηδ᾽ ὑπον. Non malè forſitan legeretur, ἵνα δ᾽ ἐξῇ μηδ᾽ ὑπ. &c. Illa certè lectio quomodo ſtare poſſit, non video.

P.156. V. λίας] ὅσοι. Sic habet noſtrum exemplar, & ſic aliquando loquuntur Græci.

P.160. V. ἐπὶ] διαβαίνειν. Ex διαμβύειν, quod ſcriptũ eſt in exemplari, feci hoc διαβαίνειν. Rectius etiam legeretur τοῖς ἄλλοις τοῖς ἐν ἰβ. &c.

P.161. V. βου] κουφόνω. In exemplari eſt κουφῶ νω. Ex quo fortaſſe aliquis faciendum putaſſet κούφω νῷ. ſed quum τὸ κουφόνοων eleganter dicatur vt τὸ μεγαλόνοων, quin vera ſit hæc lectio ne dubitandũ quidẽ

puto. Fortaſſe autem & pro ἐπὶ τῷ legēdum ὑπὸ τῷ.

V. οἰῶ] ἐ θοῦσαν. Corruptus eſt hic locus,& inter ε ac θοῦσαν deeſt ſyllaba aliqua, aut fortaſſe duæ. Quinetiam fieri poteſt vt vox illa quam Appianus ſcripſerit,non incipiat ab ε. Ego ex præcedentibus & ſequentibus coniicio ſignificare illum voluiſſe pace & otio fruentem Libyam: ſed quam potiſſimum è multis vocem ad id exprimendum delegerit, in ea diuinatione mihi nō ſatiſfacio. nec placet ἀνθοῦσαν.

V. βηρα] ζακανθαίων περὶ οἷ καταβοᾶν. Certum eſt corruptum eſſe hunc locum. quò enim feretur infinitiuus καταβοᾶν, quid verò ſignificabit περὶ οἷ? Lege igitur, meo periculo, περιάγει pro περὶ οἷ,& habebis non magna mutatione verbū huic loco appoſitiſſimū,& in eadē qua alibi, ſignificatione vſurpatū.

P. 164. V. διῆλθεν] τὸν ἀδελφὸν ἐν ἰβηρίᾳ σφίσι καὶ λιβ. &c. Locum hūc deprauatum eſſe & mutilum nemo non videat: ſed vnde natus ſit error, non cuiuſuis fuerit fortaſſe animaduertere. Ego planè exiſtimo librarium ex vno ἰβηρίᾳ ad alterum excurriſſe. hæc enim verba aut his ſimilia reliquiſſe ſcripta Appianum credo, τὸν ἀδελφὸν ἐν ἰβηρίᾳ καταλιπών. οἱ δὲ ῥωμαῖοι περιορῶντες καὶ ἐν ἰβηρίᾳ σφίσι καὶ λιβύῃ,&c. hæc autem omnino per parentheſin poſita eſſe intelligendum eſt, οὐ γὰρ δὴ μὴ λίβυές ποτε ἐς τὴν ἰταλίαν ἐσβάλωσιν, οὐδὲ ὑπενόουν. Sed & illa verba καὶ ὅσα Λέγγος vſque ad συγγέγραπται, eſſe per parentheſin addita, ſcire oportet. vt omiſſa vtraque parentheſi, huius periodi membra ita coniūgamus, οἱ δὲ ῥωμαῖοι περιορῶντες καὶ ἐν ἰβηρίᾳ σφίσι καὶ λιβύῃ τὸν πόλεμον ἔσεσθαι, Τιβέριον μὲν Σεμπρώνιον Λόγγον ἐπὶ νεῶν ἑκατὸν ἑξήκοντα σὺν δύο στρατοῦ τέλεσιν ἐς λιβύην ἐξέπεμπον, Πούπλιον δὲ Κορνήλιον, &c. Repono autem hic participiū περιορῶντες potius quā aliud, quòd id ſcriptori huic familiare eſſe ob-

seruauerim. Quod autē attinet ad nomen Λόγγον, in eo discedere à meo exēplari (quod in nullis fere aliis nominibus propriis ausus eram) non dubitaui: quòd etsi authores istos in scribēdis Romanis nominibus magna licentia scirē vti solitos, hoc tamē nō licenter ab Appiano fuisse scriptum vnico γ, sed à librario ex duobus alterū omissum esse dicerē. quippe qui in inscriptionibus quatuor librorū Λόγγου ποιμενικῶν (cuius ego scriptoris lepores soleo seuerioribus meis studiis ἐπιτραγηματίζειν, & aliquādo fortasse fruendos illos lectori φιλοποίμενι dabo) quater à librario nescio quo ita peccatum fuisse cognouissem. duo enim vidi illius scriptoris exemplaria, in quorum vno titulus erat vnicuique libro Λόγου ποιμενικῶν, quum in altero esset Λόγγου.

V. νήλιον] ὁ μὲν Πούπλ. Rectius legeretur ὁ μὲν δὴ Πούπλιος, vel ὁ μὲν οὖν Πούπλιος, aut, καὶ ὁ μὲν Πούπλιος. Est enim initium sententiæ: & rectè illi μὲν respondet δὲ, (licet pauculis interiectis) post Γνάϊος.

P. 165. V. ἀμφοτέρως] ἑκοῦσαι μετετίθεντο. In exemplari legitur ἀκοῦσαι, quum aut ἑκοῦσαι scribendum sit, aut ἄκουσαι. Esse autem legēdum illo non hoc modo, cū ex verbo μετετίθεντο apparet (quo & alibi ita vtitur, nimirū de iis qui sponte se dedunt & alias partes sequūtur) tū ex iis quæ addit, καὶ γὰρ ἦσαν πιθανώτατοι. neque enim is qui aliquid facit ἄκων, dicitur πείθεσθαι.

V. γονα] ὅς Γίσκωνος. In exemplari reperi ὅς Ἴσκωνος. sed mea emendatio, ipsius etiam exemplaris fide alio in loco comprobatur.

P. 166. V. ἔνθους] οὐκ ἰσηγορίαν. Videtur necessaria esse copulatiua particula ante οὐκ.

V. γῆσαι] τὸν δὲ δῆμον ἀνέλαβε κατεστηκότα. Si quorundam in corrigendis libris temeritatem sequi voluissem, hoc loco nullam mēdi suspicionem tibi re-

liquissem. statim enim in κατεστηκότα dixissem perperam à librario tenuem pro aspirata positam fuisse, & pro κατεστηκότα reposuissē καθεστηκότα. nec fortasse me ob vnicam literā immutatā, quisquā audacē iudicaturus erat. At vide quātū erudito lectori negotii exhibuissem, & in quantum errorem, occultatis veræ lectionis vestigiis, illum impulissem. Nam quid me ad veræ lectionis cognitionem deduxit? nimirum illud τ. si enim καθεστηκότα scriptum reperissem, certè παράλογον quādam significationem habere hîc participium istud dixissem: sed tamen, quum nulla mendi suspicio adfuisset, illi tandem acquieuissem. Nūc autē quū viderem illud τ, dixi quidē si à καθίστημι esset, θ pro τ reponendum esse: verùm postquam considerassem qua ratione hoc verbum in significationem aliquam huic loco conuenientem trahere possē, (id enim re vera trahere fuisset) cœpi apud me cogitare num τ illud ex aliquo alio verbo deprauato saluum mansisset. Tandem in omnem partem versatis his syllabis, animaduerti, nō ibi vbi quis putasset, nimirū in secunda syllaba, sed in tertia & quarta erratum esse: ac syllabam τε rectè scribi, dummodo πλη pro στη, & χο pro κο legeretur, vt ex κατεστηκότα fieret κατεπληχότα. cū quo participio huic loco appositissimo (quum sequatur δεδιότες) & quo etiam ipse Appianus alibi ita vtitur, illud ἀνέλαβε in vsitatissima significatione accipietur: nimirū pro eo quod dicūt alio modo Græci, eleganti metaphora, ἀναπτερῶσαι. Sed cur ego tā multa de hoc loco? nimirū vt ostēdam quàm grauiter illi peccent qui veterum exemplarium voces corruptas quidem, sed tamen aliqua veræ lectionis vestigia seruantes, ita emendant ex coniectura, vt ne mendi quidem suspicionem illic vbi vel maximus error est, relinquant, & hoc modo lectorem

miſerè ſe cruciare cogãt. Nam ex eorum hominum numero aliquis ſtatim ita hunc locum correxiſſet vti dixi, faciendo καθεστηκότα ex καπεστηκότα. Quod deinde legens aliquis vir doctus, poſtquã diu multúmque ſe torſiſſet, licet nullã tandem participii καθεστηκὼς ſignificationem huic loco congruam reperiens, nõ tamen corruptam eſſe vocem ſuſpicari fas ſibi eſſe putauiſſet. Ah, quot locos habemus hoc modo corruptos, in quibus intelligendis multi nimium laborant, ἀνήνυτα μοχθοῦντες. Sed de his aliâs.

V. καὶ εἴκοσι] παραλαβὼν δὲ τ. In exemplari legitur παραλαβόντες τὴν, quod manifeſtiſſimum erratũ ita correxi. In verſu autem proximè ſequenti, pro ἑκάστηρε, quod loco huic nullo pacto conuenire poteſt, videri poſſit alicui legendum ἑκάθητε.

P.167. V. τήελον] ἔξων ἐπὶ ὅλ. In exemplari legitur ἐξ ὧν, & iungitur cum ſequẽtibus, manifeſto errore.

P.168. V. Σκιπίων] πειθέων. In exemplari male ſcriptum eſt πειτέαν, vt & verſu ſequenti ἔλεως, pro quo repoſui ἔλος.

V. λαγος] ἔθει πάντων βοῶν. Exiſtimo legendum ἔθει διὰ πάντων. quod alibi præpoſitione cũ verbo iuncta dicitur διατρέχειν. modò dixerat πάντη πειθέων. at pag.162 vtitur τῷ ἐπιθέειν cum accuſatiuo.

P. 171. V. ζόντων] ἐπελαυνόντων. Lege ἀπελαυνόντων, ex alio ipſius Appiani loco.

V. πίων] ἐς ἐπήκοον. In exemplari, ἐσεπήκοον, vna voce.

P.172. V. Μάγον] Μασανάσης. In exemplari, hoc nomen modò vnico σ ſcriptum erat in principio, modò duplici. Ego ſemper vnicum σ ponendũ cenſui, quòd apud poetas ſyllaba prima corripiatur: hîc tamen neſcio quomodo ex illo noſtro exemplari irrepſerunt illa duo σσ. quorum alterum expunge.

173.V.νος] μεταποιούμενος ἐπὶ καρχ. Eſt bonum & bene Græcum verbum μεταποιεῖσθαι, ſed aut addēdus hic articulus τοῦ, aut certè pro μεταποιούμενος legēdum μέγα ποιούμενος. Magnū in omnia momētum Syphax affectanti res Africæ erat. Liu.

P.177.ω] ἐπελάσαντος. Sublata voce ἐπελάσιτος, quæ in exemplari erat, hanc in eius locum repoſui.

P.180. V. δὲ σωτ.] οὐκ ἠπίσας. Melius, aut vſitatius ſaltem eſſet ἐπελπίσας.

V.νοι] ἀκαταφρόνητον. μετὰ τῶν ἄλλων, μὴ, &c. Non dubito quin legendum ſit ἀκαταφρόνητοι. μετὰ δὲ τῶν ἄλλων, μὴ, &c.

P.185. V.λιν] τὰ πολεμικὰ ὤν. Pro πολέμια quod repe riebam in exemplari, repoſui hoc πολεμικά.

V.των] ἥττω. In exemplari ſcriptum eſt ἥτεις.

P.86. V.ιβήρων] διέτειβον. Omnino legendū exiſtimo διέτειβεν, actiua ſignificatione, non neutra.

P.187. V.σαντος] οὐακκαίων. Valde falletur quiſquis credet, quòd præceſſerit καύκαν πόλιν & ſequatur ſæpius καυκαῖοι, hic quoq; legendū καυκαίων. Certè ſi hic legendū ſit καυκαίων, pag. itē præcedēte & pag. 189 & 191 & 201 & alibi ita legendū fuerit. Sed cur hanc ſcri pturam mutemus quum conſtet Vaccæos ita differ re à Caucenſibus vt totum à parte? Quod ni ita eſſet, cur Caucenſibus dixiſſet, καρπηταιοῖς ὑπὸ οὐακκαίων ἀδικουμένοις, ac non potius, ὑφ' ὑμῶν;

V.ἰντερκατίαν] Hoc loco in exemplari ἐντερκατίαν ſcriptū eſt, ſed poſtea ἰντερκατίων. quam ſcripturā potius ſequor, vtpote apud alios authores repertam.

P.188. V.ξεφῶν] ἀγῶν. In exēplari ἀλλῶν, poſito duplici λλ & tenui ſpiritu, tanquam ab ἄλλα, ſed circun flexo in fine, vt ab ἄγες.

P.190. V. ἔκτεινεν] τὴν πελείαν τὴν ἥρπ. In exempla ri ſcriptum eſt πελείαν, ſatis manifeſto errore.

V.τὴν] ὀκίλλην. Alibi legitur ὄκιλις, hic tamē exē-

plar ὀκίλλῳ & paulo pòst ὀκίλλης habet.

P.191.V.ῥεβεβ.] ὑπεκρίνατο. In exemplari legitur ἐπεκρίνατο. ex quo ὑπεκρίνατο aut ἀπεκρίνατο faciendum fuit: illud malui.

P.192.V.δίῳ] πωλήσειν. Quin corruptus sit hic locus, nulli dubiũ esse potest. Ego verò quin ita emendandus sit, non dubito, πωλήσας ἐν αὐτοῖς ἐπανελθών. Sic alibi vendi solent ab imperatoribus captiui.

V.φασὶν] In exemplari φησί. sed quis φησίν;

P.194.V.λίθους] ὀλίγων. In exẽplari scriptũ est ὀλιίων.

V.ἠάσας] Πλαύτιος καταλαβών. Fortasse legendũ est αὐτοὺς καταλαβών. Nam cur hìc potius quàm alibi accusatiuũ omittere potuerit Appianus, nõ video.

P.196.V.ἐν] Pro πολεμίοις legendum constat πολέμοις. sed de illo ἐπιποιοῦσι nihil certè adhuc constitui. Videtur aliquis in nostro exemplari voluisse pro eo reponere ἐπισείουσι, nescio quis, nec quã rectè: & an ex sua coniectura, an ex alîus veteris libri fide.

P.197.V.καὶ δημ.] συνεγίνωσκεν. Ita correxi illud verbum quod in exemplari reperi συνεγγύμνωσκεν.

V.νυκτὸς] ἐπέκειτο. In exẽplari legitur ἐπέχειτο, posito χ tanquã ab ἐπιχέομαι, accentu verò tanquã ab ἐπίκειμαι. Sed quid significaret ἐπεχεῖτο? Lege potius ἐπέκειτο. vt pag.127, πολιορκεῖν δ' οὐδένα εἴα, παρὰ δὲ φυλάσσων ἦν ἐπικείμενος. & pag.187, ξυλευομένῳ δ' αὐτῷ καὶ χορτολογοῦντι ἐπέκειντο. Quinetiã pag.202, cum hoc ipso participio, οἱ δὲ ἐργαζομένῳ τε ἐπέκειντο.

V.μάχαις] οὐχ ὑβείρισεν. Omnino legere necesse est ὕβρισεν. significat autẽ τὴν ἀτυχίαν ὑβρίζειν idẽ quod καταισχύνειν. sed duriusculum est illud loquendi genus.

P.199.V.δὴ Βρ.] τοῦ Οὐελάθου. Legendum puto τῶν περὶ Οὐελάθου.

P.205.V.αὐτῷ] αὐτῷ ἀπολογῶν. Videtur aut αὐτῷ aut ἀπολογῶν mendosũ esse. Fortasse etiam neutrum

errore vacat.

P.207. V. νομαντίαν] κατὰ λόγον. Melius καταλόγῳ aut κατάλογον legetur adiectiué. quorum tamen neutrũ mihi valde probatur.

V. καταλέξας] φιλονίλλω. Quomodo linguæ Græcæ consuetudo compositionem hanc admittere possit non video. Lego igitur separatim φίλων ἴλλω.

V. για.] παραθεῖναι. Mihi dubium non est quin legendum sit παραθῆναι.

V. ἐπικαθ.] προσδοκᾶν. Post hũc infinitiuũ videtur opus esse τοῦ δεῖ aut χρή.

P.208. V. ἤλειφον] Non debet esse στιγμὴ τελεία post ἤλειφον, sed tantùm ὑποδιαστολή.

P.209. V. ἐπὶ τὰ] σωύτομος malim quàm σωτόμους.

V. τὸ φαν.] Non Ρουτίλιον sed Ρουτίλιος erat in exemplari, satis manifesto errore.

P.210. V. ὅ, μαθὼν] Non dubito quin legendum sit δυστενέστατον pro δυσέδρωτον.

V. ὧν τὰ] In exemplari erat τὰ πλέον ἄπικρα, ego audacter reposui τὰ πλέονα πικρά. Fortasse autem & εὑρίσκετο legendum fuerit.

V. λοί.] αὐτοῖς ἀπεμάχοντο. Vide an malis αὐτούς.

P.211. V. παῖ] Pro οἶκα non video quid aliud legi possit quàm δίχα.

V. ἂν εἴη] ὁ δὲ πρῶτος. &c. Mihi magis placeret ὧδε, aut certè ὅδε. vtrouis modo legas, expungenda fuerit interpunctio post Σκιπίων.

V. διαπομπὴν] κολυμβηταί τε καὶ σκάφεσι μικροῖς ἐλαύνοντον. Videtur subaudiendum ἦσαν. nisi fortè aliquantum deprauatum sit hoc nomen, & in datiuo ipsum quoque positum, nauigii genus aliquod significare debeat.

P.212. V. ἡμέρας] παρ' ἄλλοις habet exemplar, non παρ' ἄλλων.

P.213.V.ἀφεστῶσαι] ἢ οἱ μὲν,&c.Rectius, ἐν ᾗ.

P.215.V.μέρει] ἠιόνων. Veniat aliquis qui me hîc adiuuet.

V.ἐς γὰρ] οἷα μὲν καὶ ὅσα,&c.Niſi admiratiuè hæc pronũtiãda intelligãtur,ſuſpectus fuerit locus falſó.

V.τά καὶ] ὀρύττων tibi affirmo legi in exemplari: quàm rectè,tu videris.

V.τρίτης] ἐς τὸ δεδομένον χωρίον.Fortaſſe δεδεγμένον ſcripſerat Appianus. Nec non δεδομένον tamen ferri poteſt.

V.δέουσαν] ἐπέκειτο ἀτελὴς, πιναρὰ καὶ ἥδε καὶ οὐχ ἧσσον δυσώδης. Exemplar ἀτελὴς illud additum habet in margine: ibidem & pro πιναρὰ, πανιχρά. pro quo tamen legendum πενιχρά: aut potius retinendum πιναρά.quod & feci.Et veram eſſe eam lectionem oſtẽdit illud καὶ ἥδε. nimirum ὥσπερ τὰ σώματα ἦν ῥύπου μεστὰ, οὕτω καὶ ἡ ἐσθὴς πιναρά. Interpunctionem igitur quæ eſt poſt πιναρὰ,pone poſt ἥδε.

V.ἔπι] αὐτοὺς ἐνεώρων ἔκ τε ὀργῆς καὶ λύπης καὶ πόνου καὶ συνειδότος ἀλληλοφαγίας. Nimirum in primis huius periodi verbis ſubeſt error.ſignificat quidem certè αὐτοὺς aliquid & ἐνεώρων aliquid.Sed qualis eſt iſta ratio? φοβεροὶ ἀπὸ βλεμμάτων. ἔπι γὰρ αὐτοὺς ἐνεώρων,&c. & vt his verbis nõ deberet reddi ratio præcedentiũ, quid iſtud eſt? αὐτοὺς ἐνεώρων ἐξ ὀργῆς καὶ λύπης,&c. Vis dicam quod ſentio? credo ſcripſiſſe Appianum ἔπι γὰρ ἀτενὲς ἑώρων.cuius lectionis non parua relicta hîc videntur eſſe veſtigia.nam ex poſtremis nominis ἀτενὲς ſyllabis ενες confuſis cum verbo ἑώρων,factum fuiſſe ἐνεώρων mihi fit veriſimile:quum autem ατ ſyllaba prima reſtaret nihil ſignificans, mutatam fuiſſe in αὐτοὺς,quod aliquid ſignificaret. Quid autẽ ἀτενὲς ὁρᾷν valeat,nemo linguæ Græcæ peritus ignorabit.

P.216.V.χίτοις] Non προσκαθίσαις erat in exẽplari,

ſed προκαθίσαι, ſatis manifeſto errore. Alibi dicitur προσκαθέζεσθαι.

P.217.V.ζομβύοις] ταῦτα μὲν τε * ἔσκοντας ἥκειν,&c.Omnino hunc locum,qualis eſt in exemplari,tibi repræſento:tu quomodo corrigi poſſit,videbis. Quanquam vereor ne nobis melioris alicuius exemplaris auxilium expectare neceſſe ſit:quòd non ſolùm corrupta ſint hic verba,ſed aliqua etiam deſint. Quòd ſi ex particula μὲν locum mutilum eſſe non coniicerē, ei fortaſſe ex coniectura opem afferre poſſem. quū enim alibi etiam ſoleat ab iis qui ſe dedunt exigi vt arma ſua tradant, non dubito quin hìc ſcriptum ab Appiano fuerit τὰ ὅπλα ἐνεσκόντας ἥκειν, aut potius συνενεσκόντας. Si melius quid habes, lector , hoc profer:ſi non,his vtere mecum.

V.διομυείοις.] ἐν δὲ βεληγήδη πόλει ὁ δὲ δῆμος,&c. Mihi dubium non eſt quin poſt διομυείους expungēda ſit στιγμὴ τελεία & poſt πόλει reponenda.ſcio etiam illud δὲ βεληγήδη ex vrbis nomine corrupto eſſe : ſed in cuius appellatione quum varient authores, quam potiſſimum ſcripturam ſequi debeam,neſcio.

HAEC habui,lector, quæ ad caſtigationem locorum in Appiano deprauatorum afferre poſſem. Scito autem & ſexcenta alia in contextu à me emendata fuiſſe errata,de quorum ſingulis & valde longum ac tædioſum & ſuperuacaneum etiam fuiſſet mentionem facere. Sed ea fere omnia huius generis ſūt: vt ἐπεὶ pro ὅτι,& ὅτι pro ἐπεί.ἀλλὰ pro ἄλλα, & viciſſim. ἔςι pro ἔτι,& cōtrá:& hæc certe duo omniū ſunt frequentiſſima. Nonnunquam & ἐςὶ pro ἔς τι,& ἔς τι pro ἐςί. Sic δὴ σιῶ pro δῆσιν. Sic ἃ δὲ ὡς pro ἀδεῶς, & ἐντὸς τῷδε pro ἐν τοσῷδε. Item, ἀλλ᾽ ὡς pro ἄλλως, & viciſſim ἄλλως pro ἀλλ᾽ ὡς. Verùm ita ſemel habeto, in

illo noſtro exemplari,quæcunque fere diſiungenda erant,coniuncta: quæ autem cõiungenda, diſiuncta eſſe : ſæpe etiam ſingularem pro plurali, pluralẽ pro ſingulari,& caſum pro caſu haberi. vt ἔργον pro ἔργων,& ἔργων pro ἔργον. Denique quæcũque corrũpendæ ſcripturæ ratio ab vllo homine fingi aut excogitari poteſt, à noſtro librario nequaquã prætermiſſã fuiſſe exiſtimato:cuius ego manũ, vt pretioſũ ſcilicet aliquod κειμήλιον, apud me diligenter aſſeruo:eã, quũ opus fuerit,libẽtiſſime repræſentaturus. Sed de his erratis ſatis ſupérque. Vnũ fuit à me initio harum in Appianũ caſtigationũ prætermiſſum : ἰβηρικὴν præcedere debere,ἀννιβαϊκὴν ſequi,vt ipſis etiam Appiani apertè docemur verbis. Eo tamẽ quo à me collocati fuerunt ordine hi libri, non in meo tãtùm exẽplari,ſed in aliis etiã nõ paulo antiquioribus libris collocatos eſſe exiſtimo. Et de Appiano hactenus.

Meas autem in Cteſiam, Agatharchidem, Memnonẽ pauculas caſtigationes etſi antea tibi dare nõ decreueram(alioqui enim caſtigationibus in Appianum præponi debuiſſent) mutata nũc ſententia, vel ob eas quæ cum illis adnotatæ ſunt variæ lectiones, à te haberi volo.

P.1.V.αὐτὸν ἀποκαλῶν] Videtur prius hoc participium eſſe expungendum.

P.3.V.κανδτὸν] γρ. ταλλ' ἀνοῦχον, ſic & in aliis omnibus locis in quibus ἡμιάρρενα habes.

V.Πεποσάκα] Puto legendum Γεποσάκαν, vt ſit accuſatiuus.

P.6.γαπάτης] Καμβύσης τελευτήσει] Melius τελευτήσαν.& verſu ſequente pro ἐβασίλευσε legendum puto ἐβασίλευσεν.nimirum ὁ μάγος.nam illos duos regnaſſe,falſum comperietur.

V.ἐκεῖθέν τε] ἀπετμήθη.Aut addẽdum τὴν κεφαλὴν, aut ſubaudiri dicendum eſt.

P.7.V.ἱερεῖς] εἶδον οἱ ἀνέλκοντες. In veteri libro inter εἶδον & οἱ insertum erat supernè ὄφεις. sed locus hic neque emēdari neque intelligi nisi ex aliorum historia non potest.

P.8.V.σαςχαὶ] ἔτη ιϛ' περὶ &c. In altero exemplari, non sine magno errore, scriptus est inusitato modo numerus οω'. pro quo hîc ιϛ', vbi etiam mendum esse quis suspicari possit.

P.11.V.λις] Ἀπολλωνίδου. In vtroque exemplari legitur hic Ἀπολλωνίου. at contrà in iis locis qui sunt pag. 14 & 15, vtrunque Ἀπολλωνίδης & Ἀπολλωνίδην scriptum habet.

P.18.V.δέτης] Τετραπύχμου. Sic in vtroque exemplari. & in vtroque rursus statim pòst Τετραπύχμεω. Illud linguæ communis, hoc Ionicæ terminationem habet.

P.19.V.πολλὰ] μεταμελήσειν αὐτήν. Rectius dicetur αὐτῇ.

P.23.V.τοῦ] Malim του sine accentu, pro τινός.

P.26.V.μω] Videntur hæc verba ἔχει δὲ λίμνην καὶ ἰχθύας, non suo loco esse posita: & pro σησάμῳ nō dubito quin legendum sit σησαμίνῳ.

P.30.V.κοιλία.] Malim interpunctionem ponere post ἑσπέραν quàm post τρώγοντες. nam vt πρωῒ καὶ εἰς μέσην ἡμέρας πίνουσι τοῦ γάλακτος, ita εἰς ἑσπέραν τρώγουσι τὴν ῥίζαν.

P.32.V.περιμαίρες] Videri posset legendum esse τῶν περιμαρέων, nisi & antea ita loquutus fuisset.

P.34.V.ΕΚ ΤΩΝ] γρ. Ἐκ τοῦ πρώτου καὶ τοῦ πέμπτου λόγου Ἀγαθαρχίδου, ὃν εἰς περὶ τῆς ἐρυθρᾶς θαλάσσης καὶ ἑτέρων παραδόξων ἔργων ἐν κεφαλαίῳ διαλαμβάνει.

V.να] σκεπτέον. Verba sūt τοῦ ἐκλογὴν ποιησαμένου.

P.35.V.καὶ δὴ] ἐφ' ἑκάτερα. γρ. ἐφ' ἑκατέρας. Vide pag.38.versu παντας.

V. μέγας] Pro τῇ δὲ δόξῃ γρ. ταῖ τῇ δ' ἀποδείξει.

P.37. V. βαγικῶς] Pro πρόσωπον legendum puto προσωπεῖον.

P.40. V. ση] Pro ἐδέκαζε γρ. ταῖ ἐδίκαζε perperam. Pro παρ' ἑαυτῇ γρ. ταῖ παρ' ἑαυτῆς. vtrunque non malè.

V. τὴν αἰσχ.] Pro μετασταθῆναι γρ. ταῖ καταστασιάσαι.

P.42. V. δυνατοῖς] ἢ ἀληθείας &c. Si author nō præfixit μᾶλλον τῶν ἤ, nimirum Homerica ellipsi vti voluit: quam & alii vsurparunt.

P.43. V. μετὰ] διὸς πόλις ἣν καλοῦσι μικράν. Vide Stephanum.

V. μέρη] Pro γνησίων γρ. ταῖ χρυσίων. Ego χρυσείων mallim. quod verbum legebam nuper apud Theophrastum, excudens eius cū alia, tū quædam excerpta ex eius libro Περὶ τῶν ἀθρόον φαινομένων ζώων. Hæc enim verba illic habes pag. 54, Οἱ μύες ἱστοροῦν) καὶ σίδηρον κατεσθίειν καὶ χρυσίον. διὸ καὶ ἀνατέμνοντες αὐτοὺς οἱ ἐν τοῖς χρυσείοις, τὸν χρυσὸν λαμβάνουσι. Sed & apud hūc authorem, ni fallor, infrà hoc videbis, vbi etiam ω ει scribi debet. Quod tamē apud λεξικογράφους nō reperio, sicut nec illud quod paulo pòst sequitur χρυσωρυχίων. Fortasse autem melius χρυσωρυχείων. retinendo autem ο verbi ὀρύσσειν, scriberetur χρυσορυχείων.

V. Ο...] Pro ἐσχάτως legendum est ἔσχατον.

V. πως] Pro ἀνείμενα fortasse melius ἀνιέμενα. ferri tamen illud potest. Quod autem χαῦνον significat apud hunc, id significare ψαφαρὸν apud Appianū in re simili exponenda, comperies pagina huius voluminis 122.

V. ἄλλων] Pro μεταλλεύουσι γρ. ταῖ μεταλλεῦσι.

P.44. V. πάλιν] Pro διεσπαρμένην γρ. ταῖ διερρηγμένην.

P.45. V. ἐκρίπτει] Pro ἀποκεκρυμμένον γρ. ταῖ ἀποκεκριμένον.

P.47. V. περὶ κ.] μακραῖς ἠϊόσιν. γρ. ταῖ μικραῖς ἠϊόσιν.

P.48.V.ἐκ τινῶς] Pro σπόρον γράφεται καρπόν. In sequenti versu pro πᾶν πολὺ vno verbo γράφεται πάμπολυ. neutrum satis placet: & locus mihi est suspectus: etsi vtcũque sensus intelligitur.

V.πολὺ] Pro οἷον ἡδύσματος γράφεται οἱονεὶ διέμικτος. hæc lectio ex illa prauè detorta videtur facta esse.

V.σι] Pro ποιήσαντες γράφεται διαπλάσαντες.

V.ἀνάρθροις] Pro παιδιᾶς γράφεται παιδείας. Quarum vocum permutatio sæpe occurrit.

P.50.V.τες] τεθεισῶν. Hoc reposui in locũ τοῦ τεθέντων.

P.54.V.μα] Pro ἰσχνότητα γράφεται ἰσχυρότητα, perperam.

V.νη] ἰσχύον ἄγαν καὶ ἰσχυρὸν ἀπολείποιτο. Videtur horum ἰσχύον & ἰσχυρὸν alterum abundare. Hoc enim dicere vult (de verbo ad verbum) Neque nimium fortis [seu valida] relinquatur ipsa arbor. Id est, hærens fortiter [seu validè.] In altero exẽplari legitur, ἰσχύον, ἄγαν ἰσχυρὸν, sine copulatiua particula.

P.57.V.νέμιται] Malim νέμονται, contra fidem tamen vtriusque codicis.

P.58.V.εαν] ὡς τοῖς περὶ ἰταλίαν, γράφεται ὡς τοὺς, &c. μυῶν ἀρουραίων meminit Theophrastus ἐν τῷ περὶ τῶν ἀθρόον φαινομένων ζώων. Vide pag.54 libelli nuper à me editi, in quo sunt cum ex hoc, tum ex aliis eiusdem libris ἐκλογαί. Aristoteles quoque χερσαίους μύας nominat ἐν τῷ περὶ θαυμ. ἀκουσμ. & Sotion post eum, vt videbis pag. eiusdem libelli 139. Nec Plinius horum mentionẽ prætermisit. Siue autem legas τοὺς, referẽs ad μύας, siue τοῖς, subaudito aliquo participio, eodem videtur res redire. In sequenti autẽ versu pro περὶ μηδίαν in altero exemplari legitur ὥς περ μήδιαν.

P.59.V.ται] Ὅτι κέχρηται ὁ συγγραφεὺς, ἀττικιστὴς καίτοι ὤν, τῇ τῆς καμάρας λέξει. Hoc quum sibi adnotasset is qui ἐκλογὴν hanc confecit, non debuit authoris scriptis admiscuisse.

P.61.V.μαιώπδος] Rectius φορτηγοῖς quàm φορτηγαῖς, vt φορτηγοὺς pag.114 huius voluminis.

V.Τῶνδε] Pro μυρμήκων γρ. μυρμηκολεόντων. & ita etiam in titulo legitur Περὶ μυρμηκολεόντων.

P.62.V.Οὗ] ἐλέφαντος μὲν οὐ λείπεται. Videtur deesse datiuus πλάτει aut πάχει, aut μήκει aut μεγέθει. Sed ex duobus his posterioribus alterutrum malim, hoc modo, Οὗ ὁ ῥινόκερως ἐλέφαντος τῷ μεγέθει μὲν οὐ λείπεται, τῷ δὲ ὕψει καταδεέστερος ὑπάρχει. id est, τῷ δὲ ὕψει λείπεται. Melius etiam τῷ μεγέθει, addito articulo, vt addidi. Plinius de rhinocerote, Lõgitudo ei par, crura multo breuiora. Quàm elephãto, videlicet. Fateor autem longitudinem sonare potius μῆκος, quàm μέγεθος. sed Græcè dici μῆκος ζώου potius quàm μέγεθος, nego. In sequẽti versu γρ. πύξῳ παρεμφερὲς ἁπλεῖ. καὶ τὸ &c. Plinius subiũgit illis verbis hæc, Color buxeus.

P.63. V. θ,μαν] ὁ δὲ κυνοκέφαλος. De Cynocephalis Ctesias suprà, pag.29.

V.Ͽηει] Aut in locum trium datiuorum reponendi sunt tres genitiui, vt pro λέοντι, πάνθηρι, δορκάδι, scribatur λέοντος, πάνθηρος, δορκάδος. aut addendum ὅμοιον siue παραπλήσιον post δορκάδι.

P.64.V.Τὸς] καλοῦντες. Videtur legendum καλοῦσι, & post προσιόντας expuncta distinctione legendum οἶδε pro ὅτι. dicit autem τοὺς δὲ, subaudiens ἀνθρώπους ex superioribus, perinde ac si dixisset τὴν τῶν ἀνθρώπων non τὴν ἀνθρωπίνην.

V.Οὗ] ἐν τοῖς τόποις. Fortasse scriptũ fuit primò, ἐν τούτοις τοῖς τόποις. Pro κυνηγίας autẽ malim κυνηγεσίας.

V.αν] Pro προσκειμένης γρ. προκειμένης.

P.65.V. μῆκος] aut δὲ addito ante ἔχουσα, aut μὲν tollito ante θέουσι.

P.66.V.ρος] νηὶ μὲν μακρᾷ καὶ τοῖς ἐπήρεσι πλοίοις γίνεται ἐναρμοστος. Omnino censeo pro μὴ legendum esse μὲν,

& κωπήρεσι pro ἐπήρεσι. Sic apud alios authores nō semel hūc errorem obseruaui, positæ particulæ μὲν ἀντὶ τῆς μὴ, & viciſſim. ἐπῆρες autem πλοῖον ſiquis vſquā dictum reperit, pro κωπῆρες, hic κωπήρεσι retinere per me illi licebit. Nam ἐπηρέτμοις πλοίοις hunc dixiſſe vt ἐπήρετμοι νῆες à poetis vocantur, ne cogitare quidem auſim.

P.67.V. καταῤῥυτος] Pro μηδικῇ γρ. μηδικῆ. Qui accentus diſcriminis gratia mihi magis placet, & certè eum in hac ſignificatione magis vſitatū eſſe video.

P.68.V. δευτέραν] Pro σύκκαβαν γρ. συκαβίαν.

V. κόλπος] ἀναγκαία καταφυγή. Hoc dicitur per appoſitionem quam vocant. Fortaſſe ſine appoſitione rectius ἀναγκαία καταφυγῆ.

P.69.V. τό, τι] καί τις ἄλλη πρόσφατος μὲν, &c. Ita legitur in vtroque exemplari: contra quorū fidem non dubitem reponere ὕλη pro ἄλλη. aut certè hoc poſt illud addere: vt ſit ἄλλη ὕλη πρόσφατος. & ita malim: nimirum enim & balſamum & caſia ὕλης nomine cōprehendētur. Itidē antè dixit φύκει προσφάτῳ. Eodem modo & apud Strabonem comperi poſt ἄλλη omiſſum fuiſſe hoc ipſum nomē ὕλη, lib. x v i i, vbi legitur, ξύλων οὐδαμοῦ καταμεμιγμένων, οὐδ᾽ ἄλλης οὐδεμιᾶς. quum legendum ſit, οὐδ᾽ ἄλλης ὕλης οὐδεμιᾶς. Sed & apud Athenæum locum quendam vbi hæc duo nomina coniunxerat, in Aldina editione mendoſum reperio.

V. θυητῶν] Malim ἀπολαύειν quàm ἀπολαμβάνειν.

P.71.V. μιῶντες] ἐπιφορᾶς legitur in ambobus exēplaribus: quibus tamen ego repugnans, audacter repono ἀποφορᾶς.

P.72.V. τὴν] Pro ἀναπώπιδος alterū exēplar habet hîc ἀναπόπιδος. at pag. 74 habes primùm ἀμπώπεων, deinde ἀμπώπιδος, poſtremò ἀναπώπεως, ex conſenſu

vtriuſque

vtriusque. quibus & ego assentiri volui.

V. καὶ καθόλου] τοῖς παρὰ τῶν ἄλλων πλούτοις. γρ. καὶ τοὺς παρ' αὐτῶν τῶν ἄλλων πλούτους. Fortasse legendum τοῦ παρὰ τῶν ἄλλων πλούτου. & paulo pòst ἀπαγγέλλεται pro ἐπαγγέλλεται. Nec multo pòst, βεπόντων pro βεφόντων.

P.73. V. λακῆς] ποσειδῶνι est in exemplaribus: pro quo à me repositum fuit ποσειδεῶνι.

P.76. V. μὲν] τοῖς ἄλλων &c. Mihi suspectum est hoc ἄλλων.

V. φυγεῖν] Μάτελδος malim quàm Μάτελος.

V. σῶν] εἶτα καὶ Ωχος. Vide suprà apud Ctesiam, pag. 15.

P.78. V. δων] καὶ μετὰ χρόνον, &c. Videtur deesse τελευτᾷ aut ἐτελεύτησε.

V. περὶ ὅτ.] Rectius δημοκρατικώτερον quàm δημοκρατικώτατον.

P.80. V. το, Κερτ.] Nisi hîc ponenda sit parenthesis quam posui, non video quomodo intelligi possit hic locus.

V. μὲν γὰρ] Αμασριν. Sic in ambobus exemplaribus hîc & aliis omnibus in locis, per ι. vno tãtùm in loco, videlicet pag. sequente, Αμάστρις scriptum habent. quam διπλογραφίαν in hoc & in aliis nõnullis nominibus consultò retinui: non ignorans Αμαστρις quàm Αμάσριν, rectius scribi.

P.83. V. Αραινόη] Vt hîc ex cõsensu vtriusque exẽplaris impressi Ηράκλειτον, ita etiam ambobus consentientibus pag. sequente, Ηρακλείδη. quanuis de vno eodémq; agi scirem, & ad vnam scripturã magis quàm ad alteram (vtpote magis testatam) inclinarẽ.

V. δεσπότη] δεσμωτηρίῳ. Fortasse καὶ γὰρ δεσμωτηρίῳ, aut δεσμωτηρίῳ γὰρ, &c. Alibi tamen ita reperiuntur apud hunc male inter se connexæ sententiæ, eius forsitan qui ex eo descripsit, culpa.

P.84.V.κατακοπῆναι] Malim αὐτοῦ καταψυσάμενος.

V.πρὸν] αὐτὸν μὲν ἐκχωρεῖν. Legitur in altero codice μὴ pro μὲν. Vnde discis verũ esse quod dixi, corrigens locum quendam ex pag. huius voluminis 66 apud Agatharchidem. nam vt illic μὲν pro μὴ erat in vtroque exemplari, ita hic μὴ pro μὲν, sed in altero duntaxat.

V.τις] Videtur deesse verbũ ἤλπιζον aut προσεδόκων post ἐστέρητο.

P.85.V.ἡρακλῆς] καρῶν Σέλβυκι. καρῶν δὲ ὁ ἰσχυρότερος παρὰ δωρεῦσι. Scribere malim ex Plutarcho κάῤῥων. & vera hæc scriptura videtur esse: nam καρῶν esset genitiuus à nominatiuo κᾶρες. Plutarchi locus in Apophthegmatis est hic, Βρασίδας μὲν γὰρ ἦν ἀνὴρ ἀγαθός· ἁ δὲ λακεδαίμων πολλὼς ἔχει τήνου κάῤῥονας.

P.88.V.προσέσ] ὃς τῆς θυνιακῆς. Sic legitur hic in vtroque exemplari: alibi βιθυνιακῆς. Sed audi quid dicat Claudianus, Thyni Thraces erant, quæ nũc Bithynia fertur. Aliter tamen cum alii, tum Plinius.

P.91.V.διαλλακτ.] Pro κἂν videtur legendum εἰ καί. nam cum particula κἂν, huius loci sensus esset, Et irritus eorum fuisset conatus. imperfecta manente sentẽtia. solet enim sequi εἰ μὴ aut tale quid post hãc particulam ita positam.

V.προαχθέντων] Pro τὴν ἡράκλειαν. γρ. ταῦ Γαλατίαν. quam scripturam, ni fallor, sequi debemus.

P.92.V.μᾶιοι] εἰ μὴ Κάμιλος ἐπιβοηθήσας, &c. Mendi mihi suspectus est hic locus.

P.93.V.στολῆς] Videtur abundare μὲν ante ἔτυχον. In vno exemplari scriptum est φιλοφρονούμενοι, in altero φιλοφρόνου μὲν, vbi etiam satis manifesto errore φιλοφρόνου pro φιλόφρονος positum est. quid si φιλοφρονουμένης legendum sit?

V.πως] Pro ἡρακλεωτῶν γρ. ταῖ ἡρακλεώταις. Malim

ἡρακλεωτῶν, vt dicebatur, Ἀθηναίων τῇ βουλῇ καὶ τῷ δήμῳ.

P.97. V. κίδα] Λουκίνσιον Ὁρτήνσιον. Scio Lucium esse non Λουκίνσιον, sed Λούκιον. nihil tamen immuto. Græcis enim nomina Romana corrumpere per me licet. Sed de alia re te admoneo. pro χιλιάδας legi in altero exēplari μυριάδας, profectò non ſine impudenti hyperbole.

P.98. V. σεν] Pro ὑπατείαν legendum exiſtimauerim ἀνθυπατείαν. vt antea dixit de Scipione, Σκιπίων στρατηγὸς, ἀνθύπατος ῥωμαίων. Scimus autem quantum ſit inter Conſulem & Proconſulem & Conſularem ac Proconſularem dignitatem diſcriminis.

P.99. V. θέντος]. Pro ἀντιστασιωτῶν γράφεται στασιωτῶν.

P.102. V. θρίδα τὴν] ὁ δὲ ἕρμαιον τὴν πρόσκλησιν ἡγησάμενος. In altero codice γράφεται κλῆσιν in locum τοῦ πρόσκλησιν. At mihi neutrum placet, qui legendum exiſtimo πρόσκλισιν per ι. quod nomen & alibi ita vſurpatum legere me memini. Sic pag. ſequente habes τὸν νοῦν τῶν ἐν νικαίᾳ συνιδόντες ἐπὶ ῥωμαίους ἀποκλίνοντα.

P.104. V. ἔργον] Pro γεγονὼς legendum puto γέγονεν. nam nec γεγονὸς per ο video quomodo legi poſſit. quale enim illud erit αὕτη ἡ πόλις ἔργον γεγονός, &c.

V. δόνος] Pro ἐν ᾧ videtur legendum ἐν ᾗ. Niſi dicamus ἐν ᾧ τόπῳ, aut addito aut certè ſubaudito illo datiuo. quorum neutrum placet.

P.105. P. ποντικοῖς] Pro αὐτὸν legendum puto αὐτοῦ.

V. προσκεῦ.] καὶ ταύτῃ &c. Melius καὶ ἐν aut κἀν ταύτῃ.

P.106. V. κόλλου] Vt cohæreat oratio, ponendā putauerim ante πολύτροποι particulam ἐπεί.

P.110. V. ῥᾷον] Legendum ῥᾴδιον, niſi comparatiuum gradum poſitiui locum obtinere dicamus.

P.111. V. καὶ] ὡς ὀγδοήκοντα &c. Videtur addendum eſſe μέχρι ante ὀγδοήκοντα. Fortaſſe & pro ὡς melius

legeretur ὥστε.

P.113.V.ἄελον] ἀφαιρησόμενον αὐτῶν. Legendum pu to αὐτόν.

P.115.V.κτῶ] Pro κατέστη legendum videtur καθέστηκε. Pro Τιγράνης profectò necesse fuerit legere Τιγράνει si serues αὐτὸν pro ἑαυτόν. Sin hoc mutare velis in αὐτὸν, Τιγράνης retinere poteris.

P.116.V.δὲ ὅσοι] τήν τε Τιγρανοκέρταν &c. In fine pag. præcedentis & circa finem huius habes Τιγρανόκερτα, numero plurali, genere neutro: ea forma qua dicitur τὰ Ἀργύριππα, & τὰ Κάστακα, aliáque multa. Sephanus quoque tale ponit huius vrbis nomen. Atqui vides hîc Τιγρανοκέρταν, præposito etiã articulo, qui nos positum esse hoc pro illo ne suspicari quidẽ sinit. Quid igitur dicemus? nimirum hoc nomen, vt multa alia, διττογραφεῖσθαι.

V.ξάμενος] τοὺς ὑπ᾽ αὐτόν. Malim τοὺς ὑφ᾽ αὐτόν.

DVO sunt præterea, lector, de quibus te admonitum volo: vnum, quod ad nomina multa, in Ctesiæ præsertim exemplaribus, διττογραφούμενα: Alterum autem, quod ad vocem ἐκλογαὶ attinet. Exemplũ huius διττογραφίας ponam ex multis vnum, Πείσας pag. 13. in vno codice cum ι scriptum, quum in altero scribatur cum η. Certè huius nominis & aliorum huiusmodi quærere scripturam, nescio cuius laboris, imò verò nescio cuius curiositatis esset. Nam si tandẽ reperiretur (quod tamen nullo fieri modo posse credo) quid tale repertum commodi nobis afferre posset, non video. Vnum tamẽ optabile foret, vt quo modo apud vnum historicum nomen aliquod propriũ scribitur, eodem apud alios quoque scriptum esset: ne erroris (vt sæpe accidere videmus) diuersa scriptura nobis occasionem præberet: dum quod de vna ea-

démque persona dicitur, de diuersis dici existimamus. Sed illud quî fieri possit? Si tamē & hîc cōiectura locum habere debet, credo, quo longiora sunt, eo magis Persicæ linguæ characterem seruare nomina. scimus enim Persas, in suis denominādis, nequaquā id quod quidam dixit, curasse, πάντα δοῦλον εἶναι τῷ δεσπότῃ μονοσύλλαβον, imò potius καὶ δοῦλον καὶ δεσπότην εἶναι πολυσύλλαβον καὶ μακροσύλλαβον. Quam rem videmus vt facetè Plautus etiam notet. Hæc igitur ratio videtur idonea ad probandū magis veram esse scripturam (duplex enim in hoc nomine reperitur) σφενδαδάτης quàm σφενδάτης, vtpote longiorē: eandémque in id genus aliis esse debere rationem. Itidem in nonnullis nominibus, in quibus diuersa scriptura, nimirum & per ζ & per ξ, quæ est per ξ meis auribus nescio quid Persicum magis sonat, ideóque magis mihi probatur. vt Ιξαβάτης quàm Ιζαβάτης, sic Αρπιβαρξαίνης quàμ Αρῦβαρζαίνης. nā etiam Αρξαίνης non Αρζαίνης dicitur. In nonnullis melioris exēplaris fidem vbique sequutus sum. vt Σκυθάρκης vbique nō Σκυθάρχης. Item Αμυτις non Αμμύτις. quam Ανουτιν à Dinone appellatam reperio, si quidem non mendosum est exemplar. De duplici autem scriptura Αρτοξέρξης & Αρταξέρξης non habeo quod dicam. Quin & ἐθνικῶν in dubium vocari scriptura possit. Nam quos δέρβικας consensu vtriusque exemplaris appellatos hîc habes, Stephanus ait ipsum Ctesiam appellasse δερβίους, ἢ τερβισσούς. Sed & malè illic δελβίκκαι legitur pro δερβίκαι per ρ & vnū κ, prius. Alicubi certe exēplari alteri fidē audacter derogaui. vt in iis locis qui sūt pag. 7 & 8. habebat enim καρχηδονίων & καρχηδονίοις pro χαλκηδονίων & χαλκηδονίοις (cuiusmodi mēdū in hoc ipso nomine in aliorum authorū antigraphis, vt Strabonis, mihi occurrit) quod exēplar etiā

male & graui cũ errore permutatas nõnunquã habebat nominũ quorundã ſedes. vt pag.10. V. ἐγγίνεται] in eo ſcriptum eſt Δαρειαῖος vbi habes Ἀρτοξέρξης,& Δαρειαίου vbi habes Ἀρτοξέρξου. Nec in propriis nominibus tãtùm,ſed vbique à partibus melioris(vt mihi quidẽ videbatur)exẽplaris ſtare volui:in incertis,alterutrũ ſine delectu,ſequutus ſum:ſed ita vt alterius quoque lectionem tibi adnotatam in fine libri dederim,non in Cteſia ſolùm, ſed & in Agatharchide, & Memnone. Nam quod ad Appianum attinet,eius vnicum exemplar nanciſci potui. Sed hoc addere oblitus erã,non eſſe quòd in nonnullis & propriis & appellatiuis nominibus, Ionici idiomatis terminationes in his ex Cteſiæ libris ἐκλογαῖς reperiri mireris,quum Ionica dialecto illos conſcripſiſſe dicatur. quanquam,vt harum ἐκλογῶν teſtatur author, ἐν τοῖς ἰνδικοῖς μᾶλλον ἰωνίζει ἢ ἐν τοῖς περσικοῖς.

Alterũ autẽ quod te ſcire tua intereſſe exiſtimo, hoc eſt. Ex Cteſiæ ſcriptis hæc ita fuerunt excerpta, vt is qui excerpſit,aliquãdo verba ipſius ſola poſuerit:interdũ autẽ,& ſanè plurimùm, ſua illis admixta nobis dederit, ſimul etiã in pauca & velut in arctũ ea quæ ille latius ac fuſius expoſuerat, contrahens. Vtro igitur potius an ἐκλογῶν an ἐπιτομῆς appellanda ſint ea nomine, videamus. ἐπιτομῆς appellationẽ dare ſolitos Græcos exiſtimo iis quæ ex ſcriptore aliquo ita deſcribũtur, vt primùm ordo idem qui apud eũ eſt,ſeruetur: deinde verò ipſa etiã verba (quantũ fieri poteſt)ſed ex multis pauca,aut ex paucis pauciſſima,retineãtur. Eos autẽ locos qui ex aliquo authoris libro hinc inde,prout viſum eſt,ſed αὐτολεξεὶ deſcribuntur,ἐκλογὰς ab iis vocitari ſolitos fuiſſe arbitror. Nec verò Athenæum cum alibi, tum verò vbi ἐκλογὰς δραμάτων ποιησάμενος dicit, aliud hoc nomine

ſignificare voluiſſe crediderim. Quo fit etiam vt iis quæ nouiſſimè in Germania editæ fuerunt poſteriorum Polybii librorum particulis, nequaquam ἐπιτομῆς ſed ἐκλογῶν imponendum fuiſſe nomen putem, & ita putem, vt affirmare audeam. Nam quin illic habeantur illa ipſa Polybii verba, mihi, qui locos aliquot ex iis à quodã Græco authore (ab Athenæo, ſi bene memini) quales illic ſunt, ex Polybio citatos repererim: minime dubiũ amplius eſſe poſſit. Sed quod ad hæc ex Cteſiæ libris excerpta attinet, quũ, vti dixi, nõnunquã ipſi authoris verba & eũ ipſum velut loquentem à nobis audiri faciat (vt pag. 31, τὸν δὲ ἀστράγαλον, κάλλιστον ὧν ἐγὼ ἑώρακα, οἷον τοῦ βοὸς καὶ τὸ εἶδος καὶ τὸ μέγεθος) interdum verò, & multo frequentius idquidem, non μιμητικῶς, vt ita dicam, id eſt, nõ ipſum ſcriptorẽ loquentẽ inducendo, & verba quaſi ex eius ore excipiẽda nobis relinquẽdo, ſed διηγηματικῶς, id eſt, ipſe nobis quid apud Cteſiam legerit, narrans (vt pag. 23, quum dicit, ἐξ οὗ [σιδήρου] καὶ δύο ξίφη Κτησίας φησὶν ἐσχηκέναι, ἓν παρὰ βασιλέως, καὶ ἓν παρὰ τῆς τοῦ βασιλέως μητρὸς Παρυσάτιδος. φησὶ δὲ περὶ αὐτοῦ, ὅτι &c. Pag. item 32, καί φησιν ἰδεῖν αὐτὸ [τὸ δένδρον] ὁ Κτησίας, καὶ ὀσφρανθῆναι ὀσμῆς οἵας οὔτε εἰπεῖν ἦν, οὔτε εἰκάσαι.) Quũ, inquã, hæc ita ſint, nomen ἐκλογαῖς hîc admittere nos ita oportet, vt quum quid propriè hac in re ſignificet, nõ ignoremus, ad receptum tamen apud authores vſum ſignificationem eius hîc non eſſe reſtringẽdam, ſed paulo latius extendendã ſciamus. Quod autem de ἐκλογαῖς ἐκ τῶν Κτησίου dixi, idem & de ἐκλογαῖς ἐκ τῶν Ἀγαθαρχίδου dictum tibi eſſe puta. At in Memnone paulo alia ratio eſt. quia is qui ex eiusſcriptis hæc ἐξελέξατο, hîc quoque, fateor, modò μιμητικῶς, modò διηγηματικῶς eius nobis orationem proponit, ſed ita vt hîc non ita vt in epitome, multa ver

ba in pauca contrahat : ſed potius eius narrationes, vt opinor, integras nobis, ſi non vbique, plurimis certè in locis proferat. Hoc autem vt credam, eo adducor, quòd minutiſſima quæque plerũque in his narrationibus perſequi eum videam, & certũ quẽdam ſermonis characterem vno eodémque quaſi tenore continuatum eſſe animaduertam.

Corrige & hæc. Pag. 12. Verſu αἰπεῖται] Pro ἐνδίδωσιν reponendum puto ἐκδίδωσιν. P. 13. V. λήλοις] Lege Μενοσταύης. aut, vt hîc, ita etiam antè, verſu abhinc quarto, Μενοστάτης. nam duplex eſt ſcriptura. P. 26. V. πδ] Lege ἐλαίου. P. 101. V. ἐφορμεῖν] Lege χαλκηδονίων. P. 128. V. δων] Lege κατέπιπλον.

Ἡ ΧΙ'ΩΝΟΣ ΠΡΟ'Σ ΠΛΑ'-τωνα ἐπιστολή.

ΧΙ'ΩΝ ΠΛΑ'ΤΩΝΙ.

ΔΥΣΙ'Ν ἡμέραις τῶν Διονυσίων ἔμπροσθεν τοὺς πιστοτάτους μοι τῶν θεραπόντων Πυλάδην καὶ Φιλόκαλον ἔπεμψα ὡς σέ. μέλλω γὰρ τοῖς Διονυσίοις ἐπιτίθεσθαι τῷ τυράννῳ, πολιτευσάμενος ἐκ πολλοῦ ἀνύποπτος αὐτῷ γενέσθαι. πέμπεται δὲ ἐν ταύτῃ τῇ ἡμέρᾳ πομπὴ τῷ Διονύσῳ, καὶ δοκεῖ ὀλιγωρότερον ἕξειν δι' αὐτὴν τὰ τῶν δορυφόρων. εἰ δὲ μή γε, κἂν δέῃ διὰ πυρὸς ἐλθεῖν, οὐκ ὀκνήσομεν, οὐδὲ καταισχυνοῦμεν οὔτε ἑαυτοὺς οὔτε τὴν σὴν φιλοσοφίαν. καὶ τὰ τῶν συνωμοτῶν δέ ἐστιν ἡμῖν ἐχυρά· πιστὰ δὲ ἢ πλήθει ἐχυρώτερα. οἶδα μὲν οὖν ὡς ἀναιρεθήσομαι. τελειώσας δὲ μόνον τυραννοκτονίαν, τοῦτο παθεῖν εὔχομαι. μετὰ παιᾶνος γὰρ ἂν καὶ νικητηρίων ἀπολείποιμι τὸν βίον, εἰ καταλύσας τὴν τυραννίδα ἐξ ἀνθρώπων ἀπελεύσομαι. σημαίνει γάρ μοι καὶ ἱερὰ καὶ οἰωνίσματα καὶ πᾶσα ἁπλῶς μαντεία θάνατον, κατορθώσαντι τὴν πρᾶξιν. ἐθεασάμην δὲ καὶ αὐτὸς ἐναργεστέραν ἢ κατ' ὄνειρον ὄψιν. ἔδοξε γάρ μοι γυνὴ θεῖόν τι χρῆμα κάλλους καὶ μεγέθους ἀναδεῖν με κοτίνῳ καὶ ταινίαις. καὶ μετὰ μικρὸν ἀποδεῖξαί τι μνῆμα περικαλλὲς καὶ εἰπεῖν· ἐπειδὴ κέκμηκας ὦ Χίων, ἴθι εἰς τουτὶ τὸ μνῆμα ἀναπαυσόμενος. ἐκ τούτου δὲ τοῦ ὀνείρατος εὔελπίς εἰμι καλοῦ θανάτου τυχεῖν. νομίζω γὰρ μηδὲν κίβδηλον εἶναι ψυχῆς μάντευμα· ἐπεὶ καὶ σὺ οὕτως ἐγίνωσκες. εἰ δὲ καὶ ἀληθεύσειεν ἡ μαντεία, μακαριώτατον ἐμαυτὸν ἡγοῦμαι γενέσθαι ἢ εἰ βίος μοι μετὰ τὴν τυραννοκτονίαν εἰς γῆρας ἐδίδοτο. καλὸν γάρ μοι μεγάλα διαπραξαμένῳ πρότερον ἐξ ἀνθρώπων ἀπαλλάττεσθαι, ἢ χρόνου τι συναπολαῦσαι. καὶ ἃ ἂν δράσωμεν, πολὺ νομισθήσεται μείζονα, οἷς πεισόμεθα. καὶ αὐτὶ

ζημιώτεροι ἐσόμεθα τοῖς εὖ παθοῦσιν, εἰ τῷ ἰδίῳ θανάτῳ τὴν ἐλευθερίαν αὐτοῖς ὠνησόμεθα· μείζων γὰρ ὠφέλεια τοῖς εὐεργετηθεῖσιν εἶναι φαίνεται, ἧς ὁ δράσας οὐ μεταλαμβάνει. οὕτως μὲν δὴ πρόθυμος ἔχομεν πρὸς τὴν μαντείαν τοῦ θανάτου. Σὺ δὲ χαῖρέ τε ὦ Πλάτων, καὶ εὐδαιμονοίης εἰς τέλειον γῆρας. προσαγορεύω δέ σε ὕστατα, ὡς πείθομαι.

ΧΙΩΝ ΜΑΤΡΙΔΙ.

ΕΠΙ μὲν τῷ συμπείθεσθαι τὸν τύραννον οἷς περὶ ἐμοῦ πρὸς αὐτὸν ἔλεγες, συγχαίρω τῇ πατρίδι. γράψω δὲ καὶ αὐτὸς ὡς συνεβούλευσας, ἀπάγων αὐτὸν ἀπὸ τἀληθοῦς ὡς μάλιστα ἔνεστι. τοὐναντίον γὰρ ἂν ποιῶν, ψευσαίμην τοὺς ἐμαυτοῦ πολίτας καὶ φίλους ὧν ἐξ ἐμοῦ ἤλπισαν, καὶ ταῦτα, οὐκ ἀξίους ὄντας ἀπατᾶσθαι. τὸ δὲ εἶναι τὸν τύραννον τελέως καὶ χαλεπὸν, ὠφελιμώτερον ἔγωγε ἡγοῦμαι τῇ πόλει ἢ τὸ δημοκοπεῖν αὐτὸν καὶ περικαλύπτεσθαι δόξαν μετριότητος· τὸ δὲ αἴτιον, ὅτι οἱ μὲν χαλεποὶ διαφθείρονται ταχέως καὶ ἂν μὴ καταλυθῶσι, μῖσος ὅμως τυραννίδος κατέλιπον τῷ πλήθει, καὶ παντελῶς τὴν μοναρχίαν ἐφ' ἑαυτῶν διέβαλον. οὕτως οὖν συμβαίνει τὸν γοῦν λοιπὸν χρόνον φυλακτικωτέρους γίνεσθαι καὶ προνοητικωτέρους τῆς δημοκρατίας ἅπαντας. ὅταν δέ τις δουλωσάμενος ἐκ δημοκοπήσῃ τοὺς δουλωθέντας, κἂν ἀναιρεθῇ ταχέως, πολλὰ ὅμως ἐγκαταλείπει τυραννίδος ἐν ἑκάστοις κακά. ὧν οἱ μὲν εὖ τι προσδοκῶντες πείσεσθαι· οἱ δὲ ἄλλως δημαγωγηθέντες, τυφλοὶ τῶν κοινῇ συμφερόντων εἰσί. καὶ τόν τε ἀναιρεθέντα οἰκτείρουσιν ὡς δὴ μέτριον, καὶ τὴν τυραννίδα οὐχ ὡς ἀνήκεστόν τι φυλάττονται κακόν· ἀγνοοῦντες ὅτι ἂν πάντα τις ᾖ μέτριος τύραννος, διὰ τοῦτο καταλυτέος ἐστὶν ὅτι ἔξεστιν αὐτῷ καὶ χαλεπῷ εἶναι. Κλέαρχος δὴ ὠμὸς ὢν, αὐτός τε εὐχείρωτος ἔσται μισούμενος, καὶ τοῖς ἄλλοις δυσκατορθωτέραν ποιήσει τὴν τυραννίδα· προσποιούμενος δὲ εἶναι μέτριος, αὐτός τε ἂν ταύτην τὴν δόξαν ἐκαρπώσατο, τοῖς τε βουλομένοις ὕστερον εὐέμβατον ἀπολίποι τὴν ἀκρό-

πόλιν· ἀλλὰ ταῦτα μὲν καὶ σοὶ δηλαδὴ φανερά. τὸν δὲ τρόπον τῆς γραφῆς καὶ ἀποδόσεως τῶν ἐπιστολῶν χαίρω. ὅτι δὴ σύ τε ἀσφαλῆ ἐνόμισας, καὶ τὸ τέλος μαρτυρεῖ μὴ ἀτόπως εὑρῆσθαι. ἔπεμψα δέ σοι καὶ τὸ ἀντίγραφον τῆς πρὸς τὸν Κλέαρχον ἐπιστολῆς διθυραμβικωτέραν ποιήσας ἐπιτηδὲς αὐτήν· ἵν' ἡμῶν καταφρονῇ ὡς λογομανούντων τελέως.

ἘΚ ΤΩ͂Ν ΤΟΥ͂ ΣΟΥΪ́ΔΑ.

ΚΛΈΑΡΧΟΣ ὁ Ποντικός, νέος ὢν, εἰς Ἀθήνας ἀφίκετο ἀκοῦσαι Πλάτωνος. καὶ λέγων φιλοσοφίας διψῆν, ὀλίγα οἱ συγγενόμενος (ἦν γὰρ θεοῖς ἐχθρός) ὄναρ ὁρᾷ ὅδε ὁ Κλέαρχος, γυναῖκά τινα λέγουσαν πρὸς αὐτὸν, Ἄπιθι τῆς Ἀκαδημίας, καὶ φεῦγε φιλοσοφίαν. οὐ γάρ σοι θέμις ἐπαυρέσθαι αὐτῆς· ὁρᾷ γὰρ πρὸς σὲ ἔχθιστον. ὧν ἀκούσας ἐπάνεισιν εἰς τὴν στρατιάν. φθόνῳ δὲ ἐπικλυσθεὶς ἐκπλεῖ τῆς οἴκοθεν, καὶ φυγὰς ἀλώμενος ἔρχεται πρὸς Μιθριδάτην· καὶ στρατοπεδευσάμενος παρ' αὐτῷ ἐπῃνεῖτο. οὐ μὴν μετὰ μακρὸν ἐμπίπτουσιν οἱ Ἡρακλεῶται εἰς στάσιν βαρεῖαν. εἶτα ἐπανελθεῖν εἰς φιλίαν καὶ συμβιβάσεις βουλόμενοι, προαιροῦνται ἔφορον τῆς αὖθις ὁμονοίας τὸν Κλέαρχον. ἐπειδὴ δὲ κληθεὶς παρεγένετο, καταλύσας ἔν τινι τῶν σταθμῶν τῶν διὰ τῆς ὁδοῦ, ὄναρ ὁρᾷ πάλιν Ἡρακλεωτῶν τύραννον, Εὐώπιον ὄνομα, λέγοντα αὐτῷ ὅ, τι, δεῖ τυραννῆσαί σε τῆς πατρίδος. προσέταττε δὲ καὶ τὴν φιλοσοφίαν φυλάττεσθαι αὐτόν. ὑπεμνήσθη καὶ τούτων τινῶν ἐκ τῆς προρρήσεως τῆς Ἀθήνησιν. ἐγκρατὴς δ' οὖν τῶν κοινῶν γενόμενος, ὠμότατός τε ἦν καὶ εἰς ὑπεροψίαν ἐξαρθεὶς ἄμαχον. τῶν μὲν ἔτι ἀνθρώπων κατεφρόνει, προσκυνεῖσθαι δὲ καὶ ταῖς τῶν Ὀλυμπίων γεραίρεσθαι τιμαῖς ἠξίου. καὶ στολὰς ἤλλαττε θεοῖς τιμήθης, καὶ τοῖς ἀγάλμασι τοῖς ἐκείνων ἐπιπρεπούσας. τόν τε υἱὸν τὸν ἑαυτοῦ Κεραυνὸν ἐκάλεσεν. ἀπέκτεινε δὲ αὐτὸν πρῶτον μὲν ἡ δίκη, εἶτα δὲ ἡ χεὶρ ἡ Χίωνος, ὃς ἦν καὶ αὐτὸς ἑταῖρος Πλάτωνος, καὶ χρόνον διήκουσεν αὐτοῦ [illegible]

[illegible]

τύραννον ἐκ τῆς ἐκείνου ἑστίας ἀνασπασάμενος, ἠλευθέρωσε τὴν πατρίδα. κοινωνοὶ δὲ οἱ τῆς καλῆς πράξεως γενέσθαι λέγονται, Λεωνίδης τε καὶ Ἀντίθεος· φιλοσόφω καὶ τώδε ἄνδρε. ὅπως δὲ δίκην ἔδωκε δικαίαν ἀνθ᾽ ὧν ἐτόλμησεν, εἴρηται.

ΠΕΡῚ ΤΟΥ͂ ΚΛΕΆΡΧΟΥ, ΤΥ- ράννου Ἡρακλείας.

Ἐκ τῶν Διοδώρου τοῦ Σικελιώτου.

ΚΑΤᾺ δὲ τοὺς αὐτοὺς χρόνους, Κλέαρχος, τὸ γένος ὢν ἐξ Ἡρακλείας τῆς ἐν Πόντῳ, ἐπέθετο τυραννίδι· κρατήσας δὲ τῆς ἐπιβολῆς, ἐζήλωσε μὲν τὴν Διονυσίου τοῦ Συρακουσίων τυράννου διαγωγήν· τυραννεύσας δὲ τῶν Ἡρακλεωτῶν ἐπιφανῶς, ἦρξεν ἔτη δώδεκα.

Ἐκ τοῦ αὐτοῦ.

Κλέαρχος δὲ, ὁ Ἡρακλείας τύραννος, Διονυσίων ὄντων, ἐπὶ θέαν βαδίζων ἀνῃρέθη, ἄρξας ἔτη δώδεκα.

ΠΕΡῚ ΤΟΥ͂ ΑΥ̓ΤΟΥ͂ ΚΛΕΆΡ- χου, ἐκ τῶν Θεοπόμπου τοῦ Χίου, παρὰ τῷ Ἀθηναίῳ, ἐν τῷ γ΄.

ΒΙΑΊΩΣ ἀνῄρει πολλούς· καὶ τοῖς πλείστοις ἐδίδου κώνειον πιεῖν. ἐπειδὴ οὖν πάντες ἔγνωσαν τὴν τοῦ φαρμάκου ταύτην φιλοτησίαν, οὐ προῄεσαν τῶν οἰκιῶν, πρὶν φαγεῖν πήγανον. τοῦτο γὰρ τοὺς προφαγόντας μηδὲν πάσχειν, πίνοντας ἀκόνιτον.

ΠΕΡῚ ΤΙΜΟΘΈΟΥ ΤΟΥ͂ ΤΥΡ.

Ἐκ τῶν Διοδώρου.

Τὴν ἀρχὴν Κλεάρχου διαδεξάμενος ὁ υἱὸς Τιμόθεος, ἦρξεν ἔτη πεντεκαίδεκα.

ΠΕΡΙ ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ ΤΟΥ ΤΥΡ.

Ἐκ τοῦ αὐτοῦ.

ἍΜΑ δὲ τούτοις πραττομένοις, Τιμόθεος, ὁ τῆς Ἡρακλείας, τῆς ἐν τῷ Πόντῳ, τύραννος, ἐτελεύτησε, δυναστεύσας ἔτη πεντεκαίδεκα. τὴν δὲ τυραννίδα διαδεξάμενος ὁ ἀδελφὸς Διονύσιος, ἦρξεν ἔτη πλείω τῶν τριάκοντα.

Περὶ τοῦ αὐτοῦ.

Παρὰ τῷ Ἀθηναίῳ, ἐν τῷ ιβ΄.

Νύμφις γοῦν ὁ Ἡρακλεώτης ἐν τῷ δευτέρῳ περὶ Ἡρακλείας, Διονύσιος, φησὶν, ὁ Κλεάρχου τοῦ πρώτου τυραννήσαντος ἐν Ἡρακλείᾳ υἱὸς, καὶ αὐτὸς τῆς πατρίδος τυραννήσας, ὑπὸ τρυφῆς καὶ τῆς καθ' ἡμέραν ἀδηφαγίας ἔλαθεν ὑπερσαρκήσας· ὥστε διὰ τὸ πάχος ἐν δυσπνοίᾳ αὐτὸν συνέχεσθαι καὶ πνιγμῷ. διὸ συνέταξαν οἱ ἰατροὶ κατασκευάσαι βελόνας λεπτὰς τῷ μήκει διαφερούσας· αἷς διὰ τῶν πλευρῶν καὶ τῆς κοιλίας διωθεῖν, ὅταν εἰς ὕπνον τύχῃ βαθύτερον ἐμπεσών. μέχρι μὲν οὖν τινὸς ὑπὸ τῆς πεπωρωμένης ἐκ τοῦ στέατος σαρκὸς οὐκ ἐνεποίει τὴν αἴσθησιν· εἰ δὲ πρὸς καθαρὸν τόπον ἡ βελόνη διελθοῦσα ἔθιγε, τότε διεγείρετο. τοὺς δὲ χρηματισμοὺς ἐποιεῖτο τοῖς βουλομένοις, προτιθέμενος κιβωτὸν τοῦ σώματος, ἵνα τὰ μὲν λοιπὰ μέρη κρύπτοι, τὸ δὲ πρόσωπον μόνον ὑπέχον διαλέγοιτο τοῖς ἀπαντῶσι.

Καὶ μετ' ὀλίγα,

Ἀπέθανε δὲ βιώσας ἔτη πέντε πρὸς τοῖς πεντήκοντα· ὧν ἐτυράννησε τρία καὶ τριάκοντα, ἁπάντων τῶν πρὸ αὐτοῦ τυράννων πρᾳότητι καὶ ἐπιεικείᾳ διενηνοχώς.

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΖΑΘΡΑ ΚΑΙ ΚΛΕΑΡχου, ἀδελφῶν, τῶν τυράννων Ἡρακλείας.

Ἐκ τῶν Διοδώρου.

Ἅμα δὲ τούτοις πραττομένοις Διονύσιος ὁ τῆς Ἡρακλείας, τῆς ἐν τῷ Πόντῳ, τύραννος, ἐτελεύτησεν, ἄρξας ἔτη τριακόντα δύο. τὴν δὲ δυναστείαν διαδεξάμενοι οἱ υἱοὶ Ζάθρας καὶ Κλέαρχος ἦρξαν ἔτη ἑπτακαίδεκα.

ἘΚ ΤΩ͂Ν ἈΓΑΘΑΡΧΊΔΟΥ ἱστοριῶν ἐκλογαί.

Παρὰ τῷ Ἀθηναίῳ, ἐν τῷ ς´.

ἈΓΑΘΑΡΧΊΔΗΣ δ' ὁ Κνίδιος ἐν τῇ ὀγδόῃ καὶ τριακοστῇ τῶν ΕΥ᾿ρωπακῶν, Δαρδανεῖς φησὶ δούλους κεκτῆσθαι· τὸν μὲν, χιλίους· τὸν δὲ, καὶ πλείους. τούτων δ' ἕκαστον ἐν μὲν εἰρήνῃ γεωργεῖν, ἐν πολέμῳ δὲ λοχίζεσθαι, ἡγεμόνα νέμοντας τὸν ἴδιον δεσπότην. Sed pro λογίζεσθαι scribendum videtur λοχίζεσθαι. Παρὰ τῷ αὐτῷ, ἐν τῷ ζ´.

Φησὶ γοῦν Ἀγαθαρχίδης ἐν ἕκτῃ ΕΥ᾿ρωπιακῶν τὰς ὑπερφυεῖς τῶν Κωπαΐδων ἐγχέλεων, ἱερείων τρόπον στεφανοῦντας καὶ κατευχομένους, οὔλας τε ἐπιβάλλοντας, θύειν τοῖς θεοῖς τοὺς Βοιωτούς. καὶ πρὸς ξένον διαπορῦντα τὸ τῶν γινόμενον παράδοξον, καὶ πυνθανόμενον, ἓν μόνον εἰδέναι, φῆσαι τὸν Βοιωτόν· φάσκειν τε ὅτι δεῖ τηρεῖν τὰ προγονικὰ νόμιμα· καὶ ὅτι μὴ καθήκει τοῖς ἄλλοις ὑπὲρ αὐτῶν ἀπολογίζεσθαι.

Ἐκ τοῦ αὐτοῦ Ἀγαθαρχίδου,

Παρὰ τῷ αὐτῷ Ἀθηναίῳ, ἐν τῷ ιβ´.

Ἀγαθαρχίδης δ' ἐν τῇ ἑκκαιδεκάτῃ ΕΥ᾿ρωπιακῶν, Μάγαν φησὶ τὸν Κυρήνης βασιλεύσαντα ἔτη πεντήκοντα, ἀπολέμητον γενόμενον, καὶ τρυφῶντα, κατάσαρκον γενέσθαι, ἐκτόπως τοῖς ὄγκοις κατὰ τὸν ἔσχατον καιρὸν, καὶ ὑπὸ τοῦ πάχους ἀποπνιγῆναι δι' ἀργίαν σώματος, καὶ τὸ προσφέρεσθαι πλῆθος τροφῆς. παρὰ δὲ Λακεδαιμονίοις ὁ αὐτὸς ἱστορεῖ, διὰ τῆς ἑβδόμης καὶ εἰκοστῆς οὐ τῆς τυχούσης ἀδοξίας νομίζεσθαι, εἰ ἦν τι σχῆμα ἀνανδρότερον ἔχων, ἢ τὸν ὄγκον τοῦ σώματος προσπετὴς ἐφαίνετο, γυμνῶν κατὰ δέκα ἡμέρας παρισταμένων τοῖς ἐφόροις τῶν νέων. καθεώρων δὲ οἱ ἔφοροι καὶ καθ' ἑκάστην ἡμέραν καὶ τὰ περὶ τὴν ἔνδυσιν καὶ τὴν στρωμνὴν τῶν νέων, εἰκότως· καὶ γὰρ ὀψοποιοὶ ἦσαν παρὰ Λακεδαιμονίοις κρεοσκευασίας, ἄλλου δ' οὐδενός. κἂν τῇ δ' ἑβδόμῃ εἰκοστῇ Ἀγαθαρχίδας ἔφη, ὡς Λακεδαιμόνιοι Ναυκλείδην τὸν Πολυβιάδου, παντελῶς ὑπέρσαρκοῦντα τῷ σώματι, καὶ παχὺν διὰ τρυφὴν

γινόμενον, καταβιβάσαντες εἰς μέσην τὴν ἐκκλησίαν. καὶ Λυ-
σάνδρου πολλὰ ὀνειδίσαντος ἐν τῷ κοινῷ ὡς τρυφῶντι, παρ'
ὀλίγον ἐξέβαλον ἐκ τῆς πόλεως, ἀπειλήσαντες τοῦτο ποιήσειν,
εἰ μὴ τὸν βίον ἐπανορθώσαιτο. εἰπόντος τοῦ Λυσάνδρου ὅτι τὸ
Ἀγησίλαος ὅτε διέτριβε περὶ τὸν Ἑλλήσποντον πολεμῶν τοῖς
βαρβάροις, ὁρῶν τοὺς Ἀσιαγενεῖς μὲν στολαῖς πολυτελῶς ἠ-
σκημένους, τοῖς σώμασι δὲ οὕτως ἀχρείους ὄντας, γυμνοὺς πάν-
τας ἐκέλευσε τοὺς ἁλισκομένους ἐπὶ τὸν κήρυκα ἄγειν, καὶ χω-
ρὶς πωλεῖν τὸν τούτων ἱματισμὸν, ὅπως οἱ σύμμαχοι γι-
γνώσκοντες διό τι πρὸς μὲν ἆθλα μεγάλα, πρὸς δὲ ἄνδρας
ἀτελεῖς, ὁ ἀγὼν συνέστηκε, προθυμότερον ταῖς ψυχαῖς ὁρμῶ-
σιν ἐπὶ τοὺς ἐναντίους.

Ἐκ τοῦ αὐτοῦ Ἀγαθ. Παρὰ τῷ αὐτῷ Ἀθηναίῳ, ἐν τῷ ιδ΄.

ἈΓΑΘΑΡΧΊΔΗΣ ἐν τῇ ἐννεακαιδεκάτῃ τῶν ΕΥ-
ρωπικῶν οὕτως γράφει. ἀμφισβητούντων Ἀθηναίων πρὸς
Βοιωτοὺς περὶ τῆς χώρας, ἣν καλοῦσι Σίδας, Ἐπαμινών-
δας δικαιολογούμενος ἐξαίφνης ἐκ τῆς ἀριστερᾶς μεταλα-
βὼν κεκρυμμένην ῥοὰν, ἀνήρετο αὐτοὺς πῶς ἐκείνην καλοῦ-
σιν. εἰπόντων δὲ ἐκείνων ῥοὰν, ἀλλ' ἡμεῖς, εἶπε, σίδαν. ὁ δὲ
τόπος τοῦτ' ἔχει τὸ φυτὸν ἐν αὐτῷ πλεῖστον, ἀφ' οὗ τὴν ἐξ ἀρ-
χῆς εἴληφε προσηγορίαν, καὶ ἐνίκησε.

Περὶ τῶν αὐτῶν τοῦ Κτησίου Περσικῶν.

Παρὰ τῷ Ξενοφῶντι, ἐν τῷ α΄ τῆς Κύρου ἀναβάσεως.

ΣΥ῾Ν τούτοις δὲ ὢν [ὁ Κῦρος] καθορᾷ βασιλέα καὶ
τὸ ἀμφ' ἐκεῖνον στῖφος· καὶ εὐθὺς οὐκ ἠνέσχετο, ἀλλ' εἰπὼν,
Ὁρῶ τὸν ἄνδρα, ἵετο ἐπ' αὐτόν. καὶ παίει κατὰ τὸ στέρνον, καὶ
τιτρώσκει διὰ τοῦ θώρακος, ὥς φησι Κτησίας ὁ ἰατρὸς· καὶ
ἰᾶσθαι αὐτὸς τὸ τραῦμα φησί. παίοντα δὲ αὐτὸν ἀκοντίζει
τὶς παλτῷ ὑπὸ τὸν ὀφθαλμὸν βιαίως· καὶ ἐνταῦθα μα-
χόμενοι καὶ βασιλεὺς καὶ Κῦρος, καὶ οἱ ἀμφ' αὐτοὺς, ὑπὲρ
ἑκατέρου, ὁπόσοι μὲν τῶν ἀμφὶ βασιλέα ἀπέθανον, Κτησίας
λέγει (παρ' ἐκείνῳ γὰρ ἦν) Κῦρος δὲ, αὐτός τε ἀπέθανε, καὶ
ὀκτὼ οἱ ἄριστοι τῶν περὶ αὐτὸν ἔκειντο ἐπ' αὐτῷ.

ΠΑΡΑ' ΤΩ͂Ι ΠΛΟΥΤΑ'ΡΧΩΙ, ἘΝ τῷ Ἀρτοξέρξου βίῳ.

Ἡ δὲ Κτησίου διήγησις, ὡς ἐπιτεμόντι πολλὰ, συντόμως ἀπαγγεῖλαι, τοιαύτη τίς ἐστι.

ΚΥ͂ΡΟΣ, ἀποκτείνας Ἀρταγέρσην, ἤλαυνεν εἰς αὐτὸν βασιλέα τὸν ἵππον, καὶ αὐτὸς εἰς ἐκεῖνον, ἀμφότεροι σιωπῇ. φθάνει δὲ βάλλων Ἀριαῖος ὁ Κύρου φίλος βασιλέα, καὶ οὐκ ἔτρωσε. βασιλεὺς δὲ, ἀφεὶς τὸ δόρυ, Κύρου μὲν οὐκ ἔτυχε, Τισαφέρνην δὲ, πιστὸν ἄνδρα Κύρῳ καὶ γενναῖον, ἔβαλε καὶ κατέκτεινε. Κῦρος δ' ἐπ' αὐτὸν ἐξακοντίσας διὰ τοῦ θώρακος, ἔτρωσε τὸ στῆθος, ὅσον ἐνδῦναι δύο δακτύλους τὸ ἀκόντιον, πεσεῖν δὲ αὐτὸν ὑπὸ τῆς πληγῆς ἀπὸ τοῦ ἵππου. φυγῆς δὲ καὶ ταραχῆς τῶν περὶ αὐτὸν γενομένης, ὁ μὲν, ἀναστὰς μετ' ὀλίγων (ἐν οἷς καὶ Κτησίας ἦν) λόφον τινὰ πλησίον καταλαβὼν, ἡσύχαζε· Κῦρον δὲ τοῖς πολεμίοις ἐνειλούμενον ὁ ἵππος ἐξέφερεν ὑπὸ θυμοῦ μακρὰν, ἤδη σκότους ὄντος, ἀγνοούμενον ὑπὸ τῶν πολεμίων, καὶ ζητούμενον ὑπὸ τῶν φίλων· ἐπαιρόμενος δὲ τῇ νίκῃ, καὶ μεστὸς ὢν ὁρμῆς καὶ θράσους, διεξήλαυνε βοῶν, Ἐξίστασθε πενιχροί. τοῦτο δὲ Περσιστὶ πολλάκις αὐτοῦ βοῶντος, οἱ μὲν ἐξίσταντο, προσκυνοῦντες· ἀποπίπτει δὲ τῆς κεφαλῆς ἡ τιάρα τοῦ Κύρου· καὶ παρατρέχων νεανίας Πέρσης, ὄνομα Μιθριδάτης, ἀκοντίῳ βάλλει τὸν κρόταφον αὐτοῦ παρὰ τὸν ὀφθαλμὸν· ἀγνοῶν ὅστις εἴη. πολὺ δὲ αἷμα τοῦ τραύματος ἐκβαλόντος, ἰλιγγιάσας καὶ καρωθεὶς ὁ Κῦρος ἔπεσε. καὶ ὁ μὲν ἵππος ὑπεκφυγὼν ἐπλάζετο· τὸν δ' ἐφίππειον πῖλον ἀπορρυέντα λαμβάνει τοῦ τὸν Κῦρον βαλόντος ἀκόλουθος, αἵματος περίπλεω. τὸν δὲ Κῦρον ἐκ τῆς πληγῆς ἀναφέροντα χαλεπῶς καὶ μόλις, εὐνοῦχοί τινες παρόντες ὀλίγοι ἐπεχείρουν ἐπ' ἄλλον ἵππον ἀναθέσθαι, καὶ σώζειν· ἀδυνάτως δ' ἔχοντα, καὶ δι' αὐτοῦ προθυμούμενον βαδίζειν, ὑπολαβόντες ἦγον· τῷ μὲν σώματι καρηβαροῦντα καὶ σφαλλόμενον, οἰόμενον δὲ νικᾶν· ἀκούοντα τῶν φευγόντων ἀνακαλου-

μένων Κῦρον βασιλέα, καὶ φείδεσθαι δεομένων. ἐν δὲ τούτῳ, Καύνιοί τινες ἄνθρωποι κακόβιοι καὶ ἄποροι, καὶ ταπεινῶν ὑπουργημάτων ἕνεκα τῇ τοῦ βασιλέως στρατιᾷ παρακολουθοῦντες, ἔτυχον ἀναμιχθέντες, ὡς φίλοι, τοῖς περὶ τὸν Κῦρον. ὡς δὲ μόλις συνεῖδον τὰ περιθωρακίδια φοινικᾶ, (λευκοῖς χρωμένων τῶν βασιλικῶν ἁπάντων) ἔγνωσαν πολεμίους ὄντας. εἷς οὖν ἐκείνων ἐτόλμησεν ἀγνοῶν ἐξόπισθεν βαλεῖν τὸν Κῦρον ἀκοντίῳ. τῆς δὲ περὶ τὴν ἰγνύαν φλεβὸς ἀναρραγείσης, πεσὼν ὁ Κῦρος, ἅμα παίει πρός τινι λίθῳ τὸν τετρωμένον κρόταφον, καὶ ἀποθνήσκει.

ΠΑΡΑ ΤΩ ΑΥΤΩ ΠΛΟΥΤΑΡΧΩ, ὀλίγῳ ὕστερον,

ἘΞΗΛΑΚΕΙ δὲ [ὁ Ἀρτοξέρξης] (ὡς ὁ Κτησίας φησὶν) ἐπὶ τὴν μάχην, τεσσαράκοντα μυριάσιν· οἱ δὲ περὶ Δείνωνα καὶ Ξενοφῶντα, πολὺ πλείονας γενέσθαι λέγουσι τὰς μεμαχημένας. ἀριθμὸν δὲ νεκρῶν ὁ Κτησίας, ἐνακισχιλίους ἀνενεχθῆναι φησὶ πρὸς τὸν Ἀρτοξέρξην· αὐτῷ δὲ δισμυρίων οὐκ ἐλάττους φανῆναι τοὺς κειμένους. ταῦτα μὲν οὖν ἔχει διαμφισβήτησιν. ἐκεῖνο δὲ τοῦ Κτησίου λαμπρὸν ἤδη ψεῦσμα, τὸ πεμφθῆναι φάναι πρὸς τοὺς Ἕλληνας αὐτὸν, μετὰ Φαΰλλου τοῦ Ζακυνθίου καὶ τινῶν ἄλλων. ὁ γὰρ Ξενοφῶν ἠπίστατο συνδιατρίβοντα βασιλεῖ Κτησίαν. μέμνηται γὰρ αὐτοῦ, καὶ τοῖς βιβλίοις τούτοις ἐντετυχὼς δῆλός ἐστιν. οὐκ ἂν οὖν ἐλθόντα, καὶ λόγων τοσούτων ἑρμηνέα γενόμενον, παρῆκεν ἀνώνυμον, Φάϋλλον δὲ τὸν Ζακύνθιον ὠνόμαζεν. ἀλλὰ δαιμονίως ὁ Κτησίας, ὡς ἔοικε, φιλότιμος ὤν, καὶ οὐχ ἧττον φιλολάκων καὶ φιλοκλέαρχος, ἀεί τινας ἐν τῇ διηγήσει χώρας ἑαυτῷ δίδωσιν. ἐν αἷς γενόμενος, πολλὰ καὶ καλὰ μιμνήσκεται Κλεάρχου καὶ τῆς Λακεδαίμονος.

ΠΑΡΑ ΤΩ ΑΥΤΩ ΠΛΟΥΤΑΡΧΩ, ἐν τῷ αὐτῷ βίῳ,

ἘΠΕΙ δὲ Κλέαρχον καὶ τοὺς ἄλλους στρατηγοὺς Τισσαφέρνης ἐξηπάτησεν, καὶ παρεσπόνδησεν ὅρκων γενομένων,

καὶ συλλαβὼν ἀνέπεμψεν ἐν πέδαις δεδεμένους, δεηθῆναι φησὶν αὐτοῦ τὸν Κλέαρχον ὁ Κτησίας ὅπως κτενὸς εὐπορήσειε. τυχόντα δὲ, καὶ τημελήσαντα τὴν κεφαλὴν, ἡσθῆναί τε τῇ χρείᾳ, καὶ τὸν δακτύλιον αὐτῷ δοῦναι, σύμβολον φιλίας πρὸς τοὺς ἐν Λακεδαίμονι συγγενεῖς καὶ οἰκείους. εἶναι δὲ γλυφὴν ἐν τῇ σφραγῖδι Καρυατίδας ὀρχουμένας. τὰ δὲ πεμπόμενα σιτία τῷ Κλεάρχῳ τοὺς συνδεδεμένους στρατιώτας ἀφαιρεῖσθαι καὶ καταναλίσκειν, ὀλίγα τῷ Κλεάρχῳ διδόντας ἀπ' αὐτῶν. ἰᾶσθαι δὲ καὶ τοῦτο φησὶν ὁ Κτησίας, πλείονα τῷ Κλεάρχῳ πέμπεσθαι διαπραξάμενος, ἴδια δὲ ἕτερα τοῖς στρατιώταις δίδοσθαι. καὶ ταῦτα μὲν ὑπουργῆσαι καὶ παρασχεῖν, χάριτι καὶ γνώμῃ τῆς Παρυσάτιδος. πεμπομένου δὲ καθ' ἡμέραν τῷ Κλεάρχῳ κωλῆνος ἐπὶ τοῖς σιτίοις, παρακαλεῖν αὐτὸν καὶ διδάσκειν ὡς χρὴ μικρὸν εἰς τὸ κρέας ἐμβαλόντα μαχαίριον, ἀποκρύψαντα πέμψαι, καὶ μὴ περιιδεῖν ἐν τῇ βασιλέως ὠμότητι τὸ τέλος αὐτοῦ γενόμενον· αὐτὸν δὲ φοβούμενον, μὴ ἐθελῆσαι. βασιλέα δὲ τῇ μὲν μητρὶ παραιτουμένῃ μὴ κτεῖναι τὸν Κλέαρχον, ὁμολογῆσαι, καὶ ὀμόσαι. πεισθέντα δὲ αὖθις ὑπὸ τῆς Στατ. &c. Μετ' ὀλίγα.

ἈΛΛΑ' ταῦτα μὲν οὐκ ἄδηλον ὡς ἐπιτραγῳδεῖται τῇ Κλεάρχου μνήμῃ. καὶ γὰρ ἀναιρεθέντων φησὶ τῶν στρατηγῶν, τοὺς μὲν ἄλλους ὑπὸ κυνῶν σπαράττεσθαι καὶ ὀρνέων· τῷ δὲ Κλεάρχου νεκρῷ θύελλαν ἀνέμου γῆς θῖνα πολλὴν φέρουσαν ἐπιχῶσαι, καὶ ἐπικρύψαι τὸ σῶμα. φοινίκων δὲ τινῶν διασπαρ. &c. Μετ' ὀλίγα.

Θεράπαιναν εἶχε πιστὴν καὶ δυναμένην παρ' αὐτῇ μέγιστον, ὄνομα Γίγιν. ἣν ὁ μὲν Δείνων ὑπουργῆσαι τῇ φαρμακείᾳ φησὶ, συγγνῶναι δὲ μόνον ἄκουσαν ὁ Κτησίας. τὸν δὲ δόντα τὸ φάρμακον ἐκεῖνος μὲν ὀνομάζει Βελιτάραν, ὁ δὲ Δείνων, Μελάνταν. ἐκ δὲ τῆς πρόσθεν ὑπ. &c.

ἘΚ ΤΩ͂Ν ΑΥ'ΤΩ͂Ν ΤΟΥ͂ ΑΥ'ΤΟΥ͂

Κτησίου Περσικῶν, ἢ ἄλλων συγγραμμάτων.

Παρὰ τῷ Ἀθηναίῳ, Δειπνοσοφ. ιγ΄.

ΚΑΙ' ἡ ἐπ' Αἴγυπτον δὲ Καμβύσου στρατεία, ὡς φη-

σὶ Κτησίας, διὰ γυναῖκα ἐγένετο. ὁ γὰρ Καμβύσης, πυθανόμενος τὰς Αἰγυπτίας γυναῖκας ἐν ταῖς συνουσίαις διαφέρειν τῶν ἄλλων, ἔπεμψε πρὸς Ἄμασιν, τὸν Αἰγυπτίων βασιλέα, μίαν αἰτῶν πρὸς γάμον τῶν θυγατέρων. ὁ δὲ τῶν μὲν ἑαυτοῦ οὐκ ἔδωκεν, (ὑπονοήσας μὴ γυναικὸς ἕξειν αὐτὴν τιμὴν, ἀλλὰ παλλακίδος) ἔπεμψε δὲ τὴν Ἀπρίου θυγατέρα Νειτήτην. ὁ δὲ Ἀπρίης ἐκπεπτώκει τῆς Αἰγυπτίων βασιλείας, διὰ τὴν γενομένην ἧτταν πρὸς Κυρηναίους, καὶ ἀνῄρητο ὑπὸ Ἀμάσιδος. ἡσθεὶς οὖν ὁ Καμβύσης τῇ Νειτήτιδι, καὶ σφόδρα ἐρασθεὶς, ἐκμανθάνει παρ' αὐτῆς τὰ πάντα· καὶ δεηθείσης ἐκδικῆσαι τὸν Ἀπρίου τὸν φόνον, πείθεται πολεμῆσαι Αἰγυπτίοις. Παρὰ τῷ αὐτῷ, Δειπνοσοφ. ιβ΄.

ΚΤΗΣΙΑΣ ἐν τρίτῃ Περσικῶν καὶ πάντας μὲν φησὶ τοὺς βασιλεύσαντας τῆς Ἀσίας περὶ τρυφὴν σπουδάσαι, μάλιστα δὲ Νινύαν, τὸν Νίνου καὶ Σεμιράμιδος υἱόν. καὶ οὗτος οὖν, ἔνδον μένων καὶ τρυφῶν, ὑπ' οὐδενὸς ἑωρᾶτο, εἰ μὴ ὑπὸ τῶν εὐνούχων καὶ τῶν ἰδίων γυναικῶν. τοιοῦτος δ' ἦν καὶ Σαρδανάπαλος, ὃν οἱ μὲν Ἀνακυνδαράξεω λέγουσιν υἱόν, οἱ δὲ, Ἀναβαξάρου. ὅτε δὴ οὖν Ἀρβάκης, εἷς τῶν ὑπ' αὐτὸν στρατηγῶν, Μῆδος γένος, διεπράξατο διά τινος τῶν εὐνούχων Παρμ. &c.

Ὀλίγῳ ὕστερον, περὶ τοῦ αὐτοῦ Σαρδαναπάλου.

ΚΤΗΣΙΑΣ δὲ λέγει εἰς πόλεμον αὐτὸν καταστῆναι, καὶ ἀθροίσαντα πολλὴν στρατιὰν, καὶ καταλυθέντα ὑπὸ τοῦ Ἀρβάκου τελευτῆσαι, ἑαυτὸν ἐμπρήσαντα ἐν τοῖς βασιλείοις, πυρὰν νήσαντα ὕψος τεσσάρων πλέθρων· ἐφ' ἧς ἐπέθηκε χρυσᾶς κλίνας ἑκατὸν καὶ πεντήκοντα, καὶ ἴσας τραπέζας, καὶ ταύτας χρυσᾶς. ἐποίησε δὲ ἐν τῇ πυρᾷ καὶ οἴκημα ἑκατ. &c.

ΟΥ πολλῷ ὕστερον.

ΚΤΗΣΙΑΣ δ' ἱστορεῖ, Ἄνναρον τὸν βασιλέως ὕπαρχον, καὶ τῆς Βαβυλωνίας δυναστεύσαντα, στολῇ χρῆσθαι γυναικείᾳ, καὶ κόσμῳ· καὶ ὅτι βασιλέως δούλῳ ὄντι αὐτῷ εἰς τὸ δεῖπνον εἰσῄεσαν πεντήκοντα καὶ ἑκατὸν ψάλλουσαι καὶ ἄ-

δουσαι γυναῖκες. ἔψαλλον δὲ αὗται καὶ ἦδον ἐκείνου δειπνοῦντος. Παρὰ τῷ αὐτῷ, Δειπνοσοφ. δ'.

Ὁ δὲ Περσῶν βασιλεὺς, (ὥς φησι Κτησίας καὶ Δίνων ἐν τοῖς Περσικοῖς) ἐδείπνει μετὰ ἀνδρῶν μυρίων πεντακισχιλίων· καὶ ἀνηλίσκετο εἰς τὸ δεῖπνον τάλαντα τετρακόσια.

Παρὰ τῷ αὐτῷ, Δειπνοσοφ. β'.

ΚΤΗΣΙΑΣ δὲ ἐν Καρμανίᾳ φησὶ γίνεσθαι ἔλαιον ἀκάνθινον, ᾧ χρῆσθαι βασιλέα. ὅς καὶ καταλέγων ἐν τῷ περὶ τῶν κατὰ τὴν Ἀσίαν φόρων τρίτῳ βιβλίῳ πάντα τὰ τῷ βασιλεῖ παρασκευαζόμενα ἐπὶ τὸ δεῖπνον, οὔτε πεπέρεως μέμνηται, οὔτε ὄξους, ὃ μόνον ἄριστόν ἐστι τῶν ἡδυσμάτων. ἀλλὰ μὴν οὐδὲ Δείνων ἐν τῇ Περσικῇ πραγματείᾳ· ὅς γε φησὶ καὶ ἅλας Ἀμμωνιακοὺς ἀπ᾽ Αἰγύπτου ἀναπέμπεσθαι βασιλεῖ, καὶ ὕδωρ ἐκ τοῦ Νείλου.

Παρὰ τῷ αὐτῷ, ἐν τῷ αὐτῷ βιβλίῳ.

Ὁ Περσῶν βασιλεὺς, ὥς φησιν ἐν τῇ πρώτῃ Ἡρόδοτος, ὕδωρ ἀπὸ τοῦ Χοάσπεος πιεῖν ἄγεται τοῦ περὶ Σοῦσα ῥέοντος· τοῦ δὲ μόνον πίνει ὁ βασιλεύς. τοῦ δὲ τοιούτου ὕδατος ἀπεψημένου πολλαὶ κάρτα ἅμαξαι τετράκυκλοι ἡμιόνειαι κομίζουσαι ἐν ἀγγείοις ἀργυρέοισιν ἕπονταί οἱ. Κτησίας δὲ ὁ Κνίδιος καὶ ἱστορεῖ ὅπως ἕπεται τὸ βασιλικὸν τοῦτο ὕδωρ, καὶ ὅπως ἐναποτιθέμενον τοῖς ἀγγείοις, φέρεται τῷ βασιλεῖ· λέγων αὐτὸ καὶ ἐλαφρότατον καὶ ἥδιστον εἶναι.

Ἐν τῷ ι' βιβλίῳ.

ΚΤΗΣΙΑΣ δὲ παρ᾽ Ἰνδοῖς φησὶν οὐκ εἶναι τῷ βασιλεῖ μεθυσθῆναι. παρὰ δὲ Πέρσαις τῷ βασιλεῖ ἐφίεται μεθύσκεσθαι μιᾷ ἡμέρᾳ, ἐν ᾗ θύουσι τῷ Μίθρῃ.

Ἐν τῷ αὐτῷ βιβλίῳ.

ΑΜΥΝΤΑΣ ἐν τοῖς σταθμοῖς, τὸ τῶν Ταπύρων ἔθνος φησὶν οὕτω φίλοινον εἶναι, ὡς καὶ ἀλείμματι ἄλλῳ μηδενὶ χρῆσθαι ἢ τῷ οἴνῳ. τὰ δ᾽ αὐτὰ ἱστορεῖ καὶ Κτησίας ἐν τῷ περὶ τῶν κατὰ τὴν Ἀσίαν φόρων. οὗτος δὲ καὶ δικαιοτάτους αὐτοὺς λέγει εἶναι.

FINIS.

Ex Memnone & aliis excerptæ hiſtoriæ,

De tyrannis Heracleæ Ponticæ.

Ex Cteſia & Agatharchide excerptæ hiſtoriæ.

Omnia cum recẽti acceſſione, Græcè: necnon Latinè, partim ex HENR. STEPHANI, partim ex LAUR. RHODOMANNI interpretatione.

ANNO M.D.LXXXXIIII.
Excudebat Henr. Stephanus.

Nobiliss. & præstantiss. viro,

D. MARQVARDO FREHERO, iurisconſ. eruditiſſ. ſeptemviralis Palatinatus conſiliario lectiſſ. HENRICVS STEPH. S. D.

HISTORIARVM ex Memnone excerptarum, de Heracleæ Ponticæ tyrannis, interpretationem quum à plurimis iam deſiderari annis ſcirem, & ita quidem à nonnullis, vt vix eius ferre deſiderium poſſe viderentur: ſimulatque nactus ſum, editionem eius non magis ferre dilationem poſſe, quàm deſiderium eius ferre tam multi poſſent, exiſtimaui. Vt igitur illi manum operæ meæ quamprimum admouerẽt, operã dedi. Non immeritò autem lectione illarum hiſtoriarũ frui optabant qui Græcæ linguæ cognitione minimè ſunt inſtructi: & illa inſtructis earum lectionem modo non inuidebant, quum audirent multa ibi & rara, & cognitu tamen non minus vtilia quàm iucunda, legi.

Vt autem diuturnam illorum exſpectationem nouo aliquo beneficio compenſarem, Chionis epiſtolas ad ea quæ de cæde Clearchi, ex illis quorum hîc fit mentio tyrannis primi, narrãtur, facientes, adieci: eáſ-

que nõ tantùm Græcas, ſed & Latinas à me factas, dedi. Ad vnam autem harum epiſtolarum quod attinet, eam inquam qua Platoni ſe omnino ſtatutum cum animo deliberatúmq; habere ſcribit cædem illã Clearchi perpetrare, & quidem ſe ſibi diẽ ad hoc facinus patrandum præſtituiſſe dicit: quàm fuiſſe multos illius lectores exiſtimas, qui quem exitum illa deliberatio habuiſſet, ſcire percupierint? Sed quod ſcire plurimi fruſtra optarũt, nũc per me fiet vt noſſe omnes poſſint. Videbũt autẽ qui illã epiſtolã cũ ipſa hiſtoria cõferent, eũ neq; de eo quod ſperabat, neque de eo quod deſperabat, opinione ſua falſum fuiſſe. Nam tyrannum quidẽ interfectum eſſe, vt ſperabat, ſed ipſum interfectorem non euaſiſſe (ſicut ſpem hac de re omnem abiecerat) videbunt. Verùm & ſpes eum ſua de liberandis tyrannide ſuis ciuibus fruſtrata eſt: quum filii tyrannidem paternæ ſucceſſiſſe cernamus. Sed hoc credibile eſt minimè euenturum fuiſſe, ſi itidẽ Chioni alter Chio ſucceſſiſſet. id eſt, alius qui æquè ac Chio, φιλόπατρις, æquè φιλελεύθερος, æquè μισοπόνηρος, (vt cõtrà τὸ φιλοπόνηρον eſſe tyrannorũ ſcimus) æquè μεγαλόψυχος fuiſſet. (niſi fortè & ῥιψοκίνδυνος, in quo exceſſus eſt, addi neceſſe ſit) Hæc autem in ipſo omnia eo fuiſſe maiora dici poſſunt,

quo minus ab illo amore quem ſtudiorum communio conciliat (ſi verum eſt, Clearchum in iuuentute ſtudia philoſophiæ amplexu fuiſſe) infracta & eneruata, ac ne remiſſiora quidem reddita fuerunt. Sed quid ſi hinc aucta potius illa fuiſſe dicamus? quòd nimirum Clearchus illis etiam qualibuſcunque ſtudiis philoſophicis philoſophiam καταισχῦναι (vt ipſe Chio loquitur) videri poſſet?

Quid verò quòd Memno conſanguineum etiam fuiſſe Clearcho noſtrum hunc Chionem ſcribit? hócne illi in dedecus, an potius in maius decus, verti debet? In maius decus, meo quidem iudicio: quòd ad illum etiam affectum naturalē ſuperādum amor patriæ armauerit. Ac quæri ſanè ex Chione potuiſſet, quum philoſophi quidā exiſtimauerint (ſcimus autem & Chionem fuiſſe philoſophum) nullam nobis cum tyrannis eſſe ſocietatem: an id de illa quoque arctiore ſocietate intelligi debeat: illa in quā quæ per conſanguinitatem contrahitur. Cicero quidem certè ad tam arctam ſocietatem nō progreditur: ſed tantùm ad illum vſque ſocietatis gradum ad quem familiaritas dici poteſt peruenire. Nam libro de officiis tertio, poſtquam dixit, fieri tempore vt quod

turpe plerunque haberi soleat, inueniatur non esse turpe: addit, *Exempli causa ponatur aliquid quod pateat latius. Quod potest esse maius scelus quàm non modò hominem sed etiam familiarē occidere? num igitur se obstrinxit scelere si quis tyrannum occidit, quamuis familiarem? Populo quidem Rom. non videtur.* &c. Sed longiorem hac de quæstione disquisitionem, simúlque exactam, tibi relinquo.

Venio ad alteram epistolam. In ea suam de tyrannis, id est de duobus tyrannorum generibus, sententiam proponit: quam planè esse paradoxam, primo præsertim aspectu, nemo non dixerit: sed tam validis, tam firmis, támque euidentibus eam rationibus tuetur, vt omnes τῷ παραδόξῳ ὁμοδοξεῖν cogat: præsertim verò illos qui considerauerint, tyrannum μέτριον & χαλεπὸν inter se non opponere (etiamsi paulo pòst dicat ὡς δὴ μέτριον) sed hoc, τὸν τύραννον τελέως εἶναι χαλεπὸν, opponere illi, περικαλύπτεσθαι δόξαν μετριότητος. Quibus verbis istud præfixerat, δημοκοπεῖν: (pro quo dicit aliquanto pòst ἐκδημοκοπεῖν) Cuius verbi non facilis mihi fuit eo in loco interpretatio: quum ne illa quidem quæ à Budæo tradita fuit, mihi satis placeret. Nec minus difficilis est inter-

pretatio(eo potissimũ in loco) vocis δημαγωγηθέντες. cuius tamẽ vim expressisse mihi videor, sed periphrasi, & ea quidem lõgiuscula. Audi verò quid mihi in mentem venerit vocem illam δημαγωγηθέντες legenti, de iis dictam quos tyranni artibus iis inescant quibus vti demagogi solent. Venit in mentem, tyrannos è demagogis factos esse. Legimus enim apud Aristotelem Polit. libro 5, σχεδὸν γὰρ οἱ πλεῖστοι τῶν τυράννων γεγόνασιν ἐκ δημαγωγῶν. Ad cuius dicti cõfirmationem in exemplum afferri inter alios potest quidam Philoxenus, qui Σωλῆνιστὴς vocatus fuerat. Verùm illud quide nouũ nostris auribus non est, aliquos διὰ τοῦ δημαγωγεῖν tyrannos euasisse: at postquam tyrannidem sunt adepti, eos tum quoque δημαγωγεῖν dici, nouum videri possit. Nisi alio tum modo quàm antea factum hoc ab illis fuisse dicamus: vt certè nec eadem de causa fecisse, satis constat.

Sed hæc tyrannica missa faciam, quũ vterque nostrum tam sit μισοτύραννος, & tam μισοπόνηρος, quàm tyranni sunt φιλοπόνηροι, ideóque & φιλοκόλακες. Neque tamen prius à Chionis τυραννοκτόνου mentione absistam, quàm te ad lectionem epistolarũ eius hortatus fuero, si fortè eas nondum legisti. Vel

illa certè huius de Xenophōte epistola, (qua ego vtranque meam Xenophontis editionem, tanquam insigni prodomo domum quampiam, ornaui) quemuis ad cęterarum quoque lectionē allicere potest. Sed quādoquidem in hunc de Xenophōte sermonem incidi, quid tādem illo fiet? Quæ enim de illo mota fuerat tragœdia, in comœdiá exiit: sed tandémne comœdia in κωμικοδολοῤῥαφίαν exibit? Hoc si fiet, túne patieris? quum & vindex esse possis, & propter interpositam autoritatem tuam esse debeas? Sed de his coram.

Interim verò rem per mihi gratam facies si hasce Latinas diuersarum historiarum interpretationes (quas tibi, amicitiæ nostræ monumētum futuras, dedico) cum Græcis ita conferas (pro eo quod incumbens tibi à principe tuo munus cōcedet otio) vt tuū de iis intelligere iudiciū possim: quod sicut ab aliis non parui fieri scio, ita ipse magni facio. Prodit autem nunc primùm harum interpretationum magna pars: & Græca quoque editio non exiguam historiarum eorundem scriptorum, aliunde excerptarum, accessionem habet. Vale.

EX MEMNONE EXCERPTÆ HISTORIÆ

De Heracleæ Ponticæ tyrannis,

Latinitate donatæ

A LAVR. RHODOMANNO.

CAPVT I.

MEMNONIS *historia, à libro* V *usque ad* XVI, *quæ circa Heracleam Ponticam acciderunt (id enim operis institutum est) exponit: tum urbis tyrannos, & res horum gestas moresque, tum aliorum etiam uitam & exitum, & quæcunque eò pertinent, recensens.*

Summa historiæ sequentis de Heraclea Pontica.

CAPVT II.

CLEARCHVS (ait) primus tyrannidem in hanc sibi vrbem vendicauit, disciplinæ philosophicæ haud equidem rudis (è Platonis enim discipulis vnus fuit, & quadriennium Isocrati oratori operam dedit) at enimvero crudelem, si quisquã alius, ciuibus se exhibuit & cruentum: & ad summum vsque insolentiæ processit, vt & Iouis se filium nominaret. Nec colore genuino, quo natura faciem eius tinxerat, contentus, subinde aliis atque aliis eam fucis illinebat, vt nitida & rubicunda intuentibus videretur. Quin & vestes ad terrores & delitias permutabat. Nec verò in his tantùm improbus erat, sed etiam in benefactores

Clearchi tyranni eruditio & crudelitas.

Eius insolentia.

ingratus: & in omnibus violentus, & ad res nefarias audax. Natura industrius ad cædes eorum quos impeteret, non tãtùm si quid hostile meditaretur contra populares, sed etiam in exteros. Bibliothecam tamen sibi comparauit, cuius laude antegreditur alios quos tyrannis famosos reddit. Hic insidias crebrò multas, propter cædes, immanitatem & iniurias, sibi structas, effugit: sed vix tandẽ à Chione Matris filio (vir erat magnanimus, & necessitudine sanguinis tyranno deuinctus) & Leone & EVxenone, cæterísque non paucis, coniuratione inita, vulnus lethale accepit: cuius dolore acerbissimo est exstinctus. Commune enim populi sacrum agebat tyrannus. Opportunam igitur occasionem se adeptos rati qui cum Chione conspirauerant, manu Chionis ensem trans ilia communis patriæ hostis adigunt. Qui inter multos & sæuissimos cruciatus magis magísque ingrauescentes, & pauores à spectris incussos (erant autem simulacra eorum quos crudelem in modum necauerat) altero die pòst vitam cum morte commutauit: quum annos exegisset in vita LIIX: & XII tyrannicum imperium tenuisset. Apud Persas tunc regno præerat Artaxerxes, & exinde Ochus, patris in imperio successor. Ad quos sæpenumero Clearchus, dum vita fruitur, legatos misit. Qui verò necis auctores tyranno fuerãt, propè omnes, partim à satellitibus, in ipso aggressionis articulo (vbi tamen strenuos se viros gerebant) concisi, partim aliquanto post capti, & atrocibus suppliciis (quæ fortiter tolerarunt) adfecti, occubuêre.

Clearchi amor studiorum.

Insidiæ in Clearchũ.

Pag. Gr. 77.

Clearchi mors tragica.

Coniuratorum exitus.

CAPVT III.

SATYRVS autem, tyranni germanus,& curator puerorum, Timothei & Dionysii, relictus, imperium suscipit: qui nõ Clearchum solummodo, verùm cunctos etiam tyrannos, crudelitate superauit. Non enim de insidiatoribus fratris tantùm vnidictam sumsit, sed & in liberos eorũ qui etiam rei perpetratę conscii non essent, nõ minus sæuiit. Atque ita à multis insontibus maleficorũ pœnas exegit. Fuit hic omnis doctrinæ philosophicæ & artium ingenuarũ omnino expers, ingenio tantùm ad sæuitiam propenso. Nec voluntas ei erat, humanum aliquid & moderatũ discendi, nec à natura indita facultas: sed per omnia erat pessimus, etiamsi tempus ipsum infringebat hominem, vt ciuilis tandem sanguinis & cædis eum satietas caperet. Amoris tamen fraterni primas tulit. Nam, vt dominatum nepotibus ex fratre integrum ab iniuriis conseruaret, adeo eius rationem habuit, vt licet coniugali vxoris, quam vnicè amabat, consuetudine vteretur, liberos tamen ex ea procreare nollet, sed omni arte hanc orbitatis & non gignendæ sobolis ceu pœnã sibi irrogaret: ne quem omnino insidiatorem nepotibus relinqueret. Superstes adhuc, sed senio grauatus, Timotheo, qui de pueris ætate præcessit, rerum summam tradit: nec multo tempore post difficilimo corripitur morbo & immedicabili. Cancer enim inter inguen & scrotum enatus, ad interiora pascẽdo subinde acerbius proserpebat: ex quo carne laxata, sanies, grauissimos & intolerabiles exspirans odores, profluebat, vt nec ministri nec medici virulentissimum putredinis fœ-

Satyri tyrãni II immanitas, ruditas.

Pag. 78.

Satyri tyranni philostorgia in fratrem.

Satyri tyranni morbus atrox.

torem ſuſtinerent ac perferrent. Continẽtes autem & acerrimi dolores totũ eius corpus excarnificabant: quorũ vigiliis & conuulſionibus eouſque mali contagio adaugeſcebat, donec ad ipſa viſcera ſe inſinuans, vitam tyranno abrupit.

Vindicta diuina, etiã in hac vita.

Quare hic, nõ minus quàm Clearchus, animaduertentibus conſiderandum exhibuit, pœnas tãdem exigi illorum quæ contra diuina & humana iura immaniter in ciues admiſiſſent. Sæpe enim inter morbi torturas precatus dicitur vt quamprimũ ſe mors obrueret: voti tamen compos non ante factus, quàm morbi vi & acerbitate cõſumtus, eo modo fatis debitum exſoluit: poſtquam LXV in vita, in tyrannide VII annos, compleuerat. Et tempeſtate illa regnum apud Lacedæmonios Ageſilaus adminiſtrabat.

CAPVT IIII.

Timothe' filius Clearchi, princeps III. Eius merita in rempubl. & priuatos.

TIMOTHEVS igitur, imperium adeptus, ita, ad moderationem, & quàm potuit maximè popularem ſtatum, illud reduxit, vt nõ vltrà tyrannus ſed benefactor & ſeruator ob præclarè merita nuncuparetur. Nam de ſuo nomina creditoribus expediuit, & inopia laborantibus ſine fœnore ad negociationes, & alios vitæ vſus, pecunias ſuppeditauit. nec modò inſontes, ſed & veris criminibus obnoxios, carceribus exſoluit. Iudex quidem accuratus & ſeuerus, cæteroqui tamen humanus & benignus. In rebus fidei ſuæ credendis minimè ſuſpectus. idcirco & fratrem Dionyſium cum in aliis paterno amore & ſtudio complexus eſt, tum ſtatim imperii conſortẽ adſciuit, & ſucceſſorem ſibi deſtinauit. Sed enimuero ad res

Pag. 79.

bellicas alacri, & qui virum decet, animo ferebatur. Magno enim ſpiritu, & generoſo corporis & animi robore, erat præditus. Quin & ad controuerſias bellorum dirimendas & componendas ęquum bonúmque ſe præbebat, nec difficilē. Ad perſpiciendum res idoneus, & ad exſequendum bene conſideratas ſtrenuus. Ingenio & moribus clemēs, miſericors & beneficus. In periculis quidem adeundis ferox: at in cætera vita perquā humanus & comis. Ideo, quādiu ſalua ei vita manſit, hoſtibus quammaximè formidabilem (vt omnes quibuſcum inimicitias ſuſceperat, cum expaueſcerent) ſed ciuibus ſuauē & mitem ſeſe præſtitit. Hinc accidit vt ad vitæ exitum vocatus ingens ſui deſiderium faceret reliquum, & parem deſiderio luctum excitaret. Germanus autem eius Dionyſius magnificis cadauer ſumtibus rogo tradit, & è ſuis fratri palpebris lacrymas, ceu libans, effundit, éque propriis viſceribus ei gemitus impendit. Ludos etiam equeſtres, & præter hos, gymnicos & thymelicos & ſcenicos: alios ſtatim, alios poſtea, qui magnificentiores eſſent, peregit.

Eius heroica in bellis virtus.

Eius mors immatura.

Habitus ei à fratre honos poſt mortem.

Hæc IX & X libro (quatenus curſim iſta perſtringimus) hiſtoria Memnonis deſcribit.

CAPVT V.

DIONYSIVS, gubernaculis imperii acceptis, in augendo eo non vanam collocauit operam. Alexander enim, Perſis ad Granicum profligatis, ſecuram amplificandi ditiones ſuas occaſionem patefecerat his qui vellent: cum, quæ hactenus impedimento fuerat, Perſarum potentia labefactaretur.

Dionyſius princeps IIII, rex fortunatiſſimus.

Imperii augendi occaſiones non negligit.

Aduersam fortunã studio & fato superat.

Pag. 80.

Sed varias deinceps fortunę vices expertus est, maximè quum Heracleæ exsules, missitãdis ad Alexãdrum legatis, iam haud dubiè Asia potitum, de reditu & patria reipublicæ administratione sollicitarent. Quare non multum abfuit quin excidisset imperio. Et excidisset sanè, nisi prudentia & sagacitate mentis, & studiis ciuium, & suis erga Cleopatram obsequiis, bella, cum minis sibi denunciata, effugisset: dum quâ cedit, irámque mitigat & dilationibus coercet, quâ etiam se munit, & contrà præparat. At posteaquam Alexander, dum Babylone agit, vitæ cursum absoluit, vel nece violenta vel morbo exstinctus, quamprimùm accepit nuncium Dionysius, LAETITIAE statuam consecrauit: & ad primum famæ aduentum, eo affectus est modo præ exuberanti gaudio, quo repentina hominem consternatio adfecerit. Nam prope erat vt vertigine correptus prolaberetur, & à sana mente conspiceretur alienus. Hinc, vbi Perdicca summi imperii negotia procurabat, Heracleæ exsules ad petita ab Alexãdro etiam hunc instigarunt. Dionysius igitur, eodem vtens compendio, quamuis in acie nouaculæ prope cõsisteret, pericula tamẽ cõplura sibi intentata deuitauit. verùm Perdicca, quòd improbè se gereret, ab iis quibus præerat interimitur: & simul feruida illa spes exsulũ exstinguitur. Proinde res Dionysio in statum feliciorem conuertuntur. Ad felicitatem verò plurimum ei attulit momenti secundum matrimonium. Amastrin enim duxit, filiam Oxathræ. Frater is erat Darii, quem Alexander imperio exuit, eiúsque filiam Statiram vxorem sibi adiũxit. Patrueles igi-

Lætitiæ ambitiosæ excessus.

Arte declinat periculum.

Matrimonium felix, è fortuna Amastris.

tur erant hæ fœminæ, amore inter se eximio deuinctæ: qui à communi educatione & conuictu in animis ipsarum radices egerat. Amastrin hanc Alexander, cum Statiram fecisset vxorem, Cratero (qui inter carissimos ei fuit) nuptum dederat. At cum, Alexandro rebus mortalium properè exemto, Craterus ad Philam, Antipatro natam, animum adiiceret, Amastris, desertore non inuito, domum à Dionysio ducitur. Ex quo ad magnum ei augmentum dominatus sese extulit, tum opum è recentibus nuptiis accessione, tum ipsius etiam principis studio & magnificentia. Nam & Dionysii, qui Siciliæ tyrannum egerat, omnẽ ei supellectilem facultas emendi contigit, quãdo de imperio illius actum fuit. Nec verò his tantùm roborabatur ei potestas, sed etiam eo, quòd prospero successu & fauore ciuium vtebatur, & imperium vsurpabat in multos antea non subiectos. Antigono etiam, iam magnificè Asiam tenenti, suppetias tulit, quando Cyprum oppugnauit: & Ptolemæum, illius fratre natum, (cui Hellesponti satrapiam commiserat) quasi præmium studii sui apud Antigonum inuenit, vt generum illum haberet, filia quæ ex priore fuerat suscepta coniugio, in matrimonium ei elocata. Itaque ad magnam elatus gloriam, tyranni nomẽ dedignatur, & regis assumit. Iámque metu & curis liberatus, cum in quotidianis vitam delitiis ageret, in crassam corporis molem excreuit, pinguedine, supra naturæ modum, adauctus. Vnde euenit vt nõ modò negligenter regnum administraret, sed etiam somno oppressus, aciculis, licet oblongis, in corpore fixis (id enim solùm veterni & stuporis

Pag. 81.

Mira vicissitudo.

Imperii amplificatio. Fatũ. Humana diligentia.

Societas. Affinitas.

Summus felicitatis gradus. Ignauia.

Mors & legata. ſupererat remedium.) vix tamẽ à ſoporis grauedine exſuſcitaretur. Tribus autẽ ex Amaſtri liberis ſibi procreatis, Clearcho, Oxathre, & filia eiuſdem cum matre nominis, iam morti propinquus, vxori adminiſtrationem cunctam, & liberorum, qui adhuc teneræ admodum ætatis erant, tutelam (adiunctis quibuſdam aliis) relinquit: cum vixiſſet annos L V: in imperio autem conſpicuus fuiſſet X X X. In quo ſe mitiſſimũ (quod dixi) geſſit: ita vt cognomentum benigni ex moribus referret: magnúmque ciuibus deſiderium & luctum poſt ſe reliquit. Nihilo tamen minus, poſt eius à mortalibus diſceſſum, res ciuitatis in ſecũdo fortunæ curſu permanebant, Antigono filiorum Dionyſii & ciuium nõ obiter curam gerẽte. Qui vbi ad alia ſtudium auertit, Lyſimachus in accurationem Heracleenſium & puerorum ſucceſſit. Qui & Amaſtrin vxorem ſibi adſciuit, & initio mirificè amauit: ſed gliſcentibus negociis, illam Heracleæ relinquit, ipſéque rebus vrgentibus occupatur. Nec longo interuallo pòſt, cum à laborum diſtractione quietem ageret, Sardes illam accerſitam pari amore complectitur: poſtquam verò ad Ptolemæi Philadelphi natam, cui nomen Arſinoë, amorem tranſtuliſſet, cauſam Amaſtri præbuit diſiũctionis, vtque deſerto illo Heracleã occuparet. Quò reuerſa, Amaſtrin vrbem erexit, & colonis frequentauit.

Benigni cognomẽtum ex moribus retulit.

Tutores filiorũ Dionyſii.

Pag. 82.

Amaſtris Lyſimacho nupta.

Capvt VI.

Clearchus, princeps IIII. Clearchvs autem, ad virilem tunc ætatẽ progreſſus, & ciuitati Heracleæ præfuit, & in bellis non paucis, quæ vel ope ſua propulſaret ab

Eius virtus bellica.

aliis, vel illata ſibi defenderet, ſpecimen præclarũ edidit. Inter quæ etiam, dum Lyſimacho contra Getas belligeranti operam nauat, captus eſt cum rege: eóque ex captiuitate ſoluto, ipſe etiã prudentia Lyſimachi poſtea eſt dimiſſus. *Fortuna mutabilis.*

Clearchus itaque & frater in regno paterno ſucceſſores, lenitate & beneficentia erga ſubditos patre longè inferiores euaſerunt. Quid quòd ad nefariũ & exſecrabile facinus ſunt delapſi? Matrẽ enim, quæ nihil in eos grande peccauerat, cum naui ſe cõmiſiſſet, inſigni commento & flagitio, mari ſuffocandam curarunt. *Degeneratio.* *Parricidiũ & eius vltio.*

CAPVT VII.

QVAM ob cauſam Lyſimachus, ſæpius in hiſtoria iſta memoratus (in Macedonia autem tunc rerũ potiebatur) etſi propter Arſinoës conſuetudinem Amaſtrin à ſe abalienarat, cum tamen priſtini in ſe amoris ceu igniculum ferret, & immane atque deteſtabile hoc ſcelus non tolerandum duceret: animi quidem apud ſe decreta quàm arctiſſimè cõtinuit, antiquæ interim neceſſitudinis ſtudium Clearcho oſtentans: ſed tamen arte multa, & ſtrategematis ad fallendum compoſitis, (occultare enim quæ vellet, mortalium ingenioſiſſimus perhibetur) Heracleam, ceu publico recipiẽtium commodo id fiat, ingreditur: & dum intimam patris affectionem larua quadam Clearcho eíque addictis præ ſe fert, parricidas illos è medio tollit, primò Clearchum, deinde etiam Oxathren: & ſic iuſtas maternæ cædis pœnas exigit. *Lyſimach' VI. dominus externus & benignus.* *Ἐχεμυθία Echemythia.* *Pag. 83*

Hinc, vbi redacta in clientelam ſuam ciuitate, opes tyrannorum dominatu collectas in prædam ſuam vertiſſet, & (quod diu exſpectauerant) liberam ciuibus rempublicam reſtituiſſet, in proprium ſe regnum recepit.

CAPVT IIX.

Heraclitus tyrannus VII.

REVERSVS igitur ad ſua, Amaſtrin laudibus extollere, eiúſque mores & imperium demirari, vt hoc ad id magnitudinis, potentiæ & maieſtatis elatum corroboraſſet: vnicéque prædicare Heracleam: ſed vt in partẽ laudis venirent etiam Tius & Amaſtris, quam nomine ſuo celebrem illa cõdidiſſet. Hæc crebrò habens in ore, Arſinoën exſtimulauit vt vrbium tantopere celebratarum dominium affectaret, quæque affectabat ſibi donari peteret. At is grauitatem muneris prætendens, initio preces non admittebat: ſed tamen, progreſſu temporis exoratus, conceſſit. Ingenioſa enim ad circumueniendum fuit Arſinoë, & iam ſenectus ipſa manſuefactum dederat Lyſima chum. Potita igitur Heracleæ dominatu Arſinoë, Heraclitum eò Cymæum mittit, virum illius obſeruantem & ſtudioſum: ſed alioqui præfractum, & in conſiliis dandis & exſequendis perquam induſtrium & acrem. Hic præfectus Heracleæ, cùm alias res nimis rigidè adminiſtrat, tum multos ciuium criminibus onerat, nec pauciores ſupplicio adficit: & ſic felicitatem vixdum exortam ciues denuò amittebant.

Muliebris impotẽtia.

CAPVT IX.

De Lyſima chi parri-

CAETERVM Lyſimachus, fraude Arſinoës

natu maximum & optimum filiorum Agathoclem, è priore sibi cõiuge natum, primò quidem veneno clãculario, sed postea hoc per vomitum reiecto, sententia impudẽtissima damnatum, necat. In carcerem enim compactum trucidari iubet, insidias patri structas falsò criminatus. Ptolemæus autem, qui sua manu scelus id perpetrauit, frater erat Arsinoës, & Cerauni, *id est fulminis*, cognomentũ ab importunitate morum & vęcordia retulit. Lysimachus igitur propter filii cædẽ in odio erat subditorum. Et Seleucus, his cognitis, & quòd facile sit regno hominem excutere, ciuitatibus ab eo deficientibus, prælium cum eo conferit: in quo Lysimachus, dum fortiter dimicat, pilo traiectus occubat. Traiecit autem vir Heracliẽsis, nomine Malacon, Seleuco militans: subuersóque eo, regnum ad Seleuci ditionem (vt pars) accessit. Et hic XII Memnonis liber historicus desinit. In XIII deinceps hæc commemorat.

cidio in filium Agathoclẽ, cõsilio nouercæ, eiúsque interitu.

Pag. 84.

Vindicta diuina.

CAPVT X.

HERACLIENSES, audito Lysimachi interitu, & quòd à populari suo nex ei illata esset, animos confirmant, & pro libertatis recuperandæ desiderio fortes se viros declarant: quam per annos LXXV tyranni domestici, & post eos Lysimachus, ereptam tenuerant. Quare Heraclidem conueniunt, & vt non tantùm saluus & incolumis, sed etiam splendido munerum viatico instructus excedat, pristinam modò libertatem obtineant, suadent. At cum tam procul abfuit vt persuaderent, vt etiam ira tyrannum inflammari,

Heraclienses, expulso tyranno, se in libertatẽ asserunt.

Peruicacia.

& nõnullos de suis ad supplicia rapi ab eo viderent, pacto cum præsidii præfectis inito, vt æquali in repub. iure vterentur, & quibus fraudati essent stipendia reciperent, Heraclidem in vincula cõiectum ad tempus custodiunt. Metu dehinc soluti, mœnia arcis ad fundamenta vsque diruunt, & missa ad Seleucum legatione, Phocritum ciuitatis principem & curatorem faciunt.

CAPVT XI.

Zipœtes Bithynus Heracl. infestat.

Pag. 85

AT Zipœtes, Bithyniæ regulus, Heracleotis infensus antea, Lysimachi, tũc etiam Seleuci, causa: (nam cũ vtroque simultates habebat) excursionibus in agros eorum factis, à nullo maleficiorum genere abstinuit. Exercitus tamen eius, dum huic negocio incumbit, cladium non expers est, sed non multo mitiores, quàm infert, recipit.

CAPVT XII,

Seleuci ab Heracl. alienatio. Exsulum reditus & reipubl. instauratio.

SVB hæc Seleucus, Aphrodisiũ procuratorem in oppida Phrygiæ, quæ adiacent Ponto, mittit. Hic, rebus, quarum causa venerat, confectis, post reditum, in aliarum quidem ciuitatũ laude prolixus erat: Heracliẽses autem criminabatur vt Seleuco parum addictos. Seleucus ergo, hoc irritatus, legatos ad se profectos fastidit, & minis increpitans terret. Quorũ tamẽ vnus, nihil his perculsus, ita regem compellat: Hercules carron, Seleuce: (κάῤῥων autem Doriensibus eum significat qui est fortior) Quam vocem cum rex non intel-

ligeret, concepta in ira persistens, se auertit. Legatis igitur, neque domum redire, neque illic manere, operæ precium videbatur. Quæ cum Heraclienſibus renunciarentur, tum cęteris se muniũt, tum copias auxiliares colligunt, & per legatos, Mithridatem, Ponti regẽ, & Byzantinos & Chalcedonios de ope ferenda solicitant. At exsules ab Heraclea qui supererant, ita tãdem conueniunt. Nymphidius, quidam ex eorum numero, reditũ eis suadet: nec difficilem hunc esse demonstrat, si nihil eorum quæ maiores amisissent molestè viderentur & turbulentè reposcere. & quam minimo negocio persuasit. Quare cùm eo quo consuluerat modo felicem inueniret successum reditus, tum reducti, tum quę recepit illos patria, in communi & æqua versabantur lætitia & voluptate. Nam & humanissimè eos ciues tractabant, & nihil horum quæ ad mediocrem vitæ sustentationẽ conducunt, defieri patiebantur. Hoc itaque modo in antiquum nobilitatis & gubernationis decus sese vindicarunt.

CAPVT XIII.

Seleucus in expedit. Macedon. à Ptol. Ceranno trucidatur. Pag. 86

AT SELEVCVS, successu contra Lysimachum elatus, transitum in Macedoniam instituit: (impulit enim amor patriæ, ex qua cum Alexandro militatum iuerat) ibíque reliquum vitæ tempus conficere destinans (nam senio confectus erat) Asiam filio Antigono commendauit. Ptolemæus autem

Ceraunus, Lysimachi regno subarbitrium Seleuci redacto, & ipse sub eo viuebat: nec tamen, ceu captiui loco, neglectim, sed, vt regia soboles, in honore & accuratione habitus: imo magnificis etiã promissis ornatus à Seleuco, fore vt defuncto parente in paternum AEgypti regnum deduceretur. ita sanè liberaliter & honorificè ille tractabatur. At hominem improbum bene merita nihilo meliorem fecere. Nam benefactorem insidiis oppressum trucidat, & equi cursu adiutus Lysimachiam profugit: vbi imposito sibi diademate, cũ satellitum manu speciosissima ad exercitũ tendit. Ibi necessitate compulsi eum recipiunt, & regem salutant qui paulo ante Seleuco sacramenti religione adstricti erant.

Capvt XIIII.

Antigoni expeditio in Ceraunum: Heracliens. auxilio instructum.

Antigonvs autem Demetrii filius, hoc intellecto casu, expeditionem suscepit in Macedoniam, pedestribus & nauticis copiis Ptolemęũ anteuenire properans. At Ptolemæus, expeditas habens Lysimachi naues, instructa acie occurrit: inter quas erãt cum aliæ, tum ab Heraclea accersitæ hexeres & penteres, & quibus aphractis est nomẽ: & vna octeris, leonis feræ nomine insignis: quæ magnitudine & elegantia in admirationem veniebat. in hac enim C. viri, suæ quique centuriæ ordine, remos ducebant, vt ex altera parte IↃCCC, ex vtraque autem CIↃIↃC numero essent: qui verò de foris pugnarent, CIↃCC. Et duo inerant gubernatores. Postquam in aciem descẽsum est, superior euadit Ptolemæus, in fugã versa Antigoni classe. Vbi fortius cæteris pugna-

runt naues ex Heracleotide, & palmam inter has tulit octoremis leonifera. Siniſtram itaque fortunam claſſis expertus Antigonus, in Bœotiam ſe recepit: & Ptolemæus, trāſitu in Macedoniam facto, iam firmiter regnum tenebat.

Anrigoni fuga.
Pag. 87.

CAPVT XV.

Pt. Cerauni flagitia & interit*

STATIM igitur, vt improbitas eius eo magis in oculos hominum incurrat, Arſinoën ſororem, quòd patrium hoc ſit AEgyptiis prætendēs, matrimonii fœdere ſibi adſtringit: & natos ei ex Lyſimacho trucidat: quin mox etiam ipſam, non citra contumeliam, regno expellit. Cúmque plurima contra deûm hominúmque leges intra biēnium perpetraſſet, accidit vt pars quædam Gallorū, fame ex patria migrare coacta, Macedoniā inuaderet: à quibus, conſerto prælio, rex viuus capitur, elephanto, quo vehebatur, ſauciato excuſſus, & ab hoſtibus diſcerptus, dignum crudelitate ſua exitum inuenit. Antigonus autem Demetrii, qui pugna (quod dictū eſt) nauali ſuccubuerat, iam hoſte ſublato, Macedoniæ regnum occupat.

Antigoni in regno Macedoniæ ſucceſſio.

CAPVT XVI.

Patrocles Antiochi præfectus à Bithyn. cum exercitu cæditur.

ANTIOCHVS interim, Seleuci filius, cum vix tandem multis bellis, nec vniuerſum tamen patris regnum recuperaſſet, expeditam manum in vlteriora Tauri mittit, Patrocle duce, qui Hermogenem, Aſpendium genere, legatū ſibi adoptat. Hic cum alias vrbes, tum Heracleam quoque, infeſtare conſtituerat: verùm Heracienſium legatione placatus, è finibus eorum excedit, & percuſſo amicitiæ fœdere, per Phrygiæ agros in Bi-

thyniam ſe conuertit. Exceptus verò Bithynorum inſidiis, vnà cum exercitu internecione cæditur: cum ſtrenui viri facinora, ſuo loco, in hoſtes edidiſſet.

CAPVT XVII.

Heracliensium cũ Nicomede ſocietas, & vrbium recuperatio.

HAC de cauſa Antiocho in Bithynos expeditionem inſtituente, rex horum Nicomedes per legatos ſubſidium ab Heracleenſibus petit & impetrat: gratiam ſe relaturum, vbi in ſimili neceſſitate tempus flagitet, pollicitus. Hac occaſione Cierum, & Tium, & Thynidem terram, multis expenſis ad ſe reduxerunt. Amaſtrin interea (quæ & ipſa cum aliis ademta fuerat) tam bello quàm precio recuperare dum percupiunt, ſucceſſu carent felice: propterea quòd qui illã tenebat EVmenes, Ariobarzani, Mithridatis filio, gratis eam tradere, quàm pecunia reuendere Heracliẽſibus, mallet, væſania iræ ſubactus.

Pag. 88

CAPVT XVIII.

Heracl. cũ Zipœta bellum, clades, & victoria.

SVB tempus illud, bellum aduerſus Zipœten Bithynum, qui Thyniacam cum imperio Thraciam obtinebat, Heraclienſes excepit. Quo in bello, Heracleotarũ bona pars, fortiter dimicando, cæſa fuit. Et victoria quidem ſumma vi potitur Zipœtes: ſed vbi ſociorum auxilia ſuperuenerant Heracleotis, fuga illam dehoneſtat. Ergo qui modò ſuccubuerant, cadauera ſuorum aſſerunt, & cremant ſecurè: & exinde ſub arbitrium ſuum redigunt de quibus bello diſceptabatur: & oſſa interfectorum in vrbem relata, magnificè in præclarè meritorum de patria monimento condunt.

CAPVT XIX.

CIRCA hæc tempora, inter Antiochũ Seleuci & Antigonum Demetrii, ingẽs mouetur bellum: & dum magnos vtrinque apparatus faciunt in copias militares, tempus satis longum consumitur. Alteri Nicomedes Bithyniæ rex operam nauabat, Antiocho complures alii. Necdum eruptionem fecerat in Antigonum Antiochus, cum bellum aduersus Nicomedem instituit. Hic igitur & aliunde auxilia colligit, & de belli societate Heracleam missis legatis, XIII in subsidium triremes accipit, & tum demum classem suam Antiochi classi opponit. Etsi autem aduersas aliquãdiu tenebant acies, neutri tamen pugnæ initium faciunt: sed absq; effectu tandem diuelluntur.

Antiochi cum Antig. & Nicomede bellũ: & Heracl. auxilia.

CAPVT XX.

POSTQVAM verò Galli ad Byzantium delati maximam ditionis partem depopularẽtur, fracti bello Byzãtini, sociorum, huc illuc missitantes, auxilia implorant: & quisque pro virium modo suppeditat. Heraclienses etiam aureos mille (tantum enim legati petierant) subministrant. Nec longum in medio spacium, cum Nicomedes Gallis, qui incursatis adhuc Byzãtinorum finibus, tametsi sæpenumero in Asiam traiicere conati, toties ab incepto desistere, aduersantibus Byzantinis, coacti essent, certis tamen conditionibus transitũ conciliauit. Conditionũ formula hęc erat: vt barbari Nicomedi eiúsque posteris perpetuo amicitiæ fœdere cõiuncti manerent. Absque Nicomedis sententia

Gallorum in Asiam transmigratio, & sedes distinctæ.

Pag. 89

& volūtate nemini, à quo per legatos ſolicitarē-tur, in bellis opē ferrent: ſed amicis huius amici, & inimicis hoſtes forent. A Byzantinis etiam ſtarent, ſi qua neceſſitas incideret. Societatem præterea colerent cū Tianis, & Heraclienſibus, & Chalcedoniis, & Cieranis, & nonnullis qui alias ſub iurisdictione gentes haberent. His pactorum legibus Nicomedes Gallorum multitudinem in Aſiam tranſmiſit. Horum principes in imperio illuſtres XVII fuêre: inter quos præcipui & ſummi, Leonorius & Lutarius.

Hæc igitur Gallorum in Aſiam tranſmigratio, primò quidem, ad incolarum detrimētum progreſſura exiſtimabatur: ſed exitus, commodis ipſorum deſtinatum hoc, oſtendit. Dum enim reges popularem ciuitatibus ſtatum abrogare ſatagunt, Galli, hęc molientibus obſiſtendo, magis illam corroborāt. Nicomedes igitur contra Bithynos primùm, illorum auxilio & quos ex Heraclea armaſſet barbarorum, & prouinciam ſubegit, & concîdit incolas: quod alioquin erat prædæ inter ſe diſpertiti ſunt Galatæ. Hi enim longè latéqueterram depopulati retro demum ceſſerunt: & de ſubacta id ſibi amputarunt quod nunc Galatiæ nomē habet, in tres partes diſtributū. Alios enim Trogmos nominant: alios, Toliſtobogios, alios, Tectoſages. Vrbes etiam condiderunt: Trogmi Ancyram, Toliſtobogii Tabiam, Tectoſages Peſſinuntem.

CAPVT XXI.

De Aſtaco & Nicomedea vrbib⁹.

NICOMEDES autem, in conſpicuo felici-

tatis gradu positus, de nomine suo exstruxit vrbem è regione Astaci. Quam Megarensium colonia, sub initium Olympiadis XVII, frequẽtarat, Astacum oraculi iussu denominatã, ab Astaco quodam generoso & cordato viro, ex eorum prosapia qui Sparti & terrigenæ olim Thebis vocabantur. Hæc multum à finitimis appetita, & crebris accisa bellis, Atheniensium colonis postmodum adiectis, vexationum finem, & incrementa gloriæ & potentiæ non mediocria adepta est, Dydalso tunc inter Bithynos rerum potiente. Pag.90

Quo defuncto, Botiras regnat, ad LXXV annos ætate producta. Ei filius Bas succedit: qui etiam Calantum, Alexãdri copiarum præfectũ, licet optimè ad pugnam instructum, profligauit acie, & vt Macedones à Bithynia abstinerẽt effecit. Vixit hic LXXI annos, & de iis, L regnum tenuit, filiúmque habuit successorem Zipœten: qui clarus bellis è Lysimachi præfectis, aliũ occidit, alium quàm longissimè à finibus suis depulit. Quin & ipsum Lysimachũ repressit. Posthac Antiocho Seleuci, qui Asiam tamen & Macedones imperio coercebat, superior factus vrbem condit, ad Lyperum montem, nomine suo insignem. Hic vbi vitam in LXXVI, & administrationem regni in XLVIII, annos extẽderat, IV filios reliquit. Eúmque in regno Nicomedes natu maximus excepit, fratribus non frater, sed lictor factus. Confirmauit tamen etiam hic Bithyniæ regnũ, maximè eò, quòd Galatas sedes in Asiam transferentes adiuuit, vrbémque, vt iã indicatum est, sui nominis eduxit.

Bithyn. principum series. I. II. III. IIII.

CAPVT XXII.

Byzantin. bellum cũ Calatianis Heracl.colonia.

INTERlapſo hinc tempore aliquo, Byzãtinis bellum aduerſus Calatianos, (Heracleotarum colonia hæc eſt)& Iſtrianos, erupit: propter Tomin, emporiũ Calatianis vicinũ, quòd Monopolium ex eo facere animo conceperant Calatiani. Propterea vt inque ad Heracienſes de belli ſocietate mittitur legatio. At hi neutri parti bellicam opem tribuunt, ſed legant ad vtroſque, qui pacificè cõtrouerſiam tranſigant. tametſi abſque effectu hoc ipſis ſtudium exiuit. Multis igitur detrimentis adfecti Calatidis incolæ ad pacis demũ conditiones deſcenderunt. Nec quicquam ferè ab iſta calamitate virium potuerunt recipere.

Pag.91

CAPVT XXIII.

Teſtamentum Nicomedis, & Zeilæ excluſi bellũ cum Bithynis, ope Galatarum.

NEC multum temporis effluxit, cum rex Bithynorũ Nicomedes (poſtquam è priore ei natus cõiugio Zeilas ad Armeniorum regem profugiſſet, expulſus nouercæ Etazetæ machinis, cuius liberi adhuc in tenera ætate erant) morte iam imminente, ex altera natos vxore, hæredes regni ſcripſit: & curatores, Ptolemæum cũ Antigono & populo Byzantinorum, necnon Heraclienſium Cianorúmque, deſignauit. Zeilas autem cum inſtructa manu, cui è Galatis Toliſtobogii animos augebant, in regnum paternũ redit. At Bithyni, dum conſeruare dominatum paruulis ſatagunt, matrem horum Nicomedis fratri in matrimonium elocant, & ipſi accepto à curatoribus exercitu Zeilam opperiuntur. Et crebris vtrobique præliis & viribus vſi, pacẽ

ad extremum ineunt: cum Heraclienses in pugnis illis excelluissent, & in compositione belli egissent quæ in rem forent. Idcirco Galatæ Heracleam, vt inimicam, inuaserunt, ad Calletem vsque fluuium: multáque ditati præda, domum repetierunt.

Galatæ Heracl. depopulantur.

CAPVT XXIV.

SVB hæc, Byzantinis inferēte bellum Antiocho, XL triremibus Heracleotæ auxiliantur: & horum factum est opera vt ad minas tantummodo progressum haberet bellum.

Heracl. pacificatio inter Antiochum & Byzant.

CAPVT XXV.

NEC longè post è vita mortaliū eximitur Ariobarzanes, filiúmque relinquit Mithridatē: cui lites cum Galatis intercessere. Quā ob causam hi, cōtemta pueri ætate, regnum eius diuexant. Cúmque inopia rerum laborarent regii, Heraclienses eos sustentant, frumento Amisum aducto: vnde facilior esset Mithridaticis victus copia, & egestatis medela. Propter hæc iterum hostiles in Heracleotidē copias mittūt, cámque depopulantur: vsquedum ab Heracliensibus per legatos mitigantur. Princeps autem legatus erat Nymphis, historiæ scriptor: qui cū exercitū in cōmune aureis IↃↃ, ducêsque seorsum CC, deliniuisset, vt à finibus discederent, effecit.

Heracl. Mithr dati auxiliantur contra Gallos, sed carò. Pag. 92

CAPVT XXVI.

PTOLEMAEVS autem rex AEgypti, altissimum benignæ fortunæ gradum assecutus, magnificentissimis ciuitates muneribus demereri constituerat. Itaque etiam Heracliensibus IↃ artabas (sic Persæ medimnū vocant) tritici misit, & templum Herculis è Proconnesio saxo in

Ptolemæi liberalitas in Heracl.

arce eis exstruxit.

Capvt XXVII.

Summa narrationũ de Romæ initiis & incrementis, regno, consulibus, imperatoribus, bellis cum Pyrrho, Annibale, Perseo, Antiocho.

Hvc auctor progressus, ad imperium Rom. excursionem fecit: quo genere orti, quomodo hæc Italiæ loca insederint: quæque ante vrbem conditam euenerint & gesta sint. Quos etiam principes habuerint, perstringit. Quę cum aliis bella gesserint: quid condito regno acciderit: & vt tandem regia potestas in consulare mutata fuerit imperium: vtque à Gallis Romani deuicti, capta propemodum arce cum vrbe: nisi maturo superueniens auxilio Camillus eam liberasset: vt etiam Alexãdro, in Asiam traiicienti, & per literas eis denuncianti vt aut vincerent, si gerendo imperio essent idonei, aut potentioribus cederent, auream coronam (quę talentis non paucis cõstaret) contrà miserint. Et vt bella gesserint aduersus Tarentinos, & Pyrrhum epiroten, hos auxilio iuuantem: & vt, quâ patiendo, quâ inferendo clades, hostes tandem domuerint, & Pyrrhum Italia expulerint. Quæque cum Carthaginiensibus & Annibale negotia confecerint: & quæ contra Hispanos, cùm alii, tum Scipio, Marte secundo peregerint: vtque hic Hispanorum decreto rex appellatus, honorem non admiserit: vt debellatus Annibal fugerit. Hinc vt Ionium mare transmissum, & cum Perseo, Philippi in regno Macedonum hærede, dum fœdus, cum patre à Romanis percussum, iuuenili temeritate rescindit, sit debellatum, AEmilio Paulo de ipso triumphante. Vt Antiochum, Syriæ & Comagenæ & Iudeæ regem, duabus pugnis infractum, ex

Pag. 93

Europa eiecerint. Illa igitur huc vſque de imperio Rom. commemorat auctor. Exinde propoſitam ſibi hiſtoriam ita continuat.

CAPVT XXVIII.

HERACLIENSES, Romanorum duces, in Aſiam tranſgreſſos, miſſis legatis conueniunt, qui comiter accepti, literas humanitatis plenas ab AEmylio Paulo retulerant: quibus & amicum ipſis fore ſenatum, nec vlla in re prudentiā Romanorū & curam (ſi quando his indigeant) defuturā pollicetur. Deinceps etiam ad Cornelium Scipionem, qui Africam Romanis bello aſſeruit, legationem miſêre, teſtatam prius amicitiam vt confirmarent. Et poſt hæc eundē rurſus per legatos orāt, vt Antiochū in gratiam reponat apud Romanos: & perſcripto ad regē plebiſcito, vt bellū contra Romanos deponat, adhortantur. Cornelius etiā Scipio, Heracleotis reſcribens, hac inſcriptione vtitur, SCIPIO IMPERATOR, PROCOS. ROMANORVM, SENATVI POPVLOQVE HERACLIENSIVM, SALVTEM. Et his literis beneuolentiā erga ipſos ratā & firmā eſſe, & bellū cū Antiocho ſoluiſſe, Romanos affirmat. Eadē quę Lucius, etiā P. Cornelius Scipio eius frater, & claſſis prefectus, Heracliēſibus poſt miſſā legationē reſpōdit. Breui poſt Antiochus bellū aduerſus Rom. redintegrat, & prelio ſūmis virib⁹ cōmiſſo victus, arma deponit, pacis cōditionibus acceptis. Quę & tota eū Aſia *minore* excludūt, & elephātis nauiūmq; claſſi eū priuāt: Comagena & Syria & Iudea tātūmodo relictis. Heracliēſiū dehinc ciuitas apud imperat. (quos modò dixi)

Heracl. legati à Rom. in Aſia ducibus humaniter accepti.

Pag. 94

missos à Rom. successores, eadem gratia & humanitate potitur: donec ad has tandem leges inter Rom. & Heracleotas processum est: vt nõ modò amicitiam inter se, verùm etiam societatem, cõtra quos & quorum gratia opus sit, colant. Súntque fœderis huius pacta, eiusdem tenoris & formæ, in tabulas æneas relata duas: quarum altera penes Romanos, in Capitolino Iouis templo, altera Heracleæ, etiam ipsa in Iouis sacrario, est adfixa.

CAPVT XXIX.

Heracl. à Prusia in angust. coacti: huiúsq; clades.

HAEC postquam XIII & XIV historiæ libro exposuit, XV exorsus hæc refert. Prusias (inquit) Bithynorum rex, mirificè industrius & gnauus multísque rebus gestis clarus, inter alia etiam Cierum, Heracliẽsis ditionis vrbem, bello subiecit, pro Ciero Prusiadem nuncupans. Tium etiam, eorundem iurisdictioni obnoxiã, cepit: vt sic vndique mare circumscriberet Heracleam. Inde etiam violenta eam obsidione pressit, & plurimos obsessorũ interfecit. Et iam propè erat vt vrbs caperetur, nisi Prusiæ, dum scalis sursum nititur, lapide cuiuspiam de propugnaculis iacto, crus fractum esset, & hic casus ab oppugnatione desistere eum coegisset. Ita enim per cussus, lectica, non sine doloris acerbitate, domum à Bithynis suis refertur: nec multis post annis exactis, nomine & re claudus, finem viuendi fecit.

CAPVT XXX.

Heracl. obsid. à Galatis.

NONDVM in Asiam Romani traiecerant,

cum Galatæ, Ponti accolæ, maris tentandi cupiditate, Heracleam prius occupare conantur, non difficile id fore existimantes: siquidem de antiqua potentia multum iam deminutum, & ad contemtum prolabi sensim ceperat. Ideo vniuersis eam copiis impugnant. Ipsa tamen sociorum interim non est immemor, sed, quātum occasio præsens facultatis concedit, se contrà munit. Obsidione igitur in tempus aliquod extracta, commeatuum inopia in arctum cogūtur Galatæ. Ira enim, non apparatu necessario instructus, bellum inferre Galates nouit. Quare cum ad comportandum necessaria castris abscessissent, ciues, eruptione facta, & castris potiuntur, & plurimos cædunt. Dispalantes etiam per agros non magno negocio comprehendūt. Atque ita nec pars tertia Galatici exercitus in Galatiam reuertitur. A quo successum ad pristinam emergendi fortunam & celebritatem spes concepit. Pag.95

CAPVT XXXI.

ROMANIS etiam bello contra Marsos, Piligros, & Margucinos, (gentium harum sedes est supra Africam, in confiniis Gadium) duabus quadriremibus tectis Heracleotæ auxiliantur. Et bello prosperè confecto, multis eximiæ virtutis ornati præmiis, vndecimo tandem anno in patriam sunt reuecti. Heracl. Romano auxiliantur.

CAPVT XXXII.

POST hæc acerrimum Mithridatis aduersus Romanos bellum conflatur. Cappadociæ in Bellum Mithrid. cum Rom. & causæ.

ſpeciem cauſa arripitur. Hanc enim Mithridates, cum Ariathum, è ſorore nepotem, iuriſiurādi pacifici dolo in poteſtatem redactum, ſua manu obtrūcaſſet, per vim ſibi vēdicarat. Ariathum hunc ex ſorore Mithridatis genuerat Ariarathus. Nā à puero ad cædes propenſiſſ. erat Mithridates. cum enim XIII annorum adoleſcens regnum accepiſſet, modico interlapſo tēpore, matrem, regni cōſortem à patre deſtinatā, dum carcere vinctam tenet, violentia iſta, & temporis diuturnitate cōfecit. Fratrem etiam necauit. Bello autem ſubegit reges circa Phaſin, vſque ad climata trans Caucaſum: regnóque magnis viribus amplificato, magnum arrogātiæ tumorem oſtētabat. Quamobrem, cùm eo magis conſilia eius ſuſpecta haberent Romani, ſenatus conſultum fecerant vt paterna regibus Scytharum regna reſtitueret. At is moderatè quidem mandatis obſequi: ſed interim Parthos, & Medos, & Tigranē Armenium, regéſque Scytharum, & Iberas, in ſocietatē belli adſciſcere: aliáſq; belli cauſas adiūgere. cū ſenatus enim Romæ Nicomedē, ex Nicomede & Nyſa progenitum, Bithynię regem inſtituiſſet: Mithridates Nicomeden, frugi cognomento, illi oppoſuit. Præualuit tamen electio Romanorū, Mithridate inuito.

Pag. 96

CAPVT XXXIII.

Mithridatis victoriæ de Nicomede, & ſtrages ciuium Rom. in Aſia.

INTERIECTO tempore, cum Syllæ & Marii in republ. Romana ſeditio exarſiſſet, Archelaum copiarum ducem Mithridates XL CIↃ peditum, & X CIↃ equitum, in Bithynos ducere iuſſit, collatíſq; ſignis victor euadit Arche-

laus. Et fugit cum paucis etiam Nicomedes. Quo cognito Mithridates, cum sub manu essent auxiliares, castris è subiecto Amasiæ campo motis, per Paphlagoniã iter facit, CLCIↃ exercitum adducens. Marius autem sub signis habens etiam Nicomedis copias, (quæ ad solã Mithridatis famam dissipantur) cũ exigua Romanorum manu sese obiecit Metrophani, Mithridatis tribuno, & repulsus fugit, omni exercitu amisso. Securè igitur Bithyniam inuadens Mithridates, & vrbes & regionem citra pugnã obtinet: cæterarúmque Asiæ ciuitatum aliȩ capiuntur, aliæ in fidem regis concedũt. Et repẽte ingens fit rerum commutatio, Rhodiis solummodo in amicitia Romanorum perdurãtibus. Ideóque terra maríque bellum cõtra ipsos mouit Mithridates, licet Rhodii virtute & fortuna ita antecellerent, vt propè esset, ipsum regem nauali prælio in hostium venire manus. Intellecto post Mithridates, ciues Romanos per vrbes Asiæ dispersos consiliis suis impedimento esse, ad ciuitates scripsit vt vno die omnes apud se Romanos occiderent. Et pleræque dicto eius audiẽtes, cædẽ tantã patrarũt, vt vno eodémq; die LXXXCIↃ gladio mortem oppeterent. Pag. 97

CAPVT XXXIV.

VBI vero Eretria & Chalcis adeóque tota Euboea, ad Mithridaten sese applicarant, aliæque ad eum ciuitates transiuerant, victis etiam Lacedæmoniis, Syllã cum iusto agmine Romani emittũt: cuius aduẽtu ciuitates, partim spõte deditionẽ faciũt, partim vi in potestatẽ ei⁹ veniunt. Nec exiguas Põticorũ copias fũdit & fugat.

Syllæ victoriæ de Taxile & Archelao Mithrid. ducibus.

Athenas etiam cepit: & ſolo vrbs æquata eſſet, niſi ocius ſenatus Rom. Syllę propoſitum infregiſſet. Poſt crebros autem conflictus, in quibus excellebant Pontici, cum felici iam ſucceſſu res commutarentur, alimoniæ inopia regiis incubuit, quòd prodigè victu abuterentur, & acquiſita rectê diſpenſare neſcirent. Et in extremã deuentum eſſet calamitatem, niſi Taxiles, capta Amphipoli, ideóque Macedonia ad ipſum deficiente, largam cibariorum facultatem inde ſubminiſtraſſet. Hic, & Archelaus, commiſtis agminibus, plus quàm LX. M. hominũ ſub ſignis ducebant, & occurſuri Syllæ in Phocide habebant ſtatiua, Ille verò, L Hortenſio adſumto, qui VI. M. ex Italia adduxerat, ſatis longum in medio interuallum relinquens, caſtra ponit. Archelai autem militibus incompoſitè ad frumentandũ conuerſis, improuiſo adortus caſtra, quotquot

Pag. 98 robore pollentes cepit Sylla, occidit: à quibus autem nullus inuadendi metus erat, hos loco circundatos ignes accendere iubet, vt à pabulatione reuertentes opperiantur, nulla aduerſi caſus ſuſpicione præbita. Hoc vt prudẽter ab imperatore prouiſum erat, feliciter exiuit: magnificáque victoria potiuntur Syllani.

CAPVT XXXV.

Heracl. Chios à Dorylao in ſeruit. redactos vindicant.

CHIOS tunc incuſans Mithridates, quòd Rhodiis auxilia miſiſſent, Dorylai opera impugnat: qui (multo licet labore) & vrbem cepit, & agros Ponticis diuiſit & ciues nauigiis impoſitos huc illuc in Ponto diſtulit. At Heraclienſes, quòd amicitia ipſis cum Chiis interceſſit,

Ponticas in transitu naues, quæ captiuos vehebant, adorti, ne resistentes quidem (non enim sat virium erat) in vrbem deduxere. Et tunc quidem largè rebus necessariis suppeditatis reficiũt Chiotas: postmodum verò, eximiis affectos muneribus, in patriam restituunt.

Caput XXXVI.

Svb ea Romæ senatus Valerio Flacco & Fimbriæ bellum Mithridaticum committit: cum mãdatis, vt Syllam, si partes senatus tueatur, adiuuent: sin minus, cum ipso prius manus conferant. Ille igitur cum variis initio colluctabatur sortis aduersæ casibus. Nam & famem & Martis iniquitatem sustinuit: in plerisque tamẽ prospero fortunæ successu vsus. Pérque Byzãtinorum fines in Bithyniam progressus, & inde Nicæam versus, statiua habuit. At Flaccũ, dum indignè fert ab exercitu Fimbriæ plus faueri, imperiúmque eius, vtpote mitius & humanius, præferri, ideóque & ipsum & militum nobiliores criminatur, duo præ aliis ira inflammati trucidant. Quo nomine senatus Fimbriæ irasci quidem, sed tamen dissimulata indignatione consulatum ei decernendum curare. Hic ergo, omnes sub imperio copias habens, ciuitates, alias voluntate ipsarum, alias vi sua adiunxit. Mithridatis autem filius, cum Taxile & Diophanto & Menandro, ductorum præstantissimis, coniunctus, & magno agmine instructus, Fimbriæ occursat: & primò barbarorum vires præcellunt. Quare detrimenta, in conflictu accepta, strategemate resarcire cogi-

Valer. Flaccus successor Syllæ trucidatur à Fimbria: huiúsque successus.

Fimbriæ strategema.

tans Fimbria (hostis enim numero militum superior erat) cum ad flumen quoddam peruẽtum esset, quod vtrunque exercitum diuideret, imbre sub auroram forte effuso, ex improuiso Romanus imperator fluuium trãsgressus, hostes in tentoriis somno grauatos ita oppressit, vt ne sentirent quidem: & magna strage edita, præfectorum non multi & equites necem effugerũt, Inter quos etiam Mithridates, regis filius, Pergamum ad patrem, vnà cum equitum comitatu, saluus euasit. Tam grauis igitur & insignis clades vbi regiis accidit, plurimæ ciuitates ad Romanos desciuerunt.

Capvt XXXVII.

Syllæ pax cum Mithrid.

Interea Mario è fuga domum reuerso, metuens Sylla (nam de inimicorum eius factione ille erat) ne simile, propter iniurias in illum, sibi exilium irrogaret, missa legatione de pace cum Romanis cõsilia Mithridati suggessit. Quo pacem cupidè amplexo, & rogante vt ad paciscẽdum conuenirent, ille promtè se dat in viam. cúmque, per aliquod in medio spatium, alter in alterius occursum processissent, Dardanum, ad transigẽdum, eis hospitium dedit. Ibi, iussis secedere ministris & comitibus, pacta fiunt in hunc modum: Mithridates Romanis Asia cõcedat, Bithynis & Cappadocibus reges præsint gentiles. Mithridati totius Ponti regnum sit confirmatum. Peculiariter verò Syllæ expediat triremes LXXX, & III. M. talentûm, ad reditum quẽ ipse Romam instituisset. Ciuitatibus apud Romanos haud sit noxæ quòd ad Mithridatem defecerint. Id quod tamen, iuxta

Pag. 100

pacis formulam, non habuit euentum. Nam multas postea seruili iugo oppresserunt. Honorificè dehinc Sylla in Italiam remeat. Mariúsque denuo vrbe excedit: & Mithridates ad sua se refert: multásque denuo gentes, quę propter aduersam eius fortunam desciuerant, sub manum redegit.

CAPVT XLII.

POST hæc Murena bello præficitur. Ad quem legatos amandat Mithridates, pacis cum Sylla initæ leges prætexens, & vt ratæ sint firmæque contendens. At is legatione non placatus: (erant enim natione Græci, & vitæ genere philosophi, qui plus culparēt Mithridatem, quàm commendarent) in regem mouit: & Ariobarzani regnum Cappadociæ magis confirmat: & circa ingressum regni Mithridatici vrbē condit Nicæam. Inter hæc Murena & Mithridates, pro se quisque contra alterum, Heracliēses de auxiliis solicitant. Sed cum potentia Romanorum formidabilis videretur ipsis, & Mithridatis vicinitatem etiam timerent, legatis respondent: in tanta bellorum tempestate difficulter proprios se lares tueri, nedum aliis auxiliari posse. Murenæ tamen non pauci dant consilium, vt Sinopen inuadens de regia ipsa bellum moueat. Si enim hanc ceperit, facilè etiam cætera in potestatem vētura. At Mithridates, validis hac pręsidiis communita, ipse bello gerendo incumbit. Intérque initia, vbi ad manus ventum erat, regii viribus præpollent: postea fortunæ pugnæ exæquātur. Tandē præliādi tædiū hostibus alacritatē animi deminuit.

Murena bellum aduersus Mithrid. renouat. Heracl. neutri opitulantur.

Ideo ad interiora circa Phasin & Caucasum se conuertit. Murena verò copias in Asiam traducit, & sua tum quisque administrat.

CAPVT XII.

Pag. 101 Luculli & Cottæ in Mithrid. expeditio.

NEC longè post Sylla Romæ è viuis migrat: & senatus in Bithyniam mittit Aurelium Cottam, in Asiam vero L. Lucullum: cum mādatis vt bellum Mithridati facessant. At Mithridates, cùm alium in procinctu habens exercitum frequentiss. tum triremes C. IↃ. nauiúmque minorum, quas penteconteres & cercuras vocitāt, non exiguus erat numerus. Diophantum etiam Mitharum, cum valida manu, in Cappadociam dimittit, vt præsidia in vrbibus collocet: &, si Lucullus Pōtum ingreditur, occurrat, & progressum eius intercludat. Ipse verò CL.M. peditum sub vexillis apud se retinet, & XII.M. equitum, quos falcati sequuntur currus CXX. nec vlla machinarū omnis generis copia abest. Concitato igitur itinere per Timonitidē, Cappadociam, & Galatiam, pergens, ad diem nonū Bithyniam attingit. Lucullus interim Cottam in Chalcedoniorum portu stationem habere iubet, cum omni classe.

CAPVT XL.

Heracl. Mithridati se adiungunt, & publicanos Rom. interficiūt.

MITHRIDATIS autem classis Heracleam præterlegens, ab ea non recipitur: forum tamen venale rogantibus præbent: & commerciis, vt fieri solet, initis, Archelaus, copiarum naualium ductor, Silenum & Satyrū, nobiles ex Heraclea viros, comprehendit: nec prius dimisit, quàm persuasisset

persuasisset vt quinque triremib⁹ ipsum in hoc cum Romanis bello adiuuarent. Hoc facto (quod & Archelaus veteratoriè molitus erat) Romanorum inimicitiam populus Heracliensis sibi conciliauit. Cùm igitur auctiones publicas Romani in aliis ciuitatibus instituerent, Heracleam quoque, propter causam ante dictam, his exposuerunt. Cúmque auctionatores vrbem ingressi, contra reipubl. morem argentum exigerent, in mœrorem ciues coniecerunt, qui seruitutis initium hoc esse existimabant. Quare cum per legationem ad senatum R. publicationem bonorum deprecari res postularet, ipsi à quodã in vrbe audacissimo persuasi, publicanos è medio tollũt, tam secretò vt de nece illorum nemini quicquam constaret.

CAPVT XLI.

PRAELIO dehinc nauali ad Chalcedonem inter Romanos & Ponticos commisso, dum regis & Romanorum pedestres inter se confligunt acies (quarum huic Cotta, illi Mithridates præerat) Basternæ Italorum pedites in fugam vertunt, & prolixam edunt stragem. Eadem fortuna etiã classis est: vnóque die mare & terra cadaueribus Romanis fœdè opplẽtur, IIX. M. in conflictu nauali occisis, IV. M. & D captis: de pedestri autem exercitu Italûm, V. M. CCC. A parte autẽ Mithridatis Basternæ circiter XXX, IↃ CC ex reliqua multitudine, ceciderunt. Pag.108. Pugna ad Chalced. cũ Mithridate, Romanis funesta.

Hoc Mithridatis successu omnium animi seruilem in modum concidêre. Sed Lucullus ad Sangarium fl. castra habens, cognita ea clade, perculsos militum animos verbis erexit.

CAPVT XLII.

Mithrid. ad Cyzicum marte Luculli & naufragiis domitus.

VBI verò magno ſe ſpiritu ad Cyzicum Mithridates conuertit, copias vrbi admouere cupiẽs, incumbit à tergo Lucullus: & infeſta ſigna inferens, memorabili Ponticos victoria profligat, & viribus exuit. Aliquãto enim plures X. M. in acie cædit, & XIII. M. capit. Fimbrianus autem miles ſuſpectos habẽs duces, quaſi propter audaciſſ. in Flaccum facinus nõ amplius fidem ipſis habeant, tacitè ad Mithridatem miſſitãdo, tranſitionem pollicentur. Qui in lucro ponens hanc ad ſe inclinationem, nocte oborta, Archelaum amandat, qui pacta confirmet, & ad partes regis ſe adiungentes adducat. At Fimbriani Archelaum, ad ipſos profectum, in vincula cõpingunt, & quæ cum eo venerat manum conficiũt. Poſt hoc infortunium etiam fames opprimit exercitum, & multis interitum adfert. Tot tamẽ aduerſis ictus caſibus, à Cyzici obſidione non abſiſtit: ſed breui, licet multa perpeſſus eſſet & egiſſet, vrbe non expugnata receſſit: & pedeſtri quidem agmini Hermæum & Mariũ præficit, qui XXX hominum M. illuc ducebant: ipſe autem per mare reditum inſtituerat. Ingreſſóque triremes multæ variæque malorũ formæ ei ſimul ingruerũt. Nam dum milites ſoluturi, naues, quarũ aliæ iam repletæ, aliæ mox replendæ eſſent, confertim occupant, & vndique illis adhærẽt, factũ eſt vt præ multitudine imminentiũ pars nauiũ deprimeretur, pars etiam ſubuerteretur. Quod conſpicati Cyziceni, impetu in caſtra Ponticorum facto, ægros ibi relictos trucidant, & ſi quid ſupererat diripiunt. At Lucul-

Pag. 103

lus, peditum agmen à tergo premens, ad AEſepum fl. adſequitur de improuiſo, magnámque hoſtium cædem peragit. Mithridates interim, collectis in Ponto viribus, Perinthum circumſidet & oppugnat: eáque non potitus in Bithyniam tranſmittit.

CAPVT XLIII.

POSTQVAM verò Barba, robuſtam Italorum manum adducens, veniſſet, & Triarius inſuper Romanorum dux, motis inde caſtris, Apameam obſideret, ciues, cum aliquandiu pro viribus ſuis hoſtem ſuſtinuiſſent, apertis tandē portis eos intromiſere. Pruſam etiam vrbem Rom. exercitus cepit. Iacet hæc ad Olympum Aſiæ montem. Hinc Pruſiadem mari impoſitam cum exercitu petit: Cierum olim nominabant. Quò etiam Argonautas appuliſſe, & euanuiſſe Hylam: & Herculē, dum requirit eum, circumvagatum, multáque id genus alia contigiſſe, fama eſt. Vt vrbi appropinquauit, facilè Pruſiēſes eum receperūt, Ponticis eiectis. Inde Niceę, quam præſidium Mithridatis tenebat, imminet. Pontici autem, intellecto, ciues animis ad Romanos propendere, noctu ſe ad Mithridatem Nicomedeam ſubducunt. Romani igitur ſine moleſtia vrbem ſuæ poteſtati ſubiiciunt. Hæc vrbs nomē deducit à Naide quadā nympha, cui Nicææ nomen, & opus eſt Nicęēſium, qui in Alexandri exercitu fuerunt: & poſt eius interitum, dum patriam repetunt, hac vrbe à ſe condita & frequentata, in ciuitatem coaluerūt.

Triarii res geſtæ cōtra Mithridatem.

Tabula de Nicæa & Baccho. Pag. 104.

Nais autem illa Nicæa Sangario, loci regulo, & Cybele nata fertur. Quę cum maiore virginitatis desiderio quàm consuetudinis cum viro, teneretur, in montibus & venatibus vitam egit. Bacchus quidem efflictam amat puellam: sed hæc amorem frustratur. Quãdo igitur voti cõpos alia ratione fieri nequit, fallaciis explere animi desiderium instituit. Nam fontem, ex quo Nicæa à venatione defessa bibere solebat, vino pro aqua replet. Eáque nihil suspicata, dum pro more suo bibit, fallacem intra se haurit liquorem: & sic quamlibet inuita amantis cupiditati subseruit. Mero enim & somno correptã Liber comprimit, & Satyrum ex ea liberósque alios suscipit. Nicęéses autem, à quibus excitata est Nicęa & sedibus frequentata, primùm erant vicini Phocidi: sed, quòd subinde rebellarent, Phocenses tandem patria eos expulerunt, & vt vrbs eorũ euersa deleretur, magno perfecerunt studio. Nicæa ergo hoc modo appellata & cõdita fuit: atque ita in Romanorum potestatem deuenit.

CAPVT XLIV.

Mithrid. cedit Cottæ & Triario, & astu Heracl. occupat.

CAETERVM Mithridates Nicomedeę subsistebat. Cotta autem, superiora damna resarcire volens, à Chalcedone, vbi succubuerat, Nicomedeam copias transfert, & CL stadia ab vrbe castra metatus, à dimicatione cauet. Ibi, magna adhibita festinatione, citatis itineribus Cottã sponte sua Triarius adsequitur, & Mithridates in vrbem se recipit. Tum vterque Romanus exercitus ad oppugnationẽ eius se parat. At rex, cognito gemino conflictu nauali, quâ circa

Tenedum, quâ in mari AEgæo Ponticos à Lucullo victos, nec parem se ad occurrendũ præsentibus Romanorum copiis esse, classem in fluuium retro mouet: & graui correptus tempestate, aliquot triremes amittit: ipse tamen cum plurimis in Hypium fl. defertur. Hic, cum tempestas eum moratur, audito Lamachum Heracliẽsem, quem antiquo amicitiæ fœdere obstrictum haberet, ad reipub. gubernaculum sedere, multis hominem promissis attraxit, vt sibi in vrbem recipiendo operam daret. Pecunias etiã miserat hoc nomine. Hic quæ rogauerat, ille præstat. Publico enim extra vrbem epulo ciuibus apparato, sub quod clausas se non habiturũ portas fidem dederat, mero populum inescat, vtque eo ipso die ex compacto Mithridates superueniat illis, dat operam. Itaque nec olfacto Mithridatis aduentu, vrbs in eius arbitrium venit. Postridie plebem rex conuocatam amicis hortatur verbis, vtque fidem erga ipsum tueatur hortatus, Connacorigi, cum præsidio IV millium, vrbem custodiendam tradit. Prætextus erat, defensurum se ciues, si Romani quid contra moliantur, & conseruaturum. Hinc distributis in ciues, & maximè in magistratus, pecuniis, versus Sinopẽ nauigationis cursũ dirigit. Pag. 105

CAPVT XLV.

TVM Lucullus & Cotta & Triarius Rom. duces ad Nicomedeam agminibus coniunctis, in Pontum irrupt. facere destinarũt. At renunciata Heracleæ oppugnatione, cùm de proditione necdum constaret, sed totius simul ciuitatis voluntate defectionem cõtigisse arbitra- Pugnæ Rom. cum Mithrid. secundæ.

rentur, Luculli consilium erat vt ipse cum robore exercitus per mediterranea & Cappadociam moueret in regem & totum eius regnum,
Pag. 106 & Heracleam oppugnaret Cotta: Triarius autem, assumta classe, missas in Cretam & Hispaniam Mithridatis naues, in reditu, circa Hellespontum & Propontidem interciperet. Quibus Mithridates auditis, in nouos belli apparatus incumbit, & Scytharum reges, Parthúmque, & generum suum Tigranem Armenium solicitat. Cæteri quidem denegant: at Tigranes, licet diu cunctaretur, sæpius tamen à filia Mithridatis, non sine molestia, interpellatus, auxilia tandem promisit. Interim diuersos contra Lucullum Mithridates præfectos dimittit, & post cõmissas acies, variæ acciderunt fortunæ vices: in plerisque tamen prospera fortunæ aura afflauit Romanis, & Mithridati animus elanguit. Cõtractis igitur XL peditum & IIX equitum millibus, Diophantum & Taxilen, vltra missos ante, dimittit. Qui cum ad antecessores accessissent, principio velitationibus ferè adsiduis hostiles exercitus inter se vires explorabant. Postea ad duas pugnas equestres deuentum est, quarum altera Romani, altera Pontici, victores abiêre. Dúmque ita bellum ducitur, Lucullus in Cappadociam, qui commeatum inde adferrent, misit. Quo obseruato Taxiles & Diophãtus IV peditum & II. M. equitum contra mittunt, vt, insidiis in medio positis, impedimenta reuertentibus adimerent. Vbi ad manus ventũ, superant Romani, & subsidiis à Lucullo missis, fuga barbarorum insignis committitur. Quorũ

vestigiis insistentes Romani, ad ipsa Diophanti & Taxilis castra prouehũtur. Vbi valido certamine inito, ad breue tempus obstitere Pontici. Mox vbi primi abscesserunt duces, tota inclinata est acies: & ipsi copiarum ductores nuncii cladis venerunt Mithridati. Occubuit tunc ingens barbarorum turba. Pag. 107

Capvt XLVI.

Fuga Mithrid. periculosa.

Hvnc ad modum fortuna Mithridatis in peius deuergente, & regiæ vxores necatæ: & ex Cabiris, vbi clam suis aliquandiu se continuerat, rex fugam arripuit: in qua etiam captus esset, insectantibus Gallis, qui tamẽ regem ignorabant, nisi mula obuiam facta (quæ Mithridatis opibus, argento auróque onusta erat) diripiendo moram nexuissent. Itaque rex in Armeniam elabitur.

Capvt XLVII.

Lucullus Eupatoriã & Amisum capit.

Lvcvllvs autem aduersus Mithridatem M. Pompeium mittit ducem, ipséque cum vniuersis copiis in Cabiros mouet, vrbéque circumsessa, dum barbari certo se pacto ei permittunt, & ipsos in fidẽ accipit, & castello potitur. Hinc Amisum profectus, & ad deditionẽ eos cohortatus, vbi non persuadet, omissa illa, ad Eupatoriam obsidionem transfert: & negligenter se illam oppugnare simulat: vt simili negligentiæ exemplo prouocatis hostibus, subita mutatione, apud animũ cogitata prosperè cõficeret. Et euẽtus respondit: eóque strategemate vrbs capta. Dum enim custodes nihil tale opinantur,

ſed ſecurè agũt, ille iuſſis arripere ſcalas militibus mœnia conſcendendi copiam facit. Et ſic capta Eupatoria extemplo diruitur. Nec multo poſt capitur etiam Amiſus, ſcalarũ admotione etiam hîc ſuperatis ab hoſte mœnibus. Et initio cædes non mediocris in ciues peragitur: ſed poſtea Lucullus, cæde inhibita, & vrbem & regionem ſuperſtitibus reddit, & maiore in eos clementia vtitur.

CAPVT XLVIII.

Pag. 408 Mithrid. ad Tigranẽ profugit, & fruſtra expoſcitur.

AT Mithridates ad generum delatus, expetitum quidem colloquium non impetrat, ſed corporis ſui cuſtodiam ab eo accipit, & aliis hoſpitalitatis officiis adficitur. Miſit etiam Lucullus ad Tigranem legatum Appium Clodium, qui Mithridatem expoſceret. Is verò nõ tradit, vniuerſorum ſe criminationem hominum reuereri confirmans, ſi vxoris parentem hoſti prodat. Scire ſe quidem improbum eſſe Mithridatem, ſed tamẽ affinitatis ſe habere rationem. Epiſtolam etiam ad Lucullum in hæc verba reſcribit: quæ ad iram ipſum prouocauit, eo quòd rex in inſcriptione, imperatoris nomẽ omiſiſſet, Lucullum quoque regis regum appellationẽ ſibi non tribuiſſe cauillatus.

Hic XV. *hiſtoriæ liber exit.*

CAPVT XLIX.

Cotta Heracleã obſidet.

SEQVENS autem hiſtoria hæc commemorat. Motis Romanorum caſtris, aduerſus Heracleam Cotta contẽdit. Primò tamen in Pruſiadem ducit. Hæc ab amne præterfluente Cieri

appellationem tulerat: sed ademtam Heracliēsibus rex Bithyniæ de se denominauit. Inde ad mare Ponticum descendit: & maritimam prætergressus oram, mœnibus in vertice positis castra applicauit. Loci autem firmitati Heracliēses fidebant, & Cottæ oppugnationem fortiter vrgenti, cum præsidio repugnabant: & plures è multitudine Romana cadebant. Crebra tamen etiam Heracliēsium vulnera erant à telis. Quapropter ab oppugnatione receptui Cotta suis canit, & remotius aliquanto castra metatus, totus in hoc est intentus vt exitum ad res necessarias intercludat obsessis. Annonæ igitur caritate obortæ, dimissis ad colonias legatis, alimenta sibi venundari petunt. Et benignè accipitur legatio.

CAPVT L

AT breui ante Triarius, Romana classe instructus, à Nicomedea impetum fecerat in Pōticas triremes, quas supra dictum est versus Cretam & Hispaniam emissas. At cum reliquas in Pontum retro abire resciuisset, (multæ enim de his & procella & pugnis, suo quæque loco, naualibus interierant) adsecutus illas ad Tenedū, manus conserit. LXX ipsi triremes erant: Pontici autem pauciores aliquanto LXX agebant. Postquam infestis cōcursatū est proris, regii ad tempus vim hostium initio sustinēt: postea vniuersis in fugā effusis, plenā Romanus victoriam & celebrē cōsequitur. Atque ita classis Mithridatis tota, quanta in Asiam cum ipso exiuerat, subacta est.

Pag. 109 Triarius reliquam Mithridatis classē subigit.

CAPVT LI.

Cotta ad obſid. Heracl. Triarium adſciſcit.

COTTA verò ad Heracleam caſtra habẽs, nondum toto oppugnationem exercitu aggreſſus erat: ſed aliquos de Romanis particulatim admouebat, multos Bithyni nominis ſtatuens in fronte.

Dúmque cõplures vulnerantur & oppetunt, operibus & machinis animum adiicit: quarum teſtudo præ aliis formidinem incuſſit obſeſſis. Totam igitur vim militũ, caſtris excitam, admouet turri cuidam, ruinæ ſpem præferenti. Verùm vbi ſemel atque iterũ percuſſa non modò contra opinionem perſiſteret, ſed etiam aries à cætera machina diffractus auelleretur, animus Heracleienſium creſcere, & perturbatus mœrore Cotta timere cepit, nunquam vrbs ne caperetur. Poſtero etiam die, cum machina iterum impacta nihil proficeret, inſtrumentum illud concremat, & fabris capita præcidit: relictóque ad mœnia pręſidio, cum cætera militũ turba in campo (quod Lycæum vocant) ſtatiua delegit: quo in loco larga erat victus copia. Atque inde omni circa Heracleam regione deuaſtata, in magnam ciues difficultatem cogit.

Pag.110 Quare denuo ad Scythas, Cherſoneſi incolas, & Theodoſianos, & circa Boſphorũ dynaſtas, de ſocietate legationẽ mittit, quæ non abſque effectu reuertitur. Dúmque hoſtes vrbi incumbunt, nõ multo minus ab internis vexatur moleſtiis. Pręſidiariis enim militibus id nõ ſatis erat, quo plebs vrbana victitabat. Verberibus igitur multatos ciues, ſuppeditare quę in prõtu nõ erãt, per vim iubẽt, quid? quod pręſidiariis

lõgè importunior erat præfectus CONNACORIX, nõ modò nõ prohibẽs vim ſuorũ, ſed etiã liberè permittẽs. Tum agros populatus Cotta, muros iterũ adoritur. At cum ſegnes ad oppugnationẽ remiſsíſque animis videt milites, à conatu deſiſtens, vocatũ mittit Triarium: vt cum triremibus quamprimum aduolet, & cõmeatus in mari facultatem oppidanis intercipiat.

CAPVT LII.

ASSVMTIS ergo Triariis, quas habebat, nauibus, & XX Rhodiis, quarũ ſumma XLIII cõficiebat, in Pontum traiicit, & aduẽtum eius in tempore Cottæ ſignificato, eodẽ die exercitũ ad mœnia appellit Cotta, & imminẽs Triarii claſſis apparet. Tum repẽtino nauiũ aduẽtu Heraclienſes turbati XXX quidẽ naues in mare deducũt, ſed eas nõ ſatis cõplent. Reliqua multitudo ad propugnat. ſe conuertit. Dúmque claſſis Heracliensiũ cõtra accedẽtes hoſtiũ naues in altum tendit, primi Rhodii, peritia & fortitudine aliis præcellere exiſtimati, in Heracleoticas impreſſionẽ faciunt, & ſtatim tres Rhodiorum & quinque Heracliensiũ deprimuntur. Et pugnæ hinc ſuperuenientes Romani, multis acceptis damnis, pluribus tamen illatis, Heracleotas fundũt, & ad vrbem fugere cõpellunt, IV & X nauibus deperditis. Victrices autem in magnum ſubiêre portum. Peditatum etiam ab oppugnatione reuocat Cotta. Triariani autem in dies ſingulos è portu ſubuecti, eos qui frumenta circũſeſſis importare conarẽtur, impedierũt. Ingẽs igitur annonæ caritas vrbẽ tenuit, vt Chœnix (quæ dicitur) ad XXC Atticos

Triarii victoria naualis de Heracl. & grauiſs. vrbis fames ac peſtis.

Pag. 111

procederet. Et ſuper alias ærumnas, etiam peſtis homines inuaſit, vel ex aeris mutatione vel inconſueta victus ratione exſiſtens, & per varias calamitatum formas varios hominum interitus efficiebat. Inter quos etiam Lamachus longè acerbiore, quàm alii, & lentiore mortis cruciatu exſtinguitur. Lues hæc maximè præſidiarios corripiebat, vt de III. M. mille interirent.

CAPVT LIII.

Heracleæ proditio, direptio: diſſidium Romanorum.

ATQVI Connacorix, hac afflictionũ mole fatiſcens, vrbem Romanis prodere, & Heracleotarum exitio ſuam permutare ſalutem ſtatuit. Operam huc conferebat etiã Heracleienſis quidam, conſiliorum Lamachi æmulator, cui nomen Damopheli, præſidio vrbis & ipſe à Lamachi interitu præfectus. At Connacorix à Cotta ſanè, vt homine moribus importunis & dubia fide, ſibi cauet: cum Triario autem rem communicat: nec ſegnius in eodem cum his ſtudio Damopheles decurrit: & acceptis pactorum conditionibus, quibus ſe beatos fore ſperabant, ad proditionem ſe accingunt. Obiter autem quæ à proditoribus agebantur, in vulgus emanant. In concionẽ igitur vrbs concurrit, præſidiique præfectus aduocatur. Tum Brithagoras, vir inter populares præcipuæ auctoritatis, Connacorige conuento, quo loco ſit Heraclea ediſſerit, & ſi ille comprobet, de communi omnium ſalute cum Triario conferendum eſſe cenſet. Hæc cum miſerabiliter, multis intermixtis precibus, peroraſſet Brithagoras, ſurgens Connacorix pacificationẽ eam

ſuſcipiendam eſſe negat:ſed vt libertatis & meliorisfortunæ ſpei inhærerent, per ſimulationẽ ſuaſit. Etenim per literas ſe cognouiſſe, regem à Tigrane genero benignè ſuſceptum, nec longum poſt interuallum ſufficiens inde exſpectare auxilium. Hanc tum laruam ſcenicam illis prætendebat Connacorix. Quare his verbis decepti Heraclienſes (ſemper enim quod adlubet expetitur) aſtutè confictis, vt veris, fidem adhibuere. Connacorix, vt in fraudem deductos videt, noctu intempeſta, exercitu nauibus impoſito (per fœdus enim cum Triario initum ſaluis abire, & ſiquid lucri feciſſent, ſecum aſportare licebat) ipſe cũ militibus diſcedit. Damopheles autem, ſolutis portis, introfuſum Romanorum exercitum & Triarium recipit: quorum alii per portam irrumpunt, nonnulli etiam muri pinnacula tranſcendũt. Tum demum proditos ſe Heraclienſes ſentiũt: párſque horum ſe dedit, pars trucidatur. Res in abdito repoſitæ & ſupellectilia diripiuntur, & magna crudelitate in ciues deſæuitur. Nam recurrit animo Romanis, quãta nauali conflictu detrimenta accepiſſent, & quantas ſuſtinuiſſent ærumnas in oppugnatione. Ideóque nec ab his qui ad deûm ſacra confugerant temperatum: ſed iuxta aras & delubra ſupplices mactati. Quocirca multi trans muros elapſi, mortis ineuitabilis metu, per totam diſpergũtur regionem: nonnullis etiam ad Cottam transfugere coactis. A quibus ille de expugnatione vrbis, & hominũ ſtrage & direptione bonorũ, certior factus, ira totus exardeſcit, & quàm celerrimè ad vrbem feſtinat. Moleſtè etiã

Pag.112

ſimul tulit exercitus, quòd non modo gloria rerum fortiter geſtarum ſpoliati, ſed etiam commodis vniuerſis fraudati eſſent ab iiſdem. Ideo implacabili cum gentilibus certamine conſerti mutuis ſe cædibus hauſiſſent: niſi Triarius, concitatione illorũ intellecta, multis pacaſſet verbis Cottam, & in commune ſe lucra expoſiturũ ſanctè promiſſo, bellũ inteſtinum inhibuiſſet.

Pag. 113

Capvt LIV.

Cotta Heracl. exſpoliatam incendit, & in reditu magnam prædæ partem naufragiis amittit.

Vbi verò audiuit Connacorigem Tium & Amaſtrin occupaſſe, ſine mora Triarium Cotta dimiſit, vt has eis vrbes adimeret. Ipſe interim, acceptis dedititiis & captiuis, cætera per omnẽ ſęuitiam adminiſtrauit. Nam dum opes paſſim ſcrutatur, ne ſacris quidem parcit. Statuas enim & imagines, tam pulchras quàm multas, loco mouit: quin & Herculem è foro, & ornatũ eius à pyramide, ſumtu, magnitudine, nec non opificio & arte, nullo laudatiſſimorũ operum inferiorem, ſuſtulit. Erat autem claua malleo cuſa ex auro puriſſimo: & leonina ipſi circũfuſa: corytúſque ex eadem materia, arcu & ſagittis refertus. Multa etiam alia æquè miranda atque pulchra, è fanis & vrbe ſublata, nauibus inferſit. Ad vltimum iuſſis ignem immittere militibus, multis vrbem partibus ſuccendit. Ita capta & ſubacta eſt ciuitas, cum duos oppugnationem annos ſuſtinuiſſet. Sub hæc Triarius ad vrbes ſibi demandatas profectus, Connacorigi (is enim proditionem Heracleæ aliarum occupatione diſſimulare animo pręſumſerat) ſecuritate

abeundi facta ciuitates ſub conditionibus certis recipit.

Cotta autem rebus, quo dictum eſt modo, confectis, pedeſtres copias vnà cum equitatu Lucullo tradit, & ſociûm auxilia, in ſuum quæque patriam, dimittit: ipſe verò cum claſſe auehitur. Ibi nauium quę vrbis ſpolia vectabant, pars ſupra modum oneratæ haud procul à littore ſoluitur, pars Aparctia vento contrà flante in vada procellis eiectæ, pleraque aſportandorum excuſſere.

Capvt LV.

Tvm Leonippus, cui cum Cleochari Sinopes cura & tutatio commendata fuerat à Mithridate, re deſperata, de proditione ad Lucullum mittit. At Cleochares cum Seleuco (nam & hic Mithridatis erat legatus, officii auctoritate cum cæteris æquatus) Leonippi proditionem odorati, aduocata concione, hominẽ accuſant: ciues verò criminis huius actionem nõ admittunt, quòd probum eſſe exiſtimabant. Ideo Cleocharis factio, gratiam eius apud plebem metuens, noctu ex inſidiis hominẽ trucidant. Populus quidẽ hũc caſum ægrè ferre: ſed Cleochares cum ſuis rerum potiri, & tyrannicè res adminiſtrare: hac via parricidii in Leonippũ pœnas ſubterfugituros ſe exiſtimantes. Interim Cenſorinus, Romanæ claſſis prætor, triremes agens x v, commeatum à Boſphoro Romanorũ caſtris aduehẽtes, propè Sinopen appellit. Cõtra quẽ Cleocharis & Seleuci triremes Sinopicę, ductu Seleuci, egreſſæ, nauali prælio decernũt:

Cleocharis Leonippi & Seleuci præfect. Mithrid. Sinopæ, diſſidiũ tyrannis & perfidia.

& victis Italis, naues onerarias in suum duces lucrum auferunt. Elatus igitur hac fortunæ benignitate Cleochares cum collega, plusquā antea tyrannico vrbem imperio premit. Nam causis legitimo iudicio non disceptatis, ad neces oppidanos rapiunt: & ad multa alia crudelitate sua abutuntur. Accidit autem vt in cōtraria scinderentur studia Cleochares & Seleucus. Ille enim persistendum in bello, hic trucidatis Sinopensibus vniuersis, vrbem Romanis, magnificæ remunerationis pacto, tradendam censebat. Atqui neutra sententiarum comprobata, quicquid possidebāt, nauibus onerariis ingestum ad Macharen, filium Mithridatis, tum temporis in Colchide agentem, dimittunt.

Capvt LVI.

Pag. 115 Lucullus Macharen f. Mithrid. in amicitiā recipit. Tyranni fugiūt, Sinope capitur.

Svb idem tempus Lucullus, Romanorum imperator, ad vrbem accedens, valido eam nixu oppugnat: cum Machares etiam amicitiæ & societatis fœdus per legationem petit. Is igitur, petitione benignè admissa, fœdus pro firmo se habiturum respondit, si nullos Sinopensium cōmeatu iuuet. Tum is nō solùm imperata facit, sed etiā destinata Mithridaticis ad Lucullum deferenda curauit. Hæc vbi Cleocharis factio videt, spem omnem abiiciūt, magnisque in naues opibus congestis, & vrbe ad direptionem militibus cōcessa, (sub noctem ista fiebāt) nauigiis ad interiora Ponti, quæ à Sanegibus & Lazis incoluntur, aufugiunt, cum reliquam classem incendissent. Excitata igitur flamma, quid actum sit Lucullus animaduertit: scaláque ad

mœnia

mœnia adhibere iussi milites transcendunt. Fit primùm cædes non modica: sed misertus calamitatum Lucullus, ne sæuiatur vlterius interdicit. Ad hunc igitur modum etiam Sinope in Romanorum arbitrium venit. Repugnabat etiamnum Amasea, sed non multum intercessit spacii, cum etiam ipsa Romanorum in fidem concessit.

Capvt LVII.

Porro Mithridates annum & IIX menses in partibus Armenię demoratus, necdum in generi conspectum admissus erat. Hic tamen exoratus tandem, vt coram se sistēdi potestatem ei faceret, splēdida cum pompa occurrit, & regali socerum magnificentia excipit. Sed triduum absque colloquio cum eo transegit. Lautissimis inde conuiuiorum apparatibus beneuolentiam ei suam cum ostentasset, decies mille instructum equitibus in Pontum remittit.

Mithridates ægrè tandem à Tigrane auxilia imperat.

Capvt LIIX.

Inter hæc Lucullus in Cappadociam ingreditur, & Ariobarzane terræ regulo vtens amico, inopinatè EVphratem cum equitatu transit, & agmen ad vrbē adducit vbi Tigranis pellices, & de rebus preciosis ac caris non pauca, asseruari didicerat. Copias etiam, quæ Tigranocerta oppugnēt, & alias, quæ præcipua illic oppida tētēt, relinquit. Dū hoc modo Armenia multis oppugnatur partib⁹, mittit Tigranes qui Mithridatē reuocēt. Exercitū etiā ad tutādū vrbem in qua pellices erant dispositæ, ire iubet.

Lucullus Armeniam populatur, & thesauri Tigranis vix seruantur.

Pag. 116

Qui cum eò venissent, interclusis sagittarum grãdine exitibus è Romanorũ castris, & concubinas & gazas periculo exemtas noctu præmittunt. Vbi illuxit, Romani & Thraces, certamine cum Armeniis feliciter inito, prolixam horum faciunt stragem, nec pauciores viuos capiunt quàm cædunt. Præmissa tamen ad Tigranem, tuta manent & salua.

CAPVT LIX.

Luculli victoria de Tigrane ad Tigranocerta: & vrbis deditio.

HIC XX C M contractis, vt Tigranocertam ab vrgentibus malis eripiat, propulsétque hostes, descendit. Cõfestim vero vt Romanorum exilitatem vidit castrorum, superba per cõtemtũ de iis verba iacit: Si legati sunt (inquit) multi simul venerũt: sin hostes, perpauci. Quibus dictis, castris locum deligit. At Lucullus, singulari arte & studio instructa acie, suísque fiducia per cohortationẽ iniecta, dextrũ cornu statim in fugã agit: mox inclinatio fit in proximo: dehinc terga vertunt omnes. Grandem itaque & præcipitem Armenii fugam capessunt, & pro hominum numero cædes sequitur. Tigranes igitur, diademate & regni insignibus filio impositis, ad castellum quoddam fugam arripit. Lucullus verò, signis retro, Tigranocerta versus, motis, maiore conatu in obsidionẽ incumbit. Tum Mithridatis in vrbe legati, desperata rerũ summa, Lucullo se dedidêre, salutem pacti.

CAPVT LX.

Tigranis cũ Mithr. acta: & legatio ad regem Parthorum.

MITHRIDATES autem, ad Tigranem reuersus, fiduciam ei addit, & ornatum regium,

adſueto non viliorem, circumdat. Exercitus etiam colligendi proponit conſilium, (cum & ipſe manum non contemnendam haberet) vt victorię damna bello recuperaturo. Verùm hic dum plus virtutis & prudentiæ illi tribuit, & magis Romanorum bellis idoneum arbitratur, omnia Mithridati permittit. Ipſe interim legatione ad Phradatem Parthum miſſa, Meſopotamiam & Adiabenen, & magnas (quas nominant) Valles ditioni ſuæ vt permittat expoſcit. Cúmque etiam Luculli ad Parthum legati veniſſent, Romanis ſeorſum amicum & ſocium ſe eſſe fingit, ſeorſum etiam eadem ad Armeniũ ſimulat. Pag. 117

Caput LXI.

Interea Romam Cotta reuerſus, honore à ſenatu adficitur, & Pontici cognomento, quòd Heracleam cepiſſet, nobilitatur. At vbi ſiniſtra eius fama Romam peruenit, in publico erat odio, inuidiámque tantæ ei opes adaugebant. Cuius declinandæ cauſa pleraque in ærarium ſpolia retulit: tametſi nihilo mitiores in ſe Romanos hoc efficeret, dum è plurimis cũ pauca referre perſuaſum haberent. Captiuos etiam Heracleæ ſtatim dimittendos decreto publico ſciuerũt. Thraſymedes inſuper, Heracliẽſium vnus, pro cõcione Cottam publicè accuſat, & ciuitatis ſuæ erga Romanos beneuolentiam cõmemorat: &, ſi quid ab hac remiſerint, non ciuitatis voluntate, ſed magiſtratuũ fraude & aduerſariorum vi factum eſſe. Miſerabili etiã querela ob oculos ponit vrbis inflammationẽ, Odium Romæ in Cottã, & actio, accuſante Thraſymede Heracl.

quótque & quanta incendium euastarit: vtque simulacra Cotta destructa prædam sibi fecerit, & ædes sacras diruerit, & sexcenta alia crudelissimũ in modũ peregerit. Ad hæc auri & argenti infinitum prope numerum, cęterámque vrbis
Pag. 118
felicitatem, quam in suum ille commodum auerterit, recẽsebat. His à Thrasymede, cum lamentis & fletu, commemoratis, & optimatibus Romanorum ad commiserationem casus illius inflexis (accesserat enim captiuorum quoque multitudo, viri & matronæ cum liberis, lugubribus vestimentis amicti, & supplices, cum eiulatu præ se tendentes manus) progressus contra in medium Cotta, vbi pauca lingua patria disseruisset, resedit: & exsurgens Carbo: nos, inquit, Cotta, capiendam tibi, non exscindendã, vrbem demandauimus: & post eum alii consimili in Cottã criminatione sunt inuecti. Multis igitur exsilio dignus videbatur. Moderatione tamen adhibita, latum ei clauum abrogãt. Heracleensibus verò agrum & mare & portus restituũt, rogatione perlata, vt nemo horum, seruituti sit addictus.

CAPVT LXII.

Thrasymedis & Brithagoræ studiũ circa instauratione Heracleæ, & libertatem.

His ergo Thrasymedes confectis, plebem remisit in patriam: ipse verò cum Brithagora & Propylo, Brithagoræ filio, ad tempus dehinc subsistens, quæ patriæ vsus exigeret administrauit. Peractísque aliquot annis, cum tribus onerariis nauibus in patriam regressus, ceu ad alterum reuocatam natalem, omni studio reparare contendit. Verùm dum omnia molitur, vix vt IIX. M, vernis etiam annumeratis, colligeren-

tur,effecit. Brithagoras autem,ciuitate iam augescẽte,populum in priſtinam libertatem vindicandi ſpem facit: annísque elapſis haud paucis, Romanorum imperio iam ad vnum C. Iul. Cæſarem deuoluto, ad eum contendit. Legationem cum eo obibant cùm alii ex nobilitate, tum Propylus. Ibi notior factus Cæſari Brithagoras, & propius in amicitiam admiſſus, promiſſionem quidem accipit, ſed libertatem prima occaſione recuperare nequit: quòd Pag.119 non Romæ,ſed alibi terrarum, Iulius in negociorum diſtractione verſabatur. Non tamen ab incepto deſtitit Brithagoras,ſed per totum ferè orbem cum Cæſare circunductus ipſe & Propylus,in oculis eius erat: vt non obſcurè imperator ſignificaret,petitionem hominis ſe appro bare. Duodecim tandem annos in familiaritate Romanorum emenſus,cum iam redire Cæſar inſtituiſſet Romam, ſenecta & laborũ aſſiduitate exhauſtus Brithagoras, viuere deſinit, & grandem patriæ luctum à ſe relinquit.

Atque ita XVI *etiam liber* Hiſtoriarum Memnonis *abbreuiatus finem habet.*

HENR. STEPHANVS LEctionis historiarum ex Memnone excerptarum studiosis S. D.

ILLAM Chionis philosophi ad Platonem epistolam, qua suam de interficiendo Clearcho, Heracleæ tyranno, deliberationem ipsi patefacit, & cuius exitum à nostro Memnone narrari uidemus, suo in sermone proposuisse, haud satis esse putaui: sed Latinam quoque dare illam placuit: ut, si qui ex uobis cognitione sermonis Græci minimè instructi essent, ea delectatione non priuarentur. Vix enim ullam exstare puto epistolam in qua quis ullum rem tantam ita statutam cum animo deliberatámque habere cernat. Cui autem exitum cum ipsa deliberatione conferre uolupe non sit? Verùm eo magis hæc placere collatio poterit, quo magis narratio illa Memnonis cum iis quæ ipsum Chionem dicentem audimus, conuenire comperietur.

Ad ipsum quidem certè tempus quod attinet, consentanea uerbis Chionis à Memnone commemorari uidemus. Neque enim dubito quin festum quod Dionysia uocat Chio, id est Bacchi festum, (una uoce Bacchanalia) sit quod δημοτελὴς θυσία à Memnone appellatur. Nisi potius dicendum est fuisse festum propter quod solenne illud sacrificium fieret.

Verisimile autem est ipsum Chionem minimè euasisse: sicut etiam desperâtem hac de re sua in epistola

audimus. Eius tamen nominatim mentionem non facit Memno inter illos qui uel ab ipsis satellitibus tum interfecti uel postea suppliciis atrocibus affecti fuerunt.

Verùm, quòd aliquam Chioni cum illo tyrãno propinquitatem intercessisse scribit, id uerò ex nullo epistolarum Chionis loco (quantum meminisse queo) uel coniici à quoquam potest.

Sed iam attentas illi eius epistolæ aures præbete: in cuius principio obseruandum est ab eo dici ἐπιτίθεσθαι τῷ τυράννῳ (*quod uerti* impetum facere in tyrannum: *quum possem alioqui &* manus afferre tyranno, *uel* adoriri *seu* aggredi tyrannum, *interpretari) eodémque modo Memnonem* τὴν ἐπίθεσιν dicere.

CHION PLATONI.

DVOBVS ante Dionysia diebus Pyladem & Philocalum, qui ministrorum mihi sunt fidelissimi, ad te misi. In ipsis enim Dionysiis impetum in tyrannum facturus sum: quum à longo iam tempore procurauerim vt omni apud eum suspicione carerẽ. Quum autem futurum sit vt eo die pompa solennis Dionyso ducatur, negligentius quàm pro more functuros officio satellites verisimile est. Sin minus, etiãsi per flãmas trãsire oporteat, nõ reformidabimus, neq; nos ipsos tuámque philosophiã pudefaciemus. Nã & coniuratorũ firmũ est auxiliũ: fide tamen

quàm multitudine firmius. Ac ſcio quidem certè fore vt interficiar: ſed poſtquam hoc vnum mihi contigerit vt poſſim tyranni cædem perpetrare, illud mihi euenire opto. Haud enim fiet vt abſque pæane & præmiis qualia victoribus dantur, vitam relinquam, ſi euerſa tyrannide ex hac vita diſcedam. Mortem enim mihi & ſacrificia & auguria, & omnis generis vaticinationes, denuntiant, poſtquam rem ad felicem exitum perduxero.

Quinetiam viſum quoddam meis ſe oculis obtulit, euidētius quàm quę apparere in ſomnis ſolent. Viſa enim mihi eſt mulier diuina quadã pulchritudine & proceritate redimere me corona ex oleaſtro, necnon vittis: & poſtea belliſſimum oſtendiſſe ſepulcrum: ac dixiſſe, Quandoquidem fatigatus es Chio, in illud ſepulcrum ito vt quieſcas. Ex hoc autem inſomnio bonam ſpem concipio fore vt pulchram mortem nanciſcar. Nullam enim mentis pręſagitionem inſinceram eſſe arbitror. nam & tu ita ſentiebas. Quòd ſi & diuinationē illam veracem eſſe contingat, beatiorē exiſtimo me futurum quàm ſi vita poſt perpetratam tyrãni cædem ad tranſigendos etiam ſenectutis annos concederetur. Glorioſum enim mihi, edito præclaro facinore, prius ab hominibus diſcedere, quàm aliquē è tempore fructũ vnà cũ illis percipiã. Ac quæ fecerimus, multo habebũtur maiora propter illa quæ paſſi fuerimus. Adeóque maiore nos in pretio habebunt ii de quibus bene meriti fuerimus, ſi morte propria libertatem illis ememus.

Maius enim commodum beneficio affectis esse id videtur, cuius qui est autor partem nullam capit. Ita profectò alacer nobis est animus ad mortem de qua diuinationem habemus. At tu Plato, vale, & beato esse tibi ad vsque senectutem contingat. Postremùm autem te compello, vt persuasum habeo.

ANIMADVERTENDA quædam ad huius epistolæ interpretationem pertinentia.

Pro his verbis, *quum à longo iam tempore procurauerim ut omni apud eum suspicione carerem*, apud eum legimus, πολιτευσάμενος ἐκ πολλοῦ ἀνύποπτος αὐτῷ γενέσθαι: vbi non mirabor si quis πολιτευσάμενος suspectum habeat: quum πραγματευσάμενος, aut κατασκευασάμενος, aut μηχανησάμενος, vel tale quid, locum potius habere hîc, videri meritò possit: sed tamen in suspicionem fortasse minimè venire debet, ob locum quem habemus in quadam ad patrem epistola (cuius initium est Ὄντως Κλέαρχος, &c.) ibi namq; scribit, πολιτεύου δὴ πρὸς τὸν τύραννον ἃ καὶ πρότερον σοὶ ἔγραφον. Eadē enim agi de re [illegible]issimo: videlicet τὸ ἡμᾶς ἀνυπόπτους αὐτῷ γενέσθαι.

Vbi dixi, *pompa solennis* Dionyso *ducatur*, retinui vocabulum Græcum, quod & Latini retinere solent: sicut pro πέμπειν (vbi dicitur πομπὴν πέμπειν) dicunt non quidem *mittere*, sed *ducere*. In ea autem qua vsus sum adiectione, addens *solennes*, Virgilium imitatus sum, Georg. 3. sed ibi post *solennes ducere pompas* sequitur Ad *delubra*.

Idem & *solennes pompas exequi* dixit.

Haud absque pæane & præmiis, qualia uict. &c. Breuius etiam dici queat, *& præmiis uictoriæ.* Intelligit autem fore qui se mortuum honoribus his prosequantur: aut saltem, dignum futurum quem iis prosequantur.

Non visus sũ mihi aptiore vocabulo κίβδηλον posse reddere quàm si insincerum dicerem: vbi scribit, νομίζω γὰρ μηδὲν κίβδηλον εἶναι ψυχῆς μάντευμα. Sed quæ est illa μαντεία, cuius mẽtio proximè sequitur? & quã ab hoc quod μάντευμα vocat, videtur distinguere? Nõ dubito quin μάντευμα ψυχῆς appellet quod anim⁹ per se ac suapte spõte, & ante illud visum, presagiebat: at verò μαντείαν de viso illo intelligat quod cõmemorauit. Cæterùm quæ contigua sunt, perinde verti acsi μακαριώτερον scriptum esset. Neque verò vlla mihi hac de scriptura dubitatio relinquitur: vt iũgatur μακαριώτερον cum ἢ εἰ.

Quàm si uita mihi ad transigendam etiam senectutem concederetur. vel, *ad transigendos etiam senectutis annos.* Non dubito quin aliqui aliter hæc verba εἰς γῆρας intellecturi fuerint: quasi videlicet idem valeãt quod μέχρι γήρως. Sed illos tamẽ mihi assensuros puto vbi audierint quæ paulo pòst dicam, in illum extremæ epistolæ locum, καὶ εὐδαιμονοίης εἰς τέλειον γῆρας.

Quum viderem Chionẽ hoc genere loquendi gaudere, ἐξ ἀνθρώπων ἀπαλλάττεσθαι (quippe qui paulo antè dixerit itidem ἐξ ἀνθρώπων ἀπελεύσομαι placuit verbum verbo reddere, dicendo, *ab hominibus discedere*: quum antea è *uita discedere* dixissem. Præsertim verò propter illa quæ pro-

ximè ſequuntur verba, placuit Græcum illud loquendi genus retinere: vt ſtatim oſtendam.

Quàm aliquẽ è tempore fructum unà cum illis percipiam] Suſpicetur fortaſſe aliquis Gręcæ linguę conſuetudinem poſcere vt ſcribamus, χρόνου τινὸς συναπολαῦσαι. Scimus enim ἀπολαύειν genitiuo iungi: & compoſitum συναπολαύειν ſequi ſcripturam eius neceſſe fuerit. Sed meminiſſe oportet, interdum accuſatiuo ſimul & genitiuo iungi. Noſtram igitur ſcripturam ſequens, verti, *Quàm aliquem è tempore fructum unà cum illis percipiam.* E tempore, inquam, quo ſuperſtes ero. Quis verò fructus ille eſſet? Nimirum quòd honoribus multis in ipſa vita afficeretur, quos alioqui poſt eam demum conſequuturus eſſet. Neque enim de alio fructu poſſe hoc intelligi exiſtimo. Dixi autem *unà cum ipſis*, vt exprimerem vim particulæ συν, quæ eſt in συναπολαῦσαι. Quaſi dictum eſſet, σὺν αὐτοῖς ἀπολαῦσαι: videlicet, τοῖς ἀνθρώποις: quum præcedat ἐξ ἀνθρώπων ἀπαλλάττεσθαι. Quod genus loquendi ea etiam de cauſa in mea interpretatione retinui, vt illæ voces *unà cum ipſis* eodem modo cum præcedentibus cohærerent. Cæterùm ſiquis ſcripturam noſtram ita vt dixi mutaret, locum ſic interpretari oporteret, *quàm aliquo temporis ſpatio cum illis frui.*

Ita prof. al. nob. eſt animus] Potuiſſem interpretari, elegãtius fortaſſe, ſed (cõtra morẽ meũ) liberius, *Ecce quàm alacri animo mortem, quæ diuinata eſt, exſpectamus.* *Et beato eſſe tibi ad plenã uſque ſen. cont.*] Si tãtùm dixiſſet εἰς γῆρας, potuiſſet hîc quoq; oriri ea dubitatio quæ ſuprà: ſed εἰς τέλειον γῆρας intelligendum eſt de perueniendo ad plenam ſenectutem.

CHION MATRIDI.

De eo quòd tyrannus aſſenſum præſtat iis quæ illi de me dicebas, patriæ gratulor. Scribam verò & ipſe ad eum, ſicut mihi conſilium dediſti, ita vt quàm potero longiſſimè à veritate illum abducam. Si enim contrarium faciam, futurum eſt vt ciues meos & amicos ea ſpe fruſtrer quam de me conceperunt: quum alioqui minimè digni ſint qui decipiantur. Eſſe porro ipſum omnino tyrannum & ſæuum, vtilius exiſtimo ciuitati quàm ſi populum corrumpat, & moderationis ſpeciem prætēdat. In cauſa hoc eſt, quòd qui ſęui ſunt, interficiuntur ſtatim: ac, ſi euertantur, ſaltem tyrānidis odium relinquere multitudini ſolent, & prorſus monarchiæ, ſuo ipſorum exemplo, inuidiam conflare. Atque hinc accidit vt in poſterum ad conſeruandam democratiam & ad prouidendū ei omnes ſint attentiores. At quum aliquis, impoſito ſeruitutis iugo, eos corruperit quibus id impoſuit, etiamſi citò interficiatur, multa nihilominus in ſingulis relinquit tyrānidis mala. Quorum alii, beneficio quopiam ſe affectum iri credentes, alij artibus aliis quibus aduerſus plebem vti mos eſt, ineſcati, ad publica commoda cæcutiunt: ac tum miſerātur illum qui ſublatus è medio fuit, tanquam moderatum: tum etiam haud cauent ſibi à tyrannide, tanquam ab aliquo malo cui remedium adhiberi nullum poſſit. Nimirum quòd ignorent, tyrannum, etiamſi circa omnia moderatum ſe præſtet, ideo euerti debere quòd ei eſſe etiam ſæuum liceat.

Clearchus igitur, quũ crudelis ſit, nõ ſolùm faci lè in noſtrã poteſtatẽ veniet, quoniam odio habetur, ſed etiam in cauſa erit cur cæteris minus ſuccedant quæ ad tyrannidem pertinent: at ſi moderatum ſe ſimulet eſſe, tum ipſe iſta hominum de ſe exiſtimatione frui queat, tum verò iis qui in poſterũ ad tyrãnidem adſpirabũt, ingreſſu facilẽ arcem relinquere. Enimuero hæc tibi quoq; manifeſta ſunt. Cæterùm quod ad ſcribendi & epiſtolas reddendi modum attinet, gaudeo quòd tutus à te ſit iudicatus, quódque ipſe exitus teſtetur non præter omnem rationẽ eſſe excogitatum. Miſi porro ad te exemplar meæ ad Clearchum epiſtolæ: quam ſtylo ad dithyrambicum accedente ſcripſi, vt nos omnino, tãquam literarum ſtudiis inſanientes, contemnat.

ANIMADVERTENDA nonnulla, quæ ad epiſtolæ præcedentis interpretationem & declarationem, necnon quorundam locorum emendationẽ, faciunt.

IN ipſo limine, De eo quòd tyr. *aſſenſum pr. iis quæ illi de me dicebas*. Quænam hæc erãt? ea certè quæ in fine epiſtolæ proximè præcedentis leguntur: vbi petit à Matride vt tyranno perſuadeat ipſum (Chionem videlicet) tranquillæ & pacificæ vitæ amatorẽ eſſe. Ex eo namq; ſequuturum erat, immeritò ſuſpectum tyranno de aliqua conſpiratione eſſe. In talem enim hominem talis ſuſpicio haud cadit. Quemadmodũ

autem illic ἡσυχίας ἐραστὴ dicit: ita in epist. quam ad ipsum tyrannū scribit, inter alia, se iam à prima ætate minimè edoctū illa fuisse, ex quibus infensus tyrannis & regibus redderetur. Et subiungit, ἀλλ᾽ ἀνδρὶ ἡσυχίας ἐραστῇ διελεγόμην, τὸν ἔγγιστα θεῷ λόγον παιδευόμενος: & continuò addit, illum hoc primum præcepisse, vt illius ἡσυχίας desiderio teneretur. Dixerat autem pauloantè quæ cum his optimè consentiunt, φύσεως μὲν οὖν οὕτως ἔχων πρὸς ἡσυχίαν, ὡς ἔτι παντελῶς νέος ὢν καταφρονῆσαι πάντων ὅσα ἄρχειν πρακτικωτέρου βίου δύναται. Atque vt hîc πρακτικώτερον βίον dicit, ita vicissim virum ἀτάραχον se paulo pòst appellat. Sed & ἠρεμαίους paulo pòst eos vocat qui placido ita præditi ingenio sunt, & tanto vitæ pacificæ amore tenentur: vbi non paruæ rei spem tyranno ostentat, dicens se sibi persuadere, futurum vt, si ipsum cum amicis colloqui permittat, eos reddat ἠρεμαίους, necnon ἀπολιτεύτους eorum quorum ille vult, *esse uidelicet* ἀπολιτεύτους. Optimo autem iure hoc potissimum vrget, se tali esse ingenio præditum: quoniam nihil erat quo facilius illam de se suspicionem amoliri & prorsus ex animo tyranni excutere valeret.

Abducens eum à ueritate] Veritatem (vt opinor) vocat veram quam tyrannus de ipso conceperat opinionem: ipsum videlicet aduersum se conspirasse, & aliquid iam moliri. *Si enim* (inquit) *contrarium faciam, ciues amicósque meos spe illa frustraturus sim quam ipsis feci.* Id est, Si contrà scribam ea ex quibus illi occasionem in sua opinione permanendi præbeam.

Locum hunc, τὸ δ᾽ εἶναι τὸν τύραννον πλέως καὶ χα-

λεπὸν, ita verti ac si scriptũ esset αὐτόν. Neque puto quenquã mihi de hac emẽdatione repugnaturum. Manente enim altera scriptura, dicendũ esset deesse aliquod adiectiuũ, quod aptè cum χαλεπὸν iungeretur: ita (exempli gratia) scribendo, τὸ δ' εἶναι τὸν τύραννον τελέως βαρὺ καὶ χαλεπόν. vel τελέως ἀφόρητον καὶ χαλεπόν. Sed sequi potius χαλεπὸν, quàm præcedere, deberet. Fortasse & δύσεργον adiici posset: hoc modo, τὸ δ' εἶναι τὸν τύραννον δύσεργον τελέως καὶ χαλεπόν. nã hæc à Plutarcho copulãtur. Verti autẽ χαλεπὸν *sæuum*, vel *crudelem*, potius quàm *asperũ* (quod paulo minus est) quoniã in iis quę sequũtur, postquã χαλεπὸν dixit, statim ὠμὸν, idem significare volẽs, dicit.

Verba δημοκοπεῖν & ἐκδημοκοπεῖν non visus sum mihi aptius posse reddere, quàm vel illis verbis quibus ibi vsus sum, vel his, *Fraudulentis artibus plebi obrepere*. Nec video quomodo stare possit interpretatio Budęi in loco illo, ὅταν δέ τις δουλωσάμενος ἐκδημοκοπήσῃ τοὺς δουλωθέντας. vult enim ἐκδημοκοπῶ esse *Popularitate populũ mihi seruire perpello*: sed cur, hoc pręsertim loco, (quẽ tamẽ in exemplũ affert) dicetur, Populum seruire mihi perpello, quũ de illis sermo sit quos iam δουλωθέντας esse ait? Verba illa ἐφ' ἑαυτῶν fortasse malit quispiã reddi, *quantũ ad se attinet*. Nõ minus certè probarẽ ἀφ' ἑαυτῶν. Hic locus, ὧν οἱ μὲν εὖ τι πεπονθότες πείσεσθαι, sincerè scriptus nõ est. Ita verti acsi scriptũ foret πιστεύοντες πείσεσθαι. quãuis iã tũ maius hoc emplastrũ adhibẽdũ huic loco existimarẽ, εὖ τι παθόντες καὶ πιστεύοντες πείσεσθαι. Paulo pòst, καρπώσαιντο scr. sequitur ἀπολίποι.

Ex Cte-

EX CTESIAE SCRIPTIS quæ Persica nominata sunt, excerptæ à Photio historiæ:

Latinitate donatæ

AB HENR. STEPHANO.

CTESIAE *Cnidij Persica libris uigintitribus continetur: sed in sex prioribus res Assyriorum & quæcunque res Persicas præcessere, tractat, à septimo autem libro de Persicis rebus agit: ac in septimo, octauo, nono, decimo, undecimo, duodecimo & decimotertio, quæ ad Cyrum & Cambysem, & magum illum, Dariúmque & Xerxem spectant, commemorat: ferè in omnibus repugnantia Herodoto narrans, illúmque in multis mendacem & scriptorem fabularum appellans: illo enim posterior est. Se autem eorum quæ narrat, magna ex parte oculatum testẽ fuisse, aut certè, quæ uidere nõ licuit, de iis à Persis qui uiderant, edoctum, ita demum ea memoriæ prodidisse dicit. Nec uerò tãtummodo ab Herodoti, sed etiã in aliquibus à Xenophontis Grylli filij historia dissentit. Floruit temporibus Cyri Dario & Parysatide geniti: qui frater fuit Artoxerxis, ad quem regnum Persicum deuenit.* Pag. 1

SCRIBIT itaque statim de Astyage, eũ genere Cyro iunctum non fuisse: illúmque etiam Astyigan vocat. Fugisse autem Astyigan à conspectu Cyri in Ecbatana, & in Criscranis regia-

rum ædium ab Amyti filia ſua & eius viro Spitama occultatum fuiſſe dicit. at ſuperuenientem Cyrum, non ſolùm Spitamam & Amytin, ſed eorum etiam liberos Spitacen ac Megabernem de Aſtyiga per cruciatus interrogari voluiſſe: Aſtyigan verò ſeipſum patefeciſſe, ne propter ſe pueri cruciarentur: captúmque & compedibus craſſis ab OEbara vinctum: nec multo pòſt ab ipſo Cyro liberatum, & non ſecus ac patrē honoratum obſeruatúmque fuiſſe: filiámque A-
Pag.2
mytin primùm quidem tāquam matrem in honore habitam, poſtea verò Cyro nupſiſſe, quum Spitamas eius vir eſſet interfectus, propterea quòd mētitus eſſet, ignorari à ſe dicēs Aſtyigan de quo interrogabatur. *Hæc dicit Cteſias de Cyro, miniméque iis quæ ab Herodoto referuntur ſimilia.* Itémque illū aduerſus Bactrios pugnauiſſe, & eam pugnam ęquo Marte geſtam fuiſſe: ſed Bactrianos, poſtquam Aſtyigā Cyri patrē factū eſſe, Amytin autem, matrem & vxorem, intellexerunt, ſponte ſeipſos Amyti & Cyro dediſſe.

Tradit etiam, Cyrum cum Sacis bellum geſſiſſe, & Amorgem Sacarū regem Sparethrę maritum cepiſſe: eam autem, capto marito, exercitum coegiſſe, bellúmque Cyro intuliſſe, & virorum quidem trecēta millia, mulierum verò ducenta in aciem eduxiſſe: & Cyrum ſuperauiſſe, viuúmque eum cum multis aliis cepiſſe: itémque Parmiſem Amytis fratrē & tres eius filios. propter quos poſtea Amorgem liberatū fuiſſe, quòd & ipſi liberati fuiſſent.

Tradit etiam, Cyrum Amorgis ope adiutū, Crœſo & Sardibus bellum intuliſſe. Narrat etiā quomodo OEbarę conſilio lignea Perſarum ſi-

mulacra in muro conſpecta timorem incolis iniecerint, & propter hanc cauſam ipſa vrbs capta fuerit: & quo pacto ante captam vrbẽ, Crœſi filius pro obſide datus fuerit, quum Crœſus diuino quodam ſpectro deceptus fuiſſet.

Narrat etiã quomodo dolos nectẽte Crœſo, filius in eius cõſpectu fuerit interfectus, & mater hanc calamitatem intuita, ſeipſam ex muro præcipitarit, nec tamen mortua ſit: & quomodo, capta vrbe, ad Apollinis ædem, quæ erat in vrbe, confugerit, ac mortua ſit: & quomodo ter in templo vinctus à Cyro Crœſus, tertiùm arte oculos fallente ſolutus ſit, quamuis templo ſigilla circumpoſita eſſent, eorúmque cuſtodia OEbaræ commiſſa eſſet: quomodo item illis qui vnà cum Crœſo vincti fuerant, amputata fuerint capita, vt quorum proditione ſolutus Crœſus fuiſſet. Narrat etiam, Crœſum in regias ędes adductum vinctúmque firmius fuiſſe: ſed quum tonitrua fulmináque irruiſſent, rurſum fuiſſe ſolutum: túmque Cyrum vix tandẽ eum miſſum feciſſe. à quo tempore Cyrus cùm aliis humanitatis officiis eum proſequutus ſit, tum verò vrbem magnã, nomine Barenen, prope Ecbatana, ei donauerit: in qua erãt quinque millia equitum, peltatorum autem iaculatorúmque & ſagittariorum decem millia. Pag. 3

Cõmemorat item quomodo Cyrus Petiſacã eunuchũ, qui apud ipſum plurimùm autoritate valebat, in Perſas miſerit, vt Aſtyigã à Barcaniis adduceret. nam & ipſe & Amytis filia patrẽ videre cupiebat. Quomodo itẽ OEbaras conſiliũ dederit Petiſacæ vt in deſerto loco Aſtyigã

relinqueret,& fame sitíque conficeret. id quod factum est. At in somnis scelere patefacto, Petisacas puniendus traditur Amytidi, quæ eũ expoposcerat. Illa verò oculos eius effodit, pellémque detraxit, & cruci deinde affixit. OEbaras autem, timẽs ne eadem quæ ille pateretur, quãuis Cyrus nihil tale se permissurum affirmaret, nihilominus decem dierũ inedia ipse sibi mortem consciuit. Altyigas verò magnificè splendidéque sepultus est, atque in deserto loco cadauer eius intactum permansit: neque fuit à feris comesum. leones enim cadauer eius, donec Petisacas reuersus acciperet, seruabant.

Cyrus autem aduersus Derbices expeditionem suscipit, quorũ rex erat Amoræus: at Derbices ex insidiis producunt elephantes, ac Cyri equites fugant. vbi ipse Cyrus ex equo cecidit & quidam Indus. nam Indi Derbicibus in bello opem ferebant: à quibus etiam acceptos elephantes in bellum ducebant. Hic igitur Indus, quum Cyrus iam cecidisset, eum iaculo vulnerauit sub coxa in femore: ex quo vulnere postea mortuus est. tum verò ipsum adhuc viuũ quum familiares sui erexissent, ad castra profecti sunt. Occubuerunt autem in pugna illa multi Persæ, & æquales numero Derbices. nam illorũ quoque x. millia erant. Amorges verò quũ audiuisset quod Cyro contigerat, festinãter venit, Sacarum equitum viginti millia ducens, & quum Persæ ac Derbices inter se conflixissent, tã strenuè Persæ ac Sacæ pugnarunt, vt penes eos victoria fuerit: interfecto Derbicum rege Amoræo, cum duobus eius filiis. Occubuerũt autem

Pag. 4

Derbicum triginta millia, Persarum nouẽ millia: & regio in ditionem Cyri concessit. Cyrus verò sub mortis tempus Cambysem, primum filium, regem creauit: iuniorẽ verò nomine Tanyoxarcem, dominum Bactriorum & ipsius regionis, necnon Choramniorum, Parthiorúmque & Carmaniorum: & vt suas regiones à tributo soluendo liberas haberet, statuit. Ex Spitamæ autem liberis, Spitadem quidem Derbicibus præfecit: Megabernem autem Barcaniis: eósque matri in omnibus obtemperare iussit. Quinetiam illos & mutuò & cũ Amorge dexteras in amicitię testimonium iungere voluit: & illis quidem qui in mutua beneuolentia permanerent, omnia fausta precabatur: at illos qui priores iniuriã illaturi essent, deuouebat. His dictis diem suum obiit, tertio à vulnere accepto die, quũ annos triginta regnauisset. *Atque hic finem habet undecimus Ctesiæ Cnidii liber.*

Dvodecimvs verò à regno Cambysis incipit. Hic regnans iussit patris corpus per Bagapatem eunuchum apud Persas sepeliri, & alia quemadmodum à patre cõstituta erant, administrauit. Plurimũ verò apud ipsum authoritate valebat Artasyras Hyrcanius: ex eunuchis autẽ Ixabates & Aspadates & Bagapates, qui etiam apud patrem maximus fuerat. Post Petisacæ autem mortem, hic aduersus AEgyptũ & Amyrtæum AEgyptiorum regem exercitum ducit, quum Combapheus eunuchus, qui plurimum apud AEgyptiorum regem poterat, pontes & alias AEgyptiorum res prodidisset, vt ipse AEgypti præfecturã cõsequeretur. id quod factum

est. ita enim cum eo Cambyses pactus fuerat, primùm per Ixabatem, Combapheipatruelem, & suis ipse verbis postea. Quum autem Amyrtæum viuum cepisset, nullo alio ipsum detrimẽto affecit, nisi quòd illum in Susa cum sex millibus AEgyptiorum quos ipse delegit, relegauit. Sed & vniuersam AEgyptũ subegit: obierúntq; in ea pugna AEgyptiorum quinquaginta millia, & Persarum viginti. Quidam autem magus, cui nomen erat Sphendadati, quum fuisset ob delictum verberibus à Tanyoxarce cæsus, accedit ad Cambysem, & apud eũ fratrem Tanyoxarcem accusat, cum ipsi insidias moliri dicens: argumentum etiam rebellionis addens, quòd, si vocaretur, nõ veniret. Cambyses igitur fratrem ad se venire iubet. ille verò aliquo negotio detentus, profectionem distulit. Tunc verò magus eum audacius criminari. At mater Amytis verba magi suspecta habens, Cambysem filium ne fidem haberet mago, admonebat: at rex se non credere fingebat, quum tamẽ maximopere crederet. Quum autem tertiùm à Cambyse frater esset accersitus, venit: ipsúmque frater amplexatus est, quum nihilominus de illo interficiendo cogitaret. sed hanc cogitationem ad exitum inscia Amytide perducere conabatur. id quod perfectum est. nam magus consilium cum rege communicans, hunc dolum machinatur: Quũ ipse Tanyoxarci esset simillimus, consilium regi dat vt ipsi tanquam falso fratris regis accusatori, caput abscindi corã omnibus iubeat: clàm autem Tanyoxarcẽ interfici imperet. quinetiã illius vestẽ sibi indui magus postulat, vt ex ipso

vestitu Tanyoxarces esse iudicetur. atq; hęc fiūt. nā hausto sanguine taurino interficitur Tanyoxarces: at magus illius veste induitur, & Tanyoxarces existimatur: diúque latet omnes præter Artosyran, Bagapatem & Ixabatem. his enim solis rē Cambyses aperire ausus est. Cābyses autem Labyzo, qui primus erat inter Tanyoxarcis eunuchos, & aliis ad se vocatis, magū illa veste indutum, ostendit sedentem, dixítque, Hūc esse Tanyoxarcē existimatis? Labyzus verò miratus, Quem aliū, dixit, esse putemus? adeo propter similitudinē magus latebat. Mittitur ergo ad Bactrios, & omnia non secus ac si Tanyoxarces esset, administrat. Post annos verò quinque, res tota declaratur Amyti per Tibethcum eunuchum, quem magus verberauerat: petitque Sphēdadatem à Cambyse: qui dare noluit: quamobrēilla eum execratur, & hausto veneno moritur. Sed contigit vt sacrificante Cambyse, quū victimę iugularētur, sanguis nō flueret. qua ipse ex re magis etiā deiecto animo erat. Sed & Roxane puerū capite carentē peperit: magíque ipsi dicebant, hanc prodigiorū significationem esse, nullū regni successorem ab eo relictum iri. Mater etiā noctu illi in somnis apparens, ob cędem perpetratā minabatur: ideóque magis etiā angebatur. Quū autē Babylonē accessisset, & ibi paruū lignū cultro poliēs, tēpus vt falleret, femoris musculū percussisset, vndecimo die morte obiit, quū duodeuiginti annis regnauisset. Pag.6

Bagapates autē & Artasyras, antequā Cambyses moreretur, consilium inierunt regni mago tradendi, qui quidem illo mortuo regnum

adeptus est. At Ixabates sumptum Cambysis corpus in Persidem portauit. vnde veniēs, dum magus sub Tanyoxarcis nomine regno potiretur, de eo apud vniuersum exercitum indicium professus est, cúmque infamauit. Quod quum fecisset, in templum confugit: indéque comprehensus est, & ei caput abscissum. Vnde septem inter Persas principes viri vnà aduersus magum conspirauere, Onophas, Idernes, Norondabates, Mardonius, Barisses, Artaphernes, & Darius Hystaspis filius. Hi, quum inter se fidem dedissent, assumitur etiam Artasyras, prætereáque Bagapates, qui claues omnes regiarū ædium habebat. Illi igitur septem viri Bagapatis opera in regias ædes ingressi, magum inueniunt cum pellice Babylonia dormientem. Qui quū illos vidisset, prosiliit, & nullo instrumento bellico reperto, (quoniam omnia Bagapates clam subtraxerat) sedile aureum cōfregit, eiúsque pede arrepto, quum pugnaret, tandem à septem illis viris vulneratus, mortem obiit, quū septem menses regnauisset.

Regnat verò ex septem illis viris Darius, quum eius equus (iuxta id quod inter eos conuenerat) arte quadam adhibita primus post solis ortum hinnisset. Cæterùm quo die Sphendadates magus interfectus est, festum, magophonia dictum, apud Persas celebratur. Hic Darius sepulcrum sibi extrui in duplici monte iubet, atque id extruitur: sed quum id videre cuperet, à Chaldæis & à parentibus prohibetur. Quum autē parentes eius ascendere voluissent, ceciderunt atque interierunt: quum sacerdotes

Pag. 7

qui illos ſurſum trahebant, illud conſpicati & inde timore correpti, funes laxaſſent. Quæ res ingentē Dario mœrorem attulit: & illis qui eos trahebant, numero XL, amputata capita fuerūt.

Darius præterea Ariaramnem Cappadociæ ſatrapam aduerſus Scythas proficiſci, & viros fœmináſque captiuos abducere iubet. Ille autem cum triginta nauibus quinquagenûm remorum traiiciens, id exequutus eſt. Comprehendit autem & fratrem regis Scytharum Marſagetem, quum eum à ſuo fratre ob malè adminiſtratum munus in vincula coniectum inueniſſet. At Scytharces Scytharum rex, iratus, literas Dario ſcripſit contumelioſas: & ſimiliter ipſi reſponſum eſt. Darius tādem octingentorum milliū exercitu coacto, & Boſphoro Iſtróque ponte iunctis, aduerſus Scythas profectus eſt, & quindecim dierum itinere progreſſus eſt: ſibíque mutuò arcus miſerunt. Sed quum Scythici validiores eſſent, Darius pontes tranſiuit, atque feſtināter diſſoluit, antequam totus tranſiret exercitus: quare Scytharces octoginta illa hominum millia in EVropa relicta, interfecit. Darius verò, quum pontem pertranſiſſet, domus templáque Chalcedonenſiū combuſſit: quoniam pontes qui verſus regionem ſuam ſpectabant, diſſoluere tentauerant, & aram, quam Darius tranſiens, in honorem Iouis diabaterii ſtatuerat, euerterant. Datis autem ex Ponto rediens, & Medicum exercitum ducens, inſulas Græciámque populabatur: cui apud Marathonem Miltiades occurrit, vicítque barbaros; & ipſe quoque Datis occubuit, eiúſ-

Pag. 8 que cadauer petentibus Persis denegatum est. Darius autē ad Persas reuersus est, vbi, celebratis sacrificiis, quum triginta dies morbo laborasset, mortuus est: qui annos XII ante regnū vixerat, & annos vnum & triginta regnauerat. Obiit etiam diem suum Artasyras. Bagapates autem, quum sex annos sepulcro Darii assedisset, mortuus est.

REGNAT Xerxes filius eius, apud quē Artapanus Artasyræ filius maximam obtinet autoritatem, quemadmodū eius pater apud patrē regis obtinuerat. itémq; Mardonius antiquus. Ex eunuchis autem plurimum apud eum poterat Natacas. Xerxes vxorem ducit Onophæ filiam Amystrin, ex qua filium suscipit Darięum: & post biennium, alterum, Hystaspem nomine: & præterea Artoxerxem: duásque filias, quarum vna, Amytis, nomine auiæ, vocatur: altera, Rhodogune.

Xerxes aduersus Græcos expeditionē suscepit, quòd Chalcedonenses pontem soluere conati essent, (quemadmodū iam dictum est) & aram à Dario erectam diruissent: quódque Datin Athenienses interfecissent, neque cadauer eius dare voluissent. Primùm igitur Babylonem profectus est: & Belitanæ videre sepulcrū exoptauit: vidítque, opera Mardonii adiutus: & vrnam olei nō potuit, quemadmodum scriptum erat, implere. Inde Ecbatana profecto, defecisse Babylonios, & Zopyrū suū ducē interfecisse, nuntiatur. *In hunc modum de his loquitur* Ctesias, *non quemadmodum* Herodotus. *nam quæcunque hic de Zopyro, (nisi quòd mula ipsi peperit) ille à* Mega-

byzo facta fuisse scribit, qui Xerxis gener erat, quum filiam eius Amytin uxorem duxisset. Ita Babylon capta est per Megabyzum: cui Xerxes, præter alia multa, molam auream sex talenta pendentem donauit, quod apud Persas omniũ regiorum munerum est pretiosissimũ. Xerxes autem, Persico exercitu coacto, qui ex millibus octingentis constabat, præter currus, instructis etiam mille triremibus, in Græciam profectus est: Abydúmque ponte iunxit. Ad eum Demaratus Pag. 9 Lacedæmonius tum primùm accessit, & cum illo traiecit, eúmque ab inuadenda Lacedęmone prohibuit.

Xerxes porro per Artapanũ, quindecim millia ducentem, apud Thermopylas cum Leonida Lacedæmoniorũ duce prælium iniit: in quo magna Persarum cæsa est multitudo, ex Lacedæmoniis tantummodo duobus aut tribus interfectis. Postea viginti millia in aciem educi iubet: qui & ipsi superantur. Quum autem verberibus etiam cæsi vt acriores ad pugnam redderentur, nihilominus victi fuissent, quinquaginta millia iubet educi: & quum nihil proficeret, bellandi finem fecit. Sed Thorax Thessalus, & apud Trachinienses potentissimi Calliades & Timaphernes cum exercitu aderant: quos Xerxes quum vocasset, vnáque Demaratum & Hegian Ephesium, Lacedæmonios nulla ratione vinci posse, nisi circumdarentur, intellexit. Persarũ itaque XL millia, quum duo illi Trachinienses per inuia eos duxissent, Lacedęmonios à tergo adoriũtur: qui circũdati, omnes ad vnum fortiter pugnãtes occubuerunt.

Rursus Xerxes aduersus Platæenses exercitũ centum & viginti millium mittit, & Mardoniũ eius ducẽ constituit. Qui autem Xerxem in Platæenses concitabant, erant Thebani. Mardonio occurrit Pausanias Lacedæmonius, trecentos Spartanos & mille accolas, ex aliísque vrbibus sex milla secum ducens. Ibi superato exercitu Persarum, Mardonius vulneratus aufugit. Hic Mardonius quum à Xerxe ad diripiendam Apollinis ædem missus esset, ingruente ingenti grandine oppressus moritur: quæ res Xerxi maximum mœrorem attulit. Is cum suis copiis Athenas proficiscitur: sed quum Athenienses armatis centum & decem triremibus ad Salaminem fugissent, vrbem vacuam capit, quam incendit, pręter arcem. in ea enim etiam aliqui relicti pugnabant: tandémque quum & illi noctu fugissent, illam etiam noctu combusserũt. Xerxes autem, quum inde ad angustissimum Atticæ locum, Heracleum appellatum, venisset, aggerem Salaminem versus ducere cœpit, pedestri itinere ad eam traiicere cogitans. Sed consilio Themistoclis Atheniensis & Aristidis, sagittarii ex Creta accersuntur, ac veniunt: deinde bellum nauale Persarum & Græcorũ geritur. Persæ naues habebant plusquam mille, ducémque Onophan: Græci verò septingentas. Græci tamẽ victores euadunt: & quingentæ naues Persarũ profligantur: & fugit Xerxes consilio rursus & arte Aristidis atque Themistoclis. In reliquis verò omnibus præliis ceciderunt Persarum centum & viginti millia. At Xerxes, quum in Asiam traiecisset, & Sardis proficisceretur, misit Mega-

Pag. 10

byzum vt templum Delphicum diriperet: illóque id suscipere recusante, Matacas eunuchus iniuriam Apollini illaturus omniáque direpturus mittitur. Is confectis ita rebus ad Xerxem reuersus est. Xerxes ex Babylone ad Persas proficiscitur. At Megabyzus suam vxorem Amytin (quę filia Xerxis erat, quemadmodũ iam dictũ est) adulterii insimulat. quam ob rem Amytis à patre acriter reprehenditur: at illa impudicitiæ crimen à se remouet. Verùm Artapanus, qui plurimum apud Xerxem autoritate valebat, cũ Spamitre eunucho (qui & ipse plurimum apud eum poterat) de Xerxe interficiendo consilium agitat: idque perpetrant, & Artoxerxi filio persuadent ab altero filio Dariæo patrem suum necatum esse: adducitúrque Darięus ab Artapano domũ Artaxerxis, cum ingenti clamore se parricidam esse negans. is tamen capite plectitur.

ARTOXERXES igitur Artapani opera regno potitur. sed idem Artapanus eius vitæ insidians, consilium suum cum Megabyzo (qui iam ob suspectam adulterii vxorem suam, mœrore affectus erat) cõmunicat, fidémque mutuò datam iureiurando firmant. Sed re tota Megabyzi indicio prodita, Artapanus ea morte qua Artoxerxes erat afficiendus, afficitur: atque adeo quæcunque in Xerxem Dariæúmque perpetrata fuerant, patefiunt. Aspamites quoque, qui cædis Xerxis ac Dariæi conscius fuerat, acerbissimo genere mortis, adhibitis videlicet per scapham tormentis, plectitur. Pag. 12

At post Artapani mortem, eorũ qui cum illo coniurarãt, & Persarum aliorum pugna oritur,

in qua cadũt tres Artapani filii, & grauiter Megabyzus vulneratur. Quem casum Artoxerxes, itémque Amytis & Rhodogune ac ipsarũ mater Amystris, ingenti luctu prosequuti sunt: atque adeo vix tandem hæc Apollonidis medici Coi opera, summam adhibentis diligentiam, mortis periculo liberatur.

Desciscunt ab Artaxerxe Bactra, aliúsque item præfectus Artapanus: & æquo Marte pugnatur. Quum autem commissa iterum pugna, ventus in faciem Bactrianorum spiraret, vincit Artoxerxes, & in eius ditionẽ vniuersa Bactria concedit.

Deficit etiã AEgyptus, Inaro Lydio & altero AEgyptio defectionis autoribus: omniáque ad bellum pertinentia parantur. Athenienses quoque Inaro petenti quadraginta naues mittunt: & ipsemet Artoxerxes exercitum educere cogitat: sed, nõ ita consulentibus amicis, mittit Achæmenidem fratrem cum quadringentis millibus peditum, & octoginta nauibus. Confligit Inarus cum Achemenide, AEgyptiíque vincũt: atque Achæmenides, quum ab Inaro vulnus accepisset, moritur, eiúsque cadauer ad Artoxerxem mittitur. Idem Inarus mari victor euadit, Charitimide magnum inde nomen consequuto, qui quadraginta nauium Athenis missarum nauarchus erat. Ex quinquaginta Persarum nauibus, viginti cum ipsis hominibus captæ, triginta profligatæ fuerunt.

Pag.12

Deinde aduersus Inarum mittitur Megabyzus, præter exercitum qui reliquus fuerat, alium ducens, qui ex ducentis hominum millibus cõ-

ſtabat: nauibus autẽ trecentis, quibus Oriſcus prȩerat. adeo vt præter naues reliqua multitudo quingentorum hominũ millium eſſet. nam quum cecidit Achæmenides, cẽtum hominum millia ex quadringentis quæ duxerat millibus, vnà cæſa fuerunt. Pugnatur acriter, & vtrinque multi, ſed plures ex AEgyptiis, cadunt. Tandem Megabyzus Inarum in femore vulnerat, fugátque: & fortiter pugnantes Perſæ victores euadunt. Inarus verò fugiens, Byblum proficiſcitur, (hæc eſt munita vrbs in AEgypto) & cum eo Græci quicunque in prælio & cum Charitimide cæſi non fuerant.

AEgyptus præter Byblum partes Megabyzi ſequitur: & quoniam Byblus expugnari nõ poſſe videbatur, Megabyzus cum Inaro & Græcis, quorum erant ſex millia & amplius, fide data paciſcitur, nullam eos à rege iniuriam accepturos, & Græcos domum quũ liberet reuerſuros. Quum igitur Sarſamem AEgypti præfectum conſtituiſſet, vnà cum Inaro & Grȩcis ad Artoxerxem proficiſcitur: eúmque inuenit iratum Inaro vehemẽter, quoniam is fratrem Achæmenidem interfecerat. Megabyzus omnia quæ geſta fuerant narrat, & quomodo fide Inaro Grȩcíſque data Byblum ceperit: atque pœnam illorum pertinaciter deprecatus, efficitur voti cõpos. tandémque ad exercitum defertur, Inarum & Græcos nihil detrimenti paſſuros.

Verumenimuero Amytis vicem interempti filii Achæmenidis dolens, grauiter cõquerebatur quòd Inarus & Grȩci pœnas ſibi non darẽt. atque adeo illos à rege expoſcit: ſed is tradere

recusat. Deinde Megabyzum ab eo exposcens, repulsam itidem patitur. Tandem tamen illa, quum instando molesta esset, impetrauit. & quinque pòst annis, Inarum pariter & Græcos à rege accepit. Atque hunc quidem tribus crucibus suffixit, Græcis autẽ quinquaginta (nam plures capere non potuerat) capita amputauit.
Pag.13 At Megabyzus magno dolore & luctu affectus est, petiitque vt sibi in Syriam regionem suam proficisci liceret. Huc etiã clàm præmisit Græcos alios,& profectus est,atque à rege desciuit: maximásque copias coegit,quæ,pręter equites, ex centum & quinquaginta millibus constabant. Aduersus eum Vsiris mittitur cum ducẽtis millibus: pugna cõferitur, séque mutuò vulnerant Megabyzus & Vsiris. hic quidem iaculo Megabyzũ in femore percussit, & vulnus duos digitos altum infligit: ille verò similiter iaculo Vsirin in femore, deinde & in humero vulnerauit. Vnde Vsirin ex equo cadere contigit. sed eum circumsistens Megabyzus attolli & seruari iubet. Multi autem Persæ ceciderunt, Zopyro Artyphióque Megabyzi filiis fortiter pugnantibus. itaque tandem viribus longè superior euadit Megabyzus,& victoria potitus, magnam Vsiris curam gerit, cúmque ad Artoxerxẽ mittit id petentem.

Rursus autem exercitus aduersus eum mittitur, & Menostanes Artarii filius (Artarius autem erat satrapa Babylonis, & Artoxerxis frater) confligunt inter se: sed Persarum fugatur exercitus,& Menostanes in humero à Megabyzo percutitur: præterea in capite sagitta, sed nõ lethali

lethali vulnere, feritur, vnà tamen cum omnibus suis fugam capit: & Megabyzus splendida potitur victoria. Artarius Megabyzum per legatos monet vt cum rege paciscatur. Ille se pacisci quidem cum rege, non tamē ad eum proficisci, sed in sua regione manere velle, indicat. Hæc regi nuntiātur: cui Artoxares Paphlagon eunuchus & Amistris studiosè consilium dant vt paciscatur. Itaque ipse Artarius & Amytis vxor, & Artoxares, iam viginti annos natus, & Petisas Vsiris filius & Spitamæ pater, mittūtur. Pag.14
Multis igitur sermonibus & iuramentis ad fidē faciendam adhibitis, vix tamen Megabyzo vt ad regem proficiscatur persuadēt. Cui tandem reuerso rex per nuntios veniā se illi eorum quæ admisisset, dare significauit. Sed quum egresso ad venationem rege, & eum adorto leone, Megabyzus beluam hanc in pedes se erigentem iaculo percutiens interfecisset, succensens ei rex quòd eam percussisset antequam ipse eam vllo ictu attigisset, caput abscindi imperauit. Sed Amistris & Amytis aliorúmque precibus remissa ei mortis pœna, ad vrbem quandam nomine Cyrtæ, circa mare rubrum, relegatur. Artoxares quoque eunuchus in Armeniam relegatur, quòd sæpe pro Megabyzo liberius apud regem loquutus esset. Sed Megabyzus, quum in exilio quinque annos esset commoratus, aufugit, se pisagan esse simulando: (pisagas autem à Persis dicitur leprosus, ad quem nemini accedere licet) & ad Amytin domúmque proficiscitur, & vix agnitus, per Amistrin & Amytin cū rege recōciliatur: qui eum, quemadmo-

dum antea, suæ mensæ participem facit. & quũ sex & septuaginta vixisset annos, mortuus est. propter quod magno rex est mœrore affectus.

Mortuo Megabyzo, Amytis cum multis consuetudinem habebat, & ante hanc similiter mater Amistris: Apollonides verò Cous medicus, quum Amytis leuiter ægrotaret, & ipse eius amore captus esset, fore dixit vt ea in pristinam valetudinem restitueretur si cũ viris rẽ haberet. vuluæ enim esse morbum. Sed quum hac arte voti compos factus cum ea concumberet, illa autem tabe laborare cœpisset, à cõcubitu abstinuit. Tãdem igitur illa morti vicina, matri in mandatis dedit vt Apollonidem vlcisceretur. Hæc ipsi regi Artoxerxi rem totam exposuit, & quomodo cum illa concumbere solitus, non prius desiisset quàm ei illius mali autor fuisset: & quomodo supplicium de Apollonide sumi illa sibi mandasset. Ille matri quicquid ipsi visum fuerit agendi potestatem facit. Hæc, quum vinctum Apollonidem bimestri spatio cruciatibus affecisset, viuum postea defodit, quo nimirum tempore Amytis diem suum obiit. Sed Zopyrus, Megabyzi & Amytis filius, vbi iam patrem & matrem amisit, à rege desciuit, atque Athenas profectus est, propterea quòd Athenienses mater eius beneficiis affecerat. Caunum vnà cũ illis nauigauit, & Caunios ciuitatẽ tradere iussit: at illi vrbem ipsi quidem tradituros se respondebant: Atheniensibus verò qui eum sequebantur, nequaquam. In Zopyri igitur, murum subeuntis, caput saxum iecit Alcides Caunius, ex quo ictu Zopyrus mortem obit. Amistris verò auia Cauniũ illum cruci affixit. Post-

Pag.15

eâ autem & ipſa moritur, iã ætate valde confecta. Artoxerxes item obit, quum duos & quadraginta regnaſſet annos.

Artoxerxe mortuo regnat Xerxes eius filius, qui ſolus erat legitimus ex Damaſpia ſuſceptus: quæ eodem ipſo die quo Xerxes mortuus eſt, è vita diſceſſit: Bagorazus verò cadauer patris & matris in Perſiam tulit. Fuerunt autem Artoxerxi ſeptemdecim filii ſpurii, in quibus fuit Secundianus ex Alogune Babylonia ſuſceptus, & Ochus, & Arſites, ex Coſmartidene, quę etiam erat Babylonia. Ochus autem poſtea regnat, & præter hos liberi eius. Fuerunt ex his, & Bagapæus & Paryſatis, ex Andia, quæ etiam erat Babylonia. Hæc Paryſatis, Artoxerxis & Cyri mater fuit. & Ochum pater viuens Hyrcaniorum præfectum conſtituerat, eíque in vxorem dederat mulierem quæ Paryſatis appellabatur, Xerxis filiam, & regis ſororem. Secundianus autem, poſtquam ſibi Pharnacyam eunuchum conciliauit, (qui ſecundum à Bagorazo, & Menoſtane, & quibuſdam aliis, locum tenebat) quum Xerxes in quodam feſto ebrius eſſet atque in regia ſua dormiret, ingreſſi eum interficiunt, die à patris morte quinto & quadrageſimo. Euenit ergo vt amborũ ſimul ad Perſas corpora ferrentur. nam mulæ quæ currum trahebant, tanquam filii cadauer expectantes, iter facere nolebant: ſed poſteaquam aduenit, magna cum alacritate iter fecerunt. Pag. 16

Regno autem potitur Secundianus, qui Azabaritem & Menoſtanem *eunuchos* apud ſe habuit. At Bagorazo ad Secundianum reuerſo,

Secundianus iampridẽ cũ eo ſimultatẽ exercẽs, eum criminatus quòd abſque eius conſilio cadauer patris ibi reliquiſſet, lapidibus obrui imperauit. Quod factum ægerrimè exercitus tulit: qui quamuis ab eo muneribus donaretur, cum nihilominus ob Bagorazi & fratris Xerxis cædẽ odio proſequebatur. Poſtea autem Ochus à Secundiano accerſitus, venturum ſe promittit: ſed minimè venit: & hoc ab eo ſæpius fit. tandẽ Ochus multo ſe munit exercitu, & regnum occupaturus ſperatur. Arbarius equitum Secundiani præfectus ab eo ad Ochum deficit: deinde Arxanes AEgypti ſatrapa: quinetiam Artoxares ex Armenia venit ad Ochum: & ipſi citarin inuito impoſuerunt.

Regnat Ochus, & nomine mutato Dariæus appellatur, qui dolis iuramentíſque, monitu Paryſatidis, Secundianum tentat. at Menoſtanes Secundianum diligẽter hortabatur ne crederet eius iuramentis, neque cum fallacibus hominibus paciſceretur: ſed nihilominus Secundianus perſuadetur & capitur, & in cineres coniectus moritur, quum VI menſes & dies XV regnauiſſet. Regnat igitur ſolus Ochus, qui etiam Dariæus nominabatur: apud eum autem autoritate valebant tres eunuchi, primum quidem locum, Artoxare: ſecũdum, Artibarxane: tertiũ, Athoo tenente. Vxorem autem potiſſimùm in conſiliũ adhibebat, ex qua, antequam regnum adipiſceretur, duos ſuſceperat liberos, Amyſtrin fœminam, & Arſacan marem: qui poſtea mutato nomine dictus eſt Artoxerxes. Ex eadem autem etiam regnante alterum ſuſcepit marẽ, & ei no-

Pag.17

men Cyri à sole est impositum: deinde Artostem: aliósque deinceps vsque ad tredecim. *atque ista historicus ex illa ipsa Parysatide se audisse tradit.* Sed reliqui filii celeriter è vita migrauerunt: superfuerúntque illi quorum fecimus mētionem, & quartus filius, qui Oxendras est appellatus. Desciscunt à rege, Arsites frater eius germanus, ex eadē matre eodémque patre genitus: & Artyphius Megabyzi filius. In eos mittitur Artasyras, & Artyphium bello inuadit: atque in duabus pugnis Artasyras vincitur: deinde rursus congressus Artyphium superat, & eos qui cum illo erant Græcos muneribus ad se allicit, adeo vt ille cum tribus tantummodo Milesiis relictus fuerit. tandem quum iusiurandum fidémque ab Artasyra accepisset, quoniam Arsites non comparebat, regi se dedidit. Parysatis verò regi ad Artyphium interficiendum animato, consilium dedit vt ne tunc temporis illum interficeret: (hoc enim modo Arsitem deceptū ei se dediturum) sed postquam ille deceptus captúsque esset, tunc vtrumque necaret. id quod ita factum est, consilio exitum consequuto. Artyphius enim & Arsites in cineres coniiciūtur. Arsitem tamē rex morte mulctare nolebat, sed Parysatis partim precibus, partim vi, id effecit. Pharnacyas item, qui vnà cum Secūdiano Xerxem occiderat, lapidibus est obrutus: & Menostanes sibi ipsi mortem consciuit, quum iam ad pœnam subeundam comprehenderetur.

Desciscit Pisuthnes, & in eum Tissaphernes mittitur, atque Spithradates, & Parmises. Pisuthnes verò aduersus eos tendit, secum habens

Lyconem Athenienſem, cum Græcis quorũ ille dux erat. Sed regis duces pecuniis Lyconem Græcóſque captant, & vt à Piſuthne deſciſcant perſuadent. deinde Piſuthni fide data, & ab eo
Pag. 18 accepta, eum ad regem ducunt, qui eum in cineres coniicit, eiúſque ſatrapiam Tiſſapherni tradit. Lycon verò & vrbes & regiones mercedem proditionis accipit.

Artoxares autem, qui plurimùm apud regem poterat, ei molitur inſidias, de regno inuadendo cogitans. nam, quum eſſet eunuchus, imperauit vxori ſuæ vt ſibi barbam conficeret, ídque vt vir eſſe exiſtimaretur. Sed per eam patefacto hoc dolo, comprehẽditur, & Paryſatidis in poteſtatem traditur, à qua interficitur.

Arſaces autem regis filius, qui poſtea eſt nominatus Artoxerxes, vxorem ducit Idernis filiã Statiram: atque regis filiam ſimiliter vxorẽ ducit filius Idernis. Amiſtris autem erat filia, cuius ſponſo nomen erat Terituchmes: qui patre ſuo mortuo, pro ipſo ſatrapa conſtitutus eſt. Habebat autem ſororem ex eodem patre natam, quę Roxane vocabatur: quę cùm formoſa erat, tum verò ſagittandi iaculandíque peritiſſima. Huius amore captus Terituchmes, & cum ea rem habens, oderat Amiſtrin: tandémque eam in ſaccum coniicere ſtatuit, vt à trecentis viris, cum quibus defectionem molitus eſt, confoderetur. Sed quidam, cui nomen erat Vdiaſtes, qui autoritate apud Terituchmem valebat, & literas à rege acceperat, quibus multa ei pollicebatur ſi ſua filia ei ab illo periculo liberaretur, Terituchmem aggreſſus interfecit: quum ipſe Teritu-

chmes aduersus eos qui in ipsum insurgebant, strenuè pugnãdo, multos interfecisset. nã ab eo triginta sex homines occisos fuisse tradũt. Sed filius Vdiastis, Mitradates nomine, qui Teritu-chmis armiger erat, nec adfuerat, postquam rẽ didicit, patri diras imprecatus est: & quum vrbẽ Zarin occupasset, eam filio Terituchmis conseruauit. At Parysatis matrem Terituchmis, fratrésque Metrostem & Helicum, & sorores, quæ præter Statiram duæ erant, viuas terra obrui, Roxanem autem viuam secari, iussit. Id quod Pag.19
factum est. Rex verò vxori suæ, vt simili pœna Statiram afficeret Arsacis filii ipsius vxorem imperauit. Sed quum matrem & patrem multis fletibus & planctibus placasset, & Parysatidis animus flexus esset, pœnam remisit. Sed & ipse Ochus Dariæus Parysatidi dixit fore vt valde ipsam aliquando pœniteret.

AT IN libro decimooctauo narrat quomodo Ochus Dariæus mortuus sit quũ Babylone ægrotasset, & annos XXXV regnauisset.

Regno igitur ARSACES potitur: qui & ARTOXERXES mutato nomine dictus est. hoc regnum adepto, Vdiasti lingua abscinditur, eíque ponè auellitur: atque ita tandem ille moritur, & filius eius Mitradates pro patre satrapa cõstituitur. Facta autẽ hæc fuere impulsu Statiræ: vnde Parysatis dolore afficiebatur. Criminatur Tissaphernes CYRVM apud Artoxerxem fratrem: is ad matrẽ Parysatin confugit, & à crimine obiecto absoluitur. Reuertitur Cyrus ad suam satrapiam, ignominia à fratre affectus, ideóque de defectione cogitat. Satibarzanes

Orontem criminatur, cum Paryſatide conſuetudinem eum habere dicens, quum alioqui caſtè illa viueret. Morte igitur mulctatur Orontes: & mater iraſcitur ipſi regi quòd Paryſatis veneno Terituchmis filium necauerit. Et de eo qui patrem igne contra legem ſepeliuit, *fit mentio.* vnde Hellanicus & Herodotus mendacii arguuntur.

Refertur etiam Cyri à fratre defectio: & quomodo Græcum pariter & barbaricum exercitũ coegerit, & Clearchus Græcorũ exercitus dux fuerit.

Commemoratur deinde quo pacto Syenneſis Cilicum rex, ambos, Cyrum videlicet & Artoxerxem, in bello gerendo adiuuerit, & quomodo Cyrus ſuum exercitum, & Artoxerxes viciſſim ſuum exhortatus fuerit. Sed Clearchus Lacedæmonius Græcorum dux, & Menon, ambo Cyrum ſequentes, ſemper inter ſe diſſidebant: quòd Cyrus Clearchi conſilio in omnibus vteretur, Menon autem in nullo apud eum loco
Pag.20 eſſet. Et ad Cyrum quidem ab Artoxerxe multi transfugiebant, ſed nullus à Cyro ad Artoxerxem. quam ob cauſam barbarus quum ad Cyrum deſciſcere tentaſſet, & accuſatus ea de re fuiſſet, in cineres eſt coniectus.

Narratur etiam vt Cyrus in regis exercitũ impreſſionem fecerit, & victoria potitus ſit: deinde vt occubuerit, dum Clearcho morem non gerit. Vt Artoxerxes contumelioſis modis in fratris cadauer ſæuierit: quippe qui non ſolùm caput ſed & manũ qua percuſſus ab eo fuerat, abſciderit, &, velut de ea triũphans, circũtulerit.

Scribit & vt Clearchus Lacedęmonius cũ ſuis Græcis noctu receſſerit, & vnam ex Paryſatidis vrbibus occupauerit: & vt rex cum Græcis fœdus inierit. Vt Paryſatis Babylonem profecta ſit, Cyrum lugens, & vix tãdem caput eius manúmque recuperauerit, quæ Suſa miſerit, ibíque ſepeliuerit. De Bagapate qui iuſſu regis caput à cadauere Cyri auulſit: & quomodo regis mater vbi in talorum luſu eum vicit, ex pacto Bagabatem obtinuit: & quomodo ipſi pellis detracta fuerit à Paryſatide, & cruci deinde fuerit affixus ab eadem. quo tempore ipſa propter multam Artoxerxis obſecrationem flere Cyrũ ceſſauit. Quomodo Artoxerxes dona cuidã dederit qui Cyri tiaram attulit, & Carem qui Cyrum à ſe vulneratum arbitrabatur, honorificè exceperit: Paryſatis autem illum qui honorificè exceptus fuerat, cruciatibus adhibitis interfecerit. Vt Artoxerxes petenti Paryſatidi Mitradatem tradiderit, quippe qui in menſa ſe Cyrum interfeciſſe gloriatus eſſet: & vt ſibi traditũ acerba morte mulctauerit. *Hæc in libris* XIX *&* XX *continentur.*

In libris autẽ XXI *&* XXII, *&* XXIII *(quo tota hæc finitur hiſtoria) hæc continentur,* Quo pacto Tiſſaphernes Gręcis inſidias molitus ſit, quum ſocium ſibi adiunxiſſet Menonem Theſſalum: & per eum dolo iuramentíſque Clearchum ducéſque cæteros in poteſtatem ſuam redegerit, quanuis Clearchus præuideret, inſidiáſque amoliretur. Sed tum multitudo per Menonem decepta, Clearchum etiam inuitum ad Tiſſaphernem coegit accedere, tum etiam Proxenus Pag. 21

Bœotius antè dolo circumuentus, vt id faceret hortabatur. Quomodo Clearchum & cæteros compedibus vinctos Babylonem ad Artoxerxem miserit: & quomodo ad conspiciẽdum Clearchum omnes confluxerint: & quomodo Ctesias ipse, quum medicus esset Parysatidis, Clearcho, dum in carcere esset, multa humanitatis officia per eam præstiterit. Et vt illum Parysatis à vinculis liberasset, nisi Statira virũ Artoxerxem ad eum interficiendũ hortãdo compulisset. Ita Clearchus morte mulctatus est: & circa eius cadauer ostẽtum hoc extitit, quòd flante vento vehementissimo, sepulcralis agger magnæ altitudinis sponte sua id cõtexerit. Interfecti etiam fuerunt Græci cum eo missi, prȩter Menonem.

Narrantur deinceps Parysatidis in Statirã cõuitia, & quomodo Statira fuerit veneno necata. quod hunc in modum paratum erat: (cauebat enim sibi Statira diligenter ab hoc malo, quod ei tamen contigit.) Vna pars cultelli veneno superillinitur, cuius reliqua pars intacta remansit: hoc secatur auicula parua, oui habẽs magnitudinem. (auiculam hanc Persæ ryndacen appellant) diuiditúrque in duas partes. & ipsa Parysatis dimidiã partem quæ veneno carebat, accèpit, comeditque: at pártem veneno tinctam porrexit Statiræ. Illa quum eam quæ porrexerat edere dimidiam partem vidisset, nec quicquam *fraudis* animaduertere potuisset, ipsaq; quoque vnà mortiferum comedit venenum. Hinc matri rex irascitur, & eius eunuchi cõprehensi cruciãtur & morte mulctãtur. Prȩtereáq;

Ginge comprehenditur, quæ Paryſatidi familiaris erat, atque de ipſa iudicium exercetur: à iudicibus quidem abſoluitur, à rege autem condemnatur. Tãdem verò cruciatibus afficitur & necatur: eóque nomine Paryſatis filio, hic viciſſim matri, ſuccenſet. De Clearchi tumulo qui Pag.22
octo pòſt annis palmarũ plenus apparuit: quas Paryſatis clàm per eunuchos, quo tempore ille mortuus eſt, aggeſta terra obruerat. Cauſæ propter quas rex Artoxerxes & EVagoras Salaminis rex inter ſe diſſiderent. & EVagoræ nuntii ad Cteſiam vt acciperent epiſtolas ab Abulite: & Cteſię ad ipſum epiſtola de reconciliatione cum Anaxagora Cypriorum rege. EVagorę nuntiorũ in Cyprum aduentus, & à Cteſia datæ ad EVagoram literæ, vt ei fuerint redditæ. Et, Cononis ad EVagoram oratio, ſuadentis vt ad regem aſcenderet. Et, EVagoræ epiſtola de honoribus quibus ab eo affectus fuerat. Et, Cononis ad Cteſiam epiſtola. Et, tributum regi datũ ab EVagora. Et, epiſtolæ Cteſiæ redditæ. Et, Cteſię ad regẽ oratio de Conone, & epiſtola ad ipſum. Munera ab EVagora miſſa Satibarzani traduntur, & nuntii in Cyprùm perueniunt. Et Cononis epiſtola ad regem & Cteſiã. Quomodo adhibita cuſtodia retenti ſint nuntii à Lacedęmoniis ad regem miſſi. Epiſtola regis ad Cononem & ad Lacedæmonios, quã ipſe Cteſias tulit. & quomodo à Pharnabazo Conon conſtitutus ſit nauarchus. Cteſiæque in Cnidum patriã ſuã aduentus & Lacedæmonẽ. & diſceptatio aduerſus Lacedæmoniorũ legatos apud Rhodũ: & emiſſio ab Epheſo vſque ad Bactra.

& Indicæ regionis, dierum, parasangarum. Catalogus regum à Nino & Semiramide vsque ad Artoxerxem: quibus ille librum suum claudit.

EX IISDEM EIVSDEM Ctesiæ Persicis scriptis:

COLLECTA E VARIIS scriptoribus.

Eodem HENR. STEPHANO interprete.

EX XENOPHONTE, LIB. I de expeditione Cyri.

QVVM *Cyrus* vnà cum his esset, regem & globum qui illum circumstabat conspicatur. Ac statim continere se non potuit: sed hæc loquutus, Video hominem, in eum inuadit, & infesta hasta per loricam pectus verberat: vt refert Ctesias medicus, qui & vulnus illud se curasse dicit. Dum autem *regem* ferit, in eum nescio quis tragulam magno impetu iaculatur, & sub oculo vulnerat. Hîc pugnantibus rege & Cyro, illísque qui circa ipsos erant, quàm multi quidē ceciderint eorum qui regem circumstabant, Ctesias commemorat, (apud illum enim erat.) Cyrus autem, & ipse occubuit, & octo, fortissimi eorum qui latus eius cingebant, super illo iacebant.

EX PLVTARCHO, IN Artoxerxis vita.

Ctesiæ narratio, vt breuibus multa perstringam, huiuscemodi est.

CYRVS, trucidato Artagerse, equum in regem permisit, & hic in illum, silentio vterque. Occupat Cyri amicus Ariæus ferire regem, nec sauciauit eum: rex missa lancea à Cyro aberrauit, Tissaphernem autem fidum Cyro & fortē virum percussit atque interemit. Cyrus intorto per loricam regis iaculo, vulnus pectori illius ingessit, duos digitos altum. vnde ille ictus vi defluxit ex equo ad terram. Fuga & tumultu cohortis regiæ edito, rex assurgens cum paucis (inter quos fuit Ctesias) tumulum vicinum cepit, vbi tenuit se quietum. Cyrum inter hostes volitantem equus ferox longè abstulit: nec tenebris iam cognoscebatur ab hostibus, & ab amicis quærebatur. Erectus autem victoria, ardorísque & fiduciæ plenus, per medios vehebatur hostes, clamans, Cedite miseri. Dum hoc identidem lingua Persica clamat, pars venerabundi decedunt ei via. Ibi quum tiara capiti eius defluxisset, prætercurrens adolescens Perses (Mithridati nomen erat) tempus Cyri iaculo secundum oculum ferit, inscius qui sit. Eructāte vim sanguinis vulnere, captus Cyrus vertigine & sopore collabitur. Equus fugiens oberrabat: stratum equi prolapsum capit comes illius qui Cyrum percussit, sanguine redundans. Cyrum ex plaga ægrè tandem colligentem se,

assistentes eunuchi pauci alteri equo imposuere, quò eriperent eum. Quem equitandi impotentem, pedibúsque connitentem ire, sustinentes ducebant: corpore quidem ob vulnus in capite acceptum, grauem cespitãtémque, sed victorem arbitrãtem se, quòd fugientes audiret, Cyrum regem alta voce appellantes, atque vt parceret ipsis orantes. Interea Caunii quidam homines, tenues inopésque, qui humilium ministeriorũ gratia regis castra sequebantur, confusi fortè vt amici, fuêre cum illis qui circa Cyrum erant. hi vt tandem punicea sagula eorum aduertere, (quum regii haberent omnes candida) intellexerunt hostes esse. Ita vnus eorum ausus est, ignarus qui esset, Cyrum iaculo à tergo ferire. Vulnerata poplitis vena prolapsus Cyrus tempus simul sauciũ ad saxum offendit: vnde animam exhalauit.

EX EODEM PLVTARcho, paulo pòst,

EDVXERAT autem *Artoxerxes* (vt Ctesias autor est) in aciem quadringena millia: Dinon & Xenophon multo plures fuisse qui conflixêre memorant. Inito cæsorum numero Ctesias nouem millia capitum relata perhibet ad Artoxerxem: sibi verò non minus viginti millia visos qui ceciderant. Verùm hæc in controuersia fuêre. illud verò iam Ctesiæ nobile est mendacium, qui se cum Zacynthio Phayllo & quibusdam aliis missum refert ad Græcos. Nam Xenophõtem non latuit agere in regis contu-

bernio Ctesiam. Siquidē meminit eius, & constat hosce libros eum voluisse. Quare nuntium eum & tantæ legationis interpretem non præterisset tacitum: at Phaylli Zacynthii mentionem fecisset. Sed mirè scilicet ambitiosus Ctesias, nec secius Laconum & Clearchi studiosus, passim in historia aliquas sibi ipse attribuit partes: in quibus quum est, multa & præclara de Clearcho commemorat, & de Lacedæmone.

EX EODEM PLVTARcho, in eadem vita.

POSTQVAM autem Clearchum aliósque duces interposito iureiurando circūuenit Tissaphernes, cōprehensósque & vinculis astrictos ad regē misit: rogatū refert se à Clearcho Ctesias vt pectinis copiā sibi faceret. Quo accepto, curasse eum caput, oblectatúmque pectinis vsu, & annulum suum, amicitiæ mutuæ ad necessarios & familiares Lacedæmone suos insigne, sibi dedisse. Insculptas in pala fuisse Caryatidas saltantes. Cibaria quę Clearcho mittebantur, à cōcaptiuis militibus interuersa & cōsumpta, pauca verò ex illis relicta Clearcho. Cui rei etiam refert se remediū Ctesias adhibuisse, effecisséq; vt copiosiora mitterētur Clearcho, ac militibus separatim præberētur alia: atq; hæc subministrasse & suppeditasse ex beneficio & sentētia Parysatidis. Quū mitteretur quotidie Clearcho inter cibaria, perna, orasse ipsum Clearchū ac subiecisse, modicum pugionem vt in carnem conditum clàm sibi mitteret, neque sineret vt

regis fata sua paterent atrocitati: cæterùm abnuisse metu se. Regem deprecanti matri pro Clearchi incolumitate iureiurando annuisse: verùm impulsu inde Statiræ cunctos fuisse ab eo præter Menonē trucidatos. Hinc Statiræ tetendisse Parysatidem insidias, virúsque ei concinnasse. Verùm parum probabilia affert, & cōiuncta cum absurda causa, facinus admisisse adeo nefariū, atque in periculū sese præcipitauisse Parysatidem Clearchi gratia, sustinentem iustam regis coniugem liberorúmque consortē ad regnum educatorum necare. Cæterùm non obscurè exaggerat hęc ad Clearchi cōmendandam memoriam. Etenim attexit hoc quoque, duces obtruncatos cæteros fuisse à canibus & & alitibus laniatos: Clearchi cadaueri venti procellam cumulum terræ excitasse, atque iniecisse corpori, ídque cōtexisse. quo loco enato palmeto, breui eximium nemus excreuisse, ac locum eum inumbrasse: itaque magna ductū pœnitentia regem, quòd virum diis charum peremisset Clearchū. Parysatis ergo, quum odium iam inueteratum atque æmulationem concepisset in Statiram, cernens potentiam suam à rege se reuerente & honorante proficisci, illius verò amore & fide stabilem firmámque, instruxit ei insidias, de summa, vti arbitrabatur, aleā iaciens. Ancillam habebat fidam, quæ plurimum apud ipsam poterat, Gigim dictam. quā administram veneni Dinon tradit fuisse, consciam modò inuitam Ctesias. Illum qui venenum dedit, hic Belitaram appellat, ille Melantam. Instituentes autem ex superioribus suspi-

cionibus

tionibus ac ſimultate congredi denuo & vnà cœnare, cum metu tamen & cautione iiſdem epulis atque ab iiſdem vtebantur paratis. Naſcitur apud Perſas exigua auis, quæ omni caret excremento, habétque inteſtina omnia adipe differta: vnde vento arbitrantur & rore hoc animal viuere: Ryntaces dicitur. Hanc autumat Cteſias cultello, quem altero latere illeuerat toxico, diſſecuiſſe Paryſatidem, atque infeciſſe alteram partem veneno, partem ſynceram & puram ori ingeſtam ipſam mandiſſe, Statiræ verò dediſſe virulentam. Dinon, non Paryſatidem; ſed Melantam medicatas carnes ſecuiſſe cultro, & Statiræ appoſuiſſe. Quum animam igitur magnis cum cruciatibus & doloribus ageret mulier, & ipſa olfecit maleficium, & ſuſpicionem regi aduerſus matrem attulit, feritatem illius & animum implacabilem cognoſcẽti. Vnde quæſtioni extemplo intentus, miniſtros matris & ſtructores corripuit ac tormentis lacerauit: at Gigim diu Paryſatis in cubiculo ſuo tenuit, depoſcentíque denegauit regi: verùm pòſt orãte illa vt domum nocte dimitteretur, certior factus, locatis inſidiis comprehendit Gigim, eámque rei capitalis damnauit.

EX IISDEM EIVSDEM Cteſiæ ſcriptis: aut Perſicis, aut aliis.

Apud Athenæum, Dipnoſoph. XIII.

QVINETIAM Cambyſi ſuſcipiẽdæ in Aegyptum expeditionis (vt ſcribit Cteſias) cauſa

fuit mulier. Nam quum AEgyptias mulieres in congressu præstare cæteris intellexisset, ad Amasin AEgypti regem misit, vnam ex eius filiabus in vxorem poscens. At hic è suis quidem vnam haud misit, suspicatus illi non habitum iri honorem vxori debitum, sed pallacæ. verùm Apriæ filiam, Neutetin. Exciderat autem regno Apries, propter cladem *in pugna* aduersus Cyrenenses acceptam, & ab Amasi fuerat interfectus. Cambyses Neutetidis consuetudine delectatus, & valde in amorem eius illectus, omnia ex illa discit: & quum orasset eum vt cædem Apriæ patris vlcisceretur, persuadet vt bellũ AEgyptiis inferat.

Apud eundem, Dipnosoph. XII.

CTESIAS libro Persicorum tertio scribit, omnes quidem quotquot in Asia regnarunt, luxui & voluptatibus deditos fuisse, sed prę cæteris Ninyam, Nini & Semiramidis filium. Ac certè hic quoque voluptatibus domi indulgebat, ita vt à nemine conspiceretur, præterquam ab eunuchis & suis vxoribus. Talis autem erat & Sardanapalus, quem alii Anacindaraxis, alii Anabaxaris filium fuisse memorant. Ac quum Arbaces, genere Medus, vnus è ducibus qui illi suberant, egisset cum Parameize, *&c.*

Paulo pòst de eodem Sarnapalo.

CTESIAS autẽ narrat, ipsũ ad bellũ deuenisse, & quum collecto numeroso exercitu ab Arbace regno eiectus esset, mortẽ obiisse, quũ

ſeipſum cremaſſet, extructo rogo ad quatuor iugerum altitudinē: cui impoſuerat lectos aureos CL, ac totidem menſas, & quidem aureas. Struxerat autem in ipſa pyra cœnaculum pedū centum, ex lignis: atque hîc quoque lectos ſtrauerat, in quibus cum vxore cubuit: pellices autē in aliis. Filios enim tres & duas filias, quum malum rerum ſuarum videret, antea miſerat in vrbem Ninum, ad eum qui ibi regnabat, dederátque illis tria talentorum auri millia. Texerat autem illud ædificium trabibus magnis & craſſis: quinetiam multa ligna, & ea quidem craſſa, circūpoſuerat, ita vt nullus pateret exitus: quinetiam talentorū auri impoſuerat illi mille myriades, argenti decies mille: necnon veſtes & purpuras, & omne genus eorum quæ ad cultum corporis pertinent. Quæ quum feciſſet, accendere pyram iuſſit, quæ per quindecim dies ardebat. At qui fumum videbant, mirabantur, ac putabant illum ſacrificare: ſoli verò eunuchi rē nouerant. Sardanapalus igitur, qui prodigioſè voluptatibus deditus fuerat, quàm potuit generoſiſſimè vitā finiit.

Non multo pòſt.

CTESIAS verò Annarum regis præfectum, & qui Babyloniæ regionis imperium obtinuerat, veſte & ornatu muliebri vſum eſſe tradit. & ad eum cœnantem, quum regis ſeruus eſſet, accedere ſolitas centum quinquaginta pſallentes & canentes mulieres. Pſallebant autem hæ & canebant illo cœnante.

Apud eundem, Dipnosop. IIII.

Rex autem Persarum (vt scribunt Ctesias & Dinon in Persicis) cum virorum millibus quindecim cœnabat, & in cœnam talenta quadringenta insumebantur.

Apud eundem Dipnosoph. II.

Ctesias autem Carmaniam oleum acanthinum producere, & eo regem vti, ait. Qui etiã in libro quem de Asiaticis tributis scripsit, cœnæ regiæ apparatum describens, neque piperis neque aceti meminit, quod vnum inter condimenta est optimum. Ac ne Dino quidem, in Persicis scriptis: qui memorat alioqui & salem Ammoniacum & aquam Nili ad regem mitti.

Apud eundem, eodem libro.

Rex Persarum, vt scribit libro primo Herodotus, aquam in potum suum secũ vehit à Choaspi fluuio, qui Susa præterfluit: atque ex hoc solo bibit. Huius autem aquæ decoctæ plena vasa argentea portãtes plurimi currus, rotarum quatuor, quos muli trahunt, ipsum sequuntur. At Ctesias Cnidius narrat etiam quomodo regia hæc Choaspis fluuii aqua coquatur, & quomodo vasis imposita, portetur ad regem. additque, illam & leuissimam & suauissimam esse.

Libro. X.

Ctesias autem, apud Indos regi non licere inebriari tradit. At verò apud Persas regi conceditur inebriari die vno, in quo sacrificant Mithræ.

In eodem libro.

AMYNTAS quoque, in libro qui σαθμοὶ inſcribitur, Tapyrorum gentem ita vino deditam eſſe tradit, vt ne ad vngendum quidem alia re vlla quàm vino vtatur. Eadem autem & Cteſias cõmemorat in libro quem de Aſiaticis tributis ſcripſit: qui & iuſtiſſimos eſſe illos tradit.

Libro XI.

VERVM repudianda ſunt nobis fictilia pocula. Apud Perſas enim, vt teſtatur Cteſias, quẽcunque rex inhonoratum eſſe voluerit, fictilibus poculis vtitur.

Libro XIIII.

BEROSVS autem Babyloniacorum lib. I. decimaſexta die menſis Loi feſtum Babylone quinque dierum ſpatio celebrari ait, Saceas dictum: per quod tempus ſolere dominos famulis parere: vnúmque ex his domui præeſſe, veſte quæ regiæ ſimilitudinem referat, indutum. quẽ & Zoganẽ appellari. Meminit huius feſti Cteſias quoque, libro Perſicorum ſecundo.

APVD DEMETRIVM Phalereũ, in libro qui περὶ ἑρμηνείας vocatur:

ſi modò eius eſt hic liber.

STRYAGLIVS quidam, Medus, quum ex equo Sacidem mulierem deieciſſet (apud Sacas enim mulieres eodem quo Amazones modo præliantur) eámque & formoſam & ętate flo-

rentem esse vidisset, saluam dimisit. At percusso postea fœdere quũ illa quam alioqui deperibat, potiri non posset, statuerat quidem inedia vitam finire: scribit tamẽ prius illi hanc epistolam, qua expostulat, Ego quidẽ te seruaui: & tu quidẽ per me seruata es, ego autẽ per te perii.

Apud eundem, paulo pòst.

OPORTET autem quæ facta sint, non statim fateri facta esse, sed paulatim, suspẽsum tenendo auditorem, & nobiscum angi cogendo. Quod Ctesias in allato de Cyri morte nuntio facit. nec enim nuntius, simulatque ad Parysatin venit, ei Cyrũ mortuũ esse dicit: (hæc enim estquæ Scythica oratio appellatur) sed primùm quidẽ, victoria potitũ eum nuntiauit (quæ verba illi gaudiũ anxietati mixtũ attulerunt) postea verò interrogat, At rex quomodo se nunc gerit? Tunc ille, Fugæ se dedit, inquit. hic illa sermonem excipiens, Tissaphernes horum ei malorum est autor, inquit. Rursúmque interrogat, Cyrus verò vbi nunc est? Respõdet nũtius, Vbi fortes viros diuersari decet.

EX EIVSDEM CTESIAE scriptis, quæ Indica nominata sunt, excerptæ ab eodem Photio historiæ.

Pag. 23.

INDICA Ctesiæ vno libro continentur, in quibus magis Ionicè loquitur. Scribit, Indum fluuium, quà angustissimus est, quadraginta stadiorum esse: quà latissimus,

ducentorum. Indos multitudine cæteros ferè vniuersos mortales superare dicit. De scolece, *id est, quodam uerme*, qui est in flumine, & solus ex omnibus animalibus in eo nascitur. *Dicit etiam* vltra Indos non alios homines habitare. In Indica regione non pluere, sed eam à flumine rigari. De pãtarba gemma, & quomodo septuaginta septem gemmas & lapides pretiosos in flumen proiectos, (quæ omnia erant cuiusdam Bactriani institoris) pantarba retraxerit inter se cohærentes. De elephantibus murifragis. De paruis simiis caudas quatuor cubitorum h bentibus. De maximis gallis gallinaceis. De aue psitraco, quam lingua humana & voce præditam esse dicit, accipitris magnitudine, & rostro purpureo, barbámque gestare nigram, collum habere cæruleũ, quemadmodum cinnabari: loquíque ipsam Indicè, vt hominem: necnon Græcè, si Græcum sermonem docta fuerit.

De fonte qui quotannis auro humido impletur, ex quo fonte centũ vrcei fictiles singulis annis hauriũtur. ideóq; fictiles esse oportet, quoniã aurum dum hauritur concrescit, vt ad ipsum extrahendũ frangere vas necesse sit. Fõs hic quadratus est, cuius ambitus est sexdecim cubitorum, altitudo vnius vlnæ: singuli autem vrcei *qui auro pleni hauriuntur*, talenti põdus exæquant. De ferro quod in fundo huius fontis extat: ex quo duos gladios se habuisse dicit ipse Ctesias: vnum à rege, alterũ à regis matre Parysatide donatũ. Id ferrum si in terrã defigatur, nebulas & grandines turbinésque auertere:

& seipsum hæc vidisse, rege bis periculũ faciente, cõmemorat. De canibus Indicis, qui maximi sunt, adeo vt etiam cum leone pugnent. De magnis montibus ex quibus sardo & onyches aliæque gemmæ effodiuntur. De acerrimo qui ibi est calore: & vt sol duplo maior quàm in aliis regionibus esse videatur, multíque æstu ibi suffocentur. Tradit etiam mare ibi non minus spatiosum Græco esse: atque id
Pag. 24
in summo quidem, donec quis ad quatuor digitorum altitudinem perueniat, calidum esse: adeo vt piscis iuxta calorem illum viuere non possit, sed in fundo degat.

Indum fluuium campos & montes interlabi *tradit*, in quibus nascatur qui calamus Indicus appellatur: eius quidem crassitudinis quam hominum duorũ iunctæ vlnæ complecti possint: altitudinis autem, quanta est mali nauis onerariæ prægrandis. Esse & quosdam maiores, quosdam item minores, vtpote in spatioso monte. Esse autem inter hos calamos & marem & fœminam: & fœminam quidem nucleum habere, marem verò nequaquam: & esse validissimum.

De animali Indico martichora dicto, quod facie hominem refert, leonis magnitudine, cinnabaris ruborẽ habens. Triplex est illi dentium ordo: aures humanis similes, oculi item cæsii, velut sunt hominum. Caudam autem qualem scorpius epirotes habet, in qua & aculeus est cubitali maior. Sed & per transuersum aculeis munita est cauda. Aculeũ item in summa parte, velut scorpius, gerit: quo accedentes pungit:

nec mortem quicunque punctus fuerit, effugere potest. Quòd siquis eminus aduersus ipsum pugnet, & ab anteriori parte caudam prætendens aculeis petit, tanquam ab arcu eos eiaculans, & à posteriori parte eam rectà intentans. Ad plethri autem lõgitudinem iaculando peruenit, & quoscunque ferit, omnes ad vnum interficit, præter elephantem. Eius autem aculei longitudinem pedalem, funis tenuissimi latitudinem, habent. Martichora autem Græcis ἀνθρωποφάγος sonat, *id est, hominiuorus*, quòd multos voret quos interfecerit. Sed & animalia cętera vorat. Pugnátque & vnguibus & aculeis. Aculeos autem vbi eiaculatum fuerit, renasci scribit. Abundat autem his animalibus India, quæ ab hominibus interficiuntur, qui elephantis insidentes, telis ea petunt.

De summa Indorum iustitia, & de moribus ac ritibus eorũ. De loco sacro qui est in tractu inhabitabili regionis, quem sub nomine so lis & lunæ venerantur: ad quem à monte Sardonis quindecim est dierum iter. Pag. 25 Vt sol ibi singulis annis per dies trigintaquinque aliquid refrigerationis illis concedat, propter id festũ, vt ne dum ipsum celebrant & dum reuertuntur, torreantur. Tonitrua & fulgura & pluuiæ non sunt in India, sed frequẽtes ventos & turbines habet, qui quidquid apprehenderint abripiunt. Sol autem oriens in maiori Indiæ parte, alteri diei parti frigus, alteri vehementem calorem affert. Indi non à sole sed à natura sunt nigri. in quibusdã enim viris & mulieribus inter eos summũ candorẽ conspici tradit: in

paucioribus tamen. & ſe tales Indas duas & Indos quinque vidiſſe addit. Confirmare volẽs quod de ſole dixerat, eum Indiæ trigintaquinque dierum refrigerationem concedere, ſcribit & flammam quæ ex AEtna erumpit, mediũ regionis tractum, vtpote qui à iuſtis hominibus incolatur, non labefactare, quum cætera labefactet. & apud Zacynthum fontes eſſe piſcium fertiles, è quibus pix educatur: & apud Naxum fontem eſſe è quo vinũ, & quidem ſuauiſſimũ, nonnunquam profluat. Et ignem iuxta Phaſelidem in Lycia eſſe perpetuũ, qui ſuper petrã ſemper noctes diéſque ardeat: & qui aqua non extinguatur, ſed redardeſcat: at fimo extingui poſſit.

Media India nigros habet viros qui Pygmæi appellantur, eadem qua Indi cæteri lingua vtẽtes. ſunt autem valde parui: adeo vt bona pars dimidii cubiti magnitudinem, qui autem eorũ maximus, duorum cubitorum magnitudinem non ſuperet. Capillum autem vſque ad genua & infra etiam demiſſum, barbam quoque quibuſuis aliis hominibus promiſſiorem geſtant. Atque adeo poſtquam illis promiſſa barba exorta eſt, nullo iam veſtitu vtuntur, ſed capillos quidem à tergo multo infra genua demittunt, barbam autem ante ad pedes vſque protrahũt: deinde, quum totum corpus pilis obduxerunt, ſeipſos cingunt, illis veſtimenti loco vtentes. Sed & veretrum illis eſt valde craſſum, adeóque magnum vt ad pedum vſque malleolos pertingat. Sunt porro ſimi atque deformes. Oues
Pag. 26
autẽ eorũ ſunt agnis *noſtris* pares: boues & aſini

ad *nostrorum* arietum magnitudinem accedũt. equi item eorum & muli cæteráque veterina animalia arietes magnitudine non superant. Horum Pygmæorum tria millia rex Indorum in suo comitatu habet. sunt enim sagittarii peritissimi. Iustissimi autem sunt, & iisdem quibus reliqui Indi legibus vtuntur. Lepores & vulpes non canibus sed coruis, miluis, cornicibus & aquilis venantur. Lacus est apud eos octingentorum stadiorum ambitum habens: cui, quoties à nullo vento agitatur, oleum supernatat: quod quidam ex eius medio scaphiis hauriunt, nauigiolis per eum nauigantes. atque eo vtũtur. Vtuntur autem & oleo ex sesamo, & ex nucibus: sed præstantius est quod è lacu illo hauritur. Habet verò etiam pisces hic lacus. Abundat præterea argento hæc regio, in qua sunt & argenti fodinæ, non tantæ tamẽ, vt aiunt, altitudinis, quantæ apud Bactra. Aurũ quoque habet India. sed quod non reperitur in fluuiis & abluitur, vt fit in flumine Pactolo: sed multi & spatiosi montes id suggerunt: quos incolunt grypes, aues quadrupedes, lupi magnitudine, cruribus & vnguibus leoninis: qui pennas in pectore rubras, in reliquo corpore nigras habent. Propter has illud quod in montibus est copiosum aurum, non facilè obtinetur. Oues Indorum & capræ maiores sunt asinis, & vt plurimũ quaternos atque adeo senos pariũt. Caudæ autẽ illis adeo sunt magnæ vt amputãdę sint illis quæ enixæ fuerint vt à mare possint iniri. At porcũ India nec mãsuetũ nec syluestrẽ vllũ habet. Palmæ Indicæ earúmque fructus triplo

Babyloniis ſunt maiores. Eſt ibi & quidam fluuius (vt ille ſcribit) è petra mel fundens.

Sed multa de illorũ iuſtitia & de beneuolentia qua regem ſuum proſequuntur, & de illorũ contemptu mortis commemorat. Meminit & fontis cuiuſdam, cuius aquam, ſimulatque hauſta fuerit, in morem caſei coagulari dicit: cuius coagulatæ ſiquis tres obolos cum aqua biberit, quæcunque admiſerit, patefacit. eo enim die mente alienatur. Eo autem vtitur rex erga eos qui an obiectis criminibus ſint affines, certò vult cognoſcere. nam ſiquis *id de quo accuſatur* effutiuerit, mortem ſibi cogitur conſciſcere: ſin *indicio ſuo* nullius criminis conuincatur, abſoluitur. Nullum ex Indis capitis aut oculorum aut dentium dolore laborare tradit, nullíque circa os poſtulas oriri: eorúmque vitæ ſpatium eſſe cẽtum viginti, & triginta & quinquaginta annos atque adeo ducentos, quorum ſit lõgiſſima. Eſt apud eos ſerpens dodrantali magnitudine, aſpectu ſimilis pulcherrimæ purpuræ: caput candidiſſimum habẽs, dentibus omnino carens. quem venatores in feruẽtiſſimis montibus nanciſcuntur, ex quibus ſardó *gemma* effoditur. Hic non mordet, ſed quemcunque locum vomitu ſuo conſperſerit, in eo putredinem oriri neceſſe eſt. Si autem è cauda ſuſpendatur, venenum duplex emittit, vnum dum viuit, quod nigrum eſt, electri ſpeciem referẽs: alterum, vbi mortuus eſt, nigrum & ipſum. Et illius quidem prioris quod ab eo viuente profluxerit, ſi tantum detur quantum eſt ſeſamum, confeſtim enecat, cerebro eius qui ipſum bibe-

Pag 27

rit, per nares effluente: alterum autem si detur, tabem inuehit, & vix intra anni spatium perimit. Meminit & auis δικαίρου cognominatæ, (esse autem δικαιρον idem quod Græcis δίκαιον, *id est iustum*) quæ oui perdicis magnitudinē non excedat. hanc stercus suum defodere tradit, ne inueniatur: quod si inuentum sesami mensura bibatur, mane somnus eū qui biberit corripit, & ita dormit vt nihil sentiat: vergente autem ad occasum sole, expirat. Est ibi & lignum πάρηβον dictum, oleæ magnitudine, quod in regiis duntaxat inuenitur hortis: nec florem nec fructum producens: sed quindecim duntaxat sub terra sunt ei crassæ radices, quarum vnaquęque brachii crassitudinem habet. huius si dodrantem quis sumpserit, omnia quibus illa admouetur ad se trahit, aurum, argentum, æs, lapides, & alia quælibet, præter electrum: sin quis tantum eius quanta est cubiti mensura, acceperit, & agnos & aues ad se trahit. nam & hac maiorem auium partem venantur. Quinetiam, si aquam concrescere velis, in aquæ congium radicis huius obolum iniiciens, concrescere facies. Idémque in vino efficere poteris, manúque, velut ceram, tenebis: sed postridie soluitur. Auxiliatur & cœliacis. Pag. 28

Est præterea fluuius Indiam interlabens, duorum stadiorum latitudinem non excedēs: qui ab Indis ὕπαρχος appellatur, quod Græcè sonat, φέρων πάντα τὰ ἀγαθά: id est, *ferens omnia bona*. ex hoc per triginta cuiusque anni dies electrum emanare dicit. Esse enim in montibus arbores aqua extantes, (montes enim alluuntur aqua)

quæ certo anni tẽpore lacrymas emittant, velut amygdalus, aut pinus, aut alia quæpiam arbor: (atque hoc per triginta potiſſimùm anni dies cõtingere) has autem lacrymas in fluuium cadentes concreſcere. vocaríque hanc arborẽ Indica lingua, ſiptachora, quod Græcis ſignificet γλυκὺ, ἡδὺ, *id eſt, dulce, ſuaue.* atque Indos electrum inde colligere. Sed & fructum qui à quibuſdam illarum arborum, velut à vitibus producatur, eſſe racemos, quorũ acini nuces Ponticas magnitudine ęquent.

His in montibus degere ſcribit homines caninum caput habentes, qui agreſtium animalium exuuiis amiciantur: & ſermone nullo vtantur, ſed latratum duntaxat more canum edant, cuius ſignificatio perinde ac ſermonis intelligatur. His dentes quàm canibus eſſe maiores: vngues caninis eſſe ſimiles, niſi quòd lõgiores ſint & rotundiores. Incolere autẽ montes vſque ad fluuium nomine Indum: atque eſſe atro colore. Hos, ſicut & cęteros Indos, cum quibus commercium habent, eſſe iuſtiſſimos. & hos quidem quę ab illis dicantur intelligere, quum autem ipſi loqui non poſſint, latratu & manibus atque digitis, velut eos qui ſurdi ac muti ſint, ſigna dare. Hos ab Indis Calyſtrios nominari, quod Gręci dicerent κυνοκεφάλους, *id*
Pag.29 *eſt, capita canum habentes.* Addit, hanc nationem non pauciorum eſſe quàm centum viginti millium hominũ. Ad illius autem fluminis fontes purpureũ florem naſci, ex quo purpura tingatur nihilo Græca inferior, quin potius multo ea floridior. Ibi & animalia ſcarabei magni-

tudine naſcuntur, minii ruborem, longiſſimos autem pedes habentia: quæ mollia ſunt vt vermes. naſcuntur autem hæc in arboribus quæ electrum ferunt, eorúmque fructum depaſcuntur & corrumpunt, vt phthires in Græcia vites corrumpere ſolent. Hæc animalia terentes Indi, puniceo colore ſaga & tunicas, & quicquid aliud volunt, inficiũt: ſúntque hæ tincturæ Perſicis præſtantiores.

Hi Cynocephali in montibus habitantes, nullum artificium exercent, ſed è venatu ſibi victum comparant: & quæ occiderint animalia, ad ſolem torrent. Multas præterea aues, capras & aſinos alunt. lac autem ouium & oxygala (*q. d. lac acidum*) illis eſt potus. Veſcuntur autem & fructu ſiptachoræ *arboris ſuprà memoratæ*, è qua prouenit electrum. eſt enim dulcis. Sed & illis arefactis (vt à Græcis vuæ arefiunt) ſportas à ſe cõtextas implent, quas deinde ratibus impoſitas, vnà etiã cũ flore purgato ex quo purpureus color cõficitur, & cum electri ducẽtis ſexaginta talentis, & totidẽ illius pharmaci quo ad punicei coloris tincturam vtuntur, & *aliis* * electri mille talentis, Indorum regi quotannis aduehunt. Sed & cæteris Indis merces huiuſmodi aduehẽtes vendunt, ab illis viciſſim panes & farinã & ligneos amictus accipientes. Sed & gladios quibus ad ferarũ venatũ vtũtur, arcúſque & iacula illis vẽdunt. ſunt enim & ſagittarii & iaculatores peritiſſimi. Sunt autem inexpugnabiles, quòd montes altos & inacceſſos habitent. Munera autẽ illis quinto quoque anno rex donat, trecenta arcuum & totidem

iaculorum millia,peltarum centum viginti mil-
§.30. lia,gladiorum quinquaginta millia. His Cy-
nocephalis nullę ſunt domus,ſed in ſpelũcis ha
bitant.Quas autem feras inter venandum ſagit-
ta vel iaculo petierint,eas perſequẽtes aſſequũ-
tur.veloces enim ſunt ad curſum. Earum vxo-
res ſemel duntaxat in menſe ſe lauant,quũ mẽ-
ſtrua aduenerunt,aliàs nunquam.At viri ſe non
lauant, ſed manus duntaxat abluunt. Sed ter in
menſe oleo ſe vnguut quod è lacte cõficitur, &
ſe pellibus abſtergũt. Veſtem autem villoſam
nõ geſtant,ſed villis carentia maſthlemata quã-
tenuiſſima ipſi pariter & eorum vxores induũt.
At qui ſunt inter eos ditiſſimi, lineo amictu v-
tuntur. hi autem ſunt pauci. Lectorum nullus
eſt apud eos vſus,ſed toris extemporaneis vtun-
tur. Is verò inter eos ditiſſimus habetur cui
maxima fuerit ouium copia. Caudam autem
habent omnes viri & mulieres, ſupra nates, ca-
nũ more: ſed maiorẽ magíſq; piloſam. Coeũt
cum fœminis quadrupedes, canum ritu, alióq;
modo coire turpe cenſent. Sunt autem iuſti,
& vitæ præ quibuſuis hominibus, longiſſimæ.
centum enim & ſeptuaginta, nonnulli & ducẽ-
tos viuunt annos.

Vltra hos autem alios habitare dicit ſupra
fluuii fontes:qui nigri ſint, ſicut & cæteri Indi:
otioſique degant,ac neque frumentum edant,
neque aquam bibãt:ſed magnam boum,capra-
rum, ouium copiam alãt,eorúmque lac potẽt,
ac nihil aliud.Apud illos quum in lucem pro-
deunt infantes,ſedem perforatam non habent,
neque cacant:ſed nates quidem habent, at fo-
ramen

tamen interiectũ non eſt.quo fit vt non cacent, ſed caſeoſum quiddam meiant, non valde craſſum tamen,ſed fæculentum. Quum autem mane lac biberũt, & meridie ad eius potum reuertuntur,dulcem quandam apud eos radicem eſſe aiunt quæ lac in eorum ventre coagulari non ſinat. Huius igitur eſu vomitum veſperi prouocant,omniáque facilè euomunt.

Aſinos ſylueſtres habet India equis pares, quoſdam & maiores:quibus caput purpureum, oculi cærulei,reliquum corpus eſt album. Cornu illis in fronte cubitalis magnitudinis, cuius inferior verſus frontem pars duorum palmorũ ſpatio ſit candidiſſima:at ſuperior quæ in acutũ tendit,punicea ſit,ſummũ ruborem adiunctum habens:pars autem media ſit nigra. Ex his pocula conficiũtur, è quibus qui bibunt, nec ſpaſmo nec ſacro morbo corripiuntur:ſed nec venena vllam in eos vim habent, ſi modò vel antequam illa hauriant, vel,poſtquam hauſerint, aquam aut vinum aut aliud quippiam ex illis poculis bibant.Ac cæteri quidem aſini & manſueti & ſylueſtres cæteráque ſolidipeda animãtia & talis & felle in iecore carent: at hi & talũ & fel in iecore habent:& quidem talum omniũ quos mihi videre contigit pulcherrimũ, bouis talo & ſpecie & magnitudine ſimilem, perinde grauem ac plumbum,minii colorem non in ſuperficie tantùm,ſed & interius habentem. Eſt autem & velociſſimus & ſtrenuiſſimus:eúmque nec equus nec aliud animal perſequens aſſequi poteſt. Et initio quidem remiſſius currit: quo autem diutius cucurrerit, miro quodam modo

Pag.32

cõcitatior fertur, eiúſque magis & magis velox eſt curſus. Hac autem arte ſola poteſt à venatoribus capi: Quum illi ſuos catulos ad paſcua eduxerint, à multo equitatu circumdantur. nolentes autem relictis catulis fugam capere, cornibus calcibúſque & morſibus pugnant, multóſque & equos & viros interficiũt: ſed tandem & ipſi ſagittis & iaculis confoſſi ab illis capiuntur. viuos enim capere nullo modo queas. Eorum verò carnes propter amaritiem eſculentæ non ſunt. atque adeo nõ propter aliud quàm propter cornua & talos hoc animal venantur.

In flumine Indico vermis naſcitur ſpecie quidem eum qui innaſci ficui ſolet, referens: ſeptem autem cubitorum longitudinem, alius maiorem, alius minorem habens: craſſitudinem verò talem vt eum puer annos decem natus vix vlnis amplecti poſſit. Duo ſunt illi dentes, vnus ſuprà, alter infrá. his dentibus quicquid prehẽderit, deglutit. Et interdiu quidem in limo fluminis commoratur, at noctu egreditur: egreſſus autem, quemcunque obuium bouem aut camelum momorderit, ad fluuium trahit, totúmque, præter ventrem, deuorat. Capitur grandi hamo, cui hœdum aut agnum ferreis catenis alligauerint. Vbi ceperunt, per triginta dies ſuſpẽſum, vaſis ſuppoſitis, relinquunt: intra quod tempus ex eo diſtillant quæ decem cotylas Atticas implere poſſint. Elapſis triginta diebus, ipſum vermem abiiciunt: oleum autem, adhibitis cuſtodibus, ad ſolum Indorum regem mittunt. alii enim id habere non licet. Oleum hoc, id cui

Pag.32

ſuperfuſum fuerit accendit,& ligna pariter animaliáque comburit:ſolóque luto,& eo quidem craſſo,extingui poteſt.

Habẽt Indi arbores cedro aut cupreſſo proceritate pares,quarum folia palmę foliis paulo latiora,alioqui ſunt ſimilia,& axillis carẽt. Florem qualem laurus mas emittunt, ſed fructum nullum ferunt. Nomen illis eſt Indicum,carpion:Græcum,myrorhoda. Sunt autem raræ. Ex illis olei guttæ diſtillant, quas lana arbori impreſſa excipientes, in lapideos alabaſtros,illam exprimẽdo,infundunt. Eſt autem id ſubrubrum & craſſiuſculum, adeóque fragrans vt ad quinque ſtadia eius odor perueniat. Soli autẽ regi eiúſque propinquis id poſſidere cõceditur. Ex eo rex Indiæ ad Perſarum regem miſit:ſéque Cteſias id vidiſſe: & odorem qui nec dici nec cuiquam alii aſſimilari poſſit, ſe percepiſſe narrat. Caſeum & vinum omnium ſuauiſſimum illos habere,ſe expertum ſcire, (quippe qui vſus ſit) commemorat.

Fons eſt apud Indos,quadratę formæ,circuitu circiter quinque vlnas habẽte:cuius aqua eſt intra petram, quæ, antequam ad ipſam aquam perueniatur, trium cubitorum, ſub aqua trium vlnarum,altitudinem habeat. In ea ſpectatiſſimi quique Indorum cum liberis & vxoribus ſe lauãt.In eadem nataturi ſe in pedes proiiciunt, quũ autẽ in eã inſilierĩt, eos ſurſũ attollit aqua. Nec verò ſolos homines ſurſum attollit, ſed quoduis animal,ſiue viuum ſiue mortuũ,in terrã expellit:atque adeo quæcũque in eã cõiiciũtur,præter ferrum, argentum,aurum & æs. hæc

enim in fundum demittit. Eſt autem eius aquæ perfrigida & potu ſuauis: quæ magnum ſtrepitum edit, non ſecus ac quæ in lebete ferueſcit aqua. Sed & vitiligini & ſcabiei medetur. Hæc Indico ſermone *βαλλάδη*, Greco *ὠφελίμη*, *id eſt*, *utilis*, vocatur.

In iis Indię montibus ex quibus eorum calamus prouenit, habitat quoddam hominum genus non pauciorum triginta millibus, quorum vxores ſemel duntaxat in vita pariunt: habéntque earum fœtus dẽtes ſupernè pariter & infernè valde pulchros: necnon vniuerſis tam fœminis quàm maribus & capitis & ſuperciliorũ pili iam inde à natiuitate ſunt cani. Vnuſquiſque certè eorum vſque ad trigeſimum ætatis annũ albos per totum corpus habet pilos: inde nigreſcere incipiunt, adeo vt quum ſexageſimum attigerunt, nulli illis pili niſi nigri conſpiciãtur. Sunt iiſdem & viris & mulieribus octoni in vtraque manu & vtroque pede digiti. Sunt autem bellicoſiſſimi, & Indorum regem ſequuntur ex his ſagittariorum quinque millia, necnõ iaculatores. Aures autem illis tantæ magnitudinis eſſe dicit vt eorum brachia ad cubitos vſque & ponè totos humeros operiant. eſſe autem illas contiguas.

Hæc quę fabulis ſimilia ſunt, Cteſias ſcribẽs, ſe veriſſima ſcribere ait, & quorum vel ipſe teſtis ſit oculatus, vel quę à teſtibus oculatis acceperit. Multa autem his mirabiliora ſe prætermiſiſſe, ne qui ea non vidiſſent, ſcribere ipſum quæ fidem non mererentur, exiſtimarent.

EX AGATHARCHIDE Polyhiſtore excerptæ hiſtoriæ, *In Latinum ſermonem tranſlatæ* *A LAVR. RHODOMANNO.*

Ex libro I.

CAPVT I.

Pag. 34 Quomodo Ptolemæi primam elephantum venationẽ inſtituerint.

PTOLEMAEVM, qui poſt Lagi filium in AEgypto regnauit, primum inſtituiſſe elephantum atque eiuſmodi beluarum venationem: & quæ natura diſiũxit, ſub vnam quaſi ſtabulationem redegiſſe, affirmat.

Expendendũ verò quid hoc loco dicat hiſtoricus. nam, etiam ante Ptolemæorum ætatem, multi quoque elephãtibus cicuratis vſi leguntur: vt Porus Indorum rex, qui cum Alexandro bellum geſſit: aliíque non pauci. Forte Ptolemæus hic primus impenſè illi ſtudio incubuiſſe viſus eſt: aut primus ſucceſſorum Alexandri, vel aliorum AEgypti regum, ei operam dedit.

CAPVT II.

Quadruplex etymologia rubri maris.

RVBRVM mare inde nomen trahere ait, non quòd eius ſinus quem Arabicum vocant, montes, occaſum verſus, dum acres & ignei ſolis radij eos feriunt, carbonis reddant ſpeciem: ad ortum verò tumuli arenæ & glebæ inſigni-

I. ter rufi, ad multa oræ illius maritimæ ſtadia effundantur. Hanc (inquit) ob cauſam mare illud rubrum non vocatur. Nam cum nauigatio illac ſit anguſta, dum vertices & tumuli vniuerſo vtrinque ſinui impendent: ſplendor ex vtraque cõtinente in fretum incidens, mare terræ aſſimile eſſe denuntiaret, vt ſpecies illa in omnium oculos incurreret, etiamſi affectio cunctis non foret explorata. Ideo cognomen hac de cauſa non adeptum eſſe auctor teſtatur, licet multi ante ipſum ita ſint opinati. Hęc igitur prima eſt ratio, quamuis à vero diſſentanea. Altera perinde ſe habet, Quòd ſol illic exortus, non vt apud nos, lucidos in fretum radios demittat, ſed cruori aſſimiles, vnde cruentam maris ſpeciem efficiat intuẽtibus hęc affectio. Et hinc rubri appellationem exſiſtere. Tertius hinc ſermo Argolicus eſt: auſu quidem magnus, ſed perſuaſu inanis. Nam qui Cliniam ſectantur hiſtorici, ex poetarum licentia etiam ipſi ſecuritatem nacti, perhibent ex Argis in AEthiopiam (quæ Cephenię tunc habebat nomen) Perſeum ad filiam Cephei liberandã profectum, & inde ad Perſas tranſgreſſum, nomen hoc à filiorum quopiam cum Perſis communicaſſe: & procreato Erythra filio, nomen ab hoc mari indidiſſe. Hæc protrita & vulgaris eſt Argiuorum de rubro mari fabula. Quarta, & à vero non ita aberrans, ratio, (quam auctor ex Perſa quodam Boxo ſe didiciſſe affirmat, & lingua & mente Græcos imitante, qui relicta patria Athenis vitã egerit) ex narratione Perſæ hæc eſt. Erythras quidam fuit genere Perſas, filius Myozæi, qui animi præſentia & vi opum

Marginal notes: "Pag.35" (beside "uerſo vtrinque ſinui impendent"); "II." (beside "tus, non vt apud nos"); "III." (beside "tius hinc ſermo Argolicus"); "IIII." (beside "giuorum de rubro mari fabula").

præclaram ſibi exiſtimationem comparauit. Domúſque eius non procul à mari, contra inſulas deſertas (non quidem hac tempeſtate, ſed qua Medi imperium tenebant, quando etiam Erythras noſcebatur.) Tempore autem hyberno ad Paſargadas commigrabat, & ſub ortum veris ad rem ſuam familiarẽ redibat, tum aliam ob vtilitatem, tum vt aliquam vitæ ſuæ voluptatem hac commutatione indulgeret. Atqui cum in armenta eius lupi irruptione facta, nonnullas equarũ agreſtium interemiſſent, reliquæ adhuc incolumes, conſternatione ex re viſa, ceu œſtro perculſæ, ad mare curſu arrepto, magno in aquas impetu (aura tum forte à terris adflabat) prolabũtur. Cúmq; initio pręter littus nataſſent, pauore nõ deſiſtẽte, à flatibus abreptæ, difficulter ad inſulę aduerſę orã emerſerunt: vnúſq; ex armẽtariis, adoleſcẽs audacia præcellẽs, dũ aliâs aliã armo prẽſat, vnà trãſmiſit. Erythras igitur, equas nõ amplius viſas inueſtigãs, primus hominũ eius loci ratẽ cõſtruit, magnitudine quidẽ mediocrẽ, ſed robore validiſſimam. Eáque, vẽti ſecũdi & cõmodi tenorẽ nactus, in fretum deſcẽdit: & ſubitò vẽti ope prouectus, reperit equas & paſtorẽ ſimul. Inſulæ autẽ admiratione captus, & vrbẽ in portu accommodè fundauit, & ex oppoſita cõtinẽte rei domeſticę inopia laborantes illuc habitatũ trãſtulit. Atq; inde etiã inſulas cęteras, cultorib⁹ vacuas, habitatorũ frequẽtia ad humanitatis cultũ traduxit. Tantũ igitur gloriæ, ex rebus geſtis, apud vulg⁹ ſibi cõparauit, vt mare illud, magnitudine infinitũ, omnes ad noſtrã vſq; ętatẽ Erythręũ appellẽt.

Pag. 36

Nominis igitur rationes diſtinctæ ita ſe habent. Nam longè aliud eſt, ſi Erythræ mare dixeris, quàm ſi Erythrum (quod Latini rubrum vertunt.) Hoc enim rubedinem aquæ, illud virum mari potitum, ſignificat. Verùm etymologia à colore, falſa eſt. Mare enim rubri coloris non eſt. A principe autem deducta, vera eſt, vt narratio Perſica fidem facit.

Capvt III.

Perſarum etymologia.

Caetervm nec à filiis aut nepotibus Perſei nomen referre Perſas (quod tamen complures alii confirmant) auctor contendit. Nec illos Perſas, accentu in penultima, ſed Perſâs, vltima circumflexa ſe appellare, dicit.

Pag. 37

Capvt IV.

Fabulas de Perſeo multis exẽplis conſimilibus abſurdas eſſe demonſtrat.

Dvm verò narrationem de Perſeo per multa quoque alia exempla ad mendacium reſtringere ſtudet, adiungit etiam illa. Atqui ſi tragico ita more Perſeus expeditionem fecit, larua indutus, & enſe falcato inſtructus, & quę ſequuntur hiſtrioni & choro tranſigenda cõmittens, etiam alia, quibus huic fabulæ contradici poteſt, abſurda (prout vulgi aſſenſu comprobata ſunt) notatis modò capitibus, quàm breuiſſimè percurremus. Centaurũ videlicet fuiſſe, Geryonem, Cyclopem, Chryſen, Circẽ, Calypſo, Minotaurum, Scyllam, Chimæram, Pegaſum, Læſtrygonas, Cerberum, Glaucum marinum, Atlantem, Protea, Nereum, Nereides: Aloei filios, qui ad IX orgyiarum longitudinem & IX cubitorum latitudinẽ excreuerunt.

Tũ, Hesiodo auctore, genus exstitisse primo aureum: deinde argenteum, post hæc æneum. Rursus equos fuisse, qui de futuris collocuti sint cum Achille: & Sphingem, quæ Thebanorum pubi ænigma proposuerit: & Sirenes, quæ ad perniciem auditorum cantillarint: Nioben etiam & Polydecten, in saxa ex pauore conuersos. Nauigationis insuper comites Vlyssi ex hominibus in porcos, & è porcis in humanum rursus habitum transiisse. Item Tantalum propter mentis integritatem honore adfici, mensę Dearum admotum, & propter flagitiosam libidinem in aera sublatum plecti. Nonnullos etiam data opera descẽdisse ad Plutonis: tum vt vates mortuos de viuis cõsulerent, tum vt Proserpinam, ceu solitariam, vi sponsam sibi facerent. Et vellus aureæ lanæ in oue exstitisse, malósque in Africa nasci, quæ aurea mala producant. Animatum corpus per omnem vitam insomne permansisse. Boream & Austrum cum cæteris vẽtis in vtre tantum non præfocare inclusos. Adde Pasiphaen cũ Tauro, & Tyro cum fluuio rem habere: cum tamen ad nullũ diuersæ naturæ genus lectum ineant. Et Philomelam in lusciniæ, Tereum in vpupæ, & Hecaben in canis domestici naturam esse mutatam. Io præterea filiã amnis fuisse: sed cornuta bouis forma, cum asilo agitaretur, Ponticum mare transcurrisse. vnde & Bosphorus nomen acceperit. Et Cæneum Lapitham, primò virginem, circa pubertatis annos ex fœmineo sexu in virilem transmigrasse: atque ad postremum, cum à centauris abietum incussu verberaretur, viuum

Pag. 38

& erectum subiisse terram. Et Ledam, eius quæ in fœminam cadit procreationis loco, natiuum peperisse ouum: vnde forma illa tot pugnis expetita, Helena inquam, efformata sit. Hellen etiam & Phrixum arietis pedibus volantes, confecto cursu, mare illud ad vtrũque littus vsque, Hellespõtum de se nominasse. Quid quòd Hercules etiã vasta maria, vbi maximæ oriũtur tempestates, in olla emensus sit: & Africam sementis & aquæ viæque expertem solus peragrarit: & ab Atlante tantę magnitudinis & grauitatis mundum in se receperit: non quòd mandatum haberet, sed tantum vt gratiam iniret? Quid quòd Orphei, citharã pulsantis, vestigia montes & scopuli, amore & studio Musicę, sectati. Et carnes boum solis inter assãdum vocem hominum intellectui obuiam ediderint? Et quòd vita defuncti, per ociũ, omnes generis sermones cum Vlysse credant, ex informi vmbra propriũ faciei agnoscentes? Aliíque horum bibant: cum nec aluus nec gula restet: alii ferrũ extimescant, vulnerationi tamen nõ amplius obnoxii. Nonnulli saxum voluant, quorum corpora iã olim conflagrarunt. Aliqui etiam ius dicant cæteris, vbi tamen nihil iniuriarum est reliquum. Quid tandem quòd eorum qui non amplius sunt, simulacra in cymba traiiciãt, Charonte nauclero & gubernatore, vt ne submersi denuo funeris elatione opus habeant? Et quòd Alcestis, & Protesilaus, & Glaucus, post vitæ finem surgãt? Siquidem illam Hercules reducit: istum vxoris amor existimulat, hunc vates vnà defessus excitat. Et quòd Amphiarai, vita adhuc integra,

Pag. 39

corpus vnà cũ equis & curru tellus absorbeat? Et quòd dentibus è Cadmi dracone disseminatis viri armati, intérque se depugnantes, enascãtur? Et quòd Talos, Minois custos ter vno quolibet die totam circumambulet Cretam, tam longè latéque patentem, solúsque animatorum in talo vitam possideat. Et quòd Minoi vita abrumpi nequeat, nisi quis feruentem ei aquam affundat. Ad hæc quòd incantatione Medeæ immutatus senex hircus ad iuuentutem redierit, & à Peliadibus incoctus sit pater, vt reiuuenesceret. Et quòd tres anus Phorcides vnius oculi vsu vitam exigant, indissolubilis inter se fidei commutãtes vicẽ. item quòd Arcadiæ cultores & Atticæ terrigenæ sint & prẹter naturam orti. Et quòd mactata in Aulide viuam se exhibuerit apud Tauros. Et quòd in Pelopõneso mari demersa à patre Acrisio, Seriphiorum littoribus incolumis vnà cum infante appulerit. Et quòd à Menelao in singulari certamine iã subactus, post arreptionẽ subitã, versetur in thalamo, ad cõplexũ paratus, & omnis aduersi casus oblitus. Et quòd lignei equi receptaculũ non ad expugnationẽ vrbis sit cõpactũ, sed ob proditionem Vlyssis & Neoptolemi, sociorũque. Vide qualis Pag. 40
hoc modo stultitia depingatur & artificis, qui equũ exstruxit: & procerum, qui hũc inierunt: & ciuiũ, qui in propriã vrbẽ eundẽ susceperũt! Adde his, quòd cœlum tam vastum, Diis in eo commorantibus, suis Atlas humeris exceperit, & Atlantides tamen genuerit, quod fieri nullo potest modo. Quòd orbẽ totũ Ocean⁹ circũluat & ambiat, custodiẽs eũ fluxibus suis & cõtinẽs, cui⁹ extrema Gorgones accolere Hesiod⁹ canit.

Et quòd heroum nonnulli corporum incolumitatem, extra omnes adfectiones, conseruẽt, in beatorum insulis: de quibus tamẽ nemo certi aliquid memorię prodidit.

Hæc igitur cum in dubias & perplexas desinant opiniones multis etiam è sexu muliebri risum non improbabilem tradunt.

Cæterùm de diis nugas quomodo accipiamus? Quòd videlicet quidam femori insutus ad maturitatem peruenerit: quædam Iouis capite pro matrice sit vsa. Et quidam sine patre (Vulcanum dico) sit perfectus. Quòd sol, propter nefariam Atrei in Thyesten impietatem, ex occasu ortum, & ex ortu occasum fecerit: præterea quòd Apollo & Neptunus, locata apud Troiam mercenaria opera per annum, præterquam quòd ædificationis & ministerii pastoralis mercede fraudarentur, atrocissimis Laomedontis minis obiecti sint. Et quòd Bacchus à Lycurgo perterrefactus fugatúsque in mare, Thetidos opem implorarit. Huc accedit, quòd lite de formæ elegantia inter Deas orta, vnaquæque muneribus suis iudicem corrũpere studeat: & nullam tamen harum assequatur finis ex hoc iudicio euẽturus. Imo, Mineruam fabulantur, quãta quãta est, in hirũdinis corpusculũ se abdidisse, & maiestatem Iouis à cygni forma veluti in ordinem redactam: & Cereris pulchritudinem in turpissimum transiisse habitum. Et Pag. 41 Iouem, qui pro maximo habetur, à maximè necessario, vxoris germano, insidias expertum, & seruatum esse à maximè inuisis, Titanibus inquam: qui egressi è vinculis & tenebris, & quæ

illic est custodia, postquam in fugam coniecto Neptuno, operam illi nauassent, sponte ad Acherontem & Plutonis regnum denuò se receperint. Tum Venerem mortali manu sauciam: Et Martem ab Oto & Ephialte vinculis cõstrictum, & Ditem in regno suo, ab Hercule sagittis ictum, in maximos incidisse cruciatus: Et Vulcanũ, à cacumine cæli deiectum in Lemnũ, nõ absque læsione corporis & dolore extremo: Et Iunonem à Ioue suspensam alligatis vtrique pedi incudibus maximis. Summatim, Deos adulteria committere, fulmine feriri, loripedes esse: furtis adsuescere: ab hominibus virtute superari: procaciter conuitiari: iniurias patrare: sortem deplorare: Et tandem nullius affectionis immunes esse, à qua nos perturbati Deorum opem inuocamus. Quare qui hęc fabularũ portenta hominibus credenda proponunt, tã procul à veritate remoti, num putas magistros fide dignos aliis docendis esse iudicandos? Dum tot & talibus Agatharchides exemplis narrationẽ de Perseo ad fabulas relegat, nec mari rubro à filio Persei nomen obuenisse tradit.

CAPVT V.

HINC seipsum in causa sibi esse vt redarguatur ostendit, propterea quòd ad seriam rerum gestarum tractationem, fabulatorum licẽtiam traducat. Nam ab hac siquis refellendi studium detrahat, nullam relicturus est materiam viliorem, sublata nimirum fide. Quam enim ob causam non damno Homerum (inquit) quòd Iouis & Neptuni dissidiũ adserit: cum fieri nõ possit

Fabularum finis delectatio.

vt homo mortalis fidem hac in parte adſtruat? Nec Heſiodum vitupero, Deûm generationem exponere auſum? Nec AEſchylum increpo, quòd in pleriſque mentitur, & multa, quæ concedi nunquam poſſunt, in literas refert? Nec

Pag. 42

EVripidem accuſo, quòd Archelao tribuit res à Temeno geſtas, & Tireſiam in theatro pluſquam V ætates vita complexum introducit? Nec aliis vitio verto quòd apparatu in fabularum actione vtuntur virium excedente humanarũ modum? Quia omnis poeta magis voluptatis ſcopum quàm veritatis ſibi propoſitum habet.

CAPVT VI.

Quæ terra elephantos producat.

ELEPHANTOS, ſcribit auctor, Indorum terra nutrit, & AEthiopum, quæ Thebanorum fines attingit: necnon Libya.

CAPVT VII.

AEgypti limites.

QVATVOR, inde perhibet, limitibus AEgyptum eſſe incluſam: à ſeptentrione, pelago: ab ortu & occaſu, deſertis: & à meridie, gẽtibus AEthiopum.

Ex libro V.

CAPVT VIII.

De Ptolemæi equitũ ſingulari armatura in AEthiopia.

PTOLEMAEVS (ait) ad bellũ cõtra AEthiopes è Greçia ꟾↄ equites cõſcripſit. De his qui in prima acie verſaturi erãt, & agmẽ ducturi, numero C, ſingularibus inſtruxit armis. Nam & ipſis & equis veſtes ad pilei modũ conſtipatas, quas Caſas in regione illa vocãt, attribuit, vt totum præter oculos contegeretur corpus.

CAPVT IX.

A Memphitarum vrbe in Thebaidem V gentium præfecturæ (Nomos appellant) interiacent, quarum populosus est ordo. I. est Heracleopolitarum. II. Lycopolitarum. III. Oxyrinchitarum. IV. Hermopolitarũ. V. alii phylacam (custodiam) alii Schediã (ratem) nominant. In hac rerum, quæ ex superioribus terris importantur, exigunt & deponunt vectigal. Ei qui dicta hęc loca superat, principium Thebaidos est vrbs Lycũ, id est, luporũ. Inde alia vrbs Veneris. Et præter has Panon. Exin Thœnis. Et post hanc Bopos: sub qua vrbs Iouis, cognomento parua. A Thentyritarum, quam vocãt, præfectura, Apollinis nomine vrbs est: supra quam Coptus & porrò Elephantina. Tandem occurrit AEthiopum terra, & Cortia prima. Loca igitur à Memphi ad AEthiopiam præcipua hîc sunt enumerata.

De præfecturis AEgypti, à Mẽphi ad Thebaidẽ vsque.

Pag. 45

CAPVT X.

PROPE rubrum mare, quamuis diuorticula multa & anfractus faciat Nilus, insigniter tamen illuc deflectit, & ad dexterum riparum tractum magnam illam delcinationẽ efficit: prolixúsque è pelago in continentem sinus protẽditur, ita vt quæ in medio est aquarum, salsæ & potabilis, diameter, instar limi copiosi in arctũ cogatur. Ad mare igitur hoc, in propinquo sunt loca, vbi metalla (quæ genuina vocitant) affatim proueniunt, colore quidem supramodum nigro sed quæ tale intra se marmor producunt, vt nihil sit quod cum eo certet, dum candor nullam admittit comparationem.

De Marmoreis auri metallis.

CAPVT XI.

De pauperum afflictione in ergastulis aurifodinarum, déque modo aurũ conficiẽdi.

EXTREMOS illic & abiectæ ſortis homines in aurifodinarum ſeruitutem acerbiſſimam tyrannis abducit: quorum alii cum vxoribus & liberis, alii etiam abſque illis, ærumnas tolerãt: quas cum tragicè exaggerauit auctor, quòd ad ſummam calamitatem nihil reliqui ſibi faciãt, modum exponit quo aurum illud elaborent. Montium illorum, vbi aurũ reperitur, quę prærupta ſunt & aſperam omnino naturam habẽt, lignis incendunt: cúmque igni laxos & molles fecerunt, experimentũ illis demum admouent. Tum quę in petra emollita ſunt ferro latomico in fruſta ſcindunt. Præéſtque aliis artifex, qui lapidem diuidit. Qui poſtquã vias metalli indagatoribus oſtendit, totum opus miſellorum neceſſitati diſpertit. Ad hunc modum robore & ætate integri malleis ex ferro inciſoriis locũ marmore grauidum perfringunt, ictúſque non arte ſed viribus adminiſtratur: & plures per rupem cuniculos agũt, non quidem rectos: nam quandoque ſurſum, quandoque deorſum, nunc ad latus ſiniſtrum, nunc in obliquum & tranſuerſum, perinde vt arborum radices, lapis auro prægnans deuergit. Illi igitur lychnis ad frontes alligatis lapidem cædunt, candore eius, vt vena, deducti. Et vbi variis modis poſita illis corpora efformarunt, in terram fragmenta deiiciunt, non pro ſui roboris habitu, ſed ad oculum præfecti, qui verbera ab increpatione non ſeiungit. Pueri autem impuberes, in cuniculos ab illis effoſſos irreptantes, etiam lapillos, de proiectis multo collectos labore, intra oſtium

Pag. 44

deportant.

deportant. Ab his porrò ſenes, & hominum inualidorũ turba, lapidem transferũt, & tranſlatum inſpectoribus (qui Epoptei vocãtur) exhibent. Nam qui ſunt intra XXX annos & robore ſpectabiles, mortariis è ſaxo acceptis, piſtillo enixè ſubigunt & pinſunt, vt maximum inde fruſtulũ non excedat eruum. Tum eadem hora admetiũtur aliis. Labor hic eſt fœminarũ, quæ vnà cum maritis aut parentibus in ergaſtula ſunt abductæ. Plures enim ordine molæ agitantur, quibus piſtum illum lapidem ſubiiciunt: & ternæ vtrinque ad vnum contuſionis ictum adſtantes, tam fœdo ſuccinctu, vt ſola corporis pudenda contegant, molẽdo incumbunt, & eò vſque molũt dum tradita ipſis mẽſura ſimilaginis ad modum redacta fuerit. His igitur vniuerſis, qui eam fortunæ ſortem tolerant, mors vita eſt optabilior. A fœmineo ſexu puluerem ita ſubactum excipiunt alii, quos Selangeos nominant. Artifices ſunt illi quorum in facultate eſt, hoc regiæ vtilitatis opus ad finem perducere. Operatio ita ſe habet. Marmor ita commolitum in tabula effundunt, lata quidem & ad rectam ſectionem polita, quę tamen non recto incumbit loco, ſed exiguam declinationem habet. In hac puluerem, affuſa aqua, manibus terunt initio leuiter, deinde preſſius. Vnde opinor, terreſtria eliquãtur & ad tabulati nutum defluunt. Id autem quod validũ eſt & aliquid pollet, in ligno ſubſiſtit immobile. Cum igitur crebro aquis materiam eluit Selangeus, ſpongiis mollibus & denſis marmor leuiter attrectat, & aliquando premens, quod Pag 45

leue est & laxum, fungositati implicatum, è cauerna extrahit & abiicit: quod verò graue est & splendet, in tabula secretum relinquit: quia propter grauitatem natura haud facilè mobilis ei subest. Hoc igitur modo Selangeus postquã auri ramenta expurgauit, coctoribus transmittit: qui, simul ac coactum illud ad mẽsuram & libram acceperunt, in vas immittunt fictile, & ad multitudinis proportionem bolum plumbi & salis grumos, pauxillúmque stanni & furfurem hordeaceum admiscent. Hinc imposito, quod bene tegat, operculo, & vndique circumlito, in fornace coquunt, dies V & totidẽ noctes sine intermissione. Sequenti deinceps die, iusta materiæ vstulatæ refrigeratione adhibita, in vasculum aliud extrahunt, nihílque rerum simul iniectarum inueniunt, præter eandem auri massam iam conflatã: quæ à scobe pristina non multum deficit. Hæc itaque ad fodinas illas corporum multorum perditio, ad eum, quem dixi, finem, exitum sortitur, ipsa prope natura
Pag. 46 demonstrante, & generationem auri laboriosam, & custodiam lubricam, & sedulitatem maximam esse, vsúmque in medio voluptatis & ęgritudinis consistere. Elaboratio autem huius generis quodammodo antiquissima est. Nam à primis loci regibus inuenta est ea metalli natura. Desiítque in actu esse tum, quando AEthiopum olim agmen AEgyptum incursauit, & multis vrbes annis custoditas præsidiis suis tenuit: (à quibus etiam Memnonia esse perfecta memorant) tum quando, Medi & Persæ rerum potiebantur. Et reperiuntur etiam tempestate

noſtra in aurifodinis illorum manu factis, mallei inciſorij ex ære (quia temporibus illis ferri vſus admodum exiguus erat) & oſſa hominum incredibili multitudine: proptereáque nō pauci in cuniculis illis laxis & cruſtaceis (vt fieri probabile eſt) opprimebantur. Tanta fodinarum magnitudo eſt! & obliqua profunditate ad mare ipſum pertingunt!

CAPVT XII.

AD Auſtralē AEgypti plagam IV ſunt hominum nationes maximæ. Prima fluuiis adiūcta, quæ ſeſamum & milium ſerit. II. Quæ paludes accolit, calamúmque & ſyluulam teneriorem carpit. III. Quæ temerè huc illuc oberrat, carnibúſque & lacte vitam traducit. IV. Ex littoribus maris egreſſa piſcium venationi dat operam. Hoc genus nec vrbes habet nec regiones, nec vllum apparatus artificioſi rudimentum. Eſt inter cætera, vt quidam aſſeuerant, maximum. Nam ab Autæis, qui ad extremum ſeceſſum, vaſto incluſum mari, ad Indiam & Gedroſiam & Germaniam & Perſas, inſuláſque memoratis gentibus ſubiectas vſque habitant, Ichthyophagi (homines ex piſcibus victitantes) vbique domicilia ſua habent: qui nudo, tam fœminæ quàm viri, ſunt corpore, & communem ſobolis procreationem habent. Naturali quidem voluptatis & moleſtię cognitione: ſed turpium & honeſtorum nec minima præditi notitia. His loca maris proxima ad vitam ſuſtentandam cuncta ſunt aliena.

De victu AEthiopū infra AEgyptum. Déque gente, quæ ſolis piſcibus veſcitur: & quomodo eos capiat, ínque cibū vertat.

Portè legēdum eſt, Carmaniā.

Pag.47

Consimiliter etiam quæ magnis littoribus adiacẽt. Nec enim piscis, nec alterius generis capturæ obnoxii, continens illic venationẽ præbet vberiorem. Habitacula autem cunctis exposita sunt ad crepidines, & cauitates habent profũdas, cõuallésque inęquales, & angustiora æstuaria, atque diuerticula obliqua, quorum situs cum ad vsus aptè congruat, rudes alicunde lapides sublatos in lacunas demittunt. Quãdo igitur æstus pelagi terræ se infert (quod bis fit vnoquoq; die, circiter horã nonam & tertiam) mare totum cooperit dorsum, vi secum adducens, ex gurgite ad littus, etiam pisces non paucos: qui in maritima interim ora manent, pastus gratia circa recessus illos & cauernas dispaciantes. Cum verò æstus maris retrofugit, humor equidem per lapides & fossas ad humiliora & vrgentia loca refluit. At pisces in cauitatibus relicti paratam ichthyophagis venationem & alimoniam sufficiunt. Alii quidem pisces, vt dixi, facili certamine subiguntur. At cum sors offert canes & phocas maiores & scorpios murænásque, & id genus cuncta, cõflictus fit, non sine periculo. Quotquot verò ceperũt in feruidas ad meridiem petras cõiiciunt. Nec longum in medio tempus, cum eodem se vniuersi referũt, & tota agitata mole, carnosa tum pars excidit, feruore, quem diximus, emollita. Spinam verò illi coaceruant: vnde & ex lõginquo vastæ magnitudinis tumuli conspiciuntur. Tum carnes, in planum aliquod saxum collectas, ad tempus non mediocre impensè calcãt, etiam Paliuri admixto semine. Huius enim ce-

Pag.48

glutinis admiſtione in ſolidam maſſam longè magis coaleſcit. Videtur autem cōdimenti aut infarti vicem præſtare. Tandem vbi ſatis diu pedibus ſubegerunt, laterculos inde formatos ad ſolem denuò exponunt. Quibus ſiccitatem adeptis, diſcumbentes quotquot ſunt vnà epulantur, non ad menſuram & pondus, ſed ad cuiuſque arbitrium & voluptatem.

CAPVT XIII.

CONTRA hyemes repētinas, quæ piſcium venationem eis intercipiunt, tale quippiā machinantur. Vagantes per totā viciniæ littoralis oram, conchas (quæ ibi ſunt maximæ, vt magnitudinis exceſſus his qui non viderunt ſit incredibilis) colligunt: nudíſque harum carnibus in illa temporis difficultate indigentiam compenſant & explent. Quinimò dum adhuc piſcium illis copia ſuppetit, conchas illas colligunt, eáſque recenti alga & piſcium minorum capitibus, foſſis demerſas, nutriunt. Et poſtea egeſtate correpti, in cibum, (vt dictum eſt) eas vertunt. Quòd ſi vterque illos cibus defecerit, ex vniuerſo ſpinarum aceruo recētes & adhuc ſucci plenas ſeligunt, & articulatim inde ſublatas, partim in ſaxoſo alicubi comminuunt loco, partim dentibus conficiunt, beſtiarum quæ in latibulis verſantur morem & ingenium repræſentantes. Potu autem longè mirabiliore vtuntur. Ad IV enim dies piſcationi, & cantilenis ſanè inconditis, & ſodalitiis, ludi & ioci gratia inſtitutis, vacant, nulla re diſtracti: pro-

Vt cōchas venentur ichthyophagi & potum exeant.

Pag.49 pter ſummam alimenti parandi facultatem. Sed imminente iam die quinto, in regionem montibus ſubiectam, potus cauſa exeũt, ad Nomadum (paſtorum) riuos, quò pecora ſua potum agunt. Profectio autem illa fit tempore veſpertino. Proinde cum ad aquaria Nomadũ diuerterunt, lacum in orbem circumſtant. Poſtea manibus humo connixis, & flexis genubus, boum more bibunt, non vno reſpirationis impetu, ſed crebrò interquieſcendo. Sic vbi ceu dolia ventres liquore impleuerunt, ad mare difficulter inde abſcedunt. Poſtridie quàm deuẽtum eſt eò, neque de piſce, neque de re alia, quiſquam guſtat. Sed plenus ſupra modum & difficulter anhelãs quiſque recubat, ebrio quadamtenus, grauedine ſcilicet, aſſimilis. Inſequente demum die ad conſuetam victus rationem reditur. Hoc, velut orbis circũrotati vicibus, per totam agitant vitam, nemine ex ipſis ad occupationem aut curam negocii reſpiciente. In morbos propter victus ſimplicitatem raros incidunt: tantúmque de numero annorum auferunt quanto magis quàm cęteri abſque laboribus ætatem agunt. Ad hunc itaque modum, qui intra fauces & locorum anguſtias ſedes habent, Ichthyophagi vitam degunt.

CAPVT XIV.

De Ichthyophagis nõ ſitientibus.

At qui exteriorem ſibi orã vendicant, piſcatu huiuſmodi abundant perpetuò. Humore autem prorſus non habent opus. Quando enim piſcem adhuc ſucculentum comederunt, non modò potum non requirunt: ſed nec generis

huius notitiam aut cogitationem habent, animísque tranquillis ferunt quæcunque ab initio fortuna eis tradidit.

CAPVT XV.

In locis antè dictis versantes, nec maximorum (vt inter nos habentur) malorum cõmunem nobiscum notionẽ & sensum habent. Nec enim ferrum contra se strictum & intentatum refugiunt: nec contumelia iniuriáue irritantur: nec integri aduersis casibus adfectorum vicem dolent: sed si tale quippiam ab alienigenis circa eos contingit, intentis quidem oculis ad factum respiciunt, & crebros dât nutus capitibus: at eorum quæ homo circa hominem facere solet, ne minimam quidem animaduersionẽ produnt. Vnde mihi (inquit auctor) ne signũ quidem notitiæ certum habere, sed adsuefactione, & nutu, sonísque, ac imitatrice significatione, cuncta in vita administrare videntur.

De Apathia Ichthyophagorũ quorũdam.

Pag 50

CAPVT XVI.

Ichthyophagis (quos non sitire fama est) finitimi, ceu inuiolabile sancitum eis fœdus sit cum phocis, nec ipsi phocas lædunt, nec ab illis nocumento adficiuntur: imò etiam prædas inter se venatori integras, & insidiarum immunes, vtrumque genus custodit: & ita mutuam inter se consuetudinem habent, vt vix homines, qui cum hominibus ita conuictum agant, inueniantur.

Amicitia Ichthyophagorum cum phocis.

CAPVT XVII.

Habitacula Ichthyophagorũ, & funeratio.

PARS Ichthyophagûm pro tabernaculis habent ſpecus, non conuerſos ad meridiẽ, propter immodicum æſtum, ſed in plagam contrariam auerſos. Pars ſub coſtis piſcium, quibus algæ inſternuntur, degunt. Alii vertices oliuarum inter ſe connexos pro domiciliis vſurpãt. Id autem genus oliuæ fructum edit nuci caſtaneæ perſimilem. Quarta gens Ichthyophagûm talem habitandi conſuetudinẽ habet. Immenſus arenæ cumulus ex omni æuo congeſtus eſt, inſtar montis. Iſque totus à fluctu perpetuò alluente condenſatur, vt à mole aliqua generis & naturæ vnius, propter arenæ concretionem nihil differat. Hinc cuniculis ad longitudinẽ viri actis, quæ in faſtigio ſunt, indureſcere & tecti vſum præbere ſinunt, propter quam dixi cõnexionem: ſed in pauimento inferiori oblongos ducunt meatus vndique inter ſeſe perforatos. In his, aliquatenus ad penetralia vento expoſita luce admiſſa, quietem capiunt. Si quando autem maris inundatio oritur, prædam, quo diximus modo, ex piſcatione acquirunt. Nec vlla ſanè morientes cura dignantur, cum mens illorum miſericordia (quam opinio gignit) non afficiatur. Ideo proiectos iacere ſinunt, donec reciprocratio æſtus oborta in mare illos, eſcam piſcibus, abſtulerit.

Pag. 51

CAPVT XVIII.

Indi quidã ſponte nati, ſeu terrigenæ.

NONNVLLI Indorum, qui ex mari victitant, cum aliis etiam hoc multo inſolentius habent, & quod in rationis fidem non facile ca-

dit. Nam vnde aut quomodo in locũ, vbi nunc versantur, peruenerint, cognitione assequi non licet. Siquidem ardua & prærupta eis petra ceu iugo continuo impẽdet, & præcipitia montium ex obliquo transitus adimunt, & pelagus omnẽ ex aduerso continentem disterminat, vt pedestri itinere omnino (quod dixi) illuc veniri non possit, & ratibus aut lembis, ob defectũ rerum apud nos vsitatarũ, æquè sit difficile. Quæ cum ita se habeant, reliquum est vt dicatur, indigenas esse, qui primi seminis labem non acceperint, sed perpetuò subsistant: quemadmodum physicorum (qui appellantur) nonnulli definierunt.

Capvt XIX.

Vltra angustias illas, quæ Arabiam & oppositam regionem excludunt, insulæ iacent Sporades, depressę omnes, magnitudine paruę, & numero infinitæ: quæ nullum ad vitæ cõmoditatem fructum proferunt, neque satiuum neque syluestrem. Distant autem à continente superiori LXX stadia circiter, conuersæ ad pelagus, quod præter Indiam & Gedrosiã excurrit. Hic nullus exsistit fluctus: sed alia alii quasi præsidens, tempestatem promontoriis excipit. Aerem autem videntur habere optimum. In his commorantur homines, qui proportione enumeratis respondent, vitámque hoc modo sustentant. In circumfuso pelago, quod asperũ est & tempestuosum, testudinũ copia nascitur. quę latitudine & magnitudine fidem prope excedunt: pro marinis autem à nobis omnibus

De Sporadibus Æthiopum insulis.

De testudinum captura incolis vsitata.

habentur. Hæ noctu in profundo maris paſcuntur: ſed interdiu in quietos & tranquillos inſularum receſſus exſpaciatæ dormiunt, idque ad ſolẽ in ſummo apricãtes faciũt: quo modo nauiculæ hominũ induſtria factæ adficiũtur. Has illo temporis momento incolę arte & ſtudio & funibus in terram eiectas capiunt, & quicquid interius eſt, ad breue tempus ſolis feruore aſſatum, comedunt, teſtas verò ad ędium conſtructionem vſurpant. Gurguſtia enim in editis locis prominentia inde coagmentant: ad nauigationis præterea vſum & aquationis transferunt. Quo fit vt res eadem, nauis, domus, vaſis & alimenti hominibus illis vſum præbeat.

Capvt XX.

De aliis qui balænis veſcuntur.

Non procul ab hoc genere mortalium remoti & numero pares hunc viuendi morem habent. De balænis in terram expulſis victum ſibi comparant: cuius ſi deſit copia (id quod nõ rarò accidit) cartilaginem ex oſſibus & coſtarum extremitates conficiendo, egeſtatem, quãuis moleſtè & ærumnoſe, tamen ita conſolãtur. Tot igitur ſunt genera Ichthyophagorum, quæ accepimus: cum innumera interim cognitionẽ noſtram ſubterfugiant.

Capvt XXI.

Ichthyophagorum αὐτάρκεια.

Cvm vita, qualem nos veluti magiſtram ſequimur, in ſuperfluis & neceſſariis conſiſtat,

Ichthyophagûm, quas recitaui, gentes, cuncta quorum vſus non eſt neceſſarius, anguſto quaſi orbe circumſcripta excludunt: intereáque nullis rebus quæ naturæ competunt, deſtituuntur: cum diuina ad frugaliter viuendum ducantur via, non ea quæ fallaci opinionum ſpecie naturam ſeducit. Non enim circa imperii & magiſtratus affectationem contentioſa fortunæ & infelici trepidatione anguntur: nec auaritię ſtudio multa in alios committunt, multáque contra recipiunt, de malis non neceſſariis. Nec inimicitias ſibi conflant maiores in ferenda inuiſo corpori noxa: nec in domeſticorum infortuniis labaſcunt, nec nauigando, & lucri gratia vitę modum ſupra quàm fas eſt extendendo, aduerſis vitæ caſibus ægritudinem metiuntur: ſed dum exiguis indigent, exigua etiam dolēt. Quod enim ſatis eſt tenent, & quod plus eſt, nō inquirūt. Vnumquenque autem perturbat non id quod ignorat, ſi abſit, ſed quod libera volūtate appetit, ſi properante cupiditate ab occaſione fruendi deſtituatur. Quocirca ille cuncta habēs quæ velit, beatus erit, qui ad naturæ, non ad opinionis, iudicium ſe accōmodabit. Nec legibus ius diſceptant. Quid enim opus eſt edicto ſubſeruire eum qui ſine litera rectam habere, & factis exhibere, mentem poteſt? Pag. 53

Capvt XXII.

Post Ichthyophagos, iuxta flumen Aſtabaran, qui per AEthiopiam & Libyā defertur

AEthiopū circa Meroen victus & calamitas.

longè Nilo submissior, ideóque alueum suum cum maiore coniungens, ambitu suo Meroën insulā efficit. Huius igitur amnis ripas vtrasque turba quædam hominum accolit non numerosa, tali vitæ ratione. Ex vicina palude arundinum radices effodit, puréque ablutas saxis in frustula cōfringit. Tum vbi læuem & viscosam reddidere massam, particulas inde non omnino manum implentes efformant, & ad solis æstum assatas edulii loco apponunt. Cum malo conflictantur ineuitabili, vt pote leonibus in stagnis, qui eos inuadunt. Sub ortum etiam canis, ingēs culicum multitudo eos infestat, tantis viribus pollēs, vt populus in aquas lacustres præfugiens se ibi occultet. Ab his leones quoque exterminantur, non tam à morsu vexati (quamuis molesto satis), quam quòd stridorē
Pag. 54 vocis peregrinum perferre nequeunt. Atqui hoc miræ nouitatis gratia commemoratū esto. Quid enim singularius, quàm leones culicibus loco cedere, & homines ex eiusmodi periculo euadere incolumes?

Capvt XXIII.

De Hylophagis horúmque natura & moribus.

Iam commemoratis Hylophagorum gens non ita multum discrepans approximat, quæ etiam seminibus vescitur. Nam fructus ex arboribus defluos comedunt, etiam tempore æstatis. Aliâs herbam decerpunt, quæ in vmbrosis vallibus nascitur, durę que est indolis, & caulam educat assimilem Napis, quas Buniades vocāt. Hinc quicquid de materia tenerum exsistit & molle, fit esculentum. Noctes quidem somno

tribuunt: sed locum deligunt, qui contra beluas firmus sit & excubiis aptus. Manè quamprimũ sol emergit, cum liberis & vxoribus arbores vniuersi conscendunt, & enixè summos assequi ramos cõtendunt. Hinc decerpta virgultorum tenerrima, sine fastidio edunt. Eámque ex tota sibi vita habitudinem compararunt, vt incredibilis sit visu illorum in arbores excursus, & mira non tãtùm manuum, digitorum & pedũ, sed in vniuersum cæterorum quoque membrorum contentio. Nam expeditè de ramo in ramum transiliunt, & alter alteri termites, etiã in locis periculosissimis, eripit: & id genus alia ostentant: vt, qui videt, ipse quidem stupore percellatur, sed inexpertis enũciare non ausit. Nec quicquam frondis est succi plenum, quod dentibus commolitum non concoquant ventriculis. Corporis ex alto delapsi non grauis est plaga, propter exilitatem. Nudi sunt omnes communísque illis sobolis & vxorum alitura & fructus. Fit vt de locis inter se belligerentur. Plerique præ angustia famis vitam cum morte commutant, quando glaucomata (ad annum id L accedit) oculos incursant. Pag. 55

CAPVT XXIV.

De venatorum gente, quæ etiã coriis vescitur.

POST iam descriptos sunt quos venatores incolę nominant. Hi propter beluarum frequẽtiam (nam innumeras fert regio) in arboribus conturbernia habẽt: sed ex insidiis feras capiũt, captásque sibi alimentum faciunt. Sagittariæ etiam artis peritia valent. Si accidit vt venationis prouentu careant, pellibus antè captorum

inopiam explent. Coria enim madefacta, leuibus admotis prunis, obruunt cinere. Atque ita tosta ad diuisionem producunt.

Capvt XXV.

De elephātophagis variáque horum venatione.

Seqvvntvr hos, sed per interuallum satis longum, & occasui magis obiecti, qui ex elephantum venatione victum acquirunt. Nam sunt ex his qui insidentes arbori, beluarū transitus speculantur: factóque perniciter descensu, manibus complexi caudam, & pedibus in femen sinistrum connixi, bipennis, aptæ ad hoc & paratæ, crebris ictibus poplitis dextrj neruos succidunt: támque validè hâc vulnera inferunt, illâc caudam tenent, quàm si de vita certamen sit institutum. Aut enim interimendum est, aut oppetēdum. Siquidem alium temporis hic articulus exitum non patefacit. Prolapsa igitur ex continente percussu & sanguinis profluuio bestia, illico venationis comites sūt pręsto, dúmque adhuc viuit, carnes ex posterioribus resecant: & hilarē ad modū inde conuiuantur. Atque fera ita domita lōgum & atrocem interitum sustinet. Sic ergo se habent inter pericula extrema elephantum venatores. Sunt alii qui diuersam eos capiendi rationem ineunt. Viri enim terni, vno instructi arcu, & sagittis pluribus, anguiū felle tinctis, ad exitus beluarum in saltu consistunt. Si qua igitur accedit, vnus arcum pedi admotum tenet: duo reliqui summa vi tracto neruo telum emittunt, ad la-

Pag. 56

tus medium vnicè directum, vt ad interiora complexus penetret, & deuexas illas ſecet ac vulneret partes. Hinc tantum ferę monſtrum dolore conuulſum & agitatum, elangueſcit & procumbit. Tertiũ quoque Elephantophagũ genus eſt, qui hunc venationis modum ſeruãt. Quãdo Elephantes, ad ſatietatem paſti, cubitũ ſe recipiũt, nõ humi procũbentes dormiunt, ſed craſſiſs. & maximis arboribus ſe acclinant, vt pedes, ſtipiti proximi, terrę leuiter innitãtur, & latus quod totũ corpus excipit, à ligno ſuſtẽtetur. itaque non ſincerum hunc ſed adulterinũ dixeris cubandi modum: propterea quòd ſomno profundiori adiuncta ſit vehemens ſolicitudo & metus exitii, quod prolapſum illico excipit, propter naturalem erigendi ſeſe impotentiam. Ergo qui vitæ ex horum venatu alimenta quærunt, in nemoribus circumuagando vbicunque beſtiæ obſeruarunt cubile, auerſam arboris partem ſerra incîdunt, dum nec tota inclinet, nec valida nimis & firma maneat, ſed ad exiguum tantummodo impulſum reſtet. Belua igitur è paſcuis reuerſa cum ad aſſuefactam cubandi ſtationem ſe applicat, ſtipite confeſtim diffracto euertitur, ad paratam venantibus cœnam expoſita. Poſteriores enim mox carnes reſcindunt, & vita cum ſanguine ex hauſta, cætera defuncti membra, ad ſuum quiſque vſum, diſtributa auferunt. Hos venatores Ptolemæus rex AEgypti edicto ab Elephantum cæde abſtinere iuſſit, vt viros ſibi haberet, multáque & admiratione digna eis promiſit.

Non modò tamen non persuasit, verumetiam cum toto AEgypti regno se præsentem hunc victum non permutaturos esse, ab illis responsum accepit.

Capvt XXVI.

Pag.57 De AEthiopum Struthiophagis & Simis.

De venatoribus his, quos Nomades impuros nominare solent, pars quædam ad occidentem, ab AEthiopibus auulsa, degit: & Simi vocantur. Pars quædam Austro obiacet, gens non ita magna. hi Struthiophagi nuncupantur. Nam Struthiones artificio & dolo clauisque subigunt, vnde viuant. Carnes enim, cibos: pellésque, indumenta & lecti sternia sufficiunt. Infensi sunt his Simi, belláque inferunt. Orygum cornibus vtuntur hi pro telis. Grandia enim sunt & ad incidendum peracuta. Regio illa in magna copia animal hoc nutrit.

Capvt XXVII.

De Acridophagis, eorúmque præmaturo & misero interitu.

Exigvo inde interuallo disiuncti sunt Acridophagi, gens cæteris breuior. Tenui enim & macilēto sunt corporis habitu, & extra modum nigri. Appetente æquinoctio verno, inenarrabile locustarum prægrandium agmen, ex terris nōdum peruestigatis vnà cum ventis aduolat: & vi quidem volatus ab auibus parum variant, sed corpore permultùm. Ex hoc insecti genere quouis tempore aluntur, cùm aliis modis, tum etiam in salitura præparato. Venantur eas, fumo ex aere ad terram degrauatas. Agiles esse perhibentur, & pedibus celeriores. Verùm vltra XL annos non viuunt. Etenim simulac

simulac senium imminet, in corporibus ipsorũ volatile pediculorum genus innascitur. Ricinis hi non dissimiles: sed paulo minores sunt muscis, quæ in canibus apparent. Incipiunt à præcordiis & aluo, & omnem protinus superficiẽ corporis cum tota facie depascuntur. Illi igitur primò affecti sunt, vt quos scabies pruritu suo lacessit. Verùm temporis successu aliquo, non absque molestia seipsos lacerant. Tandẽ morbo hoc ad maturitatem extracto, prȩter pustularum eruptionem, & tenuis saniei effluxũ, intolerabiles sustinere acerbitates miseros cõtingit. Talem itaque interitum (siue corporis succi, siue alimentum, aut etiam aër, vitio & corruptioni huic causam præbeat) Acridophagi sortiuntur. Pag. 58

CAPVT XXIIX.

CONTERMINA illis est regio quædã spaciosa, quȩ mira quidem pascuorum varietate abundat; sed deserta est omnino, nullísque eò incolis patet accessus: non quòd ab initio defuit ei genus mortalium, sed quòd incredibilis ibi frequentia est scorpionum & phalangiorum: quadrimaxillas nonnulli vocant hos vermes, eósque ex imbrium vi & copia redundasse narrant. Cúmque incolæ pesti huic resistere non valerent: fugáque elapsi, exsilii salutem, patriæ anteferrent, factum esse vt deserta ab hominibus terra ex eo tempore relinqueretur. Sic etiã murium copia, vt in Italia: & passeres semina deuorãtes, vt in Media: & ranæ, quod Autariatis vsu venit: & leonum increbrescẽs multitudo, vt in Africa, in causa fuere vt ciuitates aliò

De regione deserta propter serpentes & phalangia.

commigrarent. Multæque aliæ calamitates insperatæ terras, quas corriperent, habitatoribus viduarunt.

CAPVT XXIX.

De Cynamolgis.

POSTREMO meridiē versus habitant, quos Græci Cynamolgos: finitimi, agrestes & feros (vt quis ita interpretetur) barbaros appellant. Hi comas promissas, & barbas gestant immodicas. Canésque multos alunt & magnos, Hyrcanorum more, quorum opera, euagantes in prouinciam ipsorum ex India boues, venantur. Innumera enim inde armēta, à solstitio hyberno ad mediam vsque hyemem, videre est. Ad hæc fœmellas canum mulgent, & de lacte nutriuntur. Nihilo tamen minus ex aliarum quoque ferarum captura viuunt. Atque ita postrema ad meridiem descripta habentur.

CAPVT XXX.

Pag. 59
De Troglodyt. victu, circumcisione, ritu funerandi, pacificatione, somno, morte violenta.

TROGLODYTARVM porro cōditio hæc est. Qua gens hæc imperii forma continetur, tyrannis est. Vxores, vt & liberi, sunt cōmunes. Cum tyranni duntaxat coniuge rem habere, vetitum. Hoc tamen auso deponēdæ ouis mulcta irrogatur. Mos vitæ talis. Quando hyems est, (id quod sub Etesiarum tempus natura comparatum est) Deo regionem ipsorum largis inundante aquis, è sanguine & lacte pabulum vitæ capiunt, quæ in vnam mixta versataque colluuiem in ollis ad ignem leuiter calefaciunt. At si æstas instat, in vdis versantur locis de pabulo inter se depugnātes. Et tum pecorum annosiora & morbida absumunt, laniorum (qui immundi ipsis nominantur) opera mactata.

Neminē ex mortalibus parentum nomine dignantur, præterquam taurum & vaccam. Illum enim, patrem: hanc, matrem vocitant. Eodem honore arietem & hircum, ouémque & capellā adficiunt. Hoc ideo obseruant, quòd alimentū non à parentibus, sed ab illis, quotidianum accipiunt. Potu vtitur vulgi pars maxima paliuri herba macerato. Tyranni de confecto è flore quodam bibūt, qui mustum refert improbum. Nudi corpus reliquum, nates dūtaxat pellibus succingunt. Membra corporis genitalia cæteris quidem Troglodytis præcidere more est receptum: vt cuncti solent AEgyptii. At quos mutilos Græci nominant, totam illam partem, quam reliqui circumcidunt, nouacula infantibus amputare religione & more sancitū habēt. Vnde cognomentū illud sibiipsi consciuerunt. Hinc digressione facta auctor monet, se, quāuis Atticè loquatur, camaræ tamē (*urbis in Creta*) dialecto familiariter vti. Inde ad institutū reuersus, quæ circa defunctos agant Troglodytæ, edisserit. Laqueis ex paliuro contextis colla mortuorum cruribus alligant. Tum colli aut tumulo alicui impositos manuariis lapidibus obruūt, non absque salso ioco & derisu, donec de forma eius nihil amplius videatur. Capreæ dehinc cornu in cippum fixo, sine perturbatione omnino hilares abscedunt. Sic funerationis vsum sapienter inuertunt, siquidem ob res mœrore vacuas mœrore se non adfligere prudētiæ est. De pascuis subitò repullascentibus inimicitias & pugnas atque bella quando excitant, (nam alia de re inter se nō dimicant) matronæ Pag. 60

ætate prouectiores, in medium prosiliẽtes, certamen dirimunt, & verbis ad lenitatem compositis irritatos animos reprimunt. Somnum non pro aliorum hominum more capiunt, sed pecorum greges perpetuò secum circũducunt. Quotquot ex his sunt mares, horum de cornubus tintinabula suspendunt, vt sonitus horum fures abarceat fugétque. Iam si nox ingruit, in caulas prædam cogunt, & storeas è palmis desuper iniiciunt. Huc fœminæ cum infantibus se recipiunt. Viri autem ignibus circumcirca accensis, patrias & gentiles quasdam fabulas decantãdo, somnum à se repellunt. Sic in multis adsuefactio naturam pernecessaria quædam vincit. Si qui ingrauescente senio (quod omnibus ex æquo debetur) greges assequi non possint, hos cauda bouis collo iniecta, nodóque in vertice arctè cõstricto, è vita exoluunt. Quòd si quis eorum exitum è vita longius extendat, quicunque velit repente adsistens, quasi beneuolẽtia inductus cunctationem illam summoueat, dum admonet simul & culpat tergiuersationem, eadem via hominẽ exanimat. Nec senio tantùm exhaustos ita è viuis subducũt, verumetiam quos pertinax morbus, aut membri alicuius vitium ad comitandum armenta inutiles reddit.

CAPVT XXXI.

De scriptoribus rerũ in quatuor mundi plagis. Pag. 61

CVM totus habitabilis orbis quatuor in circuitu plagis sit definitus, ortum, inquam, & occasum, septémquetriones & meridiem: quæ vesperam respiciunt, Lycus & Timæus exege-

runt: quæ ad ortum ſunt, Hecatæus & Baſilis: ſeptentrionibus autem ſubiecta, Diophantus & Demetrius: at quæ meridiei ſunt obuerſa, nos(ait auctor)quamuis moleſta ſit veritas, perſecuti ſumus.

CAPVT XXXII.

CAETERVM diuerſiſſimæ hominũ viuendi rationes non ita longis diuidũtur locorum interuallis. Nam ex palude Mæotica multi, onerariis vecti nauigiis, decima luce in Rhodiorũ portus intrãt. Inde eadem nauigationis commoditate ad diem quartum Alexandriæ appellunt. Ab hac aduerſus amnis decurſum ſubuecti, intra dies alios decem, non difficili negotio, AEthiopiam contingere poſſunt. A ſummo igitur frigore ad extremum æſtus vigorem continuum iter facientibus intercedunt non plures XXV dies. Tam exigua verò quamuis ſit locorum diſtantia, tanta inter ſe homines tamen vitæ, morúmque & aëris diſcrimina habẽt, vt maiora eſſe non poſſint, adeo vt alteri non credant, quæ apud alteros more & vſu ſunt trita, notáque paſſim: nec omnino ſufferre valeãt ſine quibus alii vitam quoque acerbam ſibi putent. Sic magno ſui amore percellit omnis adſuetudo, & circumfuſi aeris locíque difficultatem tempus, primam vitæ ætatem ſuſcipiens, vincit.

Quòd non tanta locorum ſit diſtantia, quã ta morum.

CAPVT XXXIII.

ARABIAE leones ſunt minus hirſuti & feroces: ſed colore aſſimiles iis quos fert Baby-

De Arabiæ leonibus fulgidiſſ.

lonia. Pilis verò vſque adeo rutilis, vt ceruicum iubæ auri inſtar refulgeant.

Capvt XXXIV.

De myrmecoleonibus.

At eorum qui Myrmecoleones appellantur, pleríque ſpecie à cæteris nihil differunt. Genitalia tamen his ſunt auerſa, contra quàm aliis.

Capvt XXXV.

Pag.62

De Pardalibus fortiſs.

Pardales hîc non ſunt quales in Cariæ & Lyciæ tractibus, ſed corpore prolixo. Et vulnerum laborúmque moleſtias perferre norunt multo conſtantius: viribúſque tanto præſtant aliis, quanto cicuribus agreſtes & indomitæ.

Capvt XXXVI.

De Rhinocerotis & elephanti pugna.

Rhinoceros vaſtitate quidem nõ minor, ſed altitudine inferior eſt elephanto, buxíque refert colorem: pellis etiam contactu tenuior. Is repandum in naribus fert cornu, ad ferri vim & rigorem proximè accedens. Quo, cætero quidem tempore, ad quamcunque approximet cautem, limato, præcordia verberat impetens, ſed in dimicatione cum elephanto (cum hoc enim de paſcuis æternas habet conflictationes) ventrem ſubit, & perrupto carniũ ambitu exſanguem facit. Plurimique elephantũ ita exanimati cernuntur. At ſi aluum contingẽdi copia non datur, contra ipſe à proboſcide & dentibus ictus variis modis, amittit vires & deficit: quia robore & vi ab illo permultum differt.

CAPVT XXXVII.

APVD Troglodytas beſtia eſt, quę camelopardalis Græcis dicitur. Nam vt nomen, ita & natura quodammodo compoſita eſt. Varietatē enim à pardale habet, magnitudinē à camelo. Monſtroſa ei craſſities, collúmque adeo prælōgum, vt à ſummis arboribus pabulum carpat.

De Camelopardali prægrandi belua.

CAPVT XXXIIX.

SPHINGES, & Cynocephali, & Cepi, Alexandriam ex Troglodytarum ſolo, & cætera AEthiopia, tranſmittuntur. Sunt autem Sphinges iis quæ à pictoribus adumbrantur conſimiles, niſi quòd totæ hirſutæ, lenes & placidos animos habent. Plurimum eis verſutiæ ineſt, ideóque ad aliquam, doctrinę compendio, ſcientiam perducuntur. concinnitatem in omnibus quam ſeruant, non abs re quis admiretur.

De Sphinge & Cynocephalo & Cepo. Pag. 63

In Cynocephalo hominis corpus, ſpecie turpis, adumbratur. Canina ei facies: vocem ſtridori muris non diſſimilem exprimit. Sed immodicè ferum eſt animal, nec vllo modo circuratur: vultúmque à ſuperciliis & oculis auſterum prodit. Ita mas comparatus eſt. Fœmineo generi hoc eſt proprium, vt vterum extra corpus geſtet, eóque habitu totam exigat vitam.

Cepus facie leonem, corpore Pantherā, & magnitudine Dorcadem (capream ſeu damam) imitatur. Prout varius eſt, ita & nomen (cepus enim, hortus eſt Græcis) ſibi inditum habet.

CAPVT XXXIX.

De tauro carniuoro.

OMNIVM quæ adhuc commemoraui immanissimũ & maximè indomitum est Taurorũ genus, quod carnes vorat, magnitudine crassius domesticis, & pernicitate antecellens, insigniter rufum. Os ei ad aures vsque diductum. Visus glauco colore magis rutilat quàm leoni. Cornua aliâs non secus atque aures mouet: sed in pugna, vt firmo tenore consistant, facit. Ordo pilorum inuersus cõtra quàm aliis animantibus. Bestias etiã validissimas aggreditur, & cæteras omnes venatur, maximéque greges incolarum infestos reddit maleficio. Solum est lancea & arcu inuulnerabile. Quod in causa est vt nemo id subigere (quamuis multi id tentarint) valuerit. In fossam tamẽ, aut similem ei dolum, si quando incidit, præ animi ferocia citò suffocatur. Ideo rectè putatur, etiam à Troglodytis, fortitudine leonis, & velocitate equi, & robore tauri præditum, ferróque cedere nescium.

Pag. 64

CAPVT XL.

De Crocotta vocem humanam imitante.

QVI Crocottas apud AEthiopes vocatur, inde nomen habet quòd ex lupo & cane natura eius constat: sed vtroque multo sæuior est: & tum facie tum summis pedibus longè grauior, & ventre & dentibus antepollet omnes. Etenim quodlibet genus ossis frangit haud difficulter, & dilacerata protinus consumit. Nec facile dictu quàm leuiter conficiat ventre & digerat. Hoc quoque, vocem effingere humanam qui perhibent, nobis fidẽ non faciunt.

Insuper & hoc addunt, quòd nominatim homines noctu euocent. hósque velut ad vocem humanam egressos, concitato irruentes impetu, deuorent.

CAPVT XLI.

De serpentibus, & quomodo cicurentur.

SERPENTES etiam magnitudine stupendos, & genere mirum in modum varios, illis in locis esse narratur: qui omnes vitæ nutrimenta ex venatu raptẽt. Enimuero maximus illorum, qui nostris exhibitus est oculis, xxx cubitorũ videbatur. Omnis serpens, etiam vastissimus, mansuefactioni se accommodum præbet, si inopia nutrimenti premitur & maceratur. Nam vidisse se auctor testatur, qui cibi inopia, semper tamen oculis obiecti, cum in canistro victimas ad desiderium eius vndique circumponerent, simul & animi virulentiam submitteret, & vehementiorem escę appetitum conciperet, tandémque beluam quantumuis ferocẽ & sæuam, tam cicurem & placidam esse factam, vt nec mitius inter alia cũcta, nec terribilius quicquam esse iudicetur. Consentaneum hoc est, arbitror, bestiis contingere mansuefactis. Nam quod contra tendit malè tractatur, quod verò cedit, nutritur. Quæuis etiam bestia sapere discit, non ratione melioris electionem docta, sed implicata est per vices affectioni memoria.

CAPVT XLII.

Locorũ insignium notatio transcursus in Aethiopiã.

CVM multa sint admirationis plena, & à vulgari consuetudine procul seiuncta, ad ipsa quæ commemoratione digna habentur loca

vbi de inf. serpentina. Topazio, & interitu nautarum circa Syrteis. Pag. 65

(inquit) me conferam. Primò igitur, si quis ab Arsinoë continentem prætercurrit dextram, Thermæ, pluribus ceu fistulis, ex sublimi petra in mare percolātur, quæ angustos habent meatus, non dulcis aquæ, sed amaræ salsilaginis, & fontis talem sortiti naturam. Postea à lacu obuius est Nilus, dum riuus eius per laxa & spongiosa quædam in locum maximè humilem & concauū transcurrit. Iuxta lacū in campo satis spacioso mons assurgere videtur, rubricę metallo fœcundus, qui, vt nihil aliud exhibeat singulare, eiusmodi tamen colorem à summo vertice ostendit, vt oculi intentè ad tempus contuentium lædantur. Hinc portus excipit magnus, cui primò Muris, deinde Veneris cognomentū fuit attributum. Vbi tres etiam insulæ extant: quarum duæ oliuas habent crebras & densas: vna minus quidem syluosa est, sed auiū, quas Meleagrides vocāt, copiā nutrit. His propinquus est sinus, quem impurum nominant. Quē vbi præternauigaris, insula exporrigitur, in pelago sita, lōgitudine stadiorum x x c circiter, nomine Serpentinæ. Nam omnis generis serpētibus quondā referta erat, sed ętate nostra libera est. In hac lapillus nascitur, Topazii nomine celebris. Pellucidus est & vitro similis, iucundúmq; in auro cōtuitum sui prębet. Hoc insulæ habitatores, qui etiam regio lapidē edicto custodiunt & colligunt, isto modo potiuntur. Noctu per vices circumuagantur, ligonibus variæ magnitudinis instructi. Nā intra petras lapis, quia interdiu à luce superatur, propter æstum non fit manifestus. Sed ingruente

noctis vmbra, vbicũque loci naſcitur, ab omni parte reſplendet. Quo obſeruato cuſtos, ſigni cauſa id quod ſplendet tanto circundat vaſe, quantam viſæ imaginis magnitudinem eſſe arbitratur. Per diurnam poſtea lucem accedens, cum æqualem priori deſignationi partem ſaxi excîdit, magiſtris læuigandi peritis ſegmẽtum tradit. Poſthæc mare adeo humile eſt & exiguæ profunditatis, vt nec binas orgyias menſura ſuperet: circumquaque etiam viride, non aquarum natura, ſed à muſco & alga, colorem ſuum tranſmittente. Vnde & canum marinorum innumerabilis illic eſt multitudo. Quam ob cauſam naui longa, & his quæ remigio promouentur, iter illac percommodum eſt & aptum. Tempeſtates enim ignorat: nec fluctus è longinquo aduoluitur, & incredibilem piſciũ ſufficit prædam. Circa hæc loca, nauibus, quæ elephantos vehunt accidens infortunium, ad magnam ſpectantes miſericordiam erga adflictos prouocat. Nauigia enim fluctus repente ſcopulo illidit, aut in anguſtias arenarum, veluti carceres, compingit, omnémque ſalutis viã nautis præcludit. Ideo prolixus initio conqueſtus eò delatos occupat, melioris tamen fortunæ ſpe non abiecta. Iam enim nonnullos, eò diſcriminis redactos, æſtus, intumeſcente ex mari fluctu, repentè ſuſceptos ſeruauit. Quando verò alimenta deficiunt, innumeræ ſuccedunt anxietates: donec ad vltimum omnes abſumuntur, aut fame, aut, ſi diuturnam famis tabem non perferunt, enſe confecti, aut ſpontaneo impulſu in æquor præcipitati.

Pag. 66

Caput XLIII.

De locis supra Ptolemaidem, & ingentibus balænis.

Loca ad Tauros & Ptolemaidem vſque explicata ſunt. His autẽ ſuperiora trãſitum nõ ita vulgarẽ admittũt. Vlteriora enim non ad meridiẽ amplius iacẽt, ſed magis ac magis ad ortũ ſe reflectunt, & vmbras intra horas binas (anni partes) proiiciunt in oppoſitam ſeptentrionibus plagam. Fontes etiã edunt, è Pſebæis (quos vocant) mõtibus ſcaturiẽtes. Eius regionis tractus, qui mediterranea ſpectat, plenus eſt elephantis ac rhinocerotibus, tauríſque & ſuibus. Quæ verò ad ſinum pertingunt, conferta ſunt inſulis: ſed hæ fructuum inopes, auibus, quarum ſpecies nẽc dum compertæ, frequẽtantur. Mare exinde profundum eſt & nauigabile: vbi tantę vaſtitatis ſunt cete, vt horrorem incutiant videnti. Nautas tamen haud vexant, niſi ſi qui inuiti in vertices incurrunt, imperitia locorum. Non enim cõſectari poſſunt audacius nauigantes: cum obtuſa oculorum ſit acies, è mari eminentibus.

Pag. 67

Caput XLIV.

De Neſſa aromatum conditorio.

Palmeti illic ſuperiora, quæ oculis ſe offerunt, obtinentur à petris celſitudine variis. Porrectis autem ad mare littus ſubiectum eſt anguſtum & lõgum. Mare illud attingit locus, quem Neſſam (Anatẽ) ab animalis huius multitudine, nuncupant. Iacet hæc iuxta promontorium apprime ſyluoſum, & ſi directè ſpectetur, ad Petram (huius nominis locum) & Palæſtinam vſque expanditur. In hanc Gerrhæi & Minæi, & omnes in propinquo Arabes, thus

(Vt ferunt) & rerum fragrantium ſarcinas, è ſuperiori prouincia, deportant.

CAPVT XLV.

Bythemanenſiũ terra, paſcuis felix: ſed noxiorum animalium copia infelix.

POST Læanitem (vt vocant) ſinum, quem circumhabitant Arabes, Bythemanenſium terra exſiſtit, ſpacioſa & plana, totáque irrigua & profunda. Gramine tantum & medica atque loto, ad viri ſtaturam aſſurgente, omnis ei fructus definitur, nec prçterea quicquam agricolatur. Ideóque multæ in ea cameli agreſtes, multæ ceruorum & dorcadum cateruæ, multi etiam ouium greges, & infinita mulorum atque boum armenta. His autem ſortis beatæ cõmodis infortunium hoc annexum eſt, vt leonum luporúmque & pardalium copiam tellus producat. Quod igitur regioni felicitatem efficit, habitatoribus in cauſa eſt infelicitatis.

Nihil eſt ab omni parte beatum.

CAPVT XLVI.

De Batmizomanenſium terra.

A proximis inde littoribus ſinus eſt, ad regionis illius interiora deuergens: qui profunditate ad minimum L ſtadiorum deprehenditur. Pag.68
Intra complexum huius qui habitant, Batmizomanenſium habent nomen, beſtiarum terreſtrium venatores. Hanc terram tres ſequuntur inſulç, pluribus obuiæ portubus. Prima, Iſidi ſacra: altera, Saccaba: tertia, Salydo nominatur. Deſertæ omnes, & oliuis vmbroſæ: non quales apud nos, ſed illis in locis, creſcunt.

CAPVT XLVII.

De difficili quodam tranſitu.

POST expoſitas iã inſulas, littus patet lapi-

dosum & magnum. Terra est Arabum Thamidenorum, propter quam nauigantibus iter est, vltra CIↃ stadia, omnium molestissimũ. Non enim portus ibi est, accessui & stationi commodus: non solum ancoris opportunum, non portus ad protectionẽ: non vngulæ vestigium, quo ceu necessario nauta perfugio recipiatur. Post hæc, non continenter, sed per interualla, littus extẽditur nimis quàm lapidosum:& mõs Læmus inexplicabilem circuitus magnitudinem ostentans, & arborum omnis generis saltubus amictus.

CAPVT XLIIX.

De amni Dedebarũ aurifero.

FINITIMA desertis his mõtanis Dedebæ incolunt, partim armentarii, partim agricolæ: quorum per mediã regionem amnis labitur natura tripartitus, & ramẽta auri defert, tam conspicua; vbertate, vt limus ad ostia coaceruatus procul inde rutilet. Loci possessores ignari sunt id genus operationis, sed eximiè hospitales, nõ quidem erga homines vniuersos, sed eos præcipuè, qui ex Peloponneso & Bœotia illac traiiciunt: propter fabulosam quandã ab Hercule inde vsque narrationem.

CAPVT XLIX.

De auri ramentis apud Alilæos.

Pag. 69

HIS contermini sunt Alilæi & Casandrini: qui terram obtinent superioribus nequaquam similem. Nec enim frigidus est hîc aër, nec siccus nec feruidus, sed mollem & spissam refert nubem, à qua tempestiuè exsistunt etiam in æstate hyemes. Pleraque regionis feracissima sunt, sed non vbique cultu suo adficitur, ob im-

peritiam cæterorum. Aurum ſanè in cruſtoſis terræ illius cuniculis ad magnam inueniunt copiam, non quale adhibita ſcientia & arte colliqueſcit è ramentis, ſed ſponte natum, quòd Apyron Græci, *ignis neſcium*, ab euentu denominant. cuius portio minima non minor eſt oliuæ oſſiculo, media granum meſpili adęquat: maxima cum nucibus regiis cōparari meretur. Hoc perforatum inter lapillos pellucidos alternatim, circa radices manuū geſtant & colla. Et ad finitimos tranſlatum vili pretio vendunt. Cum triplo enim, ære aurum commutant: & pro ferro duplum reddunt, & argentum auri decuplum valet. Modus enim ęſtimationis cōparatur ad rationem abundantiæ & raritatis. Quibus in rebus tota hominum vita non tam ad naturam rei, quàm vſus neceſſitatem, reſpicit. His porro mortalibus contigui habitant Carbæ, in continente quā portus excipit vicinus: in quo plurimi erumpunt fontes.

CAPVT L.

SABAEORVM deinceps gens adhęret per Arabiam omnium maxima, & nullius non generis felicitatem in poteſtate & arbitrio habēs. Namque tellus omnia fert quę ad commoda vitę apud nos proueniunt: & corpora ſunt ſpectabiliora, quàm alibi: pecorum multitudo innumerabilis ſuppetit: amœnitas & fragrantia totam hanc oram obtinens, voluptatem præbet aduenis viſu & dictu maiorem. Nam ad ipſas littorum crepidines largum naſcitur balſamum & caſia: longè alia quàm alibi habetur, recens nimirū, ideoque iucūdiſſimā oculis

De Sabæorum terra odorifera & beata, vbi de Saba eiúſque regimine, magnificentia & opibus.

voluptatem exhibens: quæ postea longinquitate temporis prorsus exolescit: dum stirpis vsus hebetatur, priusquã vis eius ad nos transmittatur. In mediterraneis frequentes & magnæ se attollunt syluæ. Nam arbores præcelsę, myrrhæ ac thuris, nec nõ cinnamomi, & palmæ & calami, & id genus aliorũ, exsurgunt. Adeo vt nulla ratione explicari queat voluptas illorum qui sensibus suis periculum de his fecerunt. Non enim in cellas abditus & exoletus aromatum illis fructus est, nec à materia procreante & nutriente separatus, sed à diuina illa maturitate adhuc florens, & à familiari proprióque & genuino vigore vim illam admirabilem emittẽs, vsque adeo, vt multi in obliuionem mortalis delati felicitatis, de ambrosia se percipere non nihil opinentur, dum res nomen ad summam prędicationem idoneum & par sibi quærit.

Malũ bono adiunctum.

IN saltibus rerum odoratarum serpentis genus est omnium insolentissimum: quasi fortuna tam largis terræ commodis inuideat, & bono attexat nocumẽtum: ne quis bonis prosperè affluentibus animo efferatur superbo, & ad finem vsque flagitiis perpetrandis indulgeat, numénque aspernetur: sed adiectione & memoria aduersorum commonefactus, vitam modestius agat. Genus id serpẽtis colore est puniceo, & longitudine spithamæ, morsúque insanabili quando super ilia hominem sauciauit. Plagam enim infert assiliens in altum.

CAETERVM apud Sabęos stirpium fragrãtium odor summus quidẽ est, sed voluptas minor. Nam quod à puero assiduum est, sensum minus

minus adficit mouétque, imò obtusiorem reddit, nulla vitæ commutatione adiuncta. Verumtamen cùm non ita informare ac regere vitam possint, vt in bono semper statu permaneat: (immixtus enim spiritus facultate incisoria corpus perflat, & constipationem eius moderatam sic in plura diducit, vt ad extremam tandem laxationem redigatur) huic vitio vt medeantur, pauxillum bituminis, & hirci barbam, ægrotis succendunt. Atque ita nimium fragrantiæ perpetuò adspirantis excessum amoliuntur, & quod voluptati noxium est, attemperatione eius quod molestum huic esse videtur, reprimunt. Adeo omnis felicitas, si mediocritate & bono ordine gubernatur, vitā optimè trāsmittit: at si moderatione & opportunitate destituitur, inutilis eius possessio.

Pag. 71

SABA oppidum, totius gentis appellationem indicans, monti incumbit non magno, omnium in Arabia pulcherrimū. Rex, toti genti imperans, prærogatiuam habet in consessu à populo scitam, quâ honore suo præditam, quâ muneris omnino expertem. Honore enim regem dignantur, quòd multis imperitat, & libero quæ decernit arbitrio agit, nulli subiectus censuræ. Exsors verò est, & quolibet priuato inferior, quòd accepta regni cura, regale egredi palatium ei nefas. Secus si fiat, lapidibus à populo obruitur. Ita enim antiquum iubet oraculum. Honorum igitur eminētia illic nociua. E virorum numero ad hoc destinati vt domū seruent, exiguo fortius se gerūt quàm fœminæ. Continuo namque ocio in fœminas degene-

rant. Cæteri & rebus bellicis dant operam, & totam regionem opere exercent; & colonias deducunt. Maiorum enim ſchediarum (nauicularum minorum & vulgarium) his eſt vſus. Vehunt cùm alia, tum fructum odoratum maximè, in vlteriore terra natũ: Arabicè Larimna dicitur. Maxima inter cætera thymiamata fragrantia præditus eſt: quorũ genus infirmitatem corporis plerumque vincere perhibetur. Porrò cum nulla ſolum hoc alia ferat ligna ad vſus quotidianos, cinnamomum & caſſiam vrere, & ad cæteros vitæ vſus applicare, neceſſe habent.

Pag. 72 Quàm inæqualiter bona ſua diuina ſors diſtribuit. His, rerum appetendarum vix paucitatem concedit: illis, redundantiam largitur. Sabæorum non pauci coriaceis vtuntur nauiculis: docente hunc eos vſum refluxu maris: quamuis in luxu & deliciis viuentes. Nulla enim Sabęis opulentior eſſe, & Gerrhæis, hominum natio videtur. Qui, quicquid ſub calculum tranſportationis cadit ex Aſia & EVropa, diſpenſant. Hi auri ditiſſimam Ptolemæi Syriam fecerunt. Hi ſedulitati Phœnicum lucroſiſſimas negociationes dederunt: vt ſexcẽta alia prætercam. Magnos impendunt ſumtus non ſolùm in toreumata, & ſculpturas admirabiles, & poculorum varietatem: ſed magnificentia illa etiam in lectorum & tripodum (menſæ genus eſt) aliorúmque, quæ apud nos per ædes extendunduntur, magnitudine ad ſummum gradum adſcendit. Si quidem multi, vt æſtimare eſt, ſumtus faciũt regios. Huc accedit, quòd columnæ illis deauratæ & totæ argẽto cõſtant, foréſque

& faſtigia domorum crebræ è gemmis & preciοſis lapidibus phialæ excipiunt. Conſimiliter etiam meſoſtylia (in mediis ædibus columnæ) decentiſſimam præbent ſui contemplationem. Quódque caput rei, quicquid apud alios diuitiarũ eſt, id omne hîc magna varietate expoſitum eſt. At enimuero hæc ad noſtram vſque ætatẽ de illis ita prædicantur. Niſi verò lõgè ſummotas haberẽt ſedes ab his qui ad omnem fere locum copias alunt, alienarum curatores opum forent, qui nunc in ſua quaſi prę mia dominium retinent. Si quidem ignauia libertatem ad prolixius inde tempus conſeruare nequit.

Capvt LI.

Praeter hanc regionem mare conſpicitur album ad fluuij ſpeciem, ita vt effectus huius cauſam quis nõ ſine ſtupore demiretur. Adiunctæ autem ſunt inſulæ fortunatæ, in quibus niueo ſunt colore pecora vniuerſa, nec vlli fœminarum cornu adnaſcitur. In his mercatorias accolarum naues ſtationem habere videas, pleraſq; inde profectas, vbi iuxta Indum amnẽ nauale inſtituit Alexander: nec paucas è Perſide & Carmania, & tota continente finitima.

De fortunatis Arabiæ inſulis, & mirabili cæli ratione.

Pag.73

Cœleſtia etiam illis mirabiliter ſe habent. Inter quæ eſt quod circa vrſam contingit. Nam à Mæmacterione (cum Septembri hic ex parte congruit) menſe Athenienſium, nulla de ſeptem eius ſtellis conſpicitur, vſque ad vigiliam noctis primam. In Poſideone (Decembri quodammodo reſpondet) ad ſecundam

vſque: & eadem ratione in cæteris menſibus deinceps. Tum de aliis ſtellis, erraticæ nõ videntur: nonnullæ autem globos habent maiores. Sunt quę non ſtata & legitima ſibi tempora ad occidendum vendicant, & oriendum. Peculiari etiam & diuerſo narrãt modo ſolem exhiberi vltra Ptolemaidem. Primò (aiunt) non, vt apud nos, lucem abſque ſole mane vident, ad tempus mediocre, & tum demum ſideris exortum: ſed cum tota immerſa tenebris nox tranſiit, continuò ſol affulget, nec vnquam ibi fit dies, priuſquam totum conſpexerũt ſolem. Deinde ſol ex medio pelago adſcẽdere videtur. Tertiò offert ſe carboni ignitiſſimo perſimilis, & grãdes proiicit ſcintillas, aliquas in orbem tractus à ſe illuſtrati, aliquas etiã longinquius. Quartò, nec ſol ad diſci formam ſe habet, ſed craſſam refert columnam principio, cuius à ſummo ſpecies aliquanto plenior, quaſi caput, appareat. Quintò, nec iubar, nec radium inde reſplendere, tam in mari quàm in terra, perhibent: vſque ad exitũ horæ primæ: ſed interim ceu ignem eſſe non lucidum, caligine inuolutum. Secunda autem hora, ſidus totum adſcendere, clypei effigiem repræſentans, & terræ maríque lucem immittere, tam inſolentem & igneam, vt vtriuſque immodicam eſſe magnitudinẽ exiſtimetur. Sextò, ad occaſum contrario affectum modo ſolem conſpici affirmant. Poſtquam enim demerſionem infra terram oſtendit, non anguſtiore deinceps ſpacio tribus horis, lumen retro mittit. Quod tempus veſperæ iucundiſſimum apud ſe eſſe arbitrantur.

Pag. 74

Capvt LII.

Hinc poſtquam varias reciprocationis cauſas auctor percenſuit, omnéſque vt quæ nihil veri contineant, improbatas reiecit, deinceps infert, Quòd hæc nugis conſtent & à nullius rei veritate, quę recitatis opituletur, ſint deſumta, cognitu facile eſt. Tum quibuſdam aliis in eam ſententiam adiectis, iterum ſubdit. Ideo de recurſu maris, terræque motu, ac ventis & fulminibus, & id genus vniuerſis, diſputationẽ, quibus videlicet cauſis exſiſtant, concedimus aliis, qui ad expediẽdum iſta quàm nos ſunt paratiores. At affectiones, quibus manifeſtæ calamitates generentur, expoſuimus, à gnaris & intelligentibus acceptas. Veriſimiliora autem hiſce inuenire, ad argumentum quidẽ inſolens, enixè cupimus, ſed ad veræ profeſſionem hiſtoriæ tale quiddam à nobis admitti non poteſt.

De miraculis naturæ excuſatio auctoris.

Capvt LIII.

In freto ſupra memorato circa oliuas nouũ hoc accidere tradit. AEſtu maris exundante, omnes operiuntur, maríque vndas reſorbente, omni tempore florent. Naſcitur hîc quippiam in littoribus profundè ſe demittẽs, iunco nigro non diſſimile, quod Iſidis capillum vocant incolæ, fabuloſo commento ſimplicem adſtruere fidem conati. Hinc accidit, vt impulſũ à fluctu variis agitetur flexibus, cum tota eius ſubſtantia ſit mollis, cæteríſque in hoc genere virgultis reſpondeat. At ſi quis auulſum in lucem efferat ſubdialem, pars illa ablata, continuò rigeſcens, durior ferro euadit.

De oliuis & Iſidis capillo.

CAPVT LIV.

De AEthiope pisce. Pag.73

LOCIS, quæ recensui, cùm alii multi, varióque naturæ discrimine pisces nascuntur, tum quidam offertur immodicè niger, ad magnitudinem viri, cui AEthiopis nomen imponunt, quòd simam imagine sua faciem imitatur. Hoc monstrum piscatores initio, propter similitudinem, nec vendendum, nec in cibo absumẽdum, iudicabant. Sed temporis progressu vtrumque factitantes, nihil peccant.

CAPVT LV.

Epilogus, quo reliquam historiam ad alios remittit.

IAM quę memorabilia sunt, de gentibus ad meridiem summotis, pro facultate nostra, V libris accuratè sunt exposita. Cætera de insulis, in pelago serius repertis, & cognitis, populísque vlterioribus, & odoribus, quos Troglodytica edit prouincia, commemoratione abdicata, attexere omnino supersedemus. Cum ætas laborem perinde sufferre nequeat, multáque de EVropa & Asia à nobis sint literis prodita, nec commentarii, propter AEgyptiorum defectiones, disquisitionẽ exactam tradant. Qui verò & particulatim rebus interfuerit, & verbis historia dignis instructus studium adhibeat, gloriæ per laborem venãdæ par & sufficiens, ab hoc se negocio non abstinebit.

FINIS.

LECTORI.

PRAETER *editas à nobis antea historias ex Memnone, necnon ex Ctesia & Agatarchide excerptas, libuit aliquam ad illas accessionem ex aliquot scriptorum locis tibi dare, unà cum eorum interpretatione. Sed in Memnone non idem quod in cæteris duobus factum fuit, (allatis aliis eorum locis qui à quibusdam scriptoribus citantur) sed nonnulla quæ alij de iisdem Heracleæ Ponticæ tyrannis scripserunt, illis quæ è Memnone iam dederamus adiecimus. Quoniam autem Suidæ locus de Clearcho longè amplior est quàm ullus aliorum de illo uel de aliis locus, necnon insignior, ab hoc initium sumpsimus. Cæterùm Græca quorum hîc interpretationes legis, illis quas dixi è tribus excerptas historiis, à nobis adiecta inuenies.*

DE CLEARCHO, TYRANNO Heracleæ Ponticæ.

EX SVIDA.

Hieronymo VVolfio interprete.

CLEARCHVS Ponticus Athenas venit audiendi Platonis & doctrinæ philosophicæ cupiditate. Sed eius consuetudine non diu vsus (erat enim diis inimicus) in somnis vidit mulierẽ sibi dicentem, Excede Academia, & fuge philosophiam: neque enim ea frui tibi fas est, quæ te infestissimo vultu intuetur. Quibus auditis, redit in expeditionem: & oppressus inuidia, patria relicta, conscensáque naue, dum exul ober-

rat, peruenit ad Mithridatem, castrísque apud eum positis, laudatur. Non multo pòst grauis inter Heracleotas existit seditio. Deinde in gratiam & concordiam redire cupientes, pacificatorem deligunt Clearchum. Is in reditu, in diuersorio quodam rursus in somnis Euopiũ, Heracleotarum tyrannum, sibi dicentem audit, Oportet te tyrannum esse patriæ. Sed & hic philosophiam eum cauere iubebat, renouata somnij Atheniensis memoria. Rerum potitus, crudelissimus fuit, & insuperabili superbia incensus, humana conditione contempta, adorari se, & diuinos haberi sibi honores postulauit: & vestes diis familiares induit, eorúmque statuis decoras: & filium suum Ceraunon, id est fulmẽ, appellauit. Interfecit autem eum primùm vindicta: deinde Chionis manus, familiaris Platonis, & eius ad tẽpus auditoris: qui odio tyrãni in illius ædibus hausto, patriam liberauit. Tã præclari facinoris socij fuerũt Leonides & Antitheus, ipsi quoque philosophi. Iustas autẽ scelerum pœnas eum dedisse, dictum est.

DE EODEM CLEARCHO, tyranno Heracleæ Ponticæ,

Cuius historia exstat apud Memnonẽ, P. 76, & 77, apud interpretem verò pag. 1 & 2.

EX DIODORO SICVLO, Lib. xv. Pag. 500.

De eodem Clearcho.

Eadem verò tempestate Clearchus, ex He-

raclea Pontica oriundus, tyrannidem affectauit: ac voti compos factus, æmulatus est Dionysii tyranni instituta: & splendidè tyrannidē in Heracleotas exercens, imperium tenuit per annos duodecim.

Ex eodem Diodoro, libro 16
Pag. 529.

Clearchus Heracleę tyrannus, quum Dionysia (*id est Bacchanalia*) essent, dum ad spectacula vadit, interfectus est: per annos duodecim imperio potitus.

EX THEOPOMPO CHIO, De eodem Clearcho.

Apud Athenæum lib. III.

Multos morte violenta è medio tollebat: ac quamplurimis cicutam bibendam porrigebat. Quum verò innotuisset omnibus hic tyranni mos propinandi venenum illud, tanquam poculum quod amicitiæ testandæ ergô propinari solet, ex ædibus non egrediebantur priusquam rutam edissent. Hoc enim qui ederint, illis aconiti potum nihil nocere ait.

DE TIMOTHEO TYranno Heracleæ Ponticæ, Clearchi filio.

EX DIODORO, Lib. 16. Pag. 529.

Imperio Clearchi quum successisset filius Timotheus, eo potitus est per annos quindecim.

Ex eodem Diodoro, eodem libro, Pag. 556.

Dum hæc geruntur, Timotheus Heracleæ Ponticæ tyrannus obit, quum per quindecim annos dominatus esset. Ei successit frater Dionysius, qui per duos & triginta annos imperium obtinuit.

Ex ATHENAEO, Lib. 12, de eodem Dionysio.

Nymphis Heracleotes libro secundo de Heraclea scribit, Clearchum, patriæ suæ tyrannum, eius filium qui tyrannidem primus inuaserat, luxu & quotidiana voracitate sensim in tantam molem carnis extumuisse, vt propter crassitiem, & obesitatem, anhelitus difficultate correptus sit & strangulatu, ideóque medicos præcepisse vt tenuibus ad id paratis acubus, & prælongis, latera & ventrem configerent, quoties in profundiorem somnum laberetur. Carne in callũ spissata ob nimiam pinguedinem, aliquandiu nihil ille sentiebat: quũ verò ad puram adacta carnem acus perforasset, tum expergiscebatur. Iis qui responsa petebãt, reddebat, corpori obiecta arca, quæ partes reliquas obtegeret, vt facie tantùm aperta colloqueretur cum iis qui compellabant.

Aliquanto pòst,

Annos quinquagintaquinque natus diem obiit, tyrannide per annos triginta tres continuata, prioréſque se tyrannos antecelluit comitate, & mansuetudine.

DE ZATHRA ET CLEARcho, fratribus, tyrannis Heracleæ.

Ex eodem Diodoro, lib. 20, P. 772.

Dum hæc geruntur, Dionyſius Heracleæ Ponticæ tyrannus obiit, quum triginta duos annos imperaſſet. Succeſſerunt autem eius imperio Zathras & Clearchus, filii: ídque per ſeptemdecim annos tenuerunt.

EX AGATHARCHIDE.

Apud Athenæum, Lib. VI.

Agatharchides ſcribit, è Dardanis aliquẽ ſeruos mille poſſediſſe, quendam etiam plures: ac eorum vnumquenque pacis tẽpore agrum colere, belli verò, militiæ nomen dare, ſuóſque illis duces eſſe dominos.

Apud eundem libro VII.

Agatharchides tradit Bœotos anguillas Copaidas inuſitatæ magnitudinis hoſtiarum modo coronare, aſperſáque mola cum precibus diis immolare: ac quũ peregrinus quiſpiam, inopinato ſacri genere obſtupeſcens, cur id fieret ſciſcitaretur, Bœotos aliud nihil potuiſſe reſpõdere quàm ſeruãda eſſe maiorum inſtituta: ne c decere rationem aliis ſe conſuetudinis patriæ reddere.

EX EODEM AGATHARCHIde, apud eundem Athen. libro XII.

Agatharchides libro decimoſexto Rerũ EVropæ, ſcribit, Magan, qui regnauit annos quin-

quaginta Cyrenis,cum bellis non occuparetur, & luxu diffluerет,immenſa carnis mole auctum fuiſſe, vt ſub vitæ finem prodigioſus eſſet corporis tumor:tandémque pinguedinis copia exanimatum , partim ob ignauiam & ſegnitiem, partim ob ingluuiem, & nimiam cibi voracitatem. Idem ſcribit libro vigeſimoſeptimo , apud Lacedæmonios inſigne probrum fuiſſe, ſicui minus eſſet virilis forma, aut corporis tumor in aqualiculum proiectus & propenſus cōſpiceretur, cùm decimo quoque die nudos ſe iuuenes Ephoris contemplandos ſiſterent: qui & iuuenum quotidie tum cubilia,tum veſtitum obſeruabant, & meritò quidem, quoniam Lacedæmone qui carnem ad obſonium præpararent,fuerunt, aliarum præterea cupediarum nihil. Idem autor libro vigeſimoſeptimo tradit, Nauclеidē Polybiadis filium ſupra modum corpulentum, & ob delitias craſſum, à Lacedæmoniis in mediam cōcionem productū fuiſſe, & publicè à Lyſandro acerbè obiurgatum vt voluptariū, minimúmque abfuiſſe quin in exilium ageretur, ídque futurum minitatos Lacedæmonios,niſi vitam corrigeret : Lyſandrúmque tum recitaſſe,Ageſilaum,quū ad Helleſpōtum barbaros bello premeret, & Aſiaticos homines ſumptuoſis ſtolis exultos, ſed imbelles & inutiles corporibus eſſe intueretur, captiuos omnes iuſſiſſe veſtibus exutos ad præconē duci,qui venales prædicaret: indumēta verò ſeorſum vendi, vt ſocii & fœderati cognoſcerent, præmiorum ampla ſpe aduerſus homines nihili

bellum ſuſceptũ eſſe, idcóque animo prõptiore & alacriore cum hoſtibus dimicarent.

Ex eodem Agatharchide, Apud eundem Athen. Lib. XIIII.

Sidas à Bœotis Punica nominari, ſcribit Agatharchides libro decimonono EVropicorũ, his verbis: Athenienſes cum Bœotis de regionis finibus litigabãt, quam Sidas appellant. Epaminondas in ea controuerſia partes ſuas defendens, allegánſque iura ſua, ſtatim è ſiniſtra manu, quod occultum gerebat punicum, dextra cœpit, & Athenienſes rogauit, quo nomine vocarent, reſponderunt illi, ῥόαν ſeſe nominare: at nos, inquit, Sidan appellamus. In eo tractu de quo fuit contentio, plurimæ ſunt mali Punicæ, indéque principio nomen eſt inditum. Sic Epaminondas cauſam obtinuit.